

تصویر ابو عبد الرحمن الکردي

دەرد و دەرمات

وەلامی تەواو

بۆ چارەسەری نەخۆشیەکان

نووسینی

پیشەوا ابن القیم الهمزی

وەرگیرانی

هێل علی سەنکار

٢٠٠٩

چاپخانهی رۆژه‌لالت

- ناوی کتیب : دهر دو دهرمان
- ناوی نووسەر: الأمام العلامة أبین القيم الجوزية
- وەرگێڕان : م. هیلال علی سهنگاوی
- تایپ : شیرزاد محمود حسن
- بەرگ: کەپوان
- تۆرهی چاپ : چاپی بەکەم
- له بەرێوه‌بەرایەتی گشتی کتیبخانه گشتیه‌کان ژماره‌ی (٧٤)
- سالی ٢٠٠٩ ی داوه‌تی
- شوێنی چاپ: چاپخانهی رۆژه‌لالت - ههولێر

Email: h.daneshfar@yahoo.com

Mob: 0750 449 3561

ههولێر - شه‌قامی ئاراس - کولانی سینهما سیروان

- پیشه کی ۱۱
ده سپیک ۱۶

به شی یه که م

خستنه رووی به و پایه ی نزا (دوعاء) له نیسلا مدا
دیاری کردنی مه رجه کانی قبول بوونی نزا (دوعاء)

- پیشه کی دانه ر ۱۸
ده ردو نه خوشی تووشی دل وجهه سته و پوحیش ده بیت ۲۰
قورئان مه مووی چاره سه رو شیفایه بو پوح وجهه سته ۲۱
چه ک به نده له سه ر چه ک به ده سته که ۲۴
پارانه وه و نزا "الدعاء" له گرن گترین هؤکاره کانی نه هیشتنی مهینه تی ۲۵
پارانه وه و نزا له چاکترین ده رمان و چاره سه ره کانه ۲۸
حالی نزاو پارانه وه له گه ل بلادا ۲۸
سووربوون و تکا کردن له نزاو پارانه وه یه کی که له مه رجه کانی ۲۹
خیراو په له نه کردن له وه لامدانه وه ی نزاو پارانه وه ۳۰
به دل پارانه وه و مه رجه کانی تری پارانه وه ۳۲
نه و نزاو پارانه وانه ی که ناوی مه زنی خودای تیدایه ۳۲
نهینه کانی نزاو پارانه وه چه ک به خاوه نه که ی که و تووه ۴۰
له نیوان نزاو قه ده ردا ۴۱
نزاو پارانه وه له به هیزترین هؤکاره کانی قه زاو قه ده ره ۴۲
به خته وه ری مرقه له ناسینی هؤکاره کانی چاکه و خراپه دایه ۴۸
به خته وه ری له وه دایه که خوت به هه له دا نه بهیت ۴۹
جیاوازی له نیوان ته و به ی راسته قینه و "النصح" ته و به ی زاره کی ۴۹

- جۆره كانى تىگە يىشتىنى ھەلە بۆ ئەم دەقانه لەلايەن خراپەكارانەو ۵۰
 گومانى باش بردن بەخوای گەرەو... تىگە يىشتىنى ھەلە ۵۵
 تاوانكار وياخى بوو، بى ئاگايە لەسيفاتە جوانەكانى خودا كە ۵۷
 تىگە يىشتىنى دروست لەمەپ گومانى باش بردن بەخودا ۵۸
 جياوازی لەنيوان گومانى باش بردن بەخودا و بوغرابوون بەخودا ۵۹
 ئەو كەسانە زۆر نەقام ونەزانن كە پشت بەپەحمەت ولى بوردەيى ۶۰
 لەھەمان كاتدا فرمايشتەكانى پشت گويى دەخەن ۶۰
 گومرابوونى نەقامان بەوھى خودا لەدونيادا نىعمەتى پى بەخشىو ۸۲
 گەرەترين گومراپى بوون ئەوكەسەيە كە بەدونيە گومراپەبيت ۸۵
 باوھپ بوون بەقيامەت بەلام تەمەلى لەخواپەرسىتيدا ۸۷
 گومانى باش بردن بەخودا بزوينەرى كارى چاكەيە نەك كەم ۸۹
 جياوازی لە نيوان تەككاري و ھىوا خوازی دا ۹۰
 ترس و تەك لەژيانى ھاوھلاند ۹۲

بەشى دووھم :

شوينەواری تاوان سزای لە دنیا و قیامەتدا

- تاوان ھۆكاری ھەموو تاوان و دەردىكە ۹۸
 تساوان شوينەواری خراپى ھەيە، ھەرچەندە نىستا دەرنەكەويت ۱۲۲
 شوينەوارە ناشيرينەكانى تاوان ، وە ئەو سزايانەي لەسەر ۱۲۴
 ۱- بى بەش بوون لەزانست : ۱۲۴
 ۲- بى بەش بوون لە پىق و پۆزى : ۱۲۵
 ۳- بيزارى لەدل و دەروونى تاوھنكاردا دروست دەبيت ، ۱۲۵
 ۴- دلپەنگى و بيزارى تاوھنكار لەخەلكى وەپيپى چاكەخووزان : ۱۲۵
 ۵- دژواربوونى كارەكانى : ۱۲۶
 ۶- تاريكى و تارمايى دل و دەروونى دادەپۆشيت : ۱۲۶

- ۷- تاوه نكاری سستی ولاوازی یه بۆ دلّ وجهسته: ۱۲۷
- ۸- تاوانكاری پښگری دهكات له گوږپایه لى: ۱۲۷
- ۹- تاوانكاری ده بیته مایه ی ته من كورتى: ۱۲۸
- ۱۰- تاوان... تاوانى تر به كیش دهكات و زیاد دهكهن: ۱۲۹
- ۱۱- تاوان ئیراده ی دلّ لاواز دهكات: ۱۳۰
- ۱۲- تاوان... ناشیرینی خوى له دلّدا ناهيئت: ۱۳۰
- ۱۲- هر تاوانك له تاوانه كان پاشماوه ی نه ته وهكانی پيشووترن ۱۳۱
- ۱۴- تاوانكاری هوکاري پيسوا بوونه: ۱۳۲
- ۱۵- به بچوك زانینی تاوان: ۱۳۲
- ۱۶- تاوانكاری مروّف کاریگه رى خرابی له سهر گیانله به رانیش هه یه: ۱۳۳
- ۱۷- تاوانكاری ده بیته مایه ی سهر شوپى: ۱۳۳
- ۱۸- تاوان ژیری ده شیوینیت: ۱۳۴
- ۱۹- پوچوون له تاوانكاریدا مایه ی تیاچوونی دلّ له بى ئاگایى: ۱۳۶
- ۲۰- مروّفى تاوانكار توشى نه فره تی پیغه مبه ر ﷺ ده بیته: ۱۳۶
- ۲۱- تاوانكار ده بیته مایه ی بى به ش بوون له نزاو پارانه وهكانی ۱۳۸
- ۲۲- سزای تاوانكاران له گوردا: ۱۳۹
- ۲۳- تاوانكاری جوړه ها خراپه و گهنده لى له سهر زه ویدا به رپا ۱۴۵
- ۲۴- تاوان ده بیته مایه ی پوودانى کاره ساته كانی بومه له رزه ۱۴۷
- ۲۵- تاوان کاریگه رى له سهر شیوه ی دیمهن و دروست كراوه كان ۱۴۸
- ۲۶- تاوان پووناكى غیره ت و په روّشى ده كوژینیتته وه: ۱۴۹
- ۲۷- تاوان مادده ی سهره كى ژيانى دلّ له ناوده بات كه ئه ویش ۱۵۴
- ۲۸- تاوان گه وره یی ومه زنى خودا له دلّدا كه م دهكاته وه: ۱۵۶
- ۲۹- تاوان له خودا ترسان له دلّدا له ناو ده بات: ۱۵۶
- ۳۰- تاوان ده بیته مایه ی ئه وه ی كه خودای گه وره به نده كه ی له ۱۵۷

- ۳۱- تاوان مړوځ له نزيكى خودا دوورده خاته وه: ۱۵۸
- ۳۲- تاوانكارو ياځى بوو... هاوه لټى باوه پداران له ده ست ديدات: ۱۵۹
- ۳۳- تاوان بهر به ستي دل له گه يشتن به به زه يى خواى گوره: ۱۶۲
- ۳۴- تاوان نيعمه ت له ناو د ه بات و به لا به شوينيدا دينيت: ۱۶۳
- ۳۵- تاوان ده بيته مايه ي ترس وسامناكي له دلى مړوځدا: ۱۶۴
- ۳۶- تاوان مايه ي خه مناكي وغه مبارى وته نهايى يه له دلى مړوځدا: ۱۶۵
- ۳۷- تاوان دل توشى نه خوځى ولادان ده كات: ۱۶۵
- ۳۸- تاوان بينايى دل كوير ده كات و پووناكي له ناو د ه بات و: ۱۶۸
- ۳۹- تاوان د هرونى مړوځ بچوك وپيسوا ده كات: ۱۶۹
- ۴۰- تاوان و تاوانكار... به هه ميشه يى دىلى شهي تان و به ندى حه ز: ۱۷۰
- ۴۱- تاوان مايه ي له ده ست دانى ريزوپله وپايه يه له لاي خوا و خه لك: ۱۷۱
- ۴۲- تاوانكار بى به ش ده بيت له ناو و سيفه ته جوا نه كان: ۱۷۲
- ۴۳- تاوان كاريگري له سه ر پاده ي پوپوختى وكم كردنى ژيرى: ۱۷۳
- ۴۴- تاوان ده بيته مايه ي دابرا نى به نده له خوداى خو ي: ۱۷۶
- ۴۵- تاوان بهر ه كه تى دين و دوتيا له ده ست ديدات: ۱۷۸
- ۴۶- تاوان مايه ي سو كى و نزمى وپيسوا ييه: ۱۸۲
- ۴۷- تاوان ده بيته مايه ي زال بوونى خه لكى به سه ر بكه ره كه ي دا: ۱۸۷
- ۴۸- تاوان ده بيته مايه ي له ده ست دانى توانا كان: ۱۸۸
- ۴۹- تاوان بينايى دل كوير ده كات يا خود لاوازي ده كات: ۱۹۳
- ۵۰- تاوان شهي تان له دلا جينشين ده كات: ۱۹۶
- ۵۱- تاوان و سه ر پيچى له چه كه به هيزه كانى شهي تانه: ۱۹۹
- پيلانه كانى شهي تان بؤ له خسته بردنى مړوځ: ۲۰۳
- ناموزگارى ئيبليس بؤ نه وه كانى: ۲۰۳
- مه ترسى ته ماشاى نادروست "نه زه رى حه رام" ۲۰۳

- مه ترسی گوینگرتن له حه رام ۲۰۴
- له ئامۆزگاری ئیبلیس بۆ سه ربازه کان ۲۰۴
- پیلانی شه یتان بۆ ده ست به رداریوون له پرۆسه ی فه رمان کردن ۲۰۵
- پیلانی شه یتان له شیواندن یه کتاپه رستی و په دکردنه وه ی ۲۰۵
- مه ترسی دارترین ساتمه ، ساتمه ی زمانه ۲۰۷
- سه نگه ری ده ست وپی یه کان ۲۱۰
- سه ربازه کانی ئیبلیس ۲۱۰
- ۵۲- تاوانکار خودی خۆی له بیر ده کات: ۲۱۵
- ۵۳ و ۵۴- تاوان نیعمه ته به رده ستیه کان له تاوده بات و نیعمه ته ۲۲۱
- ۵۵- تاوان مایه یی دوورخسته وه ی پشتیوانی فریشه یه: ۲۲۲
- ۵۶- تاوان هیته رو پاکیشه ری که ره سه کانی له ناوچوونی ۲۲۷
- دل به باوه روکرداری چاکه زیندوو ده بیته وه ۲۲۷
- سزا شه رعیه کانی تاوان ۲۲۸
- جۆره کانی سزا ۲۳۰
- سزا شه رعیه کان ۲۳۰
- سزا قه ده رییه کان ۲۳۰
- ۵۷- سزا قه ده رییه کانی تاییه ت به دل: ۲۳۹
- ۵۸- سزا قه ده رییه کان به سه ر جه سته دا: ۲۳۹
- ۵۹- تاوان مایه ی په رده پۆش کردنی دل و بیستن و بینایی یه: ۲۴۴
- ۶۰- تاوان ده بیته هۆی نه هیشتنی گوێرایه لی و ته مه لی له په رستندا: ۲۴۴
- ۶۱- تاوان دل کوێر و که پولا ل ده کات: ۲۴۴
- ۶۲- تاوان ده بیته مایه ی پۆچوونی دل بۆ ئاسته نزمه کان: ۲۴۶
- ۶۳- تاوان دل کوێر ده کات: ۲۴۷
- ۶۴- فیل کردنی خوای گه وره له فیل بازان: ۲۴۸

- ٦٥- خه له تاندنی فیلبازان له لایه ن خوای گه وره وه: ٢٤٨.....
- ٦٦- گالته کردنی خوای گه وره به گالته جاران: ٢٤٨.....
- ٦٧- که نار خستنی ئه و دلانه ی که له حه ق لایان داوه: ٢٤٨.....
- ٦٨- تاوان دل تیک ده شکینیت و ئاوه ژووی ده کاته وه: ٢٤٨.....
- ٦٩- تاوان دل په رده پۆش ده کات له خوای گه وره له دنیاو ٢٤٩.....
- ٧٠- تاوانکار توشی د ژوارترین ژیان ده بیت له دنیاو به رزه خ: ٢٤٩.....
- ئاکاره کانی دلی پاک وساغ..... ٢٥٣.....
- هؤکاره کانی خراپ بوونی دل..... ٢٥٤.....
- مروڤ پیو یستی به پشتیوانی خودایه تا پیتمای بکات ٢٥٤.....
- نه زانین و سته م کاری بنه پته دی دهرونی ئاده میزاده ٢٥٥
- ٧١- تاوان و تاوانکاری ده بیتته مایه ی ترازان و خزان له سه ر..... ٢٥٧
- بنه پته دی تاوان و جوړه کانی..... ٢٥٧
- تاوان دابهش ده بیت بو چوار جوړ: ٢٥٨.....
- (مولکيه کان ، شهيتانيه کان ، دپنده ييه کان ، ناژه ليه کان) ٢٥٨.....

بەشی سێ یه م

تاوانه بچوک وگه وره کان وه که وره ترين تاوانه گه وره کان

- تاوان دوو جوړه: گه وره و بچوک..... ٢٦٢.....
- کرده وه چاکه کان پوچه ل که ره وه ی تاوانه بچوکه کان..... ٢٦٢.....
- ژماره ی تاوانه گه وره کان..... ٢٦٤.....
- ئه و پپړه ی که تاوان له لایان هه ره مووی یه ک ئاسته: ٢٦٧
- گه وره ترینی تاوانه گه وره کان..... ٢٦٨.....
- هاوبه شی بریاردان بو خودا بیانووی هاوبهش دانهران..... ٢٦٨.....
- جوړه کانی هاوبه شی..... ٢٧٢.....
- حوکمی پوو په رمایی "الریاء"..... ٢٧٧.....

جۆره كانى ئەم ھاوبەشە.....	۲۷۷
ھاوبەش برپاردان لە کردار و وتە و نية تەکاندا.....	۲۷۹
تایبەتمەندىه كانى خوايه تى.....	۲۸۶
گومانى خراپ بردن بەخودا، گەورەترین تاوانە.....	۲۹۱
پەرسىن جگە لەخودا، گەورەترین ستمە.....	۲۹۲
قسە کردنە لە سەر خودا بەبى زانیاری تەواو.....	۳۰۲
داهینراوه "بیدعە" گومراکەرەکان.....	۳۰۳
کوشتنە بە ستم و ئارەپایى.....	۳۰۴
تەوبەکردن و پاشەگەزبوونەوه لەدزی.....	۳۰۷
زینا یەکیکە لەتاوانە گەورەکان.....	۳۱۶
نەزەر "تەماشاکردنى حەرام" پۆستەى زینایە.....	۳۱۹
دەرگاكانى تاوانکاری.....	۳۲۰
دەرونى دۇنيای و دەرونى فەرمانکار بە خراپە "خراپەکار".....	۳۳۲
زمان... دەروازەى خراپەکاریە بۆ مەرۆف.....	۳۳۴
ئایا فریشتەکان هەموو ووشەیهك تۆمار دەکەن.....	۳۴۱
گەورەترین بەلاكانى زمان.....	۳۴۲

بەشى چسوارەم

حەرام کردنى خراپەکاری و پاراستنى داوین

حەرام کردنى خراپەکاری و پاراستنى داوین.....	۳۴۵
توندترین سزا لە حەدى زینا دایە.....	۳۵۱
سزای ئەو کەسانەى کە کاری گەلى "لوط" ئەنجام بدات، واتە.....	۳۵۳
کۆتا شەپى "ئاخر شەپى".....	۳۵۵
پشت کردن لە ئایین لە پیناوى ئافرەت.....	۳۵۸
سزای نیرباز لە دنیا و قیامت.....	۳۶۰

گفتوگۆيەك لە سەر بەلگەكان.....	۳۷۱
جووت بوون لەگەڵ ئازەلدا.....	۳۷۵
لە نيوان نيربازى وپانپانۆكى دا"السحاق".....	۳۷۷

بەشى پينجەم چارەسەر وەلامى پروبوخت

چارەسەر وەلامى پروبوخت.....	۳۸۰
ريڭاى يەكەم:	
خۆپاراستن باشتەر لە چارەسەر كردن.....	۳۸۱
سوودەكانى چاوپاراستن.....	۳۸۱
ريڭاى دووهم:	
چارەسەر كردن لە پاش تووش بوون.....	۳۸۶
بۆ چەسپاندنى خۆشەويستى خودا، پيويستە دلّ خالى.....	۳۸۸
جۆر وپلەكانى خۆشەويستى.....	۳۸۹
ژيانى كامەرانى.....	۳۹۲
پلە وپاىيەى بەندايەتى.....	۳۹۷
بنەرەتى هاوبەشى دانان بۆ خودا.....	۳۹۹
جۆرەكانى خۆشەويستى بۆ خودا.....	۴۰۳
لە نيوان خۆشەويستى وخەليل دا.....	۴۰۷
جياوازى لە نيوان خۆشەويست وخۆشەويستين.....	۴۰۸
هەولّى خەلكى بۆ بەدەست هينانى بەرژەوهەندى.....	۴۰۹
بەشەكانى خۆشويستراو "المحبوب".....	۴۱۱
خۆشەويستى بنەرەتى خواپەرستى يە.....	۴۱۴
لە پيداويستىهەكانى خۆش ويستنى خودا:.....	۴۱۴
دۆستايەتى ودرزايەتى كردن.....	۴۱۴

- ٤١٥.....إله إلا الله...ئەو ووشەيە بوو کە ئىبراهيم بۆ ھۆزەکەى
- ٤١٦.....پوچ ونهينى ئەم ووشەيە
- ٤١٨.....ژيانى بەختەوہى لە دونياو قىامەتدا
- ٤٢٠.....ژيانى راستەقىنە، ژيانە لە گەلّ خودا
- ٤٢١.....لە بنەپەتدا خۆشەويستى تەنھا شايەنى خودای گەورەيە
- ٤٢٤.....خۆشەويستى بنەماو بزوينەرى ھەموو کارو جولەيە لە جىھاندا
- ٤٢٧.....خۆشەويستى و ئىرادە لە پەيوەستىەکانى ھەموو مرۆڤيکە
- ٤٢٨.....ناکۆكى پادشاكان، بناغەى خراپەکارىەکانى جىھانە
- ٤٣١.....پەيوەستى يەکانى خۆشەويستى
- ٤٣٤.....واتايى نايين
- ٤٤٣.....عەشقى نىربازى
- ٤٤٦.....چارەسەرى نىربازى
- ٤٤٧.....خراپەکانى ئەم جۆرە عىشقە
- ٤٥٠.....پيگري کردن لە عىشق
- ٤٥٤.....باشىەکانى عىشق گومان و وەلام
- ٤٦٦.....خواستەکانى خۆشەويستى
- ٤٧١.....لوتکەى چيژو پەيوەستە بەکەمالى و خۆشەويستىەوہ
- ٤٧٥.....چيژەکانى دوونىا ھۆکارن بۆ گەيشتن بەچيژەکانى قىامەت
- ٤٨٠.....خۆش ويستنى دروست
- ٤٨٧.....تکاکردن لەنتوان دوو عاشق بۆ بەيەک گەيشتنيان بەدروستى
- ٤٩٤.....پوچەلّ کردنەوہى فەرموودەى عىشق

سو پاس و ستایش بُو پہر وہ ردگار، سلاو درود لہ سر گیانی پاکی
پیغمبری نازیز (ﷺ) .

پیشہوا "ابن القیم" یہ کی کہ لہ زانا و پسپورہ لیہاتو وہ کانی بواری فیکہ
و فکر و دہرونزانی. وہ لہم بوارہ جیا جیانہ دا بہرہ می نایاب و
سرچا وہی گرنگی پیشکش بہ مرقایہ تی کردوہ. کہ نہ مرق وہ ک
سرچا وہ سودی لی وہ ردہ گرین. وہ نہم زانا لیہاتو وہ خواہن چہ ندین
بُوچوون و تیوری تایبہ تی یہ لہم بوارانہی کہ باسماں کرد. کتیب و
نوسرا وہ کانی بوونہ تہ سرچا وہی زوری تویرہ ران و جیسی بایہ خ و
گرنگی پیدانہ. نہ مرق کتیبخانہی کوردی لہ بہرہ می نہم زانیہ خالی یہ و
بی بہ شہ.

نیمہ ش بہ ٹہرکی خومان زانی کہ بہم ٹہرکہ پیروزہ ہستین و یہ کیک
لہ کتیبہ کانی و ہرگیڑین بوسہ زمانی کوردی شیرین. تاخوینہری کوردی
لہ بہرہ می کانی بی بہ ش نہ بن. لہم کتیبہ دا تہ نہا چہ ند برکہ یہ کی کہ م
نہ بیت کہ پیمان باش بوو و ہری نہ گیڑین لہ بہر ہکاری بہ سرچوونی
بابہ تہ کہ. نیتر ہر ہموو بابہ تہ کانی وہ ک خوی و ہرگیڑپاون. دواتر نہم
کتیبہ شعریکی زوری عہرہ بی تیدا بووہ. کہ نیمہ بہ پیویستمان نہ زانیوہ
لہم و ہرگیڑپہ دا باس بکریٹ تہ نہا نہ و پوپلہ شیعرا نہ بیت کہ پیویست
بوو بُو بابہ تہ کان.

بہ ہیوای نہ وہی سود مہ ند بیت بُو ہموو لایہ ک وہ خوی گہرہ لہ
کہم و کورپہ کانمان ببوریٹ. دیارہ تہ نہا کہ خودا بی کہم و کوری یہ.

وہرگیڑ

ہیلال علی سہنگاوی

سو پاس وستایش بڑ پہ روہ ردگاری جیہان، کہ قبولگہری توبہ کارانہ
وبہ خشنندیہ، نہ رم و نیان ولیٰ بوردیہ، داپوشہری تاوانی تاوہ نبارانہ ولیٰ
بورده وقبولگہری توبہی توبہ کارانہ. وہ سلاو و درود لہ سہر ئو کہ سہی
کہ رہ حمہ تہ و خوری پرشنگذارہ بڑ ہہ موو دنیا و مژدہ بہ خش و ترسیئہ کہ
محمد ﷺ وہ لہ سہر یارو دوستانی.

پاشان... نووسہر لہ کتیبی (طب النبوی) دا سہ بارہت بہ "عیشق"
دہ لیت:

(نہم نہ خوشی یہ لہ نہ خوشیہ کانی دلّہ، جیاوازہ لہ نہ خوشی یہ کانی
تر لہ پوی خودو ہؤکارو چارہ سہریشہوہ، جا نہ گہر نہم نہ خوشی یہ
شوینی خوی بگریّت زور زہ حمہت دہ بیّت چارہ سہر کردنی لہ لایہن
پزیشکہ کانہوہ، وہ نہ خوشہ کہش تہ واو گرفتار دہ بیّت پیئہوہ). وہ خوی
گہورہ لہ قورٹانی پیروژدا بہ دوو پیپر لہ خہ لگی باسی کردوہ. کہ "عہ شقی
نافرہ تان و عشقی مندا لّ و میرد مندا لّانہ". یہ کہ میان لہ پرودای
ہاوسہر کہی عہ زسزی میسر دالہ گہ لّ پیغہ مبہر یوسفدا باسی کردوہ
سلاوی خوی لہ سہر بیّت، وہ دوہ مشیان لہ سہر نہ تہوہ و قہومی لوط باس
کردوہ.

وہ نہم کتیبہ مان لہ سہر جوری دوہم باس و خواس دہ کات کہ نہ مرو
بہ چہ مکی "ناموی سیکیسی - شذوذ الجنسی" ناسراوہ. وہ پیغہ مبہری
خودا ﷺ دہ فرمویت: (ان اخوف ما اخاف علی امتی عمل قوم لوط....
واتہ: نہو شتہی کہ زور لیّ دہ ترسم بڑ ئومہ تہ کہم، بریتی یہ لہ کردہوہی
قہومی لوط) وہ مہروہا ﷺ دہ فرمویت: (اقتلوا الفاعل والمفعول بہ فی
عمل قوم لوط) مہروہا دہ فرمویت (من عمل بعمل قوم لوط
فأقتلوه.... واتہ: بکہرو پیکاروی کرداری قہومی لوط بکوژن). وہ لہ
گنپرانہوہی کی تر دہ فرمویت "ہر کہ سیٹ کردہوہی قہومی لوط ی
نہ جامدا بیکوژن."

وہ عبداللہ ی کوپی عمر رضی اللہ عنہ دہ فہرمویت کہ پیغہ مہر
 فہرموویہ تی رضی اللہ عنہ: (لہ پوڑی قیامہ تدا نیربازہ کان لہ سہر شیوہ ی بہراز
 ومہ یمون حہ شر دہ کرین) .

جا عیشق زیان ومہ ترسی زوری ہہ یہ بؤ دین ودنیا ، چونکہ دل
 سہ رقال دہ کات لہ بیرکردنہ وہو ترس ونزیک بوونہ وہو ناسینی خودای
 گہورہ مہ روہا سہر نہ نجامی سنور شکاندنہ کانی دہ بیٹہ ہوی لہ دہ ست
 دانسی دواپوڑ و توش بوون بہ سزای توندی خوی گہورہ . ہرچہ ندہ مرؤڈ
 لہ ناردہ زوہ کانی نزیک بیٹہ وہ ئہوا ئہ وندہ لہ خوی گہورہ دور
 دہ کہ ویتہ وہ ، ہر شتی کمان جگہ لہ خودای گہورہ خوشویست توشی
 سزای خوا دہ بین . وہ زور بہ دہ گم نہ عیشق لہ سنوری ری پیدراوی خویدا
 نامیتیتہ وہ ، وہ ہر کاتی پوویدا زوش لہ ناو دہ چیت ، مہ روہ کو
 دہ وتریت: "مہ مو یساغ کراویک پہ سہ ندکراوہ ."

وہ پیٹہوا "ابن القیم" شیوازی نایابی خوی ہہ یہ لہ توینینہ وہی
 کیشہ کان وچارہ سہر کردنیان ، چونکہ شیوازی ئہو دورہ لہ ناموژگاری و
 استقلاء بہ لکو وہ کو پزیشکیکی پسپور وہ ولیکی موشدہر و شاردہ زا بہ
 نہ خوشی وچارہ سہر کان ووتہ کانی وک مہ لہمی ساپڑ وایہ بؤ
 برینہ کانی دل و پوج . وہ وہ لامہ کانی لہم بوارہ داو چارہ سہری تہواوی
 وہ لامی پروپوختہ .

لہم کتیبہ دا لہم کارانہ مان نہ نجام داوہ

۱- ریکخستنی دہ قی کتیبہ کہ ، وہ دانانی ہندی ناو نیشان بؤ ہندی
 لہ بہش وپرگہ کان ، وہ ئہو زیاد کردنہ ہی ئیمہ نویسیومانہ لہ نئیوان ئہم
 شیوازانہ دا دامن ناوہ (.....) وہ ہر ووشہو دیڑیک لابرایت یان
 جودا بیٹ بہ ہوی جیاوازی چاپ کردنہ کانہ وہ راستہ وخو تیبینیمان
 داوہو نویسیومانہ .

۲- کتیبہ کہ مان دابہش کردوہ بہ سہر پینج بہشدا بؤ زیاتر ئاسانکاری
 بؤ تویندہر وخوینہر .

- ۲- دهرهینانی سه رجه م فرموده کان ووته کان وگيرانه وهيان بۆ سه رچاوه په سه نه کان له "قورئان وسونه" دا.
- ۴- قسه له سه ر کردن وشيکردنه وهی هندی له برکه کانی ثم کتیبه و وه زیاتر پوون کردنه وهيان به نوسراوه کانی تری "ابن القيم" وکه سانی تر.
- ۵- پوون کردنه وهی واتای ووشه نامۆکان.
- ۶- پیناسه کردنی هندی له وپیرو کومه لانهی که له م کتیبه دا ناویان براوه.
- ۷- دروست کردنی پیپرستیکی فراوان بۆ برکه کان ویا به ته کانی ،تابه ناسانی خوینه ر برکه کانی له بهر چاوییت.
- ۸- هه روه ها دانانی چه ندین نیشانه ی پیویست وه کو نه ستیره و ژماره بۆ جیاکاری له نئوان برکه کاند ، وه هه مو نه مانه به رچاوت ده که ویت خوینه ری به رپز له م چاپه دا.

وه دوا ووته مان سوپاس کردنی خوی گه وره یه

رضوان جامع رضوان

قاهیره له شهوی ههینی ۲۲ رهمه زان ۱۴۲۲ ک. بهرواری ۲۰۰۱/۱۲/۷

به ناوی خوای گوره و به خشنده و میهره بان

و هه ر به نه ویش پشت ده به ستین

پرسیان له پی شه واو زانا و خواناس و پره خنه گر شمس الدین أبو عبدالله محمد کوپی صالح اُبی بکر، که ناسراوه به ابن القیم الجوزی) په زای خوای له سه ر بیټ: (زانایان و پی شه وایانی ئاین په زای خویان له سه ر بیټ چی ده لئین سه باره ت به پیاوئیک گرفتاری ده ردیک هاتبیټ، که گر به رده وام بیټ له سه ری ده بیټه مایه ی شیواندن دین و دونیایی؟ هه رچه نده هه ول وکوششی کردووه و چه ندین شیوازی به کاره یتاوه بو دربار بوونی به لام بیسوود بووه و تابیت زیاتر گه شه ی سه ندووه. جا چی بکریټ بو دربار بوون لئی؟

وه چی پڼگه یه ک بگریته بهر بو ناشکراکردنی؟

خوای گوره په حم به که سیټک بکات که هاوکاری ده رده داران بکات ووه خوای گوره کومه ک هاوکاری که سیټکه تا نه وکه سه هاوکاری براکه ی بکات.

فتوایان بو بده ن خوا پحمتان لی بکات وپاداشتان بداته وه.

جا پی شه واو زانا و شیخ شمس الدین أبو عبدالله محمد کوپی صالح اُبی بکر ایوب پی شه وای قوتا بخانه ی "الجوزیه" وه لامي دایه وه و فهرمووی:

به شی یه که م
خستنه پرووی پله و پاییه ی نزا (دوعاو)
له نیسلا مدا

دیاری کردنی مهرجه کانی قبول بوونی
نزا (دوعاو)

پیشہ کی دانہر

لہ صحیح البخاری دا لہ فرمودہ دا اُبی ہریرہ دہ گپڑتہوہ ﷺ کہ پیغمبر ﷺ فرمویہ تی: (ما أنزل الله داءً إلا أنزل الله له شفاءً...) واتہ خوائ گہ ورہ ہر دہردو نہ خوشیہ کی ناردیت ، چارہ سہرہ کہ شی ناردوہ) .

وہ لہ (صحیح مسلم) دا "جابر بن عبد اللہ" ﷺ دہ گپڑتہوہ کہ پیغمبر ﷺ فرمویہ تی: (لکل داء دواء، فإذا أصيب دواء الداء براً بأذن الله) "واتہ: "بۆ ہموو دہردیک چارہ سہرہ یہ ، جا ہرکاتی

1 - ہم فرمودہ یہ (صحیح) ، بخاری گپڑاہ تی یہوہ لہ بابہ تی (الطب) لہ بہشی "باب ما أنزل الله داءً إلا أنزل الله شفاءً"

2 - ہم فرمودہ یہ (صحیح) ، مسلم گپڑاہ تی یہوہ لہ بابہ تی "السلام" لہ بہشی "باب لكل داء دواء واستحياب التداوي" بہ زمارہ ی (۶۹/۲۲۰) .

- پیشہوا نہوہ ی رہ جہ تی خوائ لیٹ دہ فرمیت: "نہمہ روون کرد نہوہ یہ کی ناشکرایہ ، چونکہ پیشتر زانراوہ کہ پزیشکہ کان ووتویانہ : نہ خوشی واتہ دہرچوونی جہ ستہ لہ بارودوخی ناسایی خوی و سروشتی خوی. وہ چارہ سہر کر دیشی رب ریتی یہ لہ گپڑانہوہ ی بۆ نہوہ بارہ سروشتی یہ. وہ پاراستنی تہ ندروستی : بریتی یہ لہ پاراستنی نہوہ بارودوخیہ وہ پاراستنی بہ ندہ بہرختی وچاکی خؤراکہوہ، وہ گپڑانہوہ ی نہوہ بارہ بندہ بہدوژنہوہ ی نہوہ دہرمان وچارہ سہری کہ دژ بہ نہ خوشی یہ کہ یہ."

- وہ بقراط دہ لیت: شتہ کان بہدژہ کانی چارہ سہر دہ کریت.

نہوہ ی دہ لیت: ہندی جار پاراستنی نہ خوشی یہ کہ وجوری دہرمانہ کہ نادیار دہ بیت ، ہر یوہ متمانہ بہدژہ کان کہم دہ بیتہوہ. جالیرہا بہ تہنہا پزیشکہ کان دہ کہو نہ ہلہوہ. چرنکہ واگومان دہ بن کہ جوری دہردہ کہ لہ ماددہ یہ کی گہرمہ، کہ چسی بہ پچہوانوہ وادہ ناچیت. یان ساردہ، یان شیوہ یہ کی تری جیاوازہ یاخود گہرمہ. بہ لام نہوہ نندازہ گہرمی یہ نی یہ کہ پزیشکہ کان گومانیان بۆ چوہ، ہر یوہ لہم حالہ تہدا چارہ سہرو شفا روونادات. ہمروہ کو پیغمبر خردا بہ ﷺ ووتہ کی ناگہ دارمان دہ کاتہوہ کہ دہ فرمیت: "فإذا أصيب دواء الداء بدا بأذن الله" واتہ نہ گہر دہرمانہ کہ ناوتی دہردہ کہ بو نہوا بہ پختی خودا چاک دہ بیتہوہ.

دور نیہ لیرہدا بلتین: تۆ فرموتہ بۆ ہموو دہردیک نہ خوشی بہک چارہ سہر ہبہ "لکل داء دواء" کہ چسی نیمہ زوریک لہودہردہ دار نہ خوشہ کان دہ بینن کہ چارہ سہریش دہ کرین بہ لام چاک نابہوہ؟

فرموی: لیرہدا بہوہ ی پہی نہ بردنہ بہراستی ودروستی شیوازی چارہ سہر کر دنہ کہ یہ نہک دہرمان وچارہ سہر کہ. وہ نہمہش روونہ واللہ اعلم.

چاره سرکه ناوټه بوو به دهرده که نهوا به پشتيوانی خوی گه وره نه خوشه که چاک ده بیته وه. وه له "مسند" الامام احمد "دا هاتوه که "اسامه بن شريك" دهیگریته وه که پیغمبري خودا فرمودیته صلی الله علیه و آله: (ان الله لم ينزل داء الا انزل له شفاء، علمه من علمه، وجهله من جهله) 'واته: "خوی گه وره هر دهرده نه خوشی یه کی نارديت چاره سر

۱. به ده ست کاری کردنه وه له "شرح مسلم للنووی: ۲۰۳/۱۴ جای موسسه المختار- قاهره."

1 - نه فرموده یه (صحیح) ه، نیامی احمد گزایه تی یه وه له مسند، و(۱/۴۳) ۴، (۲۷۸/۴) وه "الهیمنی" له (المجم) دا هیتاوتی له فرموده ی ابن مسعود رضی الله عنه (۸۴/۵) دهیداته پال نیام (احمد وطبرانی) وه ده لیت: پیاوه کانی طبرانی متما نه دارن و. اه، وه هروه ها "الحافظ" له "فتح" دا هیتاوتی (۱۴۱/۱۰) وه ده لیت: نه فرموده یه (ابن حبان و حاکم) به راستیان ناسیوه. وه ده لیت: نه وه ی له م و ته یه ی تپی بگمین "جهله من جهله.... نه وه ی نه یزانی نایزایت" نه وه یه کله هندی نه خوشیدا رووده دن، کاتیک توشی دهر دیک ده بیت به دهرمانیک چاک ده بیته وه.

وه دانر له کتبی "طب البوی" ده لیت: له فرموده یه دا نه وه مان بو روون ده بیته وه که پیوسته بو همرزانت و پیشه یه پشت به که سانی سپوړی نهو بواره به ستین، چونکه نهوانه شاره زاترن ونزیکرن له راستی یه کان، هروه ها بو که سانی که پیشه ی "فتوادانیان هیه" زیاتر پشت به که سانی زاتر ولیتاوتو تر له خویان به ستن.

وه ده لیت: پزیک ووتیان: سرجم نه م هموو دهرده دهرمانه به هوی بارانی بارانه وه یه له ناساندا پیدا ده بیت، چونکه هره به هوی بارانه وه یه خواردن وروزی یه کان و دهرده دهرمانه کان پیدا ده بن وه وکاره کانی دروست ده بیت. وه هرجی توخم وکانزاکان هیه هموی به وه یه وه له چیاکاندا رووه و دله کان داده به زیت وشیو و دؤل و به رو بو وه کان ده ته نیت.

وه ده لیت نه مه له ته وای دانایی و به روه دگاری گه وره دایه، هرچون به ننده کان گرفتار ده کات به دهرده نه خوشی یه وه به هه مان شیوه ناسانکاریان بو ده کات له دوزینه وه ی چاره سره که یدا. هروه کو چون گرفتاریان ده کات به تاوانکاری و ناسانکاریان بده کات به تهوبه کردن و نه نجام دانی کرداری چاکه که ده بیته مایه ی سرپنه وه ی تاوانه کان. هروه ها چون گرفتاری کردوون به روحه شپانی و خراپه کان که شیتانه کانه، به هه مان شیوه پشیمانان ده کات به سهر بازه روحانی یه پاکه کان که فرشته کانه. هروه کو چون گرفتاری کردوون به ناره زووی سیکسی یه وه، به هه مان شیوه ناسانکاری بو کردوون له چو نیه تی نه نجام یدا.

جا خوی گه وره هر جزره گرفتاریکی نارديت، له گه لیشیدا هاوکاری کردوون که چون به رونه گاری بینه وه و دهر بازبان بیت، به لام لیره دا ته نها جیاوازی یه کان له نه ندازه ی نهو

وشیفا که شکی ندارد و وه، نه وهی زانی دهیزانیت، وه نه وهی نهیزانی نایزانیت."

وله ووتیه کی تر دا: (إن الله لم يضع داء الا وضع له شفاء، أو دواء الأداة واحد. قالوا: یا رسول الله ما هو؟ قال ﷺ: الهرم. قال الترمذی: هذا حدیث صحیح) ۱.

واته: (خوای گه وره هر دهر دیککی دانابی، شیفا و چاره سهره که ی بو داناو، تهنه یه که دهر د نه بیت. ووتیان نهی پیغه مبهری خودا ﷺ نه وه چی یه؟ فهرمووی: پیری یه) .

دهر دو نه خووشی تووشی دل وجهسته و روحیش ده بیت

وه نه م حاله ته هریه که له دل و روح جهسته ش ده گریته وه، وه ده بیت چاره سهریش بگریته. وه پیغه مبهری خودا ﷺ نه زانیی "الجهل" به دهر دو نه خووشی پیناس کردوه، وه پرسیار کردنیش له زانیان و پسپوران به چاره سهری نه زانین باس کردوه.

أبو داود ده گریته وه له (سننه) که له فهرمووده ی جابری کوپی عبدالله ﷺ ده فهرمیت: (خرجنا في سفر، فأصاب رجلا منا حجر، فشجّه

زانست و بهی پی بردنه دایه، که چو ز پهی بهرن وزانستی چو زیتیه به کاهیتانی به ده ست بخه و به تهنه به خودا پشت ده بستین. ۱- هو "الطب النبوی: ص/ ۸۸".

۱- نه م فهرمووده یه ترمذی گپراوییه ته یه وه له کتبی "الطب" له بهشی (باب ما جاء في الدواء الخث علیه) به ژماره ی (۲۰۳۸) وه ووتی: نه م فهرمووده یه (حسن صحیح) ه، وه ههروه ها (أبو داود) له بهشی یه که می کتایی (الطب) به ژماره ی ۳۸۵۵ هیتاوتی. وه (الألبانی) به راستی داناو.

وله ووتیه کی تر دا ووشی "الموت" له بری "الهرم" به کارهیتاوه.

"حافظ" ده لیت: جیا کردنه وهی مردن به تاییه ته روون و دیاره، وه ده ست نیشان کردنی دهری مهرگ و مردن، واته نه وه دهر دو نه خووشی یه که به نه خووشی مهرگ ناوده بریت نه و که سه تیایدا دهر بیت. وه ده ست نیشان کردنی پیری- الهرم که له گپراوه یه کی تری فهرمووده که دا هاتو وه وه ده جیت له بهر له یه که چو وینان بیت له گهل مردن، چونکه له ههردو حاله ته که دا مرؤ ته ندروستی ده شویت، یاخود له نریک بو نه وهی مهرگ له پیریدا، ههروه ها پیری هیچ چاره سهریکی نی یه. ۱- ه (فتح الباری: ۱۰/ ۱۴۲).

في رأسه، ثم احتلم، فسأل أصحابه فقال: هل تجدون لي رخصته في التيمم؟ قالوا: ما نجد لك رخصته، وأنت تقدر على الماء، فأغتسل فمات، فلما قدمنا على النبي ﷺ. أخبر بذلك، فقال: قتلوه، قتلهم الله ألا سألوا إذ لم يعلموا؟ فأنا شفاء العي السؤال. إنما كان يكفيه أن يتمم ويغسل سائر جسده) ١.

واته: ئيمه بۆ گشت وسه فەريک دەرچووين، به کيکمان سەری کيشای به بەردی کدا وسەری بریندارو لەت کرد. پاشان ئەو کە سە توشی "أحتلام- لەش پیسی" هات. پرسى له هاوه له کانی ئایا مۆ له تم بۆ دە بینن که تە یه میم بکه م؟ ووتیان: نه خیر تو ده توانیت خۆت بشویت، ئە ویش خۆی شۆردو پاشان مرد به هۆی ئاو چوونه ئیو سەری یه وه. کاتی که چوونه لای پیغه مبهرو باسه که مان بۆ گیرایه وه. فەرمووی: کوشتان، خوا بتان کوژیت. ئایه نهیتوانی پرسیار بکه ن کاتی که نازانن، بی گومان شیفاو چاره سەری دەر دی نه زانین پرسیار کردنه. به لکو ئەو که سە یه دهیتوانی تە یه میم بکات و سەری بپیچیت وسەرجه م جهستی بشوات.

قورئان هەمووی چاره سەرو شیفایه بۆ روح وجهسته

خوای که وه له قورئانی پیرۆزدا رایگ یاندوه که قورئان شیفاو چاره سەر. که ده فەرمویت: (وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَأَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءً.... فصلت: ٤٤) واته: "ئە گەر ئەم قورئانه مان به زمانی که لانی تر بناردایه، ئەوا بی باوه پان

١ - ئەم فەرمودیه "حسن" ه. ابوداود گیراویه تی یه وه له کسێ (طهارة) له بهشی (باب انجروح یتیم) به ژماره ی (٣٣٦) (ابن الملقن) ده لیت: پیاوه کانی متمانه ن، وه (ابن ابی داود) ده لیت: ئەمە سونه تیکه تهنه ئه هلی مه که ده یان کرد.

وه ئەم فەرمودیه به (عطاء) له جابه وه نه یگیرا وه ته وه، تهنه "زیرین خریق" که نه ویش به هیز نی یه. ٥١. به هه مان شیوه "حافظ" یش هه روا ده لیت له "التلخیص" وه ئەم ووتیه ی داوه ته پان وه چه ن دین شاهیدی بۆ ئەم فەرمودیه هێنا وه ته وه که به هیزی ده کات.

وه "اللبنی" ئەم فەرمودیه به "حسن" داده ئیت به لام به بی برگی (اغما یکفیه... الخ) "صحیح سنن ابی داود" وه بروانه ووته که ی له سەر "صحیح الأدب" (ص/ ١٢٣).

دهيان ووت: ئايا نه ده بوو ئايه ته كاني پوون وئاشكرا بوايه به زمانى خومان بوايه، چۆن ده بېت قورئان به زمانى بى گانه بېت؟ له كاتيكدا محمد ﷺ به عه رهبى ده دويت؟! ئه ي پيغه مبه ر ﷺ بديان بلى ئه م قورئانه بۆنه وانه ي باوه ريان هئناوه هيدايت وړنوينا وشيفايه وچاره سهرى هم موو دهر دونه خو شى يه كان ده كات، جائه وانه ي كه باوه ر ناهيئن گويچكه يان كه په به شتى تر ئاخزراوه، هه روه ها كو پړن له ئاستيدا، ئه وان هه روه كو له دووره و بانگيان لى بكرىت وايه نه ده نگه كه به چاكي ده بيسستن ونه پهنه كه به پوونى ده بينن."

هه روه ها ده فه رمويت: (وَأَنْزَلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ.....الاسراء: ٨٢) واته: "ئيمه له قورئان سوره ت وئايه تانيك دابه زئين، كه ببيت هه ي چاره سه رو شيفا بۆ نه خو شى يه جه سته يي وده روونى يه كان هه روه ها په حمه ت وميهره بانيشه بۆ ئيمانداران، بۆ سته مكاران وخوانه ئاسانيش ته نها زياد كړدنى زه روه زيان نه بېت هيچى تر نى يه، هيچ به هره و سوډيكي لى نابيين."

وه لپره دا بۆ ده رخ ستنى په گه زه كه يه "جنس" نه ك بۆ چه نداندن "التبعيض" چونكه قورئان هه ر هه مووى چاره سه ره هه روه كو له ئايه تى پيشه كي يه كه دا پونى كړدو ته وه. قورئان چاره سه رو شيفايه بۆ دلله كان له دهر دى نه زانين وگومان، هيچ كاتيك خواى گه وره چاره سه رو شيفاي به سوود و پوخت وگونجاوى وه كو قورئان نه ناردو ته خواره وه.

وه له "صحيحين" دا هاتوه له فه رموده ي "ابى سعيد" رته ووتى: (انطلق نضر من اصحاب النبي ﷺ في سفره سافرها، حتى نزلوا على حي من احياء العرب فاستضافوهم، فابوا أن يضيوفوهم فلدغ سيد ذلك الحي، فسعوا لو بكل شيء لاينفعه شيء، فقال بعضهم: لو أنيتم هؤلاء الرهط الذين نزلوا لعله أن يكون عند بعضهم شيء، فأتوهم، فقالوا: ياأيها الرهط، أن سيدنا لدغ، وسيعلنا له بكل شيء لاينفعه شيء، فهل عند أحدكم من شيء؟ فقال بعضهم: نعم والله إنني لأرقي، ولكن والله لقد استضافناكم فلم تضيّفونا، فما أنا براق لكم، حتى تجعلوا لي

جعلنا فصالحوهم على قطيع من الغنم، فانطلق يتفل عليه ويقرأ: "الحمد لله رب العالمين" فكانما نشط من عقال، فانطلق يمشي، ومابه قلبه فأوفوهم جعلهم الذي صالحوهم عليه، فقال بعضهم: اقتسموا. فقال الذي رقى: لانفعل حتى ناتي النبي ﷺ فنذكر له الذي كان، فنظر ما يأمرنا. فقدموا على رسول الله ﷺ فنذكروا له ذلك فقال ﷺ: وما يدريك انها رقيه؟ ثم قال: قد أصبتم اقتسموا واضربوا لي معكم سهما^١.

واته: پيږيک له ياوه راني پيغه مبهري خواه ﷺ به گه شتيک ده رچوون، تاله لای ناوايه کی عه رب لایان دا، ويستيان بينه ميوانيان، به لام ناواي يه که په زامه ندييان نه نواند، پاشان سه روکی نه وناواييه مار پيوهی دا، زور هه وليان دا بويان چاره سه ر نه کړا. يه کيکيان ووتی: بابچينه لای نه و پيږه ی که له ته نيشت ناوايه که مان لایانداوه، به لکو شتيکيان پيبيت، پاشان هاتن بؤ لایان، ووتيان: نهی خه لکينه سه رگه وره که مان مار پيوهی داوه و بؤ مان چاره سه ر ناکړيت، نایا که ستان چاره سه ريکی لایه، يه کيک له و پيږه ووتی: به لای به خودا من روقيه ده که م، به لام والله ی چونکه ئيوه پازي نه بوون ميوانداريمان بکه ن منيش به بی به رامبه ر کارتان بؤناکه م، پاشان پيکه وتن له سه ر پيک له مه پيان بده نی وه که به رامبه ر به وکاره. پاشاهن هه ستاو پويشت له گه لایاندا. له سه ر برينه که تفي کردو "الحمد لله رب العالمين" واته سوره تی فاتحه ی ده خویند، راسته وخو سه رگه وره که يان چاک بؤوه وده ستي کرد به پويشتن وه که بلای ی زور گورج وگولانه که هيچی نه بووبی. دواتر نه وانيش نه و پره مه پري له سه ري پيکه وتبوون پيياندا، که گه پايه وه ناوبراده ره کانی، يه کيک ووت: بادابه شی بکه ين، به لام نه وکه سه ی که روقيه که ی خویند. ووتی: نه خير، نه م پووداوه بؤ پيغه مبه ر ده گيږينه وه، تا بزاین فهرمانیک ده دات. که هاتنه لای پيغه مبه ر باسه که يان بؤگيږپايه وه، پيغه مبه ر ﷺ فهرمووی: چوون ده زانيت نه وه روقيه يه؟ پاشان

١ - نهم فهرموده يه "بخاری" گيږاويه تی يه وه له کتيی (الاجارة) له به شی "باب ما يعطي في الرقية" به زماره ی (٢٢٧٦) وه له چهند شريتيکی تريش هيتاوتي، ته ماشای شهرحي نهم فهرموده يه بکه له (فتح الباري ٤/٥٣٢-٥٣٥)

ووتی: "بەپراستی پێکات دابەشی بکەن، وە وەك خۆتان بەشیکش بۆ من دابنن."

بەم شیوەیە ئەم دەرمانە کاری کردە سەر ئەو دەردەو چارەسەری کرد ھەر وەكو بۆ ئی توشی ھیچ نەبووی. وە ئەمە ئاسانتین چارەسەر، جانەگر خەلکی بزان چارەسەرکردن بە "فاتحە" بکەن ئەو کاتە ھەست بە ھێز و کاریگری یەكە ی دەکەن.

وە من خۆم بۆ ماو ھەیکێ ژۆر لەشاری مەكکە بووم، ھەرچی یەك توش بەتایە بە سورەتی "فاتحە" خۆم چارەسەردەکرد. چونکە ھیچ پزیشکیک نەدەبینی لەو شارەدا، تەنانەت ھەرکەسیکیش توشی ئازاریکیش بەتایە پێنمایم دەکرد کە بە "فاتحە" چارەسەری خۆی بکات، کە ژۆر بەیان ژۆر بەخیرایی چاک دەبوونەو.

چەك بەندە لەسەر چەك بەدەستەكە

لێرەدا کاریك ھە یە پێویستە وریا بین لێی، ئەویش ئەو ھە یە کە ئەو ھەموو ئایەت و زیكرو نزیانە کە پوقیەو چارەسەری پێ دەکریت، خۆی لەخودی خۆیدا چارەسەر و شیفایە. بەلام لە ھەمان کاتدا پێویستی بە وەر بەرزێ و متمانە ی ئەو کەسە ھە یە کە پوقیە کە دەخوینێت. ھەر وەھا پێویستی بە متمانە و پەر زامەندی و دڵنیا بوونی ئەو کەسە ھە یە کە نەخۆشە و پوقیە کە ی بۆ بەکار دەھێن. جا ھەرکاتێ ئەم پوقیانە بەکار ھات و چارەسەر و شیفایان نەدا، ئەو پێویستە بگەڕێنەو بۆ خودی ئەو کەسانە ی کە بەم

1- نوسەر لەسەر ھەتای "المسارح" دا دەلێت: سورەتی "فاتحە" گەرنگی یەکی تاییەتی ھە یە کە باشتر لە "فاتحە" خرای گەورە نەبێت و تە خوار وە لەکتییە کانییدا، چونکە سەر جەم و اتاکانی قورئانی تیدا کۆبوو تەو ھە کە بەوردی بەماکانی ناز و سیفاتە کانی خودای تیدا باس کراو. ھەر وەھا باس لە ھەکتاپەرستی و سەلماندنێ قیامت و زەللیلی بەندەکان بۆ خرای گەورە. داواکردن و پارانەو لەخودا بەگەورەترین جۆری پارانەو کە بەخشینی رێگای راستە "صراط المستقیم" و بەردەوام بوون لەسەری، ھەر وەھا باس لە جۆرە کانی خەلک دەکات لەوانە ی کە نێمەتە کانی بەسەردا رۆژاندوون "المنعم علیہ" وە ئەوانە ی نەفرەتیان لێ کراو و گومر ابوونە. بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە (المسارح: ۲۲/۱) وە (فتح الباری: ۲۰۹/۱).

کاره ههستان، یان پێگرو بهربهستیکی به هیژ ههیه که بووه ته مایه ی شیفای نه دانیان. ههروه کو ئه م حاله ته له گه ل دهرمان و چاره سه ره کانیشدا ههیه، که هه ندی جار سروشته ئه وکه سه ئه و دهرمانه وه رناگریتیان له بهر هه ربه ربه سستیکی تربیته، به لام ئه گه ر ئه و سروشته ئه و دهرمانه ی به سه ند و قبول کردنه و شیفای ته و او وهرده گریته.

به هه مان شیوه ش بۆ دله، ئه گه ر ئه و نایه ت و پوقیانه ی به دلتیای ته و او قبول کرد، وه له هه مان کاتدا ئه و که سه ی که ده یخوینتی خاوه ن ده روونیکی هیمه ت بهرز و کاریگه ر بیته ئه و ده بیته مایه ی له ناودانی ئه و دهرده نه خۆشی یه.

پارانه وه و نزا "الدعاء" له گه ر نگه ترین هۆکاره کانی نه هیشتنی مهینه تی یه "المکروه"

به هه مان شیوه پارانه وه و نزا باشترین و گه ر نگه ترین هۆکاری نه هیشتنی به لاو مهینه تی یه، وه به ده ست خستنی خواسته کانه، به لام له هه مان کاتدا کاریگه ری پارانه وه به نده به خودی که سه که وه، هه ندی پارانه وه ههیه جی خۆی ناگریته هۆکاری ئه مه ش ده گه ریته وه بۆ چه ند هۆکاری که له وانه: لاوازی ده روونی ئه وکه سه یاخود په سه ند نه بوونی ئه و نزایه له لای خوی گه وره به هۆی ئه وه ی نزای شه ر له خه لکی ده کات. یان لاوازی دله و با وه پی ئه وکه سه یه، که به دله و ده روونی ته و او ئه و نزایه ناکات. که هاوشیوه ی تیروکه وانیکی شل و شاو وایه که له کاتی تیر هاویشته نا مه به سته خۆی ناپیکێته. یاخود به هۆی هه ندی به ربه سته تایبه تی تیره وه که پێگه ره له قبول بوون و په سه ند بوونی ئه و نزایه، له وانه: خواردنی هه رام، که له که بوونی تاوان له سه ر دله و ده روون، زاله بوونی بی ناگایی ئاره زوو بازی به سه ریدا، ههروه کو له "مستدرک" ی حاکم دا هاتوه له فه رموده ی "أبی هریره" رضی الله عنه که پێغه مبه ره صلی الله علیه و آله ده فه رمیته: (ادعوا الله وأنتم موقنون بالاجابة واعلموا أن الله لا یقبل دعاء من قلب غافل لاه).

واته: بپارینه وه و داوا له خوا بکه ن به شیوه یه ک که ته و او د لایابن له وه لآمدانه وه په سه ند بوونی، وه باش بزائن که خوی گه وره پارانه وه ونزای که سیک په سه ند وه لآم ناداته وه که دل وده روونی بی ناگابیت له خوی گه وره .

جا نه م ده رمانه چاره سر له ناو به ری دهر دو نه خو شی یه، به لآم بی ناگایی دل وده روون له خوی گه وره هیژو کاریگری که م ده که نه وه . هه روه ها خواردنی حه رامی ش به ه مان شیوه له کاریگری نزا که م ده کاته وه . هه روه کو له "صحیح مسلم" دا هاتوه له فه رموده ی آبی هوریره عليه السلام ووتی: پیغه م به ر ده فه رمویت عليه السلام: (ایها الناس، ان الله طيب، لا يقبل الا طيباً وان الله امر المؤمنين بما أمر به المرسلين فقال: يا أيها الرسل كلوا من الطيبات واعملوا صالحاً اني بما تعملون علیم: المؤمنون: ۵۱. وقال: "يا أيها الذين امنوا كلوا من طيبات ما رزقناکم: بقرة: ۱۷۲"، ثم ذکر الرجل يطيل السفر أشعث أغبر، يمد يديه الى السماء: يارب يارب، مطعمه حرام، ومشربه حرام وملبسه حرام وغذي بالحرام فإني يستجاب لذلك) .^۱

واته: نه ی خه لکینه خوی گه وره پاکه ، وه شتی پاک وجوان نه بیت په سه ندو قبولی ناکات، وه خوی گه وره فه رمانی به باوه پداران کردوه به ه مان فه رمانی پیغه م به ران که ده فه رمویت: نه ی پیغه م به ران بخون وبخونه وه له نیعمه ته پاک وحه لآله کانی خوی گه وره ، وه کرداری چاکه وچاکه خوازی نه نجام بده ن، وه من ناگه دارم به وه ی که نه نجامی دده ن. هه روه ها ده فه رمویت: نه ی باوه پداران بخون له ونیعمه ته پاک وحه لآله ی نیمه پیمان به خشیون.

1 - نه م فه رموده یه "صحیح" ه مسلم گیتراو به ته وه له کتبی زه کات "باب قبول الصدقة من الکسب الطیب وترتیبها" به ژماره ی ۱۰۱۵/۶۵. وه پی شه و نه وه ی ده فه رمویت: برگی "چون وه لآم ده دریت ه وه" واته چون وه لآمی که سیک ده دریت ه وه که نه مه ناکاری بیت. وه هه روه ها ده آیت: نه و ده به ویت نزاو پارانه وه کانی قبول بیت له لای خوی گه وره، پیویسته گرنگی بدات به حه لآلی خواردن وخوا رنه وه پو شاک وجل و به رگی. (شرح مسلم: ۱۰۴/۷) چایی ده زگای "الختار - قاهره".

پاشان هاته سه ریاسی پایونیک که ریگه یه کی دووری بریوه و جل و به کی
 وقژ و پوخساری شیواوه و دهسته کانی بۆ ئاسمان بهرز ده کاته وه و ده لّیت:
 ئه ی پهروه ردگار ئه ی پهروه ردگار ، له کاتی کدا خواردن و خواردنه وه و جل
 و بهرگ و پۆشاک ی هه ره مووی حه رامه ، وه به حه رامیش پهروه رده کراوه جا
 چۆن وه لّامی که سیکی واده دریتته وه .

وه "عبدالله کوپی پیشه و احمد" له کیتابی (الزهد) دا له باوکی یه وه
 ده گیریتته وه ، که به نی ئیسرائیل توشی به لایه ک هاتن ، ئه وانیش
 له شارده رچوونه دهروه بۆ پارانه وه و نزاکردن ، خوای گه وره ش وه حی
 بۆناردن و پپی راگه یانندن که : ئیوه ده رچوونه به ره و "الصعید" به جهسته ی
 پیسه وه وه ده ستانیک به رزده که نه وه بۆ پارانه وه که سوورن له خوین
 ریژیدا ، وه ماله کانتان پرکردوه له شت و مه کی حه رام ، لی ره دا من توپه یی
 خۆم به سه رتанда توند ده که م ، وه جگه له دووری له منه وه هیچی تر
 وه ده ست ناخه ن.¹

وه "أبو ذر" رضی الله عنه ده لّیت: خواردن چه ند پیویستی به خوئی هه یه ،
 نه وه نده ش نزا پیویستی به چاکه هه یه .

¹ - الزهد للأمام احمد - ج ٦٩

پارانه وه ونزا له چاکترین دهرمان و چاره سهره کانه

نزاو پارانه وه له باشترین دهرمانه کانه که دژی به لایه، پووبه پووی ده بیته وه و چاره سهری ده کات و پیگیری ده کات له دابه زینی و وه سوکی ده کاته وه که دابه زیت، وه ههروه ها چه کی برودارانه. ههروه کو "حاکم" له صحیحه که یدا له فرموده ی علی کوپی ئه بی طالب رضی الله عنه ده فرمیت: (الدعاء سلاح المؤمن، وعماد الدين، ونور السموات والارض) . واته: نزاو پارانه وه چه کی برودارانه و کۆله که ی ئاینه و پووناکی زهوی و ئاسمانه کانه.^۱

حالی نزاو پارانه وه له گه لّ بلادا

نزاو پارانه وه له بهرامبر به لادا له سێ حاله تدایه:

یه که م: له به لاکه به هیز تره و دووری ده خاته وه.

دووه م: به لاکه به هیز تره و زالّ ده بیّت به سهریدا و به لاکه توشی که سه که ده بیّت، هه رچه نده نزاو پارانه وه که لاواز بیّت، به لام به لاکه سوک ده کاته وه.

سێ یه م: یاخود پووبه پووی یه کتر ده وه ستنه وه وه هریه که یان پیگیری نه ویتریان ده کات له گه یشتنی به شویتنی مه به ست.^۲

1 - نه م فرموده یه لاوازه "ضعیف الأسناد" حاکم گێراویه تی یه وه (۴۹۲/۱). نه ماشای (السلسلة الضعيفة) ی "الألباني" بکه ۱۷۹. ههروه ها (الکامل في الضعفاء) ی "ابن عدی" ۲۱۸۱/۶ بکه. ههروه ها بروانه (مجمع الزوائد: ۱۴۷/۱۰).

2 - نه م سه بهاره ت به نزاو پارانه وه له نه یشتنی به لادا، به لام سه بهاره ت به نزاو پارانه وه ی خودی موسولمانان، سێ حاله تی هه یه: "حافظ" پاش هیتانه وه ی چه نندین فرموده له سه رنه وه ی که نزاو پارانه وه ی برودار ره ت ناکرینه وه، به م شیوازه:

۱. یان وه لام دانه وه ی بۆ کاتیکی تر دوا ده خریت.

۲. یاخود به لایه کی پێ له ناو ده بریت.

۳. یاخود وه لام دانه وه که ی بۆ قیامه ت هه لده گێریت وه ک پاداشت که نه مه باشترینیانه.

ههروه ها "حافظ" ده لیت: نه م بۆ چوونی (داودی ابن جوزی) ده لیت: جگه له مانه ش پیوسته باوه ردار ده ست به ردار ی پارانه وه نه بیّت چونکه به شیکه له به رسن. ۵۱. (فتح الباری ۱۴۵/۱۱) به ده ستکاری یه وه.

مەروەھا "حاكم" له صحیحە کەیدا دەگێڕێتەو له فرمودەى خاتو عائیشە رضی اللہ عنہا کە پێغەمبەرى خودا دەفرمیت: (لا یغنی حذر من قدر، والدعاء ینفع مما نزل ومما لم یَنْزَلْ، وان البلاء لیَنْزِلْ فیلقاه الدعاء فیعتلجان الی یوم القیامة) ۱.

واتە: وریایی و خۆپاراستن هیچ بایسەخى نى یە لەقەدەردا، وە نزاو پارانەو کە کاریگەرى و سوودی هەیە بۆ ئەو شتانەى "قەدەرانی" کە دابەزیون یاخود دانەبەزیون، وە بەلا دادەبەزێت بەلام نزاو پارانەو پێشی دەگریت تا پۆزى قیامت کێپرکێ دەکەن.

مەروەھا فرمودەى "ابن عمر" رضی اللہ عنہما کە پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فرموویەتى: (الدعاء ینفع مما نزل ومما لم یَنْزَلْ، فعلیکم عبادالله بالدعاء). واتە: نزاو پارانەو کە کاریگەر و بەسوودە بۆ ئەو شتانەى هاتبێتە خوارەو، یان ئەوانەش نەهاتبێتە خوارەو، جا بەندەکانى خوا نزاو پارانەو بەکەن.

مەروەھا فرمودەى "ثوبان" رضی اللہ عنہ کە پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فرموویەتى: (لا یرد القدر الا الدعاء، ولا یزید فی العمر الا البر، وان الرجل لیحرم الرزق بالسنین یصیبه). ۲. واتە: هیچ شتێک قەدەر ناگێڕێتەو تەنھا نزاو پارانەو نەبێت، وە هیچ شتێکیش تەمەن درێژ ناکات تەنھا چاکەکردن نەبێت، وە مەروە بەهۆى تاوانەو لەپێش و پۆزى بى بەش دەبێت.

سووریون و تەکاکردن لە نزاو پارانەو یەکیکە لەمەرجهکانى نزاو پارانەو

سووریون لە نزاو پارانەو دا باشترین جوۆرى دەرمانە. و "ابن ماجه" له (سننه) کەیدا دەگێڕێتەو له (أبى هريره) رضی اللہ عنہ کە پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم

1 - نەم فرمودەى "ضعیف" لەرووى سەنەدەو، حاکم گێرایەتى یەو (۴۹۲/۱) و دەهتت سەندى صحیحە بڕوانه "المجمع ۱۴۶/۱۰"

2 - نەم فرمودەى "حسن"ە بەم شیوەى گێراوەتەو (حاكم - ۴۹۳/۱) وە (امام احمد ۲۸۲، ۲۸۰، ۲۷۷/۵) وە (ابن ماجه و البانی دەلێن: حسنه) (السلسله الصحیحه/ ۱۵۴)

ده فہر میت: (من لم یسأل الله یغضب علیه). ^۱ واتہ: ہر کہ سیّک لہ خوائ
 گہ ورہ نہ پاریتہ وہ خودا لئی تورہ دہ بیت.

وہ لہ "صحیح الحاکم" دا ہاتوہ لہ فرمودہی "انس" ﷺ کہ
 پیغہ مہری خودا ﷺ دہ فہر میت: (لاتعجزوا فی الدعاء، فإنہ لایہلک مع
 الدعاء أحد). ^۲ واتہ: دہ سہ و سہ سان نہ بن لہ نزا کردندا، چونکہ ہیچ کہ سیّک
 لہ گہ ل نزا کردندا تیا ناجیت.

وہ لہ (الاوزاعی) لہ (الزہری) لہ (عروہ) لہ (عائیشہ) دہ گپیتہ وہ،
 کہ پیغہ مہر ﷺ فرمودہی تی: (ان الله یحب الملحین فی الدعاء) واتہ: خوائ
 گہ ورہ نہ و کہ سانہی خوش دہ ویت کہ زور تکا دہ کن و سورن لہ سہری.

وہ پیشہ وا (امام احمد) لہ کتبیبی "الزہد" دا لہ سہرزاری (قتادہ)
 دہ گپیتہ وہ کہ (مورق) و تووہ تی: من یتیم وایہ تاکہ نمونہ یک بشیت
 بؤدہ رخستنی حال برپواداران نہ و نمونہ یک کہ مرقفی باوہ پدار
 لہ ناوہ ریایہ کہ دایہ لہ سہر پارچہ تہ ختہ یک، ہر ہاواردہ کات و دہ پاریتہ وہ
 -خودا، خواہ بہ لکو پزگاری بکات. ^۲

خیر او پہ لہ نہ کردن لہ وہ لامدانہ وہی نزا و پارانہ وہ

یہ کیّک لہ بہ لاگانی نہ مانی کاریگہری پارانہ وہ لہ سہر بہ نندہ کان، بریتی
 یہ لہ وہی کہ دہیہ ویت زور بہ خیرایی وہ لامی بدیتہ وہ. کہ وہ لامدانہ وہ کہ
 دوا دہ کہ ویت، چیتر دہست بہرداری پارانہ وہ دہ بیت. نمونہی نہمہ وہ کہ
 کہ سیّک وایہ کہ نہ مامیک یان درختیک دہ پوینیت بہ ردہ وام ناوی دہ دات،
 کہ کاتیک دہ بینیت گہ شہ کردنی توزیک سستہ، وازی لی دینیت. وہ لہ
 صحیح البخاری نہم فرمودہی ہی ہینا وہ تہ وہ کہ پیغہ مہر

1 - نہم فرمودہیہ حسنہ ابن ماجہ بہ زمارہی (۳۸۲۸) وہ (امام احمد ۴۴۳/۲ - ۴۷۷) وہ
 (حاکم ۴۹۱/۱) و (ترمذی) بہ صحیح ناوی بردوہ وہ (البانی) بہ حسن ناوی بردوہ.
 بروانہ (الصحيحہ / ۲۶۵۴).

2 - نہم فرمودہیہ "ضعیف الاسنادہ" لہ مانہ گپرایانہ تہ: (حاکم ۴۹۴/۱) وہ (ابن حبان
 ۲۳۹۸) وہ (ابن عدی) لہ کامل فی الضعفاء ۱۳/۵ ہینا ویتی.

3 - (الزہد لامام احمد ص ۳۰۵)

ﷺ ده فرمیت: (یستجاب لأحدکم ما لم یعجل، یقول دعوت فلم یستجیب لی) ^۱

واته: خوای گه وره وه لآمی نزاو پارانه وه کانتان ده داته وه و قبولی ده کات. ته نها له وکاتانه دا نه بیت که په له بکات له وه لامدانه وهی و بلیت پارامه وه له خوای گه وره به لآم وه لآمی نه دامه وه.

وه له (صحیح مسلم) دا ئەم فرموده یه هیئا وه ته وه که پیغه مبه ﷺ ده فرمیت: (لا یزال یستجاب للعبد ما لم یدع باثم أو قطیعة رحم، ما لم یستعجل، قیل یا رسول الله ما الاستعجال؟ قال: یقول: قد دعوت وقد دعوت، فلم أر یستجب لی، فیسبحر عند ذلك ویدع الدعاء) ^۲. واته: به رده وام خوای گه وره وه لآمی پارانه وکاتی به نده که ی ده داته وه و قبولی ده کات، به مرجیک دوعای شه رو خرابه و په یوه ندی پچرین نه کات وه ره ها په له نه کات. ووتیان نه ی پیغه مبه ری خودا: په له کردن چی یه؟ فرمووی: بلیت نه ونده پارامه وه، به لآم نه مبینی وه لآم بدریته وه، نیت دهست به رداری پارانه وه ده بیت و وازی لی دینیت.

وه له "مسند" ی پیغه وا "احمد" دا هاتوه له فرموده ی "أنس" ﷺ که پیغه مبه ﷺ ده فرمیت: (لا یزال العبد بخیر ما لم یستعجل، قالوا یا رسول الله کیف یستعجل؟ قال ﷺ: یقول: قد دعوت ربی فلم یستجیب لی) ^۲. واته: به رده وام به نده چاکه و له خیردایه تا په له نه کات. ووتیان نه ی پیغه مبه ری خودا، په له کردن چی یه؟ پیغه مبه ریش فرمووی: بلیت له خوای گه وره پارامه وه که چی وه لآمی نه دامه وه و قبولی نه کرد.

^۱ - (بخاری) له کتابی "الدعوات" به زماری (۶۳۴۰) وه (مسلم) له کتبی (الذکر والدعاء) به زماری (۲۷۳۵/۹۰) گپرایانه وه.

^۲ - (مسلم) به زماری (۵۵/۱۷) - نووی گپرایه تی یه وه، وه واتای یستبحر واته دهست له پارانه وه هله گرت، پروانه سورته (الانبياء: ۱۹) وه نه وهی ده لیت پیروسته دهست له دوعا هله گرین و فله ی قبول بووغان نه بیت (شرح مسلم: ۵۵/۱۷).

^۳ - ئەم فرموده یه (ضعیف الأسناد وهو صحیح لغیرہ: ۵)، (احمد: ۱۹۳، ۲۱۰/۳) (الهیتمی، المجموع: ۱۴۷/۱۰).

به دلّ پارانوهو مهرجه گانی تری پارانوه

جا نه گەر له گهل پارانوه دا نه شتانه يه بگريّت:

۱. "به دلّ پارانوه" واته ناماده بوونی دلّ به شيوه يه کی دروست له پارانوه دا.

۲. له کاته شياوه کاندا بيت که تيایدا پارانوه قبول ده گريّت که شەش کاته که بریتين له (سئ يه کی شهو، پيش نويزی به يانی، له کاتی بانگ وقامت کردندا، وه پيش نويزه فره زه کان، له کاتی سه رکه وتنی ووتاریژ بۆ میمه ر له پوژی هه نیندا تا کاتی ته و او بوونی نويز له و پوژده دا، وه دواکات له پاش عه سردا).

۳. بوونی خشوع و زه لیلی له دلّ و خو به بچوک زانین و ملکه چانه له به رده ست خوی مه زندا.

۴. پوو کردنه روگه "قیبله".

۵. پاک و خاوین بيت "ده ست به ده ست نويز بيت".

۶. وه به رز کردنه وه ی ده سته کان.

۷. وه سه ره تاي ده ست پيکی به سوپاس کردنی خوابیت.

۸. پاشان سلاوات دان له سه رگیانی پاکی پیغمبه ر ﷺ.

۹. پاشان داوا کردنی لی خو شبوون و گه پانه وه بۆ لای.

۱۰. پاشان بيته سه رد اوا کردنی مه به سته که ی.

۱۱. پارانوه به ته وه سل کردن به ناو و سیفاته جوانه کان و تاک و نه نهایی خوی گه وره.

۱۲. پاشتر بریاری صدقه و خیریک ده، نه نجامی ده.

جا نه مهر پارانوه يه له وه ناچیت په د بگريته وه، به تايبه تی گه ر بيتوو له و پارانوه انه بيت که پیغمبه ری خودا ﷺ هه والی داوه که قبول ده بيت، که ناوی مه زنی خودای گه وره ی له خو گرتوو.

نه و نزاو پارانوه انی که ناوی مه زنی خودای تیدایه

له وانسه نه وه ی که له (سنن و صحیح) ی "ابن حبان" هاتوو له فه رموده ی "عبدالله بن بریده" که له باوکی يه وه ده ی گنرپته وه که

پيغهمبري خودا گويي له پياويك بوو دهيووت: (اللهم اني اسألك باني
أشهد أنك أنت الله لا إله إلا أنت ، الاحد الصمد الذي لم يلد ولم يولد ولم
يكن له كفواً أحد، فقال ﷺ: "لقد سأل الله بأسم الذي اذا سئل به اعطى
واذا دعي به أجاب"، وفي لفظ: لقد سألت الله بأسمه الأعظم).^۱

واته: (ئى خودايه من ليئت ده پاريمه وه وشايه تي ددهم كه هيچ
خوايه ك ني يه به حق وشايه ني پرستن بيئت ته نها تو جيى نه بيئت، ته نها
تو پارزو نيازي ، كه نه له دايك بوويته وه كه سيشت لي له دايك نه بيئت،
وه به تاك وته نهاو بى هاوه ليئت. پيغهمبر ﷺ فه رمووي: به راستي به ناوي
مه زني گه وره ي خودا پارايه وه كه نه گهر پيى بپاريته وه ، وه لامت
ده داته وه داواي هه رشتيكي لي بكهيت بوئ جي به جي ده كات).

وه له "سنن" و "صحيح ابن حبان" دا هاتووه له فه رمووده ي "أنس بن
مالك" ﷺ كه پيغهمبري خودا ﷺ دانيشتبوو وه پياويك نويزي ده كړدو
ووتى: (اللهم اني اسألك بان لك الحمد، لا إله إلا أنت المنان وبديع
السموات والارض، يا ذا الجلال والاكرام، يا حي يا قيوم، فقال
النبي ﷺ: "لقد دعاء الله باسمه العظيم، الذي اذا دعي به أجاب، واذا سئل
به اعطى").^۲

واته: خودايه ليئت ده پاريمه وه ده شزانم كه به ته نها شايه ني سوپاس
وستايشيت وه هيچ خودايه ك ني يه به حق شايه ني پرستن بيئت ته نها تو
نه بيئت، كه به ديهيته ري ناسمانه كان وزه ويئت، ئى خاوه ن شكوو پريز ، ئى
هه ميشه زيندو وپراوه ستاو. پيغهمبر ﷺ فه رمووي: "به راستي به ناوي
مه زني خودا پارايته وه، كه نه گهر پيى بپاريته وه وه لامت ده داته وه، چي
لي داوا بكهيت جي به جي ده كات".

^۱ - نهم فرموده يه "حسن" ابن حبان له "صحيحه/ ۲۳۸۳" وه "الامام احمد" له "مسند،
۳۰/۵" وه "الترمذي ۳۴۷۵" و (ابو داود ۱۴۹۳) وصحيحه الالباني.

^۲ - نهم فرموده يه "حسن" (الامام احمد ۱۵۸/۳) و (ابن حبان ۲۳۸۲) و (حاكم ۵۰۳/۱ -
۵۰۴ وصحيحه) گيژاويانه ته وه وه (الباني) به صحيح له قه لثم ده دا (التوسل ص/ ۳۴).

هروه ها فرموده که پیشه و "امام احمد" دهری پناه و ده "جامع الترمذی" له فرموده "اسماء بن یزید" که پیغمبر فرموده تی: (اسم الله الأعظم في هاتين الآتين "والهکم الله واحد لا إله إلا هو الرحمن الرحيم... بقرة: ١٦٣" وفاتحة آل عمران "الم * الله لا إله إلا هو الحي القيوم").^١ وه ترمذی ده لیت نه فرموده (صحیح) ه. واته: ناوی مه زنی خودای گه وره له دوو نایه ته پیروزه دایه: سوره تی بقره: ١٦٣. واته "پروه ردگاری نیوه خودایه کی تاک و ته نهایه، هیچ خودایه کی نی یه ته نها نه و نه بیت که به خشنده و میهره بانه". وه سهره تای سوره تی آل عمران که واتا که ی: "الم * الله خودایه و هیچ خودایه کی نی یه ته نها نه و نه بیت که به میسه زیند و وراوه ستاوه".

هروه ها له (مسند) ی امام احمد و له (صحیح حاک) مدا هاتووه له فرموده "ابو هریره" و "انس بن مالک" و "ربیع بن عامر" که پیغمبر فرموده تی: (أَلْظُوا بِلِأَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ) واته: دهستی پیوه بگرن به رده و ام بن له سهری و خوتانی پیوه هه لواسن به خاوه نی پیز و شکومه ندی یه وه. واته خوتان هه لواسن و دهست بگرن به خاوه نی پیز و شکومه نده وه.

وله "جامع الترمذی" دا هاتووه له فرموده (ابی هریره) ^ص (ان النبي ﷺ اذا اهمه امر رفع رأسه الى السماء ، واذا اجتهد في الدعاء قال: يا حي يا قيوم).^٢ واته: نه گهر هه رکارتیک به لای پیغمبر وهه گرنک بوايه سهری به رز ده کرده وه بوق ناسمان ، وه نه گهر قول بباويه ته وه له پارانه وه دا دهیفرموو: یا حی یا قیوم.

١ - نه فرموده "حسنه" (ترمذی ٣٤٧٨) و (ابو داود ١٤٩٦) و (امام احمد ٤١٦/٦) گیز و یانه ته وه.

٢ - نه فرموده "حسن لغیره" (امام احمد ١٧٧/٤) و (حاکم ٤٩٨/١) و (ترمذی ٥٣٩/٥).

٣ - نه فرموده "حسن" ه (ترمذی) گیز و یه ته یه وه به زماره ی (٣٤٣٦).

هروه ها له مه مان سه رچاوه ی پيششودا هاتووه له فهرمووده ی "انس بن مالك" عليه السلام ده ليئت: (اذا كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا حزبه امر، قال: يا حي يا قيوم برحمتك استغيث) 'واته: نه گهر كار يك پيغمبره ی سه رقال بكردايه "حزبه" ده يفه رموو: (يا حي يا قيوم برحمتك استغيث) واته: نه ی خودای هه ميشه زيندوو راوه ستاو من په نا بۆ په حمه ت ده به م.

وه ده ليئت له "صحيح الحاكم" دا هاتووه له فهرمووده ی "أبي أمامه" عليه السلام كه پيغمبر فهرموويه تی صلى الله عليه وسلم: (اسم الله الأعظم في ثلاث سورة القرآن: البقرة، وآل عمران، وطه) ^۱. واته: ناوی مه زنی خودای گه وره له سى سوره تی قورناني پيرۆزدا هاتووه: بقره، آل عمران، طه. قاسم ده ليئت: پشكنيم بۆم پوون بووه وه كه ثايه تی (الحى القيوم) ه.

وه له (جامع الترمذي) و (صحيح الحاكم) دا هاتووه له فهرمووده ی (سعد بن أبي وقاص) عليه السلام كه پيغمبر صلى الله عليه وسلم فهرموويه تی: (دعوة ذي النون، اذا دعا وهو في بطن الحوت: ان لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين: الأنبياء: ۸۷. إنه لم يدع بها مسلم في شيء قط الا استجاب الله له) ^۲. واته: نزاو پارانه وه كه ی "ذی النون" واته يونسى پيغمبره "كه له ناو سكى نه هه نكه كه دا پارايه وه فهرمووی: ان لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين... واته: هيچ خوداو په رستراويك نى يه به راست، ته نها تو نه بيئت، پاك وبى گهردى بۆ تو، من يه كيك بووم له سته مكاران. جا هه ر موسولمانيك به م نزايه بپارپته وه خواى گه وره قبولی ده كات وه لامي ده داته وه.

^۱ - نه م فهرمووده یه "حسن" ه، (ترمذي: ۳۵۲۴) وه (حاكم - ۵۰۹/۱) گيرايوانه ته وه وه (الالباني) به حسن ی داناوه (الترسل: ص ۳۴).

^۲ - نه م فهرمووده یه "حسن" ه، (حاكم - ۵۰۵/۱) گيرايويه تی يه وه (السلسله الصحيحه/ ۷۴۶).

^۳ - نه م فهرمووده یه صححه، (ترمذي/ ۳۵۰۵) و (الحاكم: ۳۸۲/۲) و (امام احمد ۱۷۰/۱) و (البيهقي ۳۵۵/۱) رپوايه تيان كردوه.

وهله "مستدرک الحاکم" دا هاتوو له فەرموودهی (سعد) ﷺ که پیغمبر ﷺ ده فەرموویت: (الا اخبرکم بشیء اذا نزل برجل منکم أمر مهم فدعا به یفرج الله عنه؟ دعاء ذي النون) ^۱. واته: ئایا شتیکتان پی بلیم نه گهر پیاویک له ئیوه توشی شتیك هات به وه نزا بکات خوی گهره دهرگای لی ده کاته وه وپزگاری ده کات؟ نه ویش نزای یونسی پیغمبره.

ههروه ها له "صحيح حاکم" دا هاتوو که هه "سعد" گوئی له پیغمبره ی خودا بووه فەرموویه تی: (هل أدلکم علی اسم الله الأعظم؟ دعاء لیونس. قال رجل: یارسول الله، هل کانت یونس خاصة؟ فقال ﷺ: الم تسمع قوله تعالی: فأستجبنا له... الأنبياء: ۸۸... فأیها مسلم دعا بها فی مرضه اربعین مرة فمات فی مرضة ذلك اعطی اجر شهید، وان بریء بریء معفورا له) ^۲ واته: ئایا ناوی مه زنی خوی گهره تان پی بلیم؟ که بریتی یه له نزای یونس. پیاویک ووتی: ئهی پیغمبره ی خودا ئه م نزیه تاییه ت نه بووه به حه زه تی یونس وه؟ پیغمبره ی خودا ﷺ ده فەرمی: ئایا ئه م ئایه ته ی خوی گهره ت نه بیستوو که ده فەرموویت: ئیمه وه لامی ئه ومان دایه وه هه موسولمانیک له کاتی نه خو شیدا چل جار ببخوینیت جائه گهر بمریت نه وه پله ی شهیدی هیه، وه نه گهر چاک بووه ئه وا خوی گهره لی خوش ده بییت.

وهله "صحيحین" دا هاتوو له فەرموودهی "ابن عباس" ﷺ که له کاتی ناخوشی وقه یراندا پیغمبره ی خودا ده فەرموو: (لا اله الا الله العظيم الحليم، لا اله الا الله رب العرش العظيم، لا اله الا الله رب السموات السبع ورب الارض ورب العرش الكريم) ^۳. واته: هیچ په رستراویک نییه به حق

^۱ - ئه م فەرمووده یه صحیح (حاکم) گێراویتی یه وه (۵۰۵/۱)

^۲ - ئه م فەرمووده یه "حسن" ه، (حاکم ۵۰۱/۱) به سه نه دیک لواز گێراویتی یه وه، ههروه ها (حافظ) له (فتح ۱۵۱/۱) وه بی دهنگ بووه له سه ری.

^۳ - ئه م فەرمووده یه صحیحه، (بخاری ۶۳۴۵) و (مسلم ۲۷۳۰/۸۳). نه وه وی ده لی: پتوسته ئه م فەرمووده نایابه له کاتی قه یرانه کاندا بو ریت.

ته‌ن‌ها الله نه‌بیټ که‌مه‌زن و به‌سۆزه، هیج په‌رستراویک نیه به‌حق ته‌ن‌ها الله نه‌بیټ، که‌خواه‌نی عرش- کۆشکی مه‌زنه، هیج په‌رستراویک نی یه به‌حق ته‌ن‌ها الله نه‌بیټ که‌په‌روه‌ردگاری هر حوت ئاسمانه‌کان وه‌زه‌وی یه وخواه‌نی عرش ی به‌رزو مه‌زنه.

وه‌له "مسند"ی امام أحمد دا هاتووه له فه‌رمووده‌ی (علي بن ابي طالب) عليه السلام که‌فه‌رموویه‌تی: (پیغه‌مبه‌ری خودا فی‌ری کردووم نه‌گه‌ر کی‌شه‌وقه‌یرانی‌ک پووی تی‌کردم بلی‌م: لا اله الا الله الحليم الكريم، سبحان الله تبارک الله رب العرش العظيم، والحمد لله رب العالمين) ^۱. واته: هیج په‌رستراویک نییه به‌حق ته‌ن‌ها الله نه‌بیټ که‌هه‌میشه به‌سۆزو به‌پ‌یژه، پاک وپی‌گه‌ردی بۆ خوی گه‌وره‌وتبارک خواه‌نی عرش ی- کۆشکی مه‌زن، سوپاس وستایش بۆ په‌روه‌ردگاری جیهان.

وه‌هه‌روه‌ها له "مسند" دا هاتووه له فه‌رمووده‌ی (عبدالله بن مسعود) رضي الله عنه که‌پیغه‌مبه‌ری خودا صلی الله علیه و آله فه‌رموویه‌تی: (ما اصاب احدا قط هم ولا حزن فقال: "اللهم انی عبدک وابن عبدک ابن امتک، ناصیتی بیدک، ماض فی حکمک، عدل فی قضاؤک، اسألك اللهم بکل اسم هو لک، سمیت به نفسک، او علمته احد من خلقک، او انزلته فی کتابک، او استأثرت به فی علم الغیب عندک، ان تجعل القرآن العظيم ربيع قلبي، ونور صدري، وجلاء حزني، وذهب همي الا ذهب الله عزوجل همه وحزنه، وابدله مكانه فرحاً"، فقیل یا رسول الله، الا نتعلمها؟

وه‌(طبری) ده‌لیت: سه‌له‌فی سالتج هه‌میشه ده‌یان خویند، به‌دوعای کرب- ناسراوه، جانه‌گه‌ر که‌سی‌ک بلیت: نه‌مه یادو زی‌ک‌ره نه‌ک نزا. نه‌وا وه‌لامه‌کی به‌م شی‌وه‌یه‌یه: یه‌که‌م: به‌م یادو زی‌ک‌ره سه‌ره‌تای نزاکه‌ت ده‌ست پی‌ بکه، پاشان باسی خواسته‌که‌ی خۆت بکه.

دووه‌م: وه‌لامی (سفیان بن عینه) که‌ ووتی نایا نه‌تان بیستووه که‌ خوی گه‌وره له‌فه‌رمووده‌ی قودسیدا فه‌رموویه‌تی: (من شفع ذکری، من مسألنی أعطیت افضل ما أعطی المسألین). واته: هه‌ر که‌سی یادی من سه‌رقالتی بکات وه‌نه‌په‌رژیتسه سه‌ر نزاوایانه‌وه لیم، نه‌وا من به‌شی ده‌ده‌م له‌و به‌شی که‌ به‌باشترین نزاکه‌رانی ده‌به‌خشم.

^۱ - نه‌م فه‌رمووده‌یه "حسن" ه، (امام احمد ۱/ ۹۱-۹۴) و (حاکم ۱/ ۵۰۸) گن‌راویانه‌توه، ووتی راسته له‌سه‌ر مه‌رجی "مسلم".

قال ﷺ: بلى ينبغى لمن سمعها ان يتعلمها^١. واته: ههركه سيك توشى ناخوشى وخغه تيك هات بليت: خوايه گيان، من بندهى توّم، كورى بندهى تو و كورى دايكيكم كه بندهى توّيه، چاره نوسى من بندهستى ميهربانى توّيه، بريارى تو به سهرمندا به جى يه، دادپه روهى تو له برياره كانتمدا كه به سهرمندا جى به جى و په وايه، خوايه گيان ليت ده پاريمه وه و نزاده كم به هه ره موو ناوه جوانسه كانت كه له خوت ناوه، ياخود فيرى يه كيك له دروست كراوه كانت كردوه، يان له قورناني پيروزدا ناوت بردوه، ياخود له لاي ميهربانى خوت په نهانت كردوه. كه قورناني مه زن و پيژ بگه يته به هارى دلّم و پووناكى سنگم وده روونم، وده وينه روهى خمه كانم. ئه وا خواي گه وده له ناخوشى وخمه كى پرگارى ده كات وله بريا خوشى وشادى پى ده به خشيت. ووتيان: ئه ي پيغه مبهرى خودا ﷺ نايا فيرى نه بين؟ پيغه مبهرى ﷺ فه رموى: به لى پتويسته ههركه سيك بىستى فيرى ببيت وله بهرى بكات.

وه "ابن مسعود" ده ليت: هه ر پيغه مبهرىك توشى قهيرانيك هاتبيت راسته وخو په نايان بردوته بهر "سبحان الله" كردن.

(ابن ابى الدنيا) له كتيبى (المجايب) دا له پله وپايه ي "الدعاو" دا ئه م پووداوه ده گيرپته وه كه "حسن" هه رهحه تى خواي ليت. ده ليت: پياويك له هاوه لاني پيغه مبهرى خودا ﷺ كه له ئه نصار يه كان بوو به "ابا معلق" ناسرابوو، ئه م پياوه به پاره ي خوى وكه سانى تریش بازرگاني ده كرد وشو ينان ده گهرا، وهكه سيكى خاوه ن وه رع وخواناس بوو، جاريكيان چه ته وديك به چه كه وه ريگه ي لى ده گريت وپيى ده ليت: چيت پييه دايبنى، چونكه ده ت كوژم. ئه ويش ده ليت چيت ده ويت له پاره بيه و چيت داوه له كوشتنم؟ دزه كهش ووتى پاره م ناويت، مه به ستم كوشتنه ته. بازرگانه كهش ووتى: ئه گه ره هه ر سووريت ئه وا مؤله تم بده تا جوار پكات نويز بكه م. دزه كهش ووتى چه ندت ده ويت نويز بكه.

^١ - ئه م فرموده يه "صحيح" هه، (احمد ١/٣٩١-٤٥٢) وه (حاكم ١/٥٠٩) پروانه "السلسله الصحيحه الاباني - ١٩٩٠".

بازرگانه‌کش ده‌ست نویژی گرت وچوار پکات نویژی کرد، له‌دوا
 سوجدهدا ووتی: (یاودود یاودود، یا ذی العرش المجید، یا فعال لما
 تريد، اسألك بعزك الذي لا یرام، وبملك الذي لا یضام، وبنورك الذي ملأ
 ارکان عرشك. ان تكفي شر هذا اللص، یا مغیث اغثنی، یا مغیث
 اغثنی... ثلاث مرات). واته: ئه‌ی به‌په‌حم و به‌سۆز ئه‌ی خاوه‌ن کۆشکی
 مه‌زن

ئه‌ی ئه‌و خواجه‌ی که چیت بویت ده‌یکه‌یت، لیست
 ده‌پارپه‌مه‌به‌گه‌وره‌یت که که‌س پیت ناگات.
 وه به‌و مولکت که هیچ کاتیک که‌م ناکات و به‌راورد ناگریت، وه به‌نورو
 پوناکیست که هه‌موو گۆشه‌کانی کۆشکی مه‌زنی گرتۆته‌وه که له‌شپری ئه‌م
 چه‌ته‌یه (دزه) بمپاریزیت، ئه‌ی فریاد په‌س فریام که‌وه. ئه‌ی فریاد
 په‌س فریام که‌وه (سی جار): له‌م کاته‌دا سوارچاکیک به‌چه‌کیکه‌وه
 ده‌رکه‌وت و پوه و چه‌ته‌که‌هات وله‌پیدا لیی داو کوشتی. بازرگانه‌کش
 ووتی باوک ودایکم به‌قوربانت بیست تۆ کییت ئه‌ویش ووتی: خواجه‌ی گه‌وره
 منی نارد بۆ فریاکه‌وتنی تۆ.

من فریشته‌یه‌کم له‌فریشته‌کانی ئاسمانی چواره‌م. له‌یه‌که‌م نزاو
 پارانه‌وه‌ت ده‌رگا‌کانی ئاسمان ده‌نگه‌ده‌نگیان تی که‌وت له‌پارانه‌وه‌ی
 دووه‌مت پشویه‌کی له‌نیو فریشته‌کاندا نایه‌وه. وه له‌پارانه‌وه‌ی سی‌یه‌مدا
 به‌منیان ووت: نزای به‌لاداره‌ لی قه‌وماوه منیش له‌خوا پارامه‌وه که ئه‌رکی
 کوشتنی ئه‌و (دزه) به‌من بسپیرن.

وه (حسن) ده‌لیت: هه‌رکه‌سی ده‌ست نویژ بگریت وچوار رکات نویژ
 بکات و ئه‌م نزاو پارانه‌وه‌یه بکات ئه‌وا خواجه‌ی گه‌وره وه‌لامی ده‌داته‌وه جا
 چ به‌لادار بیست یان بی به‌لابیت

^۱ - ئه‌م رووداوه "ضعیف"ه له‌سه‌نه‌دا. (مجا‌بی الدعوه. ص ۶۳۶) پروانه (الاصابه ۴- ۱۸۲) و
 (اسدالعنابه ۶/ ۲۹۵).

نهيڻه ڪاڻي نزاو پارانه وه

زور جار هه ندي نزاو پارانه وه ده بينيت ڪه ڪه سانڍڪ پڙي پارانه ته وه. جا
خوای گه وره يان به هڙي جوڙي ڪڙشو ڪه سه ڪه قبولي ڪردوه. يا خود
پڙڪه وٽي يه ڪڙڪ له وڪاته ڪه نزاو تيڊا قبول ده بيٺ. يان خوای گه وره له بری
چاڪه يه ڪه نه وه ڪه سه نه نجامي داوه. نه و نزاويه قبول ڪردوه. ئيتر خه لکي
واده زانڀيت نهڻي قبول بوني نه و نزاويه له ووتوه. وشه ڪانڊايه ڪه پڙي
پارانه ته وه. ئيتر نه و ووتانه به ڪارده هيئن له نزاڪانڊا.

هه روه ڪو ڪه سيڪ له ڪاتيڪي شياودا جوڙه ده رمانڍڪ به ڪارده هيٺيٺ بڙ
نه خوشيه ڪ چاره سهری ده ڪات دواتر ڪه ساني تر هه مان جوڙي ده رمان
به ڪارده هيئن بڙ نه خوشيه ڪانڊا واده زانڀن چاره سهری هه موو نه خوشيه ڪ
ده ڪات. ڪه نه موش خڙي له خڙي دا هه له يه و زور ڪس تيايدا به هه له دا
چوونه دور نيه نه و نزاويه له ته نيشت يان له سهر گڙي ڪه سيڪ دا گيرا
بوويٺ ئيتر ڪه ساني نه فام واده زانڀيت نهڻيه ڪه ده گه پڙتوه بڙ جوڙي
نزاو دلپاڪي وده رووني ڪه سه ڪه و شيوازي نزاڪردنه ڪه، ڄاڻه گهر له يه ڪڙڪ
له ماله ڪاڻي خودا بيٺ باشته لای خوای گه وره.

چه ڪ به خاوه نه ڪي ڪه ووتوه

نزاو پارانه وه ڪان نموني چه ڪن، وه چه ڪيش به خاوه نه ڪي ڪه ووتوه،
نه ڪ ته نها به چه ڪه ڪه. جا هه رڪاتيڪ چه ڪه ڪه باش بيٺ، وه هه لگره ڪي
"خاوه نه ڪي" بازو ده ست ومشتي چاڪ بيٺ وبه ربه ستي نه بيٺ، باشته
دوڙمن ده پيڪيٽ.

جا ڪام له م سڙ هڙڪاره بووني نه ما، نه و ڪاريگه ريه ڪه متر ده بيٺه وه.
واته نه گهر ووشه ڪاڻي نزاڪه باش نه بيٺ و نه و ڪه سي ڪه ده پارپڙتوه دل
وده روون وهڙشي يه ڪ نه خات، وه پڙگري يه ڪ هه بيٺ له قبول بووني نزاڪه
نه و ڪاريگه ري نابيٺ.

له نیتوان نزاو قه دهردا

لیره دا پرسپاریکی باو هیه له نیتوان خه لکیدا نه ویش نه وهیه که نه گهر
له قه دهردا له سه رکه سیك شتیک نوسرابیت، ئیتیر پووده دات جا ئیتیر
نزا بکات یان نه یکات. هیچ کاریگهری نی یه. وه مهروه ها به پیچه وانه وه،
نه گهر له سه ری نه نوسرابیت نه و پوونادات، جا نزا بکات یان نا.

پیپرک پیتان وایه که ناوه پۆکی ئه م پرسپاره راسته و وه ده ست
به رداری نزاو پارانه وه بوونه، جا ئه م پیپر له گه ل نه فامی وگومپایاندا
پیچه وانه، چونکه نه وان ده ست گرتن به هۆکاره کان "الاسباب" په د
ده که نه وه.

جا نه گهر به یه کیکیان بوتریت: نه گهر تیری نوسرابیت له سه رت که
قه ده ره، نه و پووده دات ئیتیر نان بخویت یان نه یخویت،
وه به پیچه وانه شه وه نه گهر مندا ل بوون قه ده رییت، نه و پووده دات نه گهر
بچینه لای خیزانه کانمان یان نا، وه به پیچه وانه وه. جائیتیر پیویستمان به
پروسی هاوسه رگری وژن هیتان نی یه ؟!

نایا هیچ مرقیکی خاوه ن ژیر نه مه ده لییت ؟!

ته نانه ت ناژه له کان و گیانه به سه رکانش نه مانه نالین. که ده زانن
به رده وام بوونی ژبان به نده به ده ست گرتن به هۆکاره کانه وه، بگره نه و
پیپر له ناژه ل که مترن.

وه هه ندیکی تر ژیری خویان به وه ده رخن که ده لیین: نزاو پارنه وه و
سه رقال بوون پیوه ی له پووی په رسته نه وه خوای گه وره پاداشتی
له سه رده داته وه. به لام هیچ کاریگهری یه کی نی یه له سه ر پوودا وه کان
ودا واکان جی به جی نابن.

لیره دا هیچ جیا وازیه ک نی یه له نیتوان ئه م پیپر وه نه وانه ی پیشوودا،
هه روه کو بلیت کاریگهری نزاو پارانه وه وه ک بوونی نه بیت وایه.

پیپرکی له مانه ژیر تر ده لیین: نزاو پارانه وه نیشانه وه لگه یه کن که خوای
گه وره ته رخانی کردو وه بو جی به جی بوونی پیویستییه کان. واته
هه رکاتیك خوای گه وره که سانیکی سه رکه وتوو کرد که نزاو پارانه وه بکه ن،

ئەوا بەلگەى ئەو دەيە ئەو كارە جى بەجى بوو. ھەر ھەك كاتىك كە
ھەرتىكى پەشى سارد لەزىستاندا دەبىنىت، بەلگەى باران بارىنە.

و ھەرتىيان: ھەروھە بەھمان شىۋە بۆ پەرسىن وپاداشت، بى
باوھەپى وياخى بوون لەگەل سزا، ئەمانە نىشانەى پوودانى پاداشت وسزان
بەبى ئەوھى ھۆكارىن. بەھمان شىۋە شكان لەگەل شكاندن، سوتان
لەگەل سوتاندن، خوین پىشتن لەگەل كوشتندا، واتە ھىچ كام لەمانە
ھۆكارى تەواو نىن، ھەبوونى پەيوەندى نىوانىيان تەنھا لەيەكچوونىكى
ئاسايىيە نەك ھۆكارىكى كاريگەر. بەھش پىچەوانەى شەرە وعەقل و
فىترەت ئەو ھەستەنە ھە، بگەر پىپى عاقل و داناکان بەم پىپە پىدەكەنن.

پاسى يەكەى: (كەپىپى سى يەم ھەيە كە پەرسىار كەرسى
نەكردوھ) كە پىيان وايە ھەرتىك كەلە قەدەردا نوسرابىت، بەندە
بەھۆكارەكانى يەو، ھەنزاوپارنە ھەش يەكەكە لەھۆكارەكان.
جاھەركاتىك بەندە دەستى گەرت بەھۆكارەكانە ھە ئەوا
ئەوقەدەرە پوودەدات، ھەبەپىچەوانە ھەبەنەبوونى ھۆكارەكان قەدەرەكە
پوونادات.

ھەھەر ئەم واتايە دەگەيەنىت كەھۆكارى تىرى نان خواردنە ھۆكارى
مەندال بوون ئن ھىتانەو چوونە لای خىزانەكەتە. ھەھۆكارى دوورىنە ھە
چاندنە، ھەھۆكارى چوونە بەھەشت كەردارى چاكەيە، ھەھۆكارى چوونە
دۆزەخ كارى خراپەيە. ھەئەم پىپە پاستىر پىپن.

نزاوپارنە ھەبەھىزىرەن ھۆكارەكانى قەزاوقەدەرە

بەم شىۋە نزاوپارنە ھەبەھىزىرەن ھۆكارەكانن، جاھەگەر قەدەرى
كەسىك بەندىت بەنزاوپارنە ھە، كەواتە نەبى بوترىت نزاوپارنە ھە بى
سوودە. ھەروھەك چۆن نەشیاو ھەبوترىت خواردن و خواردنە ھە سەرەجەم
كارو كەردارەكان بى سوودن. ھەھىچ ھۆكارىك بەندەندە ھە نزاوپارنە ھە سود
بەخش و كاريگەر نىن بۆ بەدەست ھىتانى خواست ھەبەستەكان،
ھەربۆيە دەبىنىن پىپى ھەوا لائى پىنەمبەر ﷺ كەلە ھەموو كەسىك زىاتەر

شاره زاترو خواناس تر بوون، که به رده وام دهستیان به نزاوپارانه وه ده گرت
مه رجه کانیان به جی ده هیتا.

وه خلیفه عومری کوپی خه تاب علیه السلام به نزاوپارانه وه زال ده بوو
به سر دوزمه کانیدا. که هه میشه به هاوه لائی ده ووت: "ئیوه به زوریتان
سه رناکون، به لکو ئیوه له ناسمانه وه سه رده که ون". وه هه روه ها
ده یفه رموو: "من خه می قبول بوون وه لآمدانه وه ی نزاکانم نی یه، به لکو
خه می نزاکردمه، چونکه گه به کول نزا بکریت، نه وا وه لآمدانه وه که ی
له گه ل خویدایه".

جا نه خودایه ی که نزا ی به خشیوه، مه به سستی وه لآمدانه وه بووه
هه ربویه ده فهرمیت: (وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ
إِذَا دَعَانِ.... بقرة: ۱۸۶) واته: "نه ی پیغه مبه ر نه گه به بنده کانم پرسیار
لی بکه ن ده ربارهم، نه وا من نزیکم لیئانه وه، به هاناو هاوارو نزیانه وه دیم،
هه رکاتی لیم بپاریتته وه و نزابکه ن".

وه له سنن ابن ماجه دا هاتوو له فهرمووده ی (ابی هریره) رضی الله عنه که
پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله فهرموویه تی: (من لو يسأل الله يغضب الله عليه) واته:
هه رکه سیك نزانه کات وله خوا نه پاریتته وه خوی گه وره لی توپه ده بیت.

نه مه نه وه ده گه یه نیت که په زامه ندی خوی گه وره که هه مووی خوشی
ویه خته وه ری یه، له نزاکردن وپارانه وه لی، وه هه روه ها توپه بوونی
خوی گه وره لیمان که هه مووی به لاو نه هامه تی یه له ده ست به رداربوونه
له نزاوپارانه وه.

امام أحمد له کتبی (الزهد) دا نه "اثره" ده گپرتته وه که: (أنا الله، لا
اله أنا، اذا رضيت باركت، وليس لبركتي منتهى. واذا غضب لعنت،
ولعنتي تبلغ السابع من الولد) واته: من (الله) م، هیچ په رستراویک
به راست نی یه ته نها من نه بیت، جا نه گه ره هه رکه سیك پازی ببه نه وا پیت
ویه رکه کت به سه ریدا ده پرتنم، وه پیت و به رکه تی من کوتای

^۱ - نه فهرمووده به "حسن" ه، پیشتر ناماژه مانم بی کردوو.

نایب، و ده گهر توپه بم نه فرته ده کم ، و نه فرته من تا حوت نه وه
و ده چه ده گات.

و ده هروه ها سه رجه م عه قلّ و نه قلّ و فیتره و نه زمونه کانی نه ته وه و
میلله تان به جیاوازی زمان و پرنگ و شوینیش نه وه ده سه لمینن که نزیک
بوونه وه له خوای گه وره مایه ی خیره چاکه و چاکه خوازی یه وه باشترین
هؤکاره له م بواره دا. و ده پیچه وانه شه وه دوورکه و تنه وه له خوای گه وره
مایه ی سه رجه م نه هامه تی و شه پرخوازی یه .

و ده هیچ هؤکاریک نه بووته مایه ی خویش گوزهرانی بۆکه سه کان
به نه ندازه ی ملکه چ کردن و به ندایه تی کردن و نزیک بوونه وه له خوای گه وره
، و ده چاکه کردن له گه ل دروست کراوه کانیدا. جا خوای گه وره به ده ست
هینانی سه رجه م خیره دویاو قیامت و شه پی دویاو قیامه تی
به ستوته وه به کاره کانمانه وه. و ده کاری به ستوته وه به هؤکاره کاننه وه. و ده
قورئاندا له هه زاره ها شویندا نه م راستیه دوویات ده کاته وه که سزاو پاداشت
به نده به جوری کاره کاننه وه. هه روه کو ده فه رمویت: (فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا
عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ.. الاعراف: ۱۶۶) واته: جا کاتیک که هه ر
سه رکیشی یه کیان کرد له وه ی که قه ده غه کراو بوو لییان ، ئیمه ش پییمان
ووتن: بینه کۆمه له مه یمونیک سوك و پیسوا و دوور له په حمی خوا.
و ده ده فه رمویت: (فلما اسفونا انتقمنا منهم... زخرف: ۵۵) واته: جا کاتیک
ئیمه یان توو په کرد و پقی ئیمه یان هه ستاند، ئیمه ش تو له مان لی سه ندن.

و ده ده فه رمویت: (وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا
كَسَبَا.... مائده: ۳۸) واته: دزی "نیر" و دزی "می" واته له پیاوژندا،
ده سه ته کانیا ن پیرنه وه و ده ک سزایه ک به وه ی نه نجامیا ن داوه. و ده هروه ها
ده فه رمویت: (إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ
وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ
فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً
وَأَجْرًا عَظِيمًا.... احزاب: ۳۵) واته: به پاستی ئافره تان و پیوا ن له
موسولمانان و یاوه پداران و ملکه چه کان و پاستگویان و ئارامگره کان و له خوا

ترساوه‌كان وه به‌خشنده‌كان وپوژوو گران وداوین پاكان، وه‌نه‌وانه‌ی كه‌یادی خواده‌كه‌ن، نه‌وا به‌خشین ولیبورده‌ی وپاداشتی زۆرمه‌زن وبی سنووریان له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه بو ئاماده‌كراوه.

وه‌له‌م جۆره زۆره‌یه و نه‌وه‌نده به‌سه.

وه‌هه‌ندی جاریش له‌سه‌رشپوازی مه‌رج وپاداشت به‌نده، هه‌روه‌كو خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ... الأنفال: ۲۹) واته: نه‌ی باوه‌پداران. نه‌گه‌ر له‌خوا بترسن وپاریزگاری بكه‌ن نه‌وا خوا به‌رچاو پۆشنی به‌کی ته‌واتان بو فه‌راهه‌م ده‌هینییت. وه‌هه‌له‌و گوناوه‌كانتانیشت داده‌پۆشیت ولیتان خوش ده‌بییت.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ... توبة: ۱۱) واته: جا نه‌گه‌ر ته‌وبه بكه‌ن وپه‌شیمانی ده‌ربهن و نوێژه‌كانتان نه‌نجام بده‌ن وزه‌كات له‌مال و سامانتان ده‌ربكه‌ن، نه‌وا برای ئایینی ئیوه‌ن. وه‌هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (وَأَلَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا... الجن: ۱۶) واته: نه‌گه‌ر نه‌و خه‌لكه‌ پێگه‌ی پاست وئیسلامه‌تی بگرنه‌ به‌ر، ئیمه‌ بارانی به‌پیت و به‌ره‌كه‌تیان به‌سه‌رتاندا ده‌بارین. وه‌ده‌بینین هه‌ندیك جاریش به‌پیتی (لامی تعلیل) دیت.

هه‌روه‌كو ده‌فه‌رمویت: (لِيَذْكُرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرُوا أُولُوا الْأَلْبَابِ... ص: ۲۹) واته: بو نه‌وه‌ی ئایه‌ته‌كانی لێك بده‌نه‌وه و بیری لی بكه‌نه‌وه و بو نه‌وه‌ی خاوه‌ن بیروه‌وشه‌كان په‌ند و ئامۆزگاری وه‌ربگرن و تیبفكرن. وه‌هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا... البقرة: ۱۴۳) واته: تاوه‌كو ئیوه‌ بینه‌ شاهید به‌سه‌ر خه‌لكی به‌وه و ده‌پێغه‌مبه‌ریش شاهیده به‌سه‌ر ئیوه‌وه.

وه‌هه‌ندی جاریش ئامرازی (کی) دیت كه‌نه‌ویشته بو (تعلیل) ه، هه‌روه‌كو ده‌فه‌رمویت: (كي لا يكون دولة بين الأغنياء منكم... الحشر: ۷۰) واته: بو نه‌وه‌ی نه‌و سامانه‌ ته‌نها له‌نیوان ده‌وله‌مه‌نده‌كانی ئیوه‌دا نه‌بییت.

وه‌هه‌ندی جاریش به‌ئامرازی (باء سببی) واته هۆکاری دیت كه‌ده‌فه‌رمویت: (ذلك بما قدمت أیدیكم... آل عمران: ۱۸۲) واته نه‌و سزایه

له ئه نجامی ده ست پيشخه ری خۆتادايه . وه هه روه ها ده فه رمویت: (عما كنتم تعلمون... مائدة: ۱۰۵) واته: به وه ی كه ئیوه ده تان كرد.

هه روه ها ده فه رمویت: (عما كنتم تكسبون: یونس: ۱۵۲) واته: به وه ی كه ئیوه ده ستان ده كه وت.

(ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ: آل عمران: ۱۱۲) واته له به رته وه ی ئه مانه هه میشه ئایه ته كانی خویان به درۆ ده خسته وه . وه هه ندی جاریش ته واو كه ری به یاریده ده هینیت كه ده فه رمیت: (فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى... البقرة: ۲۸۲) واته: پیاویك دوو ئافه رته له وكه سانه ی كه شایه تی دانیان په سه نده له لاتان، كه یه كێك له و دوو ئافه رته له به ری كرد ئه وه ی تریان له یادی ده هینیت. وه ده فه رمیت: (أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ... اعراف: ۱۷۲) واته: نه ك له پۆزی قیامه تدا بلین ئیمه بی ئاگا بووین له م راستیانه . وه ده فه رمویت: (أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلَي طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا... الأنعام: ۱۵۶) واته: نه ك بلین: به راستی كتیبی ئاسمانی بۆ دوو ده سته ی "گا ورجوله كه" پيش ئیمه دابه زینراوه .

وه هه ندی جاری تریش به (ف) ی هۆكاری (سببیه) ده هینیت كه ده فه رمویت: (فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَذَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنبِهِمْ فَسَوَّاهَا.... الشمس: ۱۴) واته: باوه رپیان پئی نه كردو به درۆیان خسته وه و حوشتره كه یان سه ره بری ،خوای گه وده له تۆله یدا ولاتیانی كاول كرد وله گه ل زه ویدا ته ختی كرد، كه ده فه رمیت: (فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً.... حاقة: ۱۰) واته: سه ره پچی و سه ركه شییان نواند به رامبه ر پیغه مبه ره كه یان ئه وا خوای گه وده تۆله ی لی سه نده وه به گرتنیکی سه خت. وه ده فه رمویت: (فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ.... المؤمنون: ۴۸) واته: هه ردووکیانیان به درۆ ده خسته وه به م شیوه یه بوونه كه سانێك له تیاچووه كان.

وه هه ندی جاریش ئامرازی (لما) ده هینیت كه ده ست نیشانه بۆ سزایه ك. وه كه ده فه رمویت: (فَلَمَّا آسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ... زحرف: ۵۵)

واته: جا کاتيک نيمه يان توږه کړو پږی نيمه يان هه ستاند توله مان لى
سه ندنه وه.

وهه ندى جاريش (بان) دهه نيتت که دهه فرموي: (انهم كانوا
يسارعون في الخيرات... انبياء: ٩٠) واته: نه وان به پاستى له کارى خيږدا
پيش برکييان ده کړد. وهه دهه فرموي دږى نه م پيږه: (انهم كانوا قوم سوء
فاغرقناهم اجمعين... انبياء: ٧٧) واته: نه وان پيږو نه ته وهيه کى خراپه کار
بوون بويه نيمه ش هه ره موويانمان نوقمى ناو کړد وخنکان.

وهه ندى جاريش نامرازی (لولا) به کار دهه نيتت که کارى پيکه وه گري
داني داهاتوه که دهه فرموي: (فلولا انه كان من المسبحين * لَبِثَ فِي بَطْنِهِ
إِلَى يَوْمٍ يُعْتَبُونَ... صافات: ١٤٣-١٤٤) واته: نه گهر پيغه مبهريونس
له وکسانه نه بوايه که هه ميشه يادى خواو سبحان الله ى ده کړد. نه وا
تارپوږى زيندوويوونه وه ده بوايه له ناو سکی نه هه نگه که بوايه.

وهه ندى جاريش نامرازی (لو) به کار دهه نيتت که نيشانه ى مهرجه،
که دهه فرموي: (وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ... نساء: ٦٦)
واته: جا نه گهر نه وان به پاستى به گوږه ى ناموژگاري وفهرمانى نيمه
رفتاريان بگردايه، نه وا چاکتر بوو بويان.

وهه تيکړا قورناني پيږوږ زوږ پاشکاوانه هه ره له سه رتاوه ى تاکوتايى کارى
چاکه و خيږ وشه پ وحوکم بوونه وه ريه کان ده به ستيته وه به هوکا ره کانيه وه
"الأسباب"، به لکو پيکخستننى نه حکامى دونياو قيامت و به رژه وه ندى
وگه نده لى يه کان ده به ستيته وه به هوکارو کاره کانه وه.

جا هه رکه سيک به فراوانى له م بابه ته تى بگات نه وا سوودمه نديکى زوږ
ده بيت. وهه يچ کاتيک به نه فامى ونه زانى و بى ده سلا تى يه وه پشت
ناکاته وه له قه ده ر، پشت به ستنى به قه ده ر بى ده سلا تى بيت، وهه بى
دهه سلا تيش پشت به ستن بيت به قه ده ر. به لکو تيگه يشتوى ږير نه و
که سيه که قه ده ر به قه ده ر وه لام ده داته وه. وهه به قه ده ر پال به قه ده ر وه
ده نيتت وهه به قه ده ر به رهنگاري قه ده ر ده بيتته وه، چونکه مروف ناتوانيت
بى نه مانه بږيت، چونکه برسيتى وتونيتى سه رماو جوړه کاني مه ترسى و
وريابى هه مووى له قه ده ر وهن.

و ده مه می شه بوونه و ده ره کان له مه ولی ئه وه دان که قه در به قه در پال
پشته وه بنین. به م شیوه یه ئه گهر که سیك خوی گه وره سه رکه و تووی
بکات، ئه و قه دره ی سزاو تۆله ی قیامت به قه دره ی تۆبه و باوه پ و کرداری
باش پال پتوه ده نیت. جا هیچ کاتیك خوی تاك و ته نها که خاوه نی
مه ردو دنیا به کارو حیکمه ته کانی پیچه وانه و پوچه ل که ره وه ی به کتری
ناوه ستیتته وه.

جا ئه م بابه ته له شکۆمه نترین بابه ته کانه به مه رجی که سیك نرخ ی
بزانی ت و په چاوی بکات. وه ته نها خودا پشت و په نایه .

به خته وه ری مروؤ له ناسینی هوکاره کانی چاکه و خراپه دایه

به لام له هه مان کاتدا پیویستمان به دوو کاری تر هیه که به خته وه ری
فه راهه م ده هیئتیت. ئه ویش:

یه که م: به ورده کاری هوکاره کانی چاکه و خراپه بزانی ت، وه به رچاو
پروونی مه بیت له وه ی که له پیش چاویدا پوو ده دات و له خوی و کهسانی
تریش وه نه وانه ی که ده یان بیستیت له کۆن و نویدا.

وه باشترین پیناسه یش بو ئه م مه به سته توژی نه وه و وردبوونه وه یه
له قورئانی پیروژه به فراوانی باس له هوکاره کانی چاکه و خراپه ده کات.
پاشان (سونه ت) ه که هاوه لی قورئانی پیروژه، وه به به شمی دووه می
وه حی "نیگا" ناوده بریت. جا هه رکه سیك له م دووسه رچاوه یه بگات
سه رکه و توو ده بیت، چونکه مه ردوکیان "قورئان و سونه ت" سه رجه م
پینگاکان و هوکاره کانی چاکه و خراپه ی خستۆته پوو. چ له باسی میژوو
پیشینه کانمان له نه ته وه کانی تر، وه نه وه نده ی باسیش که داهاتوو ه کان
و نایه تی زانستی ده خاته پوو که زیاتر باوه رمان پته و ده بیت، که قورئان
و سونه ت و پیغه مبه ریش عليه السلام راست و دروستن دوور له گومانن.

وه خوی گه وره ش به لینه کانی خوی به جی ده هیئتیت، جا میژوو
شیکردنه وه ی پروداوه کانه که خواو پیغه مبه ره که ی چه نده به پروونی
ئاماژه یان بو هوکاره کان و چاکه و خراپه کردوه.

به خته وهري له وه دايه كه خوټ به هه له دا نه به يت

دووه م: پټويسته مروټ زور وريا بيت له وهی كه خوټی هه له نه خه له تينيت و خوټی به مل هه له دا نه بات ، كه نه مه له گرنگترين هوكاره كانه . مروټ خوټی باش ده زانيت كه تاوانكارى وياخى بسون وخوله گيلى دان يه كيكه له هوكاره زيان به خشه كان ومه ترسى ده خاته سهردونيا و قيامه تی، نه مه له لای هه مو كه سيك پوون وئاشكرايه . به لام خوټ خه له تاندين وخوگيل كردن هه رجاره ی به شتيك، وهك پشت به ستن به لی بورده یی ولی خوټ بسوونی خواى كه وهه جارېك ، وهه جارېكى تر به وهی ماوه يه كي تر ساليكى تر توبه ده كه م ودهه گپيمه وه، ياخود بيانوو گرتن كه هه رچى به سهرديت له سهري نوسراوه له قه ده ردا . ئيتر نه م ده سه لاتی نى يه وه يان به نه نجامدانی هه ندي كاری خير له چه شنى "مندوب" سونه دايه . يان به بيانووی خوټ سه رقال كردن به زانسته وه يان چاوليكردي له هه ندي پيشهنگی له خوگه وهه تر و... هتد .

نه مانه هه ره مو يان بریتين له خوټ هه له تاندين .

جياوازی له نيوان تهوبه ی راسته قينه و "النصح" تهوبه ی زاړه کی

زورېك له خه لكی وا گومان ده بهن كه هه رچى بكه يت له تاوان و تاوانكارى به ته نها ووتنى ووشه ی "استغفر الله" هه ره هه مووی ده سپړته وه وخودا لتي خوټ ده بيت . يه كيك له وكه سانه ی كه خوټی به شاره زا ده زانيت له "فقه" پټی ووتم: من هه رچى بكه م له تاوان ده يكه م، دواتر سه د جا "سبحان الله ويحمده" ده ليم، ئيتر هه ره هه مووی ده سپړته وه . هه روه كو پيغه مبه ري ئازيز ﷺ مژده ی داوه كه ده قه رميت: (من قال في يوم "سبحان الله ويحمده" مائة مرة" حطت عنه خطايا و لو كانت مثل زبد البحر) ' واته: هه ركه سيك پوټی سه د جار بلت "سبحان الله ويحمده" نه وا تاوانه كانی له سه ر ده سپړته وه نه گه ر چى به قه د كه في سه ر ده ريا تاوانی هه بيت .

¹ - نه م فهرمووده يه "صحيح" هه ، (بخاری ۶۴۰۵) و (مسلم ۲۱۹۶) گيرايانه ته وه .

وهيه كيكي تر له خه لکی شاری مه ککه پیی ووتم: هه رکه سیك له نیمه
گه ر هه رتاوانیک بکات ، دواتر خوی بشوریت و بۆ ماوه ی هه فته یه ک
"طواف" بکات به ده وری که عبه دا ئیتر تاوانه کی ده سپریته وه .

وه که سیکی تر پیی ووتم: ئه وه تا فه رموده یه کی پاست ودروست
له پیغه مبه ری خودا ﷻ ده گیرنه وه که فه رمویه تی: (أذنّب عبد ذنباً فقال:
أي ربي أصبت ذنباً فأغفر لي فغفر له، ثم مكث ما شاء الله، ثم أذنّب ذنباً
آخر، فقال: أي ربي أصبت ذنباً فأغفر لي، فقال الله عز وجل: علم
عبدی أن له رباً يغفر الذنب ويأخذ به، قد غفرت لعبدي، فليصنع
ما شاء) 'واته: بهنده یه کم تاوانیکی ئه نجام دا ، دواتر ووتی: ئه ی خوایه
گیان توشی تاوانیک بووم لیّم خوشبه . لیی خوش بووم . پاشان
بۆ ماوه یه کی تر مایه وه ، دواتر جاریکی تر تاوانیکی ئه نجامدا . ووتی: ئه ی
خوایه گیان توشی تاوانیک بووم ، لیّم خوش به . خوی گه وره فه رموی:
بهنده کم ده زانیّت که خوایه کی هیه خاوه نی لیبوره یه و لیی خوش
ده بیّت . بۆیه له بهنده کم خوش بووم چی ده کات بابیکات .

هه ربۆیه منیش به وپه ری دانیای یه وه ده زانم که خودایه کم هیه
له تاوانه کان خوش ده بیّت لیمان ده بوریت .

جا له پاستیدا ئه م پپه ره له خه لکی خویان هه لواسیه به م ده ق
وتیکستانه وه و وه پششت ئه ستور بوونه پیوه ی . وه هه ر کاتیك گله یی
وره خنه یان ئاراسته که یته سه باره ت به تاوانیک که ئه نجامیان دابیّت ،
پاسته وخۆ ئه م فه رمودانه ت بۆ ده هیتنه وه ده رباره ی لی بوردیه ی
وبه خشنده یی خوی گه وره ، به پششت به ستن به م ده قه تکا کاریانه "الرجاء" .

جۆره کانی تیگه یشتنی هه له بۆ ئه م ده قانه له لایه ن خراپه کارانه وه

تیگه یشتنی خه لکه نه فام له م باره یه وه شستی سه یروسه مه رهیان هیه :
وه ک ووته ی هه ر یه که یان که ده لیّت:

كثر ما أستطعت من الخطايا اذا كان القدوم علي كريم

١ - ئه م فه رموده یه "صحیح" ه ، (مسلم ۲۷۵۸) و (بخاری ۷۵۰۷) گیرایانه ته وه .

واته: چیت پیّ ده کړیت له تاوانکاری نه نجامی بده مادام نه و که سہی
که بڼ لای ده چیت به خشنده یه وه یه کښکی تر ده لیت: پاک بوون له تاوان
نه فامی یه سه بارهت به فراوانی به خشنده یی ولیّ بورده یی خوی گوره.

وه که سیکی تر ده لیت: ده ست هه لگرتن له تاوان و تاوان نه کردن بیّ
شه رمی وبیّ نه ده بی یه سه بارهت به لیّ بورده یی خوی گوره و بچوک
ته ما شا کړدیتي.

وه "محمد بن حزم" ده لیت: هه ندیکم له وکه سانه م بینووه له کاتی نزاو
پارانه وده و وتوویه تی: خودایه من پشتت پیّ ده به ستم له "عصمه" واته
بیّ تاوانی وپاکي وبیّ گوناهي.

وه هه ندیکي تر له و پېړه له خۆبایی بووه خۆیان هه لده واسن به باب ته
"جبر" وده لیت: هه رچی مړوځ هه یه هیچی به ده ست نی یه وژر ده ست
وناچار کراوه که هه موو شتیک بکات له تاوانکاری ویاخی بوون، چونکه
شته کان هه ره مووی به ده ستی خوی گوره.

وه هه ندیکي تر له و پېړه به باب ته "ارجاء" سه رله خۆیان ده شیوینن
وده لیت: باوه پ "ایمان" ته نها په یوه سته به دله وه که له دله وه خودا
به راست بزایت، نیتر کرده وه کانی مړوځ په یوه ندی به باوه پره وه نی یه.
وه باوه پری خرابترین مړوځیش وه که باوه پری فریشته کان "جبریل
و میکائیل" وایه.

وه که سانیکی تر له م پېړه خۆیان به وه دلّ خوځ ده کهن که (هه ژاران
وپیاوچا که کان وخواناسانیان) خوځ ده ویت وه میشته سه ردانی
گوره کانیان ده کهن ولیتیان ده پارینه وه و ته وه سولیان پیّ ده کهن
داواده کهن له وان که هاوکاریان بکهن تا خوا لیتیان خوځ بیت وداوای
شیفای لیّ ده کهن...

وه هه ندیکي تریان پشت به باو باپیریان ده به ستن که نه وان له لای خوی
گوره پښه و پله و پایه یه کی گوره یان هه یه و فریای وه چه کانیان ده که ون،
نمونه ی نه مانه ش زوږن، له وانه پادشاکان کاتیک یه کیک له وه چه کانیان
ده که ویته کاریکی ناره واه، نه وان به سوود وهرگرتن له پله و پایه یان فریایی
ده که ون له دونیادا.

وہمہندیکی تر پشت بہ وہ دہہستن کہ خوی گہورہ لیٰ بوردہیہ ،
 وہ سزادانی بہ ندہ کانی ہیچ لہ مولک و دہولہ مہندی زیاد ناکات ،
 ولہ لیور دہیی ولیٰ خوش بوونیش ہیچ لہ دہولہ مہندی و مولکی نہ و کہم
 ناکات . جائہ گہریہ کیک لہ نیو مالہ کہیدا دہریاہ کہ ناوی سازگار پیٰ بکات ،
 وہ کہ سیکی ہہ ژارو تینوو بۆ چۆریٰ ئاو بیتہ بہر دہرگای نایا پیگری
 دہکات کہ چۆریٰ ئاو لہ و دہریاہی بداتی؟! بیٰ گومان خوی گہورہ نۆر
 لہ وہ دہولہ مہند تر و فراوانتر و بہ خشنندہ ترہ . ہہر بۆیہ نیہی ہہ ژار
 پیویستمان بہ چۆریٰ لیٰ بوردہیی بہ خشنندہیی خواہیہ . وہ خوی گہورہ
 لہ ہہموو کہ سیک بہ خشنندہ ترہ .

وہہیانہ پشت دہہستیت بہ خراپ تیگہ یشتن لہ دہقہ کانی قورئان
 وسونہ . وہ کو پشت بہ ستنی ہہندیک بہ نایہ تی: (وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ
 فَتَرْضَىٰ... الضحی: ۵) واتہ: خوی گہورہ نہ و ہندہت پیٰ دہہ خشیت
 کہ پازیت دہکات..... "جا من پازی نابم بہ وہی کہ بم خاتہ دۆزہ خہ وہ" نہم
 لیکنانہ وہیہ لہ لوتکہی نہ فامیدیہ بہ رامبہر بہم نایہ تہ . بیٰ نہ دہبی بیٰ
 نہ نجام دانہ ، چونکہ بیٰ گومان خوی گہورہ پیٰ خوشہ و پازی یہ
 بہ سزادانی تاوانکاران وستہ مکاران کہ سوورن لہ سہر تاوانکاری . بیٰ گومان
 پیغہ مہریش ﷺ بہم کارہی خودا پازیہ .

وہہر وہہا وہ کو پشت بہ ستنی کہ سانیک بہ نایہ تی: (إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ
 الذُّنُوبَ جَمِيعًا.... زمر: ۵۳) واتہ: خوی گہورہ لہ ہہموو تاوانہ کان
 دہ بوریت و خوش دہ بیت..... کہ نہم تیگہ یشتنہش لہ ناپہ و اتیرن جۆری
 تی گہ یشتنہ بۆ نہم نایہ تہ پیروژہ ، چونکہ ہاوبہشی پیداکردنیش
 واتہ "شیرک" ییش دہگریتہ وہ نہم نایہ تہ؟ کہ چلہ و پۆپہی سہرجہم
 تاوانہ کانہ؟ وہ ہیچ کہ سیکیش گومانی نی یہ کہ نہم نایہ تہ دہرحق
 بہ تۆبہ کاران دابہ زیوہ . کہ لہ ہہموو تاوانہ کانی پیشووتریان خوش دہ بیت
 جائہ گہر نہم نایہ تہ دہرحقی تۆبہ کاران نہ بویہ ، بۆہموو پیڑیک بیت ،
 نہ وکاتہ ہیچ واتاہ کہ بۆ بہ لئینہ کانی خوی گہورہ نہ دہمایہ وہ کہ باس
 لہ سزای دۆزہخ دہکات بۆ بیٰ باوہر و موشریک و تاوانکاران ، وہہر وہہا

فهرموده‌ی دهره‌ینانی پی‌رێك له‌دۆزه‌خی یه‌كان كه‌یه‌كتابه‌رستن
به‌شه‌فاعه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ بۆ به‌هشت.

كه‌ نه‌مه‌ كاله‌ فام و بیره‌تسه‌کی ئه‌وه‌كه‌سانه‌ ده‌سه‌لمی‌نیت ، چونكه‌
ئه‌وه‌تا خوای گه‌وره‌ له‌و نایه‌ته‌دا به‌ گشتی باس ده‌كات ، به‌لام
له‌سوره‌تی "النساء" نه‌م بایه‌ته‌ تایبه‌ت ده‌كات‌وه‌ ده‌فه‌رمیت: (إِنَّ اللَّهَ لَا
يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... النساء: ۴۸) واته‌:خودا
له‌كه‌سانێك خۆش نابێت كه‌ هاوبه‌شی بۆ بپرێار ده‌ده‌ن، جگه‌ له‌مه‌
له‌هه‌موو شتیکی تر خۆش ده‌بێت.

ئه‌گه‌ر خوای گه‌وره‌ مه‌به‌ستی تۆبه‌كاران نه‌بوايه‌، جیاوازی نه‌ده‌کرد
له‌نیوان تاوانه‌كانی "شیرك و شتی تریش" مادام له‌پاربدودا کردوویه‌تی و
نیستا ته‌ویه‌ی کردووه‌و نایان کاته‌وه‌ . وه‌ه‌روه‌كو گومراکان وه‌ه‌ندی
له‌نه‌فامان به‌ئایه‌تی: (يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّبَكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ... الانفطار: ۶)
واته‌: نه‌ی مرۆڤ تو چی وای لی کردوویت كه‌سه‌ركه‌ش بیت به‌رامبه‌ر
په‌روه‌ردگاری میه‌ره‌بان و به‌پێزت.

وه‌ه‌ه‌روه‌ها ووتی هه‌ندی له‌گومرایان سه‌باره‌ت به‌ئایه‌تی: (لَا يَصْلَاهَا
إِلَّا الْأَشْقَى * الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى... الليل: ۱۵-۱۶) واته‌:ناچێته‌ ناو
ئاگره‌وه‌ ، مه‌گه‌ر كه‌سانی دپنده‌و ناپوخت وخوانه‌ناس نه‌بێت. ئه‌وه‌ی
به‌نامه‌ی خودای به‌ناپاست ده‌زانی وپشتی تی ده‌کرد. وه‌ ئایه‌تی: (اعدت
للكافرين... البقرة: ۲۴) واته‌: بۆ كافره‌كان ئاماده‌كراوه‌.به‌لام ئایه‌تی:
(اعدت للکافرين... البقرة: ۲۴) كه‌باس له‌ دۆزه‌خ ده‌كات، به‌هه‌مان
شیوه‌ش فهرمودیه‌تی بۆ به‌هه‌شتیش: (اعدت للمتقين... آل عمران: ۱۳۳)
واته‌: ئاماده‌كراوه‌ بۆ له‌خواترسان.

جا كه‌ ده‌فه‌رمیت بۆ كافران ئاماده‌كراوه‌خۆ پێگه‌ری له‌وه‌ش ناکات
كه‌سته‌مكارو فاسقه‌كان بچنه‌ دۆزه‌خه‌وه‌ . هه‌روه‌كو چۆن ئاماده‌کردنی
به‌هه‌شت بۆ له‌خواترسان مانای ئه‌وه‌ نی یه‌ چیت ئه‌وانه‌ی تۆزقائیک
باوه‌ریان هه‌بووه‌ نه‌چنه‌ به‌هه‌شته‌وه‌.

ههروهه ها هه نديكى تر به پۆژووگرتنى پۆژانى "عاشوراو عهرفه" ته نانهت هه يانه ده لاييت پۆژووگرتنى عاشورا تاوانى ساليك ده سپړته وه، وه پۆژووى عهرفه ته نها بۆ زياد كردنى پاداشته، كه چى نه م بى ناگايه نازانيت كه پۆژووى مانگى په مه زان و نويزه فهرزه كان خيريان له پۆژووى عهرفه وه پۆژى عاشوراش زياتره وبايه خدار تره. كه بى گومان نويزه كان وه نويزى هه ينى بۆ هه ينى يه كى تر په مه زان بۆ په مه زانيكى تر ده بيه مايه لى خوښ بوون وسپړنه وه تاوانه بچوكه كان، به مه رجى خوڻى له تاوانه گه وړه كان بپاريژيت.^۲

جا نايان چۆن پۆژوويه كى سونهت ده توانيت نه وه موو تاوانه گه وړانه بسپړته وه، له كاتيكدا خاوه نه كى هيشتا به رده وامه له سهر نه نجامدانيان؟! نه مه مه حاله.

جانگه ر بى تو مړوف ده ست له تاوانه گه وړه كان هه لېگريت وپۆژووى سونهت ته كان "عاشوراو عهرفه" نه نجام بسدات وته وبه بكات ونه وساته هه ردووه كار كه يه كده گرن وپال پشتن بۆ يه كترى كه كار له سپړنه وه تاوانه گه وړه كانيش بكات، هه روه كو چۆن "په مه زان بۆ په مه زان و نويزه فهرزه كان" هاوكان بۆ سپړنه وه تاوانه بچوكه كان به مه رجيك ده ست له گه وړه كانيش هه لېگريت. نه وه تا خواى گه وړه ده فهرموييت: (إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ.... النساء: ۳۱) واته: نه گه ر بى تو خوڻان بپاريژن له تاوانه گه وړه كان، نه وه له تاوانه كان تان خوڻى ده بين.

^۱ - فهرموده يه كى "صحيح" له م باره يوه هاتووه كه پيغمبر پرسبارى لى كرا سه بارهت به پۆژووگرتنى "عاشورا" فهرموده يه: (يكفر السنة الماضية). (بخارى - باب صوم يوم عاشورا) و (مسلم - الصيام: ۱۹۶-۱۹۷/۱۱۶۲). وه به مه مان شيوه بۆ رۆژى "عهرفه" له هه ردووه "صحيح" دا هاتووه.

^۲ - فهرموده يه كى "صحيح" له م باره يوه هاتووه كه پيغمبر فهرموده يه: (الصلوات الخمس، والجمعة، ورمضان الى رمضان، كفارات لما بينهن ما لم تغش الكبائر). (مسلم - الطهارة: ۱۴-۱۶/۲۳۳) گيږايه تى يه وه. وه له سه رووى نه مانه شه وه خوى گه وړه ده فهرموييت: (إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ.... النساء: ۳۱) واته: نه گه ر بى تو خوڻان بپاريژن له تاوانه گه وړه كان، نه وه له تاوانه كان تان خوڻى ده بين.

جامه ركاتى ھۆكۈمەت كەڭەشچىسى سۈپىتىدە تەييارلىنىپ بولغان ھەمكارلىق
ئورگانىغا تەييارلىنىپ بولغان ھەمكارلىق ئورگانىغا تەييارلىنىپ بولغان ھەمكارلىق
دەپتەر.

گومانى باش بىرەن بەخۇاى گەورە... تېگەشتىنى ھەلە

ۋەكۈپ شىت بەستەن بەفەر مودە قودسىيە كەپتەمبەرى
خودا ۋەلىيۇمان باش دەكەت كەخۇاى گەورە فەر مودەتى: (ۋانا عند حسن
ظن عبدي بي، فليظن بي ماشاء) ۋاتە: مەن بەپىي گومانى باشى
بەندەكەم، كارى لەگەل دەكەم جا چۆن گومانم پى دەبات بابىبات.
ۋاتا چۆن گومانم پى دەبات چى بەسەردا بەيىنم ھەرواى لەگەل دەكەم.
بى گومان كەسەك گومانى چاكە بەخۇاى گەورە دەبات چاۋەروانى

۱ - نەم فەر مودەيە "صحيح"ە، (بخارى ۷۴۰۵) ۋە (مسلم ۵/۱۷) گېزىپانەتەۋە. لەدەقى
فەر مودەيەكى دىرئۇ كە "ابى ھىرە" ۋە كەپتەمبەر فەر مودەتى: (ۋانا عند ظن عبدي بي،
ۋانا مە اذا ذكرني فإني ذكرني في نفسي ذكرته في نفسي، وان ذكرني في مالا ذكرته في
مالا خير منهم، وان تقرب الى بشر تقرب إليه ذراعاً، وان تقرب الى ذراعاً تقرب إليه
باعاً وان اتاني عشي أتته هولة). ۋاتە: مەن بەپىي گومان بىرەن بەندەكەم پىي، ۋە مەن
لەگەلدىم ھەركاتى لە دەرونى خۇيدا يادىم بىكەتەۋە، مەن لەلەي خۇم يادى دەكەمەۋە
، ئەگەر ئەلەي كەسەنكى تىر يادىم كەتەۋە ، مەن لەلەي كەسەنكى لەۋان چاكە
يادى دەكەمەۋە، ۋە ئەگەر ئەلەي كەسەنكى لەمەن نىزىك يەتەۋە ، ئەۋا مەن بالىك لىي نىزىك
دەكەمەۋە. ۋە ئەگەر بالىك لەمەن نىزىك بىۋەۋە ، ئەۋا مەن ھەنگاۋىكى گەۋە لىي نىزىك
دەكەمەۋە. ۋە ئەگەر بەرۋىشتىن يەتە بۇلام ، ئەۋا مەن بەخىراي دىم بۇلام.

ۋە ھەروەھالەيە مەسەلەم بەم شىۋەيە ھاتەۋە. نەم فەر مودەيە كە "جابر بن عبد الله" دەلەت
گومەن لەپتەمبەر بىۋە لەپشە مەسەلەم بىۋە رۆز دەپتەمبەر مودە: (لا يموت احدكم الا و هو
يحسن الظن بالله) ۋاتە: كەسەك لەپتەمبەر نەمەيت تا گومانى باش بەخۇاى خۇي نەبات.

"نوى" دەلەت: مەسەلەم لىزەدا گومانى باش ۋاتە باۋەرى ۋايتە كەخۇاى گەۋە رەھىم لىي
دەكەت ۋەسزى نادەت. ۋە زانايان دەلەت: لەكاتى لەش ساغىدا زۆر لەخۇا بىرەيت
ۋەكارى چاكە ئەنجام بەدەت، ۋە لەكاتى سەرەمەر گىشدا تەكارىيەت ۋە گومانى باش بەخۇا
بەيت كەسەر فرازى دەكەت.

ۋە فەر مودەيە "مسلم" پەشت راستى نەم ھالەتە دەكەتەۋە كەپتەمبەر دەفەرەيت: (يبيح لى
عبد على مامات عليه) ۋاتە: خۇاى گەۋە مردوۋەكان لەسەر ھەمان ھالەتە مەسەلەم
زىندويان دەكەتەۋە.

مامه لای چاکه لیلی دهکات، که خۆی چاکه خوازینیت وه چاوه پوانی پاداشتی چاکه خوازی یه که دهکاته وه. چونکه خوای گه وره له سه ره به لایینی خۆیه تی و ته و به ی لی قبول کردوه.

وه هه رکه سی بکهری تاوانه گه وره کان و خراپه کاری و به دپه و شتی ویاخی بوون بیت له دونیا، هه می شه بیر له وه دهکاته وه که خوای گه وره چۆن تۆله ی لی ده سینیتته وه، وه هه ر ئه م تاوانکاریانه ده بنه پێگر که به گه شبینانه وه گومانی باش به ریت به خوای گه وره، ئه مه له دونیا شدا هه روایه. تۆسه رپێچی له خۆت گه وره تر بکه ییت چاوه پوانیت سزات بدات نه ک پاداشت بداته وه. جا هه رکه سی که باشه ی ئه نجام داییت چاوه پوانی باشه دهکات له خواوه وه به پێچه وانه شه وه.

هه روه کو "حسن البصری" ده لیت: ئه و باوه پدارانه ی که کاری چاکه ده که ن وه هه ریۆیه گومانی چاک و باش به خوای گه وره ده بن، به لام تاوانکار چونکه گومانی خراپ به خوای گه وره ده بات هه می شه خه ریکی کاری خراپه یه.

چۆن گومانی باش به خودا به ریت له کاتیکدا هه می شه سه رپێچی فه رمانه کانی دهکات و مافی پێشیل دهکات، وه دزایه تی په یامبه رانی "بانگخوازان" رێگه ی خواده کات، وه بی باوه ری ده نوینیت به رامبه ر به بوون و سیفات و ناوه جوانه کانی خوا. وه باوه پدار به نه فام و نه زان و کۆنه په رست له قه له م ده بات؟ چۆن گومانی باش ده بات که خۆی گومانی وایه که ئه و خودایه نه فه رمان دهکات و نه قسه دهکات نه توپه ده بیت و نه پێگری دهکات؟!

هه ریۆیه خودای گه وره ده رباره یان ده فه رمیت: (وَذَلِّكُمُ الظَّنُّ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرَأَيْتُمْ أَنَّهُ كَانَ فِئَابُ رَبِّكُمْ إِلَى الْخَاسِرِينَ... فصلت: ۲۳) واته: ئه وه به ر ئه نجامی ئه و گومانه نا په سه ندانه تان بوو به رامبه ر په روه ردگارتان، نیستا بووه هۆی داخزان و تیاچونتان و چوونه پیزی زه ره رمه ندانه وه.

جا هه رکه سی که ئه مه بیرو باوه ری بیت، جا چۆن گومان ده بات که خوای گه وره لیلی خۆش بیت و به به هه شتی به رینی شادبکات؟ ئه مه خۆ

خه له تاندنه و سه رلي شيوایي يه كه شه يتان دواكه و توه كاني پي
گومرا ده كات، نه ك گومان باش بردن.

تاوانكار و پاخي بوو، بي ناگايه له سيفاته جوانه كاني خودا كه ده بيبنيټ و ده بيبستيټ

كه به جواني له حالتو ورد بينه وه كه چوڼ له دلي مروفيكدا نه م
دووشته كوده بيتو وه. كاتي كه دنيايه كه خوي گه وره به وردی ده بيبنيټ و
و ته كاني ده بيبستيټ و به ناگايه له نهيني و تاشكر اكاني ووه له به رده مي دا
پاوه ستاوه كه تاوانكاري ده كات و ماف و ياساي خودا پيشيل
ده كات. هه رخوشي به پرپسه له سه ركار و و ته كاني كه نه نجامي داوڼ.
له گه له موو نه مانه شدا هيشتا پي وايه گوماني باش به خوداي گه وره
به ريټ، نه مه جگه له فيلي شه يتان و سه ركاشي ده روڼ نه بيت هيچي تر
ني يه.

(أبو امامه سهل بن حنيف) ده ليت: من و (عروه بن الزبير) چووين بو
لاي خاتوو عائشه رضي الله عنها فرموي: (لو رأيتما رسول الله صلى الله عليه وسلم في مرض له،
وكانت عنده ستة دنائير اوسبعة دنائير، فأمروني رسول الله صلى الله عليه وسلم ان
أفرقها، ففعلت. فجمع رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى عافاه الله، ثم سألتني عنها
فقال: ما فعلت؟ اكنت فرقت الستة الدنائير؟ فقلت: لا والله، لقد كان
شغلني وجعلك، قالت: فدعا بها فوضعها في كفه، فقال: ما ظن نبي الله لو
لقي الله وهذه عنده؟¹ واته: نه كه رتووه پيغه مبهري خوداتان بيبنايه له
يه كي كه له نه خوشيه كاند، پينج يان شه ش ديناري لايو، پي داي
و فرموي: په رش و به لايو بكه روه به سه ره ژاراند. دواتر منيش به هوي
سه رقال بوونم به نازارو نيشي پيغه مبهري خواوه پاسپارده كه له ياد
چوو. پاشان پيغه مبهري خودا چاك بووه، لي پي پرسيم چيت كرد، پاره كه ت
بلاوكرده وه؟ منيش پي ووت به هوي سه رقال بوونم به نازاري تووه له ياد م

¹ - نه م فرموده يه "صحيح" ه، (امام احمد ۸۶/۶-۱۸۲، ۱۰۴) گزي ايتي يه وه سنده ده كهي
صحيحه.

چوو. پیغه مبه ریش لیی وه رگرتم وفه رموی: ئایا ده بیټ گومانی
پیغه مبه ری خودا چی بیټ کاتیک به دیداری خودا بگم ونه م بره پاره یه م
لابی؟ ... وه له فهرمووده یه کی تردا له بری برگی "نبی الله" برگی
"محمد" هاتوو.

جانه گه رنه مه دیدو بۆچوون وگومانی پیغه مبه ری خودا بیټ، نه بیټ
گومانی نه نجامده رانی تاوانه گه وره کان سته مکاران چۆن بیټ... ئایا
به ته نها ووتنی ئیمه گومانمان باش بووه به تۆ خودایه که سزامان ناده یټ،
ئیتیر ئیمه ش بۆیه هه موو جوړه کاریکمان ده کرد. پزگاریان ده بیټ وسزای
دۆزه خ ناچیژن؟

پاک ویی گه ردی بۆخوای گه وره... گومپایی مروؤ به چی پله یه ک
ده گه یه نیټ. نه وه تا هه زره تی ابراهیم (سه لامی خوای لیبیټ) پووده کاته
نه ته وه که ی وده لیټ: (أَفَنُكَا آلِهَةً دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ * فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ
الْعَالَمِينَ... صافات: ۸۶-۸۷) واته: ئیوه شتی ده ست هه لبه ست ده که نه
خوای له جیاتی په روه ردگار ده تانه ویټ بیپه رستن؟ باشه ئاخیر ئیوه چ
گومانی کتان له په روه ردگاری جیهانه کان؟

تیه گه یشتنی دروست له مه ر گومانی باش بردن به خودا

نه وه ی له م بابه ته ورد بیټ وه بۆی ده رده که ویټ که گومانی باش بردن
به خودا مایه ی کرداری باشه وچا که یه. چونکه مروؤ ده زانیټ که خودای
گه وره پاداشتی چا که ی کاره باشه کانی ده داته وه هه ر بۆیه کرداری باشه
وچا که نه نجام ده دات.

جا هه رچه نده گومانی باش بیټ نه وا زیاتر کاری باش نه نجام
ده دات، به لام گومانی باش بردن به خودا له گه ل شوین که وتنی ئاره زوو یه ک
ناگریټ ته وه. هه ربۆیه له فهرمووده ی (شداد بن اوس) دا هاتوو که (ترمذی)
له (مسند) دا هاتوو که پیغه مبه ری خودا ﷺ ده فهرمیټ: (الکیس من دان
نفسه وعمل لما بعد الموت والعاجز من اتبع نفسه هواها وتمنى على الله)

واته: كه سى ژيرو وريا نه و كه سهيه كه ليپرسيڼه وه وليپيچينه وهى (محاسبه‌ي) خوى دهكات و كار بسودواى مردن دهكات، وه كه سى بى دهسه لات و بى ئيراده نه و كه سهيه كه به شويني ئاره زوبازى وه وه ده كه وځت، ته نها ئاوات ده خوازيت به خواى گه وه.

به پوختى:

گوماني باش بردن به خودا، هاوپي كه له گه ل دهست گرتن به هوكاره كاني پزگاري له قيامه تذا. به لام له گه ل دهست گرتن به هوكاره كاني تياچوون به روه هه لديرچوون شتيك نى به ناوى گوماني باش بځت.

جانه گه روترا: به لى ده كرځت، چونكه په حمهت و به زه يى ولى بورده يى خواى گه وه بى سنووه و پيش توو په يوونى كه وتووه وه هه موو شتيكى دا پو شيوه.

جياوازي له نيوان گوماني باش بردن به خودا و بوغرابوون به خودا

وه نه گه روترا: خواى گه وه زور له مانه ي كه ئپوه باسى ده كه ن دهوله مه ندر و به خشنده تر وليبورده تر و به به زه يى به، ئيمه هه رچى بكه ين په حمهت و به زه يى به كه ي ده مانگريته وه. پاسته خواى گه وه خاوه نى چه ندين سيفاتى جوانى هاوشيوه ي نه مانه يه، به لام له سيفاته نايابه كاني خواى گه وه بريتي به له "دانايى- الحكه" وه هه ريه كه له م سيفاتانه ي سه ره وه كه باس كران له شويني شياو و گونجاوى خويدا به كارده هيئت وه بو كه سانتيكيش شايه نى نه وه بن كه به زه يى و په حمه تى بيانگريته وه له ته و به كاران و چاكه خوازان نه كه كه ساني خوانه ناس و تاوه نكارو سته مكار و پيشيل كارى ياساو شه رعى خودا بن.

به لكو بو كه سانتيكه له برى كارى خراپه چاكه ده كه ن و سه رجه م نه وته مه نه ي كه ماويانه له كارى خيرا به ختى ده كه ن. جابه نه مه يان

¹ - نه م فهرموده يه "حسن لغيره" ه، (ترمذي- ۲۴۵۹) وه به "حسن" ي داده نيست وه (امام احمد ۱۲۴/۴) وه (ابن ماجه- ۴۲۶۰).

ده وتریټ گومانی باش بردن به خوای گه وړه . وه به وی تریان ده وتریټ
"غرور" بوون به خوای گه وړه ... په نا به خودای گه وړه ده گرین .

نه وه تا خوای گه وړه ده فهرموویت: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا
وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ... البقرة: ۲۱۸) واته:
نه وکه سانه ی که باوه پریان هیناوه وکوچ ده که ن وتی ده کوشن له پیتاوی
خودای گه وړه، نه وانه مه به ستیان په حمه ت و به زه یی ومیهره بانی خواجه .

خوای گه وړه نه مانی به پټی تکا کار ناو ده بات نه ک فاسقه کان .
مه وړه ها ده فهرموویت: (ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا
مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَعَفُورٌ رَحِيمٌ... النحل: ۱۱۹)
واته: نه وکه سانه ی به نه زانین کاری خرابه یان نه نجام داوه به لام پاشان
ته و به یان کردووه و گه پاونه ته وه بۆ لای خوای گه وړه وکاری چاکه خوازیان
نه نجام داوه، نه و خوای گه وړه بۆ کاره کانی پټ شوو تریان لیټورده
و به زه یی ومیهره بانه .

خوای گه وړه پیمان پاده گه به نیت که لیټورده یه بۆ نه وکه سانه ی به م
شیوه یه گه راپیتنه وه بۆ لای خودا . جا که سانی ژیر وزانا بابه تی "رجاء"
تکا "له شوینی شیاوی خویدا به کارده هینن ، به لام نه زان ونه فامه کان
له شوینی شیاوی خویدا به کاری نامینیت .

**نه وکه سانه زور نه فام ونه زانن که پشت به پرهمه ت ولی بورده یی
خودا ده به ستن له هه مان کاتدا فهرماشته کانی پشت گوئی ده خن**

زوریک له خه لکی به نه فامانه پشت نه ستوری پرهمه ت ولی بورده یی
خوای گه وړه بوونه فهرماشته کانیشی پشت گوئی ده خن وداواکاریه کانی
جی به جی نا که ن، وه ک بلئی له یادیان چووه که خوای گه وړه خاوه نی
توندترین سزایه وه هیچ به ربه ستیک نییه ریگری له خشم وتوپړه یی خودا
بگریټ به رامیهر به تاوه نباران . جا هرکه سی پشت به لیټورده یی خوا
به ستیت و سورو بیت له سر تاوانکاری ، نه و وه مل هوپ ویاخی
وکه له رهن وایه .

"معروف" ده لایت: تو تکا له که سیڅ ده که یت که په حمت لى بکات ویتبوریت، که چى به به رده وامى تو ش بى فره مانى ده که یت ویاخى ده بیت لى، نه مه نه وپه پى بى عه قلى وسه رشو پى به .

وه به "حسن" یان ووت: ده بینین زور ده گیریت؟

نه ویش ووتى: نه ترسم. فریم بداته دوزه خوه باکى نى به .

وه هه روه ها ده یووت: "هه ندی له خه لکى نه وهنده پشتیان به لیخو ش بوونى خودا به ستووه که کاتى مردن وله دنیا ده رچوون ته نانه ت فریایى ته وپه کردنیش نه که وتن" هه رده بینى ده لایت: ئیمه گومانى باش ده به ین به خودا ، به پراستى درو یان کرد ، نه که رگومانى باشیان بېردایه کارى باشیان نه نجام بدایه .

پیاویک له "حسن" ی پرسى: تو پات چونه به پیړیک که له دانې شتنه کانیا ندا زور ده ترسیځن به نه ندازه یه که ده لایت ئیستا ده فرم له ترسانه ؟

حسن ووتى: به پای من هاوړیتى کردنى نه م پیړه که لى باشتره له پیړیک که هه رد لیات که نه وه که ترس ویرت له قیامت که م بیتوه .

وله هه ردو "صحیح" دا هاتووه له فرموده ی "اسامه بن زید" که ده لایت گویم لى بووه که پیغه مبه ﷺ فرموو یه تی: (يُجاء بالرجل يوم القيامة فيلقى في النار، فتندلق اُقتاب بطنه فيدور في النار كما يدور الحمار برحاه، فيطوف به اهل النار. فيقولون: يا فلان، ما اصابك، ألم تكن تأمرنا بالمعروف وتنهانا عن المنكر، فيقول: كنت أمركم بالمعروف ولأتيه، وانهاكم عن المنكر وأتيه)^۱ واته: پیاویک ده هیڼن له پوڅى قیامت دا ده یخنه ناو دوزه خوه، هه رچى ریخوله کانی ناوسکى هه به هه ره مووى ده که ویته سه رزه وى، وه به ده وری ریخوله کانی ده سوړیته وه وه کو سوړپانه وه ی گویدر یژ به ده وری میخسکه که یدا. خه لکى پى ده لایت: نه ی فلان که س چیت به سه ردا هاتووه ، نه ی توله دنیا دا فره مان ت پى

^۱ - نه م فرموده یه "صحیح" ه، (بخاری: ۳۲۶۷ - ۷۰۹۸) وه (مسلم ۱۱۰/۱۸ - نووی) گېر ایانه توه .

نه ده كرده به چاكه و پيگريته ده كرده له خراپه؟ نه ويش ده لئيت: من
 فه رمانم پي ده كرده به چاكه كه چي خوځم نه ده كرده، وه پيگريتم ده كرده
 له خراپه، كه چي خوځم ده مكرده.

وه امام احمد ده گپيته وه له فه رموده ي "ابي رافع" كه ده لئيت پيغه مبه ر
 به لاي گورستاني (بقيع) دا تي په پي وفه رموي: (أف لك، فظننت أنه
 يريدني، فقال: لا، ولكن هذا قبر فلان، بعثته ساعياً إلى آل فلان، فغل
 نمره فذرع الآن مثلها من النار) ^۱ واته: فه رموي: ئوف له تو، منيش وام
 زاني كه مه به ستي من، پيغه مبه ر فه رموي: نه خير مه به ستم تو نبييه
 مه به ستم نه وگوره يه، كه گوري فلان كه سه، جاريك ناردم له لاي فلانه تيره
 غه نيمه تيره كوكاته وه به لام له وي پارچه قوماشيكي له غه نيمه كه
 هه لگرت بو خوي به بي پرس، ئيچستا نه و قوماشه وه ك خوي له ناگر
 دروست كراوه.

وه له "مسند" ي امام احمد دا هاتوه له فه رموده ي "انس بن
 مالك" عليه السلام فه رموي كه پيغه مبه ر عليه السلام فه رمويه تي: (مررت ليلة أسري الي
 على قوم تقرر ض شفاهم بمقارض من نار، فقلت: من هؤلاء قالوا
 خطباء من أمك من اهل الدنيا، كانوا يأمرؤن الناس بالبر وينسون
 انفسهم). ^۲ واته: له شه وي ئيسر دا كه به رزكرامه وه بو ئاسمان، پي پيكم
 بيني كه ليوه كانيان ده بپر دان به مه قه سي ئاگرين، پرسيم نه مانه كي؟
 ووتيان: نه مانه ووتار بيژن له خه لكي دنيا له نه ته وه كته، كه هه ميشه
 فه رمانيان ده كرده به چاكه و خويان له بير ده كرده.

وه هه روه ها له فه رموده ي "انس بن مالك" عليه السلام ده لئيت كه پيغه مبه ر
 فه رمويه تي عليه السلام: (لما عرج بي، مررت بقوم لها أظافر من نحاس يخمشون
 بها وجوههم وصدرهم، فقلت: من هؤلاء يا جبريل؟ فقال: هؤلاء الذين

^۱ - نسيم فه رموده يه (ضعيف الاسناد) ه، (امام احمد: ۷/۶، ۳۹۲) (الطبراني
 ۳۰۲/۱) و (النسائي ۱۱۵/۲) بروانه (مجمع الزوائد ۵۳/۳).

^۲ - ئهم فه رموده يه "صحيح" ه، (امام احمد: ۳/۲۳۱، ۱۲۰، ۲۳۹) گپي ايه تيه وه.

كانوا يأكلون لحوم الناس ، ويقعون في أعراضهم) ^١. واته: له كاتی بلند
 كرده و هم له شه وی ئیسراو میعراجدا به سەر نه ته وه و پێڕێكدا تیپه پیم كه
 نینۆكی دریزیان هه بوو له مس دروست كرابوو به و نینۆكانی چنگیان ده دا
 له ده م و چاو سنگیان و دایان ده نپی. به جبریل ووت: ئه م پێره كی یه؟
 ئه ویش ووتی: نه مانه ئه و پێره ن كه هه می شه گۆشتی مرۆفه كانیان
 ده خوارد و به خراپه باسی ناموسی خه لكیان ده كرد... مه به ستی له گۆشتی
 خه لكی واته غه یبه ت كرده.

وه هه روه ها له "انس" وه كه پێغه مبه ر ﷺ به زۆری ئه م و ته یه ی
 دروپیات ده كرده وه كه ده یفه رموو: (یا مقلب القلوب والابصار، ثبت قلبي
 على دينك ، فقلنا یا رسول الله ، انا بك وبما جئت به ، فهل تخاف
 علينا؟ قال ﷺ: نعم ، ان القلوب بين اصبعين من اصابع الله يقلبها كيف
 شاء) ^٢. واته: ئه ی ئاوه ژووكه ره وه ی دل و چاوه كان، دل و ده رومان جیگر
 كه له سه ر ئاینه كه ت. ئیمه ش ووتمان ئه ی پێغه مبه ر ئیمه باوه پمان به تو
 میناوه و وه به وه شی كه تو هیناوته و ئایا هیشتا لیمان ده ترسیت
 كه بگۆڕین؟ فه رموی: به لی... دله كان له نیاوان دوو په نجه ن له په نجه كانی
 خوای گه وړه، ده یان گۆریت چۆنی بویت.

وه هه روه ها ها توه كه پێغه مبه ری خودا ﷺ به جبریلی ووت: (مالي
 لاأرى مكائيل ضاحكا قط؟ قال: ما ضحك منذ ان خلقت النار.) ^٣ واته:
 بۆچی هه یج كاتێك میكائیل نابینم كه پێ بكه نیت؟ ئه ویش فه رموی:
 له و پۆژه وه ی كه دۆزه خ وئاگر دروست كراوه ئه و ئیتر پێ نه كه نیه و.

وه له صحیح مسلم دا ها توه كه پێغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: (یؤتی
 بأنعم أهل النار، فيصبغ في النار صبغة. ثم يقال له: یا ابن آدم، هل

^١ - ئه م فه رموده یه "صحیح"ه، هه مان سه ر چاوه ی پێشوو.

^٢ - ئه م فه رموده یه "صحیح"ه، هه مان سه ر چاوه ی پێشوو، (١١٣/٤، ٣/٢)،
 (١٨٣/٤) وه (حاكم ٥٢٥/١) به صحیحی داناوه له سه ر مه رجی "مسلم".

^٣ - ئه م فه رموده یه (ضعیف الاسناد)ه، (امام احمد ٢٢٤/٣) گێڕاوه یه ته وه (حافظ الهیثمی له
 المجموع: ٣٨٥/١٠) دا هیناوتی.

رايت خيراً قط؟ هل مر بك نعيم قط؟ فيقول: لا والله يارب، ويؤتي بأشد الناس بؤساً في الدنيا من أهل الجنة، فيصيح في الجنة صبعة، فيقال له: يا ابن آدم، هل رايت بؤساً قط؟ هل مر بك شدة قط؟ فيقول: لا والله يا رب، ما مر بي بؤس قط، ولا رايت شدة قط. ^١ واته: كه سيك ده هيئن له وانهي كه خوشترين ژيان ژياييت له دونيادا "كه ئيستا له دوزه خيه كانه". مه لي ده كيشن له دوزه پاشان پيى ده ليئن: نهى كوپى ئادهم ئايا له ژياندا خوښى وشاديت بينيوه؟ نه ویش ده ليئت: نه خير سويند بيت به تو نه م بينيوه. وه كه سيك ده هيئن له وانهى كه له ناخوشترين و دژوارترين جوړى ژياندا ژياييت له دونيادا "كه ئيستا له به هه شته يه كانه" به به هشتدا مه لي ده كيشن، دواتر ليى ده پرسن و ده ليئن: ئايا له ژياندا ناخوښى وخه مناكيه كت بينيوه؟ نه ویش ده ليئت: نه خير په روه ردگار هيچ ناخوښى وخه مناكيه كم نه بيوه.

وله "مسند" دا هاتووه له فهرموده ي "براء بن عازب" رضي الله عنه ده ليئت: له گه ل تهرمي پياويكي نه نساري به يي كه وتين بو گوړستان و پيغه مبه ريشمان له گه لدا بوو. كاتيک كه به خاڪمان سپارد پيغه مبه عليه السلام دانيسشت و ئيمه ش به چوارده وريدا دانيسشتين. زور له كه شيكي ناخوشتدا بووين، وه پيغه مبه عليه السلام چيلكه يه كي "پارچه داركي بچوك" به ده ستي يه وه بوو زه وي يه كه ي پي ه لده كهن، پاشان سه ري به رزكرده وه دوو تاسي جار فهرموي "استعيزوا بالله من عذاب القبر... واته پشت به خوا بيه ستن له سزاي گوړ"، پاشان فهرموي: ان العبد المؤمن اذا كان في انقطاع من الدنيا واقبال من الآخرة نزل اليه ملائكة من السماء بيض الوجوه، كأنهم وجوههم الشمس، معهم كفن من أكفان أهل الجنة، وحنوط من حنوط الجنة، حتى يجلسوا منه مد البصر، ثم يجيء ملك الموت حتى يجلس عند رأسه، فيقول: أخرجني أيتها النفس المطمئنة أخرجني الى مغفرة من الله ورضوان، فتخرج تسيل كما تسيل القطرة من في السقاء

^١ - نه م فهرموده يه "صحيح" ه، (مسلم ١٤٦/١٧ - نروى) وه (احمد ٢٠٣/٣) وه (نسائي ٣٦/٦) گوړ ايانته وه.

فيأخذها لم يدعوها في يده طرفة عين حتى يأخذها فيجعلوها في ذلك
 الكفن وفي ذلك الحنوط، فإذا أخذها لم الكفن وفي ذلك الحنوط، ويخرج
 منها كأطيب نفحة مسك وجدت على وجه الأرض، فيصعدون بها، فلا
 يمرون بها على ملأ من الملائكة الا قالوا: ما هذه الروح الطيبة؟
 فيقولون: روح فلان ابن فلان. بأحسن أسمائه التي كانوا يسمونه بها في
 الدنيا، فيستفتحون له، فيفتح له، فيشيعه من كل سماء مقربوها الى
 السماء التي تليها، حتى ينتهي به السماء السابعة، فيقول الله عز وجل:
 اكتبوا كتاب عبدي في عليين، واعيدوه الى الأرض فأني منها خلقتهم
 وفيها أعيدهم، ومنها أخرجهم تارة أخرى، قال: فتعاد روحه الى الأرض
 فيأتيه ملكان، فيجلسانه فيقولان له: من ربك؟ فيقول ربي عز وجل.
 فيقولان له: ما دينك؟ فيقول: ديني الاسلام. فيقولان له: ما هذا الرجل
 الذي بعث فيكم؟ فيقول: هو (محمد) رسول الله. فيقولان له: وما
 علمك؟ فيقول: قرأت كتاب الله عز وجل فأمنت به وصدقت، فينادي
 مناد من السماء: ان صدق عبدي، فأفرشوا له من الجنة، وألبسوه من
 الجنة، وأفتحوا له باباً الى الجنة. قال: فيأتيه من روحها وطيبها،
 ويفسح له في قبره مد بصره. قال: ويأتيه رجل الحسن الوجه، حسن
 الثياب، طيب الريح. فيقول: ابشر بالذي يسرك هذا يومك الذي كنت
 توعد من انت فوجهك الوجه الذي يجيء بالخير. فيقول: انا عمك
 الصالح، فيقول: رب اقم الساعة... رب اقم الساعة، حتى أرجع الى أهلي
 ومالي، قال وأن العبد الكافر، اذا كان في انقطاع من الدنيا واقبال من
 الآخرة نزل إليه ملائكة من السماء، سود الوجوه، معهم المسوح،
 فيجلسون منه مد البصر، ثم يجيء ملك الموت حتى يجلس عند رأسه،
 فيقول: أيتها النفس الخبيثة: أخرجي الى سخط من الله وغضب، قال:
 فتفرق في جسده فينزعها كما ينزع السفود من الصوف المبتل، فيأخذها
 فإذا أخذها لم يدعوها في طرفة عين، حتى يجعلوها في تلك المسوح،
 ويخرج منها كأنتن ريح جيفة وجدت على وجه الأرض، فيصعدون بها
 فلا يمرون بها على ملأ من الملائكة الا قالوا: ما هذه الروح الخبيثة؟
 فيقولون: روح فلان بن فلان، بأقبح أسمائه التي يسمى بها في الدنيا،

فِيستفتح فلا يفتح له ثم قرأ رسول الله ﷺ: "لا تفتح لهم ابواب السماء ولا يدخلون الجنة حتى يلج الجمل في سم الخياط....:أعراف:٤٠" فيقول الله عزوجل: أكتبوا كتابه في سجين، في الارض السفلى، فتطرح روحه طرحا ثم قرأ" وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ...الحج: ٣١) . فتعاد روحه في جسده ويأتيه ملكان فيجلسانه فيقولان له: من ربك؟ فيقول: هاه....هاه، لا أدري. فيقولان له ما دينك؟ فيقول: ها...ها لا أدري. فيقولان له ماهذا الرجل الذي بعث منكم، فيقول: ها...ها لا أدري.. فينادي مناد من السماء: أن كذب عبدي، فأفرشوا له من النار وافتحوا له باباً الى النار. فيأتيه من حرها وسمومها، ويفيق عليه قبره، حتى تختلف فيه أضلاعه، ويأتيه رجل قبيح الوجه قبيح الثياب، منتن الريح.. فيقول: أبشر بالذي يسوءك ، هذا يومك الذي كنت توعد، فيقول: من أنت؟ فوجهك الوجه الذي يجيء بالشر ، فيقول: انا عمك الخبيث، فيقول: رب لاتقم الساعة) ١ .

واته: پاش نه وهی فهرمووی په نا بگرن به خوا له سزای گۆر ، فهرمووی: کاتیک مړوؤی باوه ردار کۆتایی به ژيانی د نیا یی دیت و به ره و ژيانی قیامت نزیك ده بیته وه ، پیریک له فریشته ی ئاسمان داده به زن بۆ لای که پوڅساری له شیوه ی خۆردایه له پرشنگداریدا. کفنی به هه شت و بونی به هه شتیان پی یه ، له نه نیشته وه داده نیشن تا چاوپړکات. پاشان فریشته ی گیان کیشان دیت وله ژورور سه ریه وه داده نیشتیت، پیی ده لیت: ئه ی دهر وونی پاک و ئارام و دلنیا ، دهر چۆ بۆ دیداری به خشنده یی و لیبورده یی په زامه ندی خوی گه وه ، پاشان گیانه که ی دهر ده چیت له شیوه ی دلۆپیک ئاو له ده می گۆزه وه ، پاشان وه ری ده گرن، لیږده دا پاسته وڅو له ده سستی وهرده گرن له چاوپړوکانیکا. وه دایده پوڅشن به وکفنه به هه شتی. وه بۆن خوښی ده که ن

١ - نه م فهرمووده یه "صحیح" ه، (امام احمد: ٤/ ٢٨٧-٢٩٥) وه ابروداود و کهسانی تریش گپړایانه وه له "صحیحین" دا هیه که به "المشهور" به ناو بانگه. پروانه دهر هیتانی نه م فهرمووده یه له کتابی "اهوال القبور/ برقم: ٤" نوسی (ابن رجب الحنبلی).

به بۆنى به ههشت ، كه دهري دههينن بۆن خوش بووه به خوشترين بۆنى
 ميسك له سهر زهويدا، پاشان به رهو ئاسمان بڵندى دهكه نهوه، وه به لای
 ههر پێپێكى فریشته دا تى ده پهن پرسيار دهكهن: ئهم پوچه پاك وبۆن
 خوشه كى يه؟ پێيان دهلێن: ئهمه پوحي فلانه كهسى كوپى فلانه كهسه.
 به خوشترين ناو ناوى ده بهن كه له دونيادا ناوبراوه. پاشان فریشته كان
 داواى كردنه وهى دهركاى ئاسمان دهكهن بۆى ، ئه وانیش دهركاكه
 دهكه نهوه وله ههر ئاسمانى كه وه له لایهن فریشته زۆر به پێزه كانه وه
 كه له خوداوه نزیکن به مه راسیمى كى شكۆدار به پێى دهخهن، تاده گاته
 ئاسمانى حه وته م. خوداى گه وره ده فره میت: "كتابی به نده كه م له تۆمارى
 (علین) تۆمار بكه (كه تاییه ته به به هه شتیه كان) پاشان ده فره میت
 بیگه پێتنه وه بۆ زهوى ، چونكه من له زهوى دروستم كردووه، وه ههر بۆ
 ئه ویش ده یان گه پێنمه وه وه وه ره له ئه ویشدا جارێكى تر زیندویان
 دهكه ینه وه". پاشان پوحي ده گێژنه وه بۆ سه رزه وى بۆ ناوچه سته ی ،
 پاشان دوو فریشته دینه دیارى ولێى ده پرسن كى خوداته؟ ئه ویش ده لێت:
 الله خوداى گه وره مه. وه لێى ده پرسنه وه: ئاینى تۆ چى يه؟ ئه ویش
 ده لێت: ئاینى من ئیسلامه. دیسانه وه لێى ده پرسنه وه: ئه و پیاوه كى يه
 كه له نێو ئێوه ی مرقّدا په وانه كراوه: ئه ویش ده لێت: ئه وه "محمد" ه ،
 كه پیغه مبه رونی درواى خوداى گه وره یه. وه لێى ده پرسن چۆن زانیست؟
 ئه ویش ده لێت: كیتابى خودام خوینده وه و باوه رم پێى هینا وبه راستم
 زانیوه. ده نگێك له ئاسمانه وه دیت و ده لێت: به نده كه م راستى كردووه
 له راخه رى به هه شتى بۆ را به خهن، وپۆشاكى به هه شتى له به ر بكه ن ،
 وه ده رگا یه كى بۆ والا بكه ن بۆ به هه شت ، له وێوه بۆن وبه رامى خوشى
 بۆ دیت، گۆره كه ی بۆ فراوان ده كریت به نه نده زه ی چاوپركات. پیغه مبه ر
 فره مووى: پیاوێكى پوخۆش وجل وبه رگ جوان دیت بۆ لای پێى ده لێت:
 مژده بیته به وه ی كه ئاسانكارى بۆ كر دیت، ئهمه ئه و پۆژه یه كه په یمانت پێ
 درا. پێى ده لێت: تۆ كیتیت؟ كه پوخسارت له مژده به خش ده چیت؟ ئه ویش
 پێى ده لێت: كرده وچاكه كانتم. لێره دا مردووه كه ده لێت: خودایه قیامهت
 هه ستینه ... بابگه پێمه وه بۆ ناو كه س وكارو مالْم به لام مرقّى بى

باوهر کاتی کۆتایی به ژيانی دیت وله قیامت نزیک ده بیته وه ، پیپرک
 له فریشتی ئاسمان دامه به زن بۆلای پوختساریان رهش وناشرینه ،
 توره که یه کی له موو دروست کراویان پی یه ، له ته نیشتی داده نیشن تا
 چاوپرکات ، پاشان فریشتی گیان کیشان دیت له ژوور سه ری وه
 داده نیشیت وپی دی ده لیت : ئه ی ده روونی پیس وه ره ده ره وه بۆ
 سزاوخه شم و تو په یی خوا... پیغه مبه ره ده فره مویت : " ده ست ده باته پوچی
 له ره گ وپیشه به توندی ده ری ده هیئت ه ره کو ده ره یانی ته له زی یه ک
 له ناو په مووی ته پدا " هه ره که ده ریان هیئا له چاوپروکانیکا دایده پۆشن
 به وتوره که یه ، وه کاتیک ده ری ده هیئن به ناخۆشترین و بۆگه نترین بۆن
 که هه بیئت له سه رزه ویدا بۆنی لی ده دن ، پاشان به ره ئاسمانه کان
 به کیچی ده کهن ، وه به لای هه ریپرکی فریشته دا تی په پن ، یه کسه ره
 ده پرسن : ئه م بۆنه ناخۆش و بۆگه نه کی یه ؟ ئه وانیش ده لین : فلانه که سی
 کوپی فلان که سه . به ناشیاوترین ناوی ده بهن که بانگیان پی کردوه
 له دنیا دا . داوا ده کهن که ده رگای ئاسمانه کانی بۆ بکه نه وه . پاشان
 پیغه مبه ره ئه م ئایه ته ی خوینده وه : (لَا تُفْتَحْ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ
 الْجَنَّةَ حَتَّى يَلْجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ... الأعراف : ٤٠) واته : ده رگا کانی
 ئاسمانیان لی نا کریت وه و به هشت نابین تا هوشت نه چیته کونه ده رزی
 یه وه . پاشان خوی گه وه ره ده فره میت : ناوی له کیتابی " سجن " دا
 تۆمار بکهن " که تۆماری دۆزه خی یه کانه " ، له زه وی ژیره وه دا ، پاشان
 پوچی فریده ده نه " هه لی ده دن " خواره وه ، پاشان پیغه مبه ره ئه م ئایه ته ی
 خوینده وه : (وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي
 بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ... الحج : ٣١) واته : هه ره که سیک هاوه ل بۆ خودا
 بریار بدات ، وه ک ئه وه وایه له ئاسمان به ربیته وه و بالنده په لاماری بدات
 و " پارچه پارچه ی کات " یا خود ره شه بایه کی به هیژ بیفریئت و بیبات
 بۆ شوینکی دور و قول پاشان پوچی ده گپ نه وه بۆ ناوچه سته که ی .
 دوو فریشته دینه لای ولیی ده پرسن : کی خوداته ؟ ئه ویش
 ده لیت : هااا.. هاا.. نازانم . وه لیی ده پرسن : ئاینی تو چی یه ؟ ده لیت :
 هاا... هاا ، نازانم . وه ده پرسنه وه : ئه و پیاوه کی یه که له نیو نیوه نیردر ؟

ده لئيت: ها... ها، نازانم. دهنگيك له ئاسمانه وه ديت ده لئيت: بهنده كه م دروي كرد له پايه خى دوزه خى بو پاخن ودهرگايه كى دوزه خى لى والا كه ن. بون وبه راميكى ناخوش وگه رمايه كى به تينى ليوه ديت، وه گوره كى له بهر ته سك ده كه نه وه، تاوه كو هه موو ئيسكه كانى تيكه ل به يه ك ده بن ، پاشان پياوئيكى پوخسار ناشرين وجل وبه رگ شيواو وپيس وبون ناخوش ده لئيت: مژده بيت ئه م ناخوشى يه ت، ئه مه ئه وپوزه يه كه په يمانت پى درابوو. ووتى: تو كييت؟ كه پوخسارت له مژده به خش نايت، ئه ويش ده لئيت: من كرده وه خراپه كانتم. ده لئيت: خودايه قيامه ت دواخه ..

وه له وته يه كى تر دا كه ئيمامى احمد ده يگي پته وه: (ثم يقض له اعمى وأصم وأبكم، في يده مرزبة ، لو ضرب بها جبلا كان ترابا، ثم يعيده الله عزوجل كما كان، فيضر به ضربة أخرى، فيصيح صيحة يسمعها كل شيء الا الثقلين. وقال البراء رضي الله عنه: ثم تفتح له باب الى النار ويمهد له من فراش النار) ¹. واته: كه سيكى بو دهنيرن كه كويز وكه ر ولاه ، چه كوشيكي گه وده ي ئاسنى به دهسته وه يه ، نه گه ر بيدات له چيايه كه ده يكات به خول ، پاشان خودا وه ك جارانى لى ده كاته وه ، وه جاريكى تر ليى ده داته وه. هاوارو فيزاحيك ده كات هه موو شتيك گوئى لى ده بيت ته نها مروؤ وجن نه بيت.

له ("مسند") وه هاتوو له "براء" وه كه ده فهرمي: (بينما نحن مع رسول الله صلى الله عليه وسلم، اذا بصر بجماعة فقال: علامة أجمع هؤلاء؟ قيل على قبر يحفرونه، ففزع رسول الله صلى الله عليه وسلم، فبدر بين يدي اصحابه مسرعا، حتى انتهى الى القبر فجثا على ركبتيه، فاستقبلته بين يديه لأنظر ما يصنع، فبكى حتى بل الثرى من دموعه. ثم اقبل علينا فقال: أي اخواني لمثل هذا اليوم فأعدوا.) ² واته: ئيمه له گه ل پينه مبه ر بووين ،

¹ - ئهم به شه يان (ضعيف الاسناد) ه ، (امام احمد ٢٩٦/٤) بروانه "احوال القبور: ص ٢٧ وه فتح البارى ٣-٢٠٧٧".

² - ئهم فهرموده يه (ضعيف الاسناد) ه ، (احمد ٢٩٤/٤) و (ابن ماجه ٤١٩٥) بروانه "احوال القبور- ٢٦٣".

کۆمه‌لئیکى بىنى پىرسى که نه مانه چى ده کهن؟ پىى وترا: نه وانه گۆرپک هه‌له ده کهن ، پىغه مبه‌ر سامناکى داىگرت ، به‌خىرايى پۆيشت بۆ لايان تا گه‌يشته گۆرپه که ، له‌سه‌ر چۆکه‌کانى دانىشت ومنىش پووبه‌پووى وه‌ستام تا بزانه چى ده‌کات، پىغه مبه‌رى خودا ده‌ستى به‌گرىان کرد، تا خاکی به‌رده‌مى ته‌پر کرد به‌فرمىسکه‌کانى. پاشان پووى وه‌رگىرا بۆلامان وپىى فه‌رمووين: براکانه بۆ پۆژوشو پىنىکى ناوا خۆتان ناماده‌که‌ن.

وه‌له "مسند" دا هاتوه له‌فه‌رمووده‌ى (برىد) ﷺ ده‌لئيت: (خرج إلينا رسول الله ﷺ يوماً، فنادى ثلاث مرات: "يا أيها الناس ، أتدرون ما مثلي ومثلكم؟ قالوا: الله ورسول أعلم. فقال ﷺ: إنما مثلي ومثلكم مثل قوم خافوا عدواً يأتيتهم ، فبعثوا رجلاً يترأى لهم، فأبصر العدو، فأقبل لينذرهم، وخشى أن يدركه العدو قبل أن ينذر قومهم، فأهوى بثوبه: أيها الناس أوتيتهم ، أيها الناس أوتيتهم... ثلاث مرات").^١ واته: پۆژیک پىغه مبه‌ر هات بۆ لامان وسى جار هاوارى کرد: نه‌ى خه‌لکینه ئايا ده‌زانن نمونه‌ى من وئىوه وه‌کو کى وايه؟ ووتيان: خودا پىغه مبه‌ر ده‌زانن ، پىغه مبه‌ر فه‌رمووى: نمونه‌ى من وئىوه وه‌کو قه‌ومىک وايه که مه‌ترسى نه‌وه‌يان هه‌بوو که دوژمه‌که‌يان بدا به‌سه‌رياندا، بۆ نه‌م مه‌به‌سته پياويکيان نارد که چاودىرى دوژمه‌کانيان بکات، کاتیک پياوه که بىنى وا دوژمه‌کانه‌يان به‌ره‌و پوويان دئيت، نه‌مىش وىستى قه‌ومه‌که‌ى ناگه‌دار بکاته‌وه، به‌لام ترسا دوژمه‌کانى پىى بزانه وپىى لى بگرن پيش نه‌وه‌ى هه‌واله که به‌قه‌ومه‌که‌ى بگيه‌نئيت. له‌ناچاریدا جل به‌رگه‌که‌ى داکه‌ندو به‌ده‌ستى يه‌وه‌راى ده‌وه‌شاند وه‌اوارى ده‌کرد نه‌ى خه‌لکینه هاتن بۆگيان تان... سى جار نه‌مه‌ى دووباره کردوه.

وه‌له صحیحى موسلىدا هاتوه له‌فه‌رمووده‌ى (جابر) ﷺ که پىغه مبه‌ر ده‌فه‌رمئيت: (قل مسكر حرام، وإن على الله عز وجل عهداً لمن شرب المسكر أن يسقيه من طينة الخبال ، قيل ما طينة الخبال؟ قال ﷺ:

^١ - نه‌م فه‌رمووده‌يه "حسن" ه، (احمد ٥/٢٤٨) (المجمع ٢/١٨٨).

عرق اهل النار ، او عصارة اهل النار) ^۱ واته: هه موو سه رخۆشكه ريك
 هه رامه.، خوى گه وره به لىنى داوه هه ركه سيك ماددهى سه رخۆشكه ر
 بخواته وه ، نه وا "طينة الخبال" ى ده رخوارد بدات. پرسىان: "طينة
 الخبال" چى ىه؟ پىغه مبه ريش فه رموى: "طينة
 الخبال" مەى 'عاره قى' خه لكى دۆزه خه ، يان پاشه پۆى خه لكى دۆزه خ
 وناگره .

وه هه روه ها له "مسند" دا هاتوه له فه رمودهى "ابى ذر" رضي الله عنه كه
 پىغه مبه ر فه رموى ته عليه السلام: (انى ارى مالا ترون ، واسمع مالا تسمعون ،
 اظلت السماء وحق لها ان تظنط، ما فيها موضوع اربع اصبع الا وعليه ملك
 ساجد، لو تعلمون ما اعلم لضحكتم قليلا ولبكيتم كثيرا وما تلذذتم
 بالنساء على الفراش ، ولخرحبتن الى الصعدات تجأرون الى الله عزوجل .
 قال ابو ذر: والله لوددت اني شجرة تعضد.) ^۲ واته: نه وهى من ده بيبينم و
 ده بيبستم ، ئىوه نايبين ونابيستن، ئاسمان ناحق نى ىه ، چونكه شوينى
 له پىكى ده ست نى ىه فريشته ىه كى تىدانه بيت كړنوش ده بات ، والله ى
 نه وهى من ده يزانه ئىوه بيزانه نه وا كه م پى ده كه نن وزور ده گريان
 وچىژتان له هاوسه ركه انتان وه رنه ده گرت له سه ر جيگا . ىه كسه ر پاده په رين
 وپوه وه ده شته كان ده پويشتن له خودا ده پارانه وه . نه بو ذر ووتى: خوژگه م
 ده خواست كه من داريك بوومايه گازو قه پم لى بگيرايه .

وه له "مسند" دا هاتوه له فه رمودهى "حذيفة" رضي الله عنه ووتى: ئيمه
 له گه ل پىغه مبه رى خودا دا بووين له به خاك سپاردنى ته رميكدا . كاتى
 گه يشينه گۆره كه ، پىغه مبه ر هاته خواره وه له قاچى ته رمه كه
 ودرېووه وه فه رموى: (يضغط المؤمن فيه ضغطة تزول منها حمائله

^۱ - نه م فه رموده ىه "صحيح" ه، (مسلم ۱۷۶/۱۳ - نووى) گىژاوينى ىه وه .

^۲ - نه م فه رموده ىه "حسن" ه، (ترمذي ۲۳۱۲) وه (ابن ماجه ۴۱۹۰) و (امام احمد ۵/۱۷۳)
 وه (حاكم ۵۱۰/۲ - ۱۰۶۰ - ۱۷۷۲).

ویملاً علی الکافر ناراً).^۱ واته: باوه پدار له م گۆږه دا فشاریکی توندی
توش ده بیټ که سهرجه م پهل وپۆ وسنگی وردو خاش ده بیټ، بۆ بی
باوه پیش پری ده بیټ له ناگر.

ههروهها له (مسند) دا هاتوو له فهرموده ی "جابر" رضی اللہ عنہ ده لیټ:
له گهل پیغه مبهری خودا دا بووین پۆیشتین بۆ به خاک سپاردنی (سعد بن
معاذ رضی اللہ عنہ) کاتیک پیغه مبهر نوێژی له سهر کردو به دهستی خۆی له گۆږی
ناو پیغه مبهر "سبحان الله" ی کرد، ئیمهیش "سبحان الله" ی زۆرمان کرد.
دواتر پیغه مبهر "الله أكبر" ی کرد. پرسیان: ئه ی پیغه مبهری خودا
بۆچی "سبحان الله و الله أكبر" ت کرد؟ پیغه مبهر رضی اللہ عنہ فهرمووی: (لقد
تضایق علی هذا العبد الصالح قبره حتی فرج الله عنه).^۲ واته: گۆږه که
زۆر به رته سک بووه له سهر ئه م پیاو چاکه، تاخوای گه وره فریای کهوت
ده ربازی کرد، وه له (صحیح) ی (بخاری) دا هاتوو له فهرموده ی "ابی
سعید" رضی اللہ عنہ که پیغه مبهری خودا فهرموویه تی: (اذا وضعت الجنازة،
واحتملها الرجال علی أعناقهم، فإن كانت صالحة قالت: قدموني
قدموني، وإن كانت غیر صالحة قالت: یا ویلها، این تذهبون بها؟ یسمع
صوتها کل شیء الا الانسان، ولو سمعها الانسان لصعق).^۳ واته: کاتیک
ته رمی مردوو یه که داده نریت و ده خریته سهرشان و ده بریت بۆ گۆږستان.
جا نه گهر نه وته رمه خاوه نه که ی پیاو چاک و صالح بیټ ده لیټ:
پیشمخه... پیشمخه، واته زووبم گه یه نن، به لام نه گهر خراپ بیټ
ده لیټ: ئه ی قورم به سهر بۆ کویم ده بن. به ده نگیکی به رز ئه م فیزاح
وهاواره ده کات، که هه مووشت گوپی لی یه تی ته نها مرۆف نه بیټ، که نه گهر
گوپی لی بیټ نهوا له هوشی خۆی ده چیت.

^۱ - ئه م فهرموده یه (ضعیف الاسناد) ه، (امام احمد ۴/۵۰۷) (المجمع ۴۶/۳، ۲۶۴/۱۰) وه (بن رجب - فوال القبور ۱۰۸) گۆږ یانه ته وه.

^۲ - ئه م فهرموده یه (ضعیف الاسناد) ه، (احمد ۳/۳۶۰، ۳۷۷) وه (المجمع ۴۶/۳) وه پروانه (اهوال القبور ۸۷-۹۱).

^۳ - ئه م فهرموده یه "صحیح" ه، (بخاری: ۱۳۱۶-۱۳۱۷-۱۳۸۰) گۆږ یه ته وه.

وه له "مسند" دا هاتوو له فرموده‌ی "ابی امامه" عليه السلام كه پيغه مبه‌ر فرموده‌تی: (تدنوا الشمس يوم القيامة على قدر ميل، ويزدا حرها كذا وكذا، تغلي منها الرؤوس كما تغلي القدور، يعرقون فيها على قدر خطا ياهم، منهم من يبلغ الى كعبه، ومنهم يبلغ الى ساقه، ومنهم من يبلغ الى وسطه، ومنهم يلجم العرق.)^۱ واته: له پوژی قیامه‌تدا خوړ به ك میل له مړوځه‌كانه وه دووره وپله‌ی گه‌رمی خوړ چه‌ندین وچه‌ندین جار زیاد ده‌كات. هه‌موو سه‌ره‌كان تییدا وه كه مه‌نجل ده‌كولیت وه عاره‌قیكي زوړ ده‌كن هه‌ر كه‌سه و به‌پی تاوانه‌كانی. هه‌یا نه عاره‌ق ده‌گاته قوله قاپی، هه‌یا نه عاره‌ق ده‌گاته قاچه‌كانی، هه‌یا نه عاره‌ق ده‌گاته كه‌مه‌ره‌ی، وه هه‌یا نه عاره‌ق داده‌پوڅیت.

وه هه‌روه‌ها له "مسند" دا هاتوو له فرموده‌ی "ابن عباس" عليه السلام كه پيغه مبه‌ر فرموده‌تی: (كيف أنعمم وصاحب القرن قد التقم القرن: وحنى جبهته يستمع متى يؤمر فينفخ، فقال أصحابه: كيف نقول؟ قال عليه السلام: قولوا: حسبنا الله ونعم الوكيل، على الله توكلنا.)^۲ واته: من چوڼ هه‌ست به‌خوڅشی بكه‌م، كه‌خاوه‌ن قوچه‌كه‌واته فريشته "ئيسرافيل" قوچه‌كه‌ی هه‌لگرتوو، گويی پاگرتوو ته‌كه‌ی فرماني پی بكریت فوو به‌قوچه‌كه‌دا (بووق) كه‌دا بكات. ووتیان: نه‌گه‌ر كه‌وتینه نه‌وكاته وه چی بلیتین؟ پيغه مبه‌ریش فرمودی بلیتین: "ته‌نها خودامان به‌سه‌و نه‌و باشتين كه‌سه بو‌مان وپشت به‌خودا بيه‌ستن".

وه له "مسند" دا هاتوو له فرموده‌ی "ابن عمر" عليه السلام یرفعه: (من تعظم في نفسه، او اختال في مشيته، لقي الله تبارك وتعالى وهو عليه غضبان.)^۳ واته: هه‌ر كه‌سيك له‌ناخه وه خو‌ی به‌فيز زل وگه‌وره زانی، یان

^۱ - نهم فرموده‌یه "حسن" ه، (احمد ۲۵۴/۵) وه (حاکم ۵۷۱/۴) گپړایانه‌ته‌وه.

^۲ - نهم فرموده‌یه (ضعيف الاسناد وهو حسن لغيره ه)، (احمد ۳۲۶/۱، ۷/۳، ۳۷۴/۴) وه (ترمذي ۲۴۳۱، ۳۲۴۳) پروانه (السلسلة الصحيحة: ۱۰۷۱).

^۳ - نهم فرموده‌یه "صحيح" ه، (احمد ۱۱۸/۲) پروانه (الصحيحه - ژماره‌ی ۵۴۳).

له پړې وپوښتندا به فيزولوت به رزی په وه ده پوښت ، کاتيک به دیداری
خودا ده گات خوای گوره لټی توپه په .

وله (صحيحين) دا هاتووه له "ابن عمر" وه که پټغه مبه ﷺ
فرموويته: (ان المصورين يعذبون يوم القيامة ، ويقال لهم: أحيوا ما
خلقتم.)^۱ واته: په يکه ر تاشه کان سزاده درين له قيامه تدا وپييان
ده وترتت: نه و په يکه ری دروستان کردوه زيندوی بکه نه وه وپوځ بڅنه
به ريان .

وه هه روه ها تټيدا هاتووه له "ابن عمر" وه که پټغه مبه ﷺ
فرموويته: (ان احدكم اذا مات عرض عليه مقعده بالغداة والعشي، ان
كان من اهل الجنة فمن اهل الجنة، وان كان من اهل النار فمن اهل النار.
فيقال: هذا مقعدك حتى يبعثك الله عزوجل يوم القيامة.)^۲ واته: هر
که سيک که له نيوه ده مريته مو ئواره به يانی به شوين و جیگای خوت
پي نيشان ده دن ، نه گره به هه شتی بیت يان دوزه خي . وه پيی ده لټين:
نه مه شوين و جیگه ته تا پوځي قيامه ت وزيندو ده کريته وه .

وه هه روه ها له (صحيحين) دا هاتووه له "ابن عمر" وه که
پټغه مبه ﷺ فرموويته: (اذا صار اهل الجنة في الجنة، واهل النار في
النار. جيء بالموت حتى يوقف بين الجنة والنار ثم يذبح، ثم ينادي
مناد: يا اهل الجنة خلود فلا موت. ويا اهل النار خلود فلا موت. فيزداد
اهل الجنة فرحاً الى فردهم ويزداد اهل النار حزناً الى حزنهم.)^۳ واته:
کاتيک به هه شتيه کان به ره به هه شت به کلا کرانه وه دوزه خيه کانيش به ره
دوزه به کلا کرانه وه . "مردن و مرگ" ده هينرتت له نيوان به هه شت
ودوزه خدا سه رده برتت ، پاشان که سيک چار ددات و ده لټت: نه ي
به هه شتيه کان ئيتر مردن نى په وزيندون به هه ميشه يي ، ئيتر
به هه شتيه کانيش له سه روو دل خوښه که يانه وه هينده ي تر دل خوښ تر

۱ - نه م فرموده په "صحيح" ه، (بخاری ۶۱۰۹) و (مسلم ۹۰/۱۴ نووی).

۲ - نه م فرموده په "صحيح" ه، (بخاری ۱۳۷۹) و (مسلم ۱۳۷۹/۱۷ نووی).

۳ - نه م فرموده په "صحيح" ه، (بخاری ۶۵۴۸) وه (مسلم ۱۷۹/۱۷ نووی).

دهبن، وه دۆزه خييه كان له سه روو ناخوشيه كانيانه وه هيئده ي تر ناخوش
وخه فته تبار ترده بن.

هروه ها له "مسند" دا هاتوه له فهرموده ي "ابن عمر" كه پيغمبر
فهرموده ي: (من اشترى ثوباً بعشرة دراهم فيها درهم حرام لم يقبل
الله له صلاة مادام عليه، ثم ادخل اصبعية في اذنيه ثم قال: صمّاً إن
لم اكن سمعت النبي ﷺ يقول). واته: هركه سيك جل ويه رگيك به ده
درهم بگريت به لام يه ك درهمي حرام بيت، نهوا خوي گوره نويژي
قبول ناكات تا له بهري دا بيت وه پاشان هردوو دهستي خزانه
گوچكه كاني يه وه ووتي: ناي خوزگايه گويم لي نه بووايه.

هروه ها له "مسند" دا هاتوه له فهرموده ي "عبدالله بن عمر" ﷺ كه
پيغمبر ﷺ فهرموده ي: (من ترك الصلاة سكرأ مرة واحدة فكأنما
كانت له الدنيا وما عليها فسلها، ومن ترك الصلوات سكرأ اربع مرات
كان حقاً على الله ان يسقيه من طينه الخبال. قيل "وما طينة
الخبال" يا رسول الله، قال رسول الله ﷺ: "عصارة اهل جهنم"). واته:
هركه سيك يه ك جار واز له نويژ كردن بهيئيت به هوي سه رخوشي يه وه ،
نه وه وهك نه وه وايه كه هه موو دونيا مولكي نهو بووييت دواي
به تالانيادات. وه ههركه سيك چوا جار واز له نويژ كردن بهيئيت به هوي
سه رخوشي يه وه، نهوا ماني خودايه كه "طينة الخبال" ده رخوارد بدات.
پرسیان: "طينة الخبال" چي يه؟ پيغمبر فهرموده ي: پاشه پوي نه هلي
دۆزه خه.

هروه ها له هه مان سه رچاوه ي پيشوو وه ههركه "عبدالله بن عمر" ﷺ
مرفوعاً: (من شرب الخمر مرة لم تقبل له صلاة اربعين صباحاً، فإن
تاب، تاب الله عليه، فإن عاد لم يقبل الله عليه فلا أدري في الثالثة او
الرابعة قال: فإن عاد كان حقاً على الله ان يسقيه من رذغة الخبال يوم

¹ - نهم فهرموده يه (ضعيف الاسناد)، (احمد ۹۸/۲) پروانه (المجمع: ۲۹۲/۱۰).

² - نهم فهرموده يه "حسن لغيره"، (احمد ۱۷۸/۲) وه (حاكم ۱۴۶/۴) (البيهقي ۳۹۸/۱، ۲۸۷/۸) (صحيحه حاكم).

القيامة).^١ واته: نه گهر مهرکه سيک يه ک جار مهی بخواته وه ، نه و تا ماوهی چل به یانی "پوژ" نوژی لى قبول ناکريت، وه نه گهر ته و بهی کردو گه پایه وه ، نه و خودا لى خوش ده بیت. به لام نه گهر جار یکی تر مهی خوارد وه ، نه و دیسانه وه چل به یانی نوژی دروست و قبول نابیت، جائه گهر ته و بهی کردو گه پایه وه نه و خودا لى خوش ده بیت.

به لام نازانم له سى یه میاندا یان چواره میاندا فرمووی: نه گهر جار یکی تر گه پایه وه سهر مهی خواردنه وه، نه و مافی خودا خو به تی له پاشه پوی نه هلی دوزه خى دهرخوارد بدات له پوژی قیامه تدا.

وه مهروه ها له "مسند" دا هاتوه له فرمووده ی "ابى موسى" عليه السلام که پیغه مبه عليه السلام فرموویته تی: (من مات مدمنا للخمر سقاها الله من نهر الغوطة. قيل ما نهر غوطة؟ قال عليه السلام: نهر يجرى من فروج المومسات يؤذي أهل النار ريح فروجهن).^٢ واته: مهرکه سيک نالوده بوبیت به مهیه وه وبمريت، نه و خوى گهره له پوویارى "غوطة" ی دهرخوارد ده دات. ووتیان: پوویارى "غوطة" چى یه؟ پیغه مبه عليه السلام فرمووی: پوویارى که له دامینى ئافره ته داوین پیسه کانی دوزه خى یه کان دهرده چیت بون و بهرامه ناخوشه که ی دوزه خى یه کان سزاوتازار ده دات.

وه مهروه ها له هه مان سهرچاوه دا له فرمووده ی "ابى موسى" عليه السلام که پیغه مبه عليه السلام ده فرمیت: (يعرض الناس يوم القيامة ثلاث عرضات ، فأما عرضتان فجدال ومعاذير، وأما الثالثة فعند ذلك تطير الصحف في الأيدي، فأخذ بيمينيه أو أخذ بشماله).^٣ واته: له پوژی قیامه تدا خه لکی سى جار توشى "عرض" کردن ده بیتکه یان یه که م و دووه میانه که: که مشت ومپو گفتوگوو بیانو هینانه وهیه ، وهیا سى یه میانه که تیدا نامه ی

^١ - نه م فرمووده یه "حسن" ه، (احمد ٢/٢٥ ، ١٧١/٥ ، ٤٦٠/٦) و (حاکم ١/٣٠ - صحيحه) و (ترمذی ١٨٦٢ - و حسنه) و (المشمي - المجمع ٦٩/٥) گيرايانه ته وه.

^٢ - نه م فرمووده یه "حسن" ه، (احمد ٤/٣٩٩) وه (حاکم ٤/١٤٦) وه (ابن حبان فى صحيحه ١٣٨٠ - موارد) و (المشمي - المجمع ٥/٧٤) گيرايانه ته وه.

^٣ - نه م فرمووده یه (ضعيف الاسناد) ه، (احمد ٤/٤١٤) وه (ابن ماجه ٤٢٧٧) وضعفه الالباني.

کرده و ده‌کان ده‌دریت به‌ده‌سته‌کان ، یان ده‌دریت به‌ده‌ستی راست یان ده‌دریت به‌ده‌ستی چپ.

و ده‌روه‌ها له (مسند) دا هاتوو له‌فه‌رمووده‌ی "ابن مسعود" رضی الله عنه که پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رموویه‌تی: (إياکم ومحقرات الذنوب، فإنهن یجتمعن علی الرجل حتی یهلکنه ، وضرب لهن رسول الله صلی الله علیه و آله ، مثلاً کمثل قوم نزلوا أرض فلاة ، فحضر صنیع القوم، فجعل الرجل ینطلق فیجی بالعود، والرجل یجی بالعود حتی جمعوا سواداً وأجبوا ناراً فأنضجوا ما قذفوا فیها.)^۱ واته: وریایی تاوانه بجوکه‌کان بن ، چونکه که‌له‌که ده‌بن له‌سه‌رتان تا به‌هیلاکتاندا ده‌بن. پیغه‌مبه‌ر نمونه‌یه‌کی هینایه‌وه فه‌رمووی: وهک نمونه‌ی پیریک له‌زه‌وی وشک وچۆلدا لایانداوه گه‌وره‌که‌یان پیاوان ته‌رخان ده‌کات بۆ هینانی پارچه‌دار، تا داریکی زۆر کۆده‌که‌نه‌وه و ناگری تی به‌رده‌ده‌ن. وه‌ئه‌وه‌ی خستیانه‌سه‌ر ناگره‌که کولاندیان. "واته هه‌رچه‌نده پارچه‌داره‌کان بچوک بوون به‌لام که زۆربوون ناگری گه‌وره به‌ریا ده‌که‌ن."

وه له (صحیح) دا هاتوو له‌فه‌رمووده‌ی "ابی هریره" رضی الله عنه که پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رموویه‌تی: (یضرب الجسر علی جهنم ، فاکون اول من یجوز، ودعوی الرسول یومئذ: اللهم سلم سلم، وعلی حافیه کلا بیب مثل شوك السعدان تخطف الناس بأعمالهم فمنهم الموثق بعمله، ومنهم المخردل ثم ینجو، حتی اذا فرغ الله من القضاء بین العباد، واراد ان یرج من النار من اراد وان یرحم ممن کان یشهد ان لا اله الا الله، امر الملائکة ان یرجهم ، فیعرفونهم بعلامة اثار السجود، وحرم الله علی النار ان تأکل من ابن ادم اثر السجود، فیخرجونهم قد امتحشوا فیصب علیهم من ماء یقال له ماء الحیاة، فینبتون نبات الحبة فی حمیل السیل.)^۲ واته: پردیک له‌سه‌ر دۆزه‌خ دروست ده‌کریت "که به‌پردی سراط

^۱ - ئەم فەرموودەیە "صحیح"ە، (احمد ۴۰۲/۱ ، ۳۳/۵) و (طبرانی ۲۶۱/۱۰) برۆانە (الصحيحه: ۳۸۹).

^۲ - ئەم فەرموودەیە "صحیح"ە، (بخاری ۶۵۷۳) گێڕاویەتی یەو.

ناسراوه "وهيه كم كه سيك له وپرده ده په پټه وه من دهم، وه نزاو پارانه وهی سرجه م پیغه مبه ران له وړوځه دا بریتی یه له: خودایه به سلا مه تی.. خودایه به سلا مه تی.. وه که نارو قه راغی نه و پرده قولا ب پرېژکراوه له شیوه ی دړکی "السعدان" که د د بڼه هژۍ سه غلت کردن و پرېگرتنی خه لکی هر که سیك به پټی کرده وه کانی، هه یانه پشت نه ستو وره به کرده وه کانی به ناسانی ده په پټه وه، وه هه یانه ده پوات و گیر ده بیټ له قولا به کان وه لده سیټ و پرزگاری ده بیټ هه تا خوی گه وره له دادوهری دادگا کردنی نیوان به نده کانی ته و او ده بیټ پاشتر خوی گه وره ده یه ویټ نه وانه ی که شایه نی به زه یین له دوزخ ده ریان به ینیت له وانه ی که شایه تی گه واهیان داوه که "لا اله الا الله" یان به راست زانیوه ووتویانه. بۆ ئه م مه به سته فرمان ده کات به فریشته کان که ده ریان به ینن، فریشته کانیش نه وکه سانه به نیشانه ی سوژده ی نیوچا وانیاندا ده ناسنه وه، چونکه خوی گه وره حرامی کردوه که ناگر شوینه واری سوژده ی وه چه ی ئا دهم بسوتینیت. پاشان که ده ریان ده هیټت هه ره موویان برزاو ن. دواتر ناوی "حیاتیان" به سر دا ده که ن وه کو گه نمه ناو ئا و پرېژ سه وز د بڼه وه.

هه روه ها له (صحیحین) دا هاتوه له فرموده ی "ابی هریره رضی الله عنه که پیغه مبه رضی الله عنه ده فرمیت: (ان اول الناس یقضي فیہ یوم القیامة ثلاثه: رجل استشهد، فأتی به فعرفه نعمه فعرفها. فقال: ما عملت فیها؟ قال: قاتلت فیک حتی قتلت، قال کذبت، ولكن قاتلت لیقال: هو جری، فقد قیل ثم أمر به فحسب علی وجهه حتی ألقي فی النار، ورجل تعلم العلم وعلمه وقرأ القرآن، فأتی به فعرفه نعمه فعرفها فقال: ما عملت فیها؟ قال: تعلمت فیک العلم وعلمته وقرأت فیک القرآن، فقال: کذبت، ولكنک تعلمت لیقال: هو عالم، فقد قیل، وقرأت القرآن لیقال، هو قاری، فقد قیل، ثم أمر به فحسب علی وجهه حتی ألقي فی النار، ورجل وسع الله علیه واعطاه من اضاف المال کله، فأتی به فعرفه نعمه فعرفها فقال: ما عملت فیها؟ فقال: ما ترکت من سبیل تحب ان ینفق فیها الا أنفقت فیها لك. قال: کذبت، ولكن فعلت لیقال: هو جواد، فقد

قیل، ثم أمر به فحسب على وجهه حتى ألقى في النار، "وفي لفظ" فهو أول خلق الله تسعر بهم النار يوم القيامة.)^١ واته: يه کم پیر که له پۆزی دوايدا دادگایان له گه لدا ده کریت بریتین له سی که س: پیاویک شهید بووه خودا نیعمه ته کانی خوی بیر ده هیئتیه وه ئه ویش هه مووی ده ناسیته وه، پئی ده لئین: چیت کردووه؟ ئه ویش ده لئیت: کوشتارم کردووه تا کوژرام. ده لئیت درۆت کرد، کوشتارت کردووه تا کو پیت بلین جوامیر وکه له میرد. جا ئه وه ت پپو ترا، فرمان ده کات به کیشی که ن به سهردهم چاويدا بو ناوئاگر. وه پیاویک فیتری زانست بووه و خه لکیشی فیتر کردووه، قورئانی خویندووه و خودا نیعمه ته کانی خوی بیر ده هیئتیه وه ئه ویش هه مووی ده ناسیته وه، ووتی: چیت کردووه؟ ئه ویش ده لئیت: فیتری زانست وزانیاری بوومه و خه لکیشم فیتر کردووه، وه قورئانیشم خویندووه، ده لئیت: درۆت کرد، ته نها له بهر ئه وه وات کرد که پیت بلین زانیه، وه پپیان ووت: فرمان ده کان به سهردهم وچاوی دا به کیشی بکه ن بو ناوئاگر. وه پیاویک خوای گه وره ده رگای پیت و به ره که تی لی والا کردبوو له هه موو جوړه کانی مالی پیدابوو، خودا نیعمه ته کانی خوی بیر ده هیئتیه وه ئه ویش هه مووی ده ناسیته وه. ووتی: چیت کردووه؟ ئه ویش ده لئیت: هه رچی یه کم به باش زانیبیت له پیناوی خودا دا به خشیمه. ده لئیت: درۆت کرد. ته نها له بهر ئه وه ی پیت بلین سه غی و مال به خشه، وه پپیان وتیت. پاشان فرمان ده کات به سهردهم وچاويدا به کیشی بکه ن بو نپوئاگر، وه له وته کی تر دا به م شیوه یه هاتووه: ئه مانه یه کم پپیریکن که خوای گه وره ئاگری دۆزه خیان پپي گه رم ده کات.

وه (شیخ الاسلام ابن تیمیه) ده لئیت: (باشترین وچاکترین پپیر، بریتی یه له پپیری پیغه مبه ران، وه خراپترین پپیر ئه وان هه که واده ده نیت له پپیری پیغه مبه ران به لام له ئه وان نین. وه باشترین پپیر له دوا ی پیغه مبه ران پپیری زانیان وشه هیده کان وراستگۆکان و دلسۆزه کان،

¹ - نهم فرموده "صحیح"ه، (مسلم: ۵۵/۱۳ - نووی) گنځاویه تی یه وه.

وہ خرابترین پیپریش نہ وانہ کہ وادادہ ننن لہ پیپی نہ مان بن ، بہ لام
لہ نہ مان نین) .

وہ لہ صحیح بخاری دا ہاتوہ لہ فرمودہی "ابی ہریرہ" رضی اللہ عنہ کہ
پیغہ مبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہی تی: (من كان عنده لأخيه مظلمة في مال أو عرض
فليأتها، فليستحلها منه قبل أن يؤخذ وليس عنده دينار ولا درهم ، فأن
كانت له حسنات أخذ من حسناته فأعطياها هذا، والا اخذ من سيئات
هذا فطرحته عليه ثم طرح في النار.)^۱ واتہ: ہرکہ سیٹک نہ گہر ستہمی
لہ برابہ کی کرد ، بیان مافیکی لہ لایہ لہ مال و سامان و وہ ستہم و نارہ وایہ کی
کردوہ لئی ، باپیش نہ وہی ہر میت بیداتہ وہ ، چونکہ گہر دوابکہ ویت ،
نہ وادہ کہ ویتہ پوژیکہ وہ نہ دیناری پی یو نہ درہم ، نہ وکاتہ گہر چاکہ ی
ہہ بیت لہ چاکہ کانی دہر دہ میت ریت و دہر ریت بہ خاوہن مافہ کہ . وہ نہ گہر
چاکہ شی نہ بو نہ و لہ خرابہ کانی خاوہن مافہ کہ دہر دہ میت ریت و دہر خریتہ
سہر تاوانہ کانی ، نہ وساتہ فری دہر ریتہ دوزہ خہ وہ .

وہ لہ صحیح دا ہاتوہ لہ فرمودہی "ابی ہریرہ" رضی اللہ عنہ کہ
پیغہ مبر صلی اللہ علیہ وسلم دہ فرمیت: (من أخذ شبراً من الارض بغير حقه خسف به
يوم القيامة الى سبع ارضين.)^۲ واتہ: ہرکہ سیٹک بستیک زہوی بہ ناحق
داگیر بکات نہ و لہ پوژی قیامہ تدا خوا ی گہرہ بہ ناخی حوت زہویدا
دہ بیاتہ خوارہ وہو پو ی دہ کات .

وہ لہ "صحیحین" دا ہاتوہ لہ فرمودہی "ابی ہریرہ" رضی اللہ عنہ کہ
پیغہ مبر صلی اللہ علیہ وسلم دہ فرمیت: (نارکم هذه التي يوقد بنو آدم جزء من سبعين
جزءاً من نار جهنم، قالوا: والله إن كانت لكافية، قال صلی اللہ علیہ وسلم: فإنها قد فضلت
عليها بتسعة وستين جزءاً كلهن مثل حرها.)^۳ واتہ: نہم ناگرہ ی
نادرہ میزاد بو سوتاندن بہ کاری دہ میت ریت ، بہ شیکہ لہ حہ فتا بہ شی گہر می
دوزہ خ ، ووتیان: نہ گہر ہر نہ مش بوابہ بہس بو نہ ی پیغہ مبر ی خودا .

۱ - نہم فرمودہیہ "صحیح" ہ ، (مسلم ۵۵/۱۳ - نووی) گپراویدہ تی یہ وہ .

۲ - نہم فرمودہیہ "صحیح" ہ ، (بخاری ۶۵۳۴) گپراویدہ تیہ وہ .

۳ - نہم فرمودہیہ "صحیح" ہ ، (بخاری ۳۲۶۵) وہ (مسلم ۱۷۵/۱۷ - نووی) گپراوانہ تہ وہ .

ئەویش فەرمووی: لە راستیدا دۆزەخ شەست و نۆ پلە زیاترە لەم. هەر بەشیکی بە وێنەی ئەم گەرمە.

وە لە مسند دا هاتوووە کە "معاذ" رضی اللہ عنہ دە فەرمیت پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم وەسیەتی بۆکردم و فەرمووی: (لا تشرك بالله شيئاً، وإن قتلت أو حرقت، ولا تعقن والدیک، وإن أمراك أن تخرج من اهلك ومالك، ولا تترك صلاة مكتوبة متعمداً، فإن من ترك صلاة مكتوبة متعمداً فقد برئت منه ذمة الله، وتشربن خمرأ، فإنه رأس كل فاحشة، وإياك أو العصية، فإن العصية تحل سخط الله).^۱ واتە: ھاوبەشی بۆ خودا بپار مەدە، ئەگەر لەم پێناوە بێشدا بکوژیت یان بسوتێتیت، وە ئازاری دایک و باوکت مەدە، ئەگەر چی دەریان کردی لە مال و نێو خزانیشدا، وە بە ئەنقەست نوێژی فەرژ لە دەستی خۆت مەدە، چونکە هەرکەسێ بە بێ بیانووی دروست نوێژ لە دەست بـدات ئەوا لە پەنای خودا دەرەچیت. وە مە "عارەق" مەخۆنەو، چونکە سەرچاوەی هەموو خراپە و بەد پەوشتی یەکە، وە هوریا بە یاخی نەبی لەخودا، چونکە یاخی بوون دەبێتە مایە توپەربوونی خودا.

فەرمودە لەم بوارەدا زۆر زۆرە جانا مۆژگاری کەسێک دەکەین کەسێ دەبەوێت گۆیی خۆی دابخات و چاوەکانی دابخات و خۆی فری بباتە ناو دەریایی یاخی بوون و تاوەنکاری، بە ئومێدی ئەوەی گومانی باشی بەخودا هەیە. ئەوا ئەو کەسە سەرگەردانی ئەواوە.

"أبو الوفاء بن العقیل" "پەحمەتی خۆی لیبیت" "دەلیت:" (بێویستە زۆر وریا بین بە ئومێد و گومانی باش بردن بەخودا نەخەلەتیی، بەتایبەتی کاتیەک بۆ سێ دەرەم دزین دەست بپێتەو و بۆ خواردنەوێ چۆڕی مە ی داری هەدی لێ بدریت، وە ئافەرەتێک بچیتە دۆزەخەو بەهۆی ئازاردانی پشیلەیک، وە شەهیدێک بچیتە دۆزەخەو کاتیەک نیەتی پاک نەبوو، ئیتەر چۆن بە ئومێدی گومانی باش بردن خۆمان دەس خەپۆ بکەین)

^۱ - ئەم فەرموودەیە (ضعیف الاسناد)، (احمد ۲۳۸/۵) وە (حاکم ۱/۱۴) گێڕایانەتەو.

وه امام احمد "په حمه تی خوی لیبیت" ده لیت: له "ابو معاویه" که
 "أعمش" بوی گیراینه وه له "سلمان بن مسیره" وه له "طارق بن شهاب" رضی الله عنه
 یرفعه ، ووتی: (دخل رجل الجنة في ذباب، ودخل رجل النار في ذباب،
 قالوا: وكيف ذلك يا رسول الله؟ قال: مر رجلان على قوم لهم ضم
 لایجوزه أحد حتى یقرب له شیئا. قالوا لأحدهما: قرب، قال ليس عندي
 شيء، قالوا له: قرب ولو ذبابا، فقرب ذبابا فخلوا سبيله، فدخل النار،
 وقالوا للآخر: قرب، فقال: ما كنت لأقرب لأحد شیئا من دون الله
 عز وجل، فضربوا عنقه فدخل الجنة.)^۱ واته: پیاویک به هوی می شیکه وه
 ده چیت به هه شته وه ، وه یه کیکی تر به هوی می شیکه وه ده چیت
 دۆزه وه. ووتیان چۆن ئه ی پیغه مبه ری خودا؟ فرموی: دوو پیاو
 به پیواری پیان ده که ویتته قه ومیک، ئه م قه ومه پیستیکیان هه یه ،
 هه رکه سیك تیپه ریئت ده بیئت قوربانی یه کی بۆ بدات، ئه گه رنا مؤلته ی
 ناده ن تیپه ریئت. به یه که میان ده لئین: قوربانی بده. ئه ویش ده لیت: هیچم
 پی نی یه بیکه مه قوربانی. ووتیان ته نها می شیکیش بیئت ئه بیئت. ئه ویش
 می شیکی گرت وکرده قوربانی ، ئه واه به م کاره چوه دۆزه وه.
 دووه میان ووتی: من قوربانی ناده م. ووتیان تۆش می شیك بکه قوربانی.
 ووتی: من جگه بۆ خودا قوربانی بۆ که س ناده م. کوشتیان به لام چوه
 به هه شته وه. جاری واهیه به ته نها وشه یه که ده بیته مایه ی ئه وه ی
 به دۆزه خ شاد بیت.

گومرا بوونی نه فامان به وهی خودا له دنیا دا نیعمه تی پی به خشیوه

زۆر ئاده میزاد به وه سه رگه ردان ده بیئت کاتیك ده بینیت خوی گه وه
 له دنیا دا نیعمه ت وپیت و به ره که تی زۆری پشتوو به سه ری دا، واده زانیئت
 خودا خۆشی ده ویت، وه له قیامه تیشدا زۆرتری پی ده به خشیئت. به م
 شیوه یه توشی گومرایی ده بیئت.

^۱ - له کتبی "الزهد" (ی امام احمد: ل ۱۵) دا هاتوه.

امام احمد ده گيڙتو وه له فهرموده "عقبه بن عامر" رضي الله عنه كه پيغه مبه رضي الله عنه فهرموديه تي: (اذا رأيت الله عز وجل يعطي العبد من الدنيا على معاصية ما يجب، فإنما هو استدراج، ثم تلا قوله عز وجل: فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ.. الأنعام: ٤٤) واته: نه گهر كه سيكتان بيني سوور بوو له سر تاوانكاري وياخي بوون، له هه مانكاتدا خواي گه وړه نيغمه تي ده پړاند به سهريدا، واتايي نه وه ني يه كه خوداي گه وړه خوځي ده وښت به لكو نه مه كه مه نديكش كردني تي. پاشان نه م نايه تي خوښنده وه (فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ.. الأنعام: ٤٤.... واته: پاشان كاتيک نه و بهرنامه وړپيازه ي كه ياديان خرابوه وه فهراموځيان كرد، نيمه ش ده روازه كاني هه موو شتيكمان بو والا كړنه وه نازو نيغمه تمان پړاند به سهريداندا هه تا كاتيک دلخوځ وشادومان بوون به وه ي كه پييان دراوه نيتير له ناكاو يكد گرتمانن وه موويانمان سهرگه ردان وړيسوا كرد پاشان به وپه پري ناو ميدي بوونه وه به غم وپه ژاره وه تياچوون) .

هه نديك له پيشينه كان "سلف" ده لين: (هر كاتيک هه ست كركه خواي گه وړه نيغمه تي نوري به سردا پشت و توش سهرپيچي فرمانه كاني ده كه يت، نه و كاته وړيا به نه وه كه مه ند كيش كړنه. نه وه تا خواي گه وړه ده فهرمودي: (وَلَوْ أَن يُكَوِّنَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِيُئْتِيَهُمْ سُقْفًا مِّنْ فَضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ * وَلِيُؤْتِيَهُمْ أَمْوَالًا مِّنْ سُرُرًا عَلَيْهَا يَتَكَبَّرُونَ * وَزُخْرَفًا وَإِنْ كُلُّ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ.... زخرف: ٣٣-٣٥) واته: نه گهر له بهر نه وه نه بوايه كه خه لكي هه موو ده بوونه يه ك پير "له بي باوه و تاوانكاريده" نه و هه ركس باوه پي به خواي گه وړه و ميه ربان نه بوايه سه قفي خانوه كه يمان له زيو بو دروست ده كرد، هه روده ها قادر مه و پيپيلكانه كان و ناسنسوارمان بو

١ - نه م فهرموده يه (ضعيف الاسناد وهو صحيح لغيره) ه، (احمد ٤/١٤٥) و (طبراني ٣٣٠/١٧) گيڙايانه وه، بروانه (الصحيحه - ٤١٣).

ده كړدن به سهرياندا سهريكه ون، وهېو مالـه كانيان قاپي وده روازه ي زيو وكورسي وقه نه فـه ي پازاوه شمان پـي ده به خشين تا پال بده نه وه و شاني له سه ر دابدهن، به هـ مو جوړه نه خش ونيگاريكي جوان وپازاوه "دارو ديوار وسه قف وكـل وپـه لي ناو مالـه كانيانمان ده پازانده وه" جا نه وه هـ رهـ مو ي خوـش گوزـه راني ژيـاني دونيـا نه بـيـت هـيـچي تر نـي يـه . له كاتيـكـدا كه ژيـاني پـر خوـشي وبـه خـته وـهـري ونـه پـراوه لـاي پـه روهـر دگارت بـو خواناسان ودووره په ريـزانـه له گوناـه) .

هـ روهـ ها خـواي گـهـ وـره وهـ لامـي دروستـي نهـ و كهـ سـانه دهـ داتـه وه كهـ بهـ وه دلي خويان خوـش دهـ كهـن . كهـ دهـ فـه رميـت: (فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ * وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهْلَانِ.... الفجر: ۱۵-۱۷) واته: كاتيـك ئاـدهـ ميـزاد لهـ لايـهـن پـه روهـر دگاري يـهـ وه تـاقي دهـ گريـتهـ وه پـړـزي لي دـهـ نيـت ونازونيـمهـ تي بهـ سهـ ردا دهـ پـړـنيـت، دهـ ليـت: واديـاره پـه روهـر دگارم خوـشي دهـ ويـم وپـړـزم هـيـه لهـ لاي، بهـ لام كاتيـك تـاقي دهـ كاتـه وه بهـ كم كـردنـه وهـ ي پـړـق، وهـ ليـي دهـ گريـتهـ وهـ دهـ ليـت پـه روهـر دگارم خوـشي ناويـم وپـړـقي ليـمهـ وپـسـواي كـردووم، نهـ خـيـر...

كهـ واته هـ موو نيـمهـ تـي وبـه خشـشـيك لهـ لايـهـن خـوداوه واتي خـهـ لات كـردن ني يـه، وه هـ موو نهـ هامـهـ تي يـه كهـ لهـ لايـهـن خـوداوه ديـت واتي پـسـواكـردن ني يـه . بهـ لكو هـ نـدي جار بهـ نهـ هامـهـ تي بهـ نـدهـ ي خـوي تـاقي دهـ كاتـه وه و بهـ نيـمهـ تي زـوريش كهـ سي تر پـسـوا دهـ كاتـ.

وهـ لهـ "جامع" ترمـذي دا هـ اتـوه كهـ پيـغهـ مبهـ رﷺ دهـ فـه رميـت: (ان الله يعطي الدنيا من يحب ومن لا يحب ، ولا يعطي الايمان الا من يحب.)
'واته: خـواي گـهـ وـره دونيـاو خوـشي يـهـ كان بهـ وكهـ سـانه دهـ دات كهـ خوـشيـاني دهـ ويـت وبـهـ وانهـ شي كهـ خوـشيـاني ناويـت، بهـ لام باوهـ پـ تهـ نها بهـ وكهـ سـانه دهـ دات كهـ خوـشي دهـ ويـن.

1 - نـم فـهـر مـروـديهـ "حـسن" هـ ، (اـحمـد ۳۸۷/۱) وهـ (حـاكم ۱۶۵/۴ وصـحـيـحه اسـنادهـ).

وہ پیریک لہ سہ لہ ف دہ لئین: دور نی یہ کہ سیك بہ نیعمہ تہ کانی خودای
 گہ ورہ کہ مہ ندکیش بیٹ و خوی نہ زانیٹ ، وہ دور نی یہ کہ سیك
 بہ پردہ پۆشی کردنی خودا بۆ تاوانہ کانی گومرا بیٹ بہ خوی نہ زانیٹ ،
 وہ مہ روہا کہ سیك بہ پئدا مہ لدانی خہ لکی بۆی توشی فیتنہ بو بیٹ ،
 بہ لام بہ خوی نہ زانیٹ.

گہ ورہ ترین گومرایی بوون ئەو کہ سہ یہ کہ بہ دنیا گومرا دہیٹ

گہ ورہ ترین گومرایی ئەو جۆرہ یہ کہ مروؤ سہ رگہ ردانی دونیانو خۆشی
 یہ کانی بیٹ و قیامہ تی بیرہ ریٹہ وہ . تہ نانہ ت مہ ندیک لہ گومرایان دہ لئین:
 دنیا وہ کہ پارہ یہ کی نہ قد وایہ ، بہ لام قیامہ ت وہ کہ قہرز وایہ .
 یا خود مہ ندیکی تر دہ لئین: دنیا پارہ یہ کی لہ دہ ستہ ، قیامہ ت
 پارہ یہ کی دورہ دہ ستہ .

یا خود دہ لئین: خۆشی یہ کانی دنیا لہ بہر چا وہ ، بہ لام خۆشی یہ کانی
 قیامہ ت گومانای و خہ یالہ .

ئەمانہ لہ تر سناکترین جۆرہ کانی لہ خشتہ بردنی شہ یٹانہ بۆ
 نیچیرہ کانی ، بگرہ ئازہ ل و گیان لہ بہرہ کان گہ لیک لہ م پیرہ ھۆشیارترن ،
 چونکہ ئازہ ل و گیان لہ بہرہ کان کاتیك مہ ستیان بہ مہ ترسی کرد بہ زۆریش
 لیان بدہ یٹ بہرہ و پووی نا پۆن . بہ لام ئەمانہ پووی ہ لڈیو
 تیاجوون مہ نگا و دہ نین بہ شیوہ یہ کی مل ھورانہ .

وہ نہ وانہ ی کہ زانیاریان مہ یہ و ئاگادارن بہ راستی خودا و پیغہ مہرہ کانی
 ومل ھورانہ بہ دنیا سہ رگہ ردان بوونہ ، لہ پۆژی قیامہ تدا شہرمہ زارترین
 پیپن کہ ئەم مہ موو راستی یہ یان زانیوہ و کاریان بۆ نہ کردوہ .

وہ لام دانہ وہ ی ئەم گومانانہ :-

ئەو وتہ یہ ی کہ دہ لئیت: (پارہ یہ کی بہ دہ ست نہ کہ پارہ یہ کی دورہ
 دہ ست) .

وہ لامہ کہ ی: ئەگہر برپوہا و نرخ و سہنگی پارہ ی دورہ دہ ستہ کہ و
 پارہ ی دہ ستہ کہ ھاوسہ نگ بوون و وہ کہ یہ ک بوون ، ئەوا بی گومان

پاره‌ی به‌دهسته‌که "دونیاکه" باشتره و چاکتره، به‌لام نه‌گه‌ر پاره‌ی دووره دهسته نرخ و به‌هاو سه‌نگی و زووتر و باشتر بوو نه‌وساته بی گومان پاره‌ی دووره دهسته‌که باشتره. جا دونیای له‌چاو قیامه‌تدا چ نرخ و به‌هایه‌کی هه‌یه؟

وه‌ژیانی دونیای به‌هه‌موو خو‌شی یه‌کانی یه‌وه وه‌ک هه‌ناسه‌یه‌کی قیامت وایه. هه‌روه‌کو له‌مسندی امام أحمد دا هاتوو له‌فرموده‌ی "المستورد بن شداد" که پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرمیت: (ما الدنيا في الآخرة الا كما يدخل احدكم اصبعه في اليم، فلينظر بم يرجع؟) ^۱ واته: نمونه‌ی که‌م بایه‌خی و بچوکی دونیای له‌چاو قیامه‌تدا وه‌ک نمونه‌ی که‌سیکه که‌په‌نجه‌ی دهستی بکاته ناو‌ئاویکه‌وه پاشان ده‌ری به‌ینیت. ئایا چه‌ندی پی‌یه له‌ئاوه چی هیتاوه له‌گه‌ل خویدا؟.

جا به‌قوربان کردنی پاره‌ی دووره دهسته باشه‌که‌بو پاره‌که‌م به‌دهسته‌که چ‌گه‌وجی ونه‌فامی یه‌که. به‌واتایه‌کی تر له‌دهست دانی قیامه‌تیکی هه‌تاهه‌تایی وپر له‌خو‌شی و به‌خته‌وه‌ری وه‌میشه‌یی بو ته‌مه‌نیکی که‌م وپر له‌ناسور و ده‌ده‌سه‌ری و خو‌شی یه‌کی کاتی کامیان جیگه‌ی هه‌سه‌نگاندنی ژیرو عه‌قله‌؟!

به‌لام ووته‌که‌ی تر که‌پوخته‌که‌ی ده‌لئت: (شتیکی دنیایی، به‌شتیکی گومانای ناگوپمه‌وه)

واته دونیای دنیایی یه‌و قیامت خو‌شی یه‌کانی جیگای گومانه ...

نه‌وه پی‌ی ده‌وتریت: تو له‌م دوو حاله‌ته به‌دور نیت، یان گومانت له به‌لین و په‌یمان‌ه‌کانی خودای گه‌وره و پیغه‌مبه‌ره‌کانی هه‌یه سه‌باره‌ت به‌قیامت، یاخود دنیایی یه‌کی ته‌واوت پی‌ی هه‌یه. جا نه‌گه‌ر دنیاییه‌کی تواوت پی‌ی هه‌یه، به‌چ ژیری و هوشیاری یه‌که وه‌دهست به‌رداری قیامه‌تیک و خو‌شی یه‌کی نه‌برپاوه ده‌بیت بو چه‌ند پوژیکی کورت وکالی دونیای؟!

^۱ - نه‌م فرموده‌یه "صحیح"ه، (احمد ۴/۲۲۹) وه (ترمذی ۲۳۲۳) وه به (حسن صحیح)ی داده‌نین.

و نه گه ر گومان و دوو دلّيت هه يه نه و ده ست به جي بکوهه ره
 پياچوونه وه وردبوونه وه و ليکدانه وه ي ثايه ته کاني خواي گه وه که باس
 له بوون تاکيکتی وه يز وتوانا ده کات، که باس له پاستي و دروستي
 په يامبه ره کان ده کات، تا به ته واري پاستي و دلّيت بۆ دروست بيته وه.

جا له ژيرو هزري هيچ که سيک جيگه ي نابيته وه وه بلّيت خوايه کي
 به تواناو بلّند و به ده سالات داناو زاناو بي سه رو بينه ... ده ست به رداري
 نه م هه موو ژيان و دونيايه ده بيت. لي پرسينه وه و پاداشت و سزا نه نجام
 نه دات. نه م حالته مه حاله بۆ پادشايه کي ناده ميزادي بۆ ولّته که ي، جا
 چۆن شياوي گه وره يي خوداي مه زنه و به دانايه. جا نه گه مروّف به وردي
 له دروست بووني خو ي وردبيته وه که له دلّوپيک ناوه وه بۆ نه م پيک و پيکي
 يه ي که ئيستا هه يه تي. کي نه م هه موو گرنگي يه و چاوديري يه ي کردوه،
 قوناغ به قوناغ گه شه ي پي کردوه تابووه ته نه م مروّفه. جا چۆن خودا
 دروست کراويکي و مه زني پشت گو ي ده خات و ماف و سنوور و نه رکي بۆ
 ديا ري ناکات؟ جا نه گه ر به چاوي تي پامانه وه ته ماشاي چوار ده وري
 خو مان بکه ين له وانه ي که ده يانبينين و له وانه ي که نايانبينين هه ره موو
 نه مانه به لگه ي تاک و ته نها يي و پاستي خودا ناسه لميئن که "قورئان"
 و وته ي خودايه؟! که خواي گه وه بۆ نه م حالته ده فه رميئ: (فلا أقسم
 بما تبصرون * وما لاتبصرون * انه لقول رسول كريم... الحاقة: ۳۸-۴۰)
 واته: سو يئد بيت نه وه ي که ده يبينن و وه نه وه ي که نايبينن نه مه و ته ي
 خواي گه وره يه.

هه ره ها به لگه ي زورمان هينا يه وه له سه ر نه م باب ته، ته نانه ت خوداي
 گه وه ده فه رميئ: (وفي أنفسكم افلا تبصرون... الذاريات: ۲۱) واته:
 به لگه کانمان له ده رووني خو تانيشدا هه يه، ئايا ناييني به ته نها مروّف
 به لگه ي له سه ر تا کي و دانايي خواي گه وره يه.
 گو مړابووني مروّفه کان بۆ دوو هوکار ده گه پيته وه که نه ويش هوکاري
 به پاست زانين و دلّيا بوونه به بوون، يا خود درو کردن و گومان بردنه.

باوه پر بوون به قیامت به لّام ته مه لّی له خوا به رستیدا

نه گهر ووترا: نه گهر دلّیک باوه پرې تواوی به قیامت و پاداشت وسزا هه بیټ، که چی له هه مان کاتدا زور سست و ته مه لّ له نه نجام گه یاندنی نه رکي خودا به رستیدا؟

نایا نه گهر که سیّک دلّیا بیټ که سبه ینی له لایه ن پادشایه که وه خه لات ده کریت، یا خود سزا ده دریت، نایا نه و شه وه وهک شه وانی تر به بی دوو دلی وپارایی به سر ده بات؟! نایا بیر له سبه ینی ناکاته وه؟ وه خه می بۆ ناخوات وخوی بۆ ناماده ناکات؟

ووترا: به لّی زور پاسته نه مه پرسیاریکی زور دروسته زور به ی خه لکی ده گریته وه. که جی سهرسورمانه نه م ته مه لّی و بی باکی به ! وه نه مهش بی هوکار نی به ، وه هوکاره کانی بریتین له :

یه که م: نزمی ناستی زانستی وکه می وکوپری له دلّیایی بوونیدا. هه رکه سیّک پیی و بیټ که ناستی زانست چه سپاوه و زیادو که م ناکات، نه وه به هه لدا چوه . نه وه "ایبراهیم" ی پیغه مبه ر "س.خ" پرسیار له خودای گه وره ده کات و ده یه ویت شیوازی چونی به تی زیندو کردنه وه ی مردوه کانی پی نیشان بدات، که له گه ل نه وه شدا باوه پرې ته وای هه بوو به پاستی نه م کاره، به لّام ویستی دلّیایی ته وای بی که م وکوپری بۆ دروست بیټ، واته سهرچاوه ی نه م پرسیاره له گومان و دوو دلّی یه وه نه هاتوو، به لکو ویستی دلّیایی بوونی یه کجاری بۆ دروست بیټ.

وه له مسندی امام احمد دا هاتوو که پیغه مبه ری خودا ﷺ فهرموویه تی: (لیس المخبر کالمعاین)^۱ واته: هیچ کاتیک هه وال دهر وهک بینه ری پووداوه که نی به .

هه رکاتیک نزمی له ناستی زانستدا بوو کاریگه ری له سر دل که م ده بیټ ولیشاوی هه زو ئاره زوو و سه رقالی به دونیا وه هی رشی بۆ ده هی نیټ و شه ی تان کاریگه ری خوی بۆ دروست ده کات له سر دهر وونی و دنیا یی لا

^۱ - بروهانه (شرح مسلم للنوروی ۱۸۳/۲ - ۱۸۴) وه (فتح الباری) که له م باره یه وه زور و تراوه.

^۲ - نه م فهرمووده یه "صحیح" ه، (احمد ۲۱۱۵/۱ - ۲۷۱) وه (حاکم ۳۲۱/۲) گپړایانه توه.

شرین دهکات و بی ناگایی بیرو هۆشی دهگریت و بهم چهشنه باوه پ
دلنایی بهر تهسك دهبنه وه وه رهس دههینیت.

له بهر ئه م هۆیه یه مۆشه کان له ناستی باوه پو کاردا جیاوازیمان ههیه،
تهنانهت جاری و ههیه لاوازی باوه پ دهکاته ناستی تهنها گهردیک "مثقل
زهر" له دلدا.

وه سه رهجه م ئه م هۆکارانه دهگه ریته وه بۆ لاوازی له بینایی "البصیره" و
ئارامگرتن "الصبر" هه ریۆیه خوای گه وره مه دح و وه سفی کهسانی ئارام
گرو دلنیا بوو دهکات و ده فهرموویت: (وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا
صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ.... السجدة: ٢٤) واته: ئیمه نه ته وه ی
ئیسرا ئیلمان کرده پێشه و، وه ده سه لاتمان پێ به خشین، فه رمانیان
ده کرد، چونکه ئارامگربوون و باوه پێ ته وایان هه بوو به نایه ته کانمان.

گومانی باش بردن به خودا بزۆتهری کاری چاکه یه نهك کهم تهرخه می

پێشتر پوونمان کرده وه جیاوازی زۆر ههیه له نێوان گومانی باش بردن
به خوای گه وره، وه گومرا بوون. وه پوونمان کرده وه گومانی باش بردن
هه میشه بزۆتهری کاری چاکه و چاکه خوازی بووه وه هانده ری پێگه ی راست
و دروستی خودا په رستی یه، چونکه گومانی باش بردن واتای تکا کاری
به نده یه بۆ خوای گه وره و ملکه چی کردنیت، ئه و ئه و تکا کاری یه راست
و دروسته، به لām هه رکه سێك تکا کاری یه که ی هانده ری که م ته رخه می و
بێ په پوایی بیت ئه و گرتنه به ری پێگای گومرا یه.

نونه ی ئه مانه وه کو جوتیارێك وایه، که نه گه ر زه وی یه که ی به چاک
وباشی بکێتیت و چاودێری بکات، ئه و چاوه پوانی به ره می چاک و باش
وپاک دهکات، به لām نه گه ر که م ته رخه م و بێ په پوا بیت و ورده کاری نهکات
له کێلان و بزارو چاودێری کردنیدا، ئه و چاوه پوانی به ره می باش نابیت،
به لām هه میشه گومانی باش به زه وی یه که ده بات، ئایا هه یچ سوودێکی
ههیه؟

یاخودا که سیک به بی ئه وهی بجیته لای خیزانه کی ته نها به ئومید وگومانی باش بردن مندالی ده بیته؟ یاخود به بی کوشش وخویندن وه ولدان ده بیته باشتین وچاکترین زانای سه رده می خوی؟

به هه مان شیوه ئه گه ره هه چهنده ئومیدی باش وگومانی چاک به خودای گه وره به ریته به لام کوشش وخودا په رستی نه کات نایه پله به رزه کانی به هه شت به ده ست ده هیئت؟

وه خوای گه وره ده هه رمیت: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ..... البقرة: ۱۷۸) واته: "ئه وه که سانه ی که باوه وپدارن وکۆچیان کردوه و تیکۆشاون له پینا و خوای گه وره دا ئه وانه به پاستی تکاکاری په حمهت و به زه یی خوا ده که ن"

ته ماشای ئه وه بکه که تکاکاری ئه م پیره چون بزوی نه ری کاری چاکه وه ولدانیان بوه.

ده نه یی ئه م بابه ته ئه وه یه که: ئومید و تکاکاری وگومانی باش بردن به خوای گه وره پیویستی به گرتنه به ری هۆکاره کانیتی. که پیویست ده کات بۆ به ئه نجام گه یاندنی که خوای گه وره له شهرع و به رنامه و سزاو پاداشتی دا دیاری کردوه. که پیویسته ده سستی پیوه بگرین. پاشان ئومید و تکا وگومانی باش به خودا به رین که له سه ر کاری چاکه به رده و امان بکات له سستی و که م ته رخمه می بمان پاریزیت.

جیاوازی له نیوان تکاکاری و هیوا خوازی دا

پیویسته که هه رکه سی که تکاکاری ده کات (الرجاء) که په یوه ست بیته به سیکاری سه ره کیه وه:

یه که م: خوۆش وویستنی ئه وه ی که تکاکاری بۆ ده کات

دوه م: ترس له ده ست چوونی

سی یه م: هه ولدان وکۆشش کردن به گویره ی توانا بۆ به ده ست خستنی

چاهه ر (تکاکاریه ک) ئه م سی شته ی تیدا نه بوو. ئه واته نها (هیواخوان)

یه کی بپناوه پۆکه.

(تکاکاری) جی‌اوازه له (هیاخوازی). تکاکار هه‌میشه ده‌ترسیت_وه‌ئ‌وی بترسیت_خیرا ده‌کات تائه‌وی نه‌نجامه‌کی ده‌ست نه‌چیت. له (الجامع الترمذی) دا هاتوه له‌فرموده‌ی (أبی هريرة) رضی‌الله‌عنه که پێغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌ع‌یه‌و‌آله‌و‌س‌لم ده‌فرمیت: (من خاف أدلج ومن أدلج بلغ المنزل، الا ان سعة الله غالية، الا ان سعة الله الجنة).^۱ واته: ئ‌وی بترسیت هه‌ل‌ده‌دات وشه‌و ده‌گه‌ریت هه‌نگاو ده‌نییت وه‌ئ‌وی هه‌نگاو بنییت وهه‌ول‌دات. ده‌گاته شوینی مه‌به‌ست. به‌پاستی کال‌او‌خه‌لاتی خوای گه‌وره به‌نرخ و به‌به‌هایه. کال‌ای خوداش به‌هه‌شتی به‌رینه.

هه‌روه‌ها خودای گه‌وره به‌هه‌مان شیوه‌ی تکاکاری (الرجاء) ترس (الخوف) یشی کردوه به‌بزوتنه‌ری کاری چاکه و چاکه خوازی پێکه‌وه دوو فاکته‌ری هه‌میشه‌ی کرده‌وه‌ی چاکه‌ن. هه‌روه‌کو ده‌فرمیت: (إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُتَّقُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ * وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَّةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ * أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ الْمُؤْمِنُونَ: ۵۷-۶۱) واته: ئ‌ه‌و که‌سانه‌ی که‌ترسی په‌روه‌ردگاریان له‌دل‌دایه‌و ده‌ترسیت لێ‌یان بره‌نجیت ئ‌ه‌وانه‌ش بر‌وا به‌ئایه‌ت وه‌رمانه‌کانی په‌روه‌ردگاریان ده‌هینن. ئ‌ه‌وانه‌شی هاو‌ه‌ل و هاو‌به‌شی بۆ په‌روه‌ردگار بریار ناده‌ن. ئ‌ه‌وانه‌ش که ده‌به‌خشن له‌زه‌کات و خیر دلیان ده‌ترسیتنه‌وه‌کو لێ‌یان وه‌رنه‌گریت. چونکه ئ‌ه‌وان بێگومانن که بۆ لای په‌روه‌ردگاریان ده‌گه‌رینه‌وه. ئ‌ا ئ‌ه‌وانه په‌له‌ده‌که‌ن پێش‌برکی ده‌که‌ن له‌ نه‌نجام دانی هه‌موو چاکه‌یه‌ک^۱

وه‌له (جامع) ی (ترمذی) دا هاتوه. له‌فرموده‌ی عائشه رضی‌الله‌عنه که ده‌لێت: (سألت رسول الله صلی‌الله‌ع‌یه‌و‌آله‌و‌س‌لم عن هذه الآية، فقلت: اهم الذين يشربون الخمر ويزنون ويسرقون؟ فقال صلی‌الله‌ع‌یه‌و‌آله‌و‌س‌لم: لا يا ابنه الصديق، ولكن الذين يصمون ويصلون ويتصدقون، ويخافون ان لا تقبل منهم اولئك يسارعون

^۱ - نهم فرموده‌یه "حسن" ه، (ترمذی ۲۴۵۰) وه (حاکم ۴- ۳۷۰۷) وه صحیحه بروانه (الصحیحه: ۹۵۴).

في الخيرات).^۱ واته: خاتوو عائیشه فرموی: پرسیم له پیغه مبهري خودا ﷺ سه بارهت بهم نایه ته، نایا باسی نه و که سانه دهکات که مهی دهخونه وه و زینا دهکهن دزی له مالی خه لکی دهکهن؟ پیغه مبهري ﷺ فرموی: نه خیر نهی که که ی صدیق. به لکو نه وانهی پوژوو دهگرن ونویژدهکهن خیر و چاکه دهکهن له هه مان کاتدا ده ترسن که خودا لییان قبول نهکات، نه مانه به راستی پیش برکی دهکهن له کاری چاکه دا.

توس وتکا له ژيانی هاوه لاند

خوای که وره وه سف و پیناسه ی خوش به ختان دهکات به پرپوختی له گهل ترسدا، وه وه سفی به دبخته کان دهکات به خراپه و هیمنی وناسایشی. هر بویه گر له م سونگه یه وه ته ماشای ژيانی هاوه لانی پیغه مبهري ﷺ بکهیت ده بینیت که له گهل پرپوختیان له گهل کاروتی کوشاندا هیشتا دهت رسان له خودای که وره.

حانی ابو بکری صدیق ﷺ

نه وه "ابو بکر" ه ده لیت: هیوا خواز بوو که من ته نها تاله موویه ک بوومایه له سنگی باوه پداریک. وه "احمد" ده گیریتته وه وه هه روه ها ده لیت: زمانی خوی ده گرت و ده یووت: "نه مه سه رچاوه ی تاوانه کانمه". وه زور جار له ترسی خودا ده گریاو ده یووت: بگریئن، نه گر نه گریان خوتان بگریئن.

وه هه ر کاتیک که هه لده سا بو نویژ کردن وه داریک له ترسا راده وه سستا. جاریکیان بالنده یه کی پزگار کردو ووتی: هه ر نیچیریک پاو بکهیت ویان داریک بپریت، نه و له یادی خوات خستوو.

کاتیک له سه ره مه رگدا بوو، به خاتوو عائیشه ی ووت: (نه ی که که م من له مال و سامانی مه سولمانان نه م عابایه و شیردوشیک نه م خزمهت کاره م هه یه، خیرا بیان که پینه وه دهستی عومهری کوپی خه تاب ﷺ).

^۱ - نه م فرموده یه "صحیح" ه، (ترمذی ۳۱۷۵) وه (ابن ماجه ۴۱۹۸).

^۲ - بروه (موسوعه الصحابه) و پیشه کی کتبی (الاوائل من الصحابه)

وه ده لئيت: (والله ي ئاواته خواز بووم داريك بوومايه و بخورامايه و گازم لئ بگيرايه) .

وه "قتاده" ده لئيت: (بيستوومه كه ابو بكر فهرموويه تي: ئاواته خواز بووم كه لاسكه سه وزه يه ك بوومايه كرم بيخواردمايه) .

حالي عمري كورپي خه تاب ﷺ

ئه وه تا عمري كورپي خه تاب ﷺ سوره تي "الطور" ي ده خوئنده وه تا گه يشته ئايه تي (ان عذب ربك لواقع...الطور: ٧) ده ستي كرد به گريانيكي زور له تاوندا نه خووش كه وت وخه لكى سهر يان لئ ده دا.

له كاتي سه ره مه رگيدا به كورپه كه ي وت: (ئه مه چي ده كه يت، پرومه ت وگزانم بخه ره سه ر زه وي تا خواي گه وره به م ديمه نه په حمم پئ بكات)

مه روه ها وتي: (كورپه سه رم دايكه...ئه گه ر خودا ليم خووش نه بيت... "سئ جار ئه مه ي دووباره كرده وه "پاشان يه كسه ر گياني سپارد)

شه وانه قورئاني ده خوئنده وه كه ده گه يشته مه ر ئايه تي ك بيه ره ژاندايه و بترسايه، له تاواندا چه ند پرۆژيك نه ده هاته ده ره وه وخه لي وايان ده زاني نه خووشه. ته نانه ت نه وه نده گريا بوو دوو خه تي په ش له سه ر دم وچاوي ده رده كه وت.

"عبدالله كورپي عباس" پئ ي ده لئيت: خواي گه وره له سه ر ده ستي تو ميسري ئازاد كردو چه ندين فه تحي گه وره له سه ر ده ستي تو هاته دي، ئه ويش فهرمووي: ئاواته خوازم به س ته نها له قيامه تدا ده ربازيم، نه پاداشتم مه بيت نه تاوان.

حالي عثمانى كورپي عه فان ﷺ

عثمانى كورپي عه فان ﷺ كاتي ك له سه ر گورپيك رابوه ستايه نه وه نده ده گريا تاريشي ته ر ده بوو. وه ده لئيت: (ئه گه ر من له نيوان به هه شت و دۆزه خدا بم، وه نه زانم بو كاميان په وانه م ده كم، له ويدا ئاواته خوازم بيمه خو له ميتش پيش ئه وه ي بزاتم بو كام لايان ده منيرن) .

حائى على كورى نه بى تالاب ﷺ

ئەو ەلى كورى ئەبى تالاب ە زۆر دەترسا لە دووشتى سەرەكى ەىوا درىژى وشوین ە وتنى ەزو ئارەزوو ەكان .
 ەكەمیان "ەىوا درىژى ە" قیامت بېردەباتەو ، بەلام شوین ە وتنى ئارەزوو ەكان پىگىرى دەكات لە ەق و ەستى . جا وادونیا بەرەو ئاوابوون دەچیت و قیامت سەرەلدەدات ، جا ەریەكەیان كەس و پۆلەى خۆى ە ە . وریا بن و ببنە پۆلەى قیامت و دونیا وەلانین . ئەم پۆلەنھا كارەو سەبەینى تەنھا لى پرسینەو ە .

حائى ئەبو درداء ﷺ

دەلەت (ئەوشتەى كەمن زۆر لى دەترسم ، ئەو ەكەلە پۆژى قیامتەدا لىم پېرسن و بلىن : ئەبو دردا عتق فیرى زانست بووى ، ئایا كارت پى كرەو ە ؟)

و ە ەمیشە دەیووت : (ئەگەر ئەتان زانى دواى مردن چیتان بۆ ئامادە كراو ە ، ئەوانان و ئاوتان پى نەدەخورا بە ئاسانى . وە لەمالەكانتان خۆتان نەدەگرت ، بەلكو بەرەو دەشت و دەرەكان ەل دەهاتن و سنگتان دەكوتا و بۆخۆتان دەگریان . وەمن ئاواتە خواز بووم دارىك بووما ە و بخوراما ە) ..

حائى عبداللەى كورى عباس ﷺ

ئەو ەندە دەگىا چاوەكانى شۆر بېونەو ئەو ەندە دەگىا .

حائى ئەبو ذر ﷺ

دەیووت : (ئاواتە خوازبووم دارىك بووما ە ، یاخود ەر دروست نەكراما ە . وەكاتىك و ەستیان ەاوكارى بكەن لەلایەن دەولەتەو ووتى : من پتویستم پتوى نى ە ، چونكە بزنىكمان ە ە دەیفروشین و ەگوئى درىژىكمان ە ە بۆ بارەلگرتن ، خزمەتكارىكمان ە ە ەاوكارىمان دەكات ، وەعابا ەكە ە ە . وەمن دەترسم لەسەر ئەمانە توشى لى پرسینەو ەم لە قیامتەدا) .

شه وېکيا ته ميمى داری سوره تى جائیه ی ده خوینده وه تا گه یشته نایه تی: (أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءٌ مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ... الجاثية: ۲۱) واته: نایا نه وانسه ی که تاوانکاریان نه نجام داوه وای داده نیست که له گه له نه وکه سانه دا وه که یه کن که باوه پریان هیتاوه و کرده وه ی چاکه یان نه نجام داوه، له ژیان و مردنیاندا زور به هله دا چون.

نیت له ترساندا ده گریاو هه ردووباره ی ده کرده وه تاوه کو پوژ ده بووه وه.

حائى نه بو عوبیده ی کوری جهراح ﷺ

نه بو عوبیده ده لیت: زور تاو اته خوازم که من مه پیک بوومایه و بکرامایه قوریانی و سه ر بیرامایه و گوشتم بخورایه.

له م بواره دا پوداو و ووته ی زور هه ن که دریزه ده کیشیت، ته نانه ت "بخاری" له (صحیح) هکه یدا بابسه تیکی له م بواره ی له ژیر ناویشانی "باب خوف المؤمن ان یحبط عمله، وهو لایشعر" دا داناوه.

"ابراهیم التمیمی" ده لیت: (هه رکاتیک به راوردی نیوان ووته و کرده وه ی خویم کردییت، مه ترسیم بۆ دروست بووه له وه ی کرده وه کانم ووته کانم به درو بخاته وه.)^۱

"ابن ابی ملیکه" ده لیت: (سی له هاوه لانی پیغه مبه رم بینوه هه هه موویان له وه ترساون توشی دوو پووی هاتییتن، وه که سیان نه ی ده ووت باوه پری من وه که باوه پری جبریل و میکائیل وایه.)^۲

وه "حسن" ره حمه تی خوی لیبت ده لیت: (ته نها باوه پدار ده ترسیت، وه ته نها دوو پووی بی ترسه.)^۱

1 - بخاری نه م ووته ی له (صحیح) هکه یدا هیتاوه، (باب خوف المؤمن ان یحبط عمله، وهؤلاء یسهر / کتاب الايمان، باب ۳۷).

2 - هه مان سه رچاوه ی پیشوو.

وه "بخاری" ده لئیت: کاتیک پیغه مبه ر^ﷺ ناوی دوو پوهه کانی لای
 (حذیفه) بردبوو، "حذیفه" ده لئیت: "عمری کوپی خه تاب ر^ﷺ ده مات
 وده یفه رموو: سویتدت ده دم به خودا ناوی به دوو پوهو بردم یانا؟ وه
 حذیفه ش ده یفه رموو: نه خیر به لام له دواي عمر به که سی تر نالیم.

هه روه ها بخاری ده لئیت: بیستم به کیک له زانایان ووتی: مه به سستی
 له حذیفه له وهی که به دواي عمر به که سی تر نالیم، واته ئه م ده رگایه
 له خو م ناکه مه وه خه لکی بیت پرسیارم لی بکن له م بواره دا. وه بوخاری
 ده لئیت: منیش ووتم: ئه مه ی حذیفه وه که هه مان فه رمووده ی پیغه مبه ر^ﷺ
 وایه که به کیک له هاوه لانی داواي لی کرد که به کیک له و حه فتا هه زاره بیت
 که به شه فاعه تی پیغه مبه ره وه ده چنه به هه شته وه، پیغه مبه ر پیی
 فه رموو: سبقك عكاشة^۱. واته عکاشه پیش تو که وت له م داوا کردنه دا.

پیغه مبه ر مه به سستی ئه وه نه بووه که جگه له "عکاشه" ئیتر که سی تر
 نه ماوه، به لکو مه به سستی ئه وه بووه که ئه م ده رگایه له خو ی نه کاته وه
 وه ره که سی ک بیت وداوا بکات و تائه ویش بکه ویتنه بهر ئه و تکار ی
 وشه فاعه ته والله أعلم.

1 - هه مان سه رچاوه ی پشوو.

2 - ئه م فه رمووده یه "صحیح ه"، (بخاری ۶۵۴۲) وه (مسلم ۸۹/۳ - نووی) گنژاویانه ته وه.

به شی دووهم:

شوینه‌واری
تاوان.....

سزای له دنیا و قیامه‌تدا

تاوان ھۆكاری ھەموو تاوان و دەردێكە

دیینەوێ سەر باسی دەردو نەخۆشی یەکان ، کە ھۆکاری تێکدەری دۆنیاو قیامەتە . دەبێت بزانی کە تاوان زیانی خۆی دەدات بە تاییەتی لە دایدا . نمونەی وەک ژەھروایە لە جەستە ی مۆڤدا . بە پیتی جۆرو پلە ی تاوانەکان کاریگەریشی دەگۆڕێت .

ئایا جگە لە تاوان ، هیچ کاریکی تر ھەیە دۆنیاو قیامەتیشی شیواندبێت ؟

ھەر تاوان نەبوو ھۆی ھۆکاری بەدەرکردنی " آدم و حوی " ی باوک و دایکمان لە بەھەشتی خۆش و بەختەو ھەری ؟

ھەر تاوان نەبوو ھۆکاری بەدەرھێنان و ریسوا کردنی (ئیبلیس) لە مەلە کوتی خوای گەورە ، و بەر نەفرەت و خەشم و قینی کەوت و دیمەن و پوختساری بوو نەشرینترین سامناکترین پوختسار ، وەبۆ ھەتاھەتایی بۆ بەش کرا لە بەزەیی و پەحمەتی خوای گەورە ، وەدۆزەخ بوو جیگە ی ھەمیشەیی . کە ھەموو زیانی سەرۆین کردووە لە پەحمەتی خودا بەتو پەیی و غەزەبی . لە بەھشتی خۆش بۆ دۆزەخی ئاگرین ، لە باوەر بۆ بۆ باوەر ، لە پیرۆزی یەو بۆ دیندەیی و پيسوایی لە بری تەسبیحات ، کفر و شیرک و دوو پووی ... وە لە بری ئەو ھەموو پیرۆزی و خودا پەرسی یە ، بوو بە پابەر و ھاندەری پێری تاوانبار و ستەمکار و خراپەکاران .

ھەر تاوان نەبوو ، بوو ھۆی ھەلکردنی زیانی نغروبوون و نغوم بوونی ھەموو سەر زەوی بە ھەموو پێکھاتەکانی یەو ئاو دایبۆشین ؟

ھەر تاوان نەبوو بوو ھۆی ھەلکردنی زیانی پەشەبا بۆ سەر قەومی " عاد " و وەبوو ھەمەئەس سەرگەردان و تەفروتونا کردنیان و لە ناودانیان ، وەبوو نمونە و پەند بۆ ھەموو میژوو و جیھان ؟

و ھەر تاوان نەبوو بوو ھۆکاری ناردنی " ھاوارو قیژە ی سامناک " بۆ سەر قەومی (ثمود) کە جەرگ و دل و ھەناویانی بری و لە ناوی بردن ؟

ھەر تاوان نەبوو بوو ھۆی ھۆکاری لە پەگ و پێشە دەرکردنی گوندەکانی قەومی " لوط " و بەرزکردنەو ھەیان بۆ بەرزاییەکانی ئاسمان و بەشیو ھەیک کە فریشتەکانی ئاسمان گوییان لەو پینی سەگەکانیان بوو .

پاشان له بهر زاييږي وه به ناڅي زه ويډا پويان كړدن سهر به رڼه وڅوار پاشان به رڼي باران به سهر ياندا كه هه موو چه شنه كاني غه زه بيان به سهر دا باران وله ناو بران. وه نه م قارو سزايه دور نى يه دو باره بيته وه بؤ سته مكاران.

هر تاوان نه بوو... بووه هو كاري ناردنى هه وري په شى سامناك بؤ سهر قه ومى (شعيب) و دواتر كه گه يشته بان سهر يان ناگري به تينى سوتينه رى به سهر دا باران؟

هر تاوان نه بوو... بووه هو كاري خنكاندنې (فیرعون) و داروده سته كه ي، دواتر پوڅه كانيان په وانسه ي دوزه خ كړدن ولاشه و چه سته كانيشايان وه ك عيرت هيشته وه؟

هر تاوان نه بوو... قارون ومال و سامان و كوشكه كه ي به ناڅي زه ويډا برد؟

هر تاوان نه بوو... بووه مايه ي له ناو بردنى قه ومى "يس" به هاواري كه وړه؟

هر تاوان نه بوو... پيړيكي به تواناو چه به زه ي زال كړد به سهر (بنى اسرائيل) دا پياو و كوپيانى كوشتن و كچ و نافر تيان به كه نيزه بردو ولا تيان كا و لكړد؟

هر تاوان نه بووه... هه موو جوړه كار ه ساتيكي گه وړه ي به سهر ياندا هيتا "بنى اسرائيل" له كوشتارو كا و لكاري و ويرانى و كچ و نافر ت به كه نيزه كړدن و وه زال كړدنې پاشاو سته مكاره كان و وه بون به مهيمن و به راز ه پيسوا... وه دوايه مينيان په يامى خوا ي گه وړه يه كه ده فهرمي ت: (لَيُعَذِّبَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ... اعراف: ١٦٧) واته: كه سانك ده نيترمه سهر يان كه تا پوړى قيامت تا زارو نه شكه نجه يان بدات.

"امام احمد" ده لئيت: (وليد بن مسلم) بؤى گيړامه وه كه نه ويش له (صفوان بن عمرو) نه ويش له (عبدالرحمن بن جابر بن تفيير) نه ويش له باوكى يه وه، ده لئيت ووتى: كاتى ولا تى "قبرص" تا زاد كراو ده سه لاتداره كاني سه ركه ردان و پهرش و بلا و بوونه وه و به سه ريه كدا ده گريان. له و كاته دا "ابو درء" م ﷺ بينى له گوشه يه كدا ده گريا. منيش ليم پرسى: بؤچى له م پوړه دا ده گري ت كه خوا ئي سلامى سهر به رز كړد تئيدا

نه ویش ووتی: نه وه نه لئی چی "جیر" خه لکی چه ند بی دهسه لاتن به رامبه ر به گه وره یی خودا. نه م قه ومه خاوه ن دهسه لات وپاشای به میزبون که پشتیان له فرمانی خودا کرد، چیان به سر دا هات.

"علی بن الجعد" ده لیت: (شعبه بن عمرو بن مره) ووتی: گویم له "أبا البحتري" بوو ووتی: نه وان هی که گوئیان لی بوو هه والیان پیدام که پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: (لن يهلك الناس حتى يعذروا من انفسهم).^۱ واته: خوای گه وره خه لکی به هیلک نابات، تاخه لکی خوایان بیانو به دهسته وه نه دن.

وه له مسند دا هاتوه له فه رموده ی (ام سلمة) رضی الله عنه که پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: (إذا ظهرت المعاصي في أمتي عمهم الله بعذاب من عنده، فقلت يا رسول الله: اما فيهم يومئذ أناس صالحون؟ قال ﷺ: "بلى"، فقلت: كيف يصنع بأولئك؟ قال: يصيبهم ما أصاب الناس، ثم يصيرون الى مغفرة من الله ورضوان).^۲ واته: نه گه ره پیتیچی وتاوه نکاری ویاخی بوون سه ری هه لدا له ناو ئومه ته که مدا، نه وا خوای گه وره هه موویان توشی سزا ده کات. منیش پرسیم: آیا که سانی چاکه خوازیان تیدا نی یه؟ پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی: "به لئی تیدیاه". منیش ووتم: نه ی چی له وان ده کات؟ پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی: نه وانیش توشی ده بن به لام دواتر ده گه ریته وه بو لای په حمات وپه زامه ندی خوای گه ره.

وه له "مراسيل الحسن" له پیغه مبه ره وه که ده فه رمیت ﷺ: (لا تزال هذه الأمة تحت يد الله وفي كنفه مالم يمالي قراؤها، وما لم يذل صلاحها فجارها، ومالم يهن خيارها اشرارها، فأذا هم فعلوا ذلك رفع الله يده عنهم، ثم سلط عليهم جبابرتهم فساموهم سوء العذاب، ثم ضربهم

۱ - نه م فه رموده یه (صحیح) ه، (احمد: ۴/ ۲۶۰، ۵/ ۲۹۳) و (أبو داود: ۴۳۴۷).

۲ - نه م فه رموده یه (صحیح) ه، (احمد: ۱/ ۲، ۶/ ۳۰۴) وه له (صحیحین) دا به م چه شنه یه: (يهلكون مهلكا واحدا ولكن يعثون على نياتهم) له گیره انه وه یه کی تردا (علی أعمامهم).

الله بالفاقة والفقر).^۱ واته: بهرده وام ئهم ئومه ته له ژیر دهستی پهحم
 ومیره بانی وچاودیږی خودادایه، کاتیک که قورئان خوینه کانیان
 چاوله خوارو مه یلداري کاربه دهستان نه بن، وه پیاوچا کانیان ژیرده سته ی
 خراپه کاران نه بن، وه پیاوه باشه کانیان به چاوی سوکه وه ته ماشا نه کرین،
 به لام کاتیک ئه مانه پویاندا، ئه و دهستی چاودیږی ومیره بانیان له سر
 ه لده گری وپاشان زۆرداران زال دهکات به سهریاندا و توشی خراپترین
 نازاریان دهکات ودواتر به لای مه ژاری نه بوونیان توش دهکات.

وله مسند دا هاتوه له فهرموده ی (ثوبان) رضی الله عنه که پیغه مبه صلی الله علیه و آله
 فهرموده تی: (ان الرجل لیحرم الرزق بالذنب یصیبه).^۲ واته: مرؤفی وا
 هیه بی بهش ده بیئت وپرزی لی قه دهغه ده کریت به هوی تاوانیکه وه
 که توشی ده بیئت.

هروه ها له هه مان سه رچاوه وه مان که سدا هاتوه که پیغه مبه صلی الله علیه و آله
 ده فهرمیت: (یوشک ان تتداعی علیکم الأمم من کل افق، کما تداعی
 الأکلة علی قصعتها، قلنا: یا رسول الله امن قلّة منا یومئذ؟ قال صلی الله علیه و آله: انتم
 یومئذ کثیر، ولکنکم غثاء کغثاء السیبل، تنزع المهابة من قلوب عدوکم،
 ویجعل فی قلوبکم الوهن، قالوا وما الوهن؟ قال: حب الحیاة وکراهة
 الموت).^۳ واته: نزسه میله تانی تر له هه موو لایه که وه بیّن وبدن به سهرتاند
 ، وه کو چۆن که سانیک بانگی یه کتری ده کهن بۆ سه ر نان خواردن،
 هاوه لان ووتیان: ئایا ئیمه ئه و پۆژه ژماره مان که مه؟ پیغه مبه فهرمودی:
 ئیه ئه و پۆژه ژماره تان زۆره، به لام وه کو که فی سه ر دهریان، ترسی ئیه
 له دلی ئه وان ده رده هتیریت ولتتان ناترسن" وهن" ده خریته ناودله کانتان،

۱ - ئهم فهرموده یه (ضعیف)، (حافظی عیراقی) له (المغنی) دا هتاوتی وه ده لیت (أسنادها
 ضعیف).

۲ - ئهم فهرموده یه (حسن لغیره)، (احمد: ۵/۲۷۷) و (الحاکم: ۱/۴۹۳) و (ابن
 ماجه: ۴۰۲۲) بروانه (کنز القوائد).

۳ - ئهم فهرموده یه (صحیح)، (احمد: ۵/۲۷۸) و (ابو داود: ۴۸۷۸) بروانه (السلسله
 الصحیحه: ۹۵۸).

پرسیان: نهی پیغه مبر "وهن" چی یه؟ پیغه مبر فهرمووی: "وهن" واته: خوشویستن دوناو پق لی بوونه وهی مردن.

وله (مسند) دا هاتوو له فهرموودهی "انس" ﷺ که پیغه مبر ی خودا ﷻ ده فهرمیت: (ماخرج بی مررت بقوم لهم اظفار من نحاس يخمشون بها وجوههم وصدورهم، فقلت: من هؤلاء يا جبريل؟ قال: هؤلاء الذين ياكلون لحوم الناس، ويقعون في اعراضهم.)^۱ واته: له شوی "إسراء" دا قه ومیکم بینی نینوکی دریزیان هه بوو له مس دروست کرابوو سنگ ودهم وچاوی خوئیانی ده پرنی، به حه زده تی جبریل ووت: نه مانه کین؟ نه ویش ووتی: نه وانه نهو پی پرن که به هه میشه یی گوشتی مرفیان ده خواردو به خراپه باسی ناموسی خه لکیان ده کرد.

وله "جامع" ترمذی دا هاتوو له فهرموودهی (ابی هریره) ﷺ که پیغه مبر ﷺ ده فهرمیت: (يخرج في آخر الزمان قوم يختلون الدنيا بالدين، ويلبسون للناس مسوك الضأن من اللين، ألسنتهم أحلى من السكر، وقلوبهم قلوب الذئاب، ويقول الله عز وجل: ابي يفترون؟ وعلى يجترئون؟ فبي حلفت، لأبعثن على أولئك فتنة تدع الحليم فيها حيران.) واته: له کوئیای زه ماندا که سانیک ده رده چن له پیگه ی ثابینه وه دونا به ده ست ده هیئن، هیئده ش خوئیان نه رم ونیان ده کن به وینه ی مه پ، زمانیان شیرین تره له شه کر، به لام دلیان دلی گورگه. خوای گه وره ده فهرمیت: (ثایا ده یانه ویت من بخه له تین؟ جورته وپویری به سه منه وه ده کن؟ سویند بیت به خودی خوم.. به لاو فیتنه یه کی نه وتویان به سه ر دینم که عاقله کانیان تیدا سه رگه ردان بن).

وه (ابن أبی الدنيا) له فهرموودهی (جعفر بن محمد). (عن ابیه عن جده) ووتی که (علی بن ابی طالب) ووتی: (یأتی علی الناس زمان لا یبقی من الاسلام إلا اسمه، ولا من القرآن إلا رسمه، مساجدهم یومئذ عامرة، وهي خراب من الهدی، علماؤهم شر من تحت ادیهم السماء،

^۱ - نه فهرمووده یه (صحیح) ۵، (احمد: ۲۲۴/۳) و (أبو داود: ۴۲۹۷) پروانه (سلسله الصحیحه: ۹۵۸).

منهم خرجت الفتنة، وفيهم تعود). واته: پوژانیک دیت به سر خه لکید، نیسلام ته نها هر ناوه که ی ده میتیت، وه قورئانیش ته نها وینه که ی و مزگوته کان رازاوهن، به لام ویرانه له پووی خودا پرستی یه وه، زاناکانیان خراپترین پیپن، له وانه وه فیتنه و ناشوب سه ره لده دات، وه هر بو نه وانیش ده گپیتنه وه.

وه له "سماک بن حرب" وه له "عبدالرحمن بن عبدالله بن مسعود" وه ﷺ له باوکی یه وه ووتی: (اذا ظهر الزنا والربا في قرية اذن الله عزوجل بهلاكها) واته: هرکاتیک زینا و سوخواردن "ریبا" له هر شاریکدا سه ری مه لدا، نه وا خوای گه وره مؤله تی به هیلک بردنیا ن ده دات.

وه له (مراسيل الحسن) ده لیت: (اذا اظهر الناس العلم وضيعوا العمل، وتحابوا بالألسن، وتباغضوا بالقلوب، وتقاطعوا الارحام، لعنهم الله عزوجل عند ذلك، فاصمهم واعمى ابصارهم) واته: هرکاتیک خه لکی خویمان به زانا ده رخست وکاریان پی نه کرد، به زمان یه کیان خو ش ده ویست وه دله وه رقیان له یه ک بوو، وه په یوه ندیان ده پچراند، نه وا خوای گه وره نه فره تیان لی ده کات وکویرولایان ده کات.

وه له "سنن" ی "ابن ماجه" دا هاتوو له فه رموده ی (عبدالله بن عمر الخطاب) ﷺ فه رموی: (كنت عاشر عشرة رهط من المهاجرين عند رسول الله ﷺ، فأقبل علينا رسول الله ﷺ بوجهه فقال: يا معشر المهاجرين، خمس خصال أعوذ بالله ان تدرکوهن: ما ظهرت الفاحشة في قوم حتى أعلنوا بها إلا ابتلوا بالطواغيت والأوجاع التي لم تكن في اسلافهم الذين مضوا، ولا نقص القوم المكيال والميزان الا ابتلوا بالسنين وشدة المؤنة وجور السلطان، وما منع قوم زكاة اموالهم إلا منعوا القطر

۱ - فاحشه: هه موو شتیکی نار هواو ناشرین له ووتنه کرداردا وه خوای گه وره باسی ده کات که فاحشه قه ده غه یه به نه پی وناشکرایه وه: (قل انما حرم ربي الفواحش ما ظهر منها وما بطن) وه ده فه رمویت: (الشيطان يعدكم الفقر ويأمرکم بالفحشاء) وه زور نه و وشه ی ز "زینا" به کار ده هتیریت.

من السماء فلولاً البهائم لم يمطروا، ولا خضر قوم العهد الا سلط الله عليهم عدواً من غيرهم، فأخذوا بعض ما في ايديهم ، وما لم تعمل أئمتهم بما انزل الله عزوجل في كتابه الاجعل الله باسمهم بينهم).^۱ واته: نهی پیرى کۆچه ریبیه کان "المهاجرین" په نا نه گرم به خواډا که توشى نه م پینج خه سلته نه بن: له قومیکدا زینا سهره لېدات و به ناشکرا نه نجامی بدهن نه و توشى چه ندين په تاي جورا و جور دهن که له پيشینه و باو بپیري اندا نه بووه. وه هر قه ومیک دیاردهی دزی وفیل کردن له ترازودا نه نجام بدهن، نه و توشى گرانى وسته می دسه لات دهنه وه. وه هر قه ومیک پیگری بکن له زه کات دهر کردن، نه و توشى وشکه سالی دهن، نه گهر له بهر گیانه بهران نه بیت هر به یه کجاری باران ناباریت. وه هر قه ومیک دیاردهی په یمان شکندن تیاندا سهره لېدات، نه و خوی گهره دوژمنانیه به سهردا زال دهکات و به شیکی زوری سامان وده سه لاتیان له ده ست ددهن. وه هر قه ومیک سهر کرده کانیان به فهرمایشته کان وکتیبه کهی خوی گهره فهرمان په وایی نه کن، نه و خوی گهره توشى دوبه رکى و دوژمنایه تیان دهکات له نیو خویاندا.

وله (مسند وسنين) دا هاتوه له فهرموده (عمر بن مروه) له (سالم بن ابى الجعد) عليه السلام له باوکی یه وه ده لیت پیغمبر صلی الله علیه و آله فهرموده تی: (ان من كان قبلكم كان اذا عمل العامل فيهم بالخطيئة جاءه الناهي تعذيراً، فاذا كان الغد جالساً و اكله و شارباً، كانت لم يره على خطيئة بالأمس، فلما رأى الله عزوجل ذلك منهم ضرب بقلوب بعضهم على بعض ، ثم لعنهم على لسان نبيهم داود وعيسى بن مريم، ذلك بما عصوا وكانوا يعتدون. والذي نفس محمد بيده لتأمرن بالعرف، ولتنهون عن المنكر ولتأخذن على يد السفية، ولتأطرنه على الحق أطراً او ليضربن الله بقلوب بعضكم على بعض، ثم ليلعنكم كما

^۱ - نه م فهرموده (حسنه)، (ابن ماجه: ۴۰۱۹) و (بویصر البانی) به حسن یان داوه ته قه لم.

لعنهم^۱ واته: له و خه لکانه ی پیش ئیوه دا گه که سیک هه لای بکردایه ،
 نه وایه کیک له وکه سانه ی ئامۆژگاری خه لکیان ده کرد ده هات و سزای ده داو
 ئامۆژگاری ده کرد، پێی ده ووت: له خوا بترسه ، به لام به یانی که پۆژ
 ده بووه و ئامۆژگاری که ره که له گه ل تاوانباره که دا پیکه وه ده بوون نان
 و ئایان ده خوارد ههروه کو بلیی نه و که سه دوینی هه لای هه رنه کردبی.
 کاتی که خوای گه و ره نه مه ی لی بینین دله کانی وه که یه که لی کردن
 وه به یه کیانیدا. نه و جا نه فره تی لی کردن له سه ر زاری "داود و عیسی
 کوپی مریم (س.خ)". نه مه ش به هوی نه وه ی سه ر پێچی خودایان ده کرد
 ، پاشان پێغه مبه ر فره مووی: سویند به وکه سه ی که گیانی منی به ده سه
 ، نه گه ر فره مان به چاکه و پێگری له خراپه نه که ن ، وه ده سه تی نه فامان
 نه گرن و پشتیوانی له حق نه که ن، نه و خودا دله کانتان ده دات به یه کداو
 نه فره تان لی ده کات، وه کو له وانه ی پیشووتری کرد.

وه (ابن ابی الدنيا) له "ابراهیم بن عمرو الصعانی" ده لیت: (اوحی الله
 الی یوشع بن نون علیه السلام، انی مهلك من قومك اربعین الفاً من
 خیارهم، وستین الفاً من اشرارهم، قال: یارب، هؤلاء الاشرار، فما بال
 الاخیار؟ قال: انهم لم یغضبوا لغضبی، وکانوا یواکلونهم، ویشارکونهم.)
 واته: خوای گه و ره وه حی بو "یوشع بن نون" نارد که من و چل هه زار له پیاو
 خراپ و چل له پیاو چاکانی قه و مه که ت به هیلک ده به م. نه ویش ووتی:
 خوایه پێری خراپه کاره کان حه قی خۆیان، نه ی پێری چاکه کاران بو؟
 فره مووی: چونکه به نه رکی خۆیان هه لئه ساون به وه ی پێگری خراپه کاران
 نه بوون ، تووه نه بوونه به رامبه ر نه و کارانه ی که من پێم ناخۆشه ،
 وه نه وان نه نجامیان داوه .

ههروه ها (أبو عمر بن عبدالبر) له "أبی عمران" ده لیت: (خوای
 گه و ره دوو فریشته په وانه ده کات بو کاولکردنی گوندیک ، به هه رچی
 تیدا یه . کاتی که که چوونه سه ر گونده که بینیان که پیاوی که له مزگه وته که ودا

^۱ - نه مه فره مووده یه (ضعیف الاسناد)، (احمد: ۲۱۹/۱) وه (ابو داود: ۴۳۳۶)
 وه (الترمذی: ۲۰۴۷) وه (ابن ماجه: ۴۰۰۶) بروه: (ضعیف ابن ماجه ی الیانی: ۸۶۷).

خوابه رستی ده کات و کړنوش ده بات، فریشته کان ووتیان: خوابه گیان فلان به نده ت له گونده که تدا نوټر ده کات، خوابه گوره فره مووی نه ویشی له گه تدا ویران بکه ن، چونکه هیچ کاتیک نار په حه ت و دلگران نه بووه له پیناو مندا).

وه "الحمیدی" له (سفیان بن عیینه) ده لیت: (سفیان بن سعد) له "مسعر" ده گپړته وه: (که فریشته یه که فره مانې پی کرابوو که گوندیک به ناخی زه ویدا به ریت ، دواتر ووتی نه ی په روه ردگار فلان که سی خوابه رستی تیدایه. خوابه گوره وه چی نارد که له و که سه وه ده ست پی بکه، چونکه هیچ کاتیک دلگران نه بووه به رامبه ر به وکاره خرابانه ی که له و گونده دا کراوه).

وه هره وه (ابن ابی الدنيا) له "وهب بن منبه" ده لیت: (کاتیک داودی پیغمبه ر ه نه ی کرد، داوی لی خوشبوونی کرد ، خوابه گوره لی خوش بوو. دواتر خوابه گوره باجی نه وه ه نه ی دابه سر نه ته وه ی بنی ئیسرائیلا. ه زده تی داود فره مووی: نه ی خودایه تو فره مانپه وایی دادپه روه ری په های چون باجه که ی ت دابه سر که سانی تر که چی من ه نه م کردوه. خوابه گوره وه چی نارد و فره مووی: چونکه کاتیک تو ه نه ت کرد، نه وان پیگریان نه کردیت).

وه هره وه (ابن ابی الدنيا) له (أنس بن مالك) ده لیت: (انه دخل على عائشة عليها السلام هو ورجل آخر، فقال لها الرجل: يا ام المؤمنين حدثينا عن الزلزلة. فقالت: اذا استباحوا الزنا، وشربوا الخمر، وضربوا بالعازف غار الله عز وجل في سمائه، فقال للأرض: تزلزلي بهم، فإن تابوا ونزعوا، وإلا هدمناها عليهم، قال: يا ام المؤمنين أعذاباً لهم؟ قالت: بل موعظة ورحمة للمؤمنين، ونكالا وعذاباً وسخطاً على الكافرين. فقال أنس عليه السلام: ما سمعت حديثاً بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم أنا أشد فرحاً به مني بهذا الحديث).¹ واته: من وپیاوکی تر چووین بو لای خاتوو

¹ - نه م فره موده یه (ضعیف الاسناد)، (حاکم: ۵۱۶/۴) گپړاوتیه وه له سسر مخرجی مسلم به "صحیح" ی داوه له قه لیم، وه (ذهبی) دلیت: پی م وایه ه نه یه ستر او بیت ، وه نه م

عائیشه عليها السلام، پیاوه که لیسی پرسى: ئه‌ی دایكى برپواداران باسى بومه‌له‌رزه‌مان بۆكه "زلزله"؟ خاتوو عائیشه‌ش فهرمووى: ئه‌گه‌ر زیناوداوین پیسی به‌ئاشکراکرا و مه‌ی خورایه‌وه و ئامیزی مؤسیقیان ژهنی. خوای گه‌وره له‌سه‌رووی ئاسمانه‌وه توپه ده‌بیست، وه‌به‌زه‌وی ده‌لێت ده‌ست بکه به‌له‌رینه‌وه واته بومه‌له‌رزه. جا ئه‌گه‌ر ته‌ویه‌یان کردو گه‌رانه‌وه باشه.. ئه‌گه‌رنا ئه‌وا به بومه‌له‌رزه کاولیان ده‌کات و خانوو کۆشکه‌کانیان به‌سه‌ردا ده‌پوختییت. پیاوه‌که ووتی: ئه‌ی دایكى برپواداران ئه‌مه‌ته‌ن‌ها سزایه‌که بۆ ئه‌وان؟ خاتوو عائیشه فهرمووى: په‌ندو ئامۆزگاری یه‌که بۆ برپواداران وه سزاو توپه‌یه‌ی خودایه بۆ بێ باوره‌کان. "انس" ده‌لێت: له‌دوای پیغه‌مبه‌ری خودا فهرمووده‌ی وادل خۆشم نه‌بیستوه.

وه (ابن أبی الدنیا) له‌ فهرمووده‌یه‌کی (مرسل) ده‌گیڕێته‌وه: (إن الأرض تزلزلت على عهد رسول الله ﷺ، فوضع يده عليها ثم قال: أسكني، فإنه لم بأن لك بعد، ثم التفت إلى أصحابه. فقال: (ان ربكم ليستعذبكم فاتبعوه)، ثم تزلزلت بالناس على عهد عمر بن الخطاب رضي الله عنه فقال: أيها الناس ما كانت هذه الزلزلة الا على شيء أحد ثتموه، والذي نفسي بيده لئن عادت لا أساكنكم فيها أبداً).^۱ واته: له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا ﷺ بومه‌له‌رزه‌یه‌ک پوویدا وزه‌وی ده‌ستی کرد به‌ له‌رینه‌وه، پیغه‌مبه‌ریش ده‌ستی خسته سه‌رزه‌وی و پیی فهرموو: هیمن وئارام به‌ هیشتا کاتی ئه‌وه‌ت نه‌هاتوه، پاشان پووێ کرده‌هاوه‌له‌کانی وفهرمووی: خوای گه‌وره لۆمه‌تان ده‌کات، ده‌ی ئیوه‌ش لۆمه‌ی خۆتان بکه‌ن له‌سه‌ر خراپه‌کاریه‌کانتان

پاشان له‌سه‌رده‌می (عمر بن الخطاب) دا بومه‌له‌رزه‌یه‌ک پوویدا. (عمر) فهرمووی: (ئه‌ی خه‌لکینه ئه‌م بومه‌له‌رزه‌یه به‌هۆی کاریکه بسوه ئیوه

فهرمووده‌یه‌(سیوطی) له‌ کتیی (کتاب الزلازل) دا هیناوتی و وه‌ده‌داته پال (ابن ابی الدنیا حاکم) وه‌ ده‌لێت: وه‌به‌راسی زانیوه (صحیح) پروانه ئه‌و کتییه‌ ۹۶-۱۰، به‌ده‌ره‌یتانی ئیمه‌وه.

1 - ئه‌م فهرمووده‌یه‌ (ضعیف الاسناد) ه، وه‌ (ابن أبی حاتم) له‌ (المراسیل، ل- ۱۹۰ گێراوتیه‌ وه، پروانه هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ۲۵۵.

به خراپه نه نجامتان داوه، سویند بیت به وکسه ی گیانی منی به دهسته،
نهم جاره یان پووداته وه من پاریزگاریتان لی ناکه م) .

وه له پله وپایه ی (عمر بن الخطاب) دا هاتووه له (ابن ابی الدنيا) وه
ده گپړیته وه که: (ان الارض تزلزلت على عهد عمر رضی الله عنه فحضر یسده
علیها، وقال: مالک؟ ومالک؟ أما إنها لو كانت القيامة حدثت اخبارها،
سمعت رسول الله صلی الله علیه و آله يقول: إذا كان يوم القيامة فليس فيها ذراع ولا شبر
إلا وهو ينطق.) واته: له سرده می (عمر بن الخطاب) رضی الله عنه زهوی له رزی
یه وه، عمریش دهستی خسته سهری ووتی: نه وه چیته؟ نه وه چیته؟
خوئه گهر قیامهت بیت، نه وه ده بیت بیت وه لام، چونکه من گویم
له پیغه مبه ر بوو صلی الله علیه و آله فه رموی: نه گهر پوژی قیامهت پوویدا نه وه ه موو بال
وبستیک له زهوی ده ست ده کات به قسه کردن.

وه (إمام احمد) له (صفیه) ده گپړیته وه که: ووتویه تی: (قالت:
زلزلت المدينة على عهد عمر رضی الله عنه، فقال: يا أيها الناس ما هذا؟ ما اسرع
أحدثتم. لئن عادت لأساكنكم فيها.)^۱ واته: له سرده می "عمر" رضی الله عنه
زهوی له ریه وه، نه ویش ووتی: نه ی خه لکینه نه مه چی یه؟ چوّن به خیرایی
شتیکتان کردوه، جائه گهر نهم جاره پووداته وه من نیوه ی تییدا
ناپیړیزم.

وه (کعب) ده لیت: هه رکاتیک خه لکی تاوانی زوریان له سهر زهوی
نه نجام بدایه نه وه زهوییه ی له ترسی نه وه ی که خودای گهره ناگاداریتی
ده له رزی یه وه.

(عمر بن عبدالعزيز) رضی الله عنه نامه ی نو سراوی ناراسته ی گشت شاره کان
کرد: (اما بعد فإن هذا الرجف شيء يعاتب الله عزوجل به العباد، وقد
كتب الى الامصار أن يخرجوا في يوم كذا وكذا شهر كذا وكذا، فمن كان
عنده شيء فليصدق به، فإن الله عزوجل يقول: قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى *
وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى.. أعلى: ۱۴-۱۵. وقولوا كما قال آدم: رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا

^۱ - نهم فرموده یه (صحیح ه)، (ابن ابی شیه) له (مصنفه: ۲/۴۷۴) وه (بیهقی) له (سنه
الطبی: ۳/۳۴۲) گپړایانه وه.

وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ.... الأعراف: ۲۳. وقول كما قال نوح: وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ... هود: ۴۷. وقولوا كما قال يونس: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ.... الأنبياء: ۸۷).^۱ واته: ئەم داچە ئەکینهی زهوی گلهیی خودایه له بنده کانی ده کات. وه له نامه یه کدا که ئاراسته ی سهرجه م شاره کانی کردو نووسی بووی: ئەم زه مین له رزه یه گلهیی خودایه له بنده کانی، جا پێویسته له فلان پوژدا له فلان پوژدا، وه له فلان مانگ وه فلان مانگدا هه ریچه ده ره وه ی شار، هه ر که سیك دهستی ده رده چیت وه یه تی باخیر بکات، چونکه خوای گه وره ده فه رمیت: (قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى * وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى..أعلى: ۱۴- ۱۵). واته: ئەو که سه سه رفرازه که ده رونی خو ی پاک پاگرتووه، وه ناوی په روه ردگار ده بات ونویژ ده کات. ئیوه ش هه روه کو "آدم" ووتی بڵین: (رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ.... الأعراف: ۲۳). واته: ئە ی په روه ردگار ئیمه سته ممان له خۆمان کرد، ئە گه ر تو ی به خشنده لی مان خو ش نه بیت وه په حمان پی نه که یت ئەوا ده بینه یه کیک له دۆپاوه کان. وه هه روه کو "نوح" ووتی ئیوه ش بڵین: (وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ... هود: ۴۷). واته: ئە ی په روه ردگار ئە گه ر تو په حمان پی نه که یت ولی مان خو ش نه بیت، ئەوا ده بینه یه کیک له دۆپاوه کان. وه هه روه کو "یونس" ووتی ئیوه ش بڵین: (لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ.... الأنبياء: ۸۷). واته: هیچ خودایه ک نی یه به حقه ته نها تو نه بیت، پاکی ویی گه ردی بۆتو، من یه کیک بووم له سته مکاران.

وه هه روه ها (أمام أحمد) ده لیت: (أسود بن عامر) له (أبو بكر) له (الاعمش) له (عطاء بن أبي رباح) له (ابن عمر) هه وه ده گێڕێته وه و ده لیت: (سمعت رسول الله ﷺ يقول: إذا ضن الناس بالدنيا والدرهم وتبايعوا

^۱ - ئەم فەرمووده یه (حسن)ه، (أبو نعيم) له "حلیه الاولیا ۳۰۵/۵" گێڕاویته وه، وه ده لیت هه ندیک که سی تێدا یه ناینام، وه "ابن أبي شيبة" له "مصنف: ۴۷۳۲" گێڕاویته وه به "مسند" پیاوه کانی هه موو متمان ه دارن.

بالعينة، وتبعوا أذناب البقر، وتركوا الجهاد في سبيل الله، أنزل الله بهم بلاء لا يرفعه حتى يراجعوا دينهم.^۱ واته گویم له پیغمبر ﷺ بوو ده فهرمیت: نه گهر خه لکی دینارو درهم وپاره بووه مه بهستیان، وه کاری کرین و فروشتنیان به شیوهی "عینه" نه جامدا، وه شوین ده سه لاتدارانی قامچی به ده دست که وتن که قامچی کانیان له شیوهی کلکی مانگادایه. وه پشتیان کرد له تیځوشان له پیناوی خودادا. نهوا خوای گهره به لایه کیان به سهردا داده به زینیت له کولیان نابیته وه تا نه گهرینه وه سهر ناینه کیان.

(وتبايعوا بالعينة) له لای "فقهاء" وزانایانی بواری فیه دوو پاڅو لیکدانه وه یان هیه:

یه که م: فروشتنی کالایه که به قهرز به که سیځ، به نرخي زیاتر له نرخي ناسایی خوۍ.

دووه م: فروشتنی کالایه که به که سیځ، پاشتر کرپنه وهی هه مان کالاً له وکه سه، به لام به نرخيکی زور که متر له وهی که پئی فروشتووه.^۲ وه "حسن" ده لیت: فیتنه ته نه سزایه که وتوله سندنه وهیه که خوای گهره له خه لکی ده سیځینه وه.

وه هه ندی له پیغمبره رانی "بنی ئیسرائیل" کاتیک وردبونه وه له و کاره ساته ی (بختنصر)^۳ به سهریاندا هیځای ووتیان: (نهی خودای گهره به وهی به رنه جامی ناپاکی وتاوانکاری خو مان که سیځت زال کرد به سهرماندا، نه تو ده ناسیت ونه به زهیی به نیمه دا دیته وه.)

وه (بختنصر) به "دانیال" ی پیغمبر "ی ووت: چی منی به سهر قه ومه که تدا زال کرد؟

^۱ - لهم فہرمودہ (حسن) ۵، (احمد: ۲/۲۸) وه (ابو داود: ۳۴۶۲) گپریایانه تہ وه.

^۲ - بروانہ: (معجم لغہ الفقہاء: ل ۱۱۴).

^۳ - یان نہبو خودنوسر، پاشای بابلیہ کان بوو کہ ہیرشی کردہ سہر شاری "نورشہ لیم- قدس" وشارستانیہ تی جولہ کہی کاول کرد زوری لی کوشتن وزوریشی لی بہ دیل گرتن ولہ بابل بہندی کردن. "وہر گپر"

(دانیال) یش ووتی: گه وره یی تاوانکاری تۆو سته مکاری قه ومه که م به رامبه ر به خودی خۆیان.

وه "ابن ابی الدنيا" له فهرمووده ی (عمار بن یاسر) و (حذیفه) دوه ده گێریتته وه که پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: (ان الله عزوجل إذا أراد بالعباد نقمة أمات الاطفال وأعقم ارحام النساء، فتنزل النقمه ، وليس فيه مرحوم.)^۱ واته: هه ر کاتی که خوای گه وره بیه ویت به لایه ک توشی بهنده کانی بکات، ئه و پێشتر مندالان ده مرینیت و ئافره تان نه زۆک ده کات، ئه و سا به لاکه داده گریتته خواره وه بۆ سه ریان، که که سیکیان تیدا نی یه شایه نی به زه یی خودای گه وره بیت.

وه (ملک بن دینار) ده لیت له "حکمه" دا خویندمه ته وه که خودای گه وره فهرموویه تی: (من الله م پادشاو خواوه نی پادشا کانم، دلای پادشا کان له ده سستی مندا یه. هه ر که سی ملکچه سی وخوا به رستی من بکات، ئه و پادشا که یان دل نه رم و نیان ده که م. وه هه ر که سی که سه ریچیم بکات ، ئه و پادشا که یان ده که م به به لا به سه ریانه وه. جا خۆتان به کاروباری پادشا کانه وه سه رقان مه که ن، به لکو سه رقانی گه رانه وه ته و به بن بۆمن، ئه و ئه وان دل نه رم ده که م.)

وه له (مراسل الحسن) دا هاتوه: (ئه گه ر خوای گه وره ویستی خیر برژینیت به سه ره ره قه ومیکدا ، ئه و کاروباریان ده داته ده ست که سه نه رم و نیان و دلسۆزه کانیانه وه، به لام ئه گه ر ویستی شه پیان به سه ردا برژینیت ، ئه و کاروباریان ده داته ده ست کار به ده ستانی سته مکار و بی عه قل و دل په قه کانیان.)

وه (امام أحمد) و که سی تریش ده گێر نه وه له "قتاده" ده لیت: (حه زه ته ی "موسی" (س.خ) فهرمووی: ئه ی خوای گه وره تۆ له سه رووی ئاسمانه کانی و ئیمه یش له زه وی. جا نیشانه ی تو په بوون و پازی بوونت

^۱ - نهم فهرمووده یه (ضعیف الاسناد)، (سیوطی) له (جامع الکبیر) دا هیناوتی، وه (البانی) له (ضعیف الجامع به ژماره ی ۱۵۴۴) هیناوتی له (اللقابی شیرازی) و ده به (ضعیف) داناوه.

له ئیتمه چی یه؟ خوای گه وره فه رمووی: نه گهر کاروبارتانم دایه دهستی کاربه دهستانی نهرم و نیان وژیرو لیها توو، نهوا نیشانهی نه وه یه لیټان پازیم. وه هر کاتیك کاروبارتانم دا به دهستی سته مکارو بی به زهیی نهوا نیشانهی نه وه یه لیټان توپهم.)

وه (ابن ابی الدنيا) ده گپ پته وه که "فضیل بن عیاض" ووتی: "خوای گه وره وه حی نارد بو هندی له پیغه مبه ران که: نه و که سی که من بناسیت و سه ریچیم بکات، نهوا که سیک به سه ریاند زال ده که م که من نه ناسیت."

وه هه روه ها (ابن ابی الدنيا) ده گپ پته وه له فه رمووده ی "ابن عمر" رضی الله عنه یرفعه: (والذي نفسي بيده، لا تقوم الساعة حتى يبعث الله امراء كذبة، و وزراء فجرة، واعوانا خونة، وعرفاء ظلمة، وقراء فسقة، سيماهم سيما الرهبان، وقلوبهم أنتن من الجيف، اهاؤهم مختلفة، فيفتح الله لهم فتنة غرباء مظلمة فيتهاوكون فيها، والذي نفس محمد بيده لينقضن الاسلام عروة عروة، حتى لا يقال الله الله، لتأمرن بالمعروف، ولتنهون عن المنكر، او ليسطن الله عليكم شراركم فيسومونكم سوء العذاب، ثم يدعوا خياركم فلا يستجاب لهم، لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنكر او ليعثن الله عليكم من لا يرحم صغيركم، ولا يؤقر كبيركم.) واته: سویند بیټ به و که سی گیانی محمدی به دهسته، قیامت پوونادات تاوه کو خوای گه وره نه م که سانه په وانه نه کات: سه رکرده ی دروژن، وه زری تاوه نکارو ناپاک، خواناسی سته مکار، قورئان خوینی خراپه کار که سیماو پوخساریان له سیماو پوخساری پاهیه کان ده چیت، وه دلّه کانیان بوگه نه ئاره زووه کانیان جیاوازه، خوای گه وره ده رگای ئاشوب و فیتنه ی لی ده کاته وه. وه سویند بیټ به و که سی گیانی محمدی به دهسته ئیسلام پارچه پارچه ده بیټ وله ناو ده چیت، ته نانهت ووتنی الله الله یش نابیسیت، یان فه رمان به چاکه ده که ن وپیگری له خراپه ده که ن، یا خودای گه وره سته مکاران و خراپه کارانتان ده کاته رابه رو سه رکرده تاوه کو توشی توندترین ئازارتان ده که ن. له م کاته دا پیاو چاکه کانیشتان نزیان قبول نابیت. یان ده بیټ فه رمان به چاکه و پیگری له خراپه بکه ن، یا خود خوای

گه وره که سانیک به سهرتاند زال ده کات که پز له گه وره تان نه گریټ
وبه زهیی به بچو کیشتان نه یه ته وه .

وه له (معجم الطبرانی) و سهرچاوه ی تریش هاتووه له فهرمووده ی
"سعید بن جبیر" له "ابن عباس" رضی الله عنه ده لیت: پیغه مبهری خودا ﷻ
ده فهرمیت: (ما ظف قوم کیلا، ولا بخسوا میزانا، الا منعهم الله
عز وجل القطر، وما ظهر في قوم الزنا الا ظهر فيهم الموت، وما ظهر في
قوم الربا الا سلب الله عليهم الجنون، ولا ظهر في قوم القتل- يقتل
بعضهم بعضاً، الا سلب الله عليهم عدوهم، ولا ظهر في قوم عمل قوم
لوط الا ظهر فيهم الخسف، وما ترك قوم الامر بالمعروف والنهي عن
المنکر الا لم ترفع اعمالهم ولم يسمع دعاؤهم).^۱ (واته: هر قه ومیک
فیل له ته رازو بکات، ئه وا خوای گه وره توشی وشکه سالیان ده کات و
بارانیان لی ده گریته وه. وه هر قه ومیک زینا وداوین پیسی بیته دیارده
تیاندا، ئه وا خوای گه وره توشی مردنیان ده کات" واته جوړه ها درو
تاعونی کوشنده ی وه کئیدز و سه یه لان وزوهری توش ده کات که هر
به توش بوونیان له پیزی مردوان ده ژمیردرین، چونکه چاره سه ریان
ئه سته مه و دژواره وه رگریټ".)

وه هر قه ومیک پیا خواردن بیته پیشه و دیارده تیاندا، ئه وا خوای
گه وره توشی شیتیان ده کات. وه هر قه ومیک کوشتن ویه کتر کوژی
سه ره لبدات له ناویاندا، ئه وا خوای گه وره دوژمنه کانیان به سه ردا زال
ده کات. وه کرداری چلیسی قه ومی لوط واته نیر بازی له هر قه میکدا
سه ره لبدات، ئه وا خوای گه وره توشی سزایی به ناخی زه ویدا چوونیان
ده کات. وه هر قه ومیک ده ست به رداری فرمان کردن به چاکه و پیگری
له خراپه کردن بیټ، خوای گه وره کارو دوعایان لی وهرناگریټ ولټیان
قبول ناکات.

^۱ - (منذری) له (الترغیب والترهیب) دا هیاتوی، وه (مالک) به (موقوف) ی داوه له قه لاهم،
به لام له لای (الطبرانی) و که سانی تر "مرفوعه".

وه (ابن ابی الدنيا) له فرموده‌ی "ابراهيم بن الاشعث" له "عبدالرحمن بن زيد" له "باوكی یه‌وه" ته‌ویش له "سعید" ته‌م فرموده‌یانه گه‌راوه‌ته‌وه.

وهله "مسند" و سه رچاوه‌ی تریش دا هاتوو له فهرمووده‌ی "عروه" له
 "عائیشه" وه عليه السلام ده‌لیت: (دخل رسول الله صلى الله عليه وسلم وقد حضره النفس،
 فعرفت في وجهه انه قد صفزه شيء فما تكلم حتى توضأ، وخرج
 فلصقت بالحجرة، فصعد المنبر فحمد الله وأثنى عليه، ثم قال: يا أيها
 الناس، إن الله عز وجل يقولكم: مروا بالمعروف وانهاوا عن المنكر قبل ان
 تدعوني فلا أجيبكم، وتستنصرون فلا أنصركم، وتسالوني فلا
 أعطيكم).^۱ واته: چوم بۆلای پیغه مبه‌ری خودا هه‌ستم کرد به‌پوخساریدا
 شتیک سه‌رقالی کردوو. هیچی نه‌ووت تا ده‌ست نویژی گرت وپۆیشت بۆ
 مزگه‌وت دواتر چوو سه‌ر بلندقویه‌کی و فه‌رمووی: ئه‌ی خه‌لکینه‌ خوای
 گه‌وره‌ پیتان ده‌فه‌رمیت: فه‌رمان به‌چاکه‌ و پێگه‌ری له‌ خراپه‌ بکه‌ن، پێش
 ئه‌وه‌ی بپاپێنه‌وه‌ و داوابکه‌ن و وه‌لامتان نه‌ده‌مه‌وه‌ و داوای سه‌رکه‌وتنیش
 ده‌که‌ن سه‌رتان ناخه‌م.

وہ (العمری الزاهد) دەلالت: (یەکیک لەوسەرکەشیانەى تۆ بەسەر دەرونى خۆتدا دەیکەیت و خوداش لەخۆت زویر دەکەیت ، ئەو یە کاتێک کە کاریکی ناپهوا کە دەبیته مایهى توپه بوونی خودای گهوره له پشیش چاوت ئەنجام دەدریت ، تۆیش نەپزگى دەکەیت ونه فەرمان بەچاک بوونی دەکەیت و وهتییده پەپزینیت له ترسی کهسانیکی تر نه وهك زیانت پێ بگهیهنن، کهچی له راستیدا ئەوان ناتوانن زیان و قارزانج بهخۆشیان بگهیهنن، نهخوازه بهتۆ).

وهه رووها ده لیت: (هه رکه سیڅ له ترسی که سانی تیردا ده ست بهرداری فرمان به چاکه و پیگری له خراپه بیت، نه و گوږپایه لی و ملکه چی بڅ خوی گه وره له ده ست داوه.)

۱ - نهم فہر مودودہ (ضعیف الاسناد) ۵، (احمد : ۱۵۹/۶) وہ (الہیثمی) دہلیت لہ سہ نہ دہ کی
دا (عاصم بن عاوی تیدایہ) کہ لہ (مجاہلہ) ۷/۲۶۶.

وه (امام أحمد) له "مسند" دا له فەرموودهی "قیس بن ابی حازم" هیناوتی که ده لیت "ابو بکر الصدیق" ﷺ وتی: (ایها الناس انکم تتلون هذه الآية، وانکم تضعونها علی غیر موضوعها: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ لَا يَضرُّكُمْ مَن ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ.... المائدة: ١٠٥) وانی سمعت رسول الله ﷺ یقول: ان الناس اذا رأوا الظالم لم يأخذوا علی یدیه، وفي لفظ، اذا رأوا المنکر فلم یغیروه، او شك ان یعمهم الله بعقاب من عنده).^۱ واته: نهی خه لکینه ئیوه نه م نایه ته پیروژه ده خویننه وه که چی له شوینی خویدا به کاری ناهینن، خوی گه وره ده فەرمویت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ لَا يَضرُّكُمْ مَن ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ.... المائدة: ١٠٥).

من گویم له پیغه مبهری خودا بوو که ده فەرمویت: "نه گهر خه لکی سسته مکاریکیان بینی سته می کرد و پیگریان لی نه کرد. یا خود له ووته یه کی ترا نه گهر نارده وایه کیان بینی و نه یانگویی و پیگریان لی نه کرد، نه و دور نی یه خوی گه وره هه موویان توشی سزایه ک بکات.

وه (اوزاعی) ده گپریته وه له "یحیی بن ابی کثیر" له "ابی سلمة" له "ابو هريرة" ﷺ ده لیت: پیغه مبهری خودا فەرمووی: (اذا خيفت الخطيئة لم تضر الا صاحبها، واذا ظهرت فلم تغير ضرت العامة).^۲ واته: نه گهر تاوانیک په رده پوښ کرا نه و ته نه خاوه نه که ی توشی سزا ده بیټ، به لام نه گهر ده رکوت وناشکرا بوو و نه گویدرا نه و زیانی بو گشت خه لکی ده بیټ.

وه (امام احمد) ده گپریته وه که "عمر بن الخطاب" وتوویه تی: (دور نی یه نه و دیهات وگوندانه به ناوهدانی کاول بکریټ؟ ووتیان چوڼ کاول ده بیټ که خوئی له خویدا ناوهدانه؟ فەرمووی: نه گهر تاوه نکاره کانیان زال

^۱ - نه م فەرمووده یه (صحیح) ه، (احمد: ۷/۱) و (ترمذی: ۲۰۵۷) وه به "حسن صحیح" داناره.

^۲ - نه م فەرمووده یه (ضعیف جداً) ه، وه (المیثمی) له (المجموع: ۲۶۸/۷) هیناوتی وه "طبرانی" له (الاوسط) دا وه (مردان بن سالم الغفاری) ټیډایه له سه نه ده کهیدا گنه م پیاوه (تروک) هو شق لی وه ناگریټ.

ببن به سهر پیاو چاکه کانیاندا و خراپه کاران ببنه سه روکی خیَل
وعه شیرته کانیاں).

وه (اوزاعی) ده گنځپښته وه له "حسان بن عطية" له پښغه مبه ره وه که
فرمویه تی: (سیظهر شرار امتی علی خیارها، حتی یستخفی المؤمن
فیهم، کما یستخفی المؤمن فیهم، کما یستخفی المنافق فینا الیوم). واته:
خراپه کارانی نوم ته که م زال ده بن به سهر چاکه کانیدا. وه باوه پدار تییاندا
وون ویزر ده بیت، هه روه کو چوَن نه مړو دوپووه کان له نیواناندا بزرن و
وون.^۱

وه (ابن ابی الدنيا) له فرموده ی "ابن عباس" ده گنځپښته وه که:
(یرفعه) قال (یأتی زمان یدوب فیہ قلب المؤمن کما یدوب الملح فی الماء.
قیل: مم ذاک یا رسول الله؟ قال ﷺ: مما یری من المنکر لا یستطیع
تغیره). واته: پوځیک دیت که دلۍ باوه پدار ده تویتته وه وهک توانه وه ی
خوۍ له ناودا. ووتیان نه ی پښغه مبه ری خودا چوَن؟ فرموی: به هوۍ
نه وه ی که نار هوی و خراپه ده بینیت و ناتوانیت پځگری بکات وچاکی
بکاته وه.

وه (امام احمد) له فرموده ی "جریر" رضی الله عنه ده گنځپښته وه
که پښغه مبه رضی الله عنه فرمویه تی: (ما من قوم یعمل فیهم بالمعاصي، هم اعز
واکثر ممن یعمله لم یغیره ولا عمهم الله بعقاب).^۲ واته: هه رقه ومیک
پیږیکۍ که م تییاندا خراپه کاروسه ریځچی بکات. وه زورینه
که بالاده ستیشن، هه ولۍ گوږینی پیږه که مه که یان نه دا، نه وا خوی گه وره
سزاو نازیکۍ توند ناراسته ی هه ره موویان ده کات.

وه له (صحيح بخاری) دا له فرموده ی "اسامه بن زيد" که ده لیت
گویم لی بوو که پښغه مبه ری خودا فرمویه تی: (یجاء بالرجل يوم
القیامة، فیلقی فی النار، فتندلق أفتابه فی النار، فیدور کما یدور الحمار

^۱ - هه روه کو بلتی پښغه مبه ری خودا رضی الله عنه باسی نه مړو ده کات.

^۲ - نه م فرموده یه (صحیح) ۵، (احمد) ۴/۳۶۱، ۳۶۴، ۳۶۶ وه (ابو دواد: ۴۳۳۸) وه
(ابن ماجه: ۴۰۰۹) وه (البانی) به صحیحی داناوه.

برحاه فيجتمع عليه اهل النار، فيقولون: أي فلان، ماشأنك؟ الست كنت تأمرنا بالمعروف وتنهانا عن المنكر؟ قال: بلى ، إني كنت آمركم بالمعروف ولا آتية وأنهاكم عن المنكر وآتية).¹ واته: پیاویک ده هیخن له پوژی قیامه تدا فرپی دهنه ناو دۆزه خه وه هر مه موو پرخۆله کانی پهرش وبلار دهبیته وه له ناو ناگردا، جا به شیوه ی سوپانه وه ی گوئی دریژ به دهوری میخسکه که یدا ده سوپرته وه، خه لکی دۆزه خی لی کۆده بیته وه ده یناسنه وه و پیی ده لّین: ئه ی فلانه که س تو چی ده که یت لی ره؟ ئه ی تۆنه بوویت له دنیا دا فه رمانت پیی ده کردین به چاکه و پتگري و پتنامیت ده کردین له خراپه دا. ئه ویش ده لّیت: به لّی.. من فه رمانم ده کرد به چاکه ، به لام خۆم نهم ده کرد. وه پتنامیم ده کردن له نه کردنی خراپه ، به لام خۆم خراپه ده کرد.

وه (امام احمد) ده گپرتیه وه که "مالك بن الدینار" ووتویه تی: "یه کیک له پیاوه ئاینیه کانی بنی ئیسرائیل که پله ی "حبر" ی هه بو وه موو کاتیک پیاوان و ئافره تان ده هاتنه ماله که ی و ئه ویش به هه میشه یی پتنامیانی ده کرد و یادی خوای ده خستنه وه. جاریکیان هه ندی له کوپه کانی خوی بینی که چاوپرکییان له گه ل ئافره تان ده کرد ، ئه ویش پیی ووتن: له سه ر خۆتان ئه ی کوپه کانم ، له سه ر خۆتان، که وته خواره وه و توشی شه له لی نیوه بوو، وه ئافره ته که یش توشی شکست هات ، وه کوپه کانیشی کوژران، خوای گه وره وه حی نارد بو پیغه مبه ره که یان که به فلان حبر بلّیت: من به هیچ شیوه یه که له نه وه ی تۆدا پیاو باش دروست ناکه م، وه توپه بوونی من له توش ته نها له به ره وه بوو که له پتگرتن له کوپه کانتدا ، ته نها ووتن له سه ر خۆتان کوپه کانم.

وه (امام احمد) له "عبدالله بن مسعود" وه ده گپرتیه وه که پیغه مبه ری خودا فره موویه تی: (ایاکم ومحقرات الذنوب ، فأنهن یجتمعن علی رجل حتی یهلکنه، وان رسول الله ﷺ ضرب لهن مثلاً کمثل قوم نزلوا أرض فلاة، فحضر صنیع القوم، فجعل ینطلق فیجیء بالعود، والرجل

¹ - نهم فره مووده یه (صحیح)ه، پتشر باسمان کردووه.

يجيء بالعود، حتى جمعوا سواداً واججوا ناراً، وأنضجوا ما قذفوا فيها).
 ١ واته: وریایی تاوانه بچوکه کان بن، چونکه که له که ده بن له سهرتان
 تابه هیلاکتان ده بن، پیغه مبهه نمونه یه کی هینایه وه وه رموی، وه
 نمونه ی پیپک وایه له زهوی یه کی ووشک وچولدا لایان داوه، گهره که یان
 پیاوان ته رخان ده کات بق هینانی پارچه دار، تاداریکی زور کوده که نه وه
 وه ئاگری تى به رته ده ن، وه شه وه ی خستیان سهر ئاگره که کولاندی، واته
 هه رچه نده داره کان بچوک بوون به لام که زوربوون ئاگری گهره به رپا
 ده که ن.

وه له (صحيح بخارى) دا هاتوو له "أنس بن مالك" رضي الله عنه وتی: (انکم
 لتعملون أعمالاً هي أدق في اعينکم من الشعر، وإن كنا لنعدّها على عهد
 رسول الله ﷺ من الموبقات). ٢ واته: ئیوه کاری واده که ن له تاله موویه ک
 بچوکه تره له چاوتاندا که چی ئیمه له سهرده می پیغه مهردا به یه کیک له و
 تاوانانه مان داناوه که مرقه به هیلک ده بات.

وه له (صحيحین) دا هاتوو له فه رموده ی "عبدالله بن عمر" رضي الله عنه
 که پیغه مبهه ﷺ فه رمویه تی: (عذبت امرأة في هرة سجنها حتى ماتت،
 فدخلت النار، لا هي أطعمتها ولا سقتها ولا هي تركتها تأكل من خشاش
 الأرض). ٣ واته: ئافره تیک خرایه ناو ئاگره وه به هو ی پشیل یه که وه،
 که به ندی کردبوو نه ئاوی پی دابووو نه خوراک، وه نه مؤله تیشی داو نه
 ئازادیشی کر تا خو ی شتی زهوی بخوات تاوه کو مرد، خودا ئافره ته که ی
 خسته دۆزه خه وه.

وه له (الحلیه) دا (أبی نعیم) ئهم ووته یه ی "حذيفة" ده هینیت که پی
 ووتراوه: "ئایا بنی ئیسرائیل له یه ک پۆژدا ده ست به رداری ئاینی خو یان
 بوون؟ حذيفة ده لیت: نه خیر. به لام ئه وان به سهر هه ر خرایه یه ک

١ - ئهم فه رموده یه (صحيح) ه، پيشتر باسمان کردوو ه.

٢ - ئهم فه رموده یه (صحيح) ه، بخاری (٦٤٩٢) گێراوین ه وه.

٣ - ئهم فه رموده یه (صحيح) ه، بخاری: ٣٤٨٢، ٣٣١٨، ٢٣٦٥ وه (مسلم: ١٤، ٢٤٧، نووی) گێراوین ه وه.

تېپە پىنايە پشت گوڭيان دەخست، وهەر شتېڭيان لەسەر قەدەغە بکرایە، پراستە وخۆ دەیان کرد. بەم چەشنە بەردەوام بوون. تا لە ئاینە کەیان جیاپوونەوهو دەرچوونە دەرەوه، هەر وهکو چۆن پیاو قەمیس وکراسە کەى دادە کە نیت ولێ دیتە دەرەوه.

وهەر لەم پوانگە یە هەندیک لە زانایانی "سە لەف" ووتویانە: (تاوانکاری و سەرپێچی پۆستی بێ باوەڕی یە). هەر هکو چۆن ماچ کردن پۆستی کاری سێکسی ژن و میڤرە، وه گۆرانی پۆستی داوین پێسی یە "زینا". و تەماشاکردن و نەزەر پۆستی عیشق و شەیدا بوونە، وەنە خوێشی پۆستی مردنە.

وه لە (الحلیه) دا هاتووە لە "ابن عباس" ﷺ ووتویەتی: (ئەگەر کەسى تاو وەنکاریت، لە سەر ئەنجامی تاوانە کەت بێ خەم مەبە و بەردەوامیت لە سەر تاوانکاری لە خودی تاوانە کە گەورە ترە).

● وه بێ شەرمیت بەرامبەر فریشتەکانی سەر شانی پراست و چەپت گەورە ترە لە خودی تاوانە کەت.

● وه دلّ خوێش بوونت بە ئەنجام دانسی تاوانە کەت گەورە ترە لە خودی تاوانە کە.

● وه غەمگینت بۆ لە دەست دانسی تاوانیک کە لە دەستت چوو و فریایی نە کە وتیت ئەنجامی بدەیت، گەورە ترە لە خودی تاوانە کە.

● وه نە ترسان لە وهی کە خودا تەماشات دەکات و دەتبینی، وه لە هەمان کاتدا ترسانت لە وهی نە کە یە کێک بتبینی یان دەرگا کە بجوێتە وهو کە سێک تەماشات کات، گەورە ترە لە خودی تاوانە کە کە ئەنجامی دەدەیت.

قورپە سەر... ئایا دەزانیت هۆکار و تاوانی حەزەرەتی یونس چی بوو کە خوای گەورە توشی ئە وهەموو بە لایەى کرد لەنە خوێشی و تیاچوونی مالّ و حالّ و کورپو سامانی؟! تەنھا ئە وهەندە بوو کە کە سێکی ستەم دیدە داوای هاوکاری کرد لە دژی ستەمکارە کەى، بە لام حەزەرەتی یونس پشت گوێی خست. بۆیە خوای گەورە توشی ئە وهەموو بە لایەى کرد.

(امام احمد) ده گيڙپټه وه له "وليد" نه وېش له "اوزاعي" كه گويي لي بووه و "بلال بن سعد" وتوويه تي: (ته ماشاي بچوكي تاوانه كه ت مه كه ، به لكو ته ماشاي گه وره يي نه و كه سه بكه كه تاواني له پيش نه نجام نه ده يت.)

وه (فضيل بن عياض) ده لټيت: (هر چه نده تو تاوانه كه ت به بچوك بزانيت به نه ندازه ي نه وه خوي گه وره به گه وره ته ماشاي ده كات، وه هر چه نده تو تاوانه كه ت به گه وره بزانيت به نه ندازه ي نه وه خوي گه وره به بچوك ته ماشاي ده كات.)

وه ووتراره: كه خوي گه وره وه خي بو "موسي (س.خ)" نار دووه كه يه كه م كه س له دروست كراوه كانم مردوونه. بريتي بووه له (ثيبليس) چونكه سه رپيچي كردم وياخي بوو، چونكه من ياخي بووه كان له پزي مردوان ده ژميرم.

وه له "مسند" و (جامع الترمذي) دا هاتووه له فهرموده ي "ابي صالح" كه "ابو هريرة" ده لټيت كه پيغه مبهري خودا فهرموده ي ﷺ: (ان المؤمن اذا اذنب ذنباً نكت في قلبه نكتة سوداء، فاذا تاب ونزع واستغفر صقل قلبه، وإن زاد زادت، حتى تعلو قلبه، فذلك الران الذي ذكره الله عز وجل: "كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ... المطففين: ١٤" قال الترمذي هذا الحديث صحيح.)^١ واته: كه سي باوه ردار نه گه ر تاوانيك نه نجام بدات ، نه وا خاليكي پهش له ناو دليدا دروست ده بيت، جائه گه ر ته وبه ي كردو گه رايه وه نه وا خوي گه وره دلي پاك ده كاته وه. خو نه گه ر تاواني زياد كرد نه وا نه وخاله په شه هه موو دلي ده گريته وه. وه نه مهش واتاي ووشه ي (ران) ه.

كه خوي گه وره ده فهرميټ: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ... المطففين: ١٤) واته: نه خيرواني يه "نه وه فامانه تي ناگن

^١ - نه م فهرموده يه (صحيح) ه، (احمد: ٢/٢٩٧) و (الترمذي: ٣٣٣٤) وه (ابن ماجه: ٤٢٤٤) و ده لټيت "صحيح" ه له سهر مدرجي "مسلم".

وداناچه له کین "به لکو دلیان ژه نگی هه لهنناوه و پیسی وتوان دایپۆشیوه، له سه ره نه بنجانی نه و کاروکرده وانه ی که ده یان کرد.

وه (حذیفه) ده لیت: "هه ره به نده یه ک تاوانیک بکات، نه وا خالیک ی رهش له دلی دروست ده بیت، تا دلی وه کو مه پیک ی سپی لی دیت که خالیک ی رهشی تیدایه."

(امام احمد) ده لیت "یعقوب" بۆی گێرپامه وه له باوکی یه وه له "صالح" له "ابن شهاب" که "عبدالله بن عبدالله عتبه" بۆی گێراوه ته وه له "عبدالله بن مسعود" که پیغه مبه ری خودا ﷺ فهرموویه تی: (اما بعد یا معشر قریش، فاینکم اهل هذا الأمر مالم تعصوا الله، فاینکم عصیتموه بعث علیکم من یلحاکم کما یلحی هذا القضیب بقضیب فی یده، ثم لحي قضیبه فاذا هو أبيض یصلد).¹ واته: نه ی پیری قورپه یش، نیوه که سی شیای نه م ئاینداری و کاروباره ن تاسه رپیچی خودا نه که ن، که سه ره پیچی خوداتان کرد، نه وکاته خوی گه وره توشی کاره ساه تیکتان ده کات لاتان ده دن، هه ره کو چۆن نه م تویکله له م داره ده بیته وه، له م کاته دا پیغه مبه ر داریکی به ده سه ته وه بوو، تویراله که ی لی ده کرده وه و پاک و سپی بووه وه، واته هیچتان به ده سه ته وه نامیتیت.

وه (امام احمد) له "وهه ب" وه ده گێرپته وه و ده لیت: "خوی گه وره له به شیک له و پینمایه ی که به بنی ئیسرائیلی ده فهرموو: من نه گه ر ملکه چیم بکریت نه وا پازی ده بم، وه نه گه ر پازیش بووم نه وا پیست و به ره که ت ده پزینم به سه رتاندا. وه پیست و به رکه تی منیش کۆتایی نایه ت. وه نه گه ر سه رپیچیم بکریت و یاخی بن لیم، نه وا توپه ده بم، وه نه گه ر توپه ش بووم، نه وا نه فره تان لی ده که موه نه فره تی منیش تا وه چه ی حوته میشتان ده گریته وه."

هه ره ها (وکیع) ده لیت: "زکریا" له "عامر" ده گێرپته وه خاتوو عایشه (خ.پ) نه م فهرمووده ی ئاراسته ی "معاویه بن ابی سفیان" کرد که تیدا هاتوه: (اما بعد فإن العبد اذا عمل بمعصية الله عاد حامده

¹ - نه م فهرمووده یه (صحیح) ۵، (احمد) ۴۵۸/۱ گێراویه تیه ره.

من الناس ذاماً).^۱ واتە: ھەركاتێك بە نەندەكان كاریان كردو لە خوا یاخی بوون ، ئەوا ئەو كەسانەى لە خەلكى پێشتر وەسفیان دەكرد و پێیاندا ھەڵدەدا. ئەوا زەمى دەكەن بە خراپە باسیان دەكەن.

ھەروەھا (ابو نعیم) لە "سالم بن ابى الجعد" دەلێت "ابو درداء" دەلێت: (با مروقە ئاگادارو وریایی ئەوە بێت كە دلێ بپرواداران نەفرەتى لى نەكەن، ئەمیش بەخۆى نەزانیت، پاشان ووتى: ئەزانى ئەمە لە بەر چى؟ منیش ووتم: نەخێر. ووتى: چونكە ئەو مروقە بەنھێنى دەست دەكات بە سەرپێچى ویاخى بوون لەخودا. خۆاى گەورەش ئەو مروقە ناشرین دەكات لە دلێ بپرواداراندا كە چى بەخۆشى نازانیت.)

تاوان شوێنەواری خراپى ھەیه، ھەرچەندە ئیستا دەر نەگەوێت

(عبدالله بن أحمد) لە کتیبى "الزهد" ی باوکیدا دەگێڕێتەو لە "محمد بن سيرين": "كاتى قەرزارى زۆرى بۆ ھێنا زۆر دل تەنگ بوو ، ووتى: من

^۱ - نەم فەرموودەى (صحيح لغيره)، (ترمذی: ۲۴۱۴) وە (ابن حبان: ۲۷۶- أحسان) وە پروانە (الصحيحه: ۲۲۳۱۱) "مرفوعه" وەبەم ووتەى ھاتوو: (من التمس رضا الله بسخط الناس كفاه الله مؤنة الناس، ومن التمس رضا الناس بسخط الله وكله الله الى الناس) ئەمە لفظى ترمذى. واتە: ھەركەسێك رەزامەندى خۆاى گەورە بە دەست بەھێت ، بەپێچەوانەى رەزامەندى خەلكى ، ئەوا خۆاى گەورە پشتیوانى لى دەكات لە برى كەسانى تر. وە ھەركەسێك بەپێچەوانەى رەزامەندى خەلكى بە دەست بەھێت لەسەر حسابى تۆرەبوونى خوداى گەورە ، ئەوا خوداى گەورە توشى شەرى خەلكى دەكات. وە دانەر دەلێت: ئەمە بەسەر ئەو كەسانەدا دەچەسپێت كە ھەمیشە ھاندەر و پشتیوانى سەر كردەر و پادشاكان دەكەن لەسەر مەبەستە خراپەكانەیان، وە ھەروەھا ئەوانەشى كە ھاو كاری كەسانى بیدەچى دەكەن كە خۆیان داووتە پال خواناس و شارەزاكان لەناوبەند. جا ھەركەسێك خۆاى گەورە یارمەتى بدات و رێنمایى بكات، ئەوە خۆراگر دەبێت لەسەر نەخام نەدانى خراپەكارى، و لەبەر ھەمى ووتەو رەخەى ناشرین و دزایەتى یەكێ خەلكى خراپە و بێست ئارام دەگرێت، و ھەندێ نەخامى سەر فرازى دونیاو قیامت بە دەست دەھێت. ھەروەك ئەوێ بەسەر پێغمبەران و ھاو ئەلانیان ھاتوو لە دزایەتى كردندا.

ھەروەھا دەلێت: لە ھەندى حالتەتى تايەتى دا رێنەراو رەزامەندى دەربەرى لەسەر ھەندى شى نایەواو تايەتى، بەلام لەدڵەو زۆرت پى ناخۆش بێت وەك دەر خستى بى باوەر، كەلە ھەندى شوێنى تايەت و لە كەسانى تايەت و بۆ حالانى تايەت دا ڕوودەدەن، پروانە كێنى (كنز الفوائد) بابەتى (باب المكروهات المقررة على العبد).

ئەم دَل تەگى وخەفەتە دەزانم ھى چى يە، ئەم ھى تاوانىكە لە چل سال
لەمە وپېش ئەنجام داوہ ...

ئاليسرەدا ئەمە جىگەى تېپامانە، كە زۆرىك لەخەلگى لەبارەى
كارىگەرى وشوئىنەوارى تاوان بى ئاگان، وا گومان دەبن كە چىتر
شوئىنەوارى تاوان تىپە پىوہ و كارىگەرى نەماوہ ، ھەرۈەكو شاعىر دەلئىت:
إذا لم يغير حائط في وقوعه فليس له بعد الوقوع غبار
واتە: ئەگەر دیوارىك لەكاتى پوخانىدا ھىچى بەسەر نەھات، ئەوا لە
دواى پوخانى تۆزو غوبارىش ناكات.

پاكى وىي گەردى بۆ خوا.... ئەم بى ئاگايى يە چى بەسەر خەلكىدا
ھىنا ؟ چەندىن نىعمەتى لەناو برد. چەندىن بەلاو ئاشوبى ھىنا. چەندىن
زاناو خاوەن پلەوپايە لەم بواردە تى كەوتن جا نەخوازە نەفامەكان.
چونكە ھەستىيان بەو نەدەكرد كە تاوان كارىگەرى وپرەھەندى زۆرى ھەيە.
وہبى ئاگابوون لەوہى كە تاوان ھەرۈەكو برىنى بۆگەن كە لەزىرەوہ كىم
وچلك دەكات ، ھەر پۆژىك بىت كارىگەرىەكەى دەرەكە وىت.

وہ (امام احمد) دەگىرپتەوہ كە "ابو درء" وتوويەتى: (بەشيوەيەك
خودا پەرسىتى بكن خودا دەبينىن، وەخۆتان لەپىزى مردووەكان بژمىرن
، وەدلىيان كە مالىكى كەمى باش ، باشترە لە زۆرىك كە ماندووتان بكات.
ودلىيان كە چاكە بزر نابىت وەخراپەش لەبىرناكرى. وەلەگەل ئەمەشدا
تاوان سىمايەكى راستەوخۆ دەبەخشىت بە بگەرەكەى.)

(سليمان التميمي) دەلئىت: "مروؤ كاتىك كە تاوان دەكات بەنھىنى،
كەچى دواتر پىوہى ديارە."

وہ (يحيى بن معاذ الرازي) دەلئىت: "سەر سوپمانم دىت بەكەسانىك كە
لەنزاوپارائەوہكانىدا دەلئىت: خودايە دوژمنانم پى دَل خۆش مەكە، كەچى
ئەم خۆى دلى دوژمنەكانى خۆش دەكات، ووتيان چۆن؟ ووتى: سەربېچى
دەكات ولە خودا ياخى دەبىت و وەسەرچەم ناخەزانى دَل خۆش دەبن
لەقيامەتدا پىي."

وه (ذو النون) ده‌لّیت: "هه‌رکه‌سیک ناپاکی وخیانته به‌رام‌به‌ر خودا بکات به‌نه‌یّی، ئەوا خوای گه‌وره‌ په‌رده‌له‌سه‌ری هه‌لّده‌مالّیت وبه‌ ئاشکرا په‌سوای ده‌کات."

شوینّه‌واره ناشیرینه‌کانی تاوان، وه ئەو سزایانه‌ی له‌سه‌ر ئەنجام‌ده‌ره‌که‌یه‌تی له‌ دونیادا

تاوان ویاخی بوون.. شوینّه‌وار و کاریگه‌ری ناشیرین وخرابی وژده، که‌زیان به‌خشه‌ بۆ دڵ وچه‌سته‌ له‌دونیا و قیامه‌تدا. مه‌گه‌ر ته‌نها خوای گه‌وره‌ بزانیّت. له‌و کاریگه‌ریانه‌: _

۱- بێ‌به‌ش بوون له‌زانست؛

زانست پووناکی یه‌ خوای گه‌وره‌ له‌ دڵ دایناوه، وه‌ تاوان ئەو پووناکی یه‌ ده‌شاریته‌وه‌.

کاتی "امام الشافعی" رحمته‌الله‌ علیه له‌به‌رده‌ستی "امام مالک" دا ده‌ستی کرد به‌خویندن، وه‌زیره‌کی وبلیمه‌تی و لیّه‌اتووی وشاره‌زای ده‌رکه‌وت. پێی ووت: وا هه‌ست ده‌که‌م خوای گه‌وره‌ پووناکی یه‌کی له‌دلتدا کردۆته‌وه‌، وریابه‌ به‌ تاریکی تاوان کردن نه‌یکوژنیته‌وه‌...

وه (امام الشافعی) ده‌لّیت:

شکوت الی وکیع سوء حفظي فأرشدني الى ترك المعاصي
وقال: أعلم بأن العلم فضلٌ وفضل الله لا يؤتا عاصي

واته: گله‌یم کرد له‌لای "وه‌کیع" له‌که‌م ته‌رخه‌میم له‌ له‌به‌رکردندا.... پێنمای کردم بۆ وازه‌ینان له‌ تاوانکاری پێی ووتم: زانست به‌خششی خوایه‌.... وه‌به‌خششی خودا نادریت به‌یاخی.

¹ - له‌ دیوانی "امام شافعی" دا ئەم دێره‌ شیعرانه‌ هاتووه‌ به‌م چه‌شنانه‌:

وأخبرني بأن العلم نور ونور الله لا يهدي لعاصي
واته: پێی راگه‌یاندم که‌ زانست پووناکی یه‌ وه‌پووناکی خودا نادریت به‌یاخی.

۲- بئى بهش بوون له پزق و پوزى:

له (مسند) دا هاتوه: (ان العبد ليحرم الرزق بالذنب يصيبه)^۱ واته: (مروڤ بئى بهش ده بئيت له پزق و پوزى به هوى تاواننيكه وه كه توشى ده بئيت).

ههروه كو چۆن ته قواو خوپاراستن مايه ي زيادبوونى پزق و پوزى يه، وه پشت گوى خستنيشى مايه ي هه ژارى ونه دارى يه. وه ههروه ها واز هينان له تاوانكارى مايه ي زيادبوونى پزق و پوزى يه.

۳- بئى زارى له دل و دهروونى تاوه نكاردا دروست ده بئيت ، ههست به دووركه و تنه وه دهكات له خوا:

هه موو خوشى و تام و چيژه كانى دونيا ناتوانيت شوينه وارى ئه و دورى و دلته نكي و بئى زارى يه بسريته وه كه له دل و دهروونى تاوه نكاردا دروست ده بئيت. وه ئه م حالته ش كه سانك ههستى پئى دهكات كه دليان زيندووبيت، چونكه هيج كاتيك ئازار به جهستى مردووناگه يه نيت. وه كه سيك هاوارى بۆ يه كيك له خواناسان هينا له دهستى ئه و دلته نكي و بئى زارى يه كه له دونيادا هه يه، خواناسه كه ش پئى ووت:

إذا كنت قد او حشتك الذنوب فدعها إذا شئت واستأنس

واته: ئه گه ر به هوى تاوانه وه ئه م بئى زارىه ت توش بوو ئه و دهست به رددارى تاوان به دلخوش به ئه گه ر ويستت. وه هيج شتيك نى يه هينده ي بئى زارى و دلته نكي تاوان له سه ر تاوان كارى گه رى هه بئيت له سه ر دل.

۴- دلتيه نكي و بئى زارى تاوه نكار له خه لكى وه پيپرى چاكه خوازان به تاييه تى:

بئى زارى پووده كاته نيوان كه سى تاوانكارو خه لكى به تاييه تى پيپرى چاكه خوازان. كه هه رچه نده له م پيپره له دانيشتن و هاوپييه تى يان دور

^۱ - ئه م فهرموده يه (حسن)ه، پيشر بايمان كردروه.

بکه ویتە وە تووشی زیان دەبێت وە زیاتر لە بەرامبەر دا لە حزب و پێڕی
شەیتان نزیک دەبێتە وە، وە دەست بەرداری حزب و پێڕی پەحمان دەبێت.
تا کار دەگاتە ئەوێ بێزاری دەگاتە نیو مال و خێزان و منداڵەکانیشی.
دواتر تەنانتە لە خودی خۆشی بێزار دەبێت.

هەندیک لە "سلف" دەڵێن: کاتیک کە لە خودا یاخی دەبم و تاوانکاری
دەکەم، تەنانتە لە خوێ و شت و ئاکاری مال و هاوسەر و لاغەکانیشم دا
پەنگ دەداتە وە وەستی پێ دەکەم.^۱

۵- دژواری و بونی کارەکانی:

دژواری و بونی و گران بە دەست و هاتنی کارە ئاساییەکانی مەرۆف
کار دانە وە تاوانکاری یە، چونکە خۆی گەورە ئاسانکاری بۆ لە خوا
ترساوان دەکات "مستقین". وە کەسیک تا وە نکاریت وە دەست بەرداری
تەقوا بێت، ئەو دەرگای خێر و چاکە ی لێ دادەخات. وە دژواری
لە کارەکانی دا هەست پێ دەکات... ئای چەند مەرۆف هەیه گرفتاری ئەم
حالتەن، بەلام بە خۆیان نازانن هۆکارەکی چی یە؟

۶- تاریکی و تارمایی دل و دەروونی دادەپۆشیت:

تاوانکار هەست بەم حالەتە دەکات، هەر وەک چۆن هەست بە تاریکی
شە و زەنگ دەکات. تاریکی و تارمایی تاوان دل و دەروونی دەتەنێ.
گوێزێ پەتە و مەلکەچی پووناکین، وە یاخی بوون و تاوانکاری تاریکی
و سامناکین، هەر چەند ئەو تاریکی و سامناکی یە زیاد بکات، ئەو نە
زیاتر ئەو کەسە توشی سەرگەردانی و گومرایی دەبێت. بەبێ ئەوێ خۆی
هەستی پێ بکات. نمونە ی وەکو نابینایە ک وایە کە لە شە و یکی تاریکدا
بەتەنە دەکەوێتە پێ. ئەم تاریکی یە سامناکی یە تەنە بە دڵ وە

^۱ - (امام جوزی) له (الصفوة: ۴۰۸/۱) دا هیناوتنی دەیداتە پان (فضیل بن عیاض)، بەلام
بەم شیوازە لە بڕگە (دابئی و امراتی) بڕگە (فی خلق حاری و خادمی) داناو.

ناوهستیت گەر پێگه‌ری لێ نه‌کریته‌وه‌وا بینایی وپوخساریش ده‌گرێته‌وه‌و
 خه‌لکی به‌ئاسایی ده‌بینیت و هه‌ستی پێ ده‌که‌ن.
 وه (عبدالله بن عباس) رضی الله عنه ده‌لێت: هه‌موو گوێراپه‌لی و چاکه‌یه‌ک
 پووناکی وپۆشنایی یه‌ بۆ پووخسارو دڵ. وه‌ فراوانبوونی پزقه‌. وه‌ هێزه‌
 بۆ جه‌سته‌. وه‌ خۆشه‌ویست بوونه‌ له‌ دڵی خه‌لکیدا. وه‌ هه‌موو خراپه‌یه‌ک
 په‌ش بوونی چاره‌ و پووخساره‌، وه‌ تاریکی و خه‌مناکی یه‌ بۆ دڵ.
 وه‌ بارگرانی و سستی یه‌ بۆ جه‌سته‌. که‌می پزق و پۆزی یه‌. ناشیرین بوونه‌
 له‌ دڵی خه‌لکیدا.

٧- تاوه‌نکاری سستی و لاوازی یه‌ بۆ دڵ و جه‌سته‌:

لاوازی یه‌ بۆ دڵ: به‌به‌رده‌وامی هێز له‌ دڵ ده‌برێت و لاوازی ده‌کات،
 تاوه‌کو زیندوویه‌تی و وریایی له‌ ده‌ست ده‌دات.
لاوازی یه‌ بۆ جه‌سته‌: چونکه‌ باوه‌ردار هێزی له‌ دڵیاده‌و جاهه‌رکات
 دڵی لاواز بوو، ئه‌وا جه‌سته‌شی لاواز ده‌بێت.
 به‌لام تاوه‌نکار هه‌رچه‌نده‌ جه‌سته‌و بازووی به‌هێز بێت، به‌لام ئه‌و
 هێزه‌ له‌ کاتی پێویستدا پۆل نابینیت و ناپاکی لێ ده‌کات. هه‌ر بۆ ئه‌م
 مه‌به‌سته‌ ته‌ماشای به‌هێزی و توانایی "فارس و پۆم" بکه‌، چون ئه‌و
 هه‌موو هێزه‌ ناپاکی له‌ گه‌ل کردن و خۆیان نه‌گرت به‌رامبه‌ر به‌ هێزی دڵ
 و ده‌روونی باوه‌رداران و چۆکیان دادا.

٨- تاوانکاری پێگه‌ری ده‌کات له‌ گوێراپه‌لی:

تاوانکاری خۆی له‌ خۆیدا پشت گوێ خستنی فه‌رمانی خودایه‌. هه‌ندێ
 جار ئه‌ تاوانکاری یه‌ ده‌بێته‌ مایه‌ی پێگه‌رتن له‌ به‌گوێ کردن و گوێراپه‌لی
 کردنی خوای گه‌وره‌ و به‌جێهێنانی فه‌رمانه‌کانی. هه‌روه‌کو چۆن که‌ سێک
 به‌هۆی خواردنیکی خراپه‌ وه‌ توشی نه‌خۆشی یه‌کی درێژخایه‌ن ده‌بێت
 و ده‌بێته‌ مایه‌ی پێگه‌رتن له‌ خواردنی چه‌ندین خواردنی خۆش و به‌تام. "والله
 اعلم".

۹- تاوانکاری ده بیټه مایه ته مه ن کورتي:

هه روه کو چو ن چا که کاری ته مه ن دريژ ده کات^۱. به پيچه وانه وه
تاوانکاری ته مه ن کورت ده کات.

که م وزیاد کردنی ته مه ن:

خه لکی له م بابه ته نا کوک و جودان:

پيړيک ده لئین: که م کردنی ته مه نی تاوه نکار، واته نه مانی پیت
وبه ره که ته له ته مه نی دا. که نه مه ش راسته و دروسته وه به شيکه له کاریگه ری
تاوان.

وه پيړيکی تر ده لئین: به لکو به راستی ته مه ن که م ده کات. هه روه کو
چو ن پزق که م ده کات، به هه مان شيوه هوکاره مه ن ته مه ن کورت
ده که نه وه. هه روه ها ده لئین: نه مه پيچه وانه ی دیاری کردنی ته مه ن
ونه جل نی یه، چونکه خوی گه وره به خته وهری و ته ندروستی نه خوشی
وه ژاری و ده وله مند ی... هه مو نه مانه ی به قه رده ر خوی دیاری
کردووه و په یوه سستی کردوون به هوکاره کانه وه "الاسباب"، وه تاوانکاریش
هوکاری که م وکورت کردنی ته مه نه.

وه پيړيکی تریش ده لئین: راستی و دروستی ژيان به ننده به دل وه،
وه کاریگه ری تاوانیش کار له سه ر زیندوی دل ده کات، هه ربویه خوی
گه وره بی باوه په کان "کافره کان" به مردو داده نیئت، هه رچه نده
لاشه شيان زیندووه، چونکه دلایان مردووه. که ده فهرميئت: "أموات غیر
أحياء.... نحل: ۲۱) واته: ته مه ن، ته مه ن وزیندوی دل". جا کاریگه ری
تاوانکاری له سه ر دل وه و ده یمری نیئت وله ناوی ده بات، بویه ته مه ن که م
ده کات وه. جا گوپړاپه لای وچا که کاری ته مه نی زیندوی دل زیاد ده کات.

نه یینی نه م بابه ته: ته مه نی راستی ژيانی مروؤ نه وه نده یه له ملکه چی
وگوپړاپه لای وخواپه رستدا به سه ری به ریئت. جگه له مه به ته مه ن
ناژمیردریئت.

^۱ - له فهرموده ی (صحيح) دا هاتوه: (ان صله الرحم تزيد العمر) بروانه قسه کردغان
له سه ر (صحيح مسلم). واته: په یوه ندی به هیژی خزمایه تی ته مه ن دريژ ده کات.

۱۰- تاوان... تاوانی تر به کیش دهکات و زیاده دهکهن:

تاوان، تاوانی تر به کیش دهکهن و زیاده دهکهن به نه اندازه یک مروؤ دهر بازوونی لیان دژوار و نه ستم ده بیئت.

ههروه کو هه ندیک له "سلف" ده لئین: "له چهرمه سه ری و سلبیاته کانی خراپه نه وه یه که خراپه ی تر به شوینیدا دیت. وه له باشیه کانی چاکه نه وه یه که چاکه ی تری به دوا دا دیت."

مروؤ کاتیک چاکه یه که نه نجام ده دات چه ندین چاکه ی تر به دوا ی خویدا به کیش دهکات. وه تا بیئت خیر و چاکه کانی زیاتر دهکات و پا دا شتی زور ده بیئت. وه به هه مان شیوه ش بۆ خراپه. تا کار ده گاته نه وه ی هه ره یه که له چاکه و خراپه ده بنه ئا کار و سیفه تی هه می شه یی نه وه مروؤ هه. چیت ناتوانیت لیان جیا بیته وه. وه که نمونه ی ماسی که ناتوانیت به بی ئاو بریت ، وه به گیشتنی به ئاو هیمنی و ئارامی پرووی تی دهکات و ده بوژیتته وه.

هه ریۆیه نه گه ر یاخی بوو و تاوانکاره کان ده ست له تاوانکاری هه لبگرن و وه ده ست بکه ن به خودا په رستی، نه وساته نا په حه ت ده بن و پییان نا کریت و هه ر زوو ده گه ر پینه وه سه ر تاوانکاریه کان یان. ته نانه ت هه ندیک له خراپه کاره کان "فاسق" تاوان ده کهن نه که له به ر چیژ و هه ر گرتن، به لکو له به ر نه وه ی ناتوان له تاوانکاری جیا بیته وه. ههروه کو سه ر کرده ی نه م پیړه (الحسن بن هانیء) به پاشکاوی ده لئیت:

و کاس شربت علی لذو و اخری تداویت منها بها

واته: پیکیک مهیم خوارده وه بۆ چیژ نه وی ترم بۆ چاره سه ری
نه وی تر خوارده وه.

^۱ - برونه رافه و تهفسیره کانی نایه ته کانی (۵- ۱۰) سورته ی "اللیل" وه ههروه ها برونه خالته کانی (۱۱- ۱۲- ۱۴- ۱۸- ۱۹- ۲۶- ۲۷- ۳۰- ۳۱- ۳۴- ۳۶- ۴۱- ۴۷- ۴۸)

وہیہ کیکی تریان دہلّیت:

(فکانت دوائی وہی دائی بعینہ کما تیداوی شارب الخمر بالخمر
واتہ: بہ پاستی ہرئو دہردو دہرمانم بو ہر وہ کو چوّن مہ یخوّر
بہ مہی چارہ سہری مہی دہکات.)

بہ بہردہ وامی مروّٰہ حہزی بہ خودا پەرستی یہ و خوّشی دہویت تاوہ کو
خوای گہورہ بہ سوّزی خوّی فریشتہ دہنیریت وپشتیوانی لیّ دہکات
وہانی دہدہن بۆ خودا پەرستی ومل کہ چی خودا. بہ ہمان شیوہ مروّٰہی
تاوانکار بہ بہردہ وامی حہزی بہ تاوانکاری ہہیہ تاوہ کو خوای گہورہ
شہیتانیک دہنیریتو ہانی دہدات بۆ تاوانکاری ویاخی بوون.

۱۱- تاوان ئیرادہی دلّ لاواز دہکات:

ئہمہیان لہ ہموو مہترسیہکانی تر سامناکترہ ، کہ ہیّزو توانا
وئیرادہی یاخی بوون و تاوانکاری زیاد دہکات. و ہلہ بہ رامبہریشدا ئیرادہی
تہوبہکاری لہ دلّدا لاواز دہبیت و تادہگاتہ ئہندازہی نہمانی ئہو ئیرادہیہ
بہیہ کجاری. کہ ئہ گہر بیتو لایہکی لہ جہستہی شہل ل بہینیت ئہو ہر
تہوبہ ناکات. ہرچہندہ بہدہم بہ شیوہیہکی دروینہ تہوبہ دہکات و داوای
لیّ خوّشبوون دہکات ، بہ لّام دلّی پریوہ لہ تاوان ویاخی بوون، و ہسوورہ
لہ سہر تاوانکاری کہ ئہمہ لہ مہزنترین و ترسناکترین جسوّری مہترسی یہ.
وہزۆر نزیکہ خواوہنہ کہی بہرہو ہیلاک بوونی ہہ تاہہ تایی بہریت.

۱۲- تاوان... ناشیرینی خوّی لہ دلّدا ناہیلّیت:

واتہ لہ دلّدا ہہست بہ ناشیرینی تاوان ناکات و وەك نہریتیکی لیّ دیت.
وہلہکاتی ئہنجامدانی تاواندا بینینی خہلک و قسہیانی بہ خہیالدا نایہت
و شہرم ناکات. بگرہ زۆرجار شانازی پیوہ دہکات و وەلہ لای کہسانی
تریش باسی دہکات کہ چی کردوہ. ئہم جۆرہ دہرگای تہوبہ کاریان

له سهر داخراوه ، هه روه كو پيغه مبه ﷺ ده فره ميّت: (كل امتي معافي الا المجاهرون وان من الاجهار: ان يستر الله العبد ثم يصبغ يفضح نفسه ويقول: يا فلان عملت يوم كذا وكذا وكذا، فتهتك نفسه، وقد بات يستره ربه).^۱ واته: هه موو ئومه تي من خواي گه وره لئى خوش ده بيت، ته نها ئه وكه سانه نه بيت كه ناشكراكه ري خودى خويانن وباسى تاوانه كانيان ده كهن ، كاتيک خواي گه وره به نده تاوانكاره كى په رده پئوش ده كات ، كه چى به يانى هه لده سيّت خودى خوى ئابروي خوى ده بات و ده لئيت: فلان كس من له فلان پوردا ئه وه وئوه وه ئه وه م كرد، حه يا وئابروي خوى ده بات، له كاتيكا خواي گه وره ده پيوشيت.

۱۲- هه ر تاوانيک له تاوانه كان پاشماوه ي نه ته وه كاني پيشووترن كه خواي گه وره به هيلايگى بردوون:

نيربازى پاشماوه ي به دره وشى قه ومى "لوط" ه. وه پاره وه رگرتن به زياده وه ودانه وه به كه مه وه له پاشماوه ي قه ومى "شوعيب" ه. هه روه ها تيكدانى زه وي ولووتبه رزى له پاشماوه ي قه ومى "فیرعه ونى يه كان" ه. وه خو به زل زانين له پاشماوه ي گه لى "هود" ه... هتد. سه رجه م جو ره كاني تاوان هه ريه كه يان پاشماوه ي به دكارى يه كيكه له گه لاني پيشوو كه هه موويان دوژمنى خواي گه وره بوون.

(عبدالله بن احمد) له كتيبي "الزهد" دا له باوكيه وه ده گيرپي ته وه كه "مالك بن دينار" وتوويه تي: (خواي گه وره وه حى بويه كيک له پيغه مبه رانى بنى ئيسرائيل واته جوله كه ده نيتريت كه به گه له كه ت بلئ: كه نه چنه شويني

^۱ - نه م فرموده يه (صحيح) ه، (بخارى: ۶۰۶۹) و (مسلم: ۲۹۹۰) گيرايانه ته وه.

دوژمنه كانم ، وه خواردن و پوڭشاك و ولاغى دوژمنه كانم به كار نه هئىن،
چونكه دواتر وهك ئه وان ده بنه دوژمنم.)

وه له (مسند) دا هاتوو وه فه رمودهى "عبدالله بن عمر" ده گيڤيته وه
كه پيغه مبه عليه السلام ده فه رمي: (بعثت بالسيف بين يدي الساعة. حتى
يعبد الله وحده لا شريك له. وجعل رزقي تحت ظل رمحي، وجعل الذلّة
والصغار على من خالف أمري، ومن تشبه بقوم فهو منهم.)^۱ واته:
نيږد راوم به شمشيره وه وه به هاتنيشم قيامه ت نزيك بووه ته وه ، هه تا خودا
به تاك و ته نهايى بپه سترىت. وه رۆزى من له ژيږ سيږه رى ږمه كه مديا به ،
وسه ر شوږى و پيسوايى بوهر كه سيكه سه رپيچى فرمانه كانم بكات ،
وه هه ركه سيكيش هاو شيوهى هه رگه ليك بكات ئه وا له ئه وانه .

۱۴- تاوانكارى هوځارى پيسوا بوونه :

(حسن البصرى) ده لىت: ئه گه ر خواي گه وړه كه سيك پيسوا بكات
كه س نى يه به چاوى پيڙه وه ته ماشاى بكات. هه رچه نده له بهر هوځارى
ترسان لى يان ترسان له شه رى واده رته خه ن، به لام له دل وه زور بى پيږو
پيسوايه ، هه ر بويه ده فه رمي: (وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ
مُّكْرَمٍ.... الحج: ۱۸).

۱۵- به بچوك زانينى تاوان :

ئهو مړوقانهى كه به به رده وامى تاوان ئه نجام ده دهن، تاوانيان له بهر
چاودا زور بچوكه . كه ئه مه ش نيشانه يه كه له نيشانه كانى تياچوون، چونكه

^۱ - ئهم فه رموده يه (صحيح) ۵، (احمد: ۵۰/۲، ۹۲) گيږاويه تيه وه (البانى) به (صحيح) ى
داناوه.

تاوان هه چهنده بچوك دهركه ویت له لای مروؤ ، به لام له لای خوای كه وره
كه وره به.^۱

وه له (صحيح بخاری) دا هاتوو كه (ابن مسعود) رضي الله عنه فرموييه تي:
(باوه پدار تاوان له سهر شيوهی چيايه ك ده بينيت كه زور ده ترسيت
بپوخيت به سه ريدا، به لام تاوانكار تاوان نه وهنده به بچوك ده بينيت
كه واده زانيت مي شيكه به سهر لووتيه وه "كه پوو" نيشتوو ته وه، هه
كه پتي بلتيت نه ه... بفریت.)^۲

۱۶- تاوانكاري مروؤ كاريگه ري خراپي له سهر گيانله به رانيش هه به:

به هوای تاواني مروؤی تاوانكاره وه زوريك له گيانله به رانيش توشي به لا
ده بيت.

(ابو هريرة) رضي الله عنه ده ليت: (بالتدهی "حباری" له هيلانه كهی خويدا
له تاو سسته می سسته مكاران گيان له ده سست ده دات). وه (مجاهد)
ده ليت: "گيانله به ران نه فرهت له ئاده ميزادی تاوانبار ده كن كه وشكه
سالی ديت وباران نابريت، ده لين نه مه به هوای شومی و تاوانكاري
ئاده ميزاده وه."

وه (عكرمة) رضي الله عنه ده ليت: گيانله به رانی زهوی ، ته نانهت قالونچه و
دووشكيش ده لين: به هوای تاوانكاري ئاده ميزاده وه بارانمان لی گيراوه.
نايا نه وهنده به س نی به كه تاوانكار هوای بيتوه كه شومی
تاوانه كانی كه سانی تری پيوه تی ده گليت.

۱۷- تاوانكاري ده بيتنه مايه ی سهر شوړی:

هه موو سه به ربه رزيه ك وشكومه نديه ك له گوپرايه ليدا به بۆ خودا. نه وه تا

^۱ - پيشتر ووتهی (فضيل بن عياض) مان هيناوه ته وه له سهر نهم بابه ته.

^۲ - نهم فرموده به (صحيح) ۵، (بخاری: ۶۳۰۸) وه (ترمذي: ۲۴۹۷) گيرا يانه ته وه.

خوای گه وره دهفه رمویت: (مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا...
 فاطر: ۱۰) واته: هرکه سیڅ سهره رزی بویت باداواى سهره رزی بکات
 له خودا، که نه ویش ته واوله گوږپایه لى دایه.

هر بویه نزاوپارانه وهى هندیك له "سلف" بریتی بووه له: (اللهم
 أعزني بطاعتك ولا تذلني بمعصيتك) واته: خودایه سهره رزم که
 به گوږپایه لیم بۆت، وه سهر شوپم نه که یت به یاخی بوونم لیت.

وه (حسن البصرى) ده لیت: نه گهر چی دهنگی پیى نه سپه کانیان
 ته قه ی بیټ، خو یان به سهره رز بدهن له قه لیم، به لام سهر شوپى تاوان له
 دلایان جیانا بیته وه وخودا سهر پیچی کاران هر سهر شوپده کات.

وه (عبدالله بن مبارك) ده لیت:

رأيت الذنوب تमित القلوب	وقد يورث الذل إدمانها
وترك الذنوب حياة القلوب	وخير لنفسك عصيانا
وهل افسد الدين الا الملوك	وأحبار سوء ورهبانها

واته:

بینم که تاوان دل ده مریټیت نالوده بوونی سهر شوپى دینیت
 دوورکه وتنه وه له تاوان ژیا نی دلّه باشتره بۆت وازی لى بینیت
 کی نایین ده شیوینیت جگه لسه پادشاوپیاوانی نایین یاخوا نه بینیت.

۱۸- تاوان ژیری ده شیوینیت:

ژیری وعه قل نیعمه تی گه وره ی خودان، وه پووناکی وواتا ده به خشیت
 به ژیا نی مروّف، تاوانکاری له تاوبه ری نه و پووناکی وهوشیاریه یه.

هندیك له (سلف) ده لیت: که سانیک تاوانکاری ویاخی ده بن له خودا،
 که ژیری وعه قلایان نه ماوه له و سانه دا. چونکه عه قلیه تی مروّف هیچ کاتیک

ئامادە نى يە ماق كەسانى تر پىشیل بکات و بەرژدە وەندى خۆى
وچواردەورى خۆى بکاتە مەترسى يە وە . وە دواپۇژى خۆى پىشیل بکات
وخولقینەرى ھەموو جیھان لەخۆى برەنجینىت بۆ تەنھا خوشى چەند
ساتىكى كەم .

لەھەمان كاتدا زۆر دوورە لە عەقلانىيەتى مەوقى ژیرە وە كە ياساكانى
دەسلەلتى بەھىزى لەبن نەھاتووى خواى گەرە پىشیل بکات . كە ھەموو
كاتىك دەبینىت فرىشتەكان كارەكانى تۆتۆماردەكەن . وە قورئانى پىرۆز
دەست نىشانى جۆرى سزاكانى كردووە ، وەمەردن لە پىشدايە ، وە دلنیش
بیت دۆزەخ سزای تاوانبارانە . بى گومان كە سىك لەم ساتە وەختانەدا گەر
ژیرى لە دەست نەدابیت كارى تاوانكارى ئە نجام نادات .

۱۹- پۇچوون لە تاوانكاريدا مايەى تياچوونى دله له بى ئاگايى:

خوای گەورە دەفەرمیت: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ.. المطففين: ۱۴).

هەندىك لە (سەلف) پێیان وایە كە ئەمە "تاوان لەسەر تاوانە" كە دلیان دادەگریت.

وہ (حسن البصرى) دەلیت: (رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ) واتە: تاوان لەسەر تاوان لە دلیاندا كەلەكە دەبییت تا سەرئەنجام دل توشى نابینای وبى ئاگايى دەكەن.

وہ كەسانى تەرىش دەلێن: (هەركاتێك تاوان و گوناھەكانیان زیادى كرد ئەوا دلیان دەتەنیت لە تاوانكاریدا).

وہ پوختەى ئەم بابەتە: دلى مەرووف بە پۇچوون لە تاوانكاریدا ژەنگ دەگریت. جا ئەگەر ئەم ژەنگە زیادى كرد ئەوا دلى قورس دەبییت (ران) دواتر گەر بەردەوام بوو ئەوا دەبییتە مايەى ژەنگاوى و قەلەدان و مۆركردنى ، دواتر دل پەردەپۆش دەبییت و بینایى "بصیر" و ھىدايەت لە دەست دەدات. وەدوژمن بە ئارەزووى خۆى یارى پى دەكات و وەئەو دله پەق دەبییت و دەمریت، هیچ شتێك كارى تى ناکات.

۲۰- مەرووفى تاوانكار توشى نەفرەتى پێغەمبەر ﷺ دەبییت:

پێغەمبەرى خودا ﷺ ھەمیشە نەفرەتى لە یاخى بووان و تاوانكاران كردووە. جا چ تاوانكارێك زیانى بۆ خۆى ھەبییت یاخود بۆ خۆى و بەرژووەندى كەسانى تر ، یاخود مەترسى ھەبییت بۆ بەرژووەندى بەلاكان.

ئەو ھەتا خوای گەورە نەفرەت لەو كەسانە دەكات كە: خال دەكوتن و خالیان بۆ دەكوتیت. وەئەوانەى كە پرچى زیادە دەبەستن بۆ كەسانى تر وەئەوانەشى كە داواى پرچى زیادە دەكەن وەئەوانەى كە برۆ ھەل ئەگرن وەئەوانەى برۆیان بۆ ھەل دەگیریت. وەئەوانەى ددانیان بچوك

دهكهنه وه تا گنج دهريكه ون سوورپيا دهخون ودهدن وحه لالی دهكهن
ودهينوسن وشايه تي ددهدن ودزی دهكهن.

■ مهی خوره وه دروستكر وه لگرو فروشياره كهی.

■ نه وهی كه نازارو نه فرهت له دايك وباوكی دهكات.

■ له وپياوانه ی كه لاسایی ئافره تان دهكهنه وه وبه پیه وانه وه.

■ له و كه سانه ی كه قوربانی بۆ غهیره خودا ددهدن.

■ له بیدعه كاران وداهینه رانی بیدعه.

■ وه له به دكارانی نیربازو خوی گه لی لوط.

■ وه له و مرقانه ی كه كاری سیكسی له ئاژه لان دهكهن.

■ وه له كه سانیک موسولمانان نازارو عه زیهت ددهدن.

■ وه له كه سانیک له سه ر گۆرستان مۆم هه لدم كه ن ومزگه وت دروست

دهكهن.

■ وه له كه سانه ی كه ژبانی هاوسه ریتی خه لك ده شیوینن.

■ وه له و كه سانه ی له دواوه ده چنه لای خیزانه كانیان له كاری

سیكسیدا.

■ وه له و ئافره تانه ی كه شه وجیی ناكه ن بۆكاری سیكسی له گه ل

هاوسه ره كانیاندا وه به پیچه وانه وه.

■ وه له و كه سانه ی كه پووی چهك دهكهنه براكانیان وته نانه ت

فریشته كانیش نه فره تی لی دهكهن.

■ وه كه سانیک كه جوین وشستی ناره وا به هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ

بلیت، وه ئۆری تریش.

وه خوی گه وره نه فره تی له و كه سانه كردووه كه: _

● ژبانی سه ر پووی زه وی تیک ده دات وده ی شیوینیت.

● كه په یوه ندی خزمایه تی ودۆستایه تی ده پچرینیت.

● كه دژایه تی و نازاری پیغه مبه ر ﷺ بدات.

• که پینماییه کانی خودا بشاریته وه.

• که ئافره تانی پاک ناوره ردو تاوانباریان ده کهن به بوهتان.

• که بانگه وازکه ریبت بۆ پیگه ی بی باوه پی.

وه پیغه مبه ری خودا ﷺ نه فره تی له واسته چی یه کان کردوه که به

(راشی ومرتشی) ناوی بردوون.

وه زۆر شتی تریش. جائه گهر که سیتی هۆشیارو دانا هه ست به مه ترسی

نه فره تنانه ی خودا پیغه مبه ر بکات، ئه وا راسته خۆ پاشه گه ز ده بیته وه و

ده گه پیتته وه بۆ لای خوا.

۲۱- تاوانکار ده بیته مایه ی بی بهش بوون له نزاو پارانه وه کانی

پیغه مبه ر و فریشته کان:

خوای گه وره فره مان ی به پیغه مبه ران و فریشته کان کردوه که داوای لی

خۆش بوون بکه ن بۆ باوه پداران، وه ک ده فره رمیت: (الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ

وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا

وَسِعَتْ كُلُّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ

الْحَجِيمِ * رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ

وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ

يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.... غافر: ۷-۹) واته: ئه و

فریشتانه ی که هه لگری عه رشسی مه زنی خودان وه هه روه ها ئه و

فریشتانه شی که به ده وریدا ده سوپینه وه. وه باوه پریان به خوای گه وره هه یه

وه همیشه یادی ده که نه وه پاک وبی گه ردی بۆ خودای مه زن ده رده بپن

وداوی لی خۆش بوون بۆ برپا داران ده کهن. وه ده پارینه وه ده لێن: ئه ی

ئه و په روه ردگاره ی هه موو شتیکت ته نیوه به په حمه ت وزانست. له و

که سانه خۆش به که ته وبه یان کردوه و گه راونه ته وه شوینی پێبازی

خودا که وتن، وه له ئازاری دۆزه خ بیان پارێزه... ئه ی په روه ردگار

به هه شتی به رینیان پی بخه شه هه روه کو خۆت به لێنت پی دابوون. هاوپی له گه له وه که سانه ی که چاک و خواناسن ، له باوک و دایک و هاوسه ره کانیان و نه وه کانیان، به پراستی هه ر تو خوايه کی بالاده ست و دانایت.

ئه م نزو پاپانه وه ی فریشته نزیکه کانی خودای گه وره بو ئه وه که سانه ی که ته و به ده که ن و شوینی "قورئان و سونه ت" ده که ون. که جگه له م پیگه پراسته هیه پیگایه کی تر نی یه بو پزگار بوون، جاهر که سیک له م پیگایه لابدات و یاخی ببیت بی به ش ده بیت له م نزو پاپانه وه یه.

٢٢- سزای تاوانکاران له گۆردا:

وه له سزای تاوانکاران له گۆردا له (صحيح بخای) دا هاتوه له فه رموده ی "سُمره بن جندب" رضي الله عنه که پێغه مبه ر صلی الله علیه و آله زۆر جار ده یووت به هاوه له کانی: (هل رأي أحد منكم البارحة رؤيا؟ فيقيص عليه ما شاء الله أن يقص. وإنه قال لنا ذات غداة: إنه اتاني الليلة آتيان وإنها وإنبعثا لي، وإنهما قال لي: إنطلق، وإني انطلقت معهما وإنا اتينا على رجل مضطجع، وإذا آخر قائم عليه بصخرة وإذا هو يهوي بالصخرة لرأسه، فيثلغ رأسه فيتنهده الحجر ها هنا، فيتبع الحجر، فيأخذه فلا يرجع إليه حتى يصح رأسه كما كان، ثم يعود عليه، فيفعل به مثل ما فعل فيه المرة الأولى. قال: قلت لها: سبحان الله! ما هذا؟ قال لي: إنطلق.. إنطلق، فإنطلقنا، فأتينا على رجل مستلق لقفاه وإذا آخر قائم عليه بكلوب من الحديد، وإذا هو يأتي أحد شقي وجهه ويشتر شر شدة إلى قفاه، ومنخره إلى قفاه، وعينه إلى قفاه، ثم يتحول إلى الجانب الآخر، فيفعل له مثل ما فعل بالجانب الأول فما يفرغ من ذلك الجانب حتى يصح ذلك الجانب كما كان. ثم يعود عليه فيفعل مثل ما فعل في المرة الأولى. قال: قلت: سبحان الله! ما هذان؟ قال لي: إنطلق.. إنطلق، فإنطلقنا، فأتينا على مثل التنور. فإذا فيه لغط وأصوات، قال: فاطلعنا

فيه، فإذا فيه رجال ونساء عراة، وإذا هم يأتهم لهب من أسفل منها ، فإذا أتاهم ذلك الهمب ضوضوا. فقال: قلت لهم: ما هؤلاء؟ قالالي: إنطلق.. إنطلق، فانطلقنا ، فأتينا على نهر أحمر مثل الدم. فإذا في النهر رجل سابح يسبح، وإذا على شط النهر رجل قد جمع عنده حجارة كثيرة، وإذا ذلك السابح يسبح ماشاء الله أن يسبح، ثم يأتي ذلك الذي قد جمع عنده الحجارة فيفغر له فاه، فيلقمه حجراً، فينطلق فيسبح. ثم يرجع عليه كلما رجع إليه ، فغر له فاه فيلقمه حجراً، قلت لهما: ماهذان؟ قالا لي: إنطلق.. إنطلق، فانطلقنا ، فأتينا على رجل كره المرأة أو كأكره ما أنت راء رجل مرأى، وإذا هو عنده نار يحشها. ويسعى حولها ، قال قلت لهما: ما هذا؟ قال: قالالي: إنطلق.. إنطلق، فانطلقنا حتى أتينا على روضة معتمة. فيها من كل نور الربيع وإذا بين ظهرائي الروضة رجل طويل ، لا أكاد أرى رأسه طوفاً في السماء ، وإذا حول الرجل من أكثر ولدان رأيتهم قط. قال: قلت: ما هذا؟ ما هؤلاء؟ قال: قالا لي: إنطلق.. إنطلق، فانطلقنا ، فأتينا الى دوحة عظيمة، لم أردوحة قط أعظم منها ولا أحسن، قال: قالا لي: إرق فيها ، فارتقينا فيها الى مدينة مبنية بلبن ذهب ولبن فيضة. قال:فأتينا باب المدينة فاستفتحنا، ففتح لنا فدخلناها، فتلقانا رجال شطر من خلقهم كأحسن ما أنت راء وشطر كأقبح ما أنت راء، قال: قالالهم: أذهبوا فقعوا في ذلك النهر ، وإذا نهر معترض يجري كأن ماءه المحض في البياض، فذهبوا فوقعوا فيه، ثم رجعوا إلينا ، قد ذهب ذلك السوء عنهم، قال: قالالي: هذه جنة عدن، وهاذك منزلك، قال: فسما بصري صعداً، فإذا قصر مثل الرابابة البيضاء، قال:قالا لي: هذا منزلك ، قلت لها: بارك الله فيكما فذراني فأدخله ، قالا: أما الآن فلا ، وأنت داخله، قلت لها: فأني رأيت منذ الليلة عجباً، فما هذا الذي رأيت؟ قال:قالالي: أما إنا سنخبرك:

أما الرجل الأول الذي أتيت عليه يثلغ رأسه بالحجر، فإنه الرجل يأخذ القرآن، فيرفضه، وينام عن الصلاة المكتوبة.

وأما الرجل الذي أتيت عليه يشرشر شدقه الى قفاه، ومنخره الى قفاه، وعينه الى قفاه، فإنه الرجل يغدو من بيته فيكذب الكذبة تبلغ آفاق. وأما الرجال والنساء الغرة الذين هم في مثل بناء التنور، فإنهم الزناة والزواني.

و أما الرجل الذي أتيت عليه يسبح في النهر، ويلقم الحجارة، فإنه أكل الربا.

وأما الرجل الكرية المرأة الذي عند النار يحشها ويسعى حولها فإنه مالك حازن جهنم.

وأما الرجل الطويل الذي في الروضة، فإنه ابراهيم "عليه السلام".

وأما الولدان الذين حوله ، فكل مولود مات على الفطرة. وفي رواية البرقاني: ولد على الفطرة. فقال بعض المسلمين: يا رسول الله وأولاد المشركين؟ فقال رسول الله: وأولاد المشركين.

وأما القوم الذين كنوا شطر منهم حسن و شطر منهم قبيح، فإنهم قوم خلطوا عملاً صالحاً وآخر سيئاً تجاوز الله عنهم).^١

واته: (پيغمبر ﷺ زور به او ده لائی ده فەرموو: کێ ئەم شەوی رابردوو خەوی بینووه، تاجەندی پێ خۆشە باسی بکەن و دەپێی خۆش بووه خەوه کانی بۆ بگێرنەوه. وە ئەویش گوی بیستی دەبوو. لە نیوه پوانێک پيغمبر ﷺ پێی فەرمووین: ئەم شەو لەخە و مەدا ، دوو فەریشتە هاتن بۆ لام و ووتیان بابڕۆین ، منیش لەگەڵیاندا پۆیشتە تا گەشتینە لای پیاویک ، پاکشابوو کە سێکی تر گابەردیکی گەورە ی پێ بوو بەرزێ دەکردهوه و دەیکێشا بەسەر پیاوه کەدا، سەری وردوخاش دەکرد،

^١ - ئەم فەرموودەیه (صحیح)ه، (بخاری: ٧٠٤٧) گێڕاویەتیەوه.

ههتا بهردهكهی هه‌لده‌گرت‌ه وه دیسانه‌وه سه‌ری وهك جارانی لی ده‌هاته‌وه به‌هه‌مان شیوه به‌ریزی ده‌کرده‌وه وه دهی کی‌شا به‌سه‌ریدا ، به‌م شیوه‌یه به‌رده‌وام بوو. منیش ووتم: پاک وبی گهردی بۆ خودای گه‌وره ، ئه‌مه کی یه‌و بوای لی ده‌که‌ن؟ فریشته‌کانیش ووتیان: خیراکه برۆ...برۆ، منیش له‌گه‌لیاندا که‌وتمه‌ ری.

تاگه‌یشتینه لای پیاویک له‌سه‌ر پشت پاکش‌ابوو، وه‌که‌سیکی تر به‌قولابیکی ناسنی له‌سه‌ر سنگی راوه‌ستابوو ، به‌قولابه‌که‌ی ده‌یک‌شا به‌پوو‌مه‌تی راستی دا تا پشت‌ه‌ملی هه‌لی ده‌تلیشان "هه‌لی ده‌پری" و شه‌قی ده‌کرد، پاشان ده‌یدا له‌لووتی و تا پشت‌ه‌ملی هه‌لی ده‌پری ، دواتر ده‌دا له‌چاوی هه‌لی ده‌کو‌لی تا پشت‌ه‌ملی ، دواتر ده‌چووه لای پوو‌مه‌تی چه‌پی به‌هه‌مان شیوه شه‌ق و په‌تی ده‌کرد ، کاتی‌ک که‌لای چه‌پی ته‌واو ده‌کرد له‌وکاته‌دا یه‌ک‌سه‌ر پوو‌مه‌تی راستی وه‌ك خوی لی ده‌هاته‌وه ، به‌م شیوه‌یه به‌رده‌وام خه‌ریکی شه‌ق و په‌ت کردنی بوو ، منیش ووتم: پاک وبی گهردی بۆ خودا ، ئه‌مه کی یه‌؟ چی کردووه؟ فریشته‌کان ووتیان: خیراکه...برۆ...برۆ.

منیش له‌گه‌لیاندا که‌وتمه‌ ری تا گه‌یشتینه لای کوره‌یه‌کی زۆر گه‌وره که ده‌نگه ده‌نگ و ناله‌و هاواری لی ده‌هات ، کاتی‌ک لی‌ی نزیک بووینه‌وه وته‌ماشامان کرد له‌ناو کوره‌که‌دا پری بوو له‌ژن و پیاوی پووت و قووت که‌له ژیری کوره‌که‌وه ئاگرو گروتینیان بۆ ده‌هات و ده‌برژان و هاوارو فیزاحیان ده‌کرد، منیش پرسیم: ئه‌مانه کی‌ن؟ فریشته‌کانیش ووتیان: خیراکه...برۆ...برۆ. منیش له‌گه‌لیاندا که‌وتمه‌ ری.

تاگه‌یشتینه پووباریکی سووری خویناوی، که‌پیاویک له‌ناویدا مه‌له‌ی ده‌کرد، له‌که‌ناری پووباره‌که‌دا که‌سیکی لی بوو به‌ه‌ردیکی زۆری کۆکرد‌بووه‌وه ، که‌دواتر ئه‌و پیاوه‌ی که‌مه‌له‌ی ده‌کرد ده‌هاته‌که‌ناری پووباره‌که‌ و ده‌می ده‌کرده‌وه ، ئه‌ویش پری ده‌می ده‌کرد له‌به‌رد، وه‌ئه‌ویش

دەيھاپى و دەيخواردو دەچووە وە بۆ مەلەکردن تا خودا ويستى لەسەر
 بووايە ديسانە وە دەهاتە وە کەنار پووبارە کە وپدەمى دەکرا لەبەرد وە ک
 شيۆەى جارەن و ئەم ديمەنە دووبارە دەبووە وە . پرسيم ئەمانە کين؟
 فريشته کانيش ووتيان: خيراکە .. بپۆ... بپۆ.

دواتر گەيشتینه لای پياويكى پووخسار ناشيرين و ديمەن ترسناک وە ک
 بلتي ناشيرينترين کەس کە بينراييت، کە لە تەنیشتي ئاگريکدا
 بووبە دەوریدا دەهات وە لای دەگيرساند. منيش پيم ووت: ئەمە چى يە و
 کى يە؟ فريشته کانيش پييان ووت: خيراکە .. بپۆ... بپۆ.

منيش لەگەڵياندا پويشتم تاگەيشتینه باخچەيەکى خۆشى پەرلەدارو
 درەخت لە هەموو جۆرە گولتيكى تيدابوو، وە لە ناوياندا پياويكى بەژن
 دريژى تيدابوو بە ئەندازەيەک ئەوەندە بلند بوو سەرى بە جوانى
 ديارنەبوو. وە لە چوار دەوریدا ژمارەيەکى زۆر ميژدمندالى لى بوو. ووت
 ئەمە چى يە و ئەمانە کين؟ فريشته کان ووتيان: خيراکە .. بپۆ... بپۆ. منيش
 لەگەڵياندا پويشتم.

تا گەيشتینه لای داريكى مەزن کە تاوەکو ئيستا دارى و مەزنم
 نەبينووە لەگەرەيى وچاکیدا. فريشته کان ووتيان: سەرکەو بەسەریدا.
 ئيمەيش سەرکەوتين تا گەيشتینه شارێک کە دروست کرابوو لە خشتى
 زيڤو زيڤو، کە گەيشتینه دەرگای شارەکە ، داوامان کرد دەرگا کە مان لى
 کرايە وەو چووينە ژوورە وەو پيشوازيما لیکرا لە لايەن هەندیک کەسە وە
 ، پوخساريان نيوەى هيندە قەشەنگ و جوان بوو لە جوانیدا کەسى وات
 نەبينى بوو وە نيوە کەى تری هيندە ناشيرين بوو لە ناشيريندا کەسى و
 ناشيرين نەبينى بوو. فريشته کان پييان ووتن: بپۆن خۆتان فري بدهنە
 نيۆ ئەو پووبارە وە ، ئاوى پووبارە کە لە پاکی وپوختیدا وە ک ماست سپى
 بوو ، ئەوانيش خويان فري دايە ناوى. پاشتر کە هاتنە دەرە وە لە ئاوە کە
 هەموو ديمەنە ناشيرينه کەيان نەما بوو. فريشته کان ووتيان: ئەمە

بهه شتی (عدن) ه وهئو جيگايه شويئي تويه ، ئاماژه يان بۆ جيگايه ك
 كرد ، كه چاوم هه لږي ته ماشم كرد كۆشكيكي مه زن كه له په له هه وري
 سبي ده چوو. فريشته كان ووتيان: ئه مه جيگاي تويه، منيش ووتم: خودا
 پيژدارتان بكات ،مۆله تم بدهن بچمه ژووره وه. فريشته كان ووتيان: ئيستا
 نا، له داهاتوودا. به راستي من له وشه وه دا ،شتي سهيره و سه مه ره م بيني ،
 ئايا ئه مانه چي بوون؟ فريشته كان ووتيان: ئيمه پيٽ ده ليين ئه مانه چي
 بوون؟

ئهو پياوه ي كه به بهرده كه سه ري پان ده كرايه وه، ئه وه كه سيكه كه
 گوئ بيسي قورئان ده بوو ، پشت گوئي ده خست و په دي ده دايه وه ،
 وه نوئيژي به زايه ده داو ده نووست و نوئيژي نه ده كرد.

وهئو پياوه ي كه ده م وپوخساريان هه لده دي. ئه وه كه سيكه كه له مال
 ده رده چوو دروي ده كرد به ئه ندازه يه ك دروكه ي ده گه يشته ئاسۆ
 له ناره وايدا.

وه پياو وئافره ته پووت و قووته كان كه له ناو ته نووره كه دا بوون، ئه وانه
 زيناكارو داوئ پيس بوون.

وهئو پياوه ي كه له ناو پووباره خويته كه مه له ي ده كرد و به ردي
 ده خوارد، ئه وه كه سيكه سوو "پيبا" خۆره .

وه پياوه پوخسار ناشيرينه كه لاي ئاگره كه، ئه وه (مالك) و به رپرسی
 دۆزه خه .

وه پياوه به ژن دريژه كه له نيو باخچه كه دا، ئه وه هه زه ته ي (ابراهيم)
 ه و ميتره منداله كانيش ئه و مندالان كه له سه ر سروشت و فيتره ت مردوون،
 هه نديك له موسلمانان ووتيان: ئه ي پيغه مبه ري خودا ﷺ مندالي بي
 باوه ره كانيش ده گريته وه؟ پيغه مبه ره ﷺ فه رمووي: به لي ئه وانيش
 ده گريته وه .

وه نه و پیره ی که به شیک له پوخساریان جوان و به شه که ی تریان
ناشیرین بوو، نه و نه و که سانه که کاری خراپه و چاکه یان نه نجام داوه و
وه خوی گه و ره له تاوانه کانیان خوش بوو.

۲۲- تاوانکاری جوړه ها خراپه و گه نده ئی له سه رزه ویدا به ریا ده کات:

جوړه ها فساد له بونه وهر به ریا ده کات له ناووه و او کیلگه و مال...
نه و ه تا خوی گه و ره باسی ده کات ده فهرمیت: (ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ
بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ...
الروم: ۴۱) واته: تاوان و خراپه کاری ده که و توه و ه موو سه رزه و ی
وده ریا کانیسی گرتوه ته وه. به ه و ی نه و تاوان و گونا هانه وه که خه لکی
ده ستیان داوه تی، سه رنه نجام ده بیت تالوی هندی که له کرده وه کانیان
بچیزن "که به ریا بونی جهنگ و کاره ساته سروشتی به کانه" بو نه وه ی
بگه پینه وه بو به ک خواناسی.

(مجاهد) ده لیت: به ه و ی سته می سته مکارانه وه که فساد به ریا
ده کات. خوی گه و ره باران بارین ده گریته وه و وشکه سالی بال ده کیشیت
به سه ر گوندو شار و کوچه دا. "پاش نه وه ی نه و ئایه تی سه ره وه ی
خوینده وه" ووتی: مه به ست له و وشه ی (البحر/ ده ریا) مه به ستی نه و
تاوانیه که له گونده کاند هیه له پووباره کان.

وه (عکرمه) ده لیت: ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ.. من نالیم مه به ستی
نه م ده ریا یانه یه، به لکو مه به ستی نه و پووبارانه یه که له ته نیشیت
گونده کانه وه تی ده په ریت.

وه (قتاده) ده لیت: خوی گه و ره ناوی شیرینی به بحر ناو بردووه که
ده فهرمویت: (وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ
أَجَا... فاطر: ۱۲) واته: هه ردو و جوړی ده ریا که وه که یه ک نین، به کیکیان
ناوی سازگارو خوشه نه و ی تریان سویتو تاله.

وه له دونيادا دهريايه كي شيرين ني يه ناوه كه ي پاره ستايت، به لكو
مه به ستي نه و پوياران يه كه تي ده پهن. وه دهريايي ناوي سوړ نه وانه
كه ناويان پاره ستاوه. جا نه و گوند ولاديانه ي كه له سر ناوي پويشتوو
دان بهم جوړه ناوه باس كړدوه.

وه (ابن زيد) ده ليت: ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ... مه به ستي
له تاوانه.

منيښ ووت: نه گره مه به ستي نه و تاوانانه بيت كه به هوكاري نه و
فه سادانه وه سره له ده دن، ياخود مه به ستي نه فه سادانه وه بيت
كه به هوي تاوانه وه سره له ده دن. جا به پتي نه و به شوي ثايه ته كه كه
ده فه رميت: لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا... نه م پيتي "لام" ه پتي ده و تربيت
(لامى العاقبه وتعليل) واته به و هوكاره ي پيشووه وه بووه.

وه پيم وايه: مه به ستي يه كه مي به (الفساد) نه و هيه توله سندنه وه ي
خودايه له كه مي بارانوشه پوئاشوب، له بهر نه نجامي نه و تاوانانه ي كه مروقه
نه نجامي ده دات.

هه روه كو هه نديك له "سلف" ده ليتن: هه رچه نده نيوه تاوان بكن
خوای گه وره سزاتان ده دات و توله تان لي ده سينتته وه.

وه نه وه ي پوونه "والله اعلم" مه به ست له و فه ساده تاوان
وپاشماوه كايتي، وه به به لگه ي نه م ثايه ته كه ده فه رميت: (لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ
الَّذِي عَمِلُوا... الروم: ٤١) نه مه حالي نيمه يه كه به شتيكي كه م له سزاي

^١ - لهم ثايه تدا ناماؤه بو تيك چوون وپس بووني زينگه ده كات، كه زينگه پيك ديت له
سي بنه ماي سره كي ژيان(خاك وناو وهوا) كه لهم ثايه ته پيروزه دا ناماؤه يان بذه كات كه
به هوي خراپه و كړدوه كاني مروقه زهوي دوچاري پس بوون وگوراني ناووه واي زهوي
وبهرزبونوه وي پله ي گهرماو مه ترسي بهرزبونوه وي ناستي ناوي زهريكان به هوي
توانه وي به ستله كه به فرينه كاني جه مسره كاني زهوي، كه نه مه ش ده يته هوي نقرم بووني
به شيكي زور له وشكاني كه نار ناوه كان وهه ندي ده ولته ت به ته واي زير ناو ده كه ون
وهك هزلنده و به شيكي زوري دانيمارك. وه له نيمه نجامي بهرزبونوه وي رنزه ي گازی دروهم

تاوانه كانمان و كرده وه كانمان ده چيژين. جا نه گهر بيتو سزاي هه موو
كرده وه كانمان وه ريگرين ، ئهوا سهر زهوي ميرووليشي تيدا نه ده ما
ئه وهنده كاويل ده بوو.

۲۴- تاوان ده بيته مايه ي رووداني كاره ساته كاني بومه له رزه و پوچووني
زهوي:

تاوان ده بيته مايه ي دروست بووني چه ندين كاره ساتي بومه له رزه
پوچووني زهوي ونه ماني پيت و بهر كه تي زهوي كه وه كو تو له يه كي خوي
كه وره رووده دن.

وه كاتي ك پيغه مبه ر ﷺ له گه ل چه ند هاوه ليكي دا به لاي شوينه وارو
پاشماوه ي گه لي (تمود) تي به پين ريگري كرد له هاوه لاني كه له و شوينه
لابده ن، يا خود ئاو خونه وه، ته نانه ت نه يه يشت حوشتره كانيش ئاي لي
بخونه وه له بهر كاريگه ري ئه و تاوان وياخي بوونه يان كه خودا تو له ي لي
كرده وه، كه كاريگه ري له سهر بهر كه ت و به پيتي ئه و شوينه كر دبوو،
ته نانه ت له ئاوه كه شيان.

وه (اما احمد) له "مسند" دا له ميانه ي فهرموده يه كدا ده لي ت:
(له مؤزه خانه ي "بنی أمیه" دا ده نكه گه نميكي گه وره هه بوو، كه له
گه وره يدا هينده ي ناو كه خورمايه ك بووه، وه له پارچه شتيك نوسرابوو له
ته نيشتيه وه. كه ئه م ده نكه گه نمه له سه رده مي داد په روهريدا پوواوه.)

ئوكسيدي كاربون و گازی يه كه م ئوكسيدي كاربون كاريگه ري خراپي كر دووه ته سهر
بهرگي چيني ئوزون نه تمؤسفير "به رگه گاز" كه له هه ندي شوين بووه ته هوي كون بووني. كه
نهمش ده بيته هوي گه شتي تيشكه زيان به خشه كان به تاي به تي تيشكي سه روو وه نه وشه يي،
كه مروؤ دو جاري نه خوشي جوړاو جوړ ده كات به تاي به تي نه خوشيه كاني پي ست.
"وه رگير"

وههروهه پيڙيڪ له پياوه به ته مه نه كاني بيا بانيش پييان
 راگه ياندووم. كه پيشتر به رويومي كشتوكال وميوهات زور له قه باره ي
 نيسا گه وړه تر بووه.

وه زوريك له م به لايانه كه به سهر ژياندا هاتووه ، له بهر نه نجامي
 تاوانكاريدا پوويان داوه.

۲۵- تاوان كاريگهري له سهر شيوه ي ديمه ن و دروست كراوه كان هه يه :

(ترمذي) له "جامع" ده گيرپتته وه ، كه پيغه مبه عليه السلام فرموويه تي:
 (خلق الله ادم وطوله في السماء ستون ذراعاً ، فلم يزل الخلق ينقص حتى
 الآن.)^۱ واته: خوي گه وړه "نادهم" ي دروست كرد كه دريژي يه كي
 شه ست بال بوو، وه به به رده وامي تاوه كو نيسا ش قه باره ي مروفه دروست
 كراوه كان له بچوك بوونه وه دايه.

كه نه مه ناماژه يه كه بو بچوك بوونه وه ي شيوه و قه باره ي مروفه
 و دروست كراوه كاني تر.

خوي گه وړه كه ده يه ويټ سهر پوي زه وي له تاوان و تاوانكاران و
 ناپاكان و سته مكاران پاك بكاته وه، نه وا يه كيك له بنه ماله و خانه واده ي
 پيغه مبه عليه السلام، واته به پره چه له ك ده گه رپتته وه سهر خانه واده ي
 پيغه مبه عليه السلام^۲ نه نيريت، سهر زه وي پرده كات له دادپه روه ري خوش
 گوزهراني، وه ده جالي جوله كه و خاچ په رسته كان له ناو ده بات. مروفه يه تي
 به خته وه رده كات به بلاو كړنه وه و سه قام گير كړدن ي نيسلام. ديسان وه
 بيت و به ركه تي زه وي ده گه رپتته وه. ته نانه ت پيږيك له مروفه يه كه هه ناريك

^۱ - نه م فرموده يه (صحيحه)، (بخاري: ۳۳۲۶) وه (مسلم: ۱۷/۱۷۳- نووي)
 گير اويانه ته وه.

^۲ - مه به ست ليړه دا سهر ه لډاني (محمد مهدي) يه كه چه ندين فرموده ي صحیحمان
 له سهر ي هيناوه ته وه. پروانه بابته تي: "علامات الساعة الكبرى".

دهخون، نه وونده گوره يه. وه ته نها هيشوه "بۆله" تری يه ك هينده گوره به باره هوشتریکه^۱.

هۆكاری ئهم گۆرانكارهش نه مانی تاوانكاری وس ته مه، كه دیسان پیت و به ره كه تی زهوی سه ره له دهاته وه. بی گومان ئه و سزاو تۆله سه ندنه وهی خوای گوره له گه لانی كردۆته وه، تا ئیستا کاریگه ری وشوینه واری به سه ر زهوی یه وه ماوه، چونكه هاوشنیوه ونمونه ی ئه و تاوانه گه و رانه ی گه لانی پیشوو بوونی هه یه و ماوه و له نیو كۆمه لگه ی مرو فایه تیدا ئه نجام ده دریت. هه ر بۆیه به پیتی ئه و تاوانانه سزای خودایی ده بینریت. به پیتی ئه ندازه ی بچوکی پێژهی تاوانه كه سزاكesh ده دریت.

به راوردی شه ی تان بكه ... كاتیک كه سه ر پێچی كرد خوای گوره پیت و به ره كه تی له ته مه ن و كارو پله و پایه و مالدیدا نه هیشته، ته نانه ت له هه ر جیگایه کی زه ویدا ملكه چی بكریت توشی بی به ره كه تی ده بیت. وه له قیامه تیش له جیگایه كدایه كه به زه یی و په حمه ت وسۆزی تیدا نی یه كه دۆزه خه ...

۲۶- تاوان رووناکی غیرهت و په روۆشی ده كوژنیته وه: ۲

غیرهت و په روۆشی پێویسته کی هه نووکه یی یه بۆ ژبان، وهك پێویسته غه ریزیه كان بۆ جه سته ی مرو ف په روۆشی ئه و ئاگره یه كه هه رچی خراپه و ئاكاره ناشیا وه كان هه یه لیوه ی ده رده چیت. هه ره كو چۆن له پێگه ی ده زگای فوو كردن به كوره ی ئاگرده هه رچی مادده و بۆنه ناخۆشه كانی زیو وزیپ و ئاسن هه یه لیوه ی ده رده چیت. وه شكۆمه ندرتین مرو ف له هه موو كه س زیاتر په روۆشی و غیره تی هه یه له چاو خه لكی ترده.

^۱ - نه مه له سه ر ده می هاته خواره وهی (عیسی كوری مریم) له پیش روودانی قیامهت روودهات.

^۲ - بروانه خاله كانی: (۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۸، ۱۹، ۲۷).

هەر بۆیە پیغەمبەر ﷺ بە پەرۆشتەین مەوۆ بۆوه سەبارەت بە گەل و ئۆمەتە کە ی. وە خۆای گەرە لە پیغەمبەر زیاتر بە پەرۆشە بۆ بەندەکانی. هەر وەکو چۆن لە صحیح دا هاتوووە کە پیغەمبەر ﷺ دەفەرمی: (أَتَعْجَبُونَ مِنْ غَيْرَةِ سَعْدٍ؟ لَأَنَا أَغِيرُ مِنْهُ، وَاللَّهِ أَغِيرُ مِنْي).^۱ واتە: سەر سوپمانن بە پەرۆشی سەعد؟ من لە سەعد بە پەرۆشترم، وەخوداش لە من بە پەرۆش ترە.

وە لە (صحیح) دا هاتوووە کە پیغەمبەر ﷺ لە واتارە خۆر گیراندا فەرمووی: (يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، مَا أَحَدٌ أَغِيرُ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَزْنِيَ عَبْدُهُ أَوْ تَزْنِيَ أَمَتُهُ).^۲ واتە: ئەو ئۆمەتی محمد: کەس نی یە بە ئەندازە خۆای گەرە بە پەرۆش بێت، کە کاتی ک بەندەکانی داوین پیسی وزینا دەکەن.

وە لە "صحیح" دا هاتوووە کە پیغەمبەر دەفەرمی: (لَا أَحَدٌ أَغِيرُ مِنَ اللَّهِ، مَنْ أَجَلَ ذَلِكَ حَرَمَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ، وَلَا أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ الْعَذْرُ مِنَ اللَّهِ، مَنْ أَجَلَ ذَلِكَ أَرْسَلَ اللَّهُ الرِّسْلَ مَبْشَرِينَ وَمُنْذَرِينَ، وَلَا أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ الْمَدْحُ مِنَ اللَّهِ مَنْ أَجَلَ ذَلِكَ أَثْنَى عَلَى نَفْسِهِ).^۳ واتە: کەس لەخودا گەرە تر بە پەرۆش تر نی یە، هەر لە بەر ئەو یە کە بەر پەرەفتاری حەرام کردووێ چ نەین بێت یان ئاشکرا. کە سیش نی یە پۆرش بۆ هێنانەوێ لە لا خۆشەویست تریبێت لە خۆای گەرە، لە بەر ئەو یە کە کتیب و پیغەمبەرانێ پەرەوانە کردووێ وە کەس نی یە مەدح و پێ هەلدانی

^۱ - ئەم فەرموودە یە (صحیح) ه، (بخاری: ۶۸۴۶ - ۷۴۱۶) وە (مسلم: ۱۰/۱۲۲ - نووی) گێڕاویانەتەو.

^۲ - ئەم فەرموودە یە (صحیح) ه، (بخاری: ۱۰۴۴) وە (مسلم: ۶/۲۱۰ - نووی) گێڕاویانەتەو.

^۳ - ئەم فەرموودە یە (صحیح) ه، (بخاری: ۷۴۰۳) وە (مسلم: ۱۷/۸۰ - نووی) گێڕاویانەتەو.

لە لا خۆشە و یستر بێت لە خوای گەورە ، هەر لە بەر ئەو دیە مەدحی خۆی کردووە .

ئەم فەرموودەیە هەردوو بابەتی (پەرۆشی-غیرە) و (پۆزش-عذر) ی هێناوەتەو و لەیەک بابەتدا ئاویتە ی کردوون . وەك دوو چەمکی گرنگ بۆ ژيانى مرقایەتی .

بابەتی پەرۆشی لەو وەو سەرچاوە دەگرێت پقی هەڵدەسێت لە ئەنجام دەرانى کارى ناپەرەواو ناشیاو . وە "پۆزشیش" لەو سەرچاوە دەگرێت کە پێى خۆشە ئەنجام دەرانى ئەو کارانە پۆزشى بۆ بهێتنەو و ئەویش لییان ببوریت ، کە ئەمە بەتەواوەتى سۆز و پرەحمەت و خۆشەویستی خودایە بۆ بەندەکانى . هەر ئێهە خوای گەورە پێغەمبەران و کتیبى پرەوانە کردووە بۆ مرقایەتی وەك بەهانه هێنانەو و پۆزش ، وەكو هەر پەشەکردن و ئاگادار کردنەو دیەك . کە ئەمەش تەواوى پرۆپوختى و بى کەموکۆریە .

بە پێچەوانەو و زۆریك لەخەلكى دەبینین کە كەسێك هەڵەیهك دەكات ، یەكسەر بەبى ئاگادار کردنەو و گوێگرتن لە پۆزشەكەى یەكسەر سزای بەسەردا دەسەپینیت ، یاخود زۆر جار زۆر شل گیرانە هەموو بیانوویەك بە پۆزش دادەنیت ، کە ئەمەش ناپەرەواى و کەموکۆریە لە خودى پەرۆشیدا .

هەر وەكو پێغەمبەرى خودا ﷺ دەفرمیت : (ان من الغيرة ما يحبها الله ، ومنها ما يبغضه الله ، فالتى يبغضها الله الغيرة فى غير ربة) .^١ واتە : هەندى پەرۆشى هەیهە خودای گەورە پێى خۆشە ، وە هەندىكى ترى پى ناخۆشە ، ئەوەى كە خودا پێىخۆشە بریتىە لە پەرۆشى یەكى بى تۆمە .

و پەرۆشى ستایش كراو : ئەو پەرۆشى یە كە هاوڕێك بێت لە گەڵ پۆزشدا . واتە لەكاتى پەرۆشیدا پەرۆش بێت ، وە لەكاتى پۆزشیشدا ببوریت .

^١ - ئەم فەرموودە (حسن) ٥ ، (احمد : ٤٤٥/٥) وە (النسائی : ٧٩/٥) گێڕیانەتەو .

ته‌نھا خوای گه‌وره شایه‌نی ستایشه...

خوای گه‌وره خاوه‌نی سیفات و ئاکاره بَلنده‌کان و ناوه جوان و پیرۆزه‌کانه. سه‌رجه‌م پرپوختی و که‌مالیه‌تی هه‌یه، وه‌مه‌ر ئه‌و ته‌نھا شایه‌ن و شایسته‌ی ستایش و پیداه‌لدان وه‌سف و مه‌دح کردنه. هه‌روه‌کو چۆن خۆی وه‌سف و سه‌نای خۆی کردووه.

جا خوای گه‌وره پێی خۆشه‌ به‌نده‌کانی به‌ سیفات‌ه‌کانی خوای گه‌وره خۆیان بپازێننه‌وه‌و خودا‌به‌رستی پێ بکه‌ن. وه‌په‌رۆشیش یه‌کێکه‌ له‌سیفات‌ه‌کانی، ئه‌گه‌ر به‌نده‌یه‌ک په‌رۆشی تیدا بێت، ئه‌وا خوای گه‌وره خۆشی ده‌وێت. هه‌روه‌کو خوای گه‌وره به‌به‌زه‌یی و به‌په‌حمه‌، به‌نده به‌به‌زه‌یه‌کانی خۆش ده‌وێت. وه‌خوای گه‌وره زانا و دانایه‌، به‌نده زانا و داناکانی خۆش ده‌وێت. وه‌خوای گه‌وره به‌هێزه‌، بۆیه باوه‌رداری به‌هێزی زیاتر خۆش ده‌وێت به‌به‌راورد له‌گه‌ڵ باوه‌رداری لاواز...هتد.

تاوانکاری و یاخی بوون پێگری ده‌کات که‌ خاوه‌نه‌که‌ی خۆی به‌م سیفات‌ه‌ پیرۆز و جوانانه‌وه‌ بپازێنێته‌وه‌، به‌لکو مایه‌ی سزای خوداشه‌. چونکه‌ شیوازه‌کانی دروست بوونی تاوانکاری و یاخی بوون به‌م چه‌ند قۆناغه‌ تێ ده‌په‌رێت:

قۆناغی یه‌که‌م: ته‌نھا که‌وتنه‌ دله‌وه‌یه‌ وه‌ک بیرۆکه‌یه‌کی ساده‌.

قۆناغی دووه‌م: ئه‌و بیرۆکه‌یه‌ ده‌بیته‌ وه‌سو سه‌و دوو دلی بوو دروست ده‌کات.

قۆناغی سێیه‌م: ئه‌و وه‌سو سه‌یه‌ ده‌بیته‌ ئیراده‌و بیرێ لی ده‌کاته‌وه‌ به‌هه‌میشه‌یی.

قۆناغی چواره‌م: ئه‌و ئیراده‌یه‌ ده‌چێته‌ قۆناغی "عزیمه‌" نیازو بریارو سوور بوون له‌جێ به‌جێ کردنیدا.

قۇناغى پىنچەم: ئەو بىرۆكە و دوودلى و دەسودەسە وئىرادەيەو سورببون وعەزىمەيە دەبىتتە كردارو جى بەجى دەكات وە تاوانەكە بەرجەستە دەكات وەك تاوانىك.

قۇناغى شەشەم: دواتر گەر لەسەر ئەنجامدانى ئەو تاوانە بەردەوام بىت و پاشەگەز نەبىتتەو، ئەو ئەو تاوانە دەبىتتە سيفەت وئاكارىكى ھەمىشەيى و دەبىتتە بەشەك لەزىانى كە ناتوانىت دەست بەردارى بىت وەك سەرچەم ئاكارو سيفاتەكانى ترى.

مەبەستمان: مەبەستمان لىرەدا ئەو يە ئەگەر تاھۆكارەكانى تاوانكارى بەھىزبون، ئەو لەبەرامبەردا ھىزى پەرۆشى لەددا كەم دەكاتەو و لاواز دەبىت بەرامبەر بەخودى خۆى و خزم وكەسو كارو چواردەورى. تا كاردەگاتە ئەندازەيەك كە ناتوانىت شتى ناپەرەو وناشياو وناشیرين لەخودى خۆى وچواردەورىشيدا مەحكوم بكات ، بەم شىوئەيە دەگاتە دەروازەى تياچوون. بەلكو ئەمە ھەنگاوىكە كە مەرۆف بەرەو ھەلدیر دەبات و تەنانت پىوئەرەكانى دەگۆرپىت و وەشتى ناشیرين وداوین پىسى وستەمكارى... ھتە، ھەموو ئەمانە بە شتىكى جوان وشياو دادەنىت و لايانگريان دەكات و بگرە بانگەوازو بانگەشەشيان بۆدەكات و دەبىتتە مەرۆفكى قىزەون.

ھەربۆيە "دەيوٹ" واتە گەواد قىزەونتري مەرۆفە لای خودای گەرە كە بەھەشتى لەسەر قەدەغەكردووە، ھەروەھا بانگەشەكەرانى و بەھەلال كەردنى ستەم وناپەرەوايى لەنىو خەلكيدا. ئەمانەش ماىەى نەمان و تياچوونى پەرۆشى يە لەدلى ئادەمیزادادا. ئەمەش ئەو دەسەلمىنىت كە كرۆكى ئاين برىتى يە لە "غیرە- پەرۆشى" كە جياكەرەوئى پەرەو وناپەرەوايە وەبزوئەرو ھەلسۆپىنەرى كارەكانە. وەپاريزگارى دل و دەرونە. وەھەر كەشەك غىرەت و پەرۆشى نەبىت ئەو ئاينىشى نى يە. وەنەمانى پەرۆشى دل دەمرىنىت و پەل وپۆكان پەك دەخات، نمونەى غىرەت و پەرۆشى وەك

هیزی به رهنگاری نه خوشی وایه له جهستهی مرقدا ، به بی بوونی نه
 بهرگریه ، نه و مرقه پووه پووبوونه وی تیاچوون ده بیته وه .
 نمونه ی وه ک شاخ وقوچه کانی گامیش "گا" وایه که ده توانیت به هویه وه
 پاریزگاری له خوی وه چه کانی بکات . جا هرکاتیک نه و شاخ وقوچه کانی
 شکان ، نه و ده بیته جیی ته ماحی دوزمنانی وده بیته نیچیریکی ناسان
 بویان .

۲۷- تاوان ماددهی سهرکی ژیانی دل له ناودیهات که نهویش شهرمه :

حه یاوشهرم وئابو سهرچاوهی هه موو خیروچا که یه که ، وه به تیاچوونی
 له دهست دانی هه موو خیریکه .

وه له (صحیح) دا هاتوو که پیغه مبه علیه السلام فه رموو یه تی : (الحياء خير
 كله) ^۱ . وه هه روه ها ده فه رمیت علیه السلام : (ان مما أدراك الناس من الكلام النبوة
 الأولى: اذا لم تستحاضع ما شئت) . واته : نه وهی خه لکی له ووتی
 پیغه مبه رانی تر فیریوونه نه وه یه : نه گهر شهرمت نه کرد چی نه که یه
 بیکه .

نه م فه رموو ده یه دوو جوړه لیکنانه وه هه لده گریت :__

^۱ - نه م فه رموو ده یه (صحیح هه) ، (مسلم : ۶/۲-۷) گتیراویه تیه وه .
 وه (امام نسوی) ده لیت : شهرم وحه یا هیزی که پائنه ره بز دهست بهردار بوونی ناره وایه کان
 ، وه پیری که له دروست بوونی که مته رخمی بهرام بهرماف ره واکان .
 وه (الامام جید) ده لیت : (شهرم بینینی نیعمه ته کانی خوی گه ورو که م وکورتیه کانی مرقه ،
 جا له م نیوه نده دا شیک دروست ده بیت پی ده ورتیت شهرم) .
 وه (القاضي - عیاض) وکه سانی تریش پیمان وایه که : هر چه نده شهرم غه ریزیه "ره مه که"
 به لام بز جی به جی کردنی به پی شهرعی خودا پیوسقی به هیزو نیهت وزانست هیهه ، هر
 بزیه له به شیک نیمان ویاوه ده ژمیر دریت ، وه هانده ری کاری خیرو ریگره له خرابه کاری .
 ته ماشای (شرح مسلم) بکه له لایه ن (النوی : ۹/۲) وه (کنز الفوائد - باب الاخلاق) بکه .

یہ کہہ: کہ ہر پشہ و ترساندنہ۔ بہ واتای ئہ گہر تو شہرمت نہ کرد، ئہ و
ہموو شتیکی ناپہ و ئہ نجام دہدیت، وہ تہنہا پتگرہک لہم کارانہ بریتی
یہ لہ شہرم و حیا۔ ئہمہش لیکدانہ وہی "ابی عبیدہ" یہ۔

دوہم: ہر کردہ وہو کاریک گہر لہ بہر خودا شہرمت نہ کرد، ئہ و
نہ نجامی بدہ۔ وہ ئہ گہر دہست بہرداری بوویت، تہنہا لہ بہر شہرم کردن لہ
خودا دہست بہرداری ببہ۔ ئہمہش بۆچوون ولیکدانہ وہی "امام احمد" ہ۔

واتہ لہ یہ کہ مدا شیوازی ہر پشہ ئامیز لہ خو دہ گریٹ کہ دہ فہرمیت:
(اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ... فصلت: ۴۰) واتہ: چی دہ کەن بیکەن۔

وہ دووہ مشیان پی پیدان و مؤلہ تدانہ۔

جا ئہ گہر ووتر: ئایا دہ گریٹ ہر دوو لیکدانہ وہ کہ وہری بگرین؟
ئہ و دہ لیم: نہ خیر۔ چونکہ لہ نیوان مؤلہ تدان و ہر پشہ دا پیچہ وانہ یہ کہ
ہہ یہ۔

پوختہی مہ بہست: تاوانکاری شہرم و حیا لاواز دہ کات۔ وہ دوور نی یہ
ہر بہ یہ کجاری لہ دلی مرقدا بہ یہ کجاری دایر نیٹ، وہ ہر چہ ندہ کہسانی
تر وشیاری بکہ نہ وہ، بہ لام بی سوود دہ بیٹ تہ نانہت دوور نی یہ لہ لای
خہ لکی شانازی پیوہ بکات و باسیان بکات۔ کہ مرقدا گہیشٹہ ئہم قوناغہ
چیت چاک بوونہ وہی ئہستہم و دژوار دہ بیٹ۔

جا ووشہی شہرم و حیا لہ ووشہی (حیا - ژیانہ وہ) سہرچا وہی
وہر گرتوہ، چونکہ ہر کہ سیک شہرمی لہ دلدا نہ بیٹ، واتہ دابرا (حیا -
ژیانہ وہ) و وہ لہ پیزی مردووان و تیاچووانی دنیا و قیامہت دادہ نریٹ۔ جا
ہر یہ کہ لہ تاوان و بی شہری و بی پرؤشی یہ کتری کہ مہندکیٹش دہ کەن۔
جاہر کہ سیک لہ کاتی تاوانیکدا شہرمی لہ خودا کرد، ئہ و خودای گہ ورہش
شہرمی لی دہ کات سزای بدات۔ وہ بہ پیٹہ وانہ شہ وہ ہر کہ سیک شہرم
لہ خودا نہ کات لہ تاواندا، ئہ و خودای گہ ورہ لہ قیامہتدا شہرمی لی ناکات
لہ سزادانیدا۔

۲۸- تاوان گه ورهیی و مه زنی خودا له دلدئا کهم ده کاته وه:

که سی تاوانکار هه بیته و گه ورهیی و مه زنی خودای گه ورهیی له دلدئا کهم ده بیته وه ، هه ر بۆیه بویرانه ده ست ده کات به تاوانکاری. نه گه ر که سی که بلایت: نه خیر گه ورهیی خودا هه ر له دلدیایه ، به لام کاتی تاوان ده کهین، پشتمان به وه نه ستورده که خودای گه وره به خشنده یه له بهنده کانی ده بوریت. نه وه نه مه هه لیه و خو خه له تاندنه ، چونکه خوای گه وره به مه زن بزانییت ، یاساکان و قه دهغه کراوه کانی به مه زن ده زانییت و سه ریچی ناکات.

۲۹- تاوان له خودا ترسان له دلدئا له ناو ده بات: ۱

نه مه گه وره ترین سزایه توشی تاوانکار ده بییت. مرۆقی تاوانکار ترسی له خودا نامینییت ، هه ر بۆیه به ئاسانی سه ریچی ده کات. به نه ندازه ی خو شویستنی به نده بو خودا ، خوداش به نده که ی خو ش ده ویت، هه روه ها به نه ندازه ی ترسی به نده بو خودا، خوای گه وره پیزی لی ده نییت. وه چه نده خودا به مه زن بزانییت ، نه وه نده ش خودای گه وره پایه دارت ده کات له ناو خه لکی دا.

جا چۆن به نده سنووره قه دهغه کراوه کانی خودا پیشیل ده کات و له هه مان کاتدا ئاواتی نه وه ده خوازیت که خه لکی تر مافی پیشیل نه کات؟ ..

جا چۆن به بچوکی ده پوانیته قه دهغه کراوه کانی خوای گه وره و سه ریچی ده کات. نه ی چۆن خوای گه وره به بچوک و بی نرخ ته ماشای نه کات. وه خوای گه وره له قورئانی پیروژدا ئاماره بو نه وه ده کات که له میانه ی سزای سه ریچی کاراندا که چۆن له بهر نه نجامی توانکاریاندا

¹ - پروانه خالی (۱۴).

خوای گه وره دل و دهرونی داپۆشیون و مۆری کرده وه له بیرى کردوون.
 وه بى نرخ و پىز سوکی کردوون، وهك چۆن شه وان به سوکی و بى پىزى
 ته ماشای ئاینى خودایان ده کرد. هه ر بۆیه خودای گه وره ده فهرمۆیت:
 (وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ... الحج: ۱۸) واته: هه ر كه سىك خوای
 گه وره سوکی بكات و بى پىزى بكات شه وا كى هه یه پىزداری بكات.

واته كاتىك شه وان سوجه و كړنوش بردنیان بۆ خودا لا بى پىزى بوو
 وه شه نجامیان نه دا وگالته یان پى ده هات، شه وا خودای گه وره بى پىزو
 پىسویان ده كات. جاكى هه یه له پاشاندا پىزدارو بایه خداریان بكات؟ جگه
 له خودای گه وره؟

۳۰- تاوان ده بیته مایه ی ئه وه ی كه خودای گه وره به نده كه ی له بیر بكات:

كه سى تاوانكار بى گومان خودای گه وره له بیر ده كات، بۆیه بو پىرانه
 یاساكانى خودا پىشیل ده كات. شه كار ده بیته مایه ی ئه وه ی كه خودای
 گه وره شه به نده تاوانكاره پشت گوى بخت و له بیرى بكات، شه مهش
 مه تر سىترین شوینه وارو كاریگه ریه كانى تاوانه. كه مرۆف چاودىرى خوای
 گه وره ی له سه ر نه مینیت و به ته نها له نئو دهرونی تاوانكارى وشه يتاندا
 بمینیت وه و به روه هه لدیرو نه هامة تى ده چیت.

خوای گه وره ده فهرمۆیت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا
 قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ * وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ
 فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ... الحشر: ۱۸-۱۹) واته: شه ی
 شه وان ه ی باوه رتان هیناوه، خواناسو پارىزگارین، له سنووره كانى مه ترازین،
 باهه موو كه سىك سرنج بدات و بزانییت چى بۆ سبه ی ده ست پىش كه رى
 کردووه، هه ول بده ن هه میشه خواناس و پارىزكارین. چونكه خوای گه وره
 ناگاداره به هه موو شه و کرده وان ه ی ئیوه شه نجامى ده دهن، نه كه ن وهك
 شه وان ه بن كه خوايان فه رامۆش کردووه و شوینى به رنامه كه ی نه كه وتوون.

وه خوای گه ورهش نه وانه ی له بیر خۆیان بردووه ته وه، نه وانه له سنووره
ده رچوو ه کان و تاوانکاره کانن.

خوای گه وره پێنمای برپا داران ده کات، که نه گه له وکه سانه بن که ته قوا
ناکهن، دواتر خوا له بیر ده کهن و وه نه و هۆکارانهش له بیر ده کهن که
ده بیته مایه ی پرزگاری له قیامه تدا. وه ده بیته به نده ی ده رونی تاوانکاری
خۆی وشو یونی هه واو ئاره زوو و جه زه کانی ده که ویت و به رژه وه ندی ه کانی
هه می شه یی قیامه تی له بیر ده کات. وه خوای گه ورهش نه و به نده یه له بیر
ده کات. وه هۆشیاری و وریایی له ده ست ده دات، وه سه ره گه ردان ده بیست
وقیامه ت له ده ست ده دات بۆ خۆشیه کانی دنیا.

وه گه وره ترین سزای سزایی خوایی نه وه یه که نه و به نده یه بی باک
ده بیست له خوای گه وره و وه خودی خۆی له یاد ده چیت، وه گه رگی به ئاین
و به رنامه ی خودا نادات، وه بایه خی ته واو ده دات به دنیا. به لام هه موو
شته دنیا یه کان ناتوانیت فریاد په سی بیست له دنیا و قیامه تدا، وه جیگه ی
په حمه تو چا و دیری خوای گه وره نا گه رنه وه و فریاد په سی نا کهن، چونکه
هه موو شتیک له ناو ده چیت و بی بایه خ ده بیست، ته نها خوای گه وره نه بیست.
هه ربۆیه نه وکه سه ی به رنامه و پێنمای خوای گه وره پشت گو ی بخت نه وا
خوای گه وره پشت گو یی ده خات و به ره وله ناو چون هه نگاو ده نیت.

۳۱- تاوان مروؤ له نزیکه خودا دوور ده خاته وه:

نه گه ر دلی مروؤ ئی حسانی تیدا بیست، نه وا پێگر ده بیست له تاوانکاری،
چونکه نه گه ر هه موو کاتی که هه ست به نزیکه خودا و چا و دیری خودای کرد،
واههستی کرد که خودای گه وره ده بینیت. خۆ نه گه ر نه م خودا نه بینیت،
نه وا خوای گه وره ده بینیت. نه مهۆکاره به ره ست دروست ده کات
له پرێگه ی تاوانکاریدا، به لام نه گه ر نه م لایه نه لاواز بوو، چیت له ژیر
چا و دیری و په چاوی خودای گه وره دا نامینیت و ده ترازیت. هه ره کو

پیغمبرى خود ﷺ ده فەرمیت: (لایزنى الزانى حین یزنى وهو مؤمن، ولا يشرب الخمر حین یشربها وهو مؤمن. ولا يسرق السارق حین يسرق وهو مؤمن. ولا ينتهب النهبة ذات شرف يرفع إليه فيها الناس أبصارهم حین ينتهبها وهو مؤمن).^۱ واتە: داوین پيس کاتيک زيناو داوین پيسی دهکات، باوه پى نى یه. وه دزیش کاتيک دزی دهکات باوه پى نى یه. وه عارهق وه یخوریش کاتيک مهی دهخونه وه باوه پى نى یه. جه ردهش له کاتيکدا شتیکی گرانبه ها که خه لک چاوی تی بپی بی، تالانی بکات باوه پى نى یه.

۳۲- تاوانکارو یاخی بوو... هاوه لیتی باوه پداران له دهست دهدات:

باوه پداران کۆمه لیک تایبه تمه ندی تایبه تیان هه یه که له لای خوای گه وره وه که خه لات و پریلینان پتیان به خشراره. به هوی تاوانه وه تاوانکاران و یاخی بووان هاوه لیتی باوه پداران له دهست ده دن و دواتر له تایبه تمه ندیانه بی بهش ده بن. له و تایبه تمه ندیانه:

﴿پاداشتی مه زن: خوای گه وره ده فەرمویت: (وَسَوْفَ يُؤْتِيكَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا... النساء: ۱۴۶) واتە: له ئاینه ده دا خوای گه وره پاداشتی زۆر بی سنوور ده به خشیته به بپواداران.

﴿پارانه وهی فریشته کان وه لگری عهرشی مه زن بۆ لای خوش بوون له بپواداران: خوای گه وره ده فەرمویت: (الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا... الغافر: ۷) واتە: ئه و فریشتانه ی که هه لگری عهرشی مه زنی خودا وه ئه وانه یشی که به ده وریدا ده سوپینه وه و ته سبیحات و ستایش

^۱ - نهم فهرموده یه (صحیح، ۵، بخاری: ۲۴۷۵) وه (مسلم: ۴۴/۲ - نووی) گێڕایانه وه.

وسوپاسی په‌روه‌ردگاریان ده‌کهن، باوه‌پی پته‌ویان پی‌یه‌تی.
داوای لی‌خوش بوون ده‌کهن بۆ نه‌وانه‌ی که باوه‌ریان هیناوه.

﴿پشتیوانی خوای گه‌وره بۆ برپواداران: که هه‌میشه پشتیوانیان ده‌کات وپشتیان به‌رنادات:﴾ (اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا...البقرة: ۲۵۷)
واته: خوای گه‌وره پشت وپه‌ناو خاوه‌نی نه‌وکه‌سانه‌یه که برپویان هیناوه.

﴿چه‌سپاندنی باوه‌پداران له‌لایه‌ن فریشته‌کانه‌وه:﴾ (إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَبَيَّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا: أنفال: ۱۲) واته: خوای گه‌وره وه‌حی بۆ فریشته‌کان ده‌ناردو ده‌یفه‌رموو من یارویاوه‌رتانم، نیه‌وش دلی باوه‌پداران پابه‌ندو دامه‌زراو بکه‌ن.

﴿پله‌وپایه‌ی به‌رزی لی‌خوش بوون له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه:﴾
﴿سه‌ربه‌رزی وشکومه‌ندی:﴾ (وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ... المنافقون: ۸) واته: شکومه‌ندی وسه‌ربه‌رزی بۆ خودای گه‌وره وپیغه‌مبه‌رو برپواداران، به‌لام دوو‌پوه‌کان به‌م پاستی یه‌نازان.

﴿نزیک بوونی خوای گه‌وره بۆ برپواداران:﴾ (إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ... انفال: ۱۹) واته: خوای گه‌وره له‌گه‌ل برپواداراندايه.

﴿بلندبوونی برپواداران له‌دونیاو قیامه‌تدا:﴾ (يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ... المجادلة: ۱۱) واته: خوای گه‌وره پله‌وپایه‌ی برپواداران وزانست خوازان بلند پاده‌گریت.

﴿پیدانی دووبه‌ش له‌په‌حمه‌تی خوداو وه‌پیدانی پووناسکی که‌پیگه‌ی پی‌بکه‌ن وه‌لی‌خوش بوون له‌تاوانه‌کانیان.

﴿نه‌و‌خوشه‌یستی یه‌ی خوای گه‌وره پی‌یان ده‌به‌خشیبت: وکه‌بریتی یه‌له‌وه‌ی که‌خوای گه‌وره خوشی ده‌وین، هه‌روه‌ها خوشه‌یستیان ده‌کات له‌لای فریشته‌وپیغه‌مبه‌رو وپی‌او چاکان.

وهدده ره مویت: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا... مريم: ۹۶) واته: نه وکسانه ی باوه پریان هیناوه و کرده وه ی چاکه نه نجام ددهن، خوی گه وره خو شه ویستی و پیزی تاییه تیان بو ناماده کات.

سهر فراز یونیان له ترس و سامناکی پوژی قیامهت: (فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ... انعام: ۴۸) واته: نه ی نه وکسانه ی باوه پریان هیناوه و چاکه خواز یونوه و هیچ مه ترسی یه کیان نی یه و غه مگینیش نابن له دونیاو قیامهتدا.

نه وکسانه ی که پیت ونیعمهت ده پوژیت به سه ریاند: نه وکسانه ی که پوژانه هه قده جار داوا له خودا ده کهن که له وکسانه بیان ژمیریت.

قورئانی پیرۆز پینمای و شیفایه بویان: (قُلْ هُوَ الَّذِي آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءً وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ... فصلت: ۴۴) واته: نه م قورئانه بو نه وانه ی باوه پریان هیناوه هیدایهت و پینمای و شیفاو چاره سه ری هه موو دهر دو نه خو ش ی یه کان ده کات. جا نه وانه ی باوه پریان هیناوه گوچکه کانیا ن که په و به شتی تر ئاخیرا وه دیده کوین له ناستیدا نه وانه هه روه کو له دور وه بانگیان لی بکریت وایه "نه دهنکه که به چاکی ده بیستن و نه په نکه که به پرونی ده بینن".

پوخته ی مه به ست:

باوه پمایه ی فراهه م هینانی هه موو خیر و چاکه یه که له دونیاو قیامهتدا. وه هوکاری هه موو خراپه و نا په واو شه پیک بریتی یه له بی باوه ری. جا چۆن مرقه سه رکه شانه ده ویریت هه ندی نا په وایی نه نجام بدات وله باز نه ی باوه پداری ده ری بهینیت و وه نه م هه موو به ره مانه ی له ده ست بدات، به لام له چوار چی وه ی گشتی موسلمانیتی ناچیتته

دوره ده، به لام نه گهر هر سوور سوو له سر نه و تاوانا کاري
و خراپه کاريه دا مه ترسي ده رچووني هيه له چوارچيويه موسلمانيتي
وناييني ئيسلام به گشتي.

هر نه مه يه پال به هندی له "سلف" ده ده نيت که بلين: "نيوه
له تاوان ده ترسن، به لام من له بي باوه پري".

۳۲- تاوان به ربه ستي دلّه له گه يشتن به به زه يي خوي گه وره:

سروشتي دلي مروف وايه که زور به خياري به ره و خوي گه وره ده چيت،
به لام نه گهر نه و دلّه دو چاري نه خوشي يه کاني تاوان بوو، نه و هيزي
نامي نيت و به ربه ستي بو دروست ده بيت. جانه گهر به رده وام بوو له سر
تاوان کاري، نه و به يه کجاري په کي ده خات و پيگري ته ووي ده کات
وده يمر نيت.

تاوان دل دو چاري مردن يا خود نه خوشي ده کات، يان لاوازي ده کات
وهيزي له بهر ده بريت و توشي کومه له ده ريکي ده کات که پيغه مبه ر ﷺ
به (هشت) ده رد ناوي بر دوون و په ناي گرتووه به خوي گه وره، له و
هشت ده رده بريتي يه له: (اللهم اني أعوذ بك من الهم والحزن والعجز
والكسل والجبن والبخل وضلع الدين وغلبة الرجال).^۱ واته: خودايه من
په نا ده گرم به تو له: خه موپه ژاره، له پيري و به سال اچوونووه له بي
ده سه لاتي و ته مه لي، وه له ترستو کي و چا وچنو کي وه له که له که بووني
قه رزاري و زولم و سته مي پياوان.

جا گهر به وري له م فهرمووده يه وري بينه وه ده بينين نه م چه م کانه
به جووت هاتوون و هاوړيکن: خه م و په ژاره.

^۱ - - نه م فهرمووده يه (صحيحه)، (بخاري: ۶۳۶۹) وه (مسلم: ۳۳/۱۷ - نووي)
گنډايانه ته وه، وه پر گهي (وضلع الدين وغلبه الرجال) له مسلمدا نه هاتووه.

۳۴- تاوان نیعمه‌ت له‌ناو ده‌بات و به‌لایه شوینیدا دینیت:

به‌همیشه‌یی تاوان هۆکاری له‌ده‌ست دانی نیعمه‌تی خودای و توش بوونه به‌به‌لاو ناوخۆشی هه‌روه‌کو (علی بن ابی طالب) ده‌لایت: (تاوان هۆکاری هاتنی به‌لایه ، وه‌ته‌نایه به‌ته‌ویه نه‌ویه‌لایه لاده‌چیت).

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیت: (وَمَا أَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ.... الشوری: ۳۰) واته: هه‌ر به‌لاو نه‌هامه‌تیه‌کتان به‌سه‌ردا هاتینیت ، نه‌وا ده‌رئه‌نجامی نه‌کاروکرده‌وانیه‌که‌به‌ئاره‌زووی خۆتان ده‌تان کرد، به‌لام خوای گه‌وره به‌میه‌ره‌بانی خۆی له‌هه‌ندی له‌و تاوانانه خۆش ده‌بیت.

هه‌وره‌ها ده‌فه‌رمیت: (ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نُّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ.... أنفال: ۵۳) واته: خوای گه‌وره هیچ نازو نیعمه‌تێکی نه‌گۆپیوه‌که‌به‌خشییتی به‌هه‌ر گه‌ل وه‌ته‌ویه‌که‌، تاوه‌کو خۆیان به‌کرده‌وی نا‌په‌وای خۆیان بووینته‌مایه‌ی گۆپینی نه‌و نیعمه‌ته‌، وه‌خوای گه‌وره بیسه‌روزانایه به‌کرده‌وه‌کانتان.

خوای گه‌وره لی‌رده‌دا جه‌خت له‌سه‌ر نه‌وه‌ده‌کاته‌وه‌که‌هیچ کاتێک به‌خشش و نیعمه‌تی خۆی که‌به‌خشییتی به‌سه‌ر به‌نده‌کانیدا نایگۆپیت، هه‌تاوه‌کو هۆکاری گۆپینه‌که‌له‌به‌نده‌کانه‌وه‌سه‌رچاوه‌ی نه‌گرتبیت، که‌له‌بری ملکه‌چی یاخی بووینیت، وه‌له‌بری سوپاس گوزاری ،ناسو پاس گوزاربیت. وه‌هه‌ر کاتێکش به‌نده‌کان له‌خراپه‌وه‌گۆرابیت بۆ باشه‌. بۆ نمونه یاخی بوونی گۆپیبیت بۆ ملکه‌چی وخواپه‌رسی ، نه‌وا خوای گه‌وره‌ش به‌لای بۆ کردوون به‌نیعمه‌ت و سه‌رشۆرش و پرسیوایی بۆ کردوون به‌سه‌ره‌زی و شکۆمندی.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموین: (لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِّنْ دُونِهِ مِن آلٍ...الرعد: ۱۱) واته: بێ گومان خودای گه‌وره بارودۆخی هیچ قوم و گه‌لێک ناگۆپیت "له‌خۆشی یه‌وه

بۇناخۇشى، يان لەزەللى يەوہ بۇ سەر بەرزى، يان لەگرانى يەوہ بۇ
 ھەرزانى "ھەتا ئەوان ئەوہى بەخۇيان دەكرىت نەيگۇپن ونەيكەن، كاتىك
 خودا بىەوئەك بەلەك بەسەر ھەر مىللەت كىدا بەئىتت "لەدەرئەنجامى
 سەر كەشى وياخى بوونيان "ئەواھىچ ھىزىك ناتوانىت بەرى بگرىت، ھىچ
 كەسىش ناتوانىت جگە لەخودا فرىان بكەوئە وپزگارىان بكات.

وہلە ھەندى "ئارى الابصىہ" دا ھاتوہ كەخوای گەورە ھەرموویەتى:
 (وعزتي وجلالي لا يكون عبد من عبدي على ما أحب، ثم ينتقل عنه الى ما اكراه، الا انتقلت له
 ما يحب الى ما يكره، ولا يكون عبد من عبدي على ما اكراه، ثم ينتقل عنه الى ما أحب، الا انتقلت
 له مما يكره الى ما يحب.) واتە: ھەر بەندەيەك لەبەندەكانم لەسەر شتىك بىت
 كەمن پىم خۆشە بىگۇرپىت بۇ شتىك كەمن پىم ناخۇش بىت. ئەوا منىش
 شتە خۆشەكانى بۇ دەگۇپم بۇ ئەو شتەناھى كەپى ناخۇشە. وھەر
 بەندەيەك لەبەندەكانم لەسەر شتىك بىت كەمن پىم ناخۇشە، وھىگۇرپىت
 بۇ شتىك كەمن پىم خۆشە. ئەوا منىش شتە ناخۇشەكانى بۇ دەگۇپم بۇ
 ئەو شتەناھى كە ئەو پى ناخۇشە.

۲۵- تاوان دەبىتە ماھى ترس وسامناكى ئەدلى مرقۇدا:

مرقۇسى برپادار ھەمىشە لەئاسايشدا دەژى، چونكە خودا پەرسىتى
 وگۇرپاھەلى پەرزىنى خوداى مەزەنە بۇ برپاداران كەچاۋنە ترس وسەربەرزى.
 بەپىچە وانەو، مرقۇسى تاوانكار بەھەمىشەيى لەترس وسامناكىدا دەژى
 وئلىيى وئارامى وئاسايشى لەژيانىدا بەدى ناكرىت، چونكە ئەمە جۇرىكە
 لەسزای خوای گەورە بۇيان. وھەموو نارەھەتى وپووداۋىك بە مەترسى
 بۇسەر خۇيان و بەرژە وھەندىە كانىان دەزانن، دوودلى و ترس ھەموو ژيانىانى
 تەنىوہ لەدەروونەو،^۱ وھەرونيان داپوخواوہ و زۇرىش لەمەرگ دەترسن.
 وھەركەسىك لەخودا بترسىت لەھىچى تر ناترسىت، وھەر كەسىكىش
 لەخودا نەترسىت لەھەموو شتىك دەترسىت.

^۱ -خوای گەورە لەباسى دوورووہ كاندا دەفەرموئە: (يَحْسُبُونَ كُلَّ صَاحِبَةٍ عَلَيْهِمْ...
 المنافقون: ۴) واتە: ھەر ھاوارو رووداۋىك و بانگ بكرىت، وادەزانن دژى ئەوانە.

۲۶- تاوان مایه‌ی خه‌مناکی و غه‌مباری و ته‌نهایی یه له‌دلی مروڤدا:

مروڤی تاوانکار هه‌میشه هه‌ست به‌خه‌مناکی و غه‌مباری ده‌کات ، که‌ئه‌مش به‌هۆی ئه‌ودا بران و دوور که‌وتنه‌وه‌یه‌یه له‌خوای گه‌وره وله خه‌لگیش، هه‌ربۆیه سامناکی و دا بران بالّ به‌سه‌ر ژيانیدا ده‌کیشیت. گه‌ر مروڤی تاوانکار به‌راوردی بکات له‌نیوان چیتژی تاوان ئه‌ودا بران ته‌نهایی و خه‌مناکی یه‌ی که‌بۆی دروست ده‌بیّت گیلّی و نه‌فامی خبۆی بۆده‌رده‌که‌ویت.

وه‌نه‌ینی ئه‌م باب‌ته‌ش بریتی یه له:

ملکه‌چی و گوڤاپه‌لی ده‌بیّت هه‌یه‌ی نزیک بوونه‌وه له‌خوای گه‌وره . وه‌هه‌رچه‌نده ئه‌م نزیک بوونه‌وه‌یه به‌هیز بیّت، ئه‌وا هیمنی و ئاسوده‌یی بالّ به‌سه‌ر ژيانیدا ده‌کیشیت. وه‌به‌پێچه‌وانه‌وه هه‌رچه‌نده مروڤ تاوانکار بیّت ئه‌وه‌نده زیاتر له‌خودای گه‌وره دوورده‌که‌وێته‌وه و توشی دا بران و بیّ که‌سی ده‌بیّت. هه‌ربۆیه مروڤ هه‌ست به‌دووری و دا بران ده‌کات به‌رامبه‌ر دوژمنه‌که‌ی هه‌رچه‌نده نزیکیش بن. وه‌به‌پێچه‌وانه‌وه هه‌ست به‌نزیکی خۆشه‌ویسته‌که‌ی ده‌کات هه‌رچه‌نده که‌له‌یه‌کیش دوور بن.

وه ته‌نهایی "الوحشه" هۆکاره‌که‌ی ده‌گه‌رێته‌وه بۆ بوونی به‌ریه‌ستیک ، جا هه‌رچه‌نده ئه‌و به‌ریه‌سته لیّل و ته‌م و مزایوی بیّت، ئه‌وه‌نده زیاتر هه‌ست به‌دا بران و ته‌نهایی ده‌کات، وه‌بیّ ئاگایی و گیلّیش دا بران و ته‌نهایی دروست ده‌کات. مه‌ترسیدارترین جۆری دا بران و ته‌نهایی ، بیّ باوه‌ری و هاوه‌شی په‌یدا کردنه که‌دل و ده‌روون داده‌پۆشیت.

۲۷- تاوان دلّ توشی نه‌خۆشی و لادان ده‌کات:

تاوان دلّی مروڤ توشی نه‌خۆشی ده‌کات، وه‌کار یگه‌ری تاوان له‌سه‌ر دلّ زۆرتره له‌کار یگه‌ری نه‌خۆشی له‌سه‌ر جه‌سته . ئه‌گه‌ر چاره‌سه‌ری نه‌خۆشی

جسته بریتیبیت له چاره سه رکردن، به لام تاکه چاره سه ری تاوان بریتی یه له وازهینان و ته و به کردن.

وه خواناسان ده لئین: دل ناگات به مرام وئامانجی خوئی تا نه گات به خوای گه وره. وه ناگات به خوای گه وره تا ساغ و ته ندروست نه بیت. وه ساغ و ته ندروست نابیت تا له نه خوشی یه کان ده ربازی نه بیت. وه له نه خوشی یه کان ده ربازی نابیت تا وه کو دژی هه زوئاره زووه کانی نه وه ستیتته وه، چونکه نه خوشی یه کانی بریتی یه له ئاره زووه کانی، جائه گه نه خوشی یه که زال بیت نه وه دله تیاده چیت.

دهروونی بروادار له خوشیه کانی دنیا و قیامه تدایه

مرۆشی باوه پدار خاوهنی دهرونی خاوین که پیگری و بهر بهست له پئی ئاره زووه کانی دا دروست ده کات، نه وه له خوشی یه کانی به ههشتدایه چ له دنیا و چ له قیامه تدا. وه کهس ههست بهم راستیه ناکات ته نه وه وانه نه بیت که چهشتویانه. وه نابیت لهم ئایه ته پیروزه واتی بگهین که ته نه مه بهستی خوشی یه کانی به ههشت بیت، به لکو مه بهستی خوشی یه کانی دونه و قیامه ته که بهسی قوناغدا تی ده په پیت "دونه، به رزه، قیامه ت". که ده فه رمیت: (إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ * وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ.... الانفطار: ۱۳-۱۴) واته: چاکه کاران له خوشی یه کاندان* وه خراپه کاران له دۆزه خدان.

وه ئایا چ خوشی ونیعمه تیک هه یه بگاته خوشی دل؟

وه چ سزاو نازاریک هه یه بگاته نازاری دل؟

وه چ سزایه که هه یه بگاته نازار و ناره که تی یه کانی خه م و ترسو نه خوشی دلته نگي و پشت کردن له خوای گه وره و پشت گوئی خستی قیامه ت و وه په یوه ست بوون به غهیری خوای گه وره وه دلتیا بوون له دواپۆژ.

ههركه سيك شتی خوش بویت جگه له خودای گه وره ئه وا پێی

سزاده دیت

ههركه سيك شتیکی خوش بویت جگه له خودا، ئه وا هه ر ئه وشته ده بیته مایه ی سزاو ئازار بو ی. كه ئه ویش به سی قوناغی جیا جیا له م دونیادا پووده دات كه ئه ویش ئه مانه ن:

قوناغی یه كه م: ئازاروغه م وپه ژاره ی ئه و كاته ی كه له هه ولی به ده ست خستنی ئه وشته دایه .

قوناغی دووه م: ئازاروغه م وپه ژاره له مه ترسی له ناوچوون وله ده ست دانی ئه وشته و وه پارێزگاری كردن لێی.

قوناغی سی یه م: جائه گه ر شته له ناوچوو وله ده ستی دا، ئازاروغه م وپه ژاره ی زیاتر ده بیته .

به م سی قوناغه توشی سزا ده بیته له دونیادا.

وه له ژیا نی به رزه خیشدا: واته دوا ی مه رگ و مه ردن ئه و كه سه له نا په حه تترین جوړی سزاده بیته ، به هۆی له ده ست دانی ئه و نیعمه ت وژیا نه پرپوچه ی به سه ری بر د. وه ئازاری دا بپان و دووره په ریزی له خوا ی گه وره كه كاریگه ریه کی ئیجگار گه وره یان هیه له ده رونی ئه و كه سانه زیاتر له كاریگه ری كرم ومارومێروو له جه سه ته یدا. پاشتر له دوا ی زیندوو یونه وه یان پوه و سزای سه ختر و توندتر ده پۆن .

به راوردی ئه م حا له تانه بكه : له گه ل حا لی با وه پداران كه به درچوونیان له م ژیا نه پوه و خوشی وشادی و ژیا نی ئاسوده یی ده بنه وه ، وه به دیداری خوا ی خویان شاد ده بنه وه . ته نانه ت هه ندیک له پیا و چاكان له كاتی سه ره مه رگیشدا ده لێن: "ئای له م شادی وخوشی یه "

وه هه ندیکێ تر ده لێن: "جا ئه گه ر به هه شتی یه كان له م ژیا نه دا بن ئه وا خوشی وشادی و نمونه ی نیه "

وهه نديكى تر له پياوچاكان ده لّين: "له م دونيا يه دا به هه شتى خوښى
 هه يه، جاهه ركه سيك نه ي بينييت، له قيامه تدا ناچيته به هه شته وه." ^۱
 جا هه ركه سيك بى عه قلى ونه فامى بگاته نه نذازيه كه كه ژيان
 وبه خته وهري هه تاهه تايى له ده ست بدات بو چيژوله زه تيكي كاتى. ئاي
 له وكه سانه ي كه خواى گه وړه كړپاري كالاگه ي بيت به رامبه ربه به هه شتى
 به رين، وه پيڅه رى نه و كړين و فروښتنه ش پيغه مبه رى نازدار بيت صلوات
 چا كه سيك به م كړين و فروښتنه پازى نه بيت و به حه زوئاره زووه كاني
 بيفروښيت دواى له دواړوژدا گله يى له كي ده كات.
 هه وړه كو شاعير ده لّيت:

إذا كان هذا فعل عبيد بنفسه فمَن ذا له من بعد ذلك يكرم؟
 واته: نه مه كاري به ننده بيت به دهر ونى خوږ جا نيتړ كي هه يه
 پړزي لى بنيت؟

خواى گه وړه ده فهرموي: (وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا
 يَشَاءُ.... الحج: ۱۸) واته: نه وهى خواى گه وړه قه درو پړزي بشكي نيت و
 پيسواى بكات نه وا هيچ پړزي نه ريكي نى يه، به پاستى خواى گه وړه نه وهى
 بيويته نه يكات.

۳۸- تاوان بينايى دل كوړر ده كات و پووناكى له ناو ده بات و به ربه ست
 له ريگه ي زانست وهيدايت دروست ده كات:

(امام مالك) كاتيک نه وهه موو زيره كى وزيړه ي له "امام شافعى"
 بينى پي ووت: من واهه ست ده كه م كه خواى گه وړه پووناكى يه كى باشى
 پي به خشيوى، ناگادار به به تاريكى تاوان له ناوى نه به يت.

^۱ - بړوانه خالي (۷۰) وهه ماشاى (مدارج السالكين) ي نووسه له به شى (منزلة الحياة
 الطيبة: ۱۸/۲) وهه كتبي (السادة والامان/ رضوان مع رضوان).

جا به بهرده وامي پرهشايي و تاريخي تاوان زياد دهكات له هيزي ئه و پووناكي يه ي دل دهشاريته وه، تا دواتر سياپوشي دهكات وهك شهوي تاريخك. وه ئه م تاريخي يه له دله وه ته شه نه دهكات تا پوخسارو پهل وپوكانيشي دهگريته وه. گهر به م ديمه نه توشي مهرگ بيت ، ئه و سهرپا گوره كه شي سياپوش ده بيت. ههروهكو پيغه مبه عليه السلام دهفه رمويت: (إن هذا القبور ممثلة على أهلها ظلمة، وإن الله منورها بصلاتي عليهم) ^۱. واته: ئه م گوران سهرپا تاريخي سياپوشي كردوون به وانه شي كه تييدان و به لام خوي گهره پووني دهكاته وه به صلاوات داني من له سهرپان.

وله پوژي چه شردا سهرجه م پوخساروكرده وه كانيان بلندو به رز ده بن كه هه موو كه سيك ده يانبينييت كه وه كو خه لوز پرهش داگيرساون ، ئه م حاله ت وديمه نه به راورد ناكرييت به هه موو خووشي يه كانى دونيا.. ئاي له حاله تي ئه وكه سانه په ناده گرم به خودا.

۳۹- تاوان دهروني مرقف بچوك وريسوا دهكات:

دهروني مرقف پيز ليئراوه له لايه ن خوي بالادهسته وه ، به لام تاوانكاري ئه و دهرونه ده ته پيئييت و بچوك وريسواي دهكات و وه بي پيزي دهكات وله ئاستي كه م دهكاته وه. به لام به خوداپه رستي وملكه چي بپرازينييته وه ئاوه دان وشكومه ندر ده بيت. ههروهكو خوي گهره دهفه رميت: (قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا * وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا.... الشمس: ۹-۱۰) واته: ئه وكه سه سهرفرازه كه دهروني پاك وپوخت كردوه به ملكه چي وخواپه رستي * وه ئه وكه سه ناو ميده كه دهروني خوي ناپوخت كردو ئالوده ي تاوان وخرابه ي كرد.

^۱ - ئه م فهرموده يه (صحيحه)، (مسلم: ۲۹/۷ - نووي) گيراويه تيه وه له نه سلدا له (بخاري: ۴۵۸، ۱۳۳۷) هاتوه.

وه وشهى (دَسَّاهَا) له بنه پرتدا له (تدسيه) وه هاتوه واته
(ته پانندن) ياخود شاردنه وه. وه كو ده فهرمويت: (أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ..
النحل: ٥٩) واته: له خوځدا ونى كړدوون.

واته ياخي وتاوانكار دهر ونى خوځى له تاواندا وونه كړدوه و پيژى
له ده ست داوه و شكومه ندى شكاوه، وه له لاي خواو خه لكى بى پيژو پيسوا
بووه. خواپه رستى وملكه چى بوون بڼو خدا دهر ونى پيژدارو شكومه ند و
ئاست به رز ده كات، كه نه مانه ش دهر نه نجامى خو به كه م زانينى وملكه چى
بوونه به رامبه ر به خوداى گوره.

٤٠- تاوان وتاوانكار... به هه مېشه يي ديلى شه يتان وبه ندى چه زوئاره زووه كانيتي:

كه سى تاوانكار هه مېشه ديل و كوت وبه نده ي درنده ترين دوژمنه
كه شه يتان وده روني تي. كه دژوار ترين جوړى به نده، به نده ي شه يتانه.
وه دژوار ترين كوت، كوتى ئاره زووه كانه. جا نه وكه سه چوڼ ده توانيت
پوه و خواى گوره هه نكاو بنيت كه دل وده روني به ند كراوه.

نمونه ي دل وه كو بالنده يه ك وايه كه هه رچه نده به رز بيته وه به روه قولاي
ئاسمان بفري ت، نه وا نه ونده زياتر دوور ده كه ويته وه له ته له و پاوچيان.
وه به پيچه وانه وه، هه رچه نده نزم بيته وه پوه و مه ترسى ده بيته وه. وه له
فه رموده يه كدا هاتوه كه پيغه مبه ر ﷺ ده فهرمي ت: (الشيطان ذئب
الانسان)^١ واته: شه يتان بڼو مرؤقه وه ك گورگ وايه.

هه روه ها مه پرى دوور له شوان وپه رژين زياتر توشى مه ترسى گورگ
ده بيته وه. به هه مان شيوه ش كه مرؤقه له خدا دوور بيت توشى داوى
شه يتان ده بيته وه، وه هو كاري پاراستنى بري تى يه له خواپه رستى

^١ - نه م فهرموده يه (ضعيف الاسناد)، (امام احمد: ٢٢٣/٥، ٢٤٣) به سه نه ديكي لاوازه وه
گيړاوي تيه وه.

و پارێزگاری کردن. هه‌روه‌ها گورگی دپنده زیاتر فورسه‌ت له‌مه‌ری دوور له به‌رژین و دوور له‌شوان ده‌بات ، چونکه‌نیچیرێکی ئاسانه.

پوخته‌ی باسه‌که: پوخته‌ی باسه‌که ئه‌وه‌یه که هه‌رچه‌نده به‌نده دوور بێت له‌خوای گه‌وره، زیاتر دوچاری مه‌ترسی به‌لا ده‌بێته‌وه. وه‌دووریش جووری زۆره ، هه‌يانه کاریگه‌ری و مه‌ترسی زۆتره . بێ ئاگایی مرقۆ دوورده‌خاته‌وه له‌خوای گه‌وره، به‌لام تاوانکاری و یاخی بوون دژوارتره له‌وی تر. هه‌روه‌ها دووری (بیدعه) زۆر مه‌زنتر و سامناکتره له‌هه‌ردووکیان. وه‌دووری دوووی و هاوبه‌شی په‌یداکردن له‌هه‌ره‌مه‌موویان مه‌ترسیدارتر و سامناکتره.

٤١ - تاوان مایه‌ی له‌ده‌ست دانی پێژوپله‌وپایه‌یه له‌ لای خوا و خه‌لك:

مرقۆ پێژلێنراوه له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه. گه‌ریبیت و بتوانیست پارێزگاری بکات له‌و پێژه وه‌ك مرقۆتیک. وه‌له‌نیو مرقۆه‌کاندا پێژدارترینیان لای خوای گه‌وره ئه‌و که سه‌یه که له‌ خواتر سه‌و گوێزایه‌لی به‌رنامه‌که‌یه‌تی، وه‌که‌سی یاخی بوو تاوانکار ئه‌و پێزو بایه‌خه له‌ده‌ست ده‌دات و وه‌سه‌رئه‌نجام له‌پیش چاوی خه‌لکی ده‌که‌وێت و نرخ و شکۆمه‌ندی ده‌دۆزینیت، چونکه هه‌موو مرقۆتیک بق و قینی له‌تاوان و تاوانکاری یه، هۆکاره‌که‌شی ده‌گه‌رێته‌وه بۆ به‌زاندنی سنووری خودا و خه‌لکی. هه‌ربۆیه له‌پیش هه‌ردووکیان ده‌که‌وێت و ژيانێ پێده‌بێت له‌ناپه‌حه‌تی ده‌رونی و هیوابراوی و سه‌رگه‌ردانی که‌خۆی له‌خۆیدا ئازار و سزا که‌یه. جا ژيانێ به‌م چه‌شنه به به‌راورد له‌گه‌ڵ چێژی تاوانکاریدا چ مانا و اتایه‌کی هه‌یه... به‌لام ئاره‌زوو سه‌رخۆشی کردوون و عه‌قلی له‌ده‌ست داون.

وه‌له مه‌زنترین نیعمه‌ته‌کانی خوای گه‌وره به‌سه‌ر به‌نده‌کانی یه‌وه‌بریتی یه له‌وه‌ی که خوای گه‌وره ناو و پله‌و بایه‌خی ئه‌و خواناسانه به‌رز راده‌گریت هه‌روه‌کو پێغه‌مبه‌ران که‌چۆن شکۆمه‌ندی کردوون تا قیامه‌ت

ناو و بایه خ و پیزی پاراستوون ، که ده فهرمویت: (وَأَذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ
وَأِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ * إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى
الدَّارِ... ص: ۴۵-۴۶) واته: یادی به نده به پیزه کانمان بکه ره وه له ابراهیم
واسحاق یه عقوب که هه موویان دهستیکی بالایان هه بوو له گه یاندنی ثاینی
خوداو چاکه خوازی ، هه روه ها به رچا و پوونیان هه بوو له هه موو پوویه که وه
، وه ئیمه کردمان به به نده یه کی تایبه تی خۆمان به هۆی سیفه تی دنیا
نه ویستی که نه ویش یاده وه ری پۆزی قیامه ته .

مه به ست لیـره دا به رزپاگرتن وشکۆمه ندی ناو پوودا وه کانه که له م
دونیایه دا باس ده کریت. وه ئه مه ئه و زمانی پاستگۆیه یه که پیغه مبه ر
ابراهیم (س.خ) وه ک نزایه ک داوای کرد له خوای گه وره: (وَأَجْعَلْ لِّي لِسَانَ
صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ... الشعراء: ۸۴) واته: په روه ردگارم با یادی خیرم
له سه ر زاری به نده کانی داهاتوو هه بیـت.

هه ربۆیه خوای گه وره ش ده فهرمویت: (وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا
لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا... مريم: ۵۰) واته: ئیمه له پرهم و به خشنده یی
خۆشمان هه موویانمان به هرهمه ند کردو ئیمه زمانی خه لکی دیندارمان
هیـتا وه ته گۆ که هه تا هه تایه باسی ئه وانه به چاکی وبلندی بکه ن.

هه روه ها سه باره ت به پیغه مبه ر محمد ﷺ ده فهرمویت: (وَرَفَعْنَا لَكَ
ذِكْرَكَ.. الشرح: ۴) واته: ئیمه ناو و ناو بانگی تۆمان به رزو بلند پاگرتوو ه.

جا شوین که وتوانی پیغه مبه ریش به ئه ندازه ی ملکه چیان بو خودا
به شیان له و به رزی وبلندی به رده که ویت، وه یاخی بووانیش بی به ش ده بن
له و شکۆمه ندیه .

۴۲- تاوانکار بی به ش ده بیـت له ناوو سیفه ته جوانه کان:

که سی تاوانکار بی به ش ده بیـت له ناوه جوانه کانی برپواداران که وه کو
پیز لیتانیـک خۆی پی برازینیتـه وه، وه کو ناوه کانی (باوه پدار، خواناس ،

چاکه خوازی ، چاکه کار ، گوپرایه ل ، خواپهرست ، ژیر...هتد.) . وه له بری
 نه مانه ناوه ناشیرین و قیزه ونه کانی به سهردا ده بریت وهک: (تاوانکار،
 یاخی بوو ، سه ریچی کار ، تیکدهر ، پیس ، چلکن ، داوین پیس ، دز ،
 جهرده ، درۆن ، دووپوو ، بی وه فا ، بی متمانه ، سته مکار...هتد.)
 نه مانه ناوی فاسقه کانه: (بِسَ الْاِسْمِ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْاِيْمَانِ .. الحِجَرَات: ١١)
 واته: ئای که چه ند ناشیرین و ناشایسته یه ناو و ناتوره ی خراپ له دوا ی
 موستمان بوون.

ئه م ناوو سیفاتانه ی که ده بیته مایه ی په نجانندی خوا ی گه وره و
 شادبوون به دۆزه خ وه که دارکدرنی که سایه تی. جائه و که سانه تی تاوانکارن
 شایسته ی ئه م ناوانه ن.

گه ر نا ئه وا شایسته ی ئه و ناوه جوان و پیروژانه ده بوون که مایه ی
 په زامه ندی خواوه ند و شادبوونه به به هشت و به رز راگرتنی که سایه تیا نه .
 به لام هیچ پیگری و به به ستیک نیه له به خشینی خودا. وه هیچ به خشینیک
 نی یه که خودا پیگری کرد، وه هه رکه ستیک خودا پيساوسوکایه تی پی
 بکات، کئ هیه پیزی پی بدات. وه خوا ی گه وره چی بویت ئه نجامی
 ده دات. وه که ده فه رمویت: (وَمَنْ يُّهِنِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُّكْرِمٍ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا
 يَشَاء... الحج: ١٨) .

٤٣- تاوان کاریگه ری له سه ر پاده ی پرپوختی و که م کردنی ژیری هه یه :

هیچ کاتی که نابینی دوو که سی ژیر و عاقل و هۆشمه ند هه بن یه کیکیان
 خواپهرست و ئه ویتریان یاخی بویت ، چونکه که سی هۆشمه ندو ژیر
 هه میشه خواناس و بیرتیژو وریاو دانا هه میشه که سانی خواناسن. هه ربۆیه
 ده بینین قورئانی پیروژ و توویژ ئاراسته ی مروفه ژیر و هۆشیارو
 هۆشمه ند هه کان ده کات، هه ره که خوا ی گه وره ده فه رمویت: (وَأَنْتُمْ يٰ
 اَرْلِی الْاَلْبَابِ... البقرة: ١٩٧) واته: ئه ی خاوه ن ژیر و بیرو هۆشیاره کان
 پارێزگاری و ته قوا ی من بکه ن.

ههروه ها دهفه رموئیت: (فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ... المائدة: ۱۰۰) واته: ئەى ھۆشمەندان لەخوا بترسن وپاریزگارین بۆ ئەوھى سەرفرازو سەرکەوتووبن.

ههروه ها دهفه رموئیت: (وَمَا يَذْكُرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ... البقرة: ۲۶۹) واته: بەپاستى تەنھا خاوەن ژێرو بیرو ھۆشمەندەکان پەندو ئامۆزگارى وەردەگرن لەپاستى شتەکان دەگن. وەچەندەھا ئایەتى تری ھاوشیوەى ئەمانە.

کەى ئەوکەسە ژێرو ھۆشیارە کە تاوانکاری دەکات بەرامبەر بە پەروەردگارەکەى وڵى یاخى دەبێت. لەکاتیکیدا لەمال و مولکی تەواودایە ، وەلەنازونیعمەتى ئەو دەخوات و دەخواتەو، لەپیش چاوى ئەو ناپەوایی ئەنجام دەدات، وەخۆی لەپەحم و میهرەبانی خودا بى بەش دەکات، وەبەهەشتى بەرین لەخۆى حەرام دەکات ، وەدیدارى خوای مەزن لەخۆى قەدەغەدەکات. ئەبى ئەوکەسە چى عاقلێک بێت کەبۆ چێژى چەند ساتیکی کەم بەختەوهرى ھەمیشەى و پەزنامەندى خودای لەدەست دەدات. خۆى لەپیزی پیاوچاکان وخواناسان وەدەردیئیت. وەخۆى توشى خەشم قینى خوای گەورە دەکات^۱. جامرۆفی لەم چەشنە لە کەسانی شیت ئاست نزمترن.

بەلام کاریگەرى تاوان لەسەرکەم کردنى پادەى ژیری: بەپاستى ئەم حالەتە جیى سەرسوپمانە، ئەگەر مەرۆف ھۆشیار بێتەو لە خەوى غەفلەت بەناگابیتەو ئەو ساتە بۆى پوون دەبێتەو کە خۆش گوزەرانی و بەختەوهرى ھەمیشەى وچێژولەزەت لە پەزنامەندى خوای گەورە

^۱ - ھەروەکە شاعیر دەلێت:

ئەى نفس بۆ ھەووس ملەم مەشکێتە
رێی راستى ژینم لى مەشێتە
بۆ خۆشى تەنھا چەند ساتیکی کەم
خالقى کەووم لى مەرەنجیتە

"وەرگیر"

ویاداشته که یدایه . وه مهینه تی وئازارو تیاچوون له یاخ ی بوون و سه رکه شی دایه ، چونکه مروقی باوه پدار سه رفرازی هه ردوو دونیایه .

هه روه کو بی باوه پان له خووشی یه کانی ئه م دونیا به شداره و له نیعمه ت و به خششه کانی خودای گه وره بی به ش نی یه ، حالئ وه هه موو مروقیکی ئاساییه ، چ باوه پدار بییت یان بی باوه پ . وه هه روه ها سه ره پای ئه مانه ش چاوه پروانی خه لات و پاداشت و نیعمه تی به هه شتی به رینه له قیامه تدا که بی باوه پان لی بی به شن . هه روه کو خوای گه وره ده فه رمویت : (إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ.... النساء: ۱۰۴) واته : ئه گه ر ئیوه هه ست به ئازارومان دوو کردن بکه ن برینداری بکه ن ، ئه وای بی باوه پانیش توشی هه مان حاله ت ده بن . به لام ئیوه به ته مای به هه شت و پاداشتن له لایه ن خوای گه وره وه ، به لام ئه وان ئه و ئومیده یان نی یه .

په نا به خودا له و بی عه قل و نه فامانه ی که دونیا به قیامه ت ده گۆر نه وه ، وه ها و پرسیه تی پیغه مبه راو پیاوچا کان وشه هیده کان ده گۆر نه وه به خوانه ناسان و تاوانکارو نه فره ت لی کراوه کان .

٤٤- تاوان ده بیټه مایه دایرانی به ننده له خودای خوځی:

تاوان به ننده داده بریټ له خودای گه وره. واته هرکاتیک خوی گه وره دهستی میهره بانی له بنده کوی به ردا شه و هکاره کانی چاکه خوازی له دهست دهادت و توشی هکاره کانی خراپه کاری ده بیټ. جا چی چاوه پوان ده کریټ له ژبانی که سیک که هکاره کانی چاکه و باشی لی دایرانیټ و په یوه ندی له گهل خوی بالاده ستدا بچران بیټ. وه له بازنه ی سوزو میهره بانی و چاودیری خوی گه وره د ترازابیټ و له بازنه ی شهیتان و خراپه کاراندا گیرسابیټه وه.

وه هندی که سه له ف ده لین: مروفه کان له نیوان خوی گه وره وشهیتانی نه فره تیدان. جائه گه له خودای گه وره دایرپا و پشتی تی کرد، شهیتان باوهشی بو ده گریټه وه. وه نه گه له خوی گه وره دانه برپا و یاخی نه بوو، شهیتان پیټی ناویریټ.

وه خوی گه وره ده فره مویت: (وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا... الكهف: ٥٠) واته: نیمه کاتیک به فریشته کانمان ووت: سوزده بهرن بو ئاده م هر ره موویان سوزده یان برد، جگه له "ابلیس" که له دهستی پهری یه کان بوو به هو ی شه وه وه له فره مانی په روه ردگاری یاخی بوو. ثایا په وایه که شه و نه وه که ی بکه نه پالپشت و یارویاوه ری خوتان له جیاتی من، له کاتیکدا شه و دوزمنی همیشه یی نیوهن. ثای که چی سه رلیشیوان و نه نجام خراپیټکه بو سته مکاران که له جیاتی خودا گویریایه لی دوزمنیکی وه شهیتان بکه ن.

خوی گه وره به زمانی حال پیټان ده لیټ: نیمه پیزی تاییه تیمان له باوکتان گرتووه و په و پایه یمان به رز راگرتووه و له که سانی تر جیامان کردووه ته وه، وه فره مانمان به فریشته کان کردووه سوزده ی پیزی بو بهرن ، وه هر ره موویان گویریایه ل بوونه ته نها دوزمنه کوی من شه و نه بیټ،

که له فرمان و برپاری من یاخی بوون. جا پاش هم پووداوه و دژایه تی یه
چون ئیوه ری به خوتان ده دن گوپرایه لی بکه ن و سه ریچی
په روه دگار ه که تان بکه ن له کاتی کدا ئه و دوژمنی من و ئیوه شه؟

وه ئیوه پشتیوانی ده که ن له کاتی کدا من فه رمانم پیی کردوون
که سه ریچی بکه ن. جاهر که سیك پشتیوانی له دوژمنی خودا بکات، ئه و
ئه و و دوژمنه که له لای خودا وه کو یه کن. جا گوپرایه لی خودا به بی
سه ریچی دوژمنه که ی نایه ته دی، چونکه گوپرایه لی کردنی خودا و
پشتیوانی کردنی دوژمنه که ی له یه ک کاتدا دووشتی مه حاله ئه مه له لایه ک،
وه له لایه کی تره وه ئه مه زور دژوارو مه حاله، که دوژمنه که له یه ک کاتدا
دوژمنی مروّفه و خوداش بیت.

دوژمنایه تی توو ئه و له نیوان شه یتان ونه وه کانی ئاده مدا هیه که زور
قول وگه وره تره له دوژمنایه تی نیوان گورگ ومه پ. ئه وه تا خوای گه وره
ده فه رمویت و ناگادارمان ده کاته وه که دوژمنی سه رسه ختی ئیوه یه: (وَهُمْ
لَكُمْ عَدُوٌّ... الکهف: ۵۰) وه ئاماژه به درنده یی وناپه سنی ئه و دوژمنه
ده کات که ده فه رمیت: (فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ... الکهف: ۵۰) جا هوکاری
سه ریچی شه یتان بو خوای گه وره بریتی بوو له هاتنه بوونی مروّفه وه.
شه یتان له یه ک کاتدا دوژمنی سه رسه ختی مروّفه و یاخی بووی خوداشه.
که پیویسته نه وه کانی ئاده م دژایه تی کردنی شه یتان به کاری هه نوکه یی
ژیانیان دابنن. جا ئیتر هم گوپرایه لی ومله که چی یه له پای چی؟

هه روه کو بلیت له میانه ی هم ووته یه دا خوای گه وره نه رمه گله ییه ک
ئاراسته ی مروّفه ده کات، که هوکاری بنه په تی دژایه تی کردنی شه یتان بو
من پیزنه گرتن بوو له باوکتان، که چی ئیوه ش سه ره پای ئه مه ش په یمانی
گوپرایه لی ئه ده نی ومله که چی ده که ن وناشته وایی له گه ل ده به ستن؟

٤٥- تاوان به ره که تی دین و دونیا له دهست دهدات :

هه ربویه ده بینین پیت و به ره که ت له دین و دونیا و ته مه نی یاخی بواندا نی یه ، بگره تاوانکاریه کانیا ن نه مانی پیت و به ره که تی سه رزه ویشه . خوای گه وره ده فهرمویت: (وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ... أَعْرَاف: ٩٦) واته: خوئه گهر خه لکی شاره کان به پراستی باوه پریان به یتایه و خویمان بپاراستایه ، نه وای گومان نیمه ده رگای فهر به ره که تی ئاسمان و زه ویمان له سه ر ده کردنه وه .

هه روه ها ده فهرمویت: (وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَّاءً غَدَقًا * لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ... الجن: ١٦-١٧) واته: جائه گهر خه لکی پښگه ی خواناسیان بگرتایه ته به ر نیمه بارانی پر به ره که تمان به سه ردا ده باراند تا تاقیان بکهینه وه ، وه مروف به هوی تاوانه وه له پزق بی به ش ده بیت.

وه پیغه مبه ره ﷺ ده فهرمویت: (ان روح القدس نفث في روعي انه لن تموت نفس حتى تستكمل رزقها فاتقوا الله واجملوا في الطلب، فإنه لا ينال ما عند الله بطااعته، وان الله جعل الروح والفرح في الرضى واليقين. وجعل الهم والحزن في الشك والسخط).^١ واته: گیانی پیروز^١ واته جبریل "خزاندیه" چرپاندیه "دل مه وه که هیچ که سیك نامریت هه تا مه رچی رزق هه یه ته وای نه کات. جاخوستان بپاریزن وله خودا به جوانی بپارینه وه ونزابه کن ، چونکه به ملکه چسی خوا به رستی نه بیت به مرارو ئومیدتان ناگهن له لای خوای گه وره. جا خوای گه وره ئاسایش و خویشی وشادی له په زامه ندی دلنیایدا کو کردوته وه، وه ناخویشی و خه مناکی له گومان و تو په یدا کو کردوته وه.

^١ - ئهم فهرموده یه (صحیح)ه، (ابن ماجه: ٢١٤٤) گتر او به تیه وه له فهرموده ی جابر رضی الله عنه وه (ابو نعیم) له (الحلیه: ٢٧/١٠) له فهرموده ی (ابی امامه) له (البانی) له (صحیح الجامع) هینا ویتی ده لیت "صحیحه".

وهپیشتر ئه‌م (أثر) ه‌مان باس کرد له‌کتابی "الزهد" دا که (امام احمد) ده‌گیریتیه‌وه: (خوای گه‌وره ده‌فرمیت که‌من په‌زامه‌ندیم نواند ئه‌وا به‌ره‌که‌ت داری ئه‌که‌م، وه‌سنووری به‌ره‌که‌تی من کوتایی نایه‌ت. وه‌ئه‌گه‌ر تورپه‌بووم ئه‌وا نه‌فره‌ت ده‌که‌م، وه‌نه‌فره‌تم به‌حه‌وت نه‌وه‌و وه‌چه‌دا ده‌چیته‌ خواره‌وه) .

جا فراوانی پزق به‌زۆری کارکردن نی یه، هه‌روه‌ها ته‌من درێژی به‌زۆری مانگ و سال نی یه، به‌لکو له‌به‌ره‌که‌ته‌که‌ی دایه.

پیشتر نه‌وه‌مکان پوون کرده‌وه که ئه‌و ماوه‌یه‌ی له‌ته‌مه‌نی مروّف که‌به‌ ژبان ده‌ژمێردریت که‌به‌ دل و گیان و ده‌رون ملکه‌چی و په‌یوه‌ستی و خواپه‌رستی تیدا بکات بوّ خوای گه‌وره و ئارامی و هیمنی و دلنیاپی به‌ده‌ست به‌ینیت به‌یادوزیکری خوای گه‌وره. جاجگه‌ له‌م ساتانه ئه‌وانی تر به‌ژبان ناژمێردریت که مروّف تیدا یاخی و سه‌رگه‌ردان و سه‌رکه‌شه له‌خوای گه‌وره دووره له‌ ده‌رون و بیروه‌وشی ده‌ژیت، به‌لکو ژبانی له‌ژبانی ئاژه‌ل که‌م بایه‌ختره، چونکه هیچ که‌سیک ژبانیک نی یه بتوانیت قه‌ره‌بووی ئه‌و ساتانه بکاته‌وه که‌له ده‌ستی چووه. جائه‌گه‌ر میه‌ره‌بانی و سۆزو به‌خشنده‌یی خودا له‌ده‌ست بدات کێ هه‌یه جیگه‌و قه‌ره‌بووی بکاته‌وه. کێ هه‌یه وه‌ک خوای میه‌ره‌بان هه‌میشه زیندوو و بالاده‌ست بیت، تاب‌توانیت قه‌ره‌بووی بکاته‌وه.. جاکه‌سی ته‌نها گه‌ردیله‌یه‌کی به‌ده‌ست نه‌بیت به‌چی قه‌ره‌بووی ده‌کاته‌وه؟..

شه‌یتان نه‌فره‌ت لی‌ کراوه

یاخی بوون سه‌رپنجی کردنی خودا مایه‌ی نه‌مانی به‌ره‌که‌ته، چونکه شه‌یتان نه‌فره‌تی یه وه‌مایه‌ی نه‌مانی به‌ره‌که‌ت، وه‌پالپشتی یاخی بووان و دۆستی سه‌رپنجی که‌ران و تاوانکارانه، جا هه‌رکه‌سیک په‌یوه‌ندی به‌شه‌یتانه‌وه‌هه‌بیت، مایه‌ی نه‌مانی به‌ره‌که‌ت. هه‌ر بۆیه پتویست کراوه

له شه رعی خودا که ناوی پیروزی خودا بهینریت وه که دهست پیکی هه موو کاریک، له خواردن و خواردنه وه و بهرگ پۆشین و سواربون وه سستان و پۆیشتن و ته نانهت چوونه لای هاوسه ریش، چونکه ناوی خودا مایه ی بهرکه ته ، وه هر به ناوهیتانی شهیتانی نه فرهت دوورده که ویتسه وه و بهرکه ت دار بیت.

وه هر شتیک بۆ خودا نه بیت بهرکه ت دار نی یه ، چونکه خودا خۆی سه رچاوه ی بهرکه ته ، جا هه رشتیک په یوه ست بیت به خودا وه بهرکه ت داره . و ته ی بهرکه تداره ، پیغه مبه ری، به نده خواناسه کانی، مالی پیروزی... هه ره موویان پیروز و بهرکه تدارن. جا هه رشتیک وکه سیك و کرداریك بۆ خودا نه بیت بی بهرکه ته ، وه بهرکه تدار ی و پیروزی شته کان به نده به راده ی نزیکیان له خوای گه وره وه .

نه فرهت دژی بهرکه ته : هه ر زه وی وکه س و کاروئا کاریک خودای گه وره نه فره تی لی بکات ئه وه پیروزی بهرکه تدار ی له دهست ده دات. وه خوای گه وره نه فره تی له ئیبلیس کردوه . وه هر شتیکیش له لایه ن ئه وه وه بیت نه فرهت داره به پیی دوورونزیک ی له ئیبلیس وه .

جا لی ره وه یه کاریگه ری تاوانکاری و سه ریچی له نه هیشتنی بهرکه ت له پوزی و ته مه ن و زانست و کاردا. جا هه رکات و کارو سامان و زانستیك سه ریچی خودای تیدا کرابیت ئه وا له سه ر خاوه نه که ی ده که ویت به ته مه ن ناژمیرریت ته نها ئه وساته نه بیت که ئه و شتانه ی سه روه ی له پیناو ملکه چی وخواپه رستیدا به سه ر بردییت و به کاری هیئابیت.

جا که سی واهیه سه د سال له م دونیا یه دا ژیا بیت ، به لام ته مه نی راستی خۆی له ده سالیك تیپه رنه کات. وه هیه خاوه نی سه روه ت و سامانیکی ئیجگار زۆره به لام سامانی راسته قینه ی له چه ند دیناریك تی په پناکات که له پیناو په زامه ندی خودا به کاری بردییت. هه روه ها بۆ زانست وکه سایه تی و... هتد.

وله (ترمذي) دا هاتووه له فرموده ی پیغمبر که ده فرمیت:
 (الدنيا ملعونة ملعون ما فيها إلا ذكر الله عزوجل وما ولاء وعالم او
 متعلم)^۱ واته: دنیا نه وهی تییدایه نه فرهت لی کراوه ، ته نها یادی خواو
 خواپه رستی وزانا وزانست خواز نه بیّت.

هه روه ها له (أثر) دا هاتووه که: (الدنيا ملعونة ملعون ما فيها إلا ما
 كان لله).^۲ واته: دنیاو نه وهی تییدایه نه فرهت لی کراوه ، ته نها نه وه
 نه بیّت که بۆ خودایه. که ته نها له مه یاندا به ره که ت هه یه ، پشتیوانی ته نها
 بۆ خودایه.

^۱ - لهم فرموده یه (حسن)ه، (ترمذي: ۲۳۲۲) وه (ابن ماجه: ۴۱۱۲) گپړاویانه ته وه
 وه به لای "ترمذي" یه وه "حسن" ه.

^۲ - لهم فرموده یه (ضعیف الاسناد) ه، (ابو نعیم) له (الخلیه: ۱۵۷/۳، ۹۰/۷) وه (ابن
 الجوزی) له (العلل المتاهله: ۳۱۲/۲) وه (المیثمی) له (الجمع: ۲۲۲/۱۰) گپړاویانه ته وه
 له فرموده ی (ابی درداء) وه دایانه ته پال (طبرانی) له (الکبیر) وه ووتیه تی جگه له
 (خداش بن مهاجر) هه موو که سه کانی تر جیگه ی متمانه ن.

٤٦- تاوان مایه‌ی سوکی ونزمی وریسوااییه :

خوای گه‌وره دوو جور خه‌لکی به‌دیه‌یناوه که‌ئه‌وانیش: بَلَنَدو شکۆمه‌نده‌کان، وه‌سوک ونزم وریسواکان. وه‌شکۆمه‌نده‌کانی له‌پله‌ی به‌رزو بَلَنَد دا جیگرکردوه، وه‌به‌پِژو بایه‌خدارترین جۆری به‌نده‌کانیتی و سه‌ربه‌زی دونیاو قیامه‌تیان ده‌کات. وه‌هه‌روه‌ها (أَسْفَل السَّافِلین) جیگه‌ی وریسواکانه، وه‌سه‌ر شوژی که‌م بایه‌خی وبی پِژی سوکی دونیاو قیامه‌تیان ده‌کات.

هه‌روه‌کو له (مسند) ی "امام احمد" دا هاتوه له فهرمووده‌ی (عبدالله بن عمر) که پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرموویه‌تی: (بَعَثْتُ بِالسَّيْفِ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ، وَجَعَلَ رِزْقِي ظِلَّ رَمَحِي، وَجَعَلَ الَّذِي وَالصَّغَارِ عَلَى مَنْ خَالَفَ أَمْرِي).^١ واته: به‌شمشیره‌وه په‌وانه‌ کراوم، به‌هاتینیشم قیامه‌ت نزیک ده‌بیته‌وه، وه‌پۆزی من له‌ژێر سایه‌ی پمه‌که‌مدایه، وه‌پرسوایی و که‌م ئاستی له‌سه‌ر پِچی کردنم دایه.

جا هه‌رکاتیک مَرُوْهُ سهرپِچی یه‌ک بکات له‌پله‌وپایه‌ی داده‌به‌زیته‌ خواره‌وه وه‌به‌رده‌وام له‌گه‌ل سهرپِچی کردندا پله‌به‌پله‌ داده‌به‌زیت تا ده‌گاته‌ نزمترین ئاست. وه‌به‌پِچه‌وانه‌وه له‌گه‌ل هه‌ر چاکه‌یه‌ک پله‌یه‌ک به‌رزوبَلَنَد ده‌بیته‌ تاده‌گاته‌ به‌رزترین ئاست. مَرُوْهُ واهیه‌ له‌پۆزانی ژیانیدا توشی به‌رزبوونه‌وه و نزم بوونه‌وه ده‌بیته‌، به‌لام دواتر له‌چی ئاستیکدا خۆی بینیه‌وه، ئه‌وا له‌وانه‌ ده‌ژمێردیته‌. وه‌ناکریت ئه‌گه‌ر که‌سێک سه‌د پله‌ سه‌رکه‌وت، به‌لام پله‌یه‌ک دابه‌زی ئیتر له‌ئاست نزمه‌کان ده‌ژمێردیته‌. وه‌هه‌روه‌ها به‌پِچه‌وانه‌وه.

^١ - نهم فهرمووده‌یه (صحیح)ه، (امام ابن رجب الحنبلی) له (الحکم جدیده بالاذاعة) دا هیناوتی وه‌ (البانی) ده‌لته‌ "صحیح"ه، ده‌یداته پان (احمد) و (ابن عساکر) و (طبرانی).

هەندىك تاوان مەروۇ توشى دابەزىنى سامناك دەكات

هه ندىك جار مروفتاوانىكى نارهوا دهكات به شيويهكى زور سامناكانه
داده به زيت ونزم ده بيتوهه بو ناسته زور نزمهكان كه دورى نيوانيان
وهكو دورى نيوان پورمه لاپ وپوزئاواييت وهه رچه نده هول بسدات
به ناسانى سه رنه كه ويته وه.

هه روه کو له "صحیح" دا ها توه که پیغه مبر ﷺ ده فرمیت: (ان عبد لی تکلم بالکلمة الواحدة لایلقى لها بالاً یهوی بها فی النار أبعد مما بین المشرق المغرب) ^۱. واته: جاری واهیه بهنده کان "مروء" ته نها ووشه یه که نه درکینی و هیچ باکی نی یه، که چی نازانیت نه و ووشه یه به ناخی دوزه خدا ده بیاته خواره وه زیاتر له دووری نیوان پوژمه لات و پوژتاوا.

به چ به رزبونونه وه یه که ده گاته وه ئاستی جارانی؟!

دهرون به رزی ونرمی ۴۴یه

دابه‌زین کاریکى سروشتى یه بۆ ژيانى مړوؤ، وه دابه‌زینیش جوړى
 ژوره. جارى واه‌یه مړوؤ تووشى دابه‌زین ده‌بیټ به‌هؤى بى ناگاييه وه ،
 جاهه‌رکاتیک به‌ناگاهاته‌وه ده‌گه‌رپټه‌وه ئاستى جارانى خوۍ یان زیاتر.
 وه‌ه‌یه به‌هؤى کاریکى موباحه‌وه داده‌به‌زیت، جاهه‌رکاتى گه‌پایه‌وه سهر
 ملکه‌چى پيشووى ئه‌وا ده‌گاته ئاستى پيشووى خوۍ یان زیاتر، یان
 که‌متر. وه‌هر به‌هؤى سهرپيچى یه‌وه تووشى دابه‌زین ده‌بیټ. جا جوړه
 سهرپيچى یه‌که گه‌وره یان بچوک بیټ ، له‌م کاته‌دا بۆ گه‌پانه‌وه
 به‌رزیوونه‌وى بیټوېستى به‌ته‌وبه‌یه‌کى نه‌صوح هه‌یه .

۱- نهم قدر مروده به (صحیح) ه، (بخاری: ۶۴۷۷) وه (مسلم: ۱۰۹/۱۸- نووی) گیر او یانه ته وه.

ئایا تەوبەکار دەگەرپتەو ئاستی پیشووی خۆی

لەم بابەتەدا خەلکی ناکۆکن و چەند ڤاویۆچونیکیان ھەیە کە ئایا تەوبەکار دەگەرپتەو بۆ ئاستی پیشووی بەو ھەیکە تەوبەکردن تاوانە کە ھەسەرپتەو ھەسزاکەشی لەناو دەبات. ھەروەکو بۆ ئایا ئەم کارە لەبەر پەتدا ڤووی نەدایەت، بەلام ناگاتە بە ڤەلە ھەیکە جارانی خۆی.

ھەندیک لەزانایان دەڵێن: بۆ گومان ناگەرپتەو ئاستی پیشووتری، چونکە ئەو ساتانە ھە دەست چوو ھە توشی سەرپێچی بوو. نمونە ھە ھە بازەرگانیک وایە کە ھەرچەندە ڤۆزانە قازانج بکات و بێخاتەو گر، کە زیاتر ڤارە و قازانج بە دەست دەھێنێت. جائە و کەسە قازانجی ئەو ڤۆزانە ھە دەست داو ھە بە سەرپێچی کردو ھە، نیوان ئەم دوو قازانجە ماو ھەیکە زۆرە.

و ھەندیک تر دەڵێن: نمونە ھە ئەم ھەیکە تە ھە دوو کەس وایە لە ڤەیزەیکە ناکۆتا سەر دەکەون پێکەو ھە، لە ڤەدا یەکیکیان ڤەیکە دیتە خواریو ھە، ڤاشان دەستی کردو ھە بە سەرکەوتن، بەلام ئەو ویتریان لە سەرکەوتنی خۆی بەردەوامە. ھەربۆیە یەکیکیان بەو ھەیکە دوو میان ناگات.

و ھە شیخ الاسلام "ابن التیمیہ" توانی ڤیریاریکی ڤەسەند لەم ڤووەو بەدات کە دەڵێت: ھەندیک لە تەوبەکاران دەگاتە بەرزتر و بلندتری لە ئاستی پیشووتری، و ھەمیشە ناگاتە ئەو ئاستە ھەیکە جارانی.

و ھەمنیش دەڵێم: واتە ئەمە بەندە لە سەر جوو بە ھیزی و ڤروپوختی تەوبەکردنەو کەو ھە. کە ئەگەر تەوبەکار ڤاست و بە ھیزی دروست بێت و ڤرپیت لە ڤەشیمانی و گریان لە ترسی خودا و... ھتە. ئەمانە ئەو تەوبەکارانە دەگەیکە نیتە بەرزتر و بلندتر لە ڤەو ئاستی پیشووتری. و ھەیکە بۆ ئایا تەوبەکردنە بوو تە ما ھەیکە خێر بەرکەت بۆی، و ھەروا زەیکە بۆ بەخۆداچوونەو ھە ڤزگاریوون لە دەردە کوشندەکانی بۆ ناگایی. و ھەیکە

گه یشتبیته ده رگای میهره سۆزو لیبوردیی خودای میهره بان ، وه سه ری
زه لیلی وبی که سی وبی هیزی خوی به وپه پی خۆبه که م زانینه وه که چی
کردییت له لووت به رزی وخۆبه شت زانین وجۆروئاکاره ناره واکانی تری پی
له گۆرنا بییت.

جا چی به خششیک هه یه بگاته به نیعمه تی به خۆدا چوونه وه و
هه ستردن به به خشین ولی بوردیی خودا ، وه خوی زۆر به که متر بزانییت
به رامبه ر به و لوتف و میهره بانی یه که خودا پیی به خشیه و . وه چی
به لایه که هه یه مه تر سیدارتر بییت له وه ی که مرۆف خوی له وه به گه وره تر
ببینییت که پیی دراوه له لایه ن خودا وه ، سزانه دان وتۆله نه سه ندنه وه ی
خودا لیی به لیها تووی و پایه به رزی خوی بداته قه له م، که چی نه وکه سه
شایه نی سزایه چیاکان به رگه ی ناگرن، نه خوازه نه و مرۆفه لاوازه .

هه رچه ندنه تاوانه که بچوک بییت به لام ته ماشای گه وره یی وه زنی
وبالاده ستی وه یه تی نه و خودایه بکه که سه ری پیچی ده که ییت که
به خشینه ری هه موو نیعمه ته کانه . بی گومان هه موو که سیکی باوه ردارو بی
باوه ر و جوامیرو نامه رد له لایا له نگه یه که به رامبه ر پیاویکی گه وره و
پایه دارو ده م سپی و ده سه لاتدار هه ندی شتی ناره و نه نجام بدات له پیش
چاوی، نه خوازه نه مه به رامبه ر به دیهینه ری ئاسمانه کان وزه وی و خودا و
په ره ردگاری جیهان نه نجام بده ییت، جا خۆنه گه ر خوی مه زن برپاری
نه دابوایه که په حمه ت و سۆزی پیش توپه یی وتۆله سه ندنه وه ی دابوایه ،
نه و ئاسمانه کان ده پوخان به سه ره یه کدا و زه وی خاپورده بوو له نه نجامی
سه ری پیچی به ندنه کاند. خوی گه وره ده فه رمییت: (إِنَّ اللَّهَ يُمَسِّكُ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا
غَفُورًا... فاطر: ۴۱) واته: به راستی هه ر خودای مه زنه که راگری
ئاسمانه کان وزه وی یه وناهیا ییت بروخییت و بترازییت به سه ره یه کتریدا، جا
نه گه ر بترازییه و بروخایه به سه ره یه کدا ، کی هه یه جگه له خوی مه زن

بتوانیت رایانگریخت. وه خوای گه وره به رده وام خوگرو ئارامگرو لی خوش بووه.

لیتره دا تیبینی نه وه بکه که خوای گه وره کوتایی ئه م ئایه ته پیروژه ی به دوو ناوی هه میشه پیروز وجوان هیئاوه که نه وانیش (حَلِيمًا غَفُورًا) ه. خوئه گهر "حَلِيم" ی خودا نه بوایه به رامبه ر تاوانبارن وه "غفور" نه بوایه به رامبه ر به سه ریچی کاران ، ئه وا ئاسمانه کان وزه وی جیگیر نه ده بوون. وه خوای گه وره باسی له سه ره نه نجامی هه ندی له بی پروایی به نده کان ده کات که په حمی خودا نه بیئت چی به سه ر بونه وه ردا ده هات له ده ره نه نجامی تاوانه کانیان، که ده ده فره مویت: (تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًا.... مريم: ۹۰) واته: له ده ره نه نجامی ئه و گوفتاره نارپه وایانه دا خه ریکه ئاسمانه کان بپوخین و خاپورین به سه ر یه کتردا و زه وی شق به ریت و پوچیت و چیاکان وردوخاش بن.

خوای گه وره له ده ره نه نجامی ته نها تاوانیکدا "دايك وباوكماني" له به هه شت وه ده رنا، وه "ئيبليس" یش له ده ره نه نجامی ته نها سه ریچی یه ک دوو چاری نه فره تی هه تا هه تای ی بوو، به لام ئیمه ی مل هوپو سه رگه ردان ، هه روه کو شاعیر ده ئیت:

نصل الذنوب الى الذنوب ، ونرتجي درج الجنان لدى النعيم الخالد

ولقد علمنا أخرج الأبويت من ملکوته الاعلى بذنب واحد

واته: ئیمه تاوان گری ده ده یین به ده م تاوانه وه ، وه ئاواته خوازی به هه شتی به رین ده که یین.

وه ده شزانین باوک و دایکمان ، له به ر ته نها تاوانیک له به هه شت ده رکران.

پوخته ی مه به ست: مَرُوفٌ هه نديک جار ته وه کردنه که ی ده بیته مایه ی خیرویه ره که ت بو ی و ئاستی به رزتر ده کاته وه، وه به پیچه وانه وه جاری واهیه تاوانه که ئاستی داده گریت و ناگه ریته وه ئاستی جارانی.

ئەو سەبارەت بە تاوانکاری، بەلام خوانە خواستە دابەزینە کە بە ھۆی ناپەواپەکی وەکو گومان و بێ باوەری و ھاوبەشی پەیداکردن بێت، ئەوا تەنھا بە گەرانە وەو تازەکردنە وە ی باوەرو ئیسلامەتی نەبێت دەربازبوون و گەرانە وە ی دژوارو زەحمەت و مەحالە.

٤٧- تاوان دەبێتە مایە زال بوونی خەڵکی بە سەر بکەرە گەمی دا:

شەیتان بە شێوەیەکی بویرانە زال دەبێت بە سەر تاوانکاردا کە ئەویش بە دڵپراوکی و ترساندن و غەمبارکردن و لەبیرکردنی بەرژە وەندێکەکانی. بەر دەوام شەیتان ھانی دەدات سەرپێچی خوای گەورە ی پێ بکات. وە ھەر وەھا مڕۆفە شەیتانیەکانیش بەر دەوام ئازاری دەدەن لە ئامادەبوون و ئامادەنەبوونیشدا. تەنھا کەس و کارە کەش زال دەبێت بە سەریدا بویرانە ئازاری دەدەن و تەنانەت دراوسی و ئازەلەکانیشی.

ھەندیک لە سەلف دەلێن: من کاتێک سەرپێچی خودا دەکەم، ھەست بە کاردانە وە کە ی دەکەم لە ئاکاری ھاوسەرە کەم و تەنانەت ئازەلەکانیشمدا.^١

ھەر وەھا کار بە دەستانیش ئەگەر دادپەر وەربن بویرانە یاسای خودای بە سەردا جێ بە جێ دەکەن. بەم چەشنە ھەموو شتەکان دژی دەو و ستنە وە. تەنانەت دەرونی سەرکەش دەبێت لە ژێر ئیرادە و ویستیدا نامێنێت، ئەگەر بێ وێت بەر و کاری خواپەرستی بگەرێت وە ئەوا دەرونی گوێراپەلێ ناکات و یاخی دەبێت لێ و بەر و ھەل دێری دەبات، چونکە مڕۆفی باوەر دار لە نێو پەرژین و شورای پۆلانی خودای گەورە دایە و پارێزراوە لە ھەموو شتێ. وە کاتێک یاخی دەبێت لە و نێو ھەندە نامێنێت و چیت کەس ناپارێزێت. ئیتەر ھەموو چەتە و رێگریک فورسەتی لێ دەھێنێت

^١ - ئەمە ووتە (فیضل بن عیاض) ھ.

، به پئی ئەندازەى ئەو بویریهى ئەنجامى داوه له سه رپچى کردنى خوای گه وره دا که سانی تریش بویرانه زال دهن به سه ریدا.

جا هه میشه به لاو مهینه تیه کان له کى برکى و پوبه پوبوونه وه دان به رامبه ر به چاکه کان، وه سه رکه وتن بۆ به میزترینانه. وه هه روه ها خوای گه وره به رگری له باوه رداران ده کات وه باوه رپش و ته وکراره، به پئی به میزی باوه رکه وه به رگری له خراپه کان زیاتر ده کات. جا خودا پشت و په نامان بیّت.

٤٨- تاوان ده بیته مایه ی له ده ستدانی توانا کان:

هه موو مروّفیک پڊیستی به ناسین وزانسینی هوکاره کانی قازانچ وزیانی خو ی هه یه له ژیانی پۆژانه یدا. وه لیها تووترین کهس له م بواره دا ئەوه یه که زانیاری ته وای هه بیّت له سه ر باشه و خراپه کانی خو ی و چواره وری، تابه ته وای به شیوه یه ک به گرپان بخات که له به رژه وه ندی خو یدا بیّت.

په ی بردن به م زانیاریانه و زانسته له که سیکه وه بۆ که سیکی تر جیاوازه، باشترینیان ئەوه بوو که باس مان کرد که بتوانیّت به رژه وه ندیه کانی خو ی پپاریزیّت. وه تیا چوو ترین وه ژارترین کهس له بواره دا ئەوه یه که به رژه وه ندی خو ی نه پپاریزیّت وه یچ وریایی وتیگه یشتنیکی له م بواره دا نه بیّت.

تاوان ده بیته مایه ی په رده پۆش کردنی ئەو زانست و وریایی وتی گه یشتنه، هه ر بۆیه ده بینین که سی تاوانکار سه رقالی کاره لاوکی وبی نرخه کانه و وه کاره هه نوکه ییه کان پشت گو ی ده خات و نه دلای وریایی هه یه و نه هۆش و بیری ژیرداره نه جهسته ی گو پوتین وه یزی هه یه تا به ناگای به ینیته وه. واته هه ر هه موو ئەندامه کانی جهسته ی خو ی ناپاکی لی ده کات وه ک که سیکی دوژمن دار وایه له کاتی که دوژمن هی رشی کوشتنی بۆ دینیّت و په لاماری شیرکه "شمشیره که ی" ده دات، به لام

نايه ته دهستی يه وه و ژهنگ گرتوويه تی وخیانه تی لیّ دهکات وتوشی مه ترسی کوشتنی ده بیته وه . به هه مان شیوه دل ژهنگ ده گریّت وتوشی نه خوځشی ده بیّت وه یزی لیّ ده بریّت . وه له کاتی پووبه پووبوونه وهی له گه لّ دوژمندا دلّی هیچ خرۆش وپالنه ریکی "غیره تی" تیدا نی یه تا هانده رو پالنه ری ده ست و بازووه کان بیّت و به رهنکاری دوژمن بیته وه ، چونکه به رپه تی جهنگاندن و به رهنکاربوونه وهی مروّڤ له خودی دلّ دایه نه ک بازوو . که مروّڤ غیره تی له ده ست دا چیتر بازوو وچه ک هیچ پوڤلیکی کاریگه ر نابینن .

هه روه ها ده رونیښ به تاوان توشی گه نده یی وپیسی ده بیّت . له ده رونیکی دلتیایی و ئارامی یه وه به ره و ده رونیکی خراپه کار ههنگاو ده نیّت ، وه پشت ته ستور ده بیّت به تاوانکاری و چیتر ئارامی و دلتیایی پووناکاته ده رونی و ده رونی ده مریت چ له دنیاو به رزه خ و قیامه تیشدا ، واته سودی لیّ نابینیت .

پوخته ی مه به ست : هه رکاتیڤ مروّڤ که وته حاله تی نا په حه تی و به لای به سه ردا هات ، ئه و ئه ندامه کانی جهسته ی ناپاکی له گه لدا ده که ن ودلّی نایه ته ژیر باری پشت به ستن به خوداو گه رانه وه بۆ لای ونواندنن ته و په پری شیوازی به ندایه تی ، وه زمانی گوناکات و یادی خودا بکات و وه هه ماههنگی نابیت له گه لّ دلّیدا . وه نه گه ر یادیښی بکاته وه ته نها به زمانه و به س هیچ کاریگه ریه ک له سه ر دلّ دروست ناکات ، چونکه پیشت له سه ر ئه م کاره رانه هینراون و ژهنگی تاوانکاری لیّ داوون وله کاری خستوون ، وه ک که سیّک وایه چه ند سه ر یازیک بیپاریژیت له دوژمن ، به لام له کاتی هیرشه که دا که سیان ئاماده نین پاریزگاری لیّ بکه ن .

تاوان پڼگره له کوټا خیري

له هه موو شتيك سامناكترو مه ترسيدارتر نه ويه كه مروځ له سهره مرگ وکاتي گيان کپشاني دا زماني گڼه کات و شايه تماني بونه يه و نه توانيت شه هاده ت بلښت. که ديمه ني له م جوړه زور بينراوه له خه لکي.

ته نانه ت له سهره مرگدا به هه نديک که س ووتراوه شه هاده ت بيته و بلښ (لا اله الا الله) ووتويه تي: "نا... نا... نا... ناتوانم". وه هه نديکي تر له بری ووتني (لا اله الا الله) ووتويه تي: (شاه، روخ، ليتم برده وه) يه کسه ر گياني درچووه. وه يه زکيکي تر ووتويه تي بلښ: (لا اله الا الله) نه ویش ووتويه تي: (يا رب قائله يوما، وقد تعبت كيف الطريق الى حمام منجاب؟) واته خودايه کچيک پوژيک ووتی: نه ری زور ماندوو بووم، پڼگه ی هه مامی منجاب له کوټي به ؟

پاشان گياني درچووه.

وه به يه کيکي تر ووتويانه بلښ (لا اله الا الله) له بری نه وه گوراني ووتوه و تاتنا و تنننا، پاشان گياني درچووه. وه به که سيکي تر ووتويان بلښ (لا اله الا الله) نه ویش ووتويه تي: جا چ سوديکي هه يه ووتني ئيستاکه من هه رچی تاوان هه بيټ کردومه، نه يتوانيوه بيښي.

وه يه کيکي تر له وساتانه دا ده ليټ: چ سوديکي هه يه بيرم نايه ت تاکه نوږيژيکم بو خودا کردبيټ، نه يو توه و مردووه. وه به که سيکي تر که پييان ووت نه ووتی من کافر م ويه وه ی تو ده ليټ مرد.

وه که سيکي تر هه رچه نده هه ولي ددهات ده يووت زمانم به ستر اووه. بويان گيرامه وه که يه کيک له سوالکه ره کان له سهره مرگيدا له بری (لا اله الا الله) ده يووت: توخوا ديناريک، توخوا ديناريک، پاشان مرد.

¹ -نهم دوو ووشه يه ناوی ناوی دوو بهردو داشی یاری شه تره نج و دامه ن.

وهه نديك له بازرگانه كان پټيان راگه ياندم كه يه كي له بازرگانه كان له سره مرگدا بوو، نه وانيش پټيان ووت: بلي "لا اله الا الله" كه چي نه و دهيووت: نه م پارچه قوماشه زور هرزانسه، نه مه كپاريكي زور باشه... هتد، هه تا گياني دهرچوو.

سبحان الله... خه لكي چه ندين ديمه ني له م شيوانه يان بينيوه وپه ندي لي وهرناگرن، جانه گهر مروفك له په پري تواناو هيژوهوشدا بيت شه يتان زال بووبيت به سره ريداو سه رپيچي خوداي پي كردبيت وله تاوانكاريدا پوچووبيت، نه ي نه بيت له حاله تي بي هيژي وپه ككه وتني په ل وپو نه ندامه كاني و نه خووشي جه سته يي داوه شانبيت، وه له سره مرگدا بيت شه يتان چي پي بكات؟ بي گومان شه يتان به هه موو هيژيكي يه وه هه ولي نه وه ده دات كه نه م هه له زيږينه ي له ده ست بدات كه هه لي شه يتانه له سره مرگدا. وه له وساتانه دا نه و مروفه له بي هيژترين كاتدايه و وه شه يتانيش له وپه پري به هيژي دايه.

جا ليږه دا خوي گه وړه ده هه رميت: (يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ.... ابراهيم: ٢٧) واته: خوي گه وړه باوه رداران پايه دار ده كات له سره گوفتاري به جي ودروست له ژياني دنيادا، وه له سره مرگ وقيامه تيشدا "باوه پري دامه زراو فريايان ده كه ويټ" و گوفتاريان پيك وپيك دامه زراوده بيت به باوه په وه ده مرن، وه سته مكارانيش گومرا ده كات وه نه وه ي خوي گه وړه هه رچي يه كي بيه ويټ ده يكات.

جا چون خوي گه وړه كوتايي ژياني سته مكارو خوانه ناس وتاوانكاري چليش خوش به خت ده كات؟! كه له م دنيادا به رامبه ر به به رنامه كه ي لوت به رزو خو به زل زان بووه وديل وپه نده ي هه زو ثاره زووه كاني بووه ويادي خودا به زمانيدا نه هاتووه وپه رده وام سه رپيچي خودايان كرده وه. وهك بليي په يمان نامه ي لي خوش بوونيان بو ناماده كراوه

له سه ره مه رگدا، كه چى باوه پدارو خواناسه كان زه ندىيان چووه له ترسى مهينه تى يه كانى سه ره مه رگدا. (أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بِالْعَةِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لِمَا تَحْكُمُونَ * سَلِّمُوا إِلَيْهِمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ... القلم: ٤٠-٤١) واته: يان سويىندان له سه رمانه كه پوژى قيامت هه رچيتان بويت ئه وه ده بيت، پرسىاريان لى بكن بزانه كاميان زامنى ئه و كاره يه.

يا خود هه روه كو ووتراوه:

يا أمانا مع قبج الفعل منه أهمل

اتاك توقية أمن انت تملكه؟

جمعت شيئين: أمانا ، واتباع هوى

هذا ، واحداهما في المرء تهلكه

والمحسنون على درب المخاوف قد

ساروا ، وذلك درب لعت سالكه

فرطت في الزرع وقت البذر من سفو

فكيف عند حصاد الناس تدركه

هذا ، واعجب شيء فيك زهدك في

دار البقاء بعيش سوف تتركه

من السفينه إذا بالله؟ انت ام الـ

- مغبون في البيع غبنا من تدركه

واته:

ئهى ئه و كه سهى خوت به ئه مين ده زانى له گه ل ئه وهى په فتارت

ناشپرينه...

ئايا پاريزه ريكت بو هاتووه كه بتپاريزيت يان خوت هه ته؟

دوو شتت كۆكر دۆته وه ئه مينى وبى باكى له گه ل ئاره زووبازى...

كه بوونى هه ريه كيكيان له هه ركه سيكدا به هيلاكى ده بات

چا كه كاران له سه ر پىگاي مه ترسي دا هه نكاويان نا....

ئەو پېڭايە بوو كەتۈنەت گرتە بەر
 زىيادە پەۋىت كۆرۈپ چاندنى تۆۋەنە فامى....
 جا چۈن لەكاتى درۈپنەى خەلكى پىيادە گەيت؟
 ئەۋەى جىيى سەرسوپمانە لەگەل ئەمانەشدا تۆ بە چاۋى كەم...
 دەپوانىتە مالى كۆتايى لەپېنناۋ ژيانىك كەجىي دەھىلەيت
 جا توخوا كى ئەفامە؟ تۆيان ئەۋەى لەمامەلەدا...
 زەرەرى دەكات ، دىنبايە پۆزى پىي دەگەيت

٤٩- تاوان بىنايى دل كۆيۈر دەكات ياخود لاۋازى دەكات:

بى گومان دل بىنايى تايىبەتى خۆى ھەيە ، پىشتىش باسى ئەۋەمان
 كۆرۈپ كەتاوان بىنايى دل لاۋاز دەكات ، بەلام ئەگەر بەيەكجارى كۆيۈر
 بىكات ، ئەۋا بۆ دواجار ھىدايەت ناپىنىت وشارپىڭاى راستى بەيەكجارى وون
 دەكات.

كەمالى مەۋفائەتى لەسەر دوۋىنەما بەندە كەئەۋىش:

١- ناسىنى ھەق وراستى يە.

٢- ھەلېژاردنى ئەۋەقە.

پىزۈپلەۋپايەى مەۋفەكان لەدۇنياۋ قىيامەتدا بەندەلەسەر پادەى
 پەيۋەست بوونيان وپادەى مامەلەكردنيان لەگەل ئەم دوۋىنەمايەدا.

ۋەھەربوونى ئەم دوۋىنەمايەيە بوۋەتە مايەى ۋەسفى پىغەمبەران
 لەلايەن خۋاى گەۋدەۋە كە دەفەرمىت: (وَأَذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ
 وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ... ص: ٤٥) واتە: باس وىيادى بەندە
 بەپىزەكانمان بىكە "ابراھىم وئىسحاق وىيەعقوب" كە دەستىكى بالايان
 ھەبوۋ لە ھەق ۋەھەق وىستى و بەرچاۋپوۋنى و شارەزايىيەكى تەۋاۋيان
 ھەبوۋ لە ھەموۋ پەۋىيەكەۋە.

^١ - بىروانە خالەكانى: ١-١٩-٣٦

برگه‌ی (الْأَيْدِي) که له نایه ته پیروژه که دا به واتای هیژ دیت له جی به جی کردن وگه یاندنی حهق و حهق ویستیدا ، وه برگه‌ی "وَالْأَبْصَارِ" به واتای بهرچاو پوونی و بینایی ته واوله نایندا. که واته وه سف وپیتناسه‌ی کردوون به که مائی ناسینی حهق وکه مائی جی به جی کردنی حهق ویستی، به لام خه لکی له م یواره دا دابهش بوونه به چوار به شه وه:—

به ششی یه که م: نه وه بوو که باسمان کرد له پیغه مبه ران که به پیزترین وجوامیزترین دروست کراوه کانی خوای گهره ن.

به ششی دووه م: به پیچه وانه‌ی به ششی یه که مه وه ن که هیچ بیناییه ک و بهرچاو پوونی کیان نی یه له نایین و حهق و جی به جی کردنی حهق دا. که نه مانه زورینه‌ی زوری گیلن، نه وانه ن که بهرچاو یان برسی و ته نگ و ژیر ته سک و بیر کورت و بی هوشن ، جگه له پیسوایی هیچیان لی به ره م نایه ت.

به ششی سییه م: نه م به شه بیناییان حهق وراستی ده بینیت ، به لام زور بی هیژو بی ده سه لاتن ناتوانن پشتگیری بکه ن ویا نگه شه‌ی بو بکه ن و جی به جی بکه ن ، به لکو به باوه پداری بی هیژ ناوده برین، که خیر و باشه یان که م تره له چاو باوه پداره به هیژه کان.

به ششی چواره م: نه م به شه هیژوده سه لات و توانایان زوره وه به هیژن وهیمه ت به رزن، به لام بیناییان زور کورت بین وسسته که ناتوانن حهق وراستی له ناحهق جیا بکه نه وه، وه دؤستانی خودا جیا بکه نه وه له دؤستانی شه یان. که زور جار هه موو په نگیکی رهش به خورما ده زانن وهه موو سپی یه که به هیلکه و چاره سه ر به ژه هر و ژه هریش به چاره سه ر...

نه م پیر به به هیچ شیوه یه که بو پیشه وایه تی کردنی ثاینداران و برواداران ده ست ناده ن، به لکو پیشه وایه تی تایبه ته به به ششی یه که مه وه که خوای گه وره ده فه رمیت: (وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ.... السجدة: ٢٤) واته: ئیمه نه وانمان کردووه به پیشه وایانی

خه لکی و به پینماییه کانی ئیمه کارده کهن ، چونکه ئارامگر بوون و برپای ته وایان هه بوو به ئایه ته کانمان .

خوای گه وره له م ئایه ته پیروژه دا ئامازه بو دوو هۆکاری سه ره کی ده کات وه ک مه رجیک بو پیشه وایه تی ، که ئه ویش (صبر- ئارامگری ، یقین- برپای ته وایوون) که خوای گه وره ئه م پیپه ی پی به هره دار وریژدار کردوو له به شه کانی تر .

بوچی خودا سویند به کات ده خوات؟

خودای گه وره کات وزه مه ن هه لده بژیری و سویندی پی ده خوات ، چونکه کات مه ودای هه ول و کوششی سه ره به رزان و دۆپاوه کانه . که ده فره میت: (وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ العصر: ۱-۲-۳) واته : سویند بیته به کات * به به رده وامی مروڤه له خه ساره ت مه ندی دایه * ته نها نه وکسانه نه بیته که باوه رپان هیناوه و کرده وه ی چاک نه نجام ده دن و حق ده ناسن پشتگیری ده کهن و بانگه شه ی بۆده کهن و ئارامگرن له سه ر به جی گه یاندنی .

لیته دا ته نها ناسینی حق مه به ست نی یه ، به لکو گه یاندن و پشتگیری کردن و بانگه شه بو کردن و پینماییه بو کردن مه به سته .

جا جگه له م پیپه هه موو پیپیکی تر دۆپاوه خه ساره مه ندن . ئاشکرایه که تاوان و سه ریچی بینایی دل لاواز ده کات حق و راستی به پیی پیو یست ناناسیت ، وه له هه مان کاتدا هیمه تی بی هیژ ده بیته و ئارامگرنابیته له پیناویدا . به لکو زۆرجا ژه نگی تاوان پیوه ره کانی دل ده گۆرپیت ناحق به حق و خراپه به چاکه ده داته قه له م ، ریگه ی خودا ون ده کات و ریگه ی نه فامی هه لده بژیری و دنیا په رستی به راست و حق ده زانیته ، وه له راستی و حق ویستی ئایه ته کانی خودا بی ناگاده بیته . جا ته نها نه مه

به سه له کاریگه ریه خراپه کانی تاوان تا ده ست به رداری بین و خۆمانی لی
ده رباز بکهین.

۵۰- تاوان شهیتان له دلدای جینشین دهکات:

تاوان پئی خۆشکهره بۆ شهیتان تا بتوانیت جیگهی له دلی تاوانکاردا
بکاته وه وهیلانه و مۆلگهی خۆی تیدا دابمه زینیت وه ههنگاویکه بۆ
گومپا کردنی یه کجاری. به پێچه وانه وه ملکه چی و گوپراپه لی و خودا په رستی
دل پووناک و پۆشن دهکاته وه و ده پرا زینیت وه وهک ناوینیهی ساف
بریه داری دهکات و پرده بیت له یه ک پارچه نور و پووناکی. که زۆرجار
شهیتان له م جوړه دلانه هه لدیت و پرا دهکات، چونکه بهرگهی تیشک
و پووناکی یه کهی ناگریت. هه روهک هه لته اتنی گورگ له ترسی شیرنی نیو
بی شه دا.

که پووناکی تیشکی بهر شهیتان بکه ویت راسته و خۆ ده بیورینیت وه،
دواتر که شهیتانه کانی تر لینی کۆ ده بنه وه ده پرسن چی یه تی؟ ده لێن:
ئاده میزاد پیکایه تی، یان بهرچاوی ئاده میزاد که وتوه.

فيا نظرة من قلب حر منور یکاد لها الشيطان بالنور يحرق
واته: ئای له پووناکی دلی ئازاد که خه ریکه له پووناکیدا شهیتانه کان
بسوتینیت.

ئایا نه م دله و دلیکی کرماوی و مۆلگهی شهیتان زالبوو به سه ریدا و جی
به جی که ری هه ز و ئاره زوو ه کانی وهک یه کن؟ که هه می شه ها وه لیک
خراپه کاری له گه لدایه بۆ سه رلی شیواندنی. خوا ی گه وه ده فه رمیت:
(وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ تُفَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ * وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّوهُمْ
عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ * حَتَّى إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ
بُعْدُ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ * وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ
مُشْتَرِكُونَ.... الزخرف: ۳۶-۳۹) واته: که سیک خۆی کویر بکات له ناستی

قورئان و يادى خوداى ميهربان ، ئهوا ئيمه شهيتانك دهكينه ملؤزمى و "هاوهلى خراب" هميشه دهبيتته ياروياوهرى لهگهليدا دهبيت ،بئى گومان ئه وشه يتانه ريگه ي پاستيان لى ده شيؤيئيت و ده يانخاته سه ريگه ي خراپه كارى كه چى واده زانن له سه ريگه ي چاكن تا پؤزى قيامت هه موو شتيك پوون ده بيتته وه وه له كاتى ليپرسينه وه دا به شه يتانه كه ي ده لئيت: خوزگه نيوانى من وتؤ به قه ده ر پؤزه لات و پؤژئاوا له يه ك دوور بووينايه .. ناي كه چ هاوه ليكي خراب و ناله بارى ، ئه مپؤ ئه و قسه و گله يى و گازنده يانه بئى سوودن، چونكه ئيوه كاتى خؤى سته متان له خؤتان وله خه لكيش كردووه ،بئى گومان هه ردوولاتان له له سزاو ئازاردا به شدانن له دؤزه خدا.

خوای گه وره له م چهند ئايه ته پيرؤزه دا ئاماژه به وه دهكات كه هه ركه سيك پشت هه ل بكات له به رنامه ي خودا و پيغه مبه ركه ي و دژايه تيان بكات وه ولى تيگه يشتن و خواناسين نه دات ئه وه گيرؤده ي شه يتانكي خراب خوازي دهكهن كه هميشه ري نيشانده ري ده بيت له خراپه كاريدا.

وه هه روه ها خاليكي گرنگ ده ست نيشان دهكات كه بريتي يه له وه ي كاتيئك ئه و مرفه سه رگه ردانه كه ريگاي پاستى وون كردووه ، ئه وه نده ي تر شه يتانه كه گومراي دهكات به شيؤازيئك كه هه رچى ريگاي خراپه و خراپه خوازي هه يه له لاي ئه و به كاروكرده وه و ريگه ي چاكه خوازي ده يدا ته قه له م واته يه ك بؤ يه كترى ته واو كه ري خراپه كاريه كانن هه ربؤيه ساتى له قيامتدا به پاستى كاره كانيان دهگه ن هه ريه كه نه فرين له وي تر دهكات وه هيواخوازي يه كتر نه ناسينن وه دوورى له يه كتر ده خوانن.

هه رچه نده سروشتى ژيان وايه گه ريه كيئك له به لاؤ نا په حه تيه ك هاوبه شت بيت ،بئى گومان ده بيتته مايه ي سوك كردنى خه م و په ژاره كه له سه ر دل و ده رونت. هه روه كو (خنساء) له باره ي كوژراني براكه يه وه ده لئيت:

فلولا كثرة الباكين حولي على أخوانهم لقتلت نفسي
وما سيكون مثل أخي ، ولكن أعزي النفس عنه بالتأسي
واته: نه گەر زۆری شیوهن کاران نه بوونایه له چواردهورم که بۆ
براکانیان ده گرین نه وای من له ههژمه تا خۆم ده کوشت.
هه رچه نده که سی وهک برا که می تیدا نه بووه کوژراوه کان ، به لام بۆمن
باروخه م سوکی یه بینینی نه وای که ده گرین.
به لام له قیامه تدا خوای گه وره ئهم سروشته ده گۆرپیت وهک
له ئایه ته که دا ئاماره ی بۆ کراوه ، بگره بوونیان پیکه وه له سزادا هیه بار
سوکی یه که بۆ هیه لایه کیان دروست ناکات. خوای گه وره نه و بار سوکی
یه ی له سه ر لابر دوون و نه و سروشته ی لاگۆرپیوون وهک ده فه رمیت: ولن
يَنْفَعَكُمْ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ الزخرف: ۲۹ واته:
بوونی هه ردوولاتان له سزادا هیه بار سوکیه که پهیدا ناکات بۆ نه وای تر تان
چونکه ئیوه سته مکار بوون.

۵۱- تاوان وسهر پيچي له چه كه به هيزه كاني شهيتانه :

په كيكي تر له كاريگريه خرابه كاني تاوان وتاوانكاري بریتی يه له وهی كه تو هه ميشه دوژمنه كهت چه كدار ده كهيت و كار ئاسانی بؤ ده كهيت تا به باشتري شينواز له دژي خوت بجه نكيټ.

دوژمنيك كه هه ميشه له گه لندايه ، ته نانهت به ئه نندازهی چاو پروكانيك ليت بي ناگا نابيت. به رده وام دهرت بيني كه چي تو ئه و نابيني و هه موو جوړه ته له و پيلان و فيليك له دژت به كارد هينيټ. به رده وام شهيتاني گه وړه بانگيان ده كات وهانيان دهرات و پييان ده ليت: دوژمنه كه تان دوژمنه كه ي باوكتان كه مړوځه. نه هيلن له دهستان پزگاري ببيت كه به هويانه وه ئيمه ي شهيتان توشي نه فرهت وده ربه دهری بووين. مؤلهت نه دن ئه وان بچنه به هه شت و خوتانيش بؤ دوزه خ. ئه وان به ر په حمهت كه ون و ئيمه ش به ر نه فرهت. وهك ئيمه بي به ش بووين له به هه شت و ناتوانين له گه لئاندا به شدارين ، بانه وان له گه لماندا به شدارين له دوزه خ..

جا خوي گه وړه ئه م دوژمنه سه رسه خته ي پي ناساندووين فرهmani پي كردووين كه خومان ناماده كه ين له دزيان. كاتيک خوي گه وړه ئا ده م ونه وه كه ي بيني توشي سه رسه خترين دوژمن بوونه ، هوکارو چهك و پيداويستي ئه و جهنگه ي به هه ردولا به خشي و بانگه شه ي جيهاد و يازاري جهنگ و شهري كرد له سه ر زه وي له ماوه ي ته مه ندا ، وه مال وده روني له باوه دپاران كړي كه بجه نكيټ تي بكوشن وكوشتار بكن له به رامبه ر خه لاتي به هه شتي به رين.

وه نه مه ي به به لين و په يمان باس كردوه له كتيبه پيروزه كاندا كه "ته ورات وئينجيل وقورئانه". جاهه ر كه سيك ده يه ويت ئه و گري به سته مؤر بكات با ته ماشاي كپيارو خه لاته كه بكات وه چ بازرگانيهك وچ قازانجيكه ؟ كه ده فره ميت: (تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * يَعْفِرُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

وَيُدْخِلُكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ * وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ....
 (الصف: ۱۰-۱۳) واته: ئەي باوەرداران دەست نیشانی بازرگانیەکتان بۆ بکەم کە لە سەزایەکی بەئێش پزگارتان بکات، سەرەتا باوەر بەیسن بە خۆی گەورە و پیغەمبەرەکی وەتەن بکۆشن لە پێناوی ئەم پاستی بەدا بە مال و سامان و بەخت کردنی جەستە و گیانتان "واتە: ماندووکردنی جەستە و بیروھۆش تا دەگاتە گیان بەخت کردن" بۆ گومان ئەم کارە چاکتر و بەفێترە بۆتان ئەگەر بزائن و تەبەگەن، ئەوسا خۆی گەورە لەبری ئەمانە لەتاوانەکانتان خۆش دەبێت و بەھەشتی بەرین و پێشادی و خۆشیتان پێ دەبەخشێت کە پووبارەکان بە ژێرکۆشک و تەلار و دەرخ و یاخەکانتاندا تە دەپەریت، بە پاستی ئەمە یە سەرکەوتن و سەرفرازی دواتر ئەوەی کە ئێوە نۆرەزی پێ دەکەن پێتان دەبەخشێت کە سەرکەوتنە بەسەر دوژمنەکانتان و کردنەوێ و لات و دلەکانە، و ئەم مژدە یە بەدە بە برۆاداران لە ھەموو سەردەمی کدا بە مەرجی ئەوان بۆ خۆدا یە کلابن.

خۆی گەورە بەم جەنگە و یستی ئەو بوو کە پێزوپلە و پایە ی باشترین دروستکراوەکانی بنرخینێت پایە داریان بکات، ئەویش بە پێدانی بەیداخ و ئالای تە کۆشان لەدژی خراپەکاری. دڵی ئادەمیزاد کە چەقی خۆشویستی خۆدا و خواپەرستی یە پۆلی گەرنگ دەبینیت لەم پووبە پووبوونە و یەدا. وە کۆمەکی کردوو بە سەربازەکانی خۆی کە فریشتەکانن کە ھەمیشە وە ک گارد پاسەوانی دەکەن. کە دەفەر مێت: (لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ.... الرعد: ۱۱) واته: فریشتە بۆ شومارەکانی خۆدا بە نۆرە بەدوای یە کدادین تا چاودیری ئادەمیزاد بکەن لە بەرو پشت و ھەموو لایە کە وە بیپاریزن بە فەرمانی خۆدا.

شەفت بە شەفت نۆرە دەکەن و چەسپاوی دەبەخشن بە باوەرداران و ھاندەری چاکەن بە زمانی حال بە ئادەمیزاد دەڵێن: کاتر مێرێک ئارامگر

به تا به خته وهری هه تا هه تایی به ده ست به ئنیت. هه روه ها خوای گه وره جگه له مانه هه ر هه مووی پشتیوانی ته وایان ده کات له م جه نگه دا نه ویش به په وانه کردنی پیغه مبه ران وکتیب بۆیان تا پالپشت وپشت گیری باوه پداران بن.

جگه له هه موو نه مانه خوای گه وره به عقل وژیروی مروفی به هره مه ند کردووه ، به زانست وشیاری کردۆته وه به باوه پ چه سپاندویه تی به پینمای راست و هه له ی بۆ ناشکرا کردووه . گه ر ورد بینه وه ده بینین خوای گه وره به هه موو چه شنیک پشتگیری وهاوکاری مروفه کان ده کات له م جه نگه دا ده بینین:

ژیروی وعقل: سه رکردایه تی سوپا ده کن
زانست و مه عریفه : هۆکاره کانی جه نگ وپیداویستی یه کانی دابین ده کات.

باوه پ: به هیزو خۆپاگری ده کات.

دنیایی: هه لمه ته کانی بۆ ساز ده کات دژی دوژمه نه که ی.

چاوه کان ده زگای بینین وپشکنینیتی.

گوپییه کان: ده زگای هه والگری یه تی.

زمان: ده زگای وه رگپران وپاده رپینیتی.

ده سه ته کان وپییه کان: ده زگای جی به جی کردن وه وه له کانیتی.

سه ره پای نه مانه ش فریشته نزیکه کانی خودای گه وره هه لگرانی عه رشی مه زن، به شیوازی پشتگیری مه عه نه وی ده کن وده پارپینه وه که خوایه سه ریان خه یت و له تاوان بیانپاریزیت و به به هه شتیان شادکه یت.

وه خوای گه وره ش خودی پیروزی خۆی به رگری له باوه پداران ده کات به پپرو حیزبی خۆی ناویان ده بات. که هه ر حزبی خودا سه رکه وتوو سه رفرازه . (أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ... المجادلة: ۲۲)
هه روه ها خوای گه وره له چوار ووشه ی پوخدا شیواز وته کنیکی نه م

جهنگه ی پی فهرموین که دهفهرمیت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ... آل عمران: ۲۰۰) واته: نهی باوه پداران خوگروئارامگر بن ، وه ئارامگری به سه رخوتاندا بهینن هه میشه له سهنگه ری کوشش وخه باتدا بن ، له خوابترسن پاریزگارین بو ئه وهی سه رفرازی و سه رکه وتنی هه میشه یتان دهست که ویت.

ئه م جهنگه به بی ئه م چوار ته کنیکه سه رناگریت ، واته: ئارامگری و خو پراگری ناکریت تا "مصا بره" نه بیت. واته به ره نگاریبونه وهی دوژمن وپوه به پوهیو بونه وهی ، جا نه گهر دوژمنه که شی ئارامگریو، نه وای پتویسته "مرا بطة" هه بیت واته: "سهنگه ر چو ل نه کردنی دل" نه ک دوژمن زه فهریتیت وه سهنگه ره کانیش بریتیتین له سهنگه ری (چاوه کان ، گو ییه کان ، زمان ، سک ، دهست ، قاچه کان) . چونکه دوژمن له هه ول دایه له م سهنگه رانه وه هیرش بهینیت وخوی بگه یه نیت له دل، وه جهسته وپوهوش بشیتیت و تیکیان بدات.

ئه وه تا هاوه له سه کانی پیغه مبه ری خودا ^ﷻ که له دوا ی پیغه مبه ران به ریزترین پی پی مروفن، له هه موو که سیک زیاتر پاریزراو بوون له شه یتان، کاتیک سهنگه ری خو یان چو ل کرد له جهنگی "توحد" دا دوژمن زه فهری بهیتان و نه وهی که پوویدا پوویدا..

وه برپه ری پشتی هه ر سی بنه ماکه که بریتی یه له "تقوی" پاریزکاری کردن وله خواترسان، چونکه به بی ته قوا نه خوگری وئارامگری و سهنگه ر چو ل نه کردن سوودیان نابیت ، هه روه ها ته قواش به بی ئارامگری نابیت.

جا ئیستا له خودی خو تدا ته ماشای له یه کدانی ئه و دوو سوپایه بکه ، شه پی ئه و دوو له شکره بکه که چو ن هه ندی جار زال ده بن به سه رتدا ، وه هه ندی جاریش تو زال ده بیت.

پیلانەکانی شەیتان بۆ لەخستە بردنی مروۆ

بێ گومان شەیتان پیلانی تایبەتی خۆی ھەیە لەم بوارەدا. شەیتان لە دەست و پێوەندەکان و سەربازەکانی خۆی پرسپاری کرد ، کام سەربازە ی مروۆ لە مروۆ زۆتر نزیکترە و کاریگەری ھەیە لەسەر مروۆ؟ ئەوانیش ووتیان: "نەفس- دەرونی". شەیتان ووتی: لە دەرونیوە دەستی پێ بکەن و خاڵە لاوازەکانی بدۆزنەو و کاری لەسەر بکەن و ھەزو ئاواتەکانی بۆ بکەن ھەوای پاوەردنی و شەو و پووش کۆلی لێ نەدەن تا لەخستە دەبن. گەر ھاتوو دەرون ھەلگەرایەو و دژی پاشا "دل"، وەبوو ھاوکاری من، ئەوا ئیتەر ھەریەکە لەم سەنگەرە گرنگانە داگیر دەکەین و سەنگەرەکانی (چا، گو، زمان، دەم، دەست، قاچ) جا لەسەر ئەم سەنگەرە تێ بکۆشین و بچەنگین.

ئامۆژگاری ئیبلیس بۆ ئەو کانی

ھەركاتێك توانیتان دەست بگرن بەسەر عەرشی دلد، ئەوا ئەو مروۆ ھەیان کۆژاوە یان دیلە یاخود بریندارێکی سەختە سەنگەرەتان چۆل نەکەن ، وەمۆلەت و دەرفەتی ھێز و دەستی دوژمن نەدەن ھێرش بەینن بۆ پزگارکردنی دل. وەئەگەر ھێرشەکانیان زۆر بەھێزبوو، ئیوە کۆل نەدەن، بەردەوام بچەنگین تا کاتی ئەو ھێزە دەگاتە دل زۆر لاوازو بێ توانا دەبێت، چونکە گەر وابوو ئەوا ھیچیان پێ ناکرێت.

مەترسی تەماشای نادروست "نەزەری ھەرام"

ئیبلیس دەلێت: ئەو ھێزەکانمان ، کە دەستان گرت بەسەر ئەو سەنگەرە، ئاگەداری سەنگەری چاوبن ، دەرفەتی نەدەن تەماشاکردنەکانی سەرەنج دارو وردەکارییەت ، پاستەوخۆ لێی تێک بدەن بە نەزەری بێ ئاگایی و ئارەزووبازی ، چونکە دەرونیشی ھەزی پێیەتی.

دَلنیا بن سەنگەری "چاو" کاریگەری تەواوی ھەیە لەسەری ، من تەنھا لەو پێگایەوێ سەرم لەئادەمیزاد شتواند ، چونکە بەنەزەری ھەرەم تۆوی ئارەزووبازی وشەھوێتم لەدڵیدا پواندو بە ئاوی ھەژوئاوات ئاوی دەدەم تا ھیمەت بەرزێ دەکەم لەتاوانکاری و سەرپێچیدا نەزۆی دەکەم . جا چی دەتوانن لە تێکدانیی و سەرلێ شتواندنیان لەم سەنگەرەوێ بیکەن . گومرای بکەن و بڵێن : جا خودا چاوی بۆچی پێ داوین ؟ وەجوانی بۆچی دروست کردووە ؟ ئەگەر بۆ تەماشاکردن نەبێت ؟

خۆ ئەگەر ئادەمیزادەکان نەقام بوون ، پێیان بڵێن : ئەم تەماشاکردنە تێیدا گەورەیی خوای بەدیھێنەرمان بۆ دەردەخات ، جوانی بواریکە لەبوارەکانی گەورەیی شوێن دەستی پەرورەدگار ، پێویستە تێربین لە تەماشاکردن و پێ ھەڵدانی .

وەپێیان بڵێن : ئەم وێنەیە بەشیکی لەدیاردەکانی ھەول دەن بیری یەک پارچەیی بوون و ھەقیان لادروست کەن ، گەر پازی نەبوون ، ئەوا باسی توانەوێ حەولی گشتی و تاییەتیان بۆ بکەن تا دەبنە باری نەسرانیەکان کە خودا دا بەش دەکەن لەچەند جەستە یەکدا .

بەم چەشنە دواتر بیری دوورە پەریزی دوناویستیان لادروست بکەن ، وەخەلکی ساویلکە ی پێ لەخستە بەرن ، چونکە ئەمانە لەچەکە بەھێزەکانمانە .

مەترسی کوێگرتن لە ھەرەم

لەئامۆزگاری ئیبلیس بۆ سەربازەکان

ئاگاداری سەنگەری گوێ یەکان بن . شتانێک نەبیستیت کە ببیتە مایە ی شتواندنی کارەکانتان . جگە لە شت و دەنگی پرۆپوچ ھێچی تر بانەبیستیت ، خۆشترین ئاواز بە پرۆپوچترین وشە پرازینتیت وە ببیدەن بەگوێیدا . چی دەرونی پێی خۆش بوو باھەرئەوێ بیستیت ، نەک ئەوێ کە عەقڵی دەیەوێت .

به هېچ شپږه يه ك مۆلت نه دهن ووتې خواى گه وړه پيغه مېره كې
 بېستيت يان ووتې بانگه وازان وړېنمايى كاران، خو نه گړ شتى وا پوويدا
 دهره فته نه دهن بگاته بېرو هوشى لى بشيوتن، ياخود بيخه نه دلى يه وه
 كه وا ئه م كار ه دژواره به تو ناكړيت وه سه رقالي بكن به شتى لاوكى
 يه وه. وه نه وهى بؤ دروست بكن كه ده ست بگره به كالوى خوته وه با با
 نه بيات وكى نه مړو له حق دهرسيته وه، خوتو له و خه لكه زياتر نيت بؤ
 ژيان وېره وه ندى خوت توشى مه ترسى ده كه يته وه... هتد. تاده توان
 ناحقى بؤ پرازينه وه وحق له دليدا دهره پېنن.

پيلانى شهيتان بؤ ده ست به رداربوون له پرؤسه ي فره مان كړدن به چا كه وړيگري له خراپه

شهيتان پيلانى خوى هيه بؤ نه وهى ئاده ميزاد ده ست به رداری
 گه وړه ترين فره مانى خودای بيت كه "فره مان كړنه به چا كه وړيگرنه
 له خراپه". جا نه گړ به ویت له پيلانى شهيتان شاره زابيت، بېوانه پيلانى
 براكاني له و مړو فته شهيتان نه كه چؤن نه م پرؤسه يه له ناو دېنه به وهى كه
 نه مه خو هلقورتان دنه له كارومافى خه لكى تردا، وه شويى كه وتنى كه م
 وكوپى وناته واويه كان وعيى خه لكى تره، وه خوتوش كړنه به به لا
 ودروست كړدى ئاشوبه له نيتو خه لكيدا.

پيلانى شهيتان له شيواندنې يه كتا په رستى وړه د كړنه وهى سيفاته كانى خواى گه وړه

پيلانى شهيتان له م بواره دا له وهى دېنيته وه كه شويى
 كه وتوانى سونه له پړى دهرېكن وسيفات وكاره جوانه كانى خواى گه وړه
 په ك بخه نه له ژيړناوى "جهسته پيژى - التجسيم" وه "ليكچواندن -
 التشبيه" وه "چؤنيه تى - التكييف". بؤ نمونه:

"بلندبوونی خودای گه وره" وه له نگه رگرتنی له سه ر ته ختی عه رشی مه زن به لایه نگیر باس ده که ن.

وه "دابه زینی خودا بۆ ئاسمانی دونیا" وه فهرمووده که ی: (من سألني فأعطية).... کئی پرسیارو داوا بکات داواکاری یه که بۆ جی به جی ده که م) به جولاندنه وه و گواستنه وه وه سف ده که ن.

وه وه سفی خودا بۆ خودی خۆی به "ده ست وپوخسار" به نه ندانه کانی له ش لیک ده ده نه وه.

وه کاره کانی خودا به نوێ "حوادث" داده نین ، وه سیفه ته کانی شی به "اعراض" لیک ده ده نه وه.

به م چه شنه سیفاته کانی خودا په ده که نه وه.

وه سه ر له گه و جه کان ده شیوینن که بۆ سه لماندن سیفاته کانی خودا له قورئان وسونده هاتوه پێویستی به م کارانه هه یه. جا ئه م پوون کردنه وه یه به کخستنه له قالبی پاک و بیگه ردی ومه زنی و گه وره پاگرتنی خودا پیش که ش ده که ن. وه زۆریک له کال فامه کان ئه م شتانه وه ک خۆی وه رده گرن و به ووشه ی جیا و ازتر گوزارشتی لی ده که ن. خوای گه وره ده فهرمیت: (وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَبَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا... الْأَنْعَام: ١١٢) واته: جا بۆ هه ر پێغه مبه ریك و پڕواداریك دوژمنیکمان له شه یتان و په ری سازاندوه ، که به رده وام قسه ی زل و پزازه ده ده ن به گوئی یه کداو خۆیان و خه لکی پی سه رگه ردان و گومرا ده که ن.

¹ - نه مه به شی که له فهرمووده یه کی (صحیح) له دابه زینی خودای گه وره بۆ ئاسمانی دونیا له سی به شی شه ودا به چه ندین سه نه دی راست و دروسته وه، ههروه ها (بخاری و مسلم) و که سانی تریش نه م فهرمووده یه بیان گیراوه ته وه. بۆ نه م مه به سه ته پڕوانه (اجتماع الجیوش) و (مختصر الصواعق) ی نو سه ر.

جا خوای گه وره ئه و ووته و قسانه ی به پاراوه باس کردووه ،
چونکه ناحهقه بۆ قبول کردنی ده پرازینتیه وه و دهیدات به گوئی نه فام
وسه رکه شه کاندای و پئی گومرا ده بن .

پوخته ی مه به ست :

شه یتان له سه نگه ری گویدا مؤلگه ی دامه زران دووه و جگه له شتنای
پروپوچ و بی خیر نه بیته مؤله تی شتی باش و چاکه نادات بیته ژووره وه و
قازانجی پی بگه یه نیت ، وه نه گه ر هاته ژووره وه ش بی سوودی ده کات .

مه تر سیدارترین ساتمه ، ساتمه ی زمانه

شه یتان به یاردو دهسته کانی ده لیت : سه نگه ری زمان مه زنترین
سه نگه ره بۆکاری ئیمه ، ده زگای گوزارشت و وه رگپانی دل . جا زۆر
پیویسته به وریاییه وه له سه نگه ردا کاربکهن ، که مه ند کیشی بکهن بۆ
ووته ی نابجی و ناپه سه ند که هه ره مه مووی زیان به خش بیته و مؤله ت
وده رفه تی یادی خوداو قورئان خویندن و ووته ی ئامۆزگاری مه دن
له زمانی یه وه ده ربجیت . وه ئیوه له م سه نگه ردا دووکاری مه زنتان هه یه
پیویسته ده ست به رداری هه چیان نه بن : _

۱. قسه ی ناره واکردن : چونکه هه رکه سیك قسه ی ناره واکات ئه و
برایه که له براگه وره کانتان و له سه ربازه گه وره کانتانه .

۲. بی دهنگ سوون له ئاستی حه ق : جا هه رکه سیك له سه ر حه ق
به وه لام نه یه ت وه بی دهنگی هه لبرێتیت ، برایه که که پولائی
ئیه یه ، هه روه که یه که میان قسه که ری ئیوه سوو ئه مه ش برایه کی
که پولائتانه .

جا ئه مان نه ک مؤله تیان بدهن به ووته ی حه ق بدوین و بی دهنگ بن
له ووته ی ناره واک ، به هه موو پنگاکان ناره وایی پرازینتیه وه ، حه ق بیژان
بترسینن که سه رنه نجامیان باش نابیت . دلنیا بن پۆله کانم که سه نگه ری

زمان هۆکاریکی سه ره کی سه رگه رانی ئاده میزاده کانه. چه ندیان له م
پێگه یه وه دو چاری گرتن و کوشتن و تیا چوون بووه.

نامۆزگاریتان ده که م به وه ی یه کێکتان ووته یه که له سه ر زاری
برائاده میزاده که تانه وه بلێ، ئه وی تریشتان له گوێگره که ی گه وده
بکاته وه سه رسو پرمانی لادروست بکات و پێی دووباره بکاته وه،
به هه میشه یی هانده روها و کاریان له گوێگرتن و ووتنی قسه ی ناره وادا.

هه موو ده رگا و گۆشه یه کیان لێ بته نن، مۆله تیان مه دن وه بیرو
ئه وه تان ده مێنمه وه که م ن چی به لێن و سوێندیکم خوارد له به رامبه ر
خودا که یان که ووتم: (ثُمَّ لَا تَنِيَّهُمْ مِّنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ
وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ) * قَالَ فِيمَا أُغْوِيَنِي لِأَفْعُدَنَّ لَهُمْ
صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ... (اعراف: ۱۶-۱۷) واته: شه یتان ووتی: به هۆی ئه وه ی
که تو منت گو مپرا و سه رگه ردان کرد، ئه و سوێندی بێت منیش له سه ر پێگه ی
پاسته که بۆیان دانشم ولایان بده م و بیان ترازینم. پاشان سوێند بێت
به خودا له هه موو لایه که وه بۆیان بێم، له پشت و پاش و چه پ و پاسته وه،
وه دونیا یان لاخۆشه ویست ده که م و گو مان دوو دلیان له سه ر قیامه ت بۆ
دروست ده که م، وه زۆربه یان گو مپرا ده که م، که میان به سوپاس گو زاریت
ده مێننه وه.

ئایا نابینیت من له هه موو پێگایه که وه پیلان ده گێرم بۆ ئاده میزاد
تاده ربازی نه بێت و گێڕده ی بکه م و کۆل ناده م. وه پێغه مبه ره که یان
ئاگاداریانی کردۆته وه که به ئاده میزادی ووتوه: (إِنَّ الشَّيْطَانَ هُوَ قَعْدُ لَابْنِ
آدَمَ بِطَرَفِهِ كُلِّهَا، وَقَعْدُ لَهُ بِطَرِيقِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ: اتَّسَلِمَ وَتَذَرُ دِينَكَ وَدِينَ
أَبَائِكَ؟ فَخَالَفَهُ وَأَسْلَمَ، فَقَعْدُ لَهُ بِطَرِيقِ الْهَجْرَةِ. فَقَالَ: اتَّهَاجِرُ وَتَذَرُ
أَرْضَكَ وَسَمَائِكَ؟ فَخَالَفَهُ وَجَاهَرَ. فَقَعْدُ لَهُ بِطَرِيقِ الْجِهَادِ. فَقَالَ: اتَّجَاهِدُ

فتقتل فيقسم المال وتنكح الزوجه؟¹) واتە: شەيتان لەسەر ھەموو پێگاكان سەنگەری لەئادەمیزاد گرتوو، ھەتا سەر پێگەى ئىسلام، ووتى: ئىسلام دەبێت دەست بەردارى ئاينى باوباپىرانى خۆت دەبیت؟ كەچى سەرپێچى كردنى ئىسلام بوو. دواتر ھاتە سەر پێگەى كۆچ كردن. ووتى: ئايا كۆچ دەكەیت و خاك وولاتى خۆت بەجى دەھێڵیت؟ كەچى سەرپێچى كردو كۆچى كرد. پاشان ھاتە سەر پێگەى جىھاد، ووتى: ئايا تۆ جىھاد دەكەیت و دەكوژیت و مال و سەر و ھەتتا دەبریت و دابەش دەكریت و خێزانىشت شوودەكاتەو؟

جا بەھەمان شێو لەسەر ھەموو پێگەى كە چاكە خوازى پێيان لى بگرن. ئەگەر وىستى خێرو پارە ببەخشیت پێگەى بکەن و پێى بلێن: ئايا ئەو پارە و مالەى خۆت ئەبەخشیت سەر ئەنجام وەك ئەو سولكەر و درۆزە چىەت لى دیت؟ ئايا نەتان بىستوو چىەت سەر زمانى كە سىك كە ھەژارێك داواى ھاوكارى لى كرد، ئەو وىشت ووتى: ئەمە پارەى خۆمانە، جائەگەر بىدەین بە ئێو، ئەوا ئێمەش وەك ئێو ھەمان لى دیت. جا ئەگەر بچیت بۆ حەج كردن پێى بلێن: ئەو ھەموو پێگە دوورو درێژە دەبریت دوور نى يە خۆت و مالەكەت توشى تياچوون نەبیت.

بەم چەشنە ھەموو پێگەى كەيان لى بەتەن و باسى مەترسى و دژوارى وزە ھەتتا بۆ بکەن. دواتر پێگاكانى تاوان و خراپەكارىيان بۆ ئاسان بکەن و بۆيان برازێنن و ھەو و خۆشى بکەن لە دڵياندا. وەزىاتر پششت بە ئافرەت بىستەن و بىكارىيان بھێنن بۆ ئەم مەبەستە، وە لە دەرگای ئافرەتە ئانەو ھىرشىيان بۆ بەرن، چونكە باشترىن پێن بۆ ئاسانكارى كارەكانتان.

¹ - ئەم فەرموودەى (ھ، (أحمد: ۴/۸۳) گێڕاوەتەو.

سه ننگهري دهست وبي يه گان

نهم سه ننگره به باشي بيته نن ومولت نه دهن كا ري چاكه وچاكه خوازي
بي نه نجام بدرت. وه بؤ به دست هيتاني نهم مه به سته پيويسته هاوكاري
له دهروني خراپه كار وه وه برگريت، وه بخريته گر بؤ دژايه تي كردن ولاواز
كردني پؤل وه يزي دهروني چاكه كار، به دلتيابي نهم كار هس به پيگري
كردن ده بيت له بي گه يشتني يارمه تي بؤي.

وه له هه مان كاتدا پشتگيري وهاوكاري به هيزبوني دهروني خراپه كار
بكريت. بهم چه شنه ده توانن بگنه ته ختي عه رشي دل، وه پيويسته
له مه مله كه ته كه ي دوور بخريته وه دهروني خراپه كار له بري دل جينيشين
كه ن. جا نه و كاته هه موو شتيك به ناره زوي خوتان ده بيت و وه هرچي
برياريك بدات له به رژه وه ندي نيوه دايه، وه هرچ وپياره كانتان
هه ره مووي جي به جي ده كريت له لايه ن نه و دهرونه وه.

وه نه گره هه ست به جول وه ولى دلت كرد بؤ هاتنه سه ته ختي
پاشايه تي، نه و كاته هه ول بده ن نه و دهرونه ي بؤ جوان وشيرين بكن وه له
پيش چاوي بپرازيننه وه ووهك بوكيك هاوسه رگيري بي بكن له گه ل دلا.
وه سه رمه ستي بكن وپي بلين تامي خوشي بجيژه هه روه كو تامي شهرو
ناخوشيه كانت چه شت، نه وساته به راوردك بكه له نيتوانياندا. وه ده ست
هه لبره له جه نك وشه ر، چونكه شهري نيمه كوتايي نايه تا مهرگ،
وه توش نه ي دل به رگه ي جه نكي دريژخايه ن ناگريت...

سه ربازه گاني ئيبليس

وه نه ي نه وه كانم پشت به دوو سه ربازي مه زن به ستن كه له گه لياندا
به هيج شيوه يه ك توشي به زين نايه ن، نه و دوو سه ربازه ش بريتين له:
۱. سه ربازي بي ناگايي: به هه ميشه يي هه ول دده ن به هه موو
شيوه يه ك دلي ناده ميزاد بي ناگا بكن له خودا وقيامه ت،

چونکه ئەمە خاڵی وەرچەرخانە لە جەنگی ئێویدا. هەركاتی
دلی بی ئاگابوو لەخودا ، ئەوکاتە زال بوون بەسەریداو
دەسەمۆکردنی زۆر ئاسانە.

۲. سەربازی ئارەزووبازی: ئارەزوو بازی لەپیش چاوی جوان
لەدایاندا شیرین بکەن، وەبەهیزی هەردوو سەربازگە هێرش
بکەن بەسەریاندا ، چونکه چەك و سەرباز لەم دووانە باشتەر
وبەهێزترمان نی یە ، وەبۆ بەئەنجام گەیاندنی بی ئاگایی بە
ئارەزوو خەریکیان بکەن ، وەبۆ گەیشتن بەئارەزوو بازی بەبی
ئاگایەو سەرقالیان بکەن.

جا هێرش بەنە سەرکەسە خواناسەکان ، چونکه ئێو بەبوونی
ئارەزوو بازی وشەیتانەكەش وئادەمیزاد بەو دەبنە چوار کەس و زال
دەبن، وەپێری خواناسان تێك بدەن وپیشیۆیئن بە پشت بەستن بە
بەکارهێنانی ئادەمیزادە بی عەقل وژیرەکان بۆ شیواندنی کۆپەکانیان.
پوختە ی مەبەست:

ئادەمیزاد سەرمەست بکەن بە ئارەزووبازی وبی ئاگایی، وەئەگەر
خوای گەرە فەرمانی کردەو بەئادەمیزاد بەوێ کە ئارامگرو خۆگرو
سەنگەر چۆل نەکەن، ئێوێش بەهەمان شیوێ خۆگرو ئارامگر بن
وسەنگەرەکان چۆل مەکەن. وەلەکاتی دروست بوونی هەر دەر فەتێك
لە دەستی مەدەن، بەتایبەتی لەکاتی توپەبوون و ئارەزوو بازیدا کە دوو
هەلی بی ویتەن.

وێ ئاگادار بن کە ئادەمیزادی وا هەیه ئارەزووبازی زالە بە سەریدا و
کەمتر توپە دەبیئت. جا ئێوێ گرنگی بە بواری ئارەزووبازی بدەن و
سەرگەردانی بکەن. وە دەست بەرداری توپە بوونی ببین.

وێ هەیانە بە پێچەوانەوێ پادە ی توپە بوون و هەلچونی زیاترە و
کەمتر حەز بە ئارەزوو بازی دەکات. جا لێرە دا گرنگی بە بواری هەلچوون

و تورشه بونه كەي بدەن. ھەرچەندە سەنگەرى ئارەزووى چۆل مەكەن. چونكە ھەركەسىك لە كاتى توپە بوون و ھەلچوندا خۆگرەبەت ئەو بە دلتىايەو ھە كاتى ئارەزووبازىدا خۆگر نابەت. جا پتويستە ئىو ھاوتەيەك دروست بكن لە نىوان ھەز و ئارەزوو و تورشه بوون دا. بانگەشەى توپە بوونى بكو ھە پىگەى ئارەزووبازىەو ھە.

و ھە بانگەشەى ئارەزووبازى بكن لە پىگەى توپە بوونەو ھە.

و ھە بزائىن كارىگەرترىن چەك لە ئادەمىزاد برىتىن لەو دوانە. چونكە بەھۆى ھەزو ئارەزوو (باوكيان و دايكيان) لە بەھەشت دەركران. و ھە بەھۆى توپە بوونەو ھەو ھەكانيان (ھابىل و قابىل) دەستيان چوو ھە خويىنى يەكترى و ھە ھەو دوانە پەيوەندى و دۆستايەتى و خزمەتيان لە دەست داو ھەو خويىنى يەكترى پزاننەو ھە.

و ھە دلتىابىن توپە بوون پشكۆيەكە لە دلتى ئادەمىزادا و ھە ھەزو ئارەزوو گرپكە لە دلتى ھەو دەجۆشەت. و ھە وريا بن ئاگر و پشكۆ بە ھاوى دەست نوپۆ و يادى خودا و نوپۆ و اللە اكبر دەكوپتەو ھە. جا ئاگادار بن مۆلەت نەدەن لەو دوو ساتە دا لە نوپۆ و دەست نوپۆ و يادى خودا نزيك ببەو ھە. ھە لە بەر ئەم ھۆيەيەكە پىغەمبەرەكەيان ئامۆزگارى كردوون و دەفەر مويى: (ان الغضب جمرة في قلب ابن ادم، اما رأيتم (من) احمرار عينة، وانتفاخ اوداجة؟ فمن احس بذلك فليتوضأ) ¹ (واتە: توپە بوون پشكۆيەكە لە دلتى ئادەمىزاد دا ئايا نابىنىت كە توپە دەبەت چاوەكانى چۆن سور ھەلدەگەپت و دەمارەكانى مىلى ھەلدەسەت، جا ھەركەسى ھەستى بەم ھالەتە كردو با دەست نوپۆ بگرەت). و ھە

¹ - و ھە ئەم فەرمودەيە (حسن و لغیرە) يە، (أحمد : ۱۹/۳) و ھە (عبدالرزاق : ۲۰۲۸۹) گۆرپانەتەر ھە.

هه روو ها پيغه مبركه يان پيى وتوون: (إنما تطفأ النار بالماء) واته: "شاگر به ئاو ده كوژيته وه".

^۱ - وه نههم فهدمودهيه (حسن و لغيره)يه، (احمد : ۱۹/۳) وه (عبدالرزاق: ۲۰۲۸۹) گير يانه ته وه.

وہ نم فہرمودہ (حسن و لغیرہ) یہ (احمد - ۲۲۶/۴) وہ (أبوداود ۴۷۸۴). وہ (بخاری) لہ (تاریخہ) وہ (طبرانی - ۲۶۷/۱۷) گجیرانہ وہ ہرچہ نندہ نم لہ سہ نندہ کہیدا (أبی وئیل القاص) ہدیہ کہ ناوہ کہی = (عبدالله بن یحیی) یہ کہ (ابن حبان) دولیت : شتی سہیر و سہمرہ دہ گجیرتہ وہ.. ہرچہ نندہ (ابن معین) متمانہی پنی ہہ بووہ. بروانہ (السلسلۃ الضعیفۃ - ۵۸۲).

دکتور احمد شوقي (نہندام له کوليزی پزیشکی پادشای له لهندهن) دهلیت :- چاره سهری دهرونی له حالتی نهویزو کرژبون و توره بووندا به دوو شیواز ده کریت که نهویش: به خاوکر دنهوی ماسلکهی و دهرونی وه به کم کردنهوی هستی هلتچوونی.

هەر بۆیە دەبێتین لە فەرمودەیەکی پێغمبەری خودا ﷺ باس لە دەست نۆتژ گرتن و نۆتژ دەکات ،چونکە لە دەست نۆتژ و نۆتژ کردندا کردارێچکی پراکتیزەکردنی خاوبوونەوه و هیمن بوونەوهی ماسولکە و ڕەواندەوهی تورپی و هەلتچونی دەرونە. وه زانستی سەردەم گەشتۆتە ئەو راستیە زانستیە دەلتیت : لە کاتی تورپ بوون و هەلتچوندا گەڕیتوپرشی ناو بەر ئەو کەسە بکەویت لە ڕووناکی دا،ئەوا هیمنی و باری دەرونی بۆ دیتەوه و ماسولکەکانی خاوە دیتەوه. هۆکارە زانستیە کەشی دەگەڕیتەوه بۆ ئەوهی کە ڕووناکی لە دۆژپە ناوەکاندا بارگەیی سالب دروست دەکات کە دەبنە خاوبوونەوهی ماسولکەکان.وه لە گەن بونی ڕووناکی دا خوشۆردن هیمنی دەروونی دروست دەکات . لە چاو ئەوهی حەمامە کە تارێک بێت.

وه زۆر له زانباڤ ده‌لێت :- له خۆشۆردندا هێژیکێ سێحری ههیه له چاڵک کردنه‌وه‌ی جهسته و هه‌مین کردنه‌وه‌ی بوا‌ری ده‌رونی و ده‌ده‌رنا‌نی تو‌ره‌یی و هه‌لچو‌ن. دو‌ور نی یه هه‌ر نه‌م هۆکاره بی‌ت له‌ له‌شی نه‌و که‌سانه‌وه‌که که له کاتی خۆشۆردندا له خۆشیاندا گۆرا‌نی ده‌لێن، چونکه هه‌مینی ده‌رونی‌یان بۆ ده‌گه‌ڕێته‌وه.

وه هدر نهوه نهيتي و حيكمهتي نهويه كه نايني نيسلام له پيش هه مو نويزك دا فهري
كردوه كه دهست نويز بگريت تاوه كو له كاتي نويزدا وه وهستان له بهرامهر به
گه ورهي خودادا. هيمني و نارامي بالي كيشا بيت به سهر دهر و و جهسته دا، وه دل و
دهرون نارام و هيمن بيت.

وه لیره دا بۆمان دهرده که ویت که بۆچی پیغمبهری خودا ﷺ هه رکاتی تووشی ناره حه تی و غم و په زاره یه ک بیوایه راسته وخۆ هانای بۆ نوێژکردن دهر د، و هه ر بۆیه هه رکاتی گوێ بیستی بانگ بوایه له لایهن (بیلالی الحبشی) یه وه پیغمبه ر ﷺ ده یفرم و (أرحا بها یا بیلال). واته "بمان چه یته وه و هیمیمان بکه پێ نه ی بیلال".

وه خوای گه وره پښمایي بڼو کړدون که پشت بېهست به نوږو
 نارامگری. به لام ئیوه دهره تیان مه دهن به تورپه بوون و نارووبازی له
 بیریان به رنه وه چونکه چه کی کوشنده ی ئیوه بریتی یه له (بی ئاگای و
 نارووبازی). جا هر کاتی که سیکتان بیني دږ و پیچه وانه ی
 نارووه کانیوه ده وه سستیته وه ، ئه واه به هموو شیوه یه ک لی ی دور
 بکه ونه وه.

پوخته ی مه بهست:

تاوان و تاوانکاری چه ندیک کوشنده ن به دهستی شه ی تانه ویه که به
 چه کی خوت جه نگت له گه ل دا ده کات ، وه خوت هاوکاری ده کیت و دږی
 خوت که ئه وه ش لوتکه ی بیئاگای و گیل یی.

ما یبلغ الاعداء من جاهل ما یبلغ الجاهل من نفسه

واته: - ئه وی که سی گیل و گه وچه به خوی ده کات ، دوژمنه کانیشی
 نه وه ی پی ناکه ن.

وه ئه وه جی ی سر سورمانه که مرؤف خوی به دهستی خوی هاوکاری
 و له ناوچونی خو بدات و بزانیټ ریږی لی ده نیټ. وه هه ولی له ده ستدانی
 به خته وه ری خوی بدات که چی و بزانیټ به خته وه ری ده کات. هه روه ها ریږ
 و پله و پایه ی خوی له که دار و بچوک بکاته وه که چی و بزانیټ شکومه ند و
 سه ربه رزی ده کات.

هه ربویه هه ندی له (سلف) له وتاره کانیاندا ده یان ووت: - " دور
 نی یه که سیټ خوی ریسا بکات که چی و بزانیټ شکومه ند بووه. وه
 خوی بچوک بکاته وه که چی و بزانیټ بایه خدار و ئاست به رزی کردوه ،
 وه خوی له ده ست بدات و بزانیټ پرگاری کردوه. کی هیه له وه گیل و
 گه وچه تر که ده ست له گه ل دوژمنه که یدا تیکه ل بکات بڼو له ناودانی
 خوی.

مرۆفی تاوانکار خودی خوئی له بیر دهکات و دهرونی پشت گوئی دهخات و یرانی دهکات، جا نه گهر و ترا چۆن مرۆف دهرونی خوئی له بیر دهکات؟ وه چۆن دیته وه یادی؟ وه واتای له بیر کردنی خود چیه؟

ئهوا دهلین: - بهلێ خوئی له بیر دهکات مه ترسیتین له بیرکردن ئه وه تا خودای گه وره ده فه رمویت: (وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ... الحشر: ۱۹) واته: "وهك ئه و كه سانه نه بن كه خوای گه وره یان له بیر كرد، خوای گه وره ش خودی خوئیانی له بیر بردنه وه به پاستی ئه وانه تاوانكارن و خراپه كارن.

واته خوای گه وره خودی خوئیانی له بیر بردنه وه وهك سزایهك بۆ له بیر کردنی خوای گه وره. بهلێ خوای گه وره له سزای ئه م تاوانه دا. به دوو جور سزا ده دات: -

یه کهم: خوای گه وره له بیر یان دهکات.

دووهم: خودی خویشیات له بیر کرد.

وه خوای گه وره له بیر یان دهکات به واتای پشتیان تی دهکات و له پهم و سۆزی بی به شیان دهکات و پینمایان ناکات تیا ده چن.

وه خودی خوئیانی له بیر کرد به واتای پیز و بایه خی خوئیانی له بیر کرد و هۆکاره کانی به خته وه ری و سه ره رزیان له بیر کرد وه هیه کاتیك به رژه وه ندیه کانی خوئیانی نایه ته وه یاد و بۆ یه کجاری خوئیانی له یاد ده کهن و یل و سه رگه ردان ده بن. هه روه ها کهم و کوپی که مته رخه میه کانی خویشیان له یاد ده کهن له بیرى ئه وه دا نابن که چاکسازی له خودی خویندا ئه نجام به دن.

وه له گه لّ ئه مانه شدا هه رچی برین و ئازاره کانی دلّ و دهرونیشان له یاد ده کهن وهك نمونه ی سه رخۆش بیرێك له ژیان و جهسته و دلّ و دهرونی خۆیان ناکه نه وه و چاره سه ری ئیش و ئازاره کانیان ناکهن که دواتر به هیلایان ده بات چونکه هه موو جهسته و دلّیان پره له نه خوشی. که ئه مه گه وه ترین سزایه خوای گه وه توشیان ده کات به گشتی و به تایبه تی. جا چیت به لاو نه هه مه تی هه یه بگاته ئه م ده رده کوشنده یه که مروّ خودی خۆی و به رژه وه ندیه کان و به لا کانی له یاد بکات و به ره و تیاچوون بچیت و دواتر به هه شتی به رین له ده ست بدات ؟!

جا هه رکه سیك به وردی حالّ و بارودۆخی خه لکی به گشتی بکۆلێته وه بۆی ده رده که ویت که زۆرینه ی خه لکی ئیستا راست و دروستی خودی خۆیان له یاد کردوه دواتریش قیامه تیان و خۆیان فرۆشتوه به به رامبه ر به ته مه نیکی کورت و کرج و کالّ و بێ نرخ ، فرۆشتنیکی گیل و گه و جانه . وه ئه م راستیانه یان بۆ پوون ده بیته وه له کاتی مردن و دوا ی مردندا به ئاگا دینه وه که به چی گرێ به ستیکی بێ نرخ و بێ به ها قیامه تی له ده ست داوه بازگانی پتوه کردوه بۆ ته مه نیکی کورتی دنیا . که چی به پیچه وانه وه خه لکی دنیا ده فرۆشیت بۆ به ده سته یانی قیامه ت و ژیا نی هه تا هه تای ی.

جا دپاوه کان:

ئه و کهس و گه و ج و گیلانه ن که له گه لّ هه موو دپا وندن و سه ر لّ شیواویه و خۆ خوا له یاد کر نه که ژیا نی دنیا سه رسام بوون و هه زو ئاره زو وه کانیان تێر کردوه قیامه تیان به دنیا گۆریوه ته وه و ژیا نی دروست و پاس تی له لای ئه وان بریت ی بوو له تێر کردنی هه زو ئاره زو وه کانیان و پا بواردن که چی هیش تا هه ر خۆیان به برا وه و قازانجگر ده زانن هه ره کو یه کێک ده لیت: (خذ ماتراه ودع شیئاً سمعت به) واته:

په لاماری نه وه بده که ده بینې و شتی له بیر بکه که ته نها بیستوته و نه ت بینوه .

جگه له مهش لاوازی باوه پ و چاولیکه ری له خه لکی و زال بوونی هه ز و ناره زووه کانی هه هه مویان کاریگه ریان له سه ر نه م بیر و بوچوونه یان هه یه .

هه ر بویه زورینه ی خه لکی له م بازرگانیه دا دواو خه ساره ت مه ندن . هه روه کو خوی گه وره ده فه رمویتی : (أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ.... البقرة: ۸۶) . واته : نه و که سانه ی که ژیا نی دونه یان هه لېژاردو گوړپانه وه به ژیا نی قیامه ت . له به ر نه وه سزایان له سه ر که م نا کر یت ه وه و نه وانه هه رگیز یار مه تی نا در ین و سه ر نا خر ین .

هه روه ها ده فه رمویتی : (فَمَا رِيحَتْ تُجَارَتْهُمْ وَمَا كَانَُوا مُهْتَدِينَ.... البقرة: ۱۱) واته : نه وانه بازرگانیه که یان قازانجی نه کړدوه ، سه رمایه که شیان که هیدایه ته له ده ستیان دا . وه مایه پوچ بوون و پیواری پنگای هیدایه ت نه بوون .

جا له پوژی قیامه تدا کاتی پاستی هه موو شته کان به پوونی ده خر یت ه پیښ چاو ، نه و که سانه گیل و گه وچه ی خویان بو دهرده که ویت و په شیمانی دایان ده گر یت هه ر چه نده بی سوده .

نه وانه ی قازانجیان کړد :-

نه و که سانه بوون که پیژ و قه دری خویانیان زانی و به ژیا نی کاتی هه لته خه لته تان و به رق و بریقی دونه یان سه ره نجی پانه کیښان ، خو شیه کی کاتیان گوړپه وه به خو شیه کی نه براوه و هه تا هه تای خوی گه وره و پاداشت و خه لاتی خودایان له بیر نه کړد . هه ر بویه ته مه نی دونه یان له لایه ن زود بی نرخ و که م و کورت بووه ، چونکه به چاوی بینایه وه ته ماشای قیامه تیان ده کړد .

خوای گهرش دهرپاره یان ده فهرمویت: (وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبُثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ.... یونس: ۴۵) واته: پوژیک که خودا هر مه موویان کو ده کاته وه ، واهست ده کهن که تهنه سعاتیک له پوژیکدا پیچوه "خزمان و ناسیاوان و دۆستان" هه مووان یه کتر ده ناسنه وه.

هه روه ها ده فهرمیت: (يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا * فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا * إِلَى رَبِّكَ مُنْتَهَاهَا * إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ مِّنْ يَّحْشَاهَا * كَانَتْهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا.... النازعات: ۴۲-۴۶) واته: پرسپارت لی ده کهن "ئه ی پیغه مبر" که قیامت که یه؟ وه چ کاتیک به رپا ده بیت؟ جا تو له کوئی ده زانیت که ی به رپا ده بیت ، تو له کوئی نه وباسه له کوئی؟ بی گومان کو تایی دونیاو هاتنی قیامت تهنه خودا ده زانیت. ئه رکی تو تهنه بی دارکردنه وهی نه و که سانه یه که له وساتانه ده ترسن، نه و پوژهی قیامت به رپا ده بیت. باوه پداران و ده زانن تهنه سهر له ئیواره یه ک یان سهر له به یانیه که ته من دریزهی ژیا نی دنیا یان بووه.

هه روه ها ده فهرمیت: (كَانَتْهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ.... الأحقاف: ۳۵) واته: نه و پوژهی که به لئینان دراوه تی که پیشهات واده زانن تهنه ساته وه ختیکیان له پوژیکدا پی چوه.

هه روه ها ده فهرمیت: (قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ * قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِينَ * قَالَ إِنْ لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَتَكُم كُنُتُمْ تَعْلَمُونَ... المؤمنون: ۱۱۲-۱۱۴) واته: خوای گه وره ده پرسیت: نه وه چند ساله له زه ویدا ژیا نتان برده سهر؟ نه وانیش ده لئین: پوژیک یان که متر، له و که سانه بیرسن که بیرو هوشیان لای خو یانه و حسابی ژماره و کات ده کهن، خوای گه وره ده فهرمیت: به راستی مانه وه تان له دنیا دا هر زور که م بووه نه گهر به راستی ده تان زانی.

هه روه ها ده فهرمیت: (يَوْمَ يُفْخَخُ فِي السُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا * يَخْفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِنْ لَّبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا * نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ

طَرِيقَةً إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا..... طه: ۱۰۲-۱۰۴) واته: پوڙيڪ ديت كه فوو دهكريت به "صور" دا. ئهو پوڙه تاوانباران چاويان ڪوڙر دهبيت. بهچهوسرته بهيهك دهلئين تنهها ده شهونهبيت "له دونيا يان له بهرزه خدا" هيچي ترتان پي نهچوو. ئيمه چاك دهزانين سرهنه نجام چي دهلئين، چونگه ڏيرترين و درياترينيان دهليت: تنهها پوڙيڪ نهبيت هيچي ترتان پي نهچوه !!

نهمه راستي و دروستي ڏياني دونيايه لهچاو قيامهتدا. كهكاتي بو مروفاهيتي پوون دهبيتوه كه جگه له ڏياني دونياي كاتي و كه م وڪورت و پر له ڪيشه و چهرمه سهرى، دونيايهكي تري پر لهشادي و كامه راني وه تاهه تاي هيه، كهئهمان به دهستيانهيناوه و فهاوموشيان نه كردهوه وه وليان بو داوه، له بازرگانيهكي قازانكراوي سهت ده رسته تدا به دهستيانهيناوه، له به رامبه ڏياني دونياي كال و كرج وڪورتدا. ههمو مروفيتك له م دونيايه دا فروشياريه...

نرخي فروشته كه بههسته...

پيغه مبه ﷺ ده فهرميت: (كل الناس يغدو فبائع نفسه، فمعتقها او موبقها) واته: ههمو مروفيتك كه پوڙ دهكاتوه فروشياري دهروني خويه تي، يان پزگاري دهكات يا خود توشي هيلاك وتياچووني دهكات.^۱

خوای گه وړه ده فهرمويت: (إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمْ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَظًا عَلَيْهِمْ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ

^۱ - (امام نووي) له رافهي نهم فهرمودهيدا دهليت: واتاي نهم فهرمودهيه نهويه كه ههمو مروفيتك ههول ده دات به دهروني خوي. ههيه دهيفروشيت بهخوای گه وړه به ملكه چي وخواپه سقي كردن، نهوا دهروني رزگاره دكات له سزاي خوای گه وړه. وهههيه به شهينان دهيفروشيت به شوين كهوتن وملكه چي كردن بوي نهوا دهروني به هيلاك ده بات وهتوشي سزاي خوداي دهكات (شرح مسلم).

وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ... التوبة: ۱۱۱) واته: خوای گه وره مال و گیانی له باوه پداران کریوه به وهی که به هه شت بۆ نه وانوه به شیانه، نه و پرواداران هی که له پیناو خودادا ده جهنگن و کوشتار ده کن، ده کوژن و ده کوژرین. نه وه به لینی "کپینی به هه شته" په یمان و به لینی پاسیتی خودایه بۆیان ته نانه له کتیبه پیروژه کانی "ته ورات و ئینجیل و قورئان" یشدا باس کراوه و دوپات کراوه ته وه، جا کی هیه هینده ی خودا به وه فاو به نه مه ک بیټ له جی به جی کردنی به لینه کانی. که واته مژده تان لیبت به و مامه له کپین و فروشتنه تان، به پاستی هه نه وه یه بردنه وه و قازانج و سه رفرازی هه می شه یی.

جا نه مه یه که م گری به سته له نرخ ی نه و بازرگانیه که کالاکه ی به هه شته. جا نه ی بی پاره و سامانه کان فریا که ون و بازرگانی بکه ن و نه م هه له له ده ست مه دن. وه نه گه ر که سیک توانای به ستنی نه م گری به سته ی نه بوو، نه واهه لیک و گری به سته کی تریش هیه بۆ که سانیک بیه ویت به هه شتی به رین بکریټ، نه و نه م بازرگانیه ی تر بکات،: (التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ... التوبة: ۱۱۲) واته: ته و به کاران و خواپه رستان و سوپاس گوزه ران و گه پوکان "که بیرده خاته کار بۆ ناسینی خودا" سوژده به ران و کپنوش به ران، فه رمان که ران به چاکه و پیگران له خراپه، پاریزه رانی سنووری خودا، پاشان مژده بیه خشه به پرواداران.

هه روه ها ده فه رمویټ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِّنْ عَذَابِ أَلِيمٍ * تُوْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ... الصف: ۱۰-۱۱) واته: نه ی

^۱ - نه مه ش هه شت "۸" جزری تره له نه خت (نقد) بۆ کپین و به ده ست هینانی به هه شت.

باوه‌پداران بازرگانیه‌کتان بۆ ده‌ست نیشان بکه‌م که پژگارتان کات له‌سزاوئیشیکی گه‌وره ، باوه‌په‌یتن به‌ خوداو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ،وه‌تیی بکۆشن به‌مال و سامان و گیان و ده‌رونتان له‌پیتناوی خوای گه‌وره‌دا. وه‌ئمه‌ چاک‌ترو باشت‌ره‌ بۆتان گه‌ر ئیوه‌ بزانی.¹

٥٣ و ٥٤- تاوان نیعمه‌ته‌ به‌رده‌ستییه‌کان له‌ناوده‌بات و نیعمه‌ته‌ به‌رده‌وامه‌کانیش پاده‌گریت؛

خوای گه‌وره‌ نیعمه‌تی زۆره‌ به‌سه‌ر به‌نده‌کانی یه‌وه‌ به‌رده‌وامی پی دده‌ات. جا تاوان و تاوانکاری ده‌بیته‌ مایه‌ی له‌ده‌ست دانی نیعمه‌ته‌ به‌رده‌سته‌کان و پاگرتنی نیعمه‌ته‌ به‌رده‌وامه‌کان. خوای گه‌وره‌ بۆ هه‌موو شتیک هۆکاری سازاندوو به‌ده‌ست خستنی، وه‌ هۆکاریکشی داناوه‌ بۆ له‌کارخستنی. جا به‌رده‌وامی نیعمه‌ته‌کان به‌هه‌موو جوړه‌کانی یه‌وه‌ به‌نده‌ به‌ملکه‌چی و گوپی‌په‌لی و خواپه‌رستی بۆ خوای گه‌وره‌ و میهره‌بان. وه‌ هۆکاری له‌ده‌ست چوون و نه‌مان و پاگرتنی نیعمه‌ته‌کان به‌نده‌ به‌سه‌رکه‌شی و سه‌رپیچی و یاخی بوون و تاوانکاری و لادان له‌به‌رنامه‌ی خودا.

له‌ پاستیدا جیگه‌ی سه‌رسوپرمانه‌ که‌ مروڤ هه‌ست به‌م راستی یه‌ده‌کات و وه‌ک میژووش بیستوو یه‌تی که‌ هۆکاری له‌ده‌ست دانی نیعمه‌ته‌کانه‌، که‌چی سه‌ره‌پای ئه‌مانه‌ش هه‌ر سووره‌ له‌سه‌رپیچی و سه‌رکه‌شی و یاخی بوون له‌خودای گه‌وره‌ هه‌روه‌ک بلیی بۆ ئه‌م له‌م یاسایه‌ جیاکاری کراوه‌ و ئه‌م ناگریته‌وه‌ و تاییه‌ته‌ به‌خه‌لکی تره‌وه‌. که‌ئمه‌ش ئه‌وپه‌ری بی عه‌قلی و سه‌مکاری یه‌ مروڤ له‌ده‌رونی خۆی ده‌کات.

¹ - وه‌"تی کۆشان له‌پیتناو خودادا" ده‌کاته‌ نه‌ختی "پاره‌"ی ئه‌م بازرگانی کردن و کریبی کالای خودا که‌به‌هه‌شته‌.

۵۵- تاوان مایه‌یی دوورخسته‌وه‌ی پشتیوانی فریشته‌یه :

خوای گه‌وره مروّقه‌کانی به‌هره‌م‌ند کردووه به پشتیوانی کردنی فریشته‌کان لّی ، به‌تایه‌تی فریشته‌یه‌ک که هه‌میشه پینمایی کارو‌هاوه‌ل و دۆسته بۆی و نزیکترین که‌سه لّی‌وه‌ی له‌لایه‌ن خوای میهره‌بان‌وه ته‌رخان کراوه بۆی له‌به‌رام‌به‌ر خرابترین و زیان به‌خشت‌ترین که‌س بۆی که‌شیتانه هاوه‌له‌که‌یه‌تی که له‌لایه‌ن شه‌یتانی نه‌فره‌تی گه‌وره‌وه ته‌رخان کراوه بۆ سه‌رلی شۆاندنی .

جا هه‌رکاتی که مروّقه تاوان و سه‌رپیچی بکات ئه‌وا ئه‌و فریشته‌یه لّی دوور ده‌که‌وێته‌وه ، به‌م دوورکه‌وتنه‌وه‌یه‌ش گه‌وره‌ترین پشت و په‌نا له‌ده‌ست ده‌دات . ته‌نانه‌ت ده‌لّین له "ئه‌شر" یکه‌ داها‌تووه : به‌ئه‌نجام دانی درۆیه‌کی بچوک مه‌وداو ماوه‌یه‌کی زۆر دوورده‌که‌وێته‌وه لّی به‌هۆی ناخۆشی بۆن و به‌رامی ئه‌و درۆیه‌وه .

جا ئه‌مه به‌هۆی ته‌نها درۆیه‌کی بچوک‌وه بی‌ت ، ئه‌ی ئه‌گه‌ر تاوانی گه‌وره تر ئه‌نجام بدات چی ؟

وه‌پێرێک له سه‌له‌ف ده‌لّین : ئه‌گه‌ر تاوانێکی نێربازی ئه‌نجام درا ، ئه‌وا له‌هه‌ژمه‌تا زه‌وی هاوار ده‌کات و ده‌قیژنی‌ت ، وه‌فریشته‌کانیش به‌ره‌و خوای گه‌وره هه‌ل‌دین گله‌یی و نه‌و تاوانه ده‌که‌ن که بینیان .

هه‌روه‌ها پێرێکی تر له‌سه‌له‌ف ده‌لّیت : کاتی‌ک مروّقه پۆژ ده‌کاته‌وه ، فریشته‌که‌و شه‌یتانه‌که لّی نزیک ده‌بنه‌وه ، جا ئه‌گه‌ر ده‌ستی کرد به‌سوپاس گوزاری و ناوه‌ینان و یادکردنه‌وه‌ی خودا ، ئه‌وا شه‌یتانه‌که به‌دوور ده‌نی‌ت و پراوی ده‌نی‌ت . به‌لام ئه‌گه‌ر به‌پێچه‌وانه‌وه بوو ، ئه‌وا فریشته‌که هه‌ل‌دیت و شه‌یتانه‌که لّی نزیک ده‌بی‌ته‌وه .

جا ئه‌گه‌ر خواپه‌رست بی‌ت ئه‌وا به‌رده‌وام ئه‌و فریشته‌یه لّی نزیک ده‌بی‌ته‌وه تا ده‌بی‌ته دۆستی هه‌میشه‌یی و به‌رده‌وام فه‌رمانی چاکه‌وچاکه خوازی پێ ده‌کات له دنیاو له‌کاتی مردن و ناوگۆڕو قیامه‌تیشدا . ئه‌وه‌تا

خوای گه وره ده‌فه رمویت: (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ * نَحْنُ أَوْلِيَائُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ... فصلت: ۳۰-۳۱) واته: ئه‌وانه‌ی ووتیان "الله" خوامانه‌وه له‌سه‌ر ئه‌و شارپینگایه سه‌قامگیر بیون ئه‌وا له‌سه‌ره‌مه‌گدا ده‌سته‌ده‌سته فریشته داده‌بن بۆلایان و پپیان ده‌لین: هیچ ترستان نه‌بیته له‌داها تو دا هیچ غه‌م و په‌ژاره‌یه‌کتان نه‌بیته بۆ پابر دوو. مژده‌تان لی‌بیته به‌وه‌شته‌ی خوا به‌لینی پی داوون. خوای گه‌وره‌و فریشته‌کان ده‌فه‌رموون: ئیمه یارویاوه‌رو پشتیوانتانین له‌دو نیا و قیامه‌تدا، وه‌مژده‌ی به‌هه‌شتان لی‌بیته که تپیدا هه‌رچی دل و ده‌رونتان ئاره‌زووی ده‌کات بۆتان ئاماده‌یه.

به‌م شیوه‌یه فریشته‌کان به‌گشتی فریشته تایبه‌ته‌که‌شی پشت و په‌نای ده‌که‌ن و ده‌ی چه‌سپینن و پشتگیری ده‌که‌ن.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیت: (إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبَّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا.. النفال: ۱۲) واته: خوای گه‌وره وه‌حی نارد و فریشته‌کان که‌من یارویاوه‌رتانم ئیوه‌ش دلی برواداران پابه‌ند و دایمه‌زینن.

وه‌فریشته‌که له‌سه‌ره‌مه‌رگدا پی‌ی ده‌لینت: مه‌ترسه‌ناره‌حه‌ت مه‌به‌مژده‌ت لی‌بیته.... ده‌یچه‌سپینیت و پشتگیری ده‌کات به‌ووشه‌و ده‌ری‌پینی جوان و په‌وان له‌دو نیا و سه‌ره‌مه‌رگ و له‌ناوگو‌ریش له‌کاتی پرسیارکردنیدا. هیچ که‌سیک نی‌یه وه‌که ئه‌و فریشته‌یه دلسۆزو خه‌م خۆری ئه‌و مرو‌قه‌ بیته که هه‌میشه پشت و په‌نایه‌تی له‌نوستن و په‌ناگابوون و ژیان و پو‌یشتن وه‌اتن و کاروته‌نهادا وه‌به‌رده‌وام به‌رگری لی‌ده‌کات و ده‌جه‌نگیت له‌دژی شه‌یتانه‌کاندا، وه‌هاوکاری خیر و چاکه‌ی ده‌کات.

هه‌روه‌کو له‌ (ئه‌شه‌ر) دا هاتووه به‌ "مرفوع موقوف": (ان للملك بقلب ابن آدم لمة وللشیطان لمة قلعة الملك إيعاد بالخير وتصديق بالوعد، و لمة

الشيطان إيعاد بالشر وتكذيب بالحق). ^۱ واته: هريه كه له فرشته و شهيتانه كان شت دهخه نه دلى مرقه كه وه، جا ئه وهى فرشته كه پالېشتيه بۆ چاكه و چاكه خوازي و به راست زانينه بۆ قيامت، به لام ئه وهى شهيتان پالېشتيه بۆ خراپه و خراپه خوازي به راست نه زانيني حق و راستي يه.

وه هينده ئه و فرشته يه له مرقه وه نزيك ده بيته وه ته نانه ت له سر زاري مرقه كه وه قسه ي چاكه و چاكه خوازي دهرده برپيت و وه ووتى راست و حق بيژى ده خاته سه رزاري مرقه كه. به هه مان شيوه گه كه سه كه شهيتانه كه دوستى بيت ئه وساته له سر زاريه وه ووشه ي ناشرين وناپه واه دهرده برپيت وهانى خراپه خوازي ده دات. ته نانه ت ئه م راستي يه خودى كه سه كان هه ستي پى ده كه ن هه روه كو له فهرمووده يه كدا هاتووه: (إن السكينة تنطق على لسان عمر عليه السلام) واته: به راستى دنيايى له سر زاري عمره وه دهرده چپت.

وه كاتى يه كيكيان ووتى راستو دروست و چاكه خوازي دهرده برپيت، ئه وى تران ده يووت ئه مه فرشته كه خستوتيه سه رزارت، وه كاتى ووتو ووشه ي ناپه واهى ده بيسست ده يووت ئه وه شهيتانه كه ت ئه م ووتانه ي خستوته سه رزارت، جا كارى فرشته و شهيتانه كه له سر دل و زاريشه.

تاوان هوكارى دوور كه و تنه وهى فرشته و دوسته كه يه تى

ئه و فرشته يه ي كه هه ميشه پشتگيرى ده كردو هاوكارى ده كرد و دزايه تى ناحه زه كانى ده كرد به هوى تاوانه وه لى دوورده كه و يته وه وه لدديت، وه له هه مان كاتدا شهيتانه كه ي لى نزيك ده بيته وه وه به ره وه هلديري ده بات.

^۱ - ئه م فهرمووده يه (حسن)، (ترمذي: ۲۹۸۸) گيراويه تيه وه ده ليت ئه م فهرمووده يه (حسن) غريب) وه نازانين ئه مه (مرفوعه) يان ته نها له فهرمووده ي.....

ته نانه ت نه و فریشته یه زورجار نه گه ر که سیك شتی ناشیرینی پی بلیت نه و وه لأمی ده داته وه و بهرگیت لی ده کات. هه روه کوله م فرموده یه دا هاتوه: (اختصم بین یدی النبی ﷺ رجلاں فجعل احدهما یسب الآخر، وهو ساکت، فتکلم بکلمة یرد بها علی صاحبه، فقام النبی ﷺ فقال: یرسول الله لما رددت علیه بعض قوله قمت، فقال ﷺ: کان الملك ینافع عنک، فلما رددت علیه جاء الشیطان فلم اکن لأجلس.)^۱ واته: دوویا و له بهردهم پیغه مبه ربوو به ناخوشیان، یه کیکیان جوینی ناشیرینی به وی تردا، به لأم نه و بی دهنگ بوو، به لأم دواتر وه لأمی دایه وه. پیغمبر ﷺ یه کسه ره ستا. دواتر لی پی پرسی ووتی نه ی پیغه مبه ره چنده نه و قسه ی به من ووت تو هه لئه ستایت، به لأم کاتیک من وه لأم دایه وه تو هه ستایت. پیغمبر ﷺ فرمودی: فریشته یه ک بهرگری لی ده کردیت به لأم کاتیک وه لامت دایه وه ئیر شیتان هات، منیش له شوینی وادا دانانیشم.

ته نانه ت له کاتی پارانه وه و نزا کردن بو برایه کت به نهینی فریشته که "نامین" ده کات، وه ده لیت: (لک بمثلہ^۲... واته تو ش هه روه ها). وه هه روه ها له کاتی خویندنی سوره تی (الفاتحه) دا نه و فریشته یه "نامین" ده کات.^۳ وه کاتیک که که سیکی باوه ردار تاوانیک نه نجام ده دات فریشته کان به تاییه تی هه لگرانی عرش می زن بوی ده پارینه وه و داوای لی خوش بوونی بو ده که ن.^۴

۱ - نهم فرموده یه (حسن) ه، (أبو داود: ۴۸۹۶) گپراویه تیه وه.

۲ - نهم فرموده یه (صحیح) ه، (مسلم: ۵۲/۱۷ نوری) و (أبو داود: ۱۵۳۴) گپراویه تیه وه.

۳ - نهم فرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۷۸۰) و (مسلم: ۱۳۲/۱۴) گپراویه تیه وه.

۴ - نهم نایه ته نامازه بو نه و راستی یه ده کات که ده فرمیت: (الَّذِينَ يَخْلِعُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ * رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.... غافر: ۷-۹) واته: فریشته کان هه لگری عرش و ته ختی خرای گه وره، وه نه و فریشتانه ی به ده وری عرشدا ده سورینه وه، هه میشه

ههروه ها نه گهر مروؤف به ده ست نوپژوهه بنوئت ، نهوا فريشته كه له ته نيشتيه وه ده بيت ، وه ده پياريزيت هاوكاري دهكات وسهرى دهخات و له هه لمه تي ناحه زان ده پياريزيت، بگهر وهك درواسييهك وميوانيكي ئازيزى وايه . وه نه گهر پيزگرتنى ميوان يه كيك بيت له پيداويستى يه كانى باوه پرداريتى ، نهوا ريزنان وخزمهت كردنى ئازيزترين وبه ريزترين ميوان نه بى چى بيت ؟ ..

جا نه گهر هاتوو نهو مروؤفه ئازارى نهو نهو ميوانه ئازيزه ي دا به تاوانكارى وسهرپيچى ، نهوا فريشته ميوانه كه گله يى وگاژنده له لاي خواى گه وره دهكات و ده لئيت: خودا پاداشت نه داته وه ، وه به پيچه وانه وه نه گهر هاتوو به خواپه رستى وملكه چ بوون بؤ خودا ريزت لى گرت، نهوا له خودا ده پارپته وهو نزات بؤ دهكات.

ته نانهت پيژيک له هاوه لان ووتويانه: ئيوه فريشته تان له گه ل دايه هيچ كاتيک ليتان دوور ناكه ويته وه، جا ريزيان لى بنين وشه رميان لى بكن .
وه نه مه واتاي نهو ئايه ته پيژوهيه كه ده فره ميت: (وَإِنَّ عَلَيْنَاكُمْ لَحَافِظِينَ * كِرَامًا كَاتِبِينَ * يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ... الانقطار: ١٠-١٢) واته: ئيوه چاوديريتان له سه ر دانراوه . له فريشته به ريزه توماركاره كان . هه رچى كاريك نه نجام بدهن نهوان لاي خويان توما رى ده كهن وه ئاگادارى هه موو كارو گوftar يكتان.

سوياس گوزارى خودا ده كهن وباوه رى په ويان به خودا ههيه . وه داواى لى خوش بوون ده كهن بؤ باوه رداران وده لئين: پهروه رداران ره حهت وميهرى تو ، زانست وزانيارى تو هه موو شتيكى پى گرتوو ته وه . كه واوو خوشببه له وانسه ته وبه يان كردوو وه پاشه گه زبوونه ته وهو شويى بهرنامه كهت كه وتوون ، وه له ناگرى دوزه خ يسان پاريزه . پهروه رداران بيان خه ره نهو باخ وباخاته ي به هه شتى عه ده نه وه كه به لئيت پى داوون و هاوړى له گه ل نهو كه سانه ي كه خواناس وچاكن ، له باوك ودايك وهاوسه رو نه وه كانيان . به راستى به ته نها هه ر تو خاوه ن بالاده ست وتوانايت .

واته شهرم له و پاريزگار به پړانه بکهن ، و به کرده و هی ناشایسته
 ناپه حه تیان مه کهن که ته نانه ت حه زناکهن که سی و ه کو خوتان ببینیت .
 واته نه گهر مروؤ به بینینی تاوانکاری ده بیټ ، به ه مان شیوه
 فریشته کانیش به بینینی تاوانکاری نازاریان پی ده گات و ناپه حه ت ده بن .

۵۶- تاوان هیته رو پاکیشهری که ره سه کانی له ناوچوونی مروؤن له دونیوا قیامه تدا :

تاوان خوی له خویدا نه خۆشی یه کی کوشنده یه گهر بیټوو به ته وای
 توشی مروؤ بیټ . هه رو ه کو چۆن جهسته به خوراکي باش وچاک
 به هیزه بیټ ، و له ریگه ی دهره چه وه له سه رجه م پاشه پړیه
 زیانه خشه کان دهر بازی ده بیټ ، جا نه گهر نه و دهره چانه نه بوایه
 پاشه پړ زیان به خشه کان به هیلاکی ده بردن .

دل به باوه پرو کرداری چاکه زیندوو ده بیته وه

به ه مان شیوه ش دل پتویستی به خوراکي تایبه تی خوی هیه تا
 به هیزه پاراویټ که بریتی یه له "باوه پرو کرداری چاکه خوازی" .
 و له ه مان کاتدا پتویستی به دهر چه یه ک هیه بۆ دهر بازیون له کرده وه
 ناشایسته کان که بریتی یه له "ته و به ی نه سوح" .

جا "تقوی" ناویکه بۆ هه رسی کاره سه ره کی یه که (باوه پرو کرداری
 چاکه و ته و به ی نه سوح) وه له پیک هیته ره کانی ته قوان . جا هه ریه ک له م
 سی بنه مایه لاوازیوو و که می کرد ، نه واکزی و که م و کورتی پرو ده کاته
 ته قوای نه و که سه . جا تاوان و تاوانکاری دژه ته قوایه واته پوخیته رو دژی
 پیکه یته ره کانیتی . بگره هۆکاری له ناو بردنی هه ریه که یانه . جا هه ر کاتی
 نه خۆشی تاوان شالووی هیته بۆ مروؤ نه واکر داره کانی ده شیویتیټ
 و ته و به کردن راده گریت و ته ندروستی دل و باوه پرو ده شیویتیټ .

جا پئويسته خۆمان له نه خۆشی تاوان و تاوانکاری بپاريزين تا دل
 و دهرونمان سهلامهت ده بپيژت زياتر له وهی که جهسته مان ده پاريزين.
 ههروهو که شاعيرێک ده لاييت:

جسمك بالحمية حضته مخافة من ألم ضار
 وكان اولی بك ان تحمي من المعاصي خشية الباري

واته: تۆ جهستهی خۆت ده پاريزيت له ترسی ئازاريکی له ناكاودا
 باشتر وایه له پيژندا خۆت له تاوان بپاريزيت له ترسی خودا
 جا ههركه سيك تواني خۆی بپاريزيت به گويرايه لای و دووركه و تنه وه له
 ياساغه کانی خودا به تهويه کردن وه به له دهست نه دانی خپروچا که خوازی،
 نهوا دوور ده بپيژت له مترسی یه کانی تاوان و تاوانکاری.

سزا شهريه کانی تاوان

جا نه گهر که سيك نه م سزايانه نه يترساندوه و کاریگه ری له سه ره نه بووه
 نهوا با فريایی خۆی بکه ويژت.

سزا شهريه کان

سزا شهريه کان که خواي گه و ره و پيغه مبه ﷺ دايانناوه بۆ له تۆلهی
 تاوانکاری و تاوانباراندا، وهک دهست دزی بپين و وه ههروهها بپيني دهست
 وپيی پيگرو چه ته کردن و به تالان بردنی مال و سامان و کوشتن و ليدانی
 قامچی و لهت کردن پيژست له تۆلهی هه لبه ستنی کاری ناپهوا بۆ ئافره تانی
 داوین پاک. وه به ر دباران کردن پياويکی زينا که رو وه دارکاری کردن
 گه نجی زينا که رو و دوورخستنه وهی بۆ ده ره وهی ولات بۆ ماوهی ساليک
 وه له سی داره دانی که سيك که دهست دريژي بکاته سه رکچ يان دايک يان
 خوشکی... هتد له نزیکه کانی خانه واده کهی خۆی يان هه لگه رانه وه و
 دهست له نويزه لگرتن.. ههروهها کوشتنی نيزياز له بکه رو پيکراو... هتد.

وه چه نديني تر له جوړه کاني سزا، که به پيی ليکه وتنه وهی خراپه سزا که ی
بؤ دارپژدراوه.

جا هر تاوانیک ه لقلولوی سروشتی که سه که نه بیت، تنهها سزایه کی
"تعدزیر" ی هیه. وهک خوار د نه وهی خوین، یان خوار دنی گۆشتی
مردوو... هتد، به لام نه گهر ه لقلولوی سروشتی که سه که بوو وهک زینا
نهوا سزا که ی گهره تره، چونکه مه تر سیدار تره له سر به رژه ونه دی
گشتی.

ليړه دا ته ماشای دانای خوی گهره بکه له ده ست نیشان کردنی
جوړی سزا که، بؤ نمونه نهو نه ندامه ی به کاهیتاوه لهو تاوانه دا سزای
تاییه تی به رده که ویت ه روه کو له ده ست برینی دزدا هیه، چونکه دزی
خراپه یه کی گهره یه، به لام نه گهر سزادانی نهو نه ندامی جهسته یه زور
گهره تر بوو وه خراپه کانی زیاتر بوو نهوا سزا که ده گوردریت بؤ ه موو
جهسته ی. وهک سزای که سیك که بوه تانیکی ناپره وا ه لبه ستیت بؤ
نافره تیکی داوین پاک که له تاوانه دا زمانی به کارهیتاوه، خو ناکریت
له توله ی دا زمانی بپردریت، چونکه شوینه وارو خراپه که ی زور زیاده
له سر که سه که، هر یویه به بهر که وتنی سر جهم جهسته ی به سزای
ليدانی حد دیاری کراوه.

جا نه گهر ووترا: نهی بؤ له سزای که سی داوین پیس وزینا کاردا، داوینی
ناپردریت یان ناشیوینریت؟

له وه لاما و تراوه: له بهر چه ند لایه نیک:

یه که م: به برین یان شیواندنی داوین شوینه واریکی زور خراپی لی
ده که ویته وه که گهره تره له تاوانی زینا وه له بنپرکردنی وه چه ونه وهی
ناده میزادو به هیلاک بردنی نهو که سه دا.

دووه م: داوین وعه ورهت نه ندامیکی ه ستیاری داپوشراوی ناده میزاده،
به برینی یان شیواندنی نهو نامانجه ناپیکیت له وهی خه لکی به بینینی

كەسەكە پەندو عىبرەت وەربىگىيەت، چونكى عەورەت وداوین داپۆشراون ونايىنرئەت.

سى يەم: ئەگەر دەستى دىزىكى ديارو ناسراو بىردرا ،ئەوا دەستىكى ترى ھەيە كە دەتوانىت كارى پى بىكات، بەلام داوین وعەورەت تەنھا يەك دانەيە بەبرىنى ھىچى ترنى يە كارى ئەو بەكاتەو.

چوارەم: چىژوخۆشى زىنا ھەموو جەستەي گرتۆتەو ،جا پىويستە ھەموو جەستە سزا بدرئەت نەك تەنھا يەك ئەندام لەلەش. جا سزاي خواي گەورە بەجوانترين و پوخترين شىواز داپۆشراو كەبەرژەو ھەندى ھەموو لايەك دەپاريزئەت.

پوختەي مەبەست:

تاوان و تاوانكارى سزاي لەتۆلەدا دەدرئەت جا سزاي شەرىي بئەت يان قەدەرى، يان ھەردوو كيان پىكەو ،ياخود خواي گەورە بەھوى تەوبەكردن وچاكە كاريەو ەلئيان خۆش دەبئەت.

جۆرەكانى سزا

سزاي تاوانەكان دوو جۆرن:

سزا شەرىيەكان وقەدەريەكان...

ئەگەر سزا شەرىيەكان ئەنجام دران بەسەر تاوانباردا ،ئەوا سزا قەدەريەكان ھەلدەگىرئەت ونامئەت ياخود سوك دەبئەت، چونكى كەم جار خواي گەورە ھەردوو جۆرى سزاكە دەسەپئەت بەسەر بەندەكانى. ئەويش لەحالەت يەكدايە كەسى تاوانبار شايستەي ھەردوو جۆرەكە بئەت. جا ھەركاتەك بەربەست ھەبوو لەبەدەم جئ بەجئ كردنى سزا شەرىيەكاندا ،لەو كاتەدا سزا قەدەريەكان دئەتە كايەو ھەردوو نى يە سەختەر بئەت لەوى تريان يان سوكتر بئەت، بەلام خاسيەتى سزا قەدەريەكان ئەو يە كە گشتى يەو ھەمووان دەگرئەتەو ،بەپىچەوانەي سزا شەرىيەكان تاييەتە بەكەسى

تاوانبار هوه، چونکه خوای گهوره به سزا قه ده ریه کان هه مووان سزاده دات.

به لام سزا قه ده ریه کان: ئهوا توشی تاک وکۆمه ل ده بیّت به تاییه تی وگشتیش، چونکه هه رکاتی تاوانکاری و سه رپیچی به نه یّنی ئه نجام دراو ئاشکرا نه کرا، ئهوا زیان و زه ره ری ته نها بو ئه نجام ده ره که ی ده بیّت، به لام ئه گه ر هاتوو تاوانکاری و سه رپیچی ئاشکرا کراو خه لکی به گشتی پێگه رییان لی نه کرد ئهوا دوور نی یه هه ره هه موویان توشی سزای خودای گهوره ببن.

جوّره کانی سزا شه رعیه کان

هه روه کو پێشتر پوونمان کرده وه که سزا شه رعیه کان خوای گهوره له به رامبه ر پاده ی زیان و مه فسه ده ی تاوانکاریه ک دایناوه که بریتین له سیّ جوّره (له سیّ داره دان، برین، دارکاری).¹

له سیّ داره دان: بو درژی تاوانی "کفره" که ئاین تیک ده دات، وه زیناو نێربازی یه که وه چه تیک ده دات.²

(امام احمد) ده لێت: له دوا ی کوشتن من تاوانیکی به گه وره تر نازانم جگه له داوین پیسی "زینا" وه به لگه ی له سه ره ئه م و ته یه فه رموده ی (عبدالله بن مسعود رضی الله عنه) ه، که له پیغه مبه ری پرسیه وه: (یا رسول الله ای الذنب اعظم؟ قال صلی الله علیه و آله): ان تجعل لله نداً وهو خلقك، قال: قلت: ثم ای؟ قال صلی الله علیه و آله: ان تقتل ولدك مخافة ان يطعم معك. قال: قلت: ثم ای؟ قال صلی الله علیه و آله: ان تزني بحليلة جارك).³ واته: ئه ی پیغه مبه ره صلی الله علیه و آله کام تاوان به

¹ - ئه م سزایه بو تاوانه گه وره کانه، به لام بو بچوکه کان ته نها سه رزه نشت کرده به یی حالتی تاوانباریه که ی.

² - دیاره هه موو کافرێکیش له نیسلامدا ناکوژریت، چونکه کافر جوّری هیه. ته نها شه رکه ریان ده کوژریت که رێگرو شه رکه ره له به رامبه ر نیسلامدا، چونکه کافرمان هیه "مسالم" یه وه هیه "متخالفا". "وه رگێر"

³ - ئه م فه رموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۴۷۷) و (مسلم: ۸۳/۲ نووی) گێڕاوه تیه وه.

گه وره ترين تاوان ده ژميردريت؟ فهرمووی: شهریک وهاوول بۆ خودا برپاردان. ديسان ووتی چیتړ؟ پیغه مبه ﷺ فهرمووی: کوشتنی منداله که ت له ترسی برسیتی دا. ديسان ووتی چیتړ؟ پیغه مبه ﷺ فهرمووی: زینا بکهیت له گه ل هاوسه روحه لالی دراوسی که تدا.

وه خوای گه وره وهک پشت راست کردنه وهی نه مه ده فهرمیت: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ... الفرقان: ۶۸) واته: هه روه ها نه وانه ی له په رستندا هاو به شی بۆ خودا برپارنادهن، وه که سیش به ناحق ناکوژن که خودا کوشتنی حرام کردوه وزینا ناکهن، به لām نه وانه ی نه م کاره خراپانه نه نجام بدات نه و توشی سزاو نازارو پیسوی ده بیت.

گه وره ترين تاوانه گه وره کان

پیغه مبه ﷺ له سهر نه و پرسیاره ی لی کرا جوړه کانی تاوانه گه وره کانی خسته پوو که به م شیوه یه: _

گه وره ترين جوړی شیوک: بریتی یه له هاو به ش وهاوتایه ک بۆ خودا برپاریده یه.

گه وره ترين جوړی کوشتن: بریتی یه له کوشتنی منداله که ت له ترسی برسیتیدا، که هاو به شت بیت له خواردن وخوردنه وه.

امام نوری ده لیت: لهم فرموده یه دا ده ست نیشانی تاوانه گه وره کان ده کات که بریتین له: هاوول و شهریک بۆ خودا برپاردان، هه روه ها کوشتنی به ناحق.

به لām جگه له شهریک پیدا کردن و کوشتنی ناحق، نیتړ چی تر هدی له زینا و نیربازی، رپا خوادن "سو" و ه نازاردانی دایک و باوک، جادو گهری، بو هتان کردن به کچانی داوین پاک، هه لتهان له به ره کانی جهنگ، وه جوړه کانی تر له تاوانه گه وره کان، نه و به پنی جوړ و ریزه و نه ندازه و هوکاری تاوانه که یان حوکم و یاسای تایه تی خو یانسان هدی، وه کاتیک به مانه ده و تریت تاوانه گه وره کان مه به ست لی رهدا وهک نه ویه بلیت له بهرام بهر نه مه دا (کارو چاکه گه وره کان) هدی، بویه ده و تریت تاوانه گه وره کان... والله اعلم. (شرح مسلم: ۸۴/۲).

گه وهره ترين جوړس زينا: بریتي په له زينا کړدن به هاوسه روحه لالۍ دراوسیکه ت.

واته زينا کړدن جوړی هیه ، جا زينا کړدن له گهل ټافره ټیکدا که هاوسه روميږدی هه بیت زورگه وره تره له کچیک و ټافره ټیک که هاوسه ری نه بیت، چونکه به نه نجامدانی نه م کاره تو خیانت له حه لالۍ که سیك ده که یت وسه رجیکه ی ده شیوینیت وه هه رچه نده وه چه و نه وه ی ټیکه ل وده شیوینیت. جا زينا کړدن له گهل ټافره ت وهاوسه ری دراوسی که تدا زور مه تر سیدار تو رگه وره تره له لای خوای گه وره له گهل زينا کړدن له گهل سه د ټافره تی بی میږد دا ، چونکه هه ربه وه ی که میږده که ی دراوسیتته نیتر چه ندین ماف پیشیل ده که یت که له هه ره تاوانه گه وره کانه . وه پیڼه مبه ری خودا ﷺ ده فره میت: (لا یدخل الجنة من لا یأمن جاهد بوائقه.)^۱ واته: ناچیت به هه شته وه نه وه ی دراوسی که ی له شه پو خراپه ی نه مین نه بیت.

جا به نه اندازه ی دووری ونزیک ی که سه کان پړژه تاوانکار یه که گه وره ترده بیت هه وه. بو نمونه: نه گهر زينا بکه یت به رامبه ر دراوسی که ت، نه گهر خزم وکه ست بن نه وا زیاتر له پړژه ی تاوانه که زیاد ده کات له پیشیل کړدن مافی تر...

جا نه گهر "میږدی ټافره ته که" دراوسیتانه و زينات کړدووه له گهلۍ له مال ده رچوویت یان بو شاریک چوویت بو "نویر" ، خویندنه وه وه رگرتنی زانست ، کار ، جیهاد "نه وا تاوانه که زیاتر ده بیت. ته نانه ت نه گهر زينا له گهل خیزانی ټیکو شه ری کدا بکه یت که له پیڼا و خودا دا تی ده کوشیت ،

^۱ -نعم فرموده به (صحیح) ه، (مسلم: ۲۰/۲ نووی) گتر اویه تیه وه له فرموده ی (ابی هریره) وه (بخاری: ۶۰۱۶) بهم جزه گتر اویانه تیه وه: (والله لایؤمن ، والله لایؤمن ، هیل: من یارسول الله ﷺ: الذي لایأمن جاهد بوائقه) واته: وه الله ی باوه ری نی یه، والله ی باوه ری نی یه. ووتیان: کی نه ی پیڼه مبه ری خودا ؟ فرمودی: نه و که سه ی درواسی که ی له شری پاریزراو نه بیت.

ئەو لە قیامەتدا بە تیکۆشەرە که دەوتری: (خُذْ مِنْ حَسَنَاتِهِ مَا شِئْتَ. قَالَ النَّبِيُّ: فَمَا ظَنُّكُمْ؟) ^۱ واتە: بە ئارەزووی خۆت لە خێر و چاکەکانی بەرە چەندت دەتەوێ. وە پێغەمبەر فەرمووی: ئایا پێتان وایە هیچی بۆ جی دەهێڵیت؟ واتە: ئایا گومان دەبەن لە وکاتەدا باوک خواخوایەتی مافیکی لە لای منداڵەکی بێت تا لێی وەر بگرتەو، ئایا لە وکاتە ناپەرەتدا هیچ خێرێک بۆ کابرای زیناکەر دەهێڵیتەو؟ بێ گومان نەخێر.

جا ئەگەر ئەو ئافەرەتی زینات کرد لە گەڵیدا لە کەس و کاری خۆت بێت، ئەو تاوانە که زیاتر دەکات بەوێ که خیانت و ناپاکبێت کرد لە خزم و کەس و کارە کەت. وە ئەگەر کەشی زیناکەر خێزاندار بێت، ئەو تاوانە که زیاتر گەورەتر دەبێت لە سەری. خۆ ئەگەر زیناکەر بە تەمەن و پیربێت، ئەو لە هەمووی خراپترو گەورەترو مەترسیدار ترە. وە بە یەکیەک لەو سێ کەسە دادەنرێت که خوای گەورە لە پۆزی قیامەتدا تەماشایان ناکات، نە قەسەیان لە گەڵدا دەکات وە نە پەشتیوانیان دەکات و سزایەکی سەختی بۆ بپار دەدات که پێغەمبەر دەفەرمی: (ثَلَاثٌ لَا يَكْلَمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَزْكِيَهُمْ. قَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ: وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ: شَيْخُ زَانَ، وَمَلِكُ كَذِبٍ، وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ). ^۲ واتە: سێ کەس لە قیامەتدا خوای گەورە

^۱ -نەم فەرموودە (صحيح) ه، (مسلم: ۶/۱۳) ۴ نووی گێڕاویەتیەو.

^۲ -نەم فەرموودە (صحيح) ه، (مسلم: ۱۱۶/۲) گێڕاویەتیەو لە فەرموودە (ابی هريره).

و (امام نووی) دەلێت: قەسە چاکەو باشەیان لە گەڵدا ناکات، بە لکو بە زمانی توندو تیژ و تورەییەو قەسەیان لە گەڵدا دەکات. وە جەماوەری رافە کاران "جهنور المفسرين" پێیان وایە که: مەبەست لەوێ که قەسەیان لە گەڵدا ناکات، واتا بە شێوازی ناکۆک تا سودمەند و دل خۆش بن. وە ووتراوە: کە فریشتەکان پێشوازیان لێ ناکەن و بە خێرەتییان ناکەن.

و مەبەست لە "تەماشایان ناکات" واتە: روویان تێ ناکات، چونکە تەماشاکردنی خوای گەورە لەو پۆزەدا واتای پێشوازی و مێرەبانی بۆیان.

و مەبەست لە "پێشوازیان ناکات" (زجاج) دەلێت: واتا ستایشیان ناکات. وە ووتراوە: واتە پاکیان ناکاتەو لە پەسی و ژەنگی تاوانکاری.

نه قسه يان له گه ل ده کات نه پشتيوانيان ده کات " معاويه ده لیت " :وه نه
ته ماشايان ده کات، وه سزايه کی توندوتیژيان هه يه بریتی يه له : پیریکی
زیناکه ر، ده سه لاتداریکی درۆنکار، هه ژاریکی لووت به رزو خو به زل زان.
جا کات وشوین وجیگاش پۆلی خو ی هه يه له زیادکردنی قه باره ی
تاوانه که دا. بۆنمونه نه گه ر نه و تاوانکاریه له مانگی حه رام و په مه زاندا
بیّت، یاخود له شاری مه که ی پیروژدا بیّت ، یان کاتیکی مه زن و پیروژ
له لای خودا گه وره بیّت وه ک کاتی نوێژ یان گیرا و قبول بوونی نزا... که واته
به پیتی نه م هۆکارانه کاریگه ری زیادوکه می یان گه وره یی و بچوکی قه باره ی
زیانی تاوانه که ده رده که ویت و په له دارده کریت. خودا پشت و په نامان بیّت.

حیکمه ت ودانایی له برینی دهستی دزد^۱

خوای گه وره ده ست برینی دزی کردۆته سزایه ک بۆ نه و به دکاریه و
تاوانکاریه ی که له شیوه و دیمه نی پشیل و ماردایه که هر نازانیّت چۆن
وله کوێ پهیدا ده بن و کاری چه په لی خو ی نه نجام ده دات و به ره مه ی

وه (قاضی عیاض) ده لیت: نه مه زه نگی مه ترسی يه هه ر سیکان جوړه تاوانیکان نه نجام داوه که
نه ده بو بیان کردایه ، چونکه دووری هه به له نیوان خودی خو زیان و تاوانه که یاندا ، چونکه
هیچ پیروستان پشان نی يه و بیانووی نه نجام دانی نه م تاوانه یان نی يه، له کاتیکدا پیوست
بوو هه ر سیکان زیاتر روویان بکر دایه ت خوای گه وره.

بابه تی " پیری زینا که ر" که ژیری به ره و پوختی ده چیت و حه زو ئاره زووی که م ده بیته وه و
ته مه نی به سه ر چووه وه له مردن نزیک بووه ته وه، له هه مان کاتدا حه زو ئاره زووی سیکسی
ته نگي پی هه ل چنیوه وه ک لاوێک ، پاشان که حه لاتی خو ی هه به بۆ په نا ده بات بۆ نه م
کاره بروانه شه رخی نووی بۆ "مسلم : ۱۱۹/۲).

^۱ - تیبینی نه وه ده کریت که هه مو دزیک ده ستی نابریته وه، چونکه سیاقی ئایه ته فور ئایه که به
(السارق والسارقة) واته سه ره تای به (الف ولام) ی مه عریفه ده ست پی کردووه. واته
که سیک که پشه ی هه میشه یی بریتی بیّت له دزی وه ناسرایت به م کاره چه په له. وه دوور
بیّت له سه رده می گرانی و نه هه مته ی و برستی و وه بیانووی ته واوی نه بیّت له سه ر نه نجام دانی
نه م کاره، چونکه له سه رده می خه لیفه عومه ری کوری خه تاب نه م حوکه می ده ست برینی
دزه هه لگرا به هزی بلا و بو نه وه ی بی کاری و برستی و گرانی به سه ر و لاتدا.
" وه رگێر "

ماندووېوون وهول وکوششی چەندین ساله ی مروځه کان به ناحق ده بات ومالی خه لکی کاول ده کات. هه ریویه خوی گه وړه سزای داوه به برینی نه و نه دنامه ی که کاری دزی پی نه نجام ده دات، وه سزای کوشتن ودارکاری له م دور خستوته وه.

جوړه کانی که فاره تی تاوان

خوی گه وړه بۆ لی خوش بوون له تاوانه کان که فاره تی داناوه وه که به رامبه ریځ و نیه ت سافیه که بۆ لی خوشبون له تاوانه کان. هه ووه کو سی جوړ سزا هه یه له هه موو تاوانه گه وړه کان. به هه مان شیوه ش سی جوړه که فاره ت هه یه که فاره ت هه یه که بریتین له (پزگارکردن - خواردن دان - پوژووگرتن) پزگار کردن مه به ست لی - ززگارکردنی به نده یه که مروځیکی کۆیله نازادی بکه یت وه نان دان و خواردن و به خشانده وه

به شه کانی تاوانکاری به پیی که فاره ته که ی
خوی گه وړه تاوانکاریه کانی کردووه به سی به شه وه.

به شی یه که م: که سزای هه د (الحد) ی بۆ داناوه پیویستی به که فاره ت نه کردووه.

به شی دووه م: پیویستی به (هه د) نه کردووه له بری نه وه که فاره تی بۆ داناوه. وه کو تاوانه کانی (چونه لای خیزان له پوژانی مانگی په مه زان) و کاتی ئی حرام پوشین له هه ج و هه مره دا) وه کوشتنی بیمه به ست و سویند خواردن به درۆ.

وه به شی سی یه م: که نه پیویستی به که فاره ت هه یه وه نه (هه د) یش که نه مه ش ده بیته دوو به شه وه:

۱. ئەوانەى كە قەدەغە كەردنىان سىروشتىيە و ھەر لە سىروشتى مەزۇف دان نەشیاو ھەك: خواردنى پىسايى و خواردنەو ھى مىز و خوین.
۲. جۆرىكە مەفسەدە و خراپەكەى كە مەتر بىت لە ئاستى ئەو ھى كە پىوئىست بە (ھەد) بكات، ھەك نەز كەردن و ماچ كەردن و بەركەوتن، قسەكەردن- ھە دزى بچوك (دزىنى پارەى كەم) و ھاوشیو ھەكان.

ئەو جۆرەى كە كە فارەتى پىوئىستە

ئەو جۆرەى كە كە فارەتى پىوئىستە سى جۆرە: _

یەكەم: ئەو كارەى كە لە بنەپەتدا موباحە و پىپىدراو ھە، بەلام دواتر لەكاتىكدا يان دواتر بۆ ماو ھەك قەدەغە و ھەرام كراو ھە. ھەكو چوونە لای خىزان لەكاتى ئىحرامى ھەج و پۆژووگرتندا. بەلام زانا يان لە چوونە لای ئافرەت لەكاتى "بى نوئىژى- سوپى مانگانە" دا، ناكۆكن كە ئایا لەم جۆرەيە يان ھوكمى جىاوازترە. ئەمە لەبابەتى سەرزەنشەت كراو ھەكانە. "زواجر"

دو ھەم: كارانىك ھەكو "نەز كەردن بۆ خودا يان سوئند خواردن يان پەيماندىك بە خودا" يان ھەرام بوو ھەك كە بىەوئىت ھەلالى بكات، ئەوا لەسزايدا خوای گەورە كە فارەتى بۆ داناو ھە و ھەناو ھە ناو ھە (تەلە)، جا ئەم كە فارەتە تاوانى ئەو بى پىزى يە ناسپىتە ھەكە سوئندى بەدرو بەخودا خواردو ھە ھەكو ھەندىك لەزانا يان گومان دەبەن. چوونكە دەگونجىت سوئند خواردن واجب بىت، ھە ھەندى حالەتیش "موسە ھەب" بىت يان "مباح" بىت، بەلكو كە فارەتەكە ھەلال كەردنى بەلئىنەكە يە.

ئەمەيان لەبابەتى ھەلال کردنى "تەلە".

سىيەم: ئەو شتانەى كە پىيۈستى بەقەرەبوو ھەيە ۋەك كوشتنى بىي مەبەست، كوشتنى بىي مەبەست لەپاۋكردندا ھەرچەندە باتاۋانىش نەبىت. كەئەمانە لەبابەتى قەرەبووكانن "الجواب".^۱

ھىچ كاتىك ئەسزاي تاۋانكارىدا ئەم شتانە كۆنابىتەۋە

لە سزادانى كەسى تاۋانكاردا ھىچ كاتىك لەيەك كاتدا ھەد ۋەرزەنشت كردن كۆنابىتەۋە. ئەۋەى پىيۈستى بەسەر زەنشتە ئەۋا ھەدى ناۋىت. ئەۋەشى ھەدى ويست سەر زەنشتى ناۋىت. ۋە ھەرۋە ھەگەر كەفارەتى ويست ئەۋا پىيۈستى بەھەدى يە، ۋەئەگەر ھەدى ويست ئەۋا پىيۈستى بە كەفارەت نى يە.

ئاياسزاي سەر زەنشت كردن تعزىر ۋە كەفارەت كۆدەبىتەۋە لە تاۋانىكدا كە پىيۈست بە ھەد نەكات؟

ۋەك چۈنە لاي خىزان لەكاتى ئىحرام ۋرژوۋگرتندا ۋسۈرى مانگانەدا "ھەيز" كە پىيۈستى بە كەفارەت ھەيە. لەم بارەدا دوو بۆچۈن ھەيە:

ۋتراۋەكە: پىيۈستى بەسزاي "تعزىر" ھەيە كە ياساكانى پىشپىل كىردۈۋە كە چۈۋەتە لاي خىزىنى لەكاتى ھەيزدا.

ۋە ۋتراۋەكە: پىيۈستى بە "تعزىر" ناكات تەنھا كەفارەتى ھەيە، چۈنكە كارەكە دەسپىتەۋە ۋقەرەبوو كراۋەتەۋە.

^۱ - كەفارەتى ئەم جۈزەيان: زۋاجر-سەر زەنشت كراۋەك. تەلە: ھەلال كراۋەكان، جۋاب: قەرەبوو كراۋەكان. بىروانە (فتىح البارى: ۸۰/۱۲، ۱۸۴، ۱۸۶).

سزا قەدەرەيەكان

سزا قەدەرەيەكان دوو جۆرن. جۆرئىكيان تاييەتە بەدل و دەرون،
و جۆرەكەى تريان تاييەتە بەجەستە و مال و سامان.

۵۷- سزا قەدەرەيەكانى تاييەت بە دل:

ئەو دەى تاييەتە بەدلەكان دوو جۆرن:

يەكەميان: ئىش و ئازار بەدل دەگات.

دووەميان: پىگرتن و بن بىکردنى ئەو شتانەى كەڭيانى دليان
بەدەستە. جا ئەگەر ئەم حالەتە پرويدا ئەوادزەكانى دروست دەبن. جا
ئازارو ئىشى دل لەمەموو ئىشەكانى تر بەئىش و ئازارترەو بنەپەتى
سزاي جەستەيە. جا ئەم سزايە كەم و زياد دەكات، لەدلەو بەجەستە
دەچىت وەلە جەستەشەو بەدل دەچىت. جاكاتىك دەرون و پروچ
لەجەستە جيا دەبىتەو ئەوكاتە سزاكە تاييەت دەبىت بە دل و دەرون
كەپىي دەوترىت سزاي گۆر ياخود جيهانى بەرزەخ. كە سزاي ئەم
جيهانە وەك سزاي جيهانى دونيا وايە.

جۆرەكانى سزا قەدەرەيەكان لەسەر جەستە

۵۸- سزا قەدەرەيەكان بەسەر جەستەدا:

ديسانەو ئەم جۆرە سزايە دەكرىتە دوو بەشەو: _

جۆرئىكيان لە دونيادايە ، و جۆرەكەى تريان لە قىيامەتدايە.
و سەختى و بەردەوام بوونيان بەندە لەسەر پىژدەى و جۆر و زۆرى
بەرنەنجامى ئەو خراپەيە كەلىي كەوتوو تەو. وەلە بنەپەتدا نەلە
دونيا و نەلە قىيامەتدا شەپو خراپەكارى نى يە تەنھا تاوانكارى و سزاكەى

نه بیټ. وه بنه پره تی هه موو تاوانیځیش شه پو خراپه ی دهر ون
وبه دکر داریه که ناوی خراپه و شه پ بپواته وه به سر هه موویاندا.

وه هر ئه و دووانه یه که پیغه مبه ر ﷺ هه میشه له سه ره تای
وتاره کانیدا پشت وپه نای ده به ست به خودا له مه ترسیاندا
که ده یفه رموو: (ونعوذ بالله من شرور أنفسنا، وسیئات أعمالنا.)
واته: په نا به خودا ده گرین له شه پو خراپه ی دهر ونمان وبه دکر داری
کر دوه کانمان.

جا به دکر داری کر ده وه کانمان "سیئات الاعمال" به شیکه له به شه زور
خراپه کانی دهر ون، واته دهر ون "نفس" سه رچاوه ی هه موو خراپه یه که.
واتای برگه ی (وسیئات أعمالنا) له فهر مووده که:

له واتای ئه م برگه دا رای جیاواز هیه که ئایا مه به سستی ته نها "کاره
خراپه کانمانه"؟ وه ک بلایی باسی لقیک بکات له بنه مایه ک له پره گه زی
خوی؟ یا خود پیتی (من) بۆ زیاتر خستنه پووکاره که هاتووه؟

رایه ک هیه ووتراره: واتاکه ی له وه دا کۆبووه ته وه که په نا به خودا
ده گرم له هه موو شه پیک که سه رچاه که ی دهر ونه که مایه ی هی نانی
به لاوسزایه بۆ سه ر مروق. جا مه به ست لی ره دا په ناگر تنه
له سه رچاوه ولقه کانی شه پو خراپه ومه به سسته کان وبه رنه نجامه که ی.
هه ربۆیه کاتی که فریشته کانیش بۆ باوه پداران ده پاپینه وه ده لئین:
(وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتُهُ... غافر: ۹)

¹ - نه مه به شیکه له فهر مووده یه کی درئی (صحیح) (اصحاب السنن) وه که سانی تریش
گیراویانه ته وه. وه شیخ الیانی ده لیت: وه به راستی سه لیتراوه له پیغه مبه ره وه که نه م
فهر مووده یه ی فیری هاوه لانی ده کرد که له ووتار وده ست پیک گوتاره کانیا ندا بیلینه وه و
وه ک پشه کی یه ک پشتی پی به ست له داواکاریه کانیا ندا. ۱ه، بپوانه (مقدمه حقیقه
الصیام: ص ۹).

واته: خوادايه له خراپه و خراپه كاري بيان پاريزه، وه ههركه سيكت له خراپه و خراپه كاري پاراست واته ره حم وميهرى خسوت پزانده وه به سهريدا.

جا ئه م نزايه له م نايه ته پيرۆزه دا دووشتي له خو گرتووه:

يه كه ميان پاراستنيانه له خراپه ي كرده وه كان، دووه ميان له تۆله و سزاي خراپه ي كرده وه كان كه ژياني مروڤ ده شيوئينيت. جاكه واته ههركاتيگ خوداي گه وره مروڤي پاراست له به دكاري، ئه وا راسته وخو ده پياريزيت له تۆله وسزاي به دكاريه كانيشي. هه چه نده ئه م نايه ته پيرۆزه ئامازه بو ئه وه دهكات كه بو تي نه كه وتن له تۆله وسزاي كاره كانمان، پتيوسته خو مان له خراپه كاري بپاريزين وخو اي گه وره ش بمان پاريزيت.

جا ئه گه ووترا: مه به ست له م نزايه پاراستني مروڤه له سزاكاني دۆزهخ، كه واته خراپه كان "السيئات" مه به ست لي ي خراپه كارييه و به دكاري يه، واته ئه وه ي فريشته كان بو ت ده پارينه وه هه مان مه به سته كه پيغه مبه ر ﷺ په ناي گرتووه لي ي. جا لي ره دا ووشه ي (يَوْمَئِذٍ) واته له وپۆزه دا په دي ئه م بو چوونه نادريته وه، به لكو مه به ست لي ي پاراستني له خراپه كاري و به دكاري يه له وپۆزه دا، كه بريتيه له خراپه كان له ده روندا.

وه ووتراوه: پاراستن له خراپه كان دوو جو ره:

١. پاراستن له نه نجام نه داني به دكاري و خراپه كاري.

٢. پاراستن له تۆله و سزاي به دكاري ئه گه ره نه نجام درا، به ليخوش

بوون.

كه ئه م نايه ته پيرۆزه هه ردوو داواكاريه كه ي له خو گرتووه.

جا با له ناوه پۆکی ئەم داواکارییهی فریشتەکان ورد بینەوه له و
 ئایه ته پیرۆزه دا. چۆن چۆنی باسی گه وره یی باوه پو باوه پداران ده که ن
 و کرده وهی چاکه ده نرخی ن وداوای لی خۆش بوون بۆ باوه پداران
 ده که نه وه له میانه ی نزاو پارانه وه که یاندا له خودای میهره بان
 ده پارینه وه که خاوه نی زانست و سۆزو میهره بانی یه . زانیاره به لاوازی
 مرقوف و سه رسه ختی دوژمنه که یان، به سه زو ئاره زو وه کانیا ن،
 به سه رچاوه ی تاوانه کانیا ن. که به میهره بانی وزانیاری خۆی کاتی ک که
 کۆرپه له ی له سکی دایکیدا گه وره ی کردن و وه سۆزو په حمه تی به سه ردا
 پشتن ، ئەو سۆزو په حمه تی که هه موو جیهان وهه موو شتیکی
 داپۆشیوه . که په حمیا ن پی بکات وه باوه پداران ویه کتا په رستان توشی
 سزای کاره کانیا ن نه بن ، چونکه خوای گه وره خاوه نی فراوانی
 په حمه ته . هه رکه سی ک ئەو سۆزو میهره بانی نه یگرێته وه ، ئەوا
 به دکارترین و سه رلیشی و اتترین مرقفه ، وه دواتر ده پارینه وه تا خای
 گه وره له ته و به کاران خۆشبیت، که بوونه ته پێبوا ری کروانی خوا په رستی
 و ده ست به ردا ری خرا په کاری بوونه ، دواتر داوا و نزا ده که ن که خوای
 گه وره له تۆ له و سزای دۆزه خ پارێزدا ویا ن بکات وه باوه پداران به خۆیا ن
 وها و سه ره کانیا نه وه به به هشتی به رین شاد بکات.

خوای گه وره خاوه نی به لێن و په یمانی خۆیه تی و وه به لێنی
 به هه شتی پی داو ن به هۆی کۆمه لی هۆکاره وه .

پوخته که ی بریتی یه له پارانه وه و نزا ی فریشته کان بۆیا ن که خودا
 په حم و به زه ییا ن به سه ردا برژینیت وه به وه ش له کاره کانیا ندا
 سه رکه و توو بن تا فریشته کانیش له پروانگی کاره کانیا نه وه بۆیا ن
 بپارێنه وه . پاشا ن فریشته کان کۆتایی نزاو پارانه وه که یان به م برکه

پیرۆزه ته‌واو ده‌که‌ن. (إنك أنت العزيز الحكيم) واته: به‌پاستی تۆ
عه‌زیزودانایت.

جا "عزیز" له (عه‌زه‌ته‌وه) هاتووه، که که‌مالی هی‌زو قودره‌ته.
وه‌دانایش "الحکیم" لوتکه‌و که‌مالی زانیاری وزانسته. که‌واته به‌م
دووسیفه‌ته پیرۆز وشکۆیه خوای گه‌وره بپیارو فره‌مان ده‌دات
وه‌کاره‌کان یه‌کلا ده‌کاته‌وه، که‌سه‌رچاوه‌ی هه‌موو دروست کردنی‌ک
وشه‌ریعت و فره‌مانی‌که.

پوخته‌ی مه‌به‌ست:

تۆله‌وسزای خراپه‌کاری جۆراوجۆره له سزا شه‌ریعه‌کان
ووسزاقه‌ده‌ریه‌کان که‌توشی یان دل ده‌بی‌ت یاخود جه‌سته ،یاخود
هه‌ردووکیان له‌یه‌ک کاتدا ، وه‌هه‌روه‌ها سزاکانی ژبانی به‌رزخ له‌پاش
مردن، وه سزاکانی جه‌سته له پۆژی هه‌شردا. جا تاوانکاری خالی نی
یه له‌سزا، به‌لام که‌سی تاوانکار وه‌ک سه‌رخۆش و بی‌هۆش وایه هه‌ست
به‌نازارو ئیش ناکات تاکاتی‌ک به‌ناگادی‌ته‌وه. جا که‌له‌که‌بوون
وکه‌بوونه‌وه‌ی سزاکان له‌سه‌ر یه‌کتری، نمونه‌ی زۆر مانه‌وه‌ی سوتاوه
له‌نیۆ ناگرده‌، وه‌مانه‌وه‌ی خنکاو له‌نیۆ ناودا.

جا زۆر که‌سی تاوانکار هه‌ست به‌خراپه‌کانی ناکات ، چونکه هیچ
دیاردیه‌یه‌ک هه‌ست پێ ناکات، به‌لام نازانی‌ت که ئه‌مه که‌مه‌ندکیش کردنه
وه‌ک کاری له‌سه‌رخۆی ژه‌هری کوشنده‌وايه له‌نیۆجه‌سته‌دا. جا ئه‌گه‌ر
زوو فریای چاره‌سه‌رکردن که‌وێت، ئه‌وا به‌ره‌وچاک بوونه‌وه ده‌چی‌ت گه‌ر
نا ئه‌وا ئه‌وه به‌ره‌و هه‌لدیر و تیاچوون هه‌نگاوده‌نی‌ت. جا به‌هه‌مان
شی‌وه که‌له‌که‌بوون وکه‌بوونه‌وه‌ی تاوان له‌سه‌ر تاوان مرۆف توشی
تیاچوون ده‌کات... په‌نا ده‌گرین به‌خوا.

جۆره كانى سزاقه دهريه كان له سهر دل

ليره دا هه نديك له تۆله وسزاكان ده ميتمه وه ياد كه له بهرته نجامي
تاوانكاريدا دروست ده بن به ئوميدي ئه وهى بيتته مايه هه له اتن
ودورگرتن له تاوان و تاوانكاران.

٥٩- تاوان مايه پهرده پۆش كردنى دل و بيهستن و بينايى يه :

تاوان دله كان داده خات ومۆرى بى ئاگايى لى ديدات وه بينايى
كوپرده كات و گوپيه كان كه پرده كات هوشو هستى مرقۇ له ناودهبات
يادى خودا بيرده باته وه، وه مرقۇ خودى خوشى له بير ده كاو دله كان
ژهنگاوى ده كات ، سنگ و ئاسق و بيرته سك ده كاته وه. دهر دو نه خوشى
وبه لا به سهر دل وجهسته دا ده باريتيت و ئاره زوى جله وى ده سيلات
به ده ست ده ميتميت ، پاستيه كان له ده ست ديدات.

ههروه كو (امام احمد) ده گپريته وه كه (حذيفة بن اليمان) ده ليت:
دله كان چوار جۆرن: دليكى خاوين و پرشنگ دار كه دلى باوه پرده ،
وه دليكى تاريك و پهرده پۆش كراو كه دلى بى باوه پرده، وه دليكى نه خوش
وشكست خواردوو كه دلى دوو پرده كانه. وه دليك كه هه ميشه له نيوان دوو
جه مسه ردايه ، جه مسه رى دوو پرده وه جه مسه رى باوه پرده، جاكاميان زال
بوون سهرته نجامه كه به نده له سهرى.

٦٠- تاوان ده بيتته هوى نه هيشتنى گوپرايه لى وته مه لى له پهرستندا :

٦١- تاوان دل كوپر و كه رولا ل ده كات :

تاوان دل ژهنگن ده كات و پهرده پۆشى ده كات له بهرامبه به حقه
وحقه و يستى و پاستى كوپرو كه رولا لى ده كات، پاستى به ناراستى

دهبینیت وپووناکی بهتاریکی و وه به پچه وانه وه، چونکه هوش و هوشیاری دل له دهست ده دات. له و کاته دا چه ندی که سیکی نابینا له په نگه کان تی ده گات. وه چه نده که له ناسینه وهی ده نگه کان ده گات وه چه نده لال ده توانیت ناوازی جوان بچیت و وشه ی جوان ده بریت. نه ویش هینده ی نه مانه له حق وحق ویستی ده گات ودهیناسیته وه.

دواتریش کوپروکه پو لالی دل ده گوازیته وه بو نه دامه کانی جهسته ، چونکه هوشیاری و بینای راست و دروست له دل وده رونه دایه . وه خوی گه وره ده فهرمیت: (فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ..الحج: ٤٦) واته: جاوه نه بیت هر چاوان کوپرونا بینا بوبیت ، به لکو نه و دلانه کوپر ده بن و له سینه کاندان "چونکه هر پواله ده بینیت وناوه پوک لیك ناداته وه".

جا ئه م نایه ته مه بهستی له وه نی یه که به هیچ شیوه یه ک چاو کوپرونا بیت و نابینا نابیت ، نه و هتا له شوینکی تر دا له باسی باسی حوکمی کاری شهرمی دا ، ده فهرمیت: (لیس علی الأعمی حرج... النور: ٦١) واته: له کاری شهرمیدا کوپرونا بینا گله بیان له سر نی یه .

هر وه ها ده فهرمیت: (عَبَسَ وَتَوَلَّى * أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى..عبس: ١-٢) واته: پیغه مبه ر پوی گرژ کردو پوی وه رگیرا، کاتیک برواداریکی کوپر هات بو لای.

به لکو مه به ست لیړه دا هوشیاری و بینایی راسته قینه و دروسته که له دل دایه^١، هر بویه پیغه مبه ر ده فهرمیت: (لیس الشدید بالصرعة،

^١ - نه و هتا مه خوی شاعر ده لیت:

سر که جوشیکی نه بی ، زر که تالم بوجی یه
دل که جوشیکی نه بی ، شیشه ی به تالم بوجی یه " وه رگیر "

ولكنه الذي يملك نفسه عند الغضب.)^١ واته: بهیژ نه وکسه نی یه که زۆرانبارو پالّه وان بیّت، به لکو نه وکسه یه که له کاتی توپه یدا خوگر بیّت..

ههروه ها دهفه رمیّت: (ليس المسكين بالطواف الذي ترده اللقمة واللقمتان، ولكن المسكين الذي لايسأل الناس، ولايفطن له فيتصدق عليه.)^٢ واته: هه ژارو فه قیر نه وکسه نی یه که ده رۆژه ده کات لیّره و له ویّ پاروویه ک یان دوو پارووی بدریّتی، به لکو هه ژار نه وکسه یه که ده رۆژه ناکات داوا له که س ناکات، وه که سیش هه سستی پیّ ناکات که هه ژاره تاخیری پیّ بکات.

پوخته ی مه به ست:

تاوان ده ردو به لایه که یه دلّ کر مه پیزو ژهنگاوی ده کات وه له راستی وکوژیرو که پولالی ده کات.

٦٢- تاوان ده بیته مایه ی رۆچوونی دلّ بو ناسته نزمه کان:

دلّ خوای گه وه پیزی لیّ ناوه و کردویه تیه جیگایه کی پیرۆز، که خوشه ویستی و ترس و بیینی خۆی تیّدا پواندوه. وه جیگای چه که ره بوونی بیروباوه پی پاک و بی گه رده که هه میشه به یادی خودا نارام وه یمن و دلنیا بیّت. وه به کرده وه جوانه کانی به رزده بیته وه تا ده گاته ناستی عه رشى مه زنی خودا له ناسمانی میهروسۆزی خودادا مه له ده کات، به لām به هۆکاری تاوان و تاوانکاری وه ره پیچیه وه، ناستی

^١ - نهم فهرموده به (صحیح) ه، (بخاری: ٦١١٤) وه (مسلم: ١٦٦/١٦ - نووی) گێڕاویانه ته وه.

^٢ - نهم فهرموده به (صحیح) ه، (بخاری: ١٤٧٩) وه (مسلم: ١٣٢/٧ نووی) گێڕاویانه ته وه.

نزم ده بیته وه و به پوخی خواره وهی خواره وه دا "ناسته نزمه کان"
پژده چیت. که هه میشه ده بیته جیگه ی شته پرپوچ و قیزه ونه کان.

٦٣- تاوان دل کویر ده کات:

هه روه کو چۆن وینه رهش و کویر ده بیته وه، دواتر ئه و دله پووناکی
نامینیت و وه له دلی ئاده میزادی که وه ده گورپیت بۆ دلی ئازله ئیک که
دواتر له ئاکاری خاونه کهیدا پهنگ ده داته وه.

جا هه ندی دل هه یه خوای گه وره کویری ده کات وه له سه ر شیوازی
"به راز" ده رده که ویت که لیک چوون هه یه له نیوان ئه و ئازله وه کاری
ئه وکه سه دا. وه هه یه له و دلانه ده چیته سه ر ئاکاری "سه گ و گویدریژ
ومار و دوپشک"، ئه مه لیکدانه وهی (سفیان بن عینه) یه بۆ ئه م ئایه ته
پیرۆزه که ده هه رمیت: (وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ
إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ... الأنعام: ٣٨) واته: هه ر زینده وه رو گیانه وه ریک به سه ر
زه ویدا بپروات، وه هه ر بالنده یه ک به باله کانی بفرییت، وه کو ئیوه
خاوه نی گه ل و ئومه تن.

که "سفیان" ده لیت: مڕۆڤ هه یه دلی له سه ر ئاکاری شییره،
وه هه یانه له سه ر ئاکاری سه گ و به رازو گویدریژ، وه هه یه له سه ر
شیوه ی تاوس دا به جل و به رگیدا خۆی ده نوینیت، هه یه وه کو گویدریژ
بارکراوه وه هه یانه وه کو که له شییره، وه هه یه له پوچ سوکیدا وه ک کۆتر
وایه، وه هه یانه وه کو مه ر هه ر خیر و پیت و فه پن. وه هه یانه وه کو پێوین
له مامه له وکاردا، وه خوای گه وره که سانی گیل وگه وچی هه ندی جار به
گویدریژ چوواندوه، وه هه ندی جاریش به سه گ و ئازله ل.

ئه م لیک چوونانه له ناخه وه دا زۆر به هیز ده بییت تا کاریگه ری هه یه
له سه ر ئاکارو پوختارو مامه له ی ئه و که سانه که مڕۆڤی وردبین

وځاوهن فیراسه هه سستی پی ده کات. که هه ندی جاریش وینه و
پوخساریان چووه ته سر ته و جوړه ناژه له که له میژوودا پروویداوه
که خوای گه وړه به سر جوله که کانیدا هیناوه.^۱ وه خوای گه وړه نه م
کاره به سر قه ومیکی نه م نوم ته دا ده هیئت که ده یان کات به مه یمون
وبه راز.^۲

جا سبحان الله چه ند دلی شیواو شکست هیه خاوه نه که ی بی
ناگایه؟ وه چه ند دل کویر بوو وړوچوو هیه؟ وه چه ندین که س
سرگه ردان بووه به پیاوه لدانی خه لکی؟ وه مه غرور و سرکه ش بووه
به په رده پوښی خودا بوی؟ وه که مه ندکیښ بووه به نیعمه ته کانی خودا
بوی؟!

نه مانه هر هه مووی سزاو ریسواییه، به لام خاوه نه که ی واده زانیت
پیزی لینراوه.

۶۴- فیل کردنی خوای گه وړه له فیل بازان:

۶۵- خه له تاندنی فیل بازان له لایه ن خوای گه وړه وه:

۶۶- گائته کردنی خوای گه وړه به گائته جاران:

۶۷- که نار خستنی نه و دلانه ی که له حه ق لایان داوه:

۶۸- تاوان دل تیک ده شکیئت و ناوه ژووی ده کاته وه:

تاوان ده بیته مایه ی شیواندنی سرجه م پیوه ره کانی دل وده رونی
تاوانکار، به شیوازی که حه ق به ناحه ق ده زانیت وه پاستی به ناپاستی
، وه خیر وچا که به شه پ ده زانیت.

^۱ - بروانه سرگوزده شته ی (قریه القروء) له زنجیره ی (قصص من القران : رضوان جامع
رضوان).

^۲ - نه م فهرموده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۵۵۹۰) به هه لئو اسراوی "معلق"، و (حافظ) هیناویتی
له (الفتح: ۵۴/۱۰) گیراویانه ته وه، بروانه (الفتح المغیث) (الحافظ سنحاوی: ۱۰۵/۱).

گومپایی وسه رگه ردان ده کریت واده زانیت پیگای هیدایه تی
خودایه تی. که نه مهش یه کیکه له سزاکانی تاوانکاری.

٦٩- تاوان دل په رده پوښ ده کات له خوی گه وره له دنیاو قیامه تدا:

هه روه کو خوی گه وره ده فره میت: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا
كَانُوا يَكْسِبُونَ * كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحُجُونَ... المطففين: ١٤-
١٥) واته: نه خیر وانی یه "نه و نه فامانه تی ناگن و بی دارنا بنه وه"
به لکو دلیان ژه نگی تاوان دای پوښیوه له سر نه نجامی نه و کرده وانه ی
که ده یان کرد، نه خیر پژار بوونیان نه سته مه، چونکه نه و پوښه
به ربه ست هه یه له نیوان تاوانبارن و خوی گه وره دا، وه له بینینی نه و
زاته پیروژه دا بی به شن.

تاوان وه ناسته نگی و به رسته تیک وایه له نیوان هه ست کردنی دل
به گه وره یی فره زلی خوی گه وره تا به ته وای پاستی و دروستی یه وه
هه ست به گه وره یی و مه زنی خودا بکن وه گری به سستی به ندایه تی
له گه لدا بیه ستن، وه به خته وهری هه میشه یی به ده ست به یزن. به لکو
به به رده وای تاوان پیگرو په رده پوښکی نه ستووری سامناکه له نیوان
ناسینی به نده بو دلی خوی و وه له نیوان دلی و په روه ردکاری مه زندا.

٧٠- تاوانکار توشی د ژوارترین ژیان ده بییت له دنیاو به رزه خ و قیامه تدا:

خوی گه وره ده فره میت: (وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً
ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى.... طه: ١٢٤) واته: هه ر کوسیک
پشت له یادی خودا و به رنامه که ی بکات، نه و ژیانکی پر نه هامه تی
ودژواری توش ده که ین، وه له قیامه تدا به کویری و نابینایی هه شر
ده کریت ولیی ده پرسینه وه.

وہ بپگہی "مَعِيشَةً ضَنْكًا" بہ سزای گۆر لیکدراوہ تہ وہ . کہ واتہ خوای گہ ورہ ناخۆشتَرین ژِیانی بۆ کہ سانیک بپیارداوہ کہ پشت لہ بہ رنامہ ی خودا دہ کەن و سہرپِچی دہ کەن . ہرچہ ندہ لہ دونیادا بہ چہ ندین نیعمہ تی خودا ژِیانیان رازاوہ تہ وہ ، بہ لَام لہ ناخدا دلی لہ وپہری بیزاری وپیسوایی و حہ سہرہ تی و مہینہ تی و ہیوا بپوای دایہ . و لہ وپہری گومپایی و سہرخۆشیدایہ ، بہ ہۆی مہست بپوونی بہ حہز وئارہ زووہ کانی و حہزی بۆ دہ سہ لَات و مانہ وہ ... ہتد .

بی گومان سہرخۆشی و مہستی بہ دونیاوہ ، زۆر مہ ترسیدار ترہ لہ سہرخۆشی و مہستی بہ مہ ی خواردنہ وہ ، چونکہ دووہ میان ہرکاتیک مہ ی لی دورخرایہ وہ مہستیہ کە ی بہری دہ دات و بہ ناگادیٹہ وہ ، بہ لَام بہ پِچہ وانہ وہ بی ہۆشی و مہستی بہ دونیاوہ تہ نہا لہ ساتہ کانی سہرہ مہرگدا بہ ناگادیٹہ وہ . جا ژِیانی پِیسوایی و سہر شۆری و ناسۆری بہ شی ژِیانی یاخی بووان و سہرپِچی کاران لہ دونیاو ژِیانی بہ رزہ خ لہ پاش مردن و لہ قیامہ تدا توندترین سزایان مہ یہ .

بی گومان بہ ختہ وہری وئارامی دل و دہرون و سہر جہم ئەندامہ کانی جہستہ ی مَرُوْء تہ نہا بہ یادی خوداو ملکہ چی بوون بۆ خودا دیٹہ دی . خوای گہ ورہ دہ فہرمیت: (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ اٰتٰنًی وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَیَآةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَاجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ... النحل: ۹۶) واتہ : ئەو بپوادارانہ ی کہ کاری چاکہ ئەنجام دہ دہن لہ پیاوو ئافرہت ، ئەو توشی ژِیانیکی کامہ رانی وئاسوودہ بیان دہ کەین لہ دونیادا . و لہ قیامہ تدا بہ جوانترین شیوہ پاداشتیان دہ دہینہ وہ لہ وہ ی کہ ئەوان دہ یان کرد .

جا باوہ پو کردہ وہ ی چاکہ وئاکاری جوان مایہ ی فہراہم ہیئانی بہ ختہ وہری و شادی و خۆش گوزہ رانی ہر دوو دونیایہ . و ہر وہ ہا

خوای گه وره ده فەرمیت: (لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ
الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ... النحل: ۳۰) واتە: واتە ئەو کە سەنەئە
کە چاکەیان ئە نەجام داوێ لەم دونیادا چاکە دیتە پێیان ، وە لە قیامەتدا
پازاوەترین و نایابترین پاداشتیان هەیە ، کە خۆشتەین جیگا ساز کراوە
بۆ خواناسان.

وە دە فەرمیت: (وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا
حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ... هود: ۳) واتە: ئەو
خەڵکی کە داوای لێ خۆش بوون بکەن و تەو بە بکەن بۆ خوای گەورە چێژ
خۆشی و لە زەتی ژیاانتان پێ دە بەخشیت تا کاتیکی دیاری کراو،
وێ خوای گەورە پاداشتی هەموو خاوەن چاکەیک بە زیادهوێ دە داتەوێ.

کە واتە باوێ پێداران و ئاکار جوانان و خواناسان سەرفرازی و ئارامی
دونیاو بە خەوێ قیامەتیان بە دەست هێنا. بە خۆپاراستن لە خەز
و ئارەزووێ چێشەکان و دوورکەوتنەوێ لە گومانە خراپەکان ، خۆشی
و شادی پاستەقینە پوچ و دڵ و دەرونیان بە دەست هێنا کە لە هەموو
خۆشەکانی دنیا گرنگتر و مەزنتەر.

تەنانەت لە خواناسان هەیە کە گوزارشت لەم حالە دەکات و دەڵێت:
ئەگەر پادشاو نەوێ کانیاوێ درک بەم خۆشی و چێژە پوچی و دەرونیە
ئێمە بکەن ، ئەوا بۆ بە دەست خستنی لە گەڵمان بە شەڕ دین و بە شیر
دەجەنگان لە گەڵمان.

وێ هەروەها یەکیکی تر دەڵێت: هەندێ جار ساتی و اخۆش بە سەر
دڵمدا پادەبوریێت لە خەیاڵی خۆمدا دەلێم ئەگەر بە شتیەکان لەم
جۆرە ژیا نەدا بن ، ئەوا ژیا نیکی خۆشیان هەیە.

وهيه كيكي تر ده لئيت: لهم دونيايه دا به هه شتيكي خووشي وئارامي
 پوحي هيه له دل وده روندا هاوشيويه به هه شتي قيامت. جا
 هه ركه سيك بجيته ئه ويه هه شتي دونياوه، ئه وا به هه شتي قيامتي
 به نسيب ده بيت وده هر كه سيكيش دووري بزييت، ئه وا له به هه شتي
 قيامت بي به ش ده بيت.

وه ته نانهت پيغه مبه ريش ﷺ ئاماژه بو ئهم به هه شته ده كات
 وده فه رمييت: (اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا، قالوا: وما رياض
 الجنة؟ قال: ﷺ خلق الذكر).¹ واته: ئه گه ر به لاي باخه كاني به هه شته
 تيپه پنه شي خوتان به رن. ووتيان ئه ي پيغه مبه ري خودا باخه كاني
 به هه شت كامانه؟ فه رموي: كوچه كاني زيكرويادي خودايه.

وه هه روه ها ده فه رموييت: (ما بين بيتي ومنبري روضة من رياض
 الجنة).² واته: له نيوان ماله كه م ويلندگوي مزگه وته كه م باخيكه
 له باخه كاني به هه شت.

جا كاتي خوي گه وده ده فه رمييت: (إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ * وَإِنَّ
 الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ... الأنفطار: ۱۳-۱۴) واته: چاكه خوازان له به هه شت
 دان وه خراپه كاران له دوژه خدان.

واگومان نه به يت كه مه به ستي ئهم ئايه ته ته نها به هه شت و دوژه خي
 قيامت بيت؟ به لكو لي ره دا مه به ستي سي قوناغه بو هه ريه كه يان كه
 به هه شتي دونياو به رزه خ و قيامته. وه هه روه ها سزاي دوژه خي دونياو
 به رزه خ و قيامت.

¹ - نهم فهرموده به (حسن لغره هه)، (ترمذي: ۳۵۰۹، ۳۵۱۰) و (امام احمد: ۱۵۰/۳) گيتر اويانه ته وه، بروانه (السلسلة الضعيفة: ۱۱۵۰).

² - نهم فهرموده به (صحيح هه، بخاري: ۱۹۵) وه (مسلم: ۹/۱۶۰ نووي) گيتر اويانه ته وه.

جا چ نیعمهت وچیزیک ده گاته شیرینی و خوشی ناسینی خودا و پاکی دل و دهرن و ئاکار جوانی و پره و شت به رزی؟ و نه ای هیه چ ژیانیک هیه بگاته ئاستی ژیانی پاکی و ساغی پته وی دل؟ که خوی گه وره ستایشی خوشه و یستی خوی ده کات که "ابراهیم ی پیغه مبه ر" ه به هوی پاکی و ساغی دل و دهرونی یه وه که ده فهرمیت: (وَإِنْ مِنْ شَيْعَتِهِ لَأَبِرَاهِيمَ * إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ... الصفات: ۸۳-۸۴) واته: وه یه کیک له په پره وان وشوین که وتوانی "نوح" بریتی یه له (ابراهیم) سه لامی خوی لیبت. کاتیک پرووی کرده خواپه رستی به دلکی پاک و ساغ و پرله باوه پره وه.

که گرنگی و به نرخی و مه زنی نه و جوړه دل له قیامه تدا دهرده که ویت که چه نده کاریگری هیه له سه ر دیاری کردنی پاشه پروژی خاوه نه کانیا. که خوی گه وره نه و دیمه نانه مان ده خاته پیش چاو ده فهرمیت: (يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ * إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ... الشعراء: ۸۸-۸۹) واته: نه و پروژهی "قیامهت" که نه مال و سامان و کوپو نه وه هیچی فریاده سی نی یه و فریای مروف ناکه ویت، ته نها مه گه ر که سیك خاوه نی دلکی ساغ و پاک و پر له برپا نه بیت.

ئاکاره گانی دلی پاک و ساغ

دلی پاک و ساغ: نه و دل یه که ساغ و پاک و سه لامهت بیت له هاو به شی و "شیرک" بق و کینه و چه سودی و چروکی و لووت به رزی و چه زکردن به ده سه لات. پاک بیت به دوور بیت له هه موو به لایه که که دووره بخاته وه له خوی گه وره ، دوور بیت له هه موو گومانیک له راستیتی خودا. دوور بیت له هه موو ناره زوویه که ببیته مایه ی سه ریچی و یاخی بوون له خودا. وه دوور بیت له هه موو شتیک که لات دات له به مه بهستی خودا. وه دوور بیت له هه موو ئاسته نگیك و به ربه ستیک که دایر بیت له

خودا. جا ئەمىيە دلى ساغ و پاک -کەلە دونيا و قيامەت دا لە
بەهەشتى شادى و کامەرانى دا دەژيئت.

هۆکارەکانى خراپ بوونى دل

دلى مەرۇف بۆ ئەوھى دوور بىت لە خراپ بون و شيواوى پيويستە
پاريزراو بىت لە پينچ بەلای کوشندە. لە (شيرک) کە دژى
يەکتاپەرستىيە ،لە (بيدعە) تازەگەرى لە ئايندا کە دژى سوننەتە
،وہ لە (ئارەزوو بازى) کە دژى گوپرايەليە ،وہ لە (بىئاگايى) کە
دژى يادى خودايە ، وہ لە (حەزەکان) کە دژى دلسۆزيە. جا ئەم
پينچە هۆکارى تىکدان و شيواندن و خراپ بوونى دلە.

مرۇف پيويستى بە پشتيوانى خودايە تا پينمايى بگات بۆ راست و پەوان

جا بۆ ئەوھى دلى مەرۇف دووربىت لە بەلایانە. وہ پينمايى بکريت بۆ
سەر پيگاي راست و پەوان و لە نەخۆشى و ناخۆشەکانى دل سەلامەت
بىت. پيويست هەميشە داواى هاوکارى و کۆمەكى لە پەرەدگارى
مەزن بگات تا ئەو شا پيگايە وون نەکات و لە نيو کوچ و کۆلانەکانى
نەهامەتيدا بزر نەبىت. چونکە شا پيگاي راست و پەوان (صراط
المستقيم) پيويستى بە هيمەت و هەول و کۆشش و کاروناکارى جوان
هەيە لە ناخ و دەرەوہشدا. جا وورده کاربەکانى (شارپيگاي راستى)
زۆرن. دوور نىيە مەرۇف هيجى لى بزانييت ، لەوہ دەچيئت شتى زۆرى لى
بزانييت.

لەوہ دەچييت ئەوہشى کە بيزانييت بە هۆکارى تەمەلى و
تەوہزەلىيەوہ يان هەر ئاستەنگيکى ترەوہ بۆ بەرجەستە نەکريت. وہ
دوور نىيە ئەوہشى کە دەزانييت بۆى بچيئتە سەر ،وہ دەشييت ئەوہشى

گەر بەرجهستهی دهکات دلسۆزی ئیخلاسی تیدا نه بیّت. وه ده شیت
 نه وهی که بهرجهستهی دهکات به و پهری دلسۆزیه وه به لام ته و او پرو
 پوخت نه بیّت یان بییّت. جا نه مانه و چه ندانی تری هاوشیوهی نه مانه
 رۆژانه چه ندین باره ده بیته وه. جا پیویسته هه میسه داوای کۆمهك و
 سه رفرازی له خودای گه و ره داوا بکهین

نه زانین و ستهم کاری بنه پهرتی دهرونی ئاده میزاده

بنه پهرتی دهرونی ئاده میزاد بریتییه له نه زانین و ستهم کاری جا
 هه رکاتی ئاده میزاد گه پایه وه سه ر بنه پهرتی خوئی نه وای پێگهی هیدایهت
 و راستی نادۆزیته وه و گومرا ده بیّت. هه ر نه وه یه خودای گه و ره
 دووپه کانی گه راندۆته وه سه ر بنه پهرتی سروشتی خویان به هۆی تاوان
 کاریه وه.

خوای گه و ره له سه ر (شارپێگای راستی یه) (صراط المستقیم) له
 هه موو بریار و فره مان و پێگرتن و قه دهغه کردنیک دا. خودای گه و ره
 به دانایی وزانایی خوئی پێنمای وهیدایهتی نه و که سانه ده دات که
 مه به ستییتی بو سه ر (شا پێگای راستی) وه نه و که سانه ی که
 مه به ستیان نه دووریان ده خاته وه وهیدایهتیان نادات چونکه
 شایسته ی نه و شارپێگایه نین.

جا له رۆژی قیامه تیشدا خوای گه و ره شارپێگایهك دروست دهکات
 بو بهنده کانی تاوه کو له پێگه یه وه بگه نه پهحمهت و بهزهیی و
 میهره بانی خودا. چونکه خودای گه و ره شا پێگای راستی یه. خودای
 گه و ره له ژبانی دنیا دا شارپێگایهکی بو سه رجه م بهنده کانی
 هه لبژاردووه و دهست نیشانی کردووه. وه داوای له هه موان کردوه له و

شا پښتياڼه لاندې دې و له سهرې بهر دده وام بن كه خوى له خويدا حوجه
و به لگهيه.

وه له قيامت دا خواى گه وره ديسانده وه شا پښتياڼه ك ديارى دهكات^۱
بو گه يشتن به خه لائى خوداى كه به هه شته جا هه ركه سيك له دونيادا
له سهر نه و شا پښتياڼه سه قامگير بووبيت نه و به ناسانى ده توانيت له و
پردى شا پښتياڼه يه قيامتدا بپه پيټه وه. سه قامگيرانه هه نكاو بنيت وه
نوور و پووناكى باوه په كانيان دده ره وشيټه وه و گوږ و قيامت و پښتياڼه
(سيراټ) يان بو دهكاتو چرخان. به لام نه و كه سانه ي كه له دونيادا له و
شا پښتياڼه دا لايان داوه و ترازون يان خزاوون. نه و ناتوانن له سهر نه و
شا پښتياڼه يه قيامتدا بپه پڼه وه و سه قامگير بن ، هه رچون له دونيادا
سه قامگير نه بوون.

وه تاريخى وسامناكى و گوږوچه شهر و قيامت و سهر پردى
(سيراټ) يان دهكاتو وه شه وه زهنگ قولا به دپكاو هيه كاني سهر پرده كه
پښتياڼه دهكات و ناتوانن لى دهر يازبن. چونكه نه و پووناكيانه ي له
دونيادا هه بوو نه مانه به تاريخى و تاوان و سهر پيچى كردنى خودا سيا
پوښيان كردو له دهستيان دا و نغروى نيو تاريخستان نه قامى و
سته مكارى بوون. پښتياڼه يان له سهر نه و پرده وه ك پاشگهز
بوونه وه يانه و هه له اتنيانه له شا پښتياڼه خوا په رستى له دونيادا. وه
هه روه ها خواى گه وره كانيواى سازگاي (كوثر) ي سازكردووه بو ئاو
خواردنه وه ي نه و كه سنه ي كه له دونيادا تينو و تامه زروى شهرى
خودا بوون. به و نه اندازيه ئاو ده خونو وه. وه ياساغ و قه ده غه ي

^۱ - مېهېستى له شا پښتياڼه دونيا "نابى اسلامه"، وه مېهېستى له شا پښتياڼه قيامت "پردى
صيراټ". "وه رگير"

کردوه له سەر ئه و كه سانه ی كه پشتیان له شه‌ری خودا كردوه و
لای هه‌لهاتوون.

جا نه‌گه‌ر بیته به چاوی تیپامان و ووردبینانه‌وه ژیرانه بروانینه
قیامه‌ت و دنیا - بۆمان روون ده‌بیته‌وه كه دنیا كێلگه‌ی قیامه‌ته
چی بچیتیت تیايدا له قیامه‌تدا ده‌یدوریته‌وه. پله و پایه و خه‌لاتی
خودای و پیگه‌کانی به‌هه‌شت به‌نده له سەر پێژه‌ی باوه‌پو‌کاری
چا‌كه‌خو‌ازی له دنیا‌دا. وه به پیچه‌وانه‌شه‌وه خودا په‌نامان بدات.

٧١- تاوان و تاوانکاری ده‌بیته‌ مایه‌ی ترازان و خزان له سەر شارێگای
راستی " صراط المستقیم ":

بنه‌په‌تی تاوان و جو‌ره‌کانی

به‌هۆی ئه‌وه‌ی تاوان پۆلین و پیزبه‌ندی و جو‌ری زۆری هه‌یه. هه‌ر بۆ
ئهم مه‌به‌سته‌ له‌م بابته‌ كورته‌دا به‌ پشتیوانی خودای گه‌وره‌ تیشك
ده‌خه‌ینه سه‌ریان و ده‌لێن:

بنه‌په‌تی تاوان دوو بنه‌مایه:

(جی به‌جی نه‌کردنی ئه‌رك و فه‌رمان، وه ئه‌نجامدانی قه‌ده‌غه
كراوه‌كان)

واته: جی به‌جی نه‌کردنی ئه‌رك و فه‌رمانی‌کی خودای كه
پێویستكراوه له سهرت. كه ئه‌مه خۆی له خۆیدا تاوانه. هه‌روه‌ها
ئه‌نجامدانی یاساغ كراو و قه‌ده‌غه كراویك كه پێویستكراوه له لایه‌ن
خوداوه كه دوور كه‌وته‌وه. لێ. جا ئهم دوو جو‌ره‌ی تاوان بوو كه هه‌ر
یه‌كه باوكانی (جن و ئاده‌میزاد) ی پیتا‌قی‌كرایه‌وه. یه‌كه‌میان
(ئیبلیس) بوو فه‌رمانی پێ‌كرا به ئه‌نجامدانی ئه‌ركی سو‌جده‌ بردنی پێ‌ز

بۆ (ئادەم) دووھەمیان (ئادەم) بوو كە ھەستا بە ئەنجامدانى قەدەغە كراوئىك كە نەدەبوايە بىكرادايە. جا ھەريەكەيان دابەش دەبىت بە پىيى ويست و مەبەستى دل. وە ھەروەھا بە پىيى ئەندامەكانى جەستە لە پوالەتدا ، واتە پەيوەستە بە مافى خودا و مافى خەلك. ھەرچەندە ئەو ھى پەيوەندى بە مافى خەلكيەو دەبىت ھەر دەچىتە ژىر ناوى مافى خوداوە. بەلام پەيوەستكراوو بە داواكردى خاوەن مافەكە لە خەلك يان دەست بەردار بوونى لەو حەق و مافە.

پاشان تاوان دابەش دەبىت بۆ چوار جۆر:

(مولكیەكان ، شەیتانیەكان ، درندەبىيەكان ، ئاژەئىيەكان)

تاوانەمولكیەكان (الملكية)

تاوانەمولكیەكان: واتە خۆ نواندن بە ھەندى ئاكارى نەشیاو و ناشایستە بۆ خود بەندەكان. وەك نواندى ئاكارەكانى پەروەردگارىت (الربوبية) وەك خۆ بە مەزن زانین ،خۆ بە پىرۆز زانین ،خۆ بە بلند زانین ، خۆ بە پەرستراو زانین ،كە شایستەى مرۆڤ نىە و لەو سنورە دەرچونى مرۆڤە لە توانا و قەوارەى خۆى ،تەنانت شەرىك و ھاوەلدانان بۆ خودای گەورەش دەگرێتەو.

جۆرەكانى ھاوبەشى بریاردان (الشرك)

ھاوبەش بریاردان بۆ خودا دوو جۆرە:

١. ھاوبەش بریاردان لە ئاكار و ناوە جوانەكانى و ھاوەل بۆ پەیدا كردن لە پەرستندا.

٢. وە ھاوبەش بریاردان لە مامەلە كردن لە گەل خودادا.

كە ئەم بەشەيان ھەندى جار مرۆڤ ناباتە دۆزەخەو ھەرچەندە خودى ئەو كارە پوچەل دەكاتەو كە ھاوبەشى تیدا بریارداوە.

جا ئەنجامدانى تاوانە مولكەكان بە گەرەتەرىن و مەترسى تەرىن تاوانبارن دەژمەيرىن. چونكە بەرامبەريان لە پەرەردەگار گەرتووە و خۆيان بە هاوبەشى دەزانن لە خودایەتى و پەرەردەگارىيەتیدا. بە بى زانست و زانیاری قسە لە خودا و خەلق و شەریعەتیدا دەكەن و خۆيان لەو بە باشتر دەزانن.

ئەم جورە تاوانە هەلۆه شەینەرەو و پوچە لکردنەو هە کارەباشەكانە.

تاوانە شەیتانیەكان

تاوانە شەیتانیەكان: واتە خۆچواندن بە ئاكارەكانى شەیتان لە بوونى "حەسودى و بوعزوكینە و بىق و فیل و خەلە تاندن و سەرپىچى و پىگىرى لە چاكە و فەرمان كردن بە خراپە و بیدعە و تازەگەرى لە ئاینى خودادا. وە گومراکردن "واتە ئەم جورە ئاكارە شەیتانیانە ئەنجام دەدات و تاوانبار دەبێت و زیان بەخودى خۆى و خەلك و كۆمەلگا دەگەيەنێت و هاوالاتیەكى چاك خواز نابێت، وە ئەم جورە تاوانە بە پىزەبەندى دووهم دێت لە مەترسیدا لەپاش تاوانە مولكەكان.

تاوانە درێندەییەكان و ئاژەلیەكان

تاوانە درێندەییەكان "السبعية": واتە ئەنجام دانى ئاكارە ناشرین و درێندەییەكان كە مایەى مەترسیە بۆ خودى خۆى و چوار دەورەكەى. وەك ئەنجام دانى دوژمنایەتى، توپەیی، خۆین پشتن، چەوساندنەو، بى بەزەییەتى، هەلپەرسى، سەمكارىتى... هتد.

تاوانە ئاژەلیەكان "البهيمه": واتە سووربوون لەسەر ئەنجامدانى ئاكارە ئاژەلیەكان كە ئاژەلان پێى ناسراون و پێشەى هەمیشەییانە. وەك: سووربوون لەسەر تێركردنى بى مەرجى

خەزۇئارەزىۋى بىرسىڭىسى، كە دەبىتتە مايەى دروست بوۋى
(دزى وزىناۋ داۋىن پىسى)، ھەرۋەھا خواردنى مال و سامانى ھەتەيان
وخەلگى بەناحەق، چىروكى وپەزىلى، ترسەنۆكى وشەپىزەبى
وسەرەكەشى، بەرەلەبى، بى ئابىروۋى وبى شەرمى... ھتە.

جا ئەم جۆرەيان زۆرىنەى خەلگى تى كەوتوون بەھۆى نەتوانىنى
نەجامدانى ھەرىكە لەتاۋانە "مولگى ودرپندەبىيەكان" زۆرىنە گىرۋەى
ئەم جۆرە تاۋانانە بوۋنەتەۋە. ۋەھەرۋەھا ئەم جۆرەيان دەرگاۋ
دەرۋازەى چوۋنە شىۋى دۇنيای تاۋانەكان وبەشەكانى تى تاۋانكارىيە،
بەشىۋەى كەمەندكىش كردنىان لەم بەشەۋە بۆ جۆرى تى تاۋانە
درپندەبىيەكان وشەيتانىەكان. پاشان بوغرابوون ودرزايەتى كردنى خودای
گەرە ھەنگاۋدەنىت.

تاۋانكارى پۈستەى بى باۋەرى يە

جا ھەرەكەسىك بەچاۋى تىپامانەۋە ودرپىتەۋە لەۋپاستيانە، بۆى
پوون دەبىتتەۋە كەتاۋان وتاۋانكارى پۈستەى ھاۋبەشى دانان وبى
باۋەرى ودرزايەتى كردنى پەرۋەردگارە. سەرەتاكەى تاۋانە
ۋەكۆتايەكشى بى باۋەرى يە.

به‌شی سی^۲ یه‌م:

تاوانه بچوک وگه‌وره‌کان

وه‌گه‌وره‌ترین تاوانه گه‌وره‌کان

تاوان دوو جوړه:

گه وره و بچوک

بی گومان تاوان دوو جوړی هیه گه وره و بچوک. نه م راستیه ش
هریه که له قورئان وسونه و ټیکرای هاوه لآن وشوین که وتوانیش
ته نانه ت پیشه وایانیش سه لماندویانه.

خوای گه وره ده فهرمویت: (إِنْ تَحْتَبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ تُكْفِرُ
عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَتُدْخِلُكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا... النساء: ۳۱) واته: نه گه ر نیوه
خوتان بیارین له تاوانه گه وره کان که قه دهغه کراوه، نه و اچاوپوښی
له تاوانه کانی تر تان ده که م وده تان خهینه خوشترین و سازگارترین
شوینه وه "که به هشته".

هر وده ها ده فهرمیت: (الَّذِينَ يَحْتَبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا
اللَّيْمَ... النجم: ۳۲) واته: نه وانه ی که له تاوانه گه وره کان خوین
ده پارین ته نها گونا ه بچوکه کان نه بیت.

کرده وه چاکه کان پوچهل کرده وهی تاوانه بچوکه کان

له (صحيح) دا هاتوه که پیغه مبر صلى الله عليه وسلم فهرمویه تی: (الصلوات
الخمسة: والجمعة الى الجمعة، ورمضان الى رمضان، مكفرات لها بينهن
اذا اجتنبت الكبائر.)^۱ واته: پینج نویژه فهرزه که، هینی بو هینی،
په مه زان بو په مه زان. سپینه وهی تاوانه بچوکه کان که له و نیوه نده دا
نه نجامت داوه، به مه رجیک خوت بیارینیت له تاوانه گه وره کان.

نه و کرده وانه ی تاوان ده سپنه وه سی پله یان هیه:

^۱ - نه م فهرموده ده (صحيح) ه، (مسلم: ۱۴-۲۳۳/۱۶) گير او یانه ته وه.

۱. له بهر بچوکی کاره که ولاوازی و دلسوزی تیا دا ته نها تاوانه بچوکه کان بسپرته وه یان نا. له شیوه ی چاره سرچیکې بی هیژدایه که له بهرام بهر نه خوشی یه کی که مدا ده وه ستیته وه و چاره ی ده کات.

۲. کاره چاکه که پوویه پرووی تاوانه که ده وه ستیته وه وه به ته واوی ده یسپرته وه.

۳. له بهر که وره یی وبه هیژی کاره چاکه که جگه له سپرینه وه ی تاوانه بچوکه که ،پووه و سپرینه وه ی تاوانه که وه ره کانیش هه نگاو ده نیست و کاریگه ریان تی ده کات.

وله هه ردوو (صحیحین) دا هاتووه ، پیغه مبه ﷺ فه رموویه تی:
(الا أنبئکم بأکبر الکبائر؟ قلنا: بلی یا رسول الله. فقال: ﷺ: الإشرک بالله والحقوق الوالدین، وشهادة زور.)^۱ واته: ئایا له که وره ترین تاوانه که وره کان ناگادارتان که مه وه؟ ووتیان: به لئ ئه ی پیغه مبه ر. پیغه مبه ﷺ فه رمووی: هاوبه ش بریاردان بۆ خوای که وره، وه ئازاردانی دایک و باوک، وه شایه تی دانی ناحق و ناراست.

وه مه رووه ها له هه ردوو (صحیحین) دا هاتووه که پیغه مبه ﷺ فه رموویه تی: (اجتنبوا السبع الموبقات، قيل: وما هن یا رسول الله؟ فقال ﷺ: الإشرک بالله، والسحر، وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق، واکل مال الیتیم، واکل الربا، والتولی يوم الزحف، وقذف المحضات الغافلات المؤمنات.)^۲ واته: خۆتان بپاریزن له هه وت تاوانه به هیلک به ره کان. ووتیان: کامانه ن ئه ی پیغه مبه ر، فه رمووی: هاوبه شی بریاردان بۆ خوای که وره، سیحروجادوگری، وه کوشتنی مروق

^۱ - نهم فهرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۲۶۵۴) وه (مسلم: ۸۴/۲ نووی) گیزاویانه ته وه.

^۲ - نهم فهرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۲۷۶۶) وه (مسلم: ۸۵/۲ نووی) گیزاویانه ته وه.

به ناحق، وه خواردنې مالې هه تيو به ناحق، وه سوو خواردن،
 وه هه لهاتن له بهر هكاني جهنگ، وه بو هتان هه لېه ستن بڼو نافر ه تاني
 باوه پداراني پاك وبې ناگا.

وه له هه ردو (صحيحين) دا هاتوه كه: (سئل: اي الذنب اكبر
 عند الله؟ قال ﷺ: إن تدعوا لله ندأ وهو خلقك، قيل: ثم أي؟ قال: ان
 تقتل ولدك مخافة ان يطعم معك، قال: ثم أي؟ قال: ان تزني بحليلة
 جارك. فأنزل الله تصديقها: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا
 يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ... الفرقان: ٦٨) (واته:
 پرسيار كر له پيغه مبهري: كام تاوانه به گه وره داده نرييت. پيغه مبهري
 خودا ﷺ فهرمووي: هاوه لېك بڼو خودا بريار بدهيت كه چي نه وېش
 دروستي كړدوي، پاشان پرسيان چي تر؟ فهرمووي: مندا لكه
 به ناهق بكوزي له ترسي برسيتي. پاشان پرسيان چي تر؟ فهرمووي:
 وه زيناو داوېن پيسي بكهيت له گهل حه لالې هاوسي كه تدا. جا خواي
 گه وره نه م نايه ته ي په وانه كړد: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا
 يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ... الفرقان: ٦٨) (واته:
 نه و كه سانه ي كه هاوه ل وپه رستراويك بڼو خودا بريار نادهن وه مروؤ
 به ناحق ناكوژن وه داوېن پيسي ناكن.

ژماره ي تاوانه گه وره كان

له ده ست نيشان كړدن وژماره ي تاوانه گه وره كاندا دوو پاي تاييه ت
 هه يه:

پاي يه كه م: ده لېن تاوانه گه وره كان ده ست نيشان كراوو ژميړاوه.

پاي دووه م: ده لېن ده ست نيشان نه كراوه

¹ - نه م فهرمووده يه (صحيحه)، پيشتر باسما ن كړدووه.

ئىستاش دىيىنە سەرھەرىيەكەيان:

راي يەكەم:

پىيان وايە تاوانە گەرەكان دەست نىشان كراوہ، بەلام لەديارى
کردنى ژمارەياندا ناكۆك وجياوازن. (عبدالله ى بن مسعود) دەلييت:
ژمارەيان چوارە. (عبدالله ى بن عمر) دەلييت: ژمارەيان ھوتە.
(عبدالله ى بن عمرو بن عاص) دەلييت: ژمارەيان نۆيە.

وہەندىكى تر پىيان وايە ژمارەيان يانزەيە. وہكۆمەليكى تر پىيان
وايە ژمارەيان "ھەفتايە". وہ (ابو طالب المكى) دەلييت: پاش
كۆکردنەوہى ووتەى ھاوہلانى پىغەمبەر ﷺ لەم بارەيەوہ، وہكۆم
کردەوہ پاش ليكدانەوہى بۆم دەرکەوت كە ژمارەى تاوانە گەرەكان
بەم شىوہيەيە: _

• (چوار) تاوان لەددا: كەبريتى يەلە ھاوہشى بۆ خودا بپياردان،
سووربوون لەسەر تاوان، وہەويست بوون وبى ھىوابوون
لەپرەھمەتى خودا، وہبى باكى لە سزاي خودا.

• (چوار) تاوان لە زمان: كەبريتى لە شايتى درۆ، بوھتان
ھەلبەستى بۆ ئافرەتانى داوين پاك، سويندى درۆ، سىحرو
جادوگەرى.

• (سى) تاوان لە سەك دا: مەى خواردنەوہ، خواردنى مالى
ھەتيوان بەناھەق، وەسوورپيا خواردن.

• (دوو) تاوان لە داوين "دامين": داوين پيسى "زينا"، نيربازى.

• (دوو) تاوان لە دەست دا: كوشتن و دزين.

• (يەك) تاوان لە قاچەكاندا: ھەلھاتن لەبەرەكانى جەنگ.

• (یهک) تاوان که هه موو جهسته تییدا به شداره: که بریتی به له نازاردانی دایک ویاوک.

پای دووهه:

ئه وانه ی که دهست نیشانیان نه کردووه: پێیان وایه که دهست نیشان وژماره نه کراوه و پای تایبه تیان هه یه له م باره یه وه:

هه یانه ده لێن: هه رتاوانێک خوی گه وره له قورئاندا پێگری لی کردبیت، ئه و تاوانی گه وره یه. وه هه روه ها هه رتاوانێکش پێغه مبه ر صلی الله علیه و آله له سونه تدا پێگری لی کردبیت ئه و تاوانی بچوکه.

وه پای تریان هه یه ده لێت: هه رتاوانێک پێگری کرابوو به توپه بوون و نه فره ت و سزاوه په شه له ئه نجام دانی کرابیت، ئه و تاوانی گه وره یه. وه هه رتاوانێکش له م سیانه به ده ربوو، ئه و تاوانی بچوکه.

وه هه روه ها ووتراوه: هه رتاوانێک له تۆلهیدا سزای هه دی بۆ دانرابیت له دنیاو وه له قیامه تدا به لێنی سزا درابیت بۆی، ئه و تاوانی گه وره یه. جگه له مه تاوانی بچوکه.

هه روه ها ووتراوه: هه رتاوانێک له هه موو شه ریه ته کاندا هه رام وقه دهغه کرابیت، ئه و تاوانی گه وره یه. وه هه رتاوانێکش ته نها له شه ریه تی کدا قه دهغه کرابیت، ئه و تاوانی بچوکه.

وه هه روه ها ووتراوه: هه رتاوانێک که خوداو پێغه مبه ری خودا نه فره تیان له بکه روئه نجام ده ره که ی کردبیت، ئه و تاوانی گه وره یه.

وه ووتراوه: هه رتاوانێک له سه ره تای سوره تی "النساء" باس کرابیت، ئه و تاوانی گه وره یه که خوی گه وره ده فره میت: (إِنْ تَجْتَبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ... النساء: ۳۱).

ئەو پېرەي كە تاوان لەلايان ھەرھەمووی يەك ئاستە:

ئەم پېرە دەلێن: تاوانەكان گەرە و بچوكيان نى يە و ھەموويان يەك ئاستە، چونكە تاوان زيان بە خۆى گەرە ناگەيەنیت و كارىگەرى لەسەر خۆداى گەرە نى يە. ھەربۆيە ناكړيت ھەندىكيان لەلای بچوك بېت و ئەوانى تر گەرە. بەلكو پوختى بابەتەكە لەبویری و سنوور شكاندنى تاوانكارانە كە دەوێرن و جەرئەت دەكەن لە سنوور شكاندن و سەرپېچى كردنى.

جا ھەر كە سێك سنوور بشكێنیت بى گويى خۆى گەرە بكات ئەوا تاوانى ئەنجام داو. كاتێك كە سێك مەى دەخواتەو ە ياخود زىنايەك دەكات و بە ھەرام و قەدەغە كراوى نازانیت، ئەوا لێرەدا دوو شىتى كەردووە كە لە نىوان نەفامى و خراپە كاریدا، جا لێرەدا ئەوكە سە نابییت سزابدريت، چونكە نەفام و نەزانە. بەلام ئەگەر زانى كە قەدەغە كراو ھەرامە، بەلام ھەرسوور بوو لەسەر ئەنجام دانى ئەوا تاوانىكى گەرەي ئەنجام داو لەبەر ئەتەدا كە بریتى يە لە "بویری و چاوەنەترسى" لە شكاندن و سنوور بەزاندنى قەدەغە كراو ەكانى خۆى گەرە.

و دەلێن: خراپى تاوان بریتى يە لەگويى نەدان بە ھەرمانى خۆى گەرە و پششت گويى خستنى و بویری و چاوەنەترسى لە ئەنجامدانى و سەرپېچى كردنى. كە ئەمەش ھیچ جیاوازی يەك نى يە لە نىوان تاوانەكاندا.

و دەلێن: پێويستە مەرؤف تەماشای گەرە و بچوكى تاوان نەكات، بەلكو پێويستە تەماشای گەرەيى ئەو خۆدايە بكریت كە تاوانى بەرامبەر دەكړیت و ياساو ھەرمانى دەشكێنریت. جا ئیتر لەم ھالەتەدا جیاوازی لە نىوان تاوانەكاندا نى يە.

جا نه گهر پاشايه ك فەرمان دهركات بۆ دووكه س كه بجيټ بۆ شاريك
و كاريكي پي بسپيڙيټ كه نه نجامي بدات ، كاتيڪ كه هيچيان كاره كه
نه كهن سهرپيچي ده كهن. نايا ههر دووكيان ههر فەرمانی پاشايان پشت
گوي نه خست؟ نايا ههر دووكيان به هه مان چاو ته ماشا ناكات؟
وه سزايان نادات؟

وه هه روه ها ده لئين: جا نه گهر كه سيك سهد دهره مي بدات نه و
زه كاتي نه داو سهرپيچي كرد، وه هه روه ها كه سيكي تريش هه زار
دهره م نه و نه ويش زه كاتي نه داو سهرپيچي كرد. نايا ههر دووكيان
ههر يه ك تاوانيان ني يه؟ كه پيگري يه و زه كات نه دانه به بي
ره چاو كردني ژماره و پيژه ي زوري و كه مي ماله كه ي.

گه و ره تريني تاوانه گه و ره كان

ها و به شي برياردان بۆ خودا

لاداني به رده له سهر نه م بابه ته:

خوای گه و ره سه رجه م پيغه مبه راني په وانه كردوه وكتي به
پيروزه كاني ناردوه وه زه وي وئاسمانه كاني دروست كردوه ته نها بۆ
يه ك مه به ست كه يه كتاپه رستانه بپه رستريت وگويڙايه لي ومله كچي ته نها
بۆ نه وبيټ. (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ... الذاريات: ٥٦)
واته: ئيمه په ري وئاده ميزادمان ته نها بۆ خوا په رتي دروست كردوه.

وه دده فهرميټ: (وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا
بِالْحَقِّ... الحجر: ٨٥) واته: ئيمه زه وي وئاسمانه كان وه رچي
له نيوانياندايه ،ته نها بۆ چه سپاندني حق دروستمان كردوه.

وه دده فهرميټ: (اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ
يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِيَتَلَمَّعُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ

بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا.... (الطلاق: ۱۲) واته: خوای گه وره نه و زاته یه که
 هوت چینی ناسمانی دروست کردوه و زه ویشی به وینه ی نه وان
 وه فره مانی خودا له نیوانیاندا داده به زیت و جی به جی ده بیت تا
 ناگادارین و بزائن که خوای گه وره به سهر هه موو شتی کدا زال
 و به توانایه. وه خوای گه وره به زانست و زانیاری خوای گه ماروی هه موو
 شتی کی داوه.

وه هه روه ها ده فره مویت: (جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْغُبَاةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ
 وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي
 السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ... المائدة: ۹۷) واته:
 خوای گه وره که عبه ی کردوه به هوای هه ستانه وه و بوژاندنه وه ی
 خه لکی "له هه ر دوو دونیادا"، هه روه ها مانگه حه رامه کان و دیاری
 قوربانیه دیاری کراوه کانی داناوه، تابزائن و ناگادار بن که خوای گه وره
 ناگاداره به هه رچی له ناسمانه کان و زه ویدایه، وه خوای گه وره به هه موو
 شتی ک زانایه.

خوای گه وره لی ره دا ناماژه بو نه وه ده کات مه به ست له دروست کردن
 وشه ریه ت ناردندا، بریتی بووه له وه ی که خه لکی ناوو سیفات
 و ناکاره کانی خودا بناسیت و به تاه و ته نها ملکه چی و به ندایه تی بو نه و
 نه نجام بدهن. وه خه لکی له نیو خوایاندا دادپه روه ربن، نه و
 دادپه روه ریه ی که هه مو ناسمانه کان و زه وی له سهر بنیات نراوه.
 وه هه روه ها ده فره میت: (لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ
 الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ... الحديد: ۲۵) واته: نیمه
 پیغه مبه ره کا نمان په وان ه کردوه ها وپی له گه ل موعجیزاتی پرووندا،
 له گه ل کتیبه پیروزه کاندا، ته رازو پیوه ری شه رعی و دادپه روه ره مان

پوون کردووه ته وه تاوه کو خه لکی دادپه روه ری به رپا بکه ن وجی به جی بکه ن.

خوای گه وره مه به سستی له پره وانه کردنی پیغه مبه ران و ناردنی کتیبه پیروژه کان بریتی بووه له به رپا کردنی دادپه روه ری تی. وه چله پۆ به ی دادپه روه ری تی بریتی له به تا ک و ته نها په رستن و ناسینی خودای گه وره. وه له به رامبه ریشدا چله پۆ به ی سته مکاری و نادادپه روه ری تی بریتی به له هاوبه شی برپاردان بۆ خوای تا ک و ته نها. هه روه کو ده فه میت: (إن الشرک لظلم عظیم) جا هه ر بۆ به "هاوبه شی و برپاردان" بۆ خوای گه وره به گه وره ترین تا وانه گه وره کان هه ژمارده کریت.

که واته به پـژـه ی دووری و نزیکی له بنه مای دادپه روه ری تی که مه به سستی خوای گه وره به، ئه و پـژـه ی حه ق و ناحه ق وه هه روه ها حه رام و حه لال دیاری ده کریت. ته نانه ت له کردارو ئا کاره کانیشداله خوا به رستی و سه ر پیچیشدا. جا چونکه هاوبه ش برپاردان بۆ خودا ته و او پیچه وانه به له گه ل بنه مای دادپه روه ری تی، هه ربۆ به به گه وره ترین تا وانه ژمی رده کریت و وه به هه شت له سه ر ئه نجام ده ره که ی قه ده غه ده کریت و وه مالو خوینی حه لال ده بی ت، وه ه یچ کار یکی لی قبول ناکری ت، وه ه یچ تکایه کی تا و انکاران نایگری ته وه. چونکه هاوبه ش دانهر "مشرک" نه فامترین و گه و ج ترین که سه که ده چیت دروست کرا و ده هی نی ته پزی به دیه ی نه رو دروست که ر. به م پی یه ده بی ته سته مکارترین که س که سته م له خۆ ی و بونه وهر ده کات.

بیانوی هاوبه ش دانهران

لی ره دا هاوبه ش دانهران پییان وایه که مه به ستیان له هاوبه ش برپاردان بۆ خوای گه وره. مه به ستیان به گه وره و مه زن را گرتنی خوای

گه وړه يه که پراسته وخو په يوه ندى پټوه ناکه ن، به لکو هانا بو که سانی
پله وپايه به ز بهرن تا تکیان بو بکات وکاریان بو ناسان بکات
به نمونه ی پادشاکانی سهر پرووی زهوی.

واته ئه هاوبه شیه وهک هؤکاریک و واسته یهک بووه بو گه یشتن
به خودای مه زن. (وما نعبدهم الا ليقربونا الى الله زلفی... الزمر: ۳۰).

جا هه ربه به کاره یانی ئه م هؤکارو تاکا کرانه ، ده بیته مایه ی
خه شن وتوپه یی خوی بالاده ست ، وه مانه وه ی هه تاهه تایى ئه وکه سانه
له ناو ناگر. وه ده بیته مایه ی خوین پشتمیان ومال و سامان هه لال
بوونیان.

جا لیره دا پرسیارک سهر هه ل ده دات ئه ویش ئه وه یه: ئایا
ده گونجیت خوی گه وړه پڼگا بدات بو به نده کانی بو نزیك بوونه وه لی
، په نابهرنه بهر تکا که رو ناوېژیوان ونیوه ندیک ؟ ئایا قه ده غه کردنی
ئه مه ته نها له پڼگه ی شه ریعه ته وه یه ؟ یا خود هه به سروش تیش ئه مه
ناشیرین وزیریش پڼگری ئه وه ده کات که شه ریعه ت پڼگه ی پى نه دات ؟

به لکو شه ریعه ت هاتووه بو دیاری کردن و پڼگری له و شتانه ی که له
پوانگه ی ژیریشه وه ناشیرین وناپه سه ندن. وه ئه م هاوبه شی دانانه ش
له هه موو شته کانی تر ناشیرین ترو ناپه واته تره .

جا نه ینی چی یه هاوبه شی له نیو هه موو تا وانه کاندالی خو ش بوونی
نی یه ؟ ئه وه تا خوی گه وړه ده فهر میت: (إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ
وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... النساء: ۴۸) واته: خوی گه وړه جگه
له تاوانی هاوبه شی بو خوا بریاردان له هه موو تاوانیکى تر ده بوریت.

جا له م پرسیاره ورد به ره وه و به بیرو هؤش و دل هه لیسه نگیته و
به که می نه زانی ، چونکه هه ر ئه م پرسیاره یه که جیا که ره وه یه له نیوان

یہ کتابہ رستاق و ھاوبہش دانہ را ، خواناسان و خوانہ ناسان ،
بہ ہشتیہ کان و دوزہ خیہ کان .

لہ وہ لامدا دہ لَین: سہرکہ و تنوسہ رفرازی ہر لای خوی گہ ورہ یہ ،
وہ داوا لہ و دہ کہین کہ کۆمہ ک وراست پرہ ویمان پی ببہ خشیت . جا
ہرکہ سیّک بہ پیّی پینمایہ کانی ہہ نگاو بنیت سہرگہردان نابیت .
وہ ہر کہ سیکیش توشی سہرگہردنی بوؤ جگہ لہ خودا پینماکاری نی
یہ ، وہ ہرچی یہ کیش ببہ خشیت پتگری بوؤ نی یہ . وہ پتگری لہ ہر
شتیکیش بکات کہ س بوؤ نی یہ ببہ خشیت .

جۆرہ کانی ھاوبہ شی

ھاوبہ شی دوو جۆرہ :

ھاوبہ شی یہ ک پھیوہندی بہ خودی خوی گہ ورہ وہ ہہ یہ ، واتہ
بہ خود وناو وناکارو کردارہ کانی یہ وہ .

وہ ھاوبہ شی یہ ک کہ پھیوہندی بہ شیوازی پەرستن ومامہ لہ
کردنہ وہ ہہ یہ ، ہرچہ ندہ خاوہ نہ کہ ی باوہ پی بہ تاکی خودایہ لہ خود
وناو وناکارو کردارہ کانیدا .

جۆری یہ کہم: کہ پھیوہندی بہ خودی خودا وہ ہہ یہ :

نہم جۆرہ یان دابہش دہ بیت بوؤ دوو بہش: _

۱. ھاوبہ شی لہ کارخستن "التعطیل" .

۲. ھاوبہ شی پەرستنی چہ ند خودایہ کہ لہ گہلّ خودای گہ ورہ دا .

یہ کہم: ھاوبہ شی لہ کارخستن (التعطیل) :

نہمہ یان دابہش دہ بیت بوؤ سیّ جۆر: _

أ. له کارخستنی په یوه نډی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکړا "بهنده کانی".

ب. ټینکاری کړننی سیفتی که مالی و ته وای بۆ خودا، ئه ویش به کارخستنی ناو و ټاکارو کړده وه کانی خوی گوره.

ت. له کارخستنی چۆنیه تی مامه لکړننی به بنده کان له گه ل خودای خویاندا له پروی یه کتاپه رستیه وه.

له نمونې ئه م هاوبه شیه: هاوبه شی پیرې "الوحدة الوجود" ه که پټیان وایه شتیځ نی یه به ناوی دروستکارو دروست کړا (به دیهنه ر و به دیهنراو) به لکو ته نها یه ک حق وړاستی هیه که کرؤکی بونه وهره وه له هه موو شتیځدا هیه وهه موو شتیځیشی تیډایه.

وهه روه ها هاوبه شی ئه و بی باوه رانه ی که پټیان وایه که بونه وهر هر له میژوه هه بووه و سه ره تاوکۆتایی نی یه. وه سه رچاوه ی هه موو پروداوه کان ده گه ریته وه بۆ هۆکاره کان وه به (عه قل وده رونه کان) ناویان ده بن.

هه روه ها هاوبه شی ئه و که سانه ی که ناو و ټاکارو کړده وه کانی خوی گه وړه له کار ده خن وه ک پیرې (جهه یمه کان وقرامته کان) که هیچ ناو و ټاکاریکیان بۆ خودا نه سه لماندووه ، بگره له پروانگه ی ئه وانه وه دروست کړاوه کان له خودی خوی پروپوخترو خاوه ن ټاکارو کړداری جوان و ته واوترن.

دووه م: هاوبه شی په رستنی چه ند خودایه ک له گه ل خوی گه وړده ا

واته ناو و ټاکاری خوی گه وړه له کار ناخات ، به لکو هاوبه شی بۆ خودا بریار ده دات له په رستندا. وه کو هاوبه شی مه سیحیه کان ،

که مه سیح به خودا ده زانن له گه لَ خَوای گه ورده دا. وه هه روه ها ئه م جوړه هاوبه شی وېرپاردانه مه جوسه کان "ناگر په رسته کان" یش ده گریته وه، که هه موو کاریکی چاکه خواز ده دهنه پال پووناکی وهه موو کاریکی خراپیش ده دهنه پال تاریکی.

هه روه ها ئه م جوړه هاوبه شی وېرپاردانه پی پری قه ده ریه کان "القدریه" یش ده گریته وه که ده لَین: گیانه بهر خوی به دیه پنه ری کرداره کانیتی، وه به بی ویست وئیراده ی خَوای گه وره پرووده دهن. هه ربوییه قه ده ریه کان له م بۆچوونه دا هاوشیوه ی مه جوسه کانن.

ئه م جوړه هاوبه شی وېرپاردانه چه ندین شیواز ده گریته وه له وانه: _

أ. ئه و که سه ی که پروبه پووی (ابراهیمی پیغه مبه ر) بووه ده یووت: منیش مردن وژیانم به ده سته که خوی کرد بووه هاوبه شی خودا له م کاره دا. که ده وئرا "ابراهیمی پیغه مبه ر" ووته که ی پوچه لَ کرده وه به وه ی که خَوای گه وره خوړ له خوړمه لاته وه ده بات بۆ خوړئاوا، تۆ به پیچه وانه وه ئه نجامی بده. (إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ... البقرة: ۲۵۸).

ب. ئه و که سانه ی که ئه ستیر وه هه ساره کان به ئه نجام ده رو کاریگه رو هه ل سوپینه ری کرداره کان داده نین. وه کو پېبازی (سائبه کان) و که سانی تریش.

ت. ئه و که سانه ی که خوړ "پوژ" یان ناگر ده په رستن.

پ. ئه و که سانه ی که واده زانیت خواکه ی ئه م چل و پوچه ی هه موو خودا کانه. گه ر بیپه رستیت پشتیوانیت لی ده کات.

ج. ئەو كەسانەى كە پېيان وایە بە پەرستنى خودایەكى بچوك نزيك دەبیتەوہ لەخوای گەورە، وەبەم چەشنە ژمارەى خوداكان زياد دەكات ، وە وەكو ھۆكار و واستەيەك بەكارى دەھيئت.

جۆرى دووہم : ھاوبەشى بریاردان لە پەرستندا :

ئەم جۆرەیان لەھاوبەشى جیاوازه لەوى تر ،چونكە ئەنجام دەرى ئەم جۆرەیان بیروباوەرى بەتاك و تەنھایى خودای گەورە پتەوہ و ھیچ ھیزوپەرستراویك نى یە تەنھا خوای مەزن نەبیت كەسوود و زیان كە یەنەرە وەتاك و تەنھایە ، بەلام بەدڵسۆزى و ئیخلاسى تەواوہ و خواپەرستى ناكات.

ھۆكارەكانى ئەم ھاوبەشى بریاردانە :

واتە لەپەرستنى خوای تاقانەدا بەشى دەرونودونیایى تێدایە ، ھەندىك جار لەپیناوى ناوبانگ دەركردندا خواپەرستى دەكاتو و ھەندى جاریش بۆ دەست كەوتنى دونیایى و ھەندى جاریش بۆ خواپەرستى . بەشیوازیك ئەو خواپەرستى یە بەشى خوداو دنیاو شەیتانىشى تێدایە .

بەداخوہ ئەمە حالى زۆرىنەى خەلكى یە ، و ئەم جۆرە ھاوبەشییە كە پیغەمبەرى خودا ﷺ دەربارەى فەرمووہ ، كە (ابن حبان) لە (صحیحہ) دا ھیناویتى كە پیغەمبەر ﷺ دەفەرمیت : (الشرك في هذه الأمة أخفى من دبيب النمل، قالوا: كيف ننحو منه يا رسول الله؟ قال ﷺ: قل: اللهم إني أعوذ بك ان اشرك بك وأنا اعلم، وأستغفرك لما لا أعلم.)¹ واتە : ئەم جۆرە ھاوبەشى یە لەناو قەومەكەمدا لەدەنگى

¹ - ئەم فەرموودەيە (صحیح)ە ، (احمد : ٤٠٣/٤) گێراویەتیەوہ بە (بأسنا وضعيف) وە (بخارى) لە (الأدب المفرد : ٧١٦) گێراویەتیەوہ (البانى) بە صحیحى داوہ تە قەلەم .

پیی میرووله شاراوهر ونهینی تره . ووتیان ئه ی چۆن خۆمانی لی
 رزگار بکهین؟ پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: بلین: خودایه ئیمه په نا به تو
 ده گرین که هاو به شیت بۆ بریار بدهین که پیی بزانی ، وه داوای لی خوش
 بوونت لی ده کهین که پیی نازانین .

جا پوو په رمای (الریاء) هه ره مووی به هاو به شی داده نریت . خوای
 گه وره ده فه رمیت: (قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ
 وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ
 أَحَدًا... الكهف: ١١٠) واته: پیغه مبه ر پییان رابگه ی نه که من ته نها
 مرۆفییکی هاو شیوه ی ئیوه م خوای گه وره وه حی ونیگام بۆ ده نریت تا
 پیتان رابگه ی نه م که خوای ئیوه تاك وته نه ایه ، جا ئه وه ی ئه یه ویت
 به دیداری ئه و خودایه شاد بیت ئه و با کرداری چاکه ئه نجام بدات
 هاو به ش وهاوه ل بۆ خودا بریار نه دات .

ئه م ئایه ته ئاماژه به تاکی خودا و تاکی مه به ستی په رستن بۆ خودا
 ده کات ، چونکه خودا تا که و وه پئویسته به تاکی به رسترت و
 وه هاوه ل وهاو به شی بۆ بریار نه دریت له په رستندا وه پیناسه ی کرداری
 چاکه و چاکه خوازی ئه وه یه که له سه ر پێبازی سونه ته وه مه به ستی
 په رستن ته نها بۆ خودا ئه نجام بدریت دوور له پوو په رمایی .

هه ره کو نزاو پارانه وه ی (عومهری کوپی خه تاب) که هه میشه
 ده یفه رموو: خودایه هه موو کرده وه کانم بکه به کرده وه ی چاکه ،
 وه هه موو کرده وه چاکه کانم ته نها بۆ مه به ستی په زامه ندی تو بیت ،
 وه به شی هه یچ که سیکی تیدا نه بیت .

حوکمی پرووپه رمایی "الریاء"

هاوبه شی ئه نجام دان له پهرستندا ده بیته مایه ی له ده ست دانی پاداشته که ی. هه روه کو بلایی ئه و کاره و پهرستن ته هه ر ئه نجام نه داییت. هه ر بۆیه دوور نی یه سزا بدرییت له سه ر ئه نجام نه دانی ئه و پهرستنه، چونکه خوای گه وره فه رمانی پی کردوین که به دلسۆزو ئیخلاسی دوور له پرووپه رمایی خودا به تاك وتنه ها بپهرستین وهاوبه شی بۆ ئه نجام نه دهین. (وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ... البینه: ۵).

جا هه رکه سیك به ئیخلاسی و دلسۆزی پهرستن ئه نجام نه دات، ئه و کاری به فه رمانی خودا نه کردوه، وه ئه و کاره نه دروسته و نه قبولیش ده کریت. خوای گه وره له فه رموده یه کی قودسیدا ده فه رمیت: (انا اغنى الشركاء عن الشرك، فمن عمل عملاً اشرك معي فيه غيри، فهو للذي اشرك به، وانا منه بريء). واته: من له هه موو که س زیاتر بی باکم وبی هاوتم له هاوبه ش وهاوه ل. جا هه رکه سیك کاریکی ئه نجام دا وهاوبه شی بۆ پهیدا کردم، ئه و له قیامه تدا ئه و که سه ده نیرمه لای هاوبه شه که، وه من لئی بی به ریم، چونکه ئه و کاره بۆ من نه بووه.

جۆره کانی ئه م هاوبه شه

ئه م جۆره ی هاوبه شی و بپیاردانه دابه ش ده بیته بۆ دوو جۆر:

یه که م: خودا له ئه نجام ده ره که ی خۆش نابیت:

که ئه مه ش ده بیته دووبه شه وه که گه وره و گه وره ترینه.

وه خوای گه وره له ئه نجام ده ری هیچ کامیان خۆش نابیت،

له وانه: خۆشویستنی که سیك یان شتیک به ئه ندازه ی خۆشویستنی

خودای گه وره که ده فه رمیت: (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَاداً

يُجِئُونَهُمْ كَحُبِّ اللَّوِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ... البقرة: ١٦٥) واته:
له گهل بوونی نه وه موو به لگه پوونوئاشکرایانه دا، که چی هه نديک
له خه لکی ده چن شتانی تر هه لده بژيړن و وه کو خودا خوښيان ده ويټ
وده پيه رستن، له کاتيکدا برپواداران خودايان له هه موو که سيک و شتيک
زياتر خوښ ده ويټ.

وه نه نجام ده رانی نه م جوړه هاو به شيه له دوزخه خدا ده لټين: (تَاللّٰهِ اِنْ
كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ * اِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ... الشعراء: ٩٧-٩٨)
واته: سويڼد به خودا ئيمه له وپه پي گومپايي وسه رلي شياوای دا
بووین. کاتيک ئيوه مان ده برده پيزی په روه ردگارو يه کسانمان
ده کردن.

جا هاو به شي کردنی نه و شتانه له گهل خودای گه ورده دا ته نها
له باببه تی خوښه ويستی وگوټراپه ليدا بووه، نه ک به وهی که به خودايان
بزانن. جا نه مه له لوتکه ی نه فامی وگه وچی وسنه مدا نی يه که سيک
يا خود شتانيک له ناستی خودای گه ورده دا دابنريټ؟!

جا چ گه وچيه که دروست کراويکی بي هيژ وبي ده سولات وه ژارو
ناته واو به راورد بکريټ به خولقينه ری هه موو جيهان وسه رچاوهی
هيژوتوانايی وبژينه رو مرينه ری هه موو دروست کراوه کان ،
وه سه رچاوهی دانايی وزانايی وخواهن به خشنده يی وميهره بانی ،جا
نه مه چ سته م وناپه وایه که؟!

وه نه مه چ به راوردیکه ؟ خوی گه وره ده فهرميټ: (الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي
خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ
يَعْدِلُونَ... انعام: ١) واته: سوپاس وستايشی بي پایان بؤ به ديهينه ری
زه وی وئاسمانه کان وتاريک و پووناکی يه، که چی پاش نه م هه موو

راستیە بئی باوەدان پەرەردگار و دروست کراوەکانی هاوتا و هاوبەش دەکەن.

جا هاوبەشکاران (مشرك) بە چ پێوەریك خولقی نەری زەوی و ئاسمانەکان کە خاوەن پووناکی و تاریکی یە بەراورد دەکەن بەرامبەر کەسانیك خاوەنی خۆشیان نین و وەهیچیان بە دەستی نی یە تەنانتە مان و مردنی خۆشیان. ئەمە چ بئی عەقڵی وستم و ناپەرواییە کە؟! وە چ تاوان و نەفامیە کە هەیه بگاتە ئەم بئی عەقڵی یە؟!

هاوبەش بریاردان لە کردار و ووتە و نیهتەکاندا

ئەم جوۆرە هاوبەشیانە لە چوارچێوەی هاوبەشی بریاردانە لە پەرستندا.

هاوبەشی لە کردارەکاندا

لە هاوشێوەی ئەم هاوبەشی بریاردانە وە ک: سوژدە بردن بۆ غەیری خودا، وە سوڕانە وە و تەواف کردنی مالئیک یان جیگایە ک جگە لە مائی خودا "کە عەبە". وە ماچ کردنی بەرد و شتی تر بە مەبەستی پەرستن، جگە لە بەر دە پرەشە کە "الحجر الاسود"، وە ماچ کردنی گۆڕ و سوژدە بردن بۆی.

پێغەمبەر ﷺ نە فرەت دەکات لە و کەسانی گۆپی پێغەمبەرەکان و پیاوچاکان دەکاتە مزگەوت و نوێژیان لە سەر بکات، جانە خوازه کەسانیك گۆرپە رستن و پەیکەرپەرستن. لە (صحيحین) دا هاتوو کە پێغەمبەر ﷺ فرمویەتی: (لعن الله اليهود والنصارى اتخذوا قبور انبيائهم مساجد).^۱ واتە: خوای گەورە نە فرەتی لە گاورو جوله کەکان کرد بە وە ی کە گۆپی پێغەمبەرانیان دە کردە مزگەوت و پەرستگا.

^۱ - ئەم فرمودانە لە (احکام الجنائز) ی (ناصر الدین الالبانی) دا بە صحیح هاتوو.

وهله (صحيح) دا هاتووه كه پيغمبهر ﷺ فرمويي: (ان من اشرار الناس من تدركهم الساعة وهم احياء، والذين يتخذون القبور مساجد.)^۱ واته: خراپترين پير نه وانه كه قيامه تيان به سر دا ديټ، وه نه و كه سانهش كه گور ده كه نه په رستگا.

وهله (صحيح) دا هاتووه كه پيغمبهر ﷺ فرمويي: (ان من كان قبلكم كانوا يتخذون القبور مساجد الا فلا تتخذوا القبور مساجد، فاني انهاكم عن ذلك.)^۲ واته: نه و كه لانه پيشو گوره كانيان ده كرده په رستگا جا من فرمانتان پي ده كم كه كاري وانه كه نه.

وهله (مسند) دا (امام احمد) دا هاتووه، وه (ابن عباس) به صحيحي هيناويټي كه پيغمبهر ﷺ فرمويي: (لعن الله زوارات القبور، المتخذين عليها المساجد والسرج.)^۳ واته: خواي گوره نه فره تي له و نافرته تانه كړدووه كه ده چنه سه رگوره كانيان وكاري ناشه رعي نه نجام نه دهن، وه نه و كه سانهش كه گوره كان ده كه نه په رستگا و مؤميان له سر داده كرسين.

هه روه ها پيغمبهر ﷺ ده فرميټ: (اشتد غضب الله على قوم اتخذوا قبور انبيائهم مساجد.)^۴ واته: خواي گوره خه شم وقينه و غه زه بي تونده دژ به و كه لانه گوري پيغمبهره كانيان ده كه نه په رستگا.

۱- ههمان سر چاره وي پيشو.

۲- ههمان سر چاره وي پيشو.

۳- ههمان سر چاره وي پيشو.

۴- ههمان سر چاره وي پيشو.

وهـ مـرـوہـا دہـفـہـرمـویت: (ان من کان قبلکم کان اذا مات فیہم الرجل الصالح بنوا علی قبرہ مسجداً وصوروا فیہ تلك الصورة، اولئک شرار الخلق عندالله يوم القيامة.)^۱ واتہ: گہلانی پیش نیوہ نگہر پیاوچاکیکیان لی بمردایہ لہ سر گۆرہ کھی پەرستگایان دروست دہ کردو وینہ کھیان دہ کیشا تیدا. ئہ وانہ خرابترین پیپن لہ لای خوی گہ ورہ لہ رۆژی قیامہ تدا.

جا ئہ مہ حالی ئہ وکسانہ یہ کہ سوژدہ بۆ خودا دہ بن لہ مزگہ وتیک کہ لہ سر گۆرہ کان دروست کراوہ. جا ئہ بی حالی ئہ وکسانہ چۆن بیت کہ سوژدہ بۆ گۆرہ کان دہ بن؟!

پیغہ مبرہ صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویہ تی: (اللهم لاتجعل قبري وثنا يعبد.)^۲ (واتہ: خودایہ گۆرہ کہ م نہ بیتہ بت وپہ رستریت.) پیغہ مبرہ ری ئازیز زۆر جہ ختی لہ سر پاراستنی لایہ نی یہ کتا پەرستی کردۆتہ وہ ، تہ نانتہ پیگری کردوہ لہ ئہ نجام دانی نویژی سونت لہ کاتی ہلہانتی خۆردا تاوہ کو لیک چونیک پوونہ دات لہ گہل خۆرپہ رستہ کاند، کہ لہ کاتی ہلہانت وئاو ابوونیدا سوژدہ ی بۆ دہ بن. ہر بۆ ئہ مہ بہ ستہ پیغہ مبرہ صلی اللہ علیہ وسلم پیگری کردوہ لہ ئہ نجامدانی نویژ لہ پاش نویژی عہ سرو دوی نویژی بہ یانی.

بہ لام سہ بارہت بہ سوژدہ بردن بۆ جگہ لہ خودا. ئہ وا پیغہ مبرہ صلی اللہ علیہ وسلم دہ فہرمیت: (لاينبغي لأحدان يسجد لأحد إلا لله)^۳ واتہ: بۆ ہیچ کہ سیك نی یہ سوژدہ بہ ریئت جگہ بۆ خودا نہ بیت. جا

^۱ - ہمان سر جاوہی پیشوو.

^۲ - ہمان سر جاوہی پیشوو.

^۳ - ئہ م فہرموودہ یہ (حسن) ۵، (احمد: ۲۲۸/۵) گتراویہ تہ وہ.

ووشەى "لاينبغى" له ووتەى خواو پيغه مبهردا واتاى نه وپه پرى له پيگري
 وقه ده غه يى دايه. ههروهكو خواى گه وده ده فهرميئت: (وَمَا عَلَّمْنَاهُ
 الشُّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ... يس: ٦٩) واته: ئيمه پيغه مبهردا فيري
 شيعر بيژى نه كردوو و به هيج شيوه يه كيش بوى نى به شيعر بلليت.

(وَمَا تَنْزَلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ * وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَظِيلُونَ...
 الشعراء: ١١٠-١١١) واته: شهيتانه كان نه يان توانيوه نه م قورئانه
 دابه زئين، وه به هيج شيوه كيش بويان نى به ناتوانن كارى وابكه ن.

وه ووتەى فريشته كان له قورئاندا: (مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ
 دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ... الفرقان: ١٨) واته: به هيج شيوه يه ك بومان نى به،
 جگه له تو پشتيوان هه لبيژيرين.

هاوبه شى له ووتەدا

واته هاوبه شى برپاردان له ووتە وگفتوگودا. وهك سويند خواردن به
 جگه له خودا. ههروهكو (امام احمد) و (أبوداود) ده گيژينه وه كه
 پيغه مبهردا ﷺ فهرموويه تى: (من حلف بغير الله فقد أشرك) واته:
 ههركه سيك سويند به غه يرى خودا بخوات هاوبه شى برپاردانه.

¹ - نهم فهرموده يه (صحيح) ه، (احمد: ٨٧، ١٢٥/٢) وه (حاكم: ١٨/١) وه (أبو
 داود: ٣٢٥١) وه (ترمذي: ١٥٣٥) گيژاويانه توه.
 وه (امام ترمذي) ده ليت: زانايان نهم فهرموده يه به وه ليك ده ده نه وه كه ووتەى پيغه مبهردا (فقد
 كفر - أو أشرك) له بابتهى (تقليظ)، وه به لگش له سهر نهم فهرموده يه (عمر): ان النبي
 ﷺ، سمع عمر يقول: وأبي وأبي، فقال ﷺ: ألا ان الله ينهاكم ان تحلفوا بأبائكم؛ واته:
 پيغه مبهردا گوتى له (عمر) برو ووتى: سويند به باوكم به باوكم، پيغه مبهردا فهرمووى: خواى
 گه وده قده غه يى كردوو سويند به باوكتان بخون.

وهله (ابوهريره) ده گيژينه وه كه پيغه مبهردا فهرموويه تى: (من قال في حلفه اللات والعزى، فيقول:
 لا اله إلا الله) واته: ههركه سيك سويند به غه يرى خودا بخوات بابليت "لا إله إلا الله" وه
 ووشەى (اللات والعزى) ناوى خودا كانى سهرده مى نه قامى برون له مهككه.

وهنونهى ووتنى (ماشاء الله وشئت) واته: خواو تو ويستان.
 ههروهكو له پيغه مبه ره وه ده گپړنه وه كه: (قال له رجل: ماشاء الله
 وشئت، فقال ﷺ: اجعلتنى لله ندا؟ قل: ماشاء الله وحده) 'واته:
 پياويك به پيغه مبه رى ووت: نه گهر خوداو تو ويستان ، پيغه مبه ر
 فرموى: نايا منت كرده هاوبه شى خودا؟ به لكو ده بيت بلتيت: نه گهر
 خودا ويستى به ته نها.

نهمه له گهل نه وه شدا خواى گه وره جه خت ده كاته وه له سر له سر
 ويستى مروء كه ده فرميت: (لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ... التكوير: ۲۸)
 واته: يو نه وانهى كه ده يانه ويټ پيازى راست و دروست بگرنه بهر.

جانه گهر نه مې باسما ن كرد دروست نه بيت ، ناخو دروستى نهم
 ووتانه له كويدا بيت كه خه لكى خويان پتوه گرتووه وده لټين: (من
 پشتم به خودا وتو به ستووه و من ته نها خواو تو م هيه) ، (نهمه مې
 خواو تو يه. نهمه له به ره كه تى خوداو تو يه) . (من له ناسما ن خودام
 هيه و له سر زه و يش تو) . يا خود ده لټين: (سوټند به خودا ژيانى فلان
 كه س) . (من تكام له خوداو تو يه... هتد) .

جا نه گهر به راوردك بكه ين له نيوان ووتى "نه گهر خوداو تو
 ويستان" نه وا له گهل نهم ووتانهى تردا وه له گهل وه لامى پيغه مبه ردا
 به وهى كه فرموى (منت كرده هاوبه شى خودا...) نه وساته مه ترسى
 نه ووشانه مان بو پوون ده بيت ته وه كه نه گهر پيغه مبه رى خودا گوى
 بىستى ببوايه چى ده ووت؟!

¹ - نهم فرموده يه (صحيح) ه، (احمد: ۱/۲۱۴، ۳۴۷، ۲۸۳) گپړاويه تيه وه.

ئەو پەرستىنانەى كەتەنھا شايستەى خودان

ئەو پەرستىنانەى كەتەنھا شايستەى خۇاى گەوردەن بىرىتىن لە:
(ســـــــــــــوزدە بىردن، پشـــــــــــــت بە ســـــــــــــتن، پارىزگـــــــــــــارى
ولە خواتىرسان "تقوا"، تەوبە كىردن، نەزىر كىردن، سۈيىندۈرگەن، اللە اكبر،
الحمد لله، سبحان الله، وأستغفر الله، وەسۈرپانەو وە تەواف كىردن بەدەۋرى
مالى خودا، نزاۋپارپانەو.)

ئەم جۆرە پەرستىشانە تەنھاو تەنھا شايستەى خۇاى گەوردەن
وەدروست نى يەو پى پىدراۋ نى يەبە ھىچ شىۋەو شىۋازىك جگە
لەخودا بۆ كەسى تر ئەنجام بىرىن. نەپىغەمبەر نەفرىشتە... ھتد.

وہلہ (مسندى امام احمد) دا ھاتروہ كہ: (ان رجلاً أتى به الى
النبي ﷺ قد أذن ذنباً، فلما وقف بين يديه. قال: اللهم إني أتوب
إليك ولا أتوب إلى محمد. فقال ﷺ: عرف الحق لأهله.) واتە: كەسىكىان
ھىنا بۆ لای پىغەمبەر وەتاۋانىكى ئەنجام دابوو، كاتىك ھىنايان بۆلای
پىغەمبەر ﷺ كابرۋا وتى خودايە من تەوبە دەكەم بۆ تۆ نەك بۆ محمد.
پىغەمبەر ﷺ فەرموۋى: ھەقى ناس بوو بۆ خاۋەنەكەى، واتە: زانى
كەئەمە تەنھا شايستەى خودايە نەك كەسى تر.

ھاۋەشى لە ويست نىتە دا

ھاۋەشى دانان لە ويست نىتە دا بابەتتىكى زۆر وردو پەنھانە، بىگرە
ئەو دەريايەيە كە كەنارى نى يە، تەنھا كەسانىك دەربازيان دەبىت كە
شارەزايەكى زۆريان ھەبىت. ئەم ھاۋەشى دانانە ئەو دەگرىتەو كە

¹ - ئەم فەرمودەيە (حسن) ە، (احمد: ۴۳۵/۳) و (طبراني) لہ (الكبير: ۲۶۳/۱) و (الحاكم: ۲۲۵/۴) كىراپانەتەو. ھەرچەندە (ذھىي) دەلىت لەسەندەكەيدا (ابو مصعب) لاواز وبى
مىمانەيە، بەلام پياۋەكەنى تر جىگەى مىمانەن.

هرچی ویست ونیه تیکت هیه له نه جامدانی هر ووته و کرداریک مه به ستت نزیک بوونه وه ده بیّت له که سیّک یان به ده ست هیّنانی به رژه وه ندیه ک جگه له خودای گه وره، نه واهوبه شی بریارداوه.

دلسۆزه "إخلاص": واته هرچی ویست ونیه و ووته و کرداریک هیه به پوختی ته نه مه به ستت خوای گه وره بیّت، جا به مه ده لّین "الحنيفية" واته "پاک و پوختی و پاستگویی" که گه لی هه زده تی ئیبراهیمی له سه ر بوو. وه خوای گه وره ش فره مانی کردووه که به و شیوه به خواپه رستی نه نجام بده یه. وه جگه له م شیوازه هیچی تری لاپه سه ند نه که ناو کرۆکی راستی ئیسلامه (وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ... آل عمران: ۸۵) واته "نه وه ی جگه له ئاینی ئیسلام په پره و بکات لی ی وه رناگیریت له قیامه تیشدا هه ساره ته مند ده بیّت..."

جا هه رکه سیّک له سه ر نه م شاپیگایه لاهدات نه واهه ساره ته ندی دویا و قیامه ته.

پوخته ی هاهوبه شی دانان:

پوخته ی هاهوبه شی دانان: بریتییه له (چواندن به خوای گه وره و، چواندنی به بنده کان به خوای گه وره).

نه مه یه که هه رچی ئاکاری که مالی خوای گه وره هیه که خوی و پیغه مبه ره که ی پییان وه سف کردووه. وه بچوینی به دروست کراوه کانی. نه و که سانه ی که بینایان کویر و، دلیان په ش، هوشیان پوچه، که یه کتا په رستی ده که نه لی کچواندن، وه دواتر نه م لی کچواندنه به مه زنی و ملکه چی و خوداپه رستی له قه له م ده دن. چونکه هاهوبه ش

دانه‌ر (مشرک) دروستکراوه‌کان له سیفاتی خوایه‌تیدا ده‌چوینیت به
خوای گه‌وره.

وه‌هرچی سیفاتی خوایه‌تی هیه ده‌یداته پال‌ئو دروستکراوانه.
له کاتیکدا که ئه‌م سیفه‌تانه‌تانه‌ها و ته‌نها شایسته‌ی خوای گه‌وره‌یه
که هر به میهره‌بانی خودی خوئی به‌خشنده و پێگر و زیانبه‌خشه به
هه‌موو بوونه‌هر که له به‌رامبه‌ر ئه‌مانه دا پیویسته نزا و پارانه‌وه ،
ترس، و تکا و پشت به‌ستنی تایبته بکریت به‌خوای گه‌وره. که هر
خودی خوئی به‌دیینه‌رو بریپا‌ر ده‌ر و مرینه‌ر و ژینه‌ره‌ی هه‌موو
دروستکراوه‌کانیتی.

جاهه‌ر کام له مانه بدرینه پال‌ه‌رشتیک و که‌سیکی تر ئه‌وا ئه‌و
شته‌ی به خوای گه‌وره چواندوه و هاوبه‌شی بریارداوه. که ئه‌مه‌ش
گه‌وره‌ترین ستمه. که که‌سیک یان شتی‌ک که هیچی به ده‌ست نه‌بیته و
خودی خوئی دروست کراوی خودای مه‌زنه بیچوینیت به مه‌زنترین و
گه‌وره‌ترین هی‌ز که خودای گه‌وره‌یه ؟!

تایبه‌تمه‌ندیه‌کانی خوایه‌تی

یه‌کێک له تایبه‌تمه‌ندیه‌کانی خوایه‌تی بریتی یه له:

۱- که‌مالی په‌ها (المطلق) له هه‌موو پوویه‌که‌وه:

خودایه‌ک هیچ که‌م و کوپیه‌کی نی‌یه له هیچ پوویه‌که‌وه. که‌مالی
په‌های هیه له هه‌موو پوو و بواری‌که‌وه هه‌ربۆیه پیویسته سه‌رجه‌م
په‌رسته‌شه‌کان ئا‌راسته‌ی ئه‌و بکری‌ن به ته‌نها چونکه سه‌رچاوه‌ی دابین
کردنی پێداویسته‌یه‌کانی ژیا‌نه له هه‌موو پویه‌که‌وه. جا هه‌رچی
په‌رستش هیه وه‌ک (ته‌وبه‌کردن، پشت به‌ستن، به‌مه‌زنی پا‌گرتن،
نزا و پارانه‌وه، تکا کردن، ملکه‌چ کردن، خو‌ش ویستن و به‌ندایه‌تی

کردن. هتد) سەرجهه ئه مانه به پێی پێوهری عهقل و ژیری و شرع و سروشتیش تهنها بۆ خودا ئه نجام ده درێن.

جا ههركه سێك كام له مانه ی سهره وه بداته پال كه كه سێكی تر یاخود بۆشتێکی تری ئه نجام بدات جگه له خودای گه و ره ئه وا هاوبه شی بریارداوه ئه و شته ی چواندوه به خودایه ك كه نه هاوشیوه و نه هاوتای هه یه كه ئه مه خۆی له خۆیدا گه و ره ترین سته مه . وه خوای گه و ره ش له ئه نجامده ره كه ی خۆش نابێت. له گه ل بوونی ئه و هه موو سۆز و به زه یه ی دا.

٢- په رستراوێتی:

واته هه میشه خودای گه و ره په رستراوه له لایه ن به نده كانیه وه و شایسته و شایه نی ملکه چی یه .

وه (په رستن) له سه ر دوو بنه مای سه ره کی پێکهاتوه بریتی یه له (ته وای خۆشه ویستی وه ته وای ملکه چی) بۆ خودای گه و ره .

وه پله و پایه ی به نده كان له په رستندا به نده به به یزی ئه و دوو پێکهینه ره وه جا هه ركه سێك "خۆشه ویستی و ملکه چی" به خشیّت به كه سێك ،شتێك جگه له خودای گه و ره . ئه وا مافی خودای به خشیوه به كه سێکی تر كه ئه مه ش هاوبه ش دانانه ، وه هه یج عه قل و ژیری هه ك و سروشتێکی خاویّن ، ئه مه په سه ن ناکات. ته نها له لای كه سانێك دروسته كه شه یتان عه قلی تێکداون و سروشتی شیواندوون.

جا هه ركه سێك له سه ر ژیری پوخت و سروشتی خاویّن مابێته وه ئه وا له وه كه سانه یه كه خواناس و پێنماکراوون به هاتنی کتێب و پێغه مبه ره کانی خودا. وه ژیر پاک و بیر پۆشن و سروشتی خاویّن ، هه میشه برۆای یه کتا په رستیان گه شه ده کات (يَهْدِي اللّٰهُ لِّلْوَیْ لُئَلَّیْ) هه میشه برۆای یه کتا په رستیان گه شه ده کات

يَشَاء... النور: ٣٥) واتە: خودای گەوره هیدایەت و پێنمایى ئەو
کەسانە دەکات کە مەبەستیتى.

جا پاش زانینی ئەم راستى یە ئیتر هەرچى یەکی تر لەمانەى
خوارەوه کە باس دەکەین ، هەر هەموویان تەنها و تەنها مافی خودان.
لەوانە:

٣- سوژدە بردن:

هەرکەسێک سوژدە بۆ غەیری خودا بەریت ئەوا ئەو شتەى چواندووه
بە خودا.

٤- پشت بەستن (التوکل) :

هەرکەسێک پشت بە غەیری خودا ببەستیت. ئەوا ئەو شتەى
چواندووه بە خودا.

٥- تەوبەکردن:

هەرکەسێک تەوبە بکات بۆ غەیری خودا ئەوا ئەو کەسەى چواندووه
بە خودا.

٦- سویند خواردن پێى،یان بە ناوى بە مەبەستى گەوره و پیرۆز راگرتن:

جا هەرکەسێک سویند بە غەیری خودا بخوات. واتە زۆر بە پیرۆزو
گەورەى بزانییت ئەو مافەى پێى بە پەوا ببینییت ئەوا ئەو کەسەى
چواندووه بە خودای گەوره. ئەمانەى کە باسمان کرد هەر هەمووى لە
پوانگەى چواندو بووه (التشبيه) .

به لām له روانگه ی لیک چواندن پینی (التشبه به):

هرکه سیك خوی به مەزن و گه وړه و پیرۆز بزانیت ، وه بانگه شە ی پیا هەلدان بکات بۆ خوی ، وه هەر یه که له مەزنی ، ملکه چی خه لکی ، تکا کردن ، ترسان ، پشتمه ستن . همد ئه مانه به مافی خوی بزانیت . ئه و کيپرکی له گه ل خودا دا کردوه له خوايه تی و په وړه رگاریتی دا .

خوای گه وړه مافی خوی ته پیسو و سه رشوپی بکات و بیکاته په ند و عیبه ته ی پوژگار و بنده کانی . له (صحيح) دا هاتوه پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی : (يقول الله عز وجل: العظمة إزاری، والكبرياء ردائي، فمن نازعني واحداً منهما عذبتهُ) ^۱ واته : گه وړه ی و مەزنی ، جل و به رگی سه ربلند و سه ربه رزی عه با و بالا پوژمه . هەر که سیك له م دوانه کيپرکیم له گه ل دا بکات تووشی ئازار و سزای ده که م " .

جا نه گه ر په یکه رتاشیک له تاشینی په یکه ریک دا بیه ویت لاسایی خودای گه وړه بکاته وه . ئه و توندترین سزا ده دریت . ئاخو که سیك بیه ویت کيپرکی له مافی خودایه تی و په وړه رگاریتی دا بکات حالی له قیامه تدا چۆن بیت ؟! پیغه مبه ر ﷺ ده فه رمیت : (أشد الناس عذاباً يوم القيامة المصورون ، يقال لهم أحيوا ما خلقتم) ^۲ واته : "توندترین

^۱ - نهم فهرموده به (صحيح) ه ، (مسلم : ۱۷۹/۱۶ نووی) گيژاويه تیه وه .

(امام نووی) ده لیت : "نازعني" واته به مافی خوی بزانیت و بیکاته سیفانی خوی ، که نه مه ش لوتکه ی خو به زل زاینه (التکبر) ، وه به کارهیتانی وشه ی "إزاری" وه "راداء" له روی مه جازه وه به هەر وه کو عه ربه ده لیت : (فلان شعار الزهد ؛ و دائرة التقوى) مه به ستیا لیتره جل و به رگ نی به ، به لکو مه به سیان سیفات و ناکای ئه و که سه به . وه کو جل و به رگ و مروفه که بیان رازاندۆ ته وه ده لیت : نه مه ی لیتره دا بۆ به به کارهیتا وه چرنکه (عیزه ت و سه ربه رزی) ته نها تایه تن به خوای گه وړه دوو شتن ئی جیا نانه وه وه هه میشه یین بۆ خودا ... (شرح مسلم : ۱۷۹/۱۶) .

^۲ - نهم فهرموده به (صحيح) ه ، (بخاری : ۷۵۸۸) وه (مسلم : ۹۲/۱۴ نووی) گيژاويه تیه وه .

سزا له قیامه تدا توشی په یکه رتاشه کان ده بیټ که ویستویانه لاسایی خودای گه وره بکه نه وه. پییان ده وتریت ئه و په یکه رانه ی دروستان کردووه زیندوویان بکه نه وه و روح بکه نه وه به ریان "

وه له (صحیحین) دا هاتووه. پیغه مبه ﷺ فرموویه تی (قال الله عز وجل: ومن اظلم ممن ذهب يخلق خلقاً كخلقى، فليخلقوا ذرة، فليخلقوا شعيرة) ^۱ واته: "خودای گه وره ده فرمویت: کی هیه له و که سه ستم کارتر که شتیک دروست ده کات و خوی ده هیئتته ناستی من، نه گهر راست ده که ن با گهر دیک یان ده نکه جویه ک دروست بکه ن".

خوای گه وره بچوکتین دروستکراوه کانی ده ست نیشان کردووه که "گهر د و گه نه". نه خوازه ئاسمانه کان وزه وی.. هتد. که ده یانه ویت له خودایه تی کی برکی له گهل خوای گه وره دا بکه ن.

وه له (صحیح) دا هاتووه که پیغه مبه ﷺ فرموویه تی: (إن أخرج الأسماء عند الله رجل يسمى: بشاهان شاه، أي ملك ملوك، لاملِك إلا الله). ^۲ وه له پړویه تیکی تر دا هاتووه: (أغیظ رجل على الله رجل يسمى بملك الأملاك). ^۳ واته: ناشیرینترین ناوالای خوای گه وره ، که سیکه ناوی بنریت شاهان شاه. واته پادشای پادشاکان، ته نها خودا پادشایه .

خوای گه وره توپه ده بیټ که سیك ناوی خوی بنیت به پادشای پادشاکان، واته خوای گه وره پق وغه زه بی له که سیك ده گریټ

^۱ - نهم فرموده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۵۹۵۷) و (مسلم: ۱۴/۹۴ نووی) گپړاویانه ته وه.

^۲ - نهم فرموده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۶۲۰۶) وه (مسلم: ۱۴/۱۲۸ نووی) گپړاویانه ته وه.

^۳ - نهم فرموده یه (صحیح) ۵، هه مان سرچاوه ی پیښرو. وه هره که له ووشه کانی: (خنع، أغیظ، أخبث) به واتایی ریسوایی دیت له روژی قیامه تدا.

که له ناوه کاندای خۆی به خوای گه وړه بچوینیت، چونکه تهنه خوای
گه وړه پادشایه و فرمان په و او بریار به دهسته.

گومانی خراب بردن به خودا، گه وړه ترین تاوانه

گومانی خراب بردن به خوای گه وړه پیچه وانه و دژ به که مالی خوای
گه وړه وسیفات بلند و ناوه جوانه کانییت، چونکه گومانی خراب بردن له
گوشه نیگای که م و کورتی پوانینه و یه بؤ خوای گه وړه. هر بویه خوای
گه وړه به لاین و هره شهی توندی لی کردوین ده فره میت: (عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ
السُّوءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا...
فتح: ۶) واته: نه و گومانه خرابه هر بؤ خویان ده که پیته وه، و نه فره تی
لی کردو غه زه بی لی گرتو و نو ده دژه خی بؤ ئاماده کردوون که سه خترین
سه رته نجامه.

وه خوای گه وړه ده ره ق به که سانیک که یه کیک له سیفات بلنده کانی
په د ده کاته وه. ده فره میت: (وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ
فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ... فصلت: ۲۳) واته: نه وه سه رته نجامی نه و
گومانه ناپه سنده بوو که ئیوه به خوای گه وړه تان برد که بووه مایه ی
نه وه ی به هه تاهه تایی بچنه پیزی زه ره رهنه ندانه وه.

وه خوای گه وړه له سه ر زاری ه زده تی ئیبراهیمه وه که وته یه ک
ئاراسته ی که له که ی ده فره میت: (إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ *
أَفُنْكَآ إِلَهَةُ دُونِ اللَّهِ تُرِيدُونَ * فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ.. الصافات: ۸۵-
۸۷) واته: باشه نه وه ئیوه چی ده په رستن؟ ئایا خواوه ندی دروینه و
هه ئبه سترا و ده په رستن جگه له خوای تاک وته نها، نه ی هه لویست
وگومانان چی یه به رامهر خوای گه وړه؟

واته ئىلى گومانىتان چۆنە بەخوۋاي گەورە كەكاتى بەدىدارى دەگەن
 وئىۋەش كەسى تىرتان پەرستوۋە؟ ئىلى گومانىتان چۆنە بەناۋە جوان
 وسىفاتە بلىندەكانى پەرۋەردگاريتى خودا كە دوۋرە لەھەموو كەم
 وكورتى وناۋەواۋىەكەۋە، تا بىيانوۋ بدۆزىنەۋە بۆ پەرستىنى كەسىكى تر
 جگە لەخودا.

جا ئەگەر گومانىتان وابوۋايە كە خوۋاي گەورە بەسەر ھەموو شىتىكدا
 زالە وبەھەموو شىتىك ئاگادارە. ۋەھەموو شىتىك كەم وكورتە تەنھا
 كەمالى خۆى نەبىت، ۋەھەموو شىتىك بۆلاى ئەۋدەگەرپىتەۋە ،
 ۋەھەموو كەسىك وشتىك پىۋىستى بەسۆزى ئەۋھەيە، ۋەدابىن كارى
 ھەموو پىداۋىستىيەكانى ژيانە. دەۋلەمەندىتىن وزانىاتىن
 وبەخشىندەتىن ھىزە. پادىشاى ھەموو پادىشاكانەۋ خاۋەنزەۋى
 وئاسمانەكانە. ۋەسۆز وبەزەيى ۋپەحمەتى ھەموو بونەۋەرى
 داپۆشىۋە. جا ئەمە سىفات وتواناى خودا بىت زۆر دوۋرە لەژىرى
 ۋەقلە سىروشتەكەۋە كەھۆكارىك واستەيەك بۆ خۆى بىپارىدات لەنىۋان
 خۆى وبەندەكانىدا.

پەرستىن جگە لەخودا ، گەورەتىن ستمە

خوۋاي گەورە خاۋەن ۋەبەرھىنەرى زەۋى وئاسمانەكانەۋ ئەۋىشى
 كەتپىدايە ، ۋەھەر خۆى شايسىتەۋ شاينى پەرستىن وملكەچى
 وگوپرايەلى يە، كەپىۋىستە بەمەزنى وگەۋرەيى تىيىپروانىن وملكەچى
 بگەين. چەند ستمەيكى گەۋرەيە كاتىك ئەۋماق خودايەتى ۋپەرستىنە
 دەدرىت پال كەسىكى تر جگە لەخودا. بەتايىبەتى كەبزانىت ئەۋكەسە
 پەرستراۋەش لەبەندەيەكى بى دەسلەت زياتر ھىچى تر نى يە.

ههروهكو دهفهرمیت: (ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ... الروم: ۲۸) واته: هه ره له خوټان نمونه ی بۆ هیټاونه ته وه "که چهنده بپیاردانی هاوهل وهاوبهش بۆ خودا نادرست ونا بهجی یه" ئایا ئیوه پازین بهنده وه بهردهسته کانتان ببڼه هاوبه شتان له مال و سامانناندا وه ههروهکو یه ک سوودی لی وهریگرن ودهستی تی بخه ن ووه لیتیان بترسن ووحسابیان بۆ بکه ن. ههروهکو چۆن ئیوه له یه کتری سل دهکه نه وه. جا نه گه ر ئیوه مۆله تی نه وه نه دهن که کریکاره کانتان یان کاره که ره کانتان هاوبه شتان بیټ له مال و ساماندا. به چی پیوه ریڅ ئیوه بهنده کان ودروست کراوه کانی من دهکه نه هاوبه شم له کاری خوایه تی که به ته نها مافی منه. جا هه رکه سیڅ نه مه بیروباوه پی بیټ نه وه مافی خوایه تی نه داوه وه منی به تاک وته نها نه زانیوه.

وه ک دهفهرمیت: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاستَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ * مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ... الحج: ۷۳-۷۴) واته: نه ی خه لکینه، نمونه یه ک هیټراوه ته وه چاک گوئیستی بن، به پاستی نه وانه ی که هاناو هاوریان بۆ ده بن له جیاتی خوا هه رگیزناتوانن تاکه میشیڅ دروست بکه ن، هه رچهنده بۆ نه و کاره کوښڼه وه و یارمه تی یه کتریش بده ن، نه گه ر میشه که شتیکیان لی بفریټنیټ ناتوانن لیی سه ننه وه. داواکراو وداولی کراو هه ردوکیان لاوازو بی ده سه لاتن. نه وانه "وه کو پیویست" قه دری خوټان به چاکی نه زانی، پیزی په روه ردگاریان به ته واوی نه گرت، له کاتیڅدا به پاستی خودا زۆر به هیز وه تاوان وبالا دهسته.

وههروهه دهفه رمیت: (وما قدروا الله حق قدره والأرض قبضته يوم القيامة والسموات مطويات بيمينه سبحانه وتعالى عما يشركون... الزمر: ۶۷) واته: خوانه ناسان قه ده ری خویان وه که پیویست نه گرت پژیان بۆ دانه نا، به مه رجیک هه ره موو گۆی زه وی پر مشتیککی نه و زاته یه له پۆژی قیامه تسدا. ئاسمانه کانیش به دهستی راست و دروستی خودا پیچراون، پاککی و بی گهردی و بلندی بۆ نه و پهروه ردگار مه زنه ی شایسته ی نه وه نی یه نه فامان و هاوهل و هاوبه شی بۆ بریاربدهن و قه ده ری نه زانن.

جا قه درو پژی پیویستی خویان نه زانیوه که هاوبه ش و هاوهلی بۆ بریاربدهن له کاتیکدا خوی گه و ره به هیزوبالادهسته وه جگه له خودا هه موو به نده کانی لاوازو بی ده سه لاتن.

ههروهه قه درو پژی خویان نه گرتووه که سانیک که:

ده لیت خودا هیچ کتیبیک و پیغه مبه ریکی په وانه نه کردووه به لکو کاتیک بونه وه ری دروست کردو ئیت پرشت گوئی خستووه و وازی لیهیناوه، وه هیچ مه به ستیک نی یه له دروست کردنی بونه وهردا. نه مه ش خوی له خۆیدا تۆمهت دانه پال خوی گه و ره به پرشت گوئی خستنی دروست کراوه کانی وه بی هوده یی له دروست کردنیدا. ههروهه پهد کردنه وه ی وه به راست نه زانینی ناوه جوان و سیفاته بلنده کانیتی له چاودیری کردن و نیعمهت به خشین به به نده کانی. وههروهه پهد کردنه وه ی نه وه ی که خودا زال و بالادهست بیت به سه ر بونه وهردا. وه به راست نه زانینی پیغه مبه ره کان و کتیبه کانی خودا که بۆ پینمایی په وانه ی کردوون، په نا به خودا ده گرین له م بیروباوه په پوچانه. بلندی و تاک و ته نهایی بۆ خودای گه و ره.

ههروهه ها قه درو پیزی خودایان نه گرتوو هه سانیك كه:

كه ده لئین مړوځ هېچی به ده ست نى یه، هه موو كرده وه كان له لایه ن
خوداوه ن چ باشه وچ خراپه. جا خودا سزای بهنده كان ددهات به كارانیك
كه له بنه په تدا هه ر خودی خودا خوئ ئه نجام ده دريټى نه ك مړوځ.
لېږده دا مړوځ ناچار كړاوه سزاش ده دريټ به بى ئه وهى ده ستى هه بى
له وكاره دا. ئه مه ش واتای نادا په روه رى خودا ده سه لميټيت، ئایا ئه م
كاره له كه سانیكى خواوه ن ژيروعه قلّ ده وه شيټه وه. تا له خواوه يه كى
كه وړه و به هيز كه دادپه روه رانه و به به زه يترين و به په حمترین نى یه
به رامبه ر به بهنده كانى كارى وای لى ده وشيټه وه؟! پاك وبى گه ردی بؤ
خودای مه زن وله گه وړه یی ئه م سته م وتاوانه.

وه هه روهه ها ئه و كه سانه ش ده گريټه وه كه:

پييان وايه خواى گه وړه له هه موو شوينيك وپاك وپيسدا بوونى
هه يه. وه په دى ئه وه ده كاته وه كه له سه رووى عرشى مه زن له نگره رى
گرتبى "استواء" ى كردبى، به لكو پييان وايه خودا له هه موو مړوځ
وناژه ليكدا تواوه ته وه كه ئه مه ش سته م وناړه وایيه به رامبه ر به خودای
مه زن كه ده فهرميټ: (إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ
يَرْفَعُهُ... فاطر: ۱۰) واته: گوتارى چاك وجوان و به جى بؤلاى خواى
كه وړه به رزده بيټه وه، كاروكرده وهى چاكيش گوفتارى شيرين به رزى
ده كاته وه.

خواى گه وړه له سه رووى عرشى مه زندايه وه فريشته كانيش بؤلاى
خودای خويان بلند ده بنه وه ودينه خواره وه: (يُذَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ
إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ... السجدة: ۵) واته: ئه و خوايه له سه رووى
ئاسمانه وه كاروبارى زه وى پيك ده خات وسه په رشتي ده كات
، وه سه رجه م كاره كان بؤلاى ئه و به رزده بيټه وه.

وههروهه ها نه و كه سانهش دهگريته وه كه:

باوه پيان به سيفاته بلنده كانى خواى گه و ره نى يه، وه پيان وايه
خواى گه و ره وتوويزى له گهل موسا نه كردووه له كه نارى
چيايى "طور"، وه هاتن وله نگرگرتنى له سه رهش، وه هاتنى بو
دادگايى كردنى به ننده كانى له قيامه تدا، ههروهه ها توپه بوون و غه زه ب
گرتن وپه زامه ندى وخوشه ويسستى وچه ننده هاى تر له سيفات وئاكاره
بلنده كانى خواى گه و ره په ده كه نه وه. وه ليكدانه وهى نابجى بو
ده كه ن، وه پيان وايه به م كاره خواى گه و ره پيزدارتر ومه زنتر
پاده گرن.

وههروهه ها نه و كه سانهش دهگريته وه كه:

هاوهل وكوپى بو بريار ده دهن، ياخود پيان وايه خواى گه و ره
تيكهل بووه به هه موو دروست كراوه كانى و... هتد.

ههروهه ها قه دروپيزى خويان نه گرتووه نه و كه سانهى:

كه ده لىن خواى گه و ره دوژمن وناحه زه كانى پيغه مبه ره
وخانه واده كى به رز پاگرتووه، جينيشينى وده سه لاتدارى و سه ره رزى
به دوژمنه كانى به خشيوه. وه شوين كه وتوان و دۆست وخانه واده كى
پيغه مبه رى توشى پيسواى نه هه مته تى كردووه له هه ر جيگايه كدا بن.

نه مهش ناپه وايه كى ته واوه به رامبه ره به خواى گه و ره ده كريت
كه ووتهى "رافضه" يه. جا ئه م بوچوونه هاوشيوه ووتو بوچوونى
گا ورو جوله كه كانه كه ده ره ق به خوداى گه و ره ده يكه ن كه ده لىن:
خواى گه و ره پادشايه كى په وانه كرد بانگه شهى پيغه مبه رايه تى
ته نهاوته نها بو خوى ده كرد ووه دروى به دهم خوداوه ده كرد، ده يووت:
خودا ده لىت و فره مانى واده كات، وه شه ريعه تى پيغه مبه رايه تى

مه‌لده وه شانه وه و به ناوی خودا وه سه رومال و خوین و نافر تیان
 حه لال ده کرد بۆ خوی. وه خوی گه ورده ش هه میشه پشتیوانی لی
 ده کرد و به سه نه یارانی دا زالی ده کرد و وه نیشانه ی پاستی نه وی
 ده سه لماند و وه پۆژ به پۆژ سه ربه رز و بالاده ستی ده کردو... هتد.

بی گومان نه مه و هاو شیوه یان گه ورده ترین ستم و ناپه واییه ده رهق
 به گه ورده یی و دانایی و په حمهت و زانستی خودا ده کریت. جا نه گه ر
 به راورد له نتوان هه ردوو و وته که دا بکهین ده بینین وهك بلیت له یهك
 سه رچا وه هاتوون.

نادانایی و ستم دانه پال خوی گه وره جوړیکه له کوهر و بی باوه ری
 هه روه ها قه درو ریژی خودایان نه گرتوو که سانیك که:

باوه ریان و ابیت که ده شیت خوی گه وره سزاو ئازاری چاکخواز
 و ملکه چه کان بدات که هه میشه به ندایه تییان بۆ کردوو، وه پاپیچی
 دۆزه خیان بکات. وه ده شیت یاخی بووان و تاوانکاران سه رفرانز
 رزگاریان بکات که هه یچ کاتیك خواپه رستیان نه کردوو، وه پاپیچی
 به هه شتی به رینیان بکات، چونکه هه ردوو کاره که بۆ خودا وه کو
 یه که.

نه م بۆچوونانه واتای نه بوونی داناییه له کارو برپاره کانی خودای
 گه وره و ستمکاری خودای دادپه روه رده سه لمینیت، که نه مه پیچه وانه ی
 ناوه جوان و سیفاته بلنده کانی خوی گه وره یه که په دی نه م جوړه
 بۆچوونانه ده داته وه ده ره میت: (وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا
 بَاطِلًا ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ * أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ
 آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ
 كَالْفُجَّارِ... ص: ۲۷-۲۸) واته: ئیمه ئاسمان و زه وی و دروست

کراوه کانی نیوانیمان بی هوده و هه پهمه کی دروست نه کردوه، نه وه گومانی نه و که سانه یه که بی باوه پین. نه ی هاوار... ئاهوناله بو نه و بی باوه پانه له سزای ئاگری دۆزهخ، یاخود باوه پریان وایه که ئیمه نه و که سانه ی که باوه پدارن وکاری چاکه نه نجام ده دهن، نه وانه ی تۆوی خراپه یان چاندوه له زه ویدا وه ک یه ک ته ماشابکه ن؟! یاخود ئایا خواناس وتاوانکار وه ک یه کن؟!

هه روه ها ده فه رمیت: (أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءَ مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ * وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ... الجاثية: ٢١-٢٢) واته: ئایا تاوانکاران و خراپه خوازان باوه پریان وایه که مردن و ژیان وزیندوو بوونه وه یان هاوشیوه ی نه و که سانه ده بیت که بپروایان هتیاوه و چاکه یان نه نجام داوه؟! ئای که لیکدانه وه یه کی خه یالی یه!... خودا ئاسمانه کان وزه وی له سه ربنه مای حه ق وپاستی دروست کردوه بو نه وه ی سه رته نجام پاداشتی هه موو که سیك به گویره ی کرده وه کانی بداته وه وهیج جوړه سته میکشیان لی ناکریت.

هه روه ها ده فه رمیت: (إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ * أَفَجَعَلُ الْمُؤْمِنِينَ كَالْمُجْرِمِينَ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ... القلم: ٣٥-٣٦) واته: ئایا پیتان وایه سه رته نجامی موسولمانان هاوشیوه ی سه رته نجامی تاوانکاران ده بیت؟ نه وه چی لیکدانه وه و بپیریکی خه یالی یه؟!

هه روه ها نه و که سانه ش ده گریته وه که:

خوای گه وره مردوو زیندوو ناکاته وه وه باوه پریان به حه شرو لی پرسینه وه نی یه. وه پیتان وایه چاکا کاران پاداشت نادریته وه و خراپه کارانیش سزاندارین، وه سته م دیده ماف خوی له سته مکاران

وهناگریته وه .. جا خوی گه وه له وپۆژهدا پیشانیان دهدات که کی پاستی ووتوه وه کیش خه ساره مندو بیر پوچ بووه .

ههروه ها ئه وه که سانهش دهگریته وه که :

که به چاویکی که وه ته ماشای خوی مه زنیان کردوه دلایان له ناستی بی ئاگابوووه ، فه رمانه کانی خودایان پشت گوی خستوه و سه رپیچییان کردوه ، پیزی دروست کراوه کانی تریان داوه به سه ر پیزی خودادا ، کاریان به به رنامه و پینامی یه کانی نه کردوه ، شوینی هه زو ئاره زووه کانیان که وتوون شه رمیان له خه لکی کردوه به لام شه رمیان له خودا نه کردوه . له خه لکی ترساوین به لام له خودا نه ترساوین وشه وپۆژیان له پیتا و په زامه ندی ئاره زووبازی و به رپسه کانیان به خت کردوه . فه رمان و بپیری خودایان به سوک ته ماشا کردوه ... هتد .

ئایا قه درو پیزی خودایان زانیوه که ده چن شه یتان له بری خودا ده په رستن وهاوه لی بۆ بپیارده دن ؟

جا خوی گه وه و بی هاوتا مه حاله له لای و قبو لی ناکات یه کیک له پیغه مبه ران بکریت به هاوه ل وهاوبه شی ، نه خوازه پيسواترین و سه رشو پترین که س که شه یتانه بکریته هاوه لی ؟

ته نها شه یتان ویستی و هه خودا بپه رستری و پیزی بگریت . هه ز بویه خوی گه وه هوشیاری به مرو ف دهدات که له م بواره دا نه که ونه داوی شه یتانه وه که ده فه رمیت : (اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنِي اٰدَمَ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ * وَاَنْ اَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ... یس : ۶۰-۶۱) واته : ئه ی ئاده میزاده کان من پیتان رانه گایاندن که شوینی شه یتان نه که ون وگو یپایه لی مه که ن ، چونکه ئه وه

دوژمنی سه‌رسه‌ختی ئیوه‌یه. وه‌هر گوێرایه‌لی من بکه‌ن که ئه‌مه‌یه
پێگه‌ی پاست و دروست.

ئه‌و هاوبه‌ش و بپیارده‌رانه‌ی که پێیان وابوو فریشته ده‌په‌رستن،
له‌بنه‌په‌تدا ته‌نها شه‌یتانیان ده‌په‌رست نه‌ک فریشته. وه‌ئه‌م پاستیه‌ش
خودای مه‌زن پوونی ده‌کاته‌وه ده‌فه‌رمیته: (وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ
يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهْؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ * قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلَيْسَ مِنْ
دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ... سُبْحًا: ٤٠-٤١)
واته: پوژێك دیت که خوای گه‌وره تیکرای هه‌موویان کۆده‌کاته‌وه
به‌فریشته‌کان ده‌فه‌رمیته: ئایا ئه‌م پێره ئیوه‌یان ده‌په‌رست؟
فریشته‌کان ده‌لێن: پاک‌ی وبێ گه‌ردی بۆتۆی مه‌زن، ئه‌وان خه‌ریکی
په‌رستنی په‌ری بوون و باوه‌پیشیان پێ بوو.

شه‌یتان به‌هه‌میشه‌یی فه‌رمان به‌هاوبه‌ش بپیارده‌ره‌کان
(المشرکون) که بپه‌رستن و کپنوشی بۆ به‌رن، وه‌بۆ هاته‌دی ئه‌م
مه‌رامه پێگای پیلانی جو‌راوجۆر ده‌گریته‌به‌ر. جارێك خۆی ده‌کات
به‌فریشته‌و خه‌لکی گومرا ده‌کات. وه‌ته‌نانه‌ت کاتیك پوژپه‌رستان
که‌له‌کاتی پوژه‌لاتندا کاتی ده‌یانه‌وێت کپنوش بۆ "پوژ" خۆر به‌رن،
شه‌یتان به‌شیوازیك ده‌وه‌ستیت که خۆر بکه‌وێته نیوان هه‌ردوو
قوچه‌کانیه‌وه "شاخه‌کانی" تاکو کپنۆشه‌که بۆ شه‌یتان بێت، به‌هه‌مان
شیوه‌ش بۆ کاتی خۆرئاوا بوون.

به‌هه‌مان شیوه کاتی گاوه‌ره‌کان کپنوش و په‌رستن بۆ مه‌سیح و دایکی
ده‌به‌ن. که‌له‌شیوه‌ی بتدا دروست کراوون له‌بنه‌په‌تدا خه‌ریکی شه‌یتان
په‌رستتن "مه‌سیح و دایکی" له‌م کاره پوچه‌لانه به‌دوورن، وه‌هه‌یچ
کاتیکش کاری وایان لاپه‌سه‌ند نه‌بووه وه‌فه‌رمانیشیان پێ نه‌کردووه.
به‌لکو ئه‌وه‌ی جگه له‌خودا بپه‌رستریته‌نها شه‌یتانه هه‌ر بۆیه خوای
گه‌وره ده‌فه‌رمیته: (أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ

لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ * وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ... یس: ۶۰-۶۱) واته: جاکاتی ئاده میزاد هرکه سیکی تر به رستیت جگه له خودای گه وره نه وایتهانی په رستوه. جا شه یتهانه کانش چیژ له م په رستنه ودرده گرن ومه رانه کانیان دیته دی.

خوای گه وره نه مه پوښن ده کاته وه ده فهرمیت: (ویوم یحشرهم جمیعاً یامعشر الجن قد استکثرت من الانس) واته: خوای گه وره له پوژیک دا هه موویان کو ده کاته وه به (خشم وقینه وه) ده فهرمیت: نه ی ده سته ی په ریه کان به پراستی ئیوه زور که ستان له ئاده میزاده کان گومراکرد.

(وَقَالَ أُولَیَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ... الأنعام: ۱۲۸). واته: وه ئاده میزاده سر لیشتیواوه کان و نه لقه له گوئییه کانی شه یتهان ده لیت: په روه ردگارا هه ندیکمان سودمان به هه ندیمان وه رگرت (سودی ئاده میزاده کان دوونیا بازی بوو، په ریه کانش زیادکردنی پیړی خوین بوو) ئیستاش نه وه تا گه یشتنه نه وکات وساته ی تو بوت دیاری کردوین. خوای گه وره ش فرموویته: نه م ناگره جیگاتانه به هه تاهه تای به زیندووی مه گه ر خوا ویستی له سر بیت.

جا نه مانه ی که خستمانه پوو ئاماژه یه که بو نه و مه به سته ی که هاوبه ش دانان بو خودای تاک و ته نها- گه وره ترین و مه تر سیدارترین تاوانه له تاوانه گه وره کان. وه خاوه نه که ی شایسته ی هه تا هه تاییه له دوزخ دا چونکه مافی گه وره ی و خوایه تی و په روه ردگاریتی. پیښیل ده کن و ده یده نه پال لاوازترین و پیسواترین دروستکراوه کانی خودا وه به جگه له ته و به کردن و پاشگه زبونه وه نه بیت خودا له نه نجامد ره که ی خوښ نابیت وه سه رنه نجام به هه شتی لی قه ده غه ده کریت وه له په حمه تی خودای بی به ش ده بیت ، که سیک که بایی

تاکه گەردێک هاوبەشی بۆ خودا بپریار بدات و تەکه‌بوری هەبێت
 مەبەست لە ناردن و پەوانە کردنی پێغەمبەرەکان و کتێبە پێرۆزەکان
 تەنھا بریتی بوو لە ناسینی خودا و پەرستنی بە تاک و تەنهای و
 هاوێ و هاوبەشی بۆ بپریار نەدرێت.

یەکیکی تر لە تاوانە گەورەکان:

قسە کردنە لە سەر خودا بەبێ زانیاری تەواو

قسە کردن لە سەر خودا و باس کردنی ناو و سیفات و کردارەکانی
 بەبێ زانیاری تەواو پوخت. مایەی کەوتنە هەڵە ی گەورەوێە بە
 تاییەتی ناساندنی خودا و پێناسەکردنی بە شتانیەک کە خودا و
 پێغەمبەرەکی پدیان کردووێە تەوێە نەیانداوێە پال خودا. کە دواتر
 ئەمە ناتەواوی و کەم و کورتی دەداتە پال خودای گەورە. وێە لە
 هەرەتاوانە گەورە و مەزنەکان دەژمێردرێت. چونکە ئەمە راستەوخۆ
 پەکخستن و لەکارخستنی سیفاتە جوانەکانی. تەنانت ئەم تاوانە
 گەلی گەورەترە و مەترسیدارترە لە تاوانی کەسیک کە باوێرشێ بە خودا
 هەیه و بەلام لە هەندێ بواردا هاوبەشی بۆ بپریار دەدات. چونکە
 هاوبەش بپریاردەر (مشرک) دان بە خواپەتی و پەروردگاریتی خودا
 دادەنێت و پەدیان ناکاتەوێ. بەلام (معطل) سیفاتە جوان و
 پڕوپوخت و تەواوێکانی خودای گەورە پەد دەکاتەوێ و باوێری پێیان
 نیه. وێە لە کاریان دەخات.

بۆ نمونە: کەسیک دان بە پاشایەتی (پادشا) دادەنێت بەلام لە
 هەندێ کاروباردا هاوکارو هاوبەش و بۆ بپریار دەدات. باشترە لە
 کەسیک کە هەرە بپروای بە پادشایەتی ئەو (پادشایە) نییه و لە
 سیفاتێ پادشایەتی دەخات ئەمە راستیەکی سەلمێنراوێە لە عەقڵی
 هەموو خاوەن بپرو هۆشیک. چونکە زۆر جار هاوبەش دانەرەکان وێک
 نزیک بوونەوێە کە لەخودا ئەو هاوبەشەیه بەکاردهێنن و بپریاری
 دەدەن ئەک بەراست نەزانن.

جا دهردی (التعطيل - له کارخستنی سیفاته‌کانی خودا) .
 دهردی‌کی کوشنده‌ی بی‌چاره‌یه هه‌ریۆیه خودای‌گه‌وره باس له
 پیشه‌نگ و پیشه‌وای (معطلة) ده‌کات که فیرعه‌ونه، پی‌ی و بوو که
 خودا له سه‌رووی ئاسمانه‌کانه‌وه نی‌یه. وه سیفاتی بلندی و پایه‌به‌رزی
 له کار ده‌خست ده‌یووت: (وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانَ ابْنِ لِي صَرْحًا لَّعَلِّي
 أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ * أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ فَأَطْلَعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا
 وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِّفِرْعَوْنَ سُوءُ عَمَلِهِ وَصَدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي
 تَبَابٍ... غافر ۳۶-۳۷) واته: ئه‌ی (هامان) تاوه‌رو بورجی‌کی به‌رزم بو
 دروست بکه‌بو ئه‌وه‌ی هه‌ندی هۆکارم ده‌ست بکه‌وێت... هۆکاری به‌رز
 بوونه‌وه بو ئاسمانه‌کان تا سه‌ردانی‌کی خودای موسی بکه‌م و ببینم.
 هه‌رچه‌نده من دلتیام که (موسی) درۆزنه و شتی وانی یه له‌وی.
 وه (شیخ أبو الحسن الاشعری) ئه‌م نایه‌ته‌ی کردبووه به‌لگه‌ له
 کتیبه‌کانی‌دا دژی پی‌ری (معطلة) ۱... ۱ وه قسه‌ کردن به‌بی‌زانیاری
 ته‌واو له سه‌ر خودای‌گه‌وره. له‌ گه‌ل تاوانی هاوبه‌شیدا هاو‌پێکن.
یه‌کی‌کی تر له تاوانه‌ گه‌وره‌کان:

داهێتراوه "بی‌دعه" ۲ گومراکه‌ره‌کانه

بی‌دعه گومراکه‌ره‌کان که نه‌نجامده‌درین پی‌گری و شی‌واندنی پی‌گای
 راست و په‌وانی خوا په‌رستی یه. وه هه‌روه‌ها نه‌زانینه‌وبه‌

- ۱ - (معطلة) پی‌ری‌کن سیفاته‌کانی خودا له‌ کارده‌خه‌ن، وه‌پیشان وایه‌خوا‌ی گه‌وره نه‌و جو‌ره
 سیفاته‌ی نی‌یه. "وه‌رگێر"
- ۲ - ب‌روانه‌ کشتی (اجماع الجيوش الاسلامية على حرب المعطلة والجهيمية/ص ۲۶۲) دانه‌ری
 "ابن القيم".
- ۳ - داهێتراو "بی‌دعه": واته تازه‌گه‌ری له‌نایندا، واته هێتان و دروست کردنی یاخود لا‌بردنی
 رو‌کتیک یا ن لقی‌ک له‌نایندا. وه بی‌دعه له‌ نایندا دوو جو‌ره:
 أ. بی‌دعه له‌ بیروباوه‌ر (عقیده): که‌نه‌مه‌یان خاوه‌نه‌که‌ی کافر ده‌کات.
 ب. بی‌دعه له‌ په‌رستندا (عباده): ئه‌مه‌یان گه‌ر نه‌هێشتن ولا دانی په‌رستی‌کی سه‌ره‌کی بێت
 وه‌ک (حجاب، نوێژ) نه‌وا له‌لای هه‌ندیک له‌ زانیان خاوه‌نه‌که‌ی کافر ده‌بێت، وه‌نه‌گه‌ر
 نه‌نجام دانی شی‌وازی‌کی تری په‌رستن بێت به‌نه‌زانی نه‌وا خاوه‌نه‌که‌ی یاسخی "عاصی" ده‌بێت.
 "وه‌رگێر"

درؤخستنه وهی سیفاته جوانه کانی خودایه که له (قورئان و سونه تدا) هاتووه. هه چهنده (کفر) و بی باوه پی نی یه. به لام له هه ره تاوانه گه وره کانه و به لای (ئیبلیسه) وه له تاوانه گه وره کانه وه به نرختره.

هه روه کو هه ندی له (سه له ف) ده لئین: بیدعه به لای ئیبلیسه وه خو شتر و باشتره له تاوانه گه وره کان، چونکه تاوانه گه وره کان تهوبه ی ئی ده کریت، به لام بیدعه تهوبه ی ئی ناکریت. وه (ئیبلیس) ده لئیت "ئاده میزادم به هیلک برد له تاوان، ئه وانیش منیان به هیلک برد به وتنی (أستغفر الله ولا إله إلا الله) کاتی ئه مه م بینی ده ستم کرد به بلاو کردنه وهی ئاره زووبازی، جا ئه وان تاوان ده کهن تهوبه ناکهن پییان وایه کاری چاکه چاکه ئه نجامده دهن."

لیره دا مه به سستی له ئاره زووبازی (بیدعه) یه. وه پوون و ئاشکرایه تاواکار زیانی ته نها بۆ خو به تی. به لام بیدعه کار زیانی بۆ گشتی یه. فیتنه ی تاوانکار له هه ز و ئاره زوه وه یه، به لام فیتنه ی بیدعه کار له بنه په تی ئایندایه. جا بیدعه کار له سه ر شاپرگای راستی دا پرگیری ده کات و سه ر له خه لگی ده شیوینیت و سه ر گه ردانیان ده کات. به لام تاوان کار وایه، بیدعه کار ئاستهنگ و به ره به ست و پرگیره له سه ر پرگای قیامه تدا. به لام تاوانکار به هیواشی هه نگاو ده نیت به ره و قیامهت به هوی تاوانه کانی وه.

یه کیکی تر له گه وره ترین تاوانه کان:

گوشته به ستم و ئاره وایی

خوای گه وره دادپه روه ره و دادپه روه ری کردۆته بنه په تی دروستکردنی زهوی و ئاسمانه کان. وه ئامانجی خوای گه وره له ناردنی

پيغه مبه ران وكتيڤه پيرۆزه كان بريتي بووه له بهرپاگردني دادپهروهري.
جا كوشتني مړوځ به ستم وناړه وای دژاودړه له گهل دادپهروهريدا.

كوشتن به هه موو شيوه كانی يسه وه به گه وره ترين تاوانكاري
داده نرييت. وه ك: كوشتني باوك بـو كۆرپه كـه ي
"منداله كه ي" له بهر مه ترسي برسي تي ياخود كوشتني باوك ودايك له لايه ن
منداله كانيه وه كه هو كاري هاتنه دنيا ي نه وانن له بهر هر هو يه ك بيت
ستم وناړه وایي يه به تاوانه گه وره كان داده نرييت.

پولینکاری له پله ی کوشتندا

كوشتن به پي جوري ناړه وایي كه ي ده گورييت وجياوازي هه يه ،
گه وره ترين جوريان بريتي يه له كوشتني پيغه مبه ريک يان پيشه وایه ك
يان زاناو دانايه ك كه چا كه خواز وړي نماكار بيت بو سرجه م خه لکي.
خواي گه وره له بري كوشتني برواداريك سزاي هه ميشه يي دۆزه خ
ونه فره تي وخشم وقيني بريارداوه .

وه سرجه م زانايان كوكن له سر نه وه ي بكوژ پاش تاوانه كه ي
نه گه ر به ويستي خوي بروا به ينييت نه وا نه و سزايه ي له سر ده كه وييت.
نایا ته و به گردني موسلمان سزا که ی له سر لاده بات؟

واتا نایا نه گه ر كه سيكي موسولمان كه كه سيكي كوشتووه، ته و به
بكات وپاشه گه زبيته وه سزاي كوشتنه كه ي له سر ده مي نييت؟

له م بابه ته دا زاناياني پيشوو "سه له ف" وزاناياني پاشتر دوو
بوچوونيان هه يه كه "امام احمد" ده يانگي پريته وه:

بوچووني يه كه م: پييان وايه كه ته و به كردن سزا كه ي له سر لانا بات،
چونكه مافيكي ئاده ميزادي پيشيل كردووه له دونيادا سته مي لي

کردووه، وه به مافی خۆی نه گه یوه. جاپۆیسته له قیامه تدا
دادپهروه رانه مافی خۆی له بکوژه که وه بگریته وه.

وه ده لێن: هه رچی ناشته وای و سولحیکیش بگریته به پاره و پیدان
به میرات گره کانی، ئه و ناچیتته چوارچیوه ی سرپینه وه ی تاوانه که،
له بهر دووهۆ:

۱. که سی کوژراو هیچ سودمه ندیک نه بووه له و پاره و میراتانه ی
که له تۆله ی خویندا دراوه به میراتگره کانی.

۲. ئه و خوین وه رگرتنه له نیو پرۆسه یه کی ناشته وایدا که یان
عه فوی ده که ن یان خوینی لی ده سینن، واته هه ردوو به ندی
سولحه که ده شیت یه کیکیان به رجه سته بگریته.

هه ر بۆیه بکوژ به م کاره سزای له سه ر هه لئاگریته وه ئه مه پاسترین
بۆچوونه له م بهاره دا که بۆچوونی شوین که وتووانی ئیمامی "شافیعی
واحمد" ه.

بۆچوونی دووه م: پێڕیکی تر پێیان وایه که به ته وه کردن و پاشه گه ز
بوونه وه و خوین دان به میراتگرانی، کوژه ره که سزاکه ی له سه ر
لاده چیت. وه به پرۆسه ی ناشته وایه خوین دان به میراتگرانی کوژراو
ئه و هه دی له سه ر جی به جی کراوه.

وه ده لێن: جا ئه گه ر پرۆسه ی ته وه کردن سه رجه م شوینه واره کانی
بی باوه ری "کفر" و جادوگه ری و سحر بسپرتته وه که گه وه ترین دوو
تاوانن، چۆن ناتوانیت شوینه واری کوشتن بسپرتته وه. له کاتی کدا که
خوای گه وه ته وه ی له بکوژان و پیاوچاکان و خواناسان په سه ند
کردووه پاشان بوونه به بانگه واز و خواناس. وه خوای گه وه بانگه شه ی
تاوانکارو بکوژانی پیاوچاکانیش ده کات بۆ گه رانه وه ته وه یه کردن

وپاشه گه زیوونه وه که ده فهرمیت: (قل یا عبادی الذین اسرفوا علی
 أنفسهم لا تقنطوا من رحمة الله إن الله یغفر الذنوب جمیعاً) واته: بهو
 بهندانم بلای که زیاده پره ویان کردووه له تاوانکاریدا، له پره حمهت
 ولیبوردی خودا مه ویست و پرهش بین وهیو اپراو مه بن، نه گهر نیوه
 ته و بهی پاستی بکن خودا له هه موو تاوانیک خوش ده بیت.

هه روه ها ده لاین که سیک ته و بهه بکات له تاوانیک
 وپاشه گه زیته وه، چۆن دواتر سزاده دریت؟ که نه مهش له شه رعی
 خودادا جینگهی نابیتته وه.

وه ده لاین: به نه نجام دانی پرۆسهی ته و به کردن و خودانه دهسته وه و
 ته سلیم بوونی به کهس وکاری کوژراو، له بری ته سلیم بوونی کوژراوه که،
 هاوشیوهی ته سلیم کردنی پارهی قهرزی مردووه که یه به کهس
 وکاره کهی، که له بری نه وهری ده گرن.

پوختهی نه م بۆ چوونا نه:

کوشتن سیّ ماف و حقی لیّ ده که ویتته وه که نه ویش: (حقی خودا،
 حقی کوژراو، حقی کهس وکاری کوژراو). جا نه گهر بکوژ ته و بهی
 کردو له خودا ترساو پاشه گه ز بووه وه، مافی خودای له سه ر نامینیت.
 وه به ویستی خۆی خۆی دا به دهسته وهی کهس وکاری کوژراوه که
 ، نه وانیش به لیّ خوش بوون یان خوین لیّ وه رگرتن پرۆسهی
 ناشته وایان نه نجام دا له گه ل، نه و مافی کهس وکاری کوژراوه کهش
 له سه ری نامینیت. ته نها حقی و مافی کوژراوه که له سه ری ده میتیتته وه،
 جا نه گهر بکوژه که ته و به کاریکی چاکه کارو چاکه خواز بیت، نه و
 خودای گهره له قیامه تدا ناشتیان ده کاته وه و مافی کوژراوه که
 ده داته وه، وه ته و بهی بکوژیش قبول و په سه ند ده کات.

تهوبه كردن و پاشه گه زبوونه وه له دزی

ئایا به تهوبه كردن و پاشه گه زبوونه وه له دزی دهییته مایه ی نه وه ی سزاكهی له سه ر نه مینیت؟

له وه لآمی ئه م پرسیاره دا ناكۆكی هه یه له نیوان زانایاندا:

پێپێك له وانایان پێیان وایه: ئه گه ر ئه و ماله یان ئه و پره پاره یه ی كه دزیویتی بیگه ر پینیته وه بۆ میرات گرانى خاوه ن ماله كه، ئه و سزاكهی له سه ر نامینیت چ له دنیاو چ له قیامه تدا.

به لام پێپێكی تر له زانایان پێیان وایه كه: سزای قیامه تی له سه ر ناكه ویت، هه رچه نده ئه و پره پاره دزراوه كه بگه ر پینیته وه بۆ میرات گرانى خاوه ن ماله كه، چونكه خاوه نه سه ره كى یه كه ی خۆی مردوه و له درێژای ته مه نی سودمه ند نه بووه له و پره پاره یه ی كه لیى دزراوه، بگه ره دواتر كه سانی تر لیى سودمه ند بوونه. هه ر بۆیه ئه و ماف وحه قه ی هه یه له سه ر كا برای دز كه له قیامه تدا سزابدريت وحه قی ئه و مافه ی لی بسینریته وه.

هه روه ها یاوه رانی (مالك واحمد) پێیان وایه كه هه رچه نده میراتگه ركه انی ئه و ماله دزراوه زۆر بوو، ئه و هه ر هه موویان هه قیان به رده كه ویت له و ماله دزراوه دا كاتێك كه ده گه ر پینریته وه.

وه "شیخ ابن التیمیة" توانی ناكۆكی له م بواره دا نه هیلتیت، كه ده لیت: ئه گه ر خاوه ن ماله كه تامردن نه ی توانی ماله دزراوه كه بسینیته وه، ئه و مافی داوا كردنی ئه و ماله ده كه ویته ده ستی میراتگه رانی له دنیا دا. جائه گه ر ئه ویش نه ی توانی به ده ستی بهینیته وه، ئه و ده كریت له قیامه تدا داواى مافی خۆیان بكه ن. جائه مه پوخترین و باشتترین راوبۆچوونه له م بواره دا.

جا ئو دزین وئو زیانهی له خاوهن ماله که که وتوو له لایه ن
 کهسانی تره وه، واتا لیتره دا ته نها زیان به خاوهن ماله که که وتوو نه ک
 له میراتگرانی. جاهه ر خاوهن ماله که مافییتی له قیامه تدا داوای حه ق
 ومافی خوئی بکات، نه ک میراتگرانی، به لام ئه کهر ئو ماله دزراوه زه وی
 یه ک بیئت داگیرکراو بیئت یاخود عه قارات ودوکان وشتی له م جوړه بیئت
 که دواتر وه ک میرات ده مینیته وه وسودی بو میراتگران ده بیئت، له م
 حاله تدا پاش مردنی خاوهن نه سه ره کی یه که ی، میراتگرانی بویان
 هه یه چ له دونیاو چ له قیامه تدا داوای مافی خوئیان بکه ن.

وه ئه کهر پاره ی چه ند شه ریکیک دزرا بیئت، ئه و مافی هه موویانه
 پیکه وه داوای مافی خوئیان بکه ن چ له دونیاو چ له قیامه تدا....والله اعلم.

کوشتنی که سیك وهك کوشتنی هه موو خه لکی وایه

مروؤ مه زنترین و به ریزترین دروست کراوی خودای مه زنه. خوای
 که وره هه رامی کردوو له سه ر خودی خوئی که سته م له مروؤ بکات. جا
 چوئن مؤلّه ت ده دات که سیکی تر به سته م مروؤ بکوژیّت وله ناوی
 به ریّت. هه ر بویه ده فه رمیّت: (مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَٰئِيلَ أَنَّهُ
 مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ
 أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا... المائدة: ٣٢) واته: له بهر ئه مه
 بپارمان داوه له سه ر نه وه ی ئیسرا ئیل که هه رکه سیك به ناحق وبی
 تاوان مروؤیک بکوژیّت، ئه و وه کو هه موو مروؤی کوشتی وایه. وه هه ر
 که سیك مروؤیک له مه رگ پرگا ریکات، وه کو هه موو خه لکی پرگا رکرد بیئت
 وایه.

جا زۆریك له خه لکی له لیك دانه وه ی وای ئه م ده قه قورئانیه به هه له
 تیگه یشتوون، هه ر بویه ئه م پرسیا ره یان بو دروست بو وه ده لێن: بی

گومان پروون وناشکرایه که تاوانی که سیځ سهد مروځی کوشتبیت زیاتره له تاوانی که سیځ که تنها مروځیکي کوشتبیت؟ که چی له نایه ته که دا هه موویانی یه کسان کردووه؟

خه لکی وای بۆده چن که لیک چوونه که له پږه ی تاوان وسزاکه دایه، به لام سیاقی نایه ته که وانا لیت، بگره نه م لیک چوونه هه لئاگریت، وه نه م لیک چوونه واتای نه وه نی یه که له هه موو پروویه که وه له یه که ده چن وهاوشیوه. نه وه تا خوای که وره له سهر کورتی ته مه نی دنیا له چاو قیامه تدا ده فه رمیت: (كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا... النازعات: ٤٦) واته: نه و پږه ی که قیامه ت به رپاده بیت، بی باوه پان واده زانن که تنها سهرله نیواره یه که یان سهرله به یانیه که دریژی ژیانی دنیایان بووه.

هه روه ها له شوینیکي تر له سهر هه مان مه به ست ویا به ت ده فه رمیت: (كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ... الأحقاف: ٣٥) واته: نه و پږه ی که قیامه ت به رپاده بیت بی باوه پان واده زانن که ته مه نی ژیانی دنیایان سه عاتیک بووه.

جا نه مه نه وه ناگه یه نیت که پږه که چنده، به لکو کورتی ته مه نی دنیایان دهرده خات. وه کاتیک پیغه مبه ر ﷺ ده فه رمیت: (من صلى العشاء في جماعة فكانما قام نصف الليل، ومن صلى الفجر في جماعة فكانما قام ليلة الليل كله.)^١ واته: هه رکه سیځ نویژی شیوان (عیشا) به جه ماعت بکات وه نه وه وایه تانیوه ی شه و شه ونویژی کردبیت، وه نه وه ی نویژی به یانی به جه ماعت بکات وه نه وه وایه هه موو شه وه که شه ونویژی کردبیت.

^١ - نه م فه رموده یه (صحیح ه)، (مسلم: ١٦/٥ نووی) گپراهه تیه وه.

یاخود له مه پرونتر ده فهرمیت: (من صام رمضان واتبعه بست من شوال فکانما صام الدهر)^۱ واته: هرکه سیټک مانگی په مه زان به پوژوو بیت وشه ش پوژوی مانگی شه والیش به پوژوو بیت، وهک نه وه وایه هه مووسالنه که به پوژوو بوو بیت.

هه وره ها ده فهرمیت: (من قرأ "قل هو الله احد" فکانما قرأ ثلث القرآن)^۲ واته: هرکه سیټک سوره تی (إخلاص) بخوینیت وهک نه وه وایه سی به شی قورنانی خویند بیت.

جا پوون وناشکرایه که پاداشتی که سیټک که زورینه ی کاته کان به پوژوو بیت زور گه وره تره له وهی که به تنه ها په مه زان وشه وال به پوژوو بیت، هه رچه نده لیگ چوون هه یه له شیوه ی پاداشته که دا. هه وره ها بو یه کی سی به شی قورنانی خویند بیت پاداشتی زیاتره له وهی که به تنه ها (قل هو الله احد) ی خویند بیت، هه رچه نده لیگ چوون هه یه له شیوه ی پاداشته که دا، به لام خودی کرداره که جیاوازه و پاداشتی له سر ریژه ی ماندوو بوون وه ولدانه. جا هیچ نیعمه تیک نی یه وه کونیعمه تی تی گیشتن له قورنات و سونه ت، که نه مه ش پیرو به هره یه کی خوی گه وره یه به هه موو که سیټکی نادات.

جانه گه پرسیاریان کرد نایا له چ پویه که وه لیگ چوون هه یه له نیوان بکوژی ته نها که سیټک ویکوژی سه دکه س دا؟

له وه لامی نه پرسیاره دا ووتراوه: له چه ندین پوه وه لیگ چوون هه یه وهک:

^۱ - نهم فهرموده یه (صحیح) ۵، (مسلم: ۵۷/۸ نووی) گپرایه تیه وه.

^۲ - نهم فهرموده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۵۰۱۳-۵۰۱۵) گپرایه تیه وه.

۱. هەردووکیان سەرپێچی ویاخی بوونە لە فەرمانی خودایان پێشیل کردوو، وەتووشی نەفرەت و سزای خوای گەورە دەبن، وەشایستە ی دۆزەخن بە هەمیشەیی، بەلام لەنیو سزای دۆزەخدا جیاوازیان هەیە لەجۆری سزاکیان هەریەکەیان بەپێی زۆری تاوانەکی، واتە سزای کەسیک زۆر سەختترە کە پێغەمبەرێک یان خواناسێک یان بانگخوازیکی کوشتبێت بەرەراورد لەگەڵ کەسیکی تر کە مۆفقیکی سادە ی کوشتبێت.

۲. هەردووکیان شایستە ی کوشتنن.

۳. هەردووکیان چوون یەکن لەرووی بویری و سەرکەشیان کە دەستیان چووتە خوینی مۆفکە بەناحەق خوینی برێژن. کەواتە ئەو بویری و ئامادەییان هەیە کە هەموو مۆفایەتی بکوژن گەر هەلیان بۆ پرەخسێت.

۴. هەردووکیان چوون یەکن لە ناولێنانیان بە بکوژ و خوین پێژو وستەمکار.

۵. لە پرویەکی ترەو چوون یەکن کاتیکی پێری برۆاداران بە یەك جەستە ناو دەبات کە ئەگەر ئەندامیکی توشی ئازاربێت، ئەوا هەموو جەستە ی توشی ئازار و شەونخونی دەبێت. جالەم پوانگە یەو هەریەکە سێک ئازاری برۆاداریک بدات ئەوا ئازاری هەموو برۆادارانێ داو.

و هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفرمێت: (لَا تَقْتُلْ نَفْسًا ظَلَمًا بغير حق ألا كان على ابن آدم الأول كفل من دم، لأنه أول من سن القتل).
واتە هەر مۆفقیکی بێ تاوان بەناحەق بکوژرێت، ئەوا تاوانی

¹ - ئەم فەرموودەیە (صحیح) ۵، (بخاری: ۳۳۳۵) گێڕایەتیەو.

کورده کە ی ئاده می تێدایه و پشکی بهرده که ویت "مه بهستی قابيله"، که یه که م که س بوو کوشتنی داهینا.

ئه وه ی شایه نی باسه ئه م هه پشه کردنه ته نها تاییه ته به یه که م کوشتنه وه ، به هیچ شیوه یه ک باس له یه که م تاوانی زینا یان دزی ومه ی خواردنه وه ناکات. هه رچه نده هاوبه شی دانان له کوشتن گه وره تره . هه ر بۆیه پیغه مبه ر ﷺ بیهی که (عمر بن لحي الخزاعي) به سه خترین شیواز سزاو ئه شکه نجه ده دریت ، چونکه یه که م که س بوو که ئایینی "ابراهیم" ی پیغه مبه ری گۆری بۆ بت په رستی^۱. خوای گه وره ش ده فه رمیت: (وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ...البقرة: ۴۱) واته : ئیوه مه بنه یه که م بێ باوه ر به ئایه ته کانی خوای گه وره .

که دواتر خه لکی شویتان ده که ون وده بنه پیشه نگی خراپه خوازی ، هه ربۆیه هه ر که سیک سسته میک یان تاوانیک دابه ئیت ، ئه واه لگری تاوانی سه رجه م ئه نجامده رانی ئه و تاوانه ده بیئت له دوای خۆی. وه له (جامع الترمذی) دا ها تووه له (ابن عباس) که پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: (يجيء المقتول بالقاتل يوم القيامة ناصيته ورأسه بيده، وأو داجه تشخب دماً ، يقول: يارب، سل هذا: فیم قتلني؟) واته : له پۆزی قیامه تدا که سی کوژراو ویکوژه که ی خۆی ده هیئت و به سه ر ناوچه واندایه کیشی ده کات وخوین له ده ماره کانی یه وه

^۱ - ئه م فه رمووده یه (صحیح)ه، چونکه (عمر بن لحي الخزاعي) یه که م که س بوو ئایینی پیغه مبه ری ابراهیم ی گۆری و بت په رستی هیناوه بۆ ئیوه ده ورگه ی عه ربی وه هانی عه ره به کانی دا بت په رستن.

(سیوطی) له "الوسائل" دا ئه مه باس ده کات وده داته پال (ابن جریر) له ته فسیره کهیدا له فه رمووده ی (ابی هریره) وه سه ره کی یه که ی له (صحیحین) دایه. هه روه ها له هه مان سه رچاوه ها تووه له فه رمووده ی (أبی بن کعب) به (مرفوعی) که (حاکم) له (مستدرک) دا ده یگێرتیه وه (الوسائل - باب السابع) پروانه کتی (موسوعه الصحابه - باب فی الاصنام).

ده چۆرېت وده لېت: خودايه لېي بېرسه بۆچى وله سەر چى منى
كوشت؟

وله (ابن عباس) يان پرسى: ئايا تەوبە كردن ھەيە بۆ بكوژ؟ ئەويش
ئەم ئايەتە پېرۆزەي خویندە وەمَن يَقْتُلُ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءُ لَهُ جَهَنَّمُ
خَالِدًا فِيهَا.... النساء: ۹۳) واتە: ھەركەسك بەناپەرەيى بە دەستى
ئەنقەست بېرودارىك بكوژت، ئەوا سزاكەي دۆزەخى ھەتاھەتايە.

ھەروەھا ابن عباس بەردەوام دەيیت و دەلېت: ئەم ئايەتە نەسخ
نەكراوەتە وە جا ئيتەر چۆن تەوبە دەكات.^۱ وە ھەروەھا (نافع) دەلېت:
(نظر عبدالله بن عمر رضي الله عنه يوماً الى الكعبة، قال: ما أعظمك وأعظم
حرمتك، والمؤمنون عند الله أعظم حرمة منك.)^۲ واتە: پۆژيک عبدالله
ي كوپى عومەر تەماشاي كەعبەي دەكرد ووتى: چەند مەزن وگەورەيە
قەدرت، بەلام لاى خواي گەورە بېروداران لەتۆ بەرېزترن.

وله (صحيح بخارى) دا ھاتووە (سمره بن جندی): (أول ما ينتن
من الإنسان بطنه، فمن استطاع منكم أن لا يأكُل الا طيباً فليفعل،
ومن استطاع أن لا يحول بينه وبين الجنة ملء كف من دم أهرقه
فليفعل)^۳ واتە: يەكەم شت كە لەجەستەي مروؤ دەگەنیت بریتی یە لە
سكى، بەتا بۆی دەكریت خواردنی حەلال بخوات، وە ھەركەسك
دەيە ویت ھیچ ئاستەنگك لەنیوان خوی و بەھەشتدا نەھیلێت ئەوا
باخوی بپاریزیت لە چۆرې خوین كە بەناپەرەوا بپریژیت.

۱ - ئەم فەرمودەيە (صحيح)ە، (احمد ۲۲۲/۱) وە (ترمذي ۳۰۲۹) گێرايەتەو.

۲ - ئەو (حسن)ە، ھەمان سەرچاوەي پيشوو.

۳ - ئەم فەرمودەيە (صحيح)ە، (بخاری: ۷۱۵۲) گێرايەتەو.

وه له (صحيح بخارى) دا هاتووه (ابن عمر) ده گيرپټه وه،
پيغه مبه ﷺ فرموويه تى: (لايزال المؤمن في فسحة من دينه مالم
يصب دماً حراماً).^۱ واته: به رده وام باوه پداران له فراوان بووندايه له
ثاينى خودا تا خوښ به ناحق نه پيژيږي.

هه روه ها (بخارى) له (ابن عمر) هه ده گيرپټه وه كه ووتويه تى:
(من ورطات الامور التي لامخرج لمن اوقع نفسه فيها سفك الدم
والحرام بغير حله).^۲ واته: يه كيڅ له وگړوگرفتانه ي كه توشى مړوځ
ده بيت وناټوانيت لى ده ربازيټ، بريتي يه له خوښ پشتن به ناحق.

وه له (صحيحين) دا هاتووه پيغه مبه ﷺ ده فرميټ: (سباب
المسلم فسوف وقتاله كفر).^۳ واته: جوښ دان به موسولمان تاوانكاريه،
وه كوشتن كافر بونه.

هه روه ها له هه مان سرچاوه ي پيشوودا هاتووه كه پيغه مبه ﷺ
ده فرميټ: (لا ترجعوا بعدي كفاراً يضرب بعضكم رقاب بعض).
واته له پاش مردنى من نه گه پټنه وه سر بى باوه پي ويه كتر كوشتن.

وه له (صحيح بخارى) دا هاتووه كه پيغه مبه ﷺ ده فرميټ: (من
قتل معاهداً لم يرح رائحة الجنة، وإن ريحها ليوجد من مسيرة اربعين
عاماً).^۴ واته: هه ركه سيك بى باوه پيكي خاوه ن په يمان بكوژيټ، نه وا
بوښى خوښى به هه شت ناكات. هه رچه نده بوښى به هه شت (۴۰) سال پي
ده كات.

۱- نهم فرموده به (صحيح) هه مان سرچاوه ي پيشوو (۶۸۶۲).

۲- نهم فرموده به (صحيح) هه مان سرچاوه ي پيشوو (۶۸۶۳)

۳- نهم فرموده به (صحيح) هه: (بخارى: ۴۸) و (مسلم: ۵۷/۲ نووي) گيرپاڼه ته وه.

۴- نهم فرموده به (صحيح) هه: (بخارى: ۶۹۱۴) گيرپاڼه ته وه.

جا ئەمە سزای كەسكە بى باوەرپكى خاوەن پەيمان بكوژيٽ ، جا
نەخوازە كوشتنى بروداريك؟

جا ئەگەر ئافرهتێك بچيٽە دۆزەخەو بەهۆى سزادان
وئەشكەنجەدانى پشيلەيەك تەمردن. كە پيغەمبەر ﷺ ديمەنى ئەو
ئافرهتەى بينى بوو لەدۆزەخدا كە پشيلەكە چرپووكى لەپووخسارى
دەدا. جا ئەبێت سزای كەسكە چۆن بێت كە بروداريك بەند بكات بەبى
تاوان تەمردن؟!

وئەلەهەندى (سنن) دا ماتووہ كە پيغەمبەر ﷺ فەرموويەتى:
(لِزَوَالِ الدُّنْيَا أَهْلُونَ عِنْدَ اللَّهِ مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا بَغِيرَ حَقِّهِ) واتە: كاو
بوونى دونيا ئاسانترە لەلای خۆى گەورە لەكوشتنى بروداريكى بى
تاوان.

زينا يەككە لەتاوانە گەورەكان

زينا يەككە لەتاوانە گەورەكان كە دەبێتە هۆى شيواندنى وەچەو
نەوہەكان ، وئەتە كردنى داوین پاكان و پيشيل كردنى مافە تايبەتى
وگشتى يەكان. وەمەرەوہا بلاوبوونەوہى بى پەوشتى وشەپو ئاشوب
وپوخاندنى بنەما پەوشتەكانى نيو كۆمەلگا، چونكە ئەو كەسانەى
زينايان لەگەڵ دەكرێت يان كچ يان خوشك يان دايك يان يەكێك مانن لە
نيو كۆمەلگادا ، ھەربۆيە بەيەكێك لەتاوانە گەورەكان دادەنريٽ لەپاش
كوشتن لەقورئان وسونەتدا.

¹ - ئەم فەرمودەيە (صحيح) ە، (ترمذى: ۱۳۹۵) و (نسائى: ۸۲/۷) و (ابن ماجه: ۲۶۱۹) بە
(اسناد صحيح).

(امام احمد) ده لیت: پیّم وایه زینا له گه وره یدا له پاش کوشتن دیت، هر بویه خوای گه وره ده فهرمیت: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا * يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا * إِلَّا مَنْ تَابَ... الفرقان: ۶۸-۷۰) واته: نه و که سانه ی له په رستندا هاو له بؤ خودا برپار نادهن و به ناحق و ناپره وایی که س ناکوژن. که خودا کوشتنی حرام کردووه، و ه زینا ناکه ن، جا هر که سیّک نه م کردازانه نه نجام بدات نه و توشی سزاو نازارو پیسواپی ده بیّت و له قیامه تدا سزاو نازاری بؤ چنه ند به رام بهر ده کریّت، و به به تاهه تایی به و په پی پیسواپی ژیان به ریته سر له دوزخه خدا.

جا زینا به هاوړیکي له گه ل هه ری که له هاو به شی دانان و کوشتن دین، و ه سزا که شی ده ست نیشان کردووه به چه ن دین قات بؤ هه تاهه تایی له دوزخه خدا بمینیت ه و، و به ت نه ها به ته و به کردن و باوه په ینان و نه نجامدانی کرداری چاکه پرزگاری ده بیّت. و ه خوای گه وره ده فهرمیت: (وَلَا تَقْرُبُوا الزَّوْجَ الَّذِي هُوَ كَانَتْ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا... اسراء: ۳۲) واته: به هیچ شیوه یه ک نزدیکی زینا مه که ونه و، چونکه تاوانیکي گه وره ورپیکه یه کی ناقولایه.

لیره دا ناماژه به قیزه ونی و ناشیرینی و ناشیاوی زینا ده کات که ته نانه ت گیانه له به رانیش قیزی لی ده که نه و. (بخاری) له صحیحه که یدا ده گپړت ه و که (عمرو بن مهیون الاودی) ده لیت: من له سه رده می نه فامیدا مه یمونیکم بیینی زینای کرد، گه له مه یمونیک پیانزانی گرتیان و به ردبارانیا ن کرد تا کوشتیان.^۱ پاشان ناماژه به و ه ده کات که سه رنه نجامی نه م به د په وشتیه له دنیا دا بریتی یه له

^۱ - نه م فهرموده یه (صحیح: ۵، بخاری: ۳۸۴۹) گپړایه تیه و.

تياچوون وپړيسوايى ونه دارى ، وه له قيامه تيشدا برىتى يه له پړيسوايى وسزاي توندى دوزخه.

وه نايه ته كان ناماژه به وه دهكات كه به تاييه تي خواستن وماره كړدى خيژانى باوكتان له كار هره خراپه كانه كه ده فهرميټ: (إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا.... النساء: ۲۲) واته: به پاستى نه مه تاوانيكى كه وړه و ناپه سهند وپړيازيكى خراپه.

هه روه ها خواى كه وړه تاكه پړگاي پزگاري وسه رفرانيمان بؤ ده خاته پيش چاو كه برىتى يه له پاك راگرتنى داوين، كه ده فهرميټ: (قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ * الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ * إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ * فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ... المؤمنون: ۱-۷) واته: بپرواداران دلخوش وسه رفرانيمان. نه وانه ي له نويزه كانياندا دليان دامه زراوه له خوا ترسه. نه وانه ي له ووه و گوفتاري نابجى دووره پهرين. نه وانه ي كه زهكات و مال و سامانه كانيان به ه ژاران ددهن. نه وانه ي كه داوينى خويان ده پاريزن ته نها له گه ل هاوسه ره كانيان و كه نيزه كانياندا نه بيت كه نه مه حه لالى خويانه و جپگه ي تانه و ته شهر نى يه. جا نه و ه ي جگه له م سنووره ديارى كراوه پړيازي تر بگريته بهر ، نه و جوړه كه سانه به ياخي وه سنوور ده رچوو ده ژميردرين.

جا ليړه دا نه م نايه ته ناماژه بؤ سى شتى گرنگ دهكات ، كه نه گه ر نه و كه سه ي داوينى نه پاريزت له زينا ، نه و نابيته يه كيك له پزگار بووان و ده چيټه پيزى لومه كاران وه سنوور ده رچووان، وه شايسته ي نه و ده بيت ناوى له پيزى دوژمنان تومار بكريټ. جا با نه و كه سانه

به‌راوردیك بكه‌ن له نښوان چيژي شه‌هوت وئاره‌زووبازي ، وه‌له‌نښوان
ئازارو نه‌شكه‌نجه‌كاني . كاميان ئاسانتره ؟!

وه‌له به‌رامبه‌ر نه‌مه‌دا خوي گه‌وره لؤمه‌ي ئاده‌میزاد ده‌كات كه
خوگرو ئارامگرنی یه له‌سه‌ر خوښی وناخوښی یه‌كان . هه‌ركاتيک
خوښی توش بیټ په‌زیل وپښگر وچروک ده‌بیټ . وه‌هه‌ر کاتيک توشی
ناخوښی بوو ئیتر ئومید برآوو هیوا برآو ده‌بیټ ، ته‌نها كه‌سانیک
جیاده‌کاته‌وه كه‌له وه‌سفیاندا ده‌فه‌رمیټ: (وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ
حَافِظُونَ * اِلَّا عَلَىٰ اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَلِئِنَّهُمْ غَيْرُ مُلُومِينَ *
فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَ... معارج: ۲۹-۳۱) واته : جا
خوي گه‌وره فه‌رمان به‌پیغه‌مبه‌ران ده‌كات كه باوه‌پداران ئاگادار
بکاته‌وه له‌وه‌ي چاوو داوینیان بپاریزن ، وه‌دلنیايان بکه‌ره‌وه كه‌خوي
گه‌وره به‌وردی کاره‌کانیان ده‌بینیټ . كه ده‌فه‌رمیټ: (يَعْلَمُ خَائِنَةَ
الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ... غافر: ۱۹) واته : خوي گه‌وره هه‌میشه
چاوه خیانه‌ت کارو ناپاکه‌كان ده‌ناسیټ وده‌زانیت چی له‌دل وده‌رون
وسینه‌یاندا هه‌شاردراوه .

نه‌زه‌ر "ته‌ماشاگردنی هه‌رام" پۆسته‌ي زینایه

خوي گه‌وره له‌ س‌یاقی ئایه‌ته‌که‌دا ته‌ماشاگردنی
هه‌راومی "نه‌زه‌ر" پیټش پاراستنی داوین کردوه ، چونکه سه‌ره‌تای
کاری زیناکه له‌ بینین وته‌ماشاگردنی نادروسته‌وه سه‌رچاوه ده‌گریټ .
هه‌روه‌کو چۆن ئاگر له‌ پی‌شدا له‌ بل‌ئسه‌وه دروست ده‌بیټ . جا له
پی‌شدا ته‌ماشایه‌که ، پاشان بی‌رۆکه‌یه‌که ، دواتر هه‌نگاوێکه سه‌ره‌نجم
تاوانیکه .

وهله بهر هه مان مه بهست ووتراوه: هه ر كه سيك خوي له م چوار شته
 بپاريزيټ ،ئهو ئاييني سه لامه ت بووه كه ئه ويش: (چركه كان،
 بپوكه كان، ووته كان، هه نگاوه كان) . چا پيوسته له سه ر مروڤ ئه م
 سه نگه رانه به ته واوي بته نيټ ده رفه ت نه دات به دوژمن زه فه ري پي
 بهيئن وزياني داگير بكن.

دهرگاكانى تاوانكارى

زۆر چار ئاده ميزاد له م ده رگايانه وه توشى تاوانكارى ده بيت كه
 بيتين له چوار ده رگا:

١- چركه ساته كان:

كه بزويته ري هه زو ئاره زوو هه كانه كه تييدا ئاده ميزاد به چاوه كانى
 ده پوانيته جهسته وه ده غه كراوه كان ، به پارستنى چاوه له وساتانه دا
 مايه ي پاراستنى داوينه .

وه هه ر كه سيك چاوه كانى وه ك گورگى برسى به ره لايكات ئه وا
 سه ر ئه نجام به ره وه لديرى ده بات. وه پيغه مبه ر ﷺ ده فه رميټ: (لا
 تتبع النظرة النظرة، فانما لك الأولى وليست لك الأخرى).^١ واته:
 ته ماشا له دواي ته ماشا ئه نجام نه ده ن بو جهسته وه ده غه كراوه كان ،
 چونكه يه كه م ته ماشايان مافى خوته ، به لام دووه ميان تاوانه .

وه له (مسند) دا هاتوو كه پيغه مبه ر ﷺ فه رمويته ي: (النظر
 سهم مسموح من سهام إبليس: فمن غرض بصره عن محاسن امرأة لله

^١ - ئه م فه رموده يه (حسن) ه، (احمد: ٣٥١/٥) و (ابرداود: ٢١٤٩) وه (ترمذي:
 ٢٧٧٧) گيرايانه ته وه .

اورث الله قلبه حلاوة الى يوم يلقاه).^۱ واته: ته ماشای حرام تیریکی زه هراوییه له تیره کانی ئیبلیس، جا ههرکه سیك چاو بپاریزیت له شۆخ وشهنگی ئافره تیک له پیناوی خودادا، نهوا خودا چیرژی خوشی دهخاته دلی یه وه تا نه و پۆژهی به دیداری خوی گه وره دهگات.

پێغه مبه صلی الله علیه و آله فهرموویه تی: (غضوا أبصارکم وأحفظوا خروجکم) واته: چاوه کانتان بپاریزن و داوینتان بپاریزن.

وه پێغه مبه صلی الله علیه و آله ده فهرمیت: (وایاکم الجلوس على الطرقات، قالوا یارسول الله مجالسنا، مالنا بد منها، قال صلی الله علیه و آله: فإن كنتم لابد فاعلین، فأعطوا الطريق حقه، قالوا: وما حقه؟ قال صلی الله علیه و آله: غرض البصر، وكف الأذنی، ورد السلام).^۲ واته: نه کهن له سه رپیگا کاندادا بنیشن، ووتیان شوینی ترمان نی یه بو دانیشن، فهرمووی نه گه ره ناچارن دابنیشن نهوا مافی رپیگا که بدن، ووتیان نهی پێغه مبه صلی الله علیه و آله مافی رپیگا چی یه؟ فهرمووی: چاو بپاریزن، کهس ئازار نه بدن، وه لامی سه لام بده نه وه.

بنه رتهی به لا له ته ماشاگردنه وهیه

زۆربهی نهوا تاوانه ی توشی مرقۆ ده بن سه رچاوه که ی ده گه رپته وه بو ته ماشاگردنی نادروست، چونکه وهک زنجیره یه کی یه که له دوا ی یه که وایه به ره و هه زو ئاره زوو و ته ماشاگردن هه نگاو ده نییت، دواتر بیرۆکه دروست ده کات، بیرۆکه ش ده بیته بیریکی ته واو، بیریش هه زو ئاره زوو ده بزوینیت. ئاره زویش ئیراده دروست ده کات، دواتر نهو ئیراده یه

^۱ - نه م فهرمووده یه (ضعیف الأسناد، وهو حسن لغیره)، (احمد: ۵/۲۶۴) وه (حاکم: ۴/۳۱۳) به (سند ضعیف) گێڕایانه ته وه.

^۲ - نه م فهرمووده یه (ضعیف الأسناد، ه)، (احمد: ۵/۳۲۳) بروانه: (المجمع: ۴/۱۴۵).

^۳ - نه م فهرمووده یه (صحیح، ه)، (بخاری: ۲۴۶۵) وه (مسلم: ۱۰۸/۱۴) گێڕایانه ته وه.

دهبیته عه زیمه و سووربوون له سه ر جی به جی کردنی نه و کاره .
که سه رنه نجام تاوان پووده دات . وه هیچ به ربه ستیک و پرتگریه کی دهرونی
ناسته نگي بۆ دروست ناکات .

هه ربۆیه ووتراوه : ئارام گرتن له سه ر نه نجام نه دانی ته ماشا و
نه زه ری حه رام باشتره له ئارام گرتن له کاره ساته که ی . شاعیریک
ده لیت :

كل الحوادث مبدأها من المنظر	ومعظم النار من مستصغر الشرر
كم نظرة بلغت من قلب صاحبها	كمبلغ السهم بين القوس والوتر
والعبد مادام ذا طرف يقلبـه	في أعين الغير موقوف على الخطر
يسر مقلته ماضر مهجتـه	لامرحبا بسرور عاد بالضـرر

واته :

زۆرێك له سه رچاوه ی پووداوه كان نه زه رو ته ماشا كردنـه
هه روه كو سه رچاوه ی زۆربه ی ئاگره كان بلیسه ی بچوكـه
ئای چه ندين ته ماشا کاریگه ری گه وده ی کرده سه ر دلێ نه وکه س
له شیوه ی کاریگه ری تیر که له که وان ده رده چـیت
زۆر جار دلّ خو ش وشادومانه به وه ی که بینویـت
به لام هیچ به خیر نه یه ت شادیه که که مایه ی زیان بیـت .

له به لا کانی ته ماشا کردنی حه رام "نه زه ر"

زۆر جار نه زه رکردنی نادروست ده بیته مایه ی خه م و په ژاره و داخ
و حه سه رته ، به تاییه تی کاتیک نه وه ی ده بینیت به ده ستی ناکه ویت و

لهه مان کاتيشدا ناتوانيت ئارامگر بيٽ. ليړه دا غم وپه ژاره پووی تى
دهکات. شاعريک دهليټ:

وکنټ متى ارسلت طرفک رائداً لقلبک يوماً ،أتبعک المناظر
رأيت الذي لا کله أنت قادر عليه ،ولاعن بعضه انت صابر
واته:

تو هه رکاتيک شه پوله کانی چاوت ئاراسته بکيست
دلنبايه رپوژيک بيټ ده بيټه مايه ی ماندوو بوونسی دل
نه وهی که ده بيټی زال نيت به سهریدا ونابيټه هی خوت
وله هه مان کاتيشدا ناتوانيت ئارام له سهری بگريست.

وه جيټی سه رسو پرمانه: کاتي ساتی ته ماشا کړدنه که تيريکه
راسته وخو له دلدا کاريگه ری گه وره دروست دهکات، وه شعريکم هيه
له م بواره دا:

يا رامياً بسهام اللحظ مجتهداً أنت القتيك بما ترمي، فلاتصب
يا باعث الطرف يرتاد الشفاء له أجس رسولك، لا يأتيك بالعطب
واته:

نه ی نه و که سه ی تیری نه زهر په وانه ده که یت
ناگادار به نه و کاره سهر نه نجامی خو کوژی به
نه ی نه و که سه ی که چاوت ده گيټی وپیټ وایه نه مه چاره سهره
تیره کانی نه زهرت به نديکه تاسه رنه نجام نه بيټه مايه ی سهر لی
شيواندنی دلت.....

ئەو ەى جىڭەى سەرسوپمانە ئەو ەى ە ە ە تەماشاكردنىك برىنىك
دەكاتە نىو دئەو، تابرىن لەسەر برىن زىاددەكات ە دواتر لە ەژمەتى
ئازاردا ەىچ پىڭرىيەك ناكات لە ەيتانى ئازار وبرىنى تىرىق دئەى. وە لەم
بوارەدا ئەم پارچە شىعرە ە ە:

مازلت تتبع نظرة في نظــــرة في اثر كل مليحة ومليح
وتظن ذاك دواء جرحل وهو في الـ تحقيق تجريح على تجريح
لابحت طرفك بالحاظ وبالبكاء فالقلب منك ذبيح أي ذبيح
واته:

بە بەردەوامى تەماشای ئەوای تەماشای دەکەیت
لەشۆینە واریاندا بێن ە ە ە ە چى تۆ خوی پىژى دەکەیت
واگومان دەبەیت ە ئەمە چارەسەرى برىنەکان
بەلام لە راستیدا برىندارکردن وکولانەو ەى برىنەکان
چاوى خۆت بەسەر برىندا بە ەسەرەت وگريان
و ە دلت سەربرپاوە بەلام چۆن سەربرپى.

و ە تراو ە: بەندکردنى چاوەکان بۆ چەند ساتىک باشترە لە ەم
و پەژارەى بەردەوام. واتە کاتىک تەماشای شۆخىک ناکەیت و چاوى
خۆت دەگريت، چىتر بىرى لى ناکەیتەو ە نابییتە ماى ەى ەم
و پەژارەت.

۲- بىرۆکەکان:

مەبەست لىيى ئەو بىرۆكانەيە كەبەل و دەرونى مۇۋقدا دىت،
 كەسەرچاۋەى چاكە و خراپەكانە ، وەبزوئەرو دروست كەرى وىست
 وخواست وەلمەتەكانە . جا ھەركەسىك تۋانى زال بىت بەسەر
 بىرۆكەكانىدا ئەوا دل و دەرونى شاد دەبىت وسەرئەنجامى بەختەوہرى
 دەبىت . وەھەر كەسىك ملكەچى ئەو بىرۆكە خراپانە بوو ، ئەوا
 بەرشالاۋى ھەزۋنارەزوۋەكانى دەرون دەكەوئت وسەرئەنجامى
 پردەبىت لەنەھامەتى .

جا بەرپەردەوامى ئەو بىرۆكە خراپانە ھىرش دەھىننە سەردلى
 مۇۋق تا دەيكەنە مۇلگەى ئاۋاتە پرپوچەكان . خۋاى گەورە
 دەفەرمىت: (كَسْرَابٍ بِقِيَعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمَانُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ
 شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ... النور: ۳۹)
 واتە: ۋەك سەراب و تەراۋىلكەوايە لە بىابانىكدا بىرسكە دەداتەوہ
 كەسىكى تىنوۋ و ابزانىت ئاۋە . ۋە بەھەلە داۋان بۆى دەچىت ، كە
 گەشتە لای دەبىنىت ھىچ نىە ، ئەوسا بەخۋى دەزانىت ژىانى كۆتايى
 ھاتوۋە و قىامت بەرپا بوۋە . خۋادى گەورەش ئامادەيە لە لايدا بە
 گوئىرەى كەردەوہكەى لىپرسىنەوہى لە گەل دەكات خۋاى گەورە لە
 لىپرسىنەوہ دا خىرايە "

جا بى نرختىن ھەول و ھەلمەت ، لەو كەسەدايە كە ھەمىشە خۋى
 بە ئاۋاتە پرپوچەكان سەرخۋش دەكات و گوى ! بۆ راستىەكان
 ناگرىت . ھەمىشە خەون بە خەيالى بى سنوور و دوور لە واقىع
 دەبىنىت . كە بە راسترئەمە مايە پوچتىن كەس و خەسارەت
 مەندترىن جۆرى بازىرگانيە .

ئەم ھالە دەردىكى كوشىندەيە كە دەبىت ھۆى دروست بوونى
 تەمەلى بى دەسلەتلى. پىسوايى و پاشگەزى لەو تەمەنەي كە بە فېرۆ
 دوور لە راستى ژيان بە سەرچوو. كە ھەمىشە لە خەيال و ئاوات دا بزر
 بىوو. كاتى بە ئاگا ھاتەو، لە ژيانىكى بى ناوھپۆك و بازىيەكى
 بەتالدا دەخولايەو. ئەمە ھاوشىوھى ئەو كەسە برسى و تىنوەيە كە.
 ھەمىشە لە خەيالدا نايابترىن جۆرى خواردن و خواردنەو دەخوات ،
 كەچى لە راستى دا جگە لە ئەندىشە و برسى ھىچى تىرى لە مايە نى يە.
 بگرە ئەم ئەندىشە و بىرۆكانە ھىز و تواناي لى بريوھ ، ئەمەش واتاي
 داتەپىنى دەروونى ئەو كەسەيە. بەلام مەوۆفى ژىر و ھوشيار سەرچەم
 ئەو بىرۆكە خراپ و پوچانە وەلاوھ دەنەت و بە چاوى راست و
 دروستيەوھ دەپوانىتە ژيان.

جوڙي بيروڪه ڪان

جوار جوڙ بيروڪه ههيه:

يه ڪم: ٺهيو بيروڪانهي ڪه بهرڙهه ونديه ڪاني دونيات بڻو فراهه
دهمينيت.

دووه: ٺهيو بيروڪانهي ڪه زيانه ڪاني دونيات لي دور دهخاتهوه.

سي يه: ٺهيو بيروڪانهي ڪه بهرڙهه ونديه ڪاني قيامتت بڻو فراهه
دهمينيت.

چارهه: ٺهيو بيروڪانهي ڪه زيانه ڪاني قيامتت لي دور دهخاتهوه.

جا زور پيوسته مڙو سهرجهه ههنگاهه ڪاني لهه چوار جوڙهه دا چر
بڪاتهوه وه نهگهه ههه موويان ڪه لهه ڪه يان ڪرد لهه سهري. ٺهوا
پيوسته پوليئڪاريان بڪات بهه پي (گرنگرين بڻو گرنگ) .. واته
گرنگي ڪه مهترسي نهبيٺ لهه لهه دهسداني.

دو جوڙي تر دهمينيت ڪه بريتين لهه:

۱. گرنگي ڪه دهست ناچيت.

۲. گرنگ نيه، بهلام لهه دهست دهچيت

جا ليڙهه دا دوو دلي پوو دهکاته ٺهيو مڙو ڪه ڪاميان ههلبڙيت.
لهوهي نهگهه (گرنگهه) پيش بخات، ٺهوا مهترسي لهه دهست چووني
نهواني تري ههيه. خو نهگهه ٺهيو ههلبڙيت ڪه (گرنگ نيه) ٺهوا لهه
نهنجامي سهرقالي پيوه مهترسي لهه دهسداني (گرنگهه) ههيه.

جا لهه حالتهه دا دوو شت لهه يه ڪا ڪا ڪوڏهه بنهوه. بڻو به
دهستهيناني يه ڪيڪيان ٺهوا نهويتريان لهه دهست دهدهيت. ليڙهه دا

پېښسته ژیری و زیره کی و مه عریفه پوښی خوځان بېینن. به لئی زور
 که س له م حاله تدا سهر فراز و سهر که وتوو بوون. وه زوری تریش
 شکستیان هیڼاو تووشی پووخان هاتن. جا که سانی بیر تیژ و خاوه ن
 ژیری نه م سنوره ناب زینن. وه شهر یعت و بهر ژه وه ندیه کانیش له سهر
 نه م بڼه مایه دامه زراوون.

بیروکه کانی برواداری ژیر

پېښسته له م بواره دا کار به پېښی نه و بڼه ما گه وره یه بگریت که
 شرع و قه ده ری له سهر پیکهاتووه. وه سهر جه م خه لک و حوکمی بوی
 ده گه پیته وه. که بریتی یه له هه لېژاردنی گه وره ترین بهر ژه وه ندیه کان.
 ههر چه نده له م پېښاوه دا. بهر ژه وه ندی بچوکت له ده ست بچیت. وه
 هه لېژاردنی بچوکت ترین خراپه کان بۆ خو پاراستن له گه وره ترین زیان. جا
 لیږه دا بهر ژه وه ندیه کت له ده ست ده چیت بۆ به ده سته ینانی
 بهر ژه وه ندیه کی گه وره تر. وه هه روه ها خراپه یه که نه نجام ده ده یت ، بۆ
 خو پاراستن له خراپه یه کی گه وره تر. جا نه گه ر به ووردی له یاسا کانی
 سروشت و بونه وهر وورد بېینه وه. بۆمان ده رده که ویت که هه موویان
 یاسا کان و بهر ژه وه ندیه کانی دوونیا و قیامت له سهر نه م بڼه ما
 سهره کیه دار پېژراوون. هه ر بویه بیروکه کانی که سی ژیر و هوشیار له م
 چوار چیه ده دا خوی ده بېښته وه لئی ناترا زیت. وه جوا نترین بیر و
 بیروکه بریتی یه له و بیر هی که بۆ خوی گه وره بیټ وه بهر ژه وه ندی
 قیامت له بهر چاو بگریت که نه ویش چه ندین جوړه له وانه :

۱. بیر کړنه وه له نایه ته کانی خوی گه وره و تیگه یشتن له ناوه پوکی
 مه به سته کانی. نه م نایه ته پېرو زانه ته نها بۆ خو یندنه وه
 دانه به زیتراوون وه هه ندیک پېیان وایه. هه روه کو هه ندیک له

(سلف) ده لاین: قورئان بۆ بهرجهسته كردن له كردار دا دابه زینراوه كه چى هه ندی له خه لکی ته نها خه ریکی خویندنه وه یه ن "

۲. بیر کردنه وه له ناسینی خودای گه وره. وه ناسینی سیفاته جوانه کان و ناوه پیروژه کانی. له پوانگهی ئایه ته قورئانیه کانه وه. هه روه ها تیگه یشتن له حیکمه ت و دانایی و بوونی خودا و گه وره یی بیر بکریته وه.

۳. بیر کردنه وه له به خشش و نیعمه ته جۆرا و جۆره کانی وه فراوانی په حمه ت و به زه یی و لی بورده یی خوای مه زن، جا ئه م سئ جۆره دل پاک و پوخت و پاراو ده کات. له ئاستی خودای میهره بان و بهرجهسته بوونی خۆشه ویستی و نیه ت پاکی و له خوا ترسان و تکا کردن لیی ده کاته به ره مه یی ئه م ده.

۴. بیر کردنه وه له ناسین و تیگه یشتن له دهرونی مرۆف. وه هه روه ها ده ستنیشان کردنی که م و کوپی و کورتی ، وه خاله لاوازه کانی و جۆره کانی دهرون. جا ئه م به شه زۆر به سوده بۆ تیپه پانددوو ده ربازکردنی دهرون له جۆری دهرونی فه رمانکار به خراپه (النفس الامارة بالسوء) بۆ جۆری دهرونی دلنیای (المطمئنة) که دواتر ده بیته سه رچاوه ی چاکه و چاکه خوازی - دل فرمانی چاکه ده کات و سه ربازه کانی بهرجهسته یی ده که ن.

۵. بیر کردنه وه له ئه رکی ئه م ساته وه خته و خۆجۆشدان بۆ جی به جی کردنی. چونکه خواناس کوپی کاتی خۆیه تی ، و ده رفه ت نادات کاته که ی به فیرو بجیت. چونکه سه ره جه م به رژه وندی ه کان هه لقولاوی کاته. گه ر له ده ستمان دا ئه وا گه پانه وه ی ئه سته مه. تا خزمه تی مرۆفایه تی پی بکه ین.

(إمام شافعی) ده‌لَیّت: چه‌نده هاوړپیه‌تی پیړی سوږفیه‌کانم کرد ته‌نھا دوو دپړ فپړ بووم:—

یه‌که‌میان: کاتت شمشپړه. گەر نه‌پیړت. نه‌تېړی..

دووه‌میان: گەر ده‌رونټ سه‌رقال نه‌که‌یت به‌حق و پاستی یه‌وه. نه‌وا سه‌رقالت ده‌کات به‌شتی پړو پووجه‌وه. جا کات بریتی‌یه له ته‌م‌نی مروږ، وه ماوه‌ی ژيانی خوښه‌ختی به‌ه‌شته و نه‌شکه‌نجه‌ی دۆزه‌خه. کات به‌وینه‌ی ه‌وره‌کان تی ده‌پ‌ن و بزر ده‌بن. جا ه‌رچه‌نده بکه‌وټه پیش‌پړکی له‌گه‌لیدا هیشتا ه‌ر که‌مه‌وه ه‌ر کات و ساتی به‌خواناسی و خودا په‌رستی و هاوکاری خه‌لکی له‌چاکه و چاکه خوازیدانه بیته سه‌ر نه‌وا به‌کات و ته‌م‌نی پاستی خوټی مه‌زانه. چونکه جگه له‌م ساتانه. چیتر به‌ژيانی ئاژه‌لی ده‌ژیت و سه‌ر نه‌نجام مردن له‌ژيانی باشته.

جا جگه له‌م ساته پړ شکۆمه‌ندیانه که له‌م چه‌ند بیړۆکانه‌دا ه‌یه. له‌مانه بترازیټ ه‌مووی یان وه‌سوه‌سه‌ی شه‌یتانه‌کانه. یان خود ئاواته پړوپوچه و خه‌یالیه‌کانه، که جگه له‌درو و خو خه‌له‌تانندن چیتری لیوه به‌رهم نایه‌ت وه‌ک مه‌ستی سه‌رخوښه‌کان که کاتی دینه‌وه سه‌ر ه‌وش و ه‌ستی و بینی پاستیه‌ک. وه‌ک نه‌م شاعیره گوزارشتی لی ده‌کات. زمانی حالیان ده‌لَیّت:

إن كان منزلتي في الحشر عندكم ما قد لقيت ، فقد ضعيت أيامي
أمنية ظفرت نفسي بها زمناً واليوم أحسبها أضغاث أحلام

واته:

ه‌رچه‌نده جیگه‌ی من له‌گه‌ل ئیوه دایه له‌حه‌شردا

به لām من پۆژگارەکانی تەمەنم به فـــــــیرۆ دا
 ئاواتیکم هه‌بووه‌ ده‌رونم پێوه‌ سه‌رقال کرد بــــوو
 به‌ لām ئەم‌پۆ بۆم ده‌رده‌که‌وێت که‌ خه‌یاڵ و خه‌وێکی پێ و پوچ بوو.

بیروۆکه‌ی روۆشتوو، بیروۆکه‌ی جیگیر

کاتی بیروۆکه‌ به‌ خه‌یاڵدا دێت و تێ ده‌په‌رێت هه‌یج زیانیکی نیه‌.
 چونکه‌ وه‌ک پێیواری سه‌ره‌ پێ وایه‌دێت و تێده‌په‌رێت. به‌ لām زیان و
 مه‌ترسی له‌وه‌ دایه‌ که‌ له‌ گه‌ڵ ئەو بیروۆکه‌یه‌دا بکه‌وێته‌ گه‌توگۆ. زۆر
 به‌لێ زانانه‌ به‌ره‌و ده‌ریای خۆی که‌مه‌ند کیشته‌ ده‌کات. و سه‌ر سامت
 ده‌کات. چونکه‌ له‌ سه‌ر ده‌رونی به‌تال و بێکار مێوانیکی زۆر ئازیز و
 ئێسک سوکه‌. به‌ لām له‌ سه‌ر دڵ و ده‌رونی پاک و پاراو مێوانیکی ئێسک
 قورس و چاره‌گرانه‌.

ده‌رونی دلتیای و ده‌رونی فه‌رمانگار به‌ خراپه‌ "خراپه‌کار"

خوای گه‌وره‌ دوو جوړ ده‌رونی له‌ ئاده‌میزادا خولقاندوه‌ که‌ بریتین
 له‌ ده‌رونی پاک و دلتیای ، وه‌ ده‌رونی خراپه‌کار. جا ئەم دوو ده‌رونه‌
 هه‌میشه‌ دژ به‌ یه‌کن و ناکۆک و له‌ جه‌نگدان هه‌میشه‌ پێچه‌وانه‌ی
 یه‌کترین. چ کارێک و فه‌رمانێک له‌ سه‌ر ئەویان سوک و خۆش بێت. به‌
 پێچه‌وانه‌وه‌ له‌ سه‌ر ئەوێتریان قورس و ناپه‌حه‌ت و ناخۆشه‌. کار و
 فه‌رمانیکی چاکه‌ و چاکه‌ خوازی له‌ سه‌ر ده‌رونی خراپه‌کار قورسه‌
 ناخۆش و دژواره‌. وه‌ هه‌موو کار و فه‌رمانیکی خراپه‌کار له‌ سه‌ر
 ده‌رونی دلتیا و چاکه‌کار قورس و ناخۆش و دژواره‌. فریشته‌ی هاوه‌ڵ
 هه‌میشه‌ پشتیوانی له‌ لایه‌ن راست ده‌کات که‌ ده‌رونی چاکه‌کار دلتیایی
 تێدایه‌. وه‌ له‌ لایه‌کیشه‌وه‌ شه‌یتان پشتیوانی ده‌رونی خراپه‌کار

دهكات. جا ئه م جهنگ و دژايه تيه بهرده وام و بهرده وامي دهبيت تا
 كات و ساتي مهرگ. سهركه وتن و دۆراني بهرده وامي ههيه له م
 نيوه ندهدا وه سهركه وتن له گه ل بووني ئارامگرتن دايه جا ههركاميان
 ئارمگر و خۆپاگر بيت و له خودا ترسا ئهوا سهرئه نجامي دونيا و
 قيامه تي بردۆته وه. خوداي گه وره و دانا وهك كه كه ميك دهسته
 بپرياريكي داوه كه گۆراني تيدا نيه كه ده فهرميّت: (إن العاقبة
 للمتقين.... سهرئه نجام بۆ له خوا ترسان و خواناسانه.)

جا دلسي مرؤف له شيۆه ي تابلۆيه كي بي گهرد و خاوين دايه.
 بپروكه كانيش پينوس و قه له من نه خشي تيدا دهكهن. وه كه سي ژير و
 هۆشمه ند مۆله ت و ده رفه ت نادات له و دله پاكه دا نه خشي ناپه سهند و
 خه له تينه ري تيدا بكيشرىت كه دوور بيت له حه ق و راستي به وه. جا له
 يه ك ساتدا دوو نه خشي ناياب و ناشيا و له دليكددا كو ناكريته وه به لكو
 پيويسته ئه و دله خالي بكرىته وه تا جواني و شوخي ئه و نه خش و
 تابلۆيه به جواني دهريكه ويّت. به لام مه ترسي ليژه دايه كه دل و
 دهرونيك ته نها بپروكه خراپه كان جيئشين بن و جي ي خويان بكه نه وه.
 ئه و مه ترسي گه وره ي لى ده كه ويته وه. وهك شاعيرىك ده ليّت:

أتاني هواها قبل أن أعرف الهوى

فصادف قلبنا فارغاً فتمكنا

واته:

بپروكه و هه وای كه سيكم بۆ هات پيش ئه وه ي بزانه هه و و بپروكه
 چيه
 دواتر توشى دليكي به تال بووم له ويّدا جيئشين بوو مۆلگه ي
 دامه زراند

ئەمە حالى زۆربەى خەلگىيە كە دل و دەرونيان لە سەر بنەماي زانست زانيارى نەچنيەو و بىرۆكەى ھەول و كۆشش و چاكە خوازي پەى بە دل و دەرونيان نەبردووە . دواتر شەيتان ئەم ھەلەى قۆستووتەو بە دەرفەتێكى گەورەى زانيو وە سەرچەم ئەو دلانى تەنيو بە بىرۆكە خەيالۆى و ئەندىشەى خراپە خوازي و لە خشتە بردن . كە دواى بۆ پازاندوونەتەو كە ئەم بىرۆكانە بنەماي ژيان و پاستىيەكانى بوون . سەرئەنجام گومپايى و مەستى بوەتە پيشە و ناكارى ئەو دلانە . شەيتان لەم كارەدا بە ووردى مامەلە دەكات . ھەر دل و بە پيى بارودۆخى خاوەنەكەى كاري لە سەر دەكات . ھەندى دل ھەيە بە ئاسانى گيرۆدەى ھەز و خەيالى نابيەت . شەيتان سەرقالى دەكات بە بىرۆكەى دوورە پەريزي و دابىران و دووركەوتنەو لە كۆمەلگا و لە ژيەر ناو نيشانى خواناسى و زوھد و خۆپاريزي ...

كە ئەمەش خۆى لە خۆيدا لە خشتە بردنە . جا پيويست ە دل و دەرومنان بە بىرۆكەى زانست خوازي و چاكە خوازي بەتەنيت كە بزوينەرى كار و ھەلمەتەكانمان بيەت بۆ بە دەستەينانى پەزنامەندى خوداي گەورە . جا پەرو پوخترين دل ئەو دلەيە كە بىرۆكەى چاكە خوازيەكانى لە سەر دلیدا كەلەكە بكن و كيپر كى بكن . ھەر لەم پروانگەيەو دەبينين كە (عمر بن خطاب (ؓ)) كە ھەميشە بىرۆكە چاكەكان لە سەرى كەلەكەيان دەكرد . جارى وا ھەبوو لە كاتى نويزدا سوپايەكى ئامادە و ساز دەكردووە . كە بەمەش دەوتريت تيكەل كيش بوونى پەرسەنەكان . كە ئەمەش ئاستيكي بەرزە لە خواناسى و دلپاكى ھەموو كەسيك بە ئاسانى پيى ناگات . بەخششى خودايە . بەو كەساتەى دەبەخشيت ، كە خۆى بە مپەرەبانى خۆى مەبەستيتى .

زمان...دەروازەى خراپەكارىيە بۇ مروۋ

۳- ووتەكان:

مەبەست لىي دەربېرىنى ئەو بېرگەو ووشانەيە لەزمانى ئادەمىزادەو
پۇژانە دەردەچىت گوزارشتان لى دەكات.

پىيويستە ئادەمىزاد ھەمىشە لەوپەرى وريايى وژىرى دايىت
كەھەرچى ووشەو ووتەيك لەزمانى يەو دەردەچىت بۇ جىھانى
بىستراوكان برىتى يە لەنھىنى وپەنھانى يەكانى دل و دەرونى ئەو
كەسە. واتە ھەرچى لەللەكان شاراوە بىت، زمان گوزارشتى لى
دەكات و بەخەلكى دەناسىنىت. وەپىش دەربېرىنى ھەر ووشەيك
پىيويستە ئاگادارى ئەو بەن كەئەم ووشەيە خىر ھىنەرە ياخود زيان
ھىنەرە، واتە چاكە يان خراپە، چونكە ھەموو ووتەكان لەسەرمان
دەنوسرىت ولى پىرسىنەو ھەمان لەسەر دەكرىت.

وہ (يحيى بن معاض) دەلىت: دلەكان وەك قۇرى وان ھەرچى تىدا
بىت قولپ دەدات و دەكولىت. وەزمانىش لولەكەيەتى ولەو پىگايەو
شتەكانى ناوى دەردەچىت.

جا كاتىك قسەت بۇدەكات، ھەست بەتام وچىژى دل و دەرونى
دەكەيت لە پىگەي ھەلسەنگاندنى ووتەكانىيەو كەئايە دلى پاك و بى
گەردە، ياخود پەش وپىسە. ھەرەكو چۇن كەسىك بەزمانى چىژى
خواردن و خواردنەو ھەكان دەكات. وەلە فەرموودەي (أنس) دا ھاتووە
بە "مرفوع"ى كە پىنەمبەر ﷺ فەرموويەتى: (لايستقم إيمان عبد
حتى يستقيم قلبه، ولايستقيم قلبه حتى يستقيم لسانه).^۱ واتە:

۱ - ئەم فەرموودەيە (حسن) ۵، (احمد: ۱۹۸/۳) بروانە (المجمع اللہمی: ۵۰۳/۱).

باوه‌ی مړوۍ سه قامگیر نابیت تاوه کو دلی سه قامگیر نه بیت، وه دلی سه قامگیر نابیت تا زمانی سه قامگیر نه بیت.

وه کاتیک پرسیان له پیغه مبه ﷺ زورترین هوکاری چوونه دوزخه وه چی یه، فهرمووی: (الفم والفرج) واته: زمان وداویننه. وه (معاذ) پرسیاری کرد له پیغه مبه ﷺ دهرباره ی نه و کردارانه ی به ره و به هشتی ده بات و له دوزخ دوری ده کاته وه، پیغه مبه ﷺ یاسی سه رو کوله که وکاره کانی بو کرد وپاشان فهرمووی: (الا اخبرک بملاک ذلک کله؟) واته: نایا خاوه ن وجولیننه ری هر هه موویانت پی بلیم؟ معاذ ووتی: به لی پیغه مبه ری خودا. پاشان پیغه مبه ر زمانی خو ی گرتو و پی فهرموو: (کف علیک هذا) واته: نه مه بگره و به ست بیت. معاذیس ووتی: پاشان پیغه مبه ﷺ فهرمووی: (ثکلتک أمک یا معاذ وهل یکب الناس علی وجوههم أو علی مناخرهم إلا حصائد السننهم.)^۱ واته: دایکت تو ی له بار بجیت، نایا خه لکی هه موو نه هامه ت وکاره ساته کانی هوکاره که ی زمانی نی یه، که ده بیته مایه ی راکیشان به سر دم وچاو لوتیاندا له قیامه تدا.

نه وه ی جیگه ی سه رسوپمانه نه وه یه زوریک خه لکی خو یان ده گوپن و دوور ده که ونه وه له ناستی سته م وزیناو دزی ومه ی خواردنه وه، که چی ناتوانن زالبین به سر زمانی خو یاندا و بیپاریزن له شتی نارپه وا. هر ویه ده بینی که سیک به دینداری خواناسی ناسراوه له نیو خه لکیدا، که چی به بی پهروایی ووتی واده رده بریت ده بیته مایه ی توپه بوونی خوی گه وره. که سه نگی نه و ووشه یه نازانیت چه ند مه ترسیداره. ته نانه ت که سی واهیه خوی به زاهیدو خواناس ده زانیت که چی که زمانی دیته

^۱ - نه م فهرمووده یه (صحیح) ۵/ ۲۳۱) وه (ترمذی: ۲۶۱۶) گزیر یانه ته وه.

گۆ وهكو گورگی برسی مردوو وزیندو ناپاریزیت له ووتی نابهی بهی
گویی دانه ووته کانی.

ئه وه تا له (صحيح مسلم) دا هاتوو له فهرموده ی (جندب ابن
عبدالله رضی اللہ عنہ) که پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: (قال رجل: والله لا يغفر
الله لفلان، فقال الله عز وجل: من ذا الذي يتألى على أني لا أغفر
لفلان؟ قد غفرت له وأحببت عملك.)^۱ واته: پیاویک ووتی: والله ی
خوای گه وره له فلان که س خوش نابیت، خوای گه وره فهرمووی: ئه وه
کی بوو سویندی خوارد که له فلانه که س خوش نابم، ئه و له و که سه
خوش بووم توش سه رجه م کاره کانت هه ئه وشایه وه.

جا تبیینی ئه و پیاوه بکه که چهند خواپهرست بووه، که چی به ته نها
ووشه یه ک سه رجه م کاره کانی له ده ست ده دات.

هه روه ها له فهرموده یه کی تر دا (ابو هريره) ده گێرپته وه به هه مان
شیوه ی ئه م فهرموده یه. دواتر "ابو هريره" ده لیت: تاکه ووشه یه کی
درکاند دنیاو قیامه تی خوی کاول کرد.^۲

وه له (صحيحین) دا هاتوو له فهرموده ی (ابی هريره) که
پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: (ان العبد يتكلم بالكلمة من رضوان الله
لا يلقى لها بالاً يرفعه الله بها درجات، وإن العبد ليتكلم بالكلمة من
سخط الله لا يلقى لها بالاً يهوي بها في نار جهنم.)^۳ واته: جاری

^۱ - ئه م فهرموده یه (صحيح) ه، ته نها (مسلم: ۱۷۹/۱۶ نووی) گێرپته یه وه.
نووی ده لیت: ئه م فهرموده یه نامازه یه که بۆ لی خوشبوونی خوای گه وره له تاوانه کانی بهی
ته وه کردن، که رنیازی ئه هلس سونه و جه ماعه له سه ر دامه زراوه، له م لاشه وه پیری
موعه زله ئه مه به به لگه ده زانن له سه ر پوچەن بوونه وه ی کرده وه کان به ئه نجام دانی تاوانه
گه وره کان، به لام ئه هلی سونه و جه ماعه پێیان وایه ته نها به "کفر" کرده وه کان پوچەن ده بنه وه.

^۲ - ئه م فهرموده یه (حسن) ه، (احمد: ۳۷۳/۲) و (ابوداود: ۴۹۰۱) گێرپته یه وه.

^۳ - ئه م فهرموده یه (صحيح) ه، (بخاری: ۶۴۷۸) گێرپته یه وه.

واهیه که سیک وشهیه که ددرکینئی له په زامه ندى خواى گه وره دایه، وه هیچ هه سستی پئی ناکات که چى خواى گه وره چه ندين پله به رزى ده کاته وه، وه که سى واهیه وشهیه که ددرکینئی له تووړه بوونى خودای گه وره دایه، وه خوى هیچ هه سستی پئی ناکات، که چى خواى گه وره به ناخى ناگردا ده بیاته خواره وه.

وه له لای "مسلم": (ان العبد لیتکلم بالكلمة ما یتبین مافیها یزل بها فی النار أبعد ما بین المشرق والمغرب).^۱ واته: که سى واهیه ووتیه که دهره بریت نازانیت چى تیدایه، که چى خواى گه وره به دووړى نیوان پوژمه لات وپوژناوا به ناخى دوزخه خدا ده بیاته خواره وه.

وه هه روه ها (ترمذی) ده گپړتیه وه له فرموده ی "بیلال بن الحارث الحزني" که پیغه مبه عليه السلام فرموویه تی: (إن احدکم یتکلم بالكلمة من رضوان الله ما یظن أن تبلغ ما بلغت فیکتب الله له بها رضوانه الی يوم یلقاه، وإن احدکم یتکلم بالكلمة من سخط الله ما یظن أن تبلغ ما بلغت، فیکتب الله له بها سخطه الی يوم یلقاه).^۲ واته: جارى واهیه به کیکتان ووتیه که ددرکینئی له په زامه ندى خواى گه وره دایه، وه خوى هیچ له باره ی ووته که یه وه نازانیت که چ ناستیکى هیه. جا خواى گه وره په زامه ندى خوى بؤ ده نویست تا ئه و پوژه ی به دیدارى خودا ده گات له قیامه تدا. وه که سى واتان هیه ووتیه که ددرکینئی له تووړه یی خواى گه وره دایه، وه خوى هیچ له باره ی ووته که یه وه نازانیت که چى ناستیکى هیه، جا خواى گه وره تووړه یی خوى له سه ر ده نویست تا پوژى قیامه ت.

^۱ —نهم فرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۶۴۷۷) وه (مسلم: ۱۸/۱۰۹) —
 ۱۱۰ نووی) گپړایانه وه.

^۲ —نهم فرموده یه (صحیح) ه، (احمد: ۴۵/۱) وه (ترمذی: ۲۳۱۹) گپړایانه وه.

وه (علقمه) ده لّیت: ئای چه ندين ووتهم هه بوو له ترسی ئهم
 فهرمووده یی (بلال بن الحارث) دا نه م وئرا بیدرکیتتم.

هه روه ها له (جامع الترمذي) دا هاتوو له فهرمووده ی "أنس"
 ده لّیت: (توفي رجل من الصحابة، فقال رجل: أبشر بالجنة، فقال
 رسول الله ﷺ: وما يدريك؟ فلعله تكلم فيما لايعنيه، او بخيل بما
 لاينقصه... قال حديث حسن) 'واته: واته پیاویک له هاوه لان کۆوچی
 دواپی کرد، پیاویک ووتی: مژده ی به هه شتت لی بیّت،
 پیغه مبه ره فهرمووی: چۆن ده زانیت، کی نالّیت هه ره له خۆیه وه
 ووته یه کی نه درکانبیّت که ئیشی ئه وه نه بووبیّت، یاخود که م ترخه می
 وپه زیلی له شتی کدا کردبیّت که خۆی که می نه بیّت.

وه ئهم فهرمووده یه له ووته یه کی تر دا هاتوو: (إن غلاماً استشهد
 يوم أحد، فوجد على بطنه صخرة مربوطة من الجوع، فمسحت امه
 التراب عن وجهه، وقالت: هنيئاً لك يا بني، لك الجنة، فقال
 النبي ﷺ: وما يدريك؟ لعله كان يتكلم فيما لايعنيه، ويمنع مالا
 يضره.) واته: که نجیک له جهنگی ئوحو دا شهید بوو، بینیان له
 برساندا به ردیکی به ستبوو به سکیه وه، دایکی خۆل وئۆزی پوخساری
 لادا و پیی ووت: مژده ت لی بیّت پۆله مژده ی به هه شتت،
 پیغه مبه ره فهرمووی: چۆن ده زانیت؟ کی ده لّیت هه ره له خۆیه وه
 ووته یه کی نه درکانبیّت که ئیشی ئه وه نه بووبیّت، یاخود ریگری شتیکی
 کردبیّت که زیانی پی نه ده که یاندبیّت.

وه هه روه ها له (صحيحين) دا هاتوو له فهرمووده ی (أبى هريره) به
 مرفوعی، که پیغه مبه ره فهرموویته ی: (من كان يؤمن بالله واليوم

¹ - ئهم فهرمووده یه (ضعيف الأسناد)، هه مان سه رچاوه ی پئشوو (٢٣١٦).

الأخر فليقل خيراً أو ليصمت).^١ واته: هر كه سيك باوه پى به خودا وړوځى قيامت هه يه با ووتى چاك بليت، گهر نا با بى دنگ بيت.

وله دهقه كانى "موسليم" دا هاتوه: (من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فإذا شهد أمراً فليتكلم بخير أو ليسكت).^٢ واته: هر كه سيك باوه پى به خودا وړوځى دوايى هه يه وله كار يكدابوو، نه وا با ووتى خير بليت يان با بى دنگ بيت.

وه (ترمذي) به "اسناد صحيح" دهگيرتته وه كه پيغهمبر ﷺ دهفهرميټ: (من حسن إسلام المرو تركه مالا يعنيه). واته: له چاكي يه كانى موسولمان بوونى كه سيك نه وه يه كه دهست نه خاته كاروباريك كه په يوه ندى به نه وه وه نه بيت.

وه (سفيان بن عبدالله الثقفي) دهليت: (قلت يا رسول الله: قل لي في الاسلام قولاً لا أسأل عنه أحد بعدك، قال ﷺ: قلت أمنت بالله ثم اسقم، قلت: يا رسول الله ما اخوف ما تخاف علي؟ فأخذ ﷺ لسن نفسه، ثم قال: هذا).^٣ واته: به پيغهمبرم ووت: نه ي پيغهمبر شتيكم فير بكه له نيسلامدا كه چيتر پرسيار له كه س نه كم. پيغهمبر ﷺ فهرمووى: بلى باوه پم به خودا هيټا، وه له سر نه مه سه قامگير به. پاشان پرسيمه نه ي پيغهمبر ﷺ چى شتيك مه ترسى زياتر هه يه له سر من؟ پيغهمبر زمانى خوى گرت وفهرمووى: نه مه.

هروه ما (أم حبيب) ي خيزانى پيغهمبر ﷺ دهگيرتته وه، كه پيغهمبر ﷺ فهرموويه تى: (كل كلام ابن آدم عليه لا له، الا أمراً

^١ - نهم فرموده يه (صحيح)، ههمان سرچاوه ي پيشوو (٦٠/١٠ نووى)

^٢ - نهم فرموده يه (صحيح)، (ترمذي: ٢٣١٧) وه (ابن ماجه: ٣٩٧٦) گيرايانه وه.

^٣ - نهم فرموده يه (حسن)، (مسلم: ١١/١٢ نووى) گيرايانه وه.

بمعروف، او نهیا عن منکر، او ذکراً لله عزوجل.)^۱ واته: هه موو ووته یه کی ئاده میژاد له سه ر ده که ویت، ته نه ا فره مان کردن به چاکه و ریگری له خراپه ویادی خوا نه بیت.

وه له فره مووده یه کی تر دا هاتووه: (اذا أصبح العبد فإب الأعضاء کلها تکفر اللسان، تقول: أتق الله فینا فإبما نحن بک، فاذا استقمت استقمنا، وإن اعوججت أعوججنا.)^۲ واته: کاتیک مرؤف به یانان پوژ ده کاته وه، سه رجه م نه دامه کانی جه سته ی ده پارپینه وه وداوا له زمان ده که ن وپیی ده لئین: له خوا بترسه وه ئیمه هه موومان به نندین به توه، جا نه گه ر سه قامگیر بیت، نه وا ئیمه ش سه قامگیر ده بین. وه نه گه ر خواروخیچ بیت، نه وا هه موومان خواروخیچ ده بین.

وه پیاوانی سه له ف له کاتی درکاندن هه ر ووشه یه کدا لی پرسینه وه یان له گه ل خویان ده کرد گه ر چی ووشه که ش بریتی بوايه له: "نه مرؤف گهرمه، نه مرؤف سارده".

وه ده گپړنه وه که له خه ودا بینراوه پرسیاریان له زوړیک له که له زانایان کردووه، که حالتان چونه له پاش مردن؟ یه کیکیان ووتویه تی: من گیرم خوارووه به ده ست ووشه یه که وه که کاتی خوی درکاندوومه، که ووتومه: ئای خه لکی چه ند پیوستان به بارانه؟ وه پیم ووتراوه: تو جوزانیت؟ من باشتر له بهر ژده وندی به نده کانم شاره زاترم.

۱ - نه م فره مووده یه (حسن) ه، (ترمذی: ۲۴۱۲) وه (ابن ماجه: ۳۹۷۴) گپړایانه ته وه.
 وه (ترمذی) ده لئیت: نه م فره مووده یه (حسن غریب) ه وه (البانی) به (ضعیف ی) داناوه.
 ۲ - نه م فره مووده یه (حسن) ه، (ترمذی: ۲۴۰۷) وه (احمد: ۹۶/۳) گپړایانه ته وه.
 کله ابن القيم الجوزی (۳۴۰) نه خوشی و چاره سه ر

ئایا فریشتەکان ھەموو ووشەیک تۆمار دەکەن

سەرچەم زانایان لەم بابەتە جیاوازی و ناکوژن ، کە ئایا فریشتەکانی سەر شانی ئادەمیزاد تەنھا ووتە ی چاکە و خراپە تۆمار دەکەن، یاخود ھەموو ووتەیک؟ لەم بابەتە دوو پوڤچوون ھەیە کە باشترینیان و دیاریترینیان پوڤچوونی یە کەمە ، کە پێیان وایە ھەموو ووتەیک تۆمار دەکەن.

ھەندیک لە سەلەف دەڵێن: ھەموو ووتەیک ئادەمیزاد لە سەریەتی تەنھا ئەو نەبێت کە لە پێناوی خودادا ووتراوە .

وہ (أبو بکر) رضی اللہ عنہ زمانی خوێ دەگرت و دەیووت: ئەمە سەرچاوەی بەلاکەنە .

و ھەروەھا ووتە کانت دیل و بەندی تۆن، جا ھەر کاتیک درکانت ئەوا دەبێتە دیل و بەندە ی ووتە کانت . خوای گەورەش دەفەر مێت: (مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ... ق: ۱۸) واتە: ھەر ووتە و ووشەیک لە دەم و زار بێتە دەر ، خێرا پاستە و خۆ چاودێریکی ئامادە تۆماری دەکات .

گەورەترین بەلاکەنی زمان

زمان دوو بلای گەورە ی ھەیە ، جائە گەر لە یەکیکیان دەر با زمان بێت ، لەوی تر ئەستەمە پزگاری بوونمان کە ئەم دووانەش بریتین لە بەلا ی "ووتن و بێ دەنگ بوون" .

دوور نی یە ھەریەکیان لە شوێن و کاتی خۆیدا گەورەترین تاوان بە سەر خواوەنە کیدا بەیئیت ، چونکە بێ دەنگ بوون لە ئاستی جەق و پراستیدا شەیتانیکی کە پۆلا ئە و سەر پێچی خودای گەورە ی کردووە . وە

"ووتن وقسه کردن" به ناحق و ناپره وایی و دور له راستی، نه واه شەیتانیکی به دهنگ و گۆیه ویاخی بووه له خودای گه وده، جا زۆریك له خه لکی گرفتاری به لاکانی "ووتن و بی دهنگین".

جا نه و که سانه ی له م نیوه نده دا خۆیان پاراستووه، نه وانه پێبوارێ شاپیگه ی راست و دروستن که هه می شه له کاتی خێروچاکه هاتوونه ته گفتوگۆ، وه له کاتی خراپه خوازی دا خۆیان و زمانیان پاراستووه. وورده کاری ته وایان بۆ ووته کان وه بی دهنگ بوونه کانیان کردووه به شیوازیك که له به رژه وه ندی قیامه تیاندا بیت.

که سی واهیه له قیامه تدا به نه ندازه ی چیاکان کاری چاکه خوازی نه نجام داوه، که چی به تاکه ووشه یه کی ناپره واه ره سی به هه مووی هیناوه. وه که سی واهیه به نه ندازه ی چیاکان کاری خراپه کاری نه نجام داوه، که چی به ته نها ووشه یه ک ویا دی خودایه ک نه و چیا تاوانه ی پوخاندووه.

٤- ههنگاوهکان:

مه به ست لی ی ههنگاوانانه به ره وکاره کا چ خێریت یان شه پ. زۆر پێویسته پێش هه ر ههنگاوانانیک به وردی لیکدانه وه ی ته وای بۆ بکه یین تا بزانی سهر ته نجامی نه م کارو ههنگاوانه خێروچاکه خوازییه یا خود شه پوخرابه خوازییه، چونکه هه ر ههنگاوانانیک که ده ی نیت بۆ کاری چاکه خوازی نه واهنگاوێک له خوای گه وده نزیک ده بیته وه. جا ساتمه کردن دوو جو ره: (ساتمه ی پێه کان" ههنگاوه کان"، وه ساتمه ی زمان و" ووته کان").

جا هه ریه که یان ته واکه ری نه وی تریانه، هه ر بۆیه خوای گه وده ده فه رمیت: (وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا

خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا... الفرقان: ٦٣) واته: بهنده کانی خوای
 میهره بان نه و که سانه ن که زور به هیمنی و سالاری به سر زه ویدا تی
 ده په پن، وه کاتیکیش نه فام ونه زانه کان به ووتی ناشرین پووبه پوویان
 ده بنه وه، نه مان به سلاو ووتی جوان به پریان ده خن.

خوای که وره باسی له سه قامگیری نه و پیړه خواناسه ده کات
 له "مه نگاوه کان و ووته کاند" هه روه کو چو ن کو کردنه وه یه کی له
 نیوان "ساته کان و بیړوکه کاند" کردوه "که ده فهرمیت: (يَعْلَمُ خَائِنَةَ
 الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ... غافر: ١٩) واته: نه و خودایه به هه میسه یی
 چاوه ناپاک وخیانه تکاره کان ده ناسیت، وده زانیت چیان له دل
 وده رونیاندا هه شارداوه.

بهشی چوارهم
حرام کردنى خراپه‌کارى
و
پاراستنى داوین

حەرام کردنی خراپەکاری و پاراستنی داوین

هەموو ئەم باسەمان لە بابەتەکانی پێشودا پوون کردۆتەو لە قەدەغەکردن و حەرام کردنی خراپەکاری "الفواحش" و پێویستی پاراستنی داوینو لەم بارەییەو هەش پێغەمبەر ﷺ دەفەر مێت: (اکثر ما يدخل الناس النار: الفم والفرج).^۱ واتە: خەڵکی زۆربەیان بەهۆی خراپ بەکارهێنانی "زمان و داوین" دەچنە دۆزەخەو.

هەر وەها لە (صحیحین) دا هاتوو کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (لايحل دم امريء مسلم الا بأحدي ثلاث: الشيب الزاني، والنفس بالنفس، والتارك لدينه المفارق للجماعة).^۲ واتە: تەنھا بەسێ شت خوینی کە سێکی موسڵمان حەلال دەبێت: پیاویکی خێزاندار زینا بکات، یاخود لەناحەق کە سێک بکوژیت، یاخود لەئاینەکی هەلگەڕێتەو و لەپێڕی بڕواداران لابەت.

و ئەوێ لەم فەرموودەییەدا تێبینی دەکەیت کاری زیناکردنی لەگەڵ کافر و بون و بێ باوەڕی و خوین پاشتن کۆکردۆتەو. ئەمەش خۆی لەخۆیدا ئاماژەیە بۆ هاوڕێک بوونی ئەو فەرموودەییە لەگەڵ ئەو ئایەتە پێرۆزەیی کە لە سورەتی "فرقان" دا هاتوو،^۳ و ئەو فەرموودەییە کە (ابن مسعود) گێڕاویەتیەو.

جا هاوڕێک و بەدوایە کدا هاتنی تاوانەکان لەم فەرموودەییەدا ئەو دەسەلمێنێت کە پێغەمبەر ﷺ لەو تاوانانەو دەست پێ دەکات کە زیاتر و زۆرینەیی خەڵکی توشی دەبن کە ئەویش "زینا" یە. پاشان

^۱ - ئەم فەرموودەییە (حسن)ە، (احمد: ۳۹۲/۲) وە (ابن المبارک) لە (الزهد: ۳۷۹) گێڕایانەتەو.

^۲ - ئەم فەرموودەییە (صحیح)ە، (بخاری: ۹۸۷۸) وە (مسلم: ۱۶۶/۱۱ نووی) گێڕایانەتەو.

^۳ - وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا... الفرقان: ۶۸.

بەپەلەك دواى ئەو "كوشتە" پاشتر "بى باوھەپى وھەلگەپانەو" ئەمە
لەلەك، لەلەكەكى تەرەوھە پەغەمبەر ﷺ لەتاوانى گەورەوھە بۆ
گەورەترینەكان رەزبەندى بۆ كەردون.

جا خراپەو سەلبىياتەكانى زىنا زۆن وپچەوانەى چاكسازى
كۆمەلگان. كاتىك ئافرەتەك زىنا دەكات، ئەو سەنورى خوداى گەورە
دەشكەتتە سەرشۆرى وپسواى توشى خۆى و خانەوادەكەى دەكات،
ئەمە جگە ئەگەر سەكى پەپەت ئەو مەندالە لەدايك بىت، ئەو
وھەپەكەى حەرام وى گانە تەكەل بەو بىنەمالە و خانەوادەى دەكات
وتەكەلەيان دەپەت وناو وناونىشانى ئەوان وەردەگەت. وھە دواپۆژدا لە
مىراتى ئەو خانەوادەى وەردەگەت كى پەى نەشەت ودرەست نى
يە... ھتە.

ھەروھە ئەگەر ئەو مەندالە لەپەش لەدايك بوونى لەناو براو لە
باربرا، ئەو جگە لە زىناكە تاوانى كوشتەنىش ھاتە پەلى، كەواتە
كۆرەپەكەى بى تاوان دەكوژەت. جانەگەر پەوايك زىنا بكات، ئەو
سەنورى خودا دەشكەتتە ودرەست درەزى دەكاتە سەر ناموسى
ئافرەتەكى داوین پاك و وھەو نەوھى خۆى تەكەل بە وھەپەى خەلكى
دەكات وەپەسواى دەھەتتە بەسەر خانەوادەى كەدا. دورەنى يە ئەو
ئافرەتەى دەست درەزى كراوھە سەر دواتر لەلەكەن كەس و كەرى يەوھە
توشى لەناوچون و كوشتەن نەپەتەوھە.

جا ئەم تاوانە گەورەپە مەپەى كاول بوونى دونىاو تەپاچوونى
ئاخەرەتە، جگە لەوھى مەلى ئاگرىنى بۆ خۆى سازداوھە لە گۆپو
قىامەتدا. جا چەندىن كەرەسات وناشوبى بى شومار درەست بووھە
لەنەو خەلكى دا كە بەچەندىن خوين پزاوھە و خانەوادەو خەزان
كاولكراوھە، ھەرھەمووى لەسەرئەنجامى تاوانەكى وھە زىناوھە وھە.

هـرودها له تايبه تمه نديه كاني ئهم تاوانه نه وه يه كه و خاوه نه كه ي
توشى كۆمه لىك نه هامه تى ده كات وهك: توشى ده ست كورتى وته مه ن
كورتى وهه ژارى ده بى ت پوخسارو ديمه ن و چاره ره ش وئى سك گران
ده بى ت له نيو خه لكيدا به كه سى كى ناشايسته و ناپه سه ند ناوده برى ت كه
متمانەى خه لكى له ده ست ده دات.

دل ده مرى ت وتوشى نه خو شى وده ردو ترس و بيمى ده كات ، شه يتان
ده كاته هاوه لى هه ميشه يى ووه ده بى ته دووركه وتنه وه وهه له اتنى
فرى شته كان له خاوه نه كه ي. دواتر مرو ف به سروشتى خوى پى خوشه
بمرى ت ياخود خى زانه كه ي بكوژرى ت، به لام نه بيبستى ت كه زيناى ئه نجام
داوه .

(سعد بن عبادە) ﷺ ده لى ت: ئه گه ر پياو يك ببينم زينا له گه ل
خى زانه كه م ئه نجام ده دات، به شمشى ر له ت وپه تى ده كه م. ئهم
وته يه يان گه يانده پى تهمبه رى خودا، پى تهمبه رى فهرمووى:
(تعجبون من غيرة سعد؟ والله لأننا أغير منه، والله أغير مني، ومن أجل
غيرة الله حرم الفواحش مظهر منها وما بطن.)^١ واته: ئايا
سه رسورمانن به غيره ت وپه رو شى سه عد؟ سو يند بى ت به خودا من
له سعد به غيره ت ترم ، وه خودا له من به غيره ت تره، جا له به ر غيره تى
خودا بوو خراپه كارى وزينا به هه موو چه شنه كانيه وه "ناشكراو
نه ينى" قه ده غه و حه رام كراوه .

وه له (صحيحين) دا ها تووه كه پى تهمبه ر ﷺ ده فهرمى ت: (إن الله
يفار ، وإن المؤمن يفار، وغيره الله أن يأتي العبد ما حرم عليه.)^٢ واته:

^١ - ئهم فهرموده يه (صحيح) ٥، (بخارى: ٦٨٤٦) وه (مسلم: ٨٠/١٧) نووى گى رايانه ته وه.

^٢ - ئهم فهرموده يه (صحيح) ٥، (بخارى: ٥٢٢٣) وه (مسلم: ٨٠/١٧-٨١) گى رايانه ته وه.

خوای گه وره غیرهت دهکات ، وه بپوادارانیش غیرهت دهکن ، غیرهتی
خوای گه وره یه و له و ساته دایه که بهنده کانی شتیکی حرام و قه ده غ
هکراو نه نجام بدهن.

مه روه ها له (صحیحین) دا هاتوو ه که پیغه مبه ر ﷺ فرمویه تی:
(لا أحد أغیر من الله، ومن أجل ذلك حرم الفواحش ما ظهر منها وما
بطن، ولا أحد أحب إليه العذر من الله، ومن أجل ذلك أرسل الرسل
مبشرين ومنذرين، ولا أحد أحب إليه المدح من الله، ومن أجل ذلك
أثنى على نفسه.)^۱ واته: هیچ که سیڅ هینده ی خودا به غیرهت نی یه ،
وه هر له بهر نه مه یه که خراپه کاری نهی نی وناشکرای قه ده غه کردوو ه،
وه هیچ که سیڅ هینده ی خودا پیی خوش نی یه که بیانوی بهنده کانی
بپریت، هر بویه پیغه مبه رانی په وانه کردوو ه به مژده در وترسیئنر.
وه هیچ که سیڅ هینده ی خودا پیی خوش نی یه که سوپاس گوزاری
وشوکرانه بژیړی بکریت، وه هر له بهر نه وه یه که وه سف وسه نای خو ی
کردوو ه.

وه له (صحیحین) دا هاتوو ه له ووتاری خوړگیړاندا "الکسوف" که
پیغه مبه ر ﷺ فرمویه تی: (یا أمة محمد والله إن لا أحد أغیر من الله
ان یزني عبده أو تزني أمته، یا أمة محمد والله لو تعلمون ما أعلم
لضحكتكم قليلاً ولبكيتكم كثيراً، ثم رفع يديه وقال: اللهم هل بلغت؟)
^۲ واته: نه ی گه لی محمد، سویند بیت به خودا ، که س هینده ی خودا
به غیرهت وپه رؤش نییه ، کاتیڅ بهنده کانی ده بینیت زینا ده کن. نه ی
گه لی محمد، سویند بیت به خودا نه گه ر نه وه ی من ده یزانم نیوه بتان

^۱ - نه م فرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۳۶۳۴) وه (مسلم: ۸۰/۱۷) گپړایانه توه.

^۲ - نه م فرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۱۰۴۴) وه (مسلم: ۲۱۰/۶) نووی گپړایانه توه.

زانایه ، ئەوا کەم پێ دەکەنین و زۆردەگریان. پاشان هەردوو دەستی بەرزکەدەوه و فەرمووی: خۆدایە ئایا گەیاندم؟

جا باس کردنی ئەم تاوانە لە پاش نوێژی خۆرگێران لە ووتارە کەیدا نەیتی یەکی گەورەیی تێدا یە بۆ کە سێک بیر تێژییە. بۆلای و بونەوه و سەرھەلانی تاوانی زینا لە مەترسیەکانی کاول بون و وێران بوونی دنیایە، هەروەکو لە (صحيحین) دا هاتوووە کە (أنس بن مالك) دەلیت: باسی کتان بۆ دەکەم کە کەس لە پاش من بۆتان ناکات. ووتی: گوێم لە پێغەمبەری خودا بوو دەیفەرموو: (من اشراط الساعة ان يرفع العلم ، ويظهر الجهل ، ويشرب الخمر ، ويظهر الزنى، ويقل الرجال، وتكثر النساء، حتى يكون لخمسين امرأة القيم الواحد).^۱ واتە: ئەم پووداوانە لە مەرجەکانی هاتنی قیامەتە: زانست و زانیاری کەم دەبێت، نە زانین و نە فامی بەسەر ژياندا دەکێشێت، مە ی دەخوریتهوه، زیناکردن زۆر دەبێت، وە پیاوان کەم دەبنەوه، تەنانەت بۆ پەنجا ئافرەت تەنها یەک پیاو دەبێت.

سونەتی خۆی گەورە وایە لە گەل بۆلای و بونەوه ی زینا و دەرکەوتنی وەک دیاردە یەک لە نۆیۆ کۆمەلگادا. خۆی گەورە خەشم و قینی دیتە جۆش و سزای گشتی پەوانە ی ئەو کۆمەلگایە دەکات. (عبدالله بن مسعود رضي الله عنه) دەلیت: هەركاتێك زینا و پیا "سو" وەک دیاردە لە هەر کۆمەلگایە کە دەرکەوتن، ئەوا خۆی گەورە مۆلەتی کاولکردنی دەدات.

جا هەندێک لە پیاو و ئایینیەکانی جوله کە دەگێرێنەوه کە "حبریک" ی جوله کە کوپە کە ی خۆی بینی دەست بازی لە گەل ئافرەتیکدا دەکرد، پاستە و خۆ باوکە کە هاواری کرد، نە کە ی پۆلە... باوکە کە توشی شە لە لی

¹ - ئەم فەرموودە یە (صحيحه)، (بخاری: ۸۱) وە (مسلم: ۲۲۶/۱۶) نووی گێڕایانەتووە.

جەستە بوو، خېزانەكەشى توشى بەدپەرەشتى ھات. جا بەكۆپرەكەى
ووت: ئەمە سەرئەنجامى كارە چەپەلەكەى تۆيەكەچى بەسەر مندا
ھېتتا، دەك خېر لەوچەتا نەبېت ھەتا ماوېت..

توندترین سزا لە ھەدى زینا داھە

خوای گەرە سزای زینای لەنیو سزاگاندا تاییەتمەند کردووھ بەسی
خال: _

۱. کوشتن بەناشیرینترین شیواز، یاخود سزای دارکاری بۆھموو
جەستە، وەدوور خستەوھى بۆ دوورە ولات بۆ ماوھى سالتیک کە
ئەمەش سزای دل و دەروونە.

۲. خوای گەرە پێگى کردووھ لە بەزەیی ھاتنەوھ وسۆز دەربەرین
و پرەحم کردن بە زیناکار لەکاتى سزادانیدا ، چونکە خوای گەرە
لەھەموو کەسیک تەنانت لەدایکیش زیاتر بەسۆزترو میھرەبانترە بۆ
بەندەکانى. لەگەل ئەھشدا ئەم جۆرە سزایەى دیارى کردووھ بۆ زینا
کاران ئەمە لەلایەک، لەلایەکی ترەوھ سروشتى مرۆفەکان وایە کە
ھەمیشە لەنیو جۆرى تاوانباراندا ، ھاوسۆزییەک ھەيە بۆ زیناکاران
بەبەرئورد لەگەل تاوانەکانى دزی وکوشتن و مەى خواردنەوھ.
ھۆکاری ئەم سۆز و بەزەییەش بۆ ئەوھ دەگەرپتەوھ کەئەنجام دانى
زینا لە نیو ھەموو چىن وتویژەکانى کۆمەلگادا بوونى ھەيە چ
دەولەتمەند وھەزارو گەرە پیاوان و... ھتد. وەزیاتر ئەم کارە
چەپەلە لەپێگەى عەشق و خۆشەویستى یەوھ سەرھەلەدەدات.
وەسروشستى مرۆفیش وایە کەھەمیشە سوزى دەردەبەرپت بۆ
شەیدایان و عاشقان. ھەرچەندە عاشق و شەیداو خۆشەویستى
راستەقىنە ئەم جۆرە کارو تاوانەى لى ناوھشیئەوھ. ھەرەھا ئەم

تاوانه "زینا" زۆرجار به پره زامه ندی هه ر دوولا پووده دات، وه که متر زۆرکردن و ده ست درێژی تێدایه، وه شه هوه ت و ئاره زوو له هه موو ده رویتکدا هه یه. ئه مانه کۆمه لێک هۆکارن بۆ ئه وه ی خه لکی به زه بیان به زیناکار بێته وه، وه پاشه گه زبینه وه له سزادانیان، که ئه مانه له لاوازی باوه پره وه یه. جا هه ر له به ر ئه م مه به سته یه خوای گه وره پێگری کردووه له ده ربیرینی هاوسۆزی بۆ زیناکاران به تایبه تی.

۲. خوای گه وره بپیری داوه که سزادانه که یان له پێش چاوی خه لک و به ئاماده بوونی خه لکیکی زۆر بێت، تابێته په ندو عیبره ت بۆ که سانی تر، وه سزای پیاوی خێزاندار بریتی یه له به ردباران کردن که له سزای گه لی "لوط" وه هاتووه که نێربازیان ده کرد. خوای گه وره به ردی باران به سه ریاندا و دواتر به ناخی زه ویدا پۆی کردن. جا خراپه کانی نێربازی له ژماردن نایه ن، هه ر بۆیه پێکراو "مفعول به" بکوژریت باشتره له وه ی توشی ئه و تاوانانه بێت و ئه و کاره ی له گه لدا بکریت، چونکه به ئه نجامدانی ئه م کاره لی ئیتر خێری نامی نیت و له مه ردایه تی وجوامیری ده که ویت و ئاوی شه رم وحه یای ده تکی ت.^۱

^۱ - ئه م جزره که سانه که هۆگری ئه م کاره چه به له ده بن چیت به که لکی هه یچی تر نایه ن، وه ناماده ن له و پێناوه دا قوربانی هه موو شتیک بده ن. بۆیه متمانهی هه یج شتیکیان پێ ناکریت هه ر ئه رکه و به رپر سیاری و کاریکیان پێ بسپێریت ناپاکی لی ده که ن. وه نه گه ر خێزاندار بێت ئه و مه ترسی هه یه له و پێناوه دا خێزانه که شی توشی زیناو ناره وایی بکات. "وه رگێر"

سزای ئەو کەسانەى کە کارى گەلى "لوط" ئەنجام بدات ،

واتە نێربازى بکات

ئایا کەسێک کارى نێربازى لەگەڵدا بکریت ، واتە پێکراوبیست

"المفعول به" دەچیتە بەهەشتەوه؟

گویم لە (شیخ الاسلام - ابن التیمیة) بوو لەوێ لأمدا ووتی: زانایان

لەم بوارەدا دوو بۆجۆونیان هەیه:

هەندیکیان پێیان وایە ناچیتە بەهەشتەوه بە بەلگەى ئەو

فەرموودەى کە پێغمەبەر ﷺ فرموویەتى: (لايدخل الجنة ولد

زنية) ^١ واتە: کۆپى زینا ناچیتە بەهەشتەوه.

^١ - تێبینى: زۆر جار لەسەر جەم کتیب و سەرچاوەکاندا لە برى ووشەى "نێربازى" ووشەى "لوطى - لواط" بەکار دەهێنرێت. تاوانى نێربازى تاوانێکە و ئاشکرایە ، بەلام وەرگرى ئەم ناونە دەگەڕێتەوه بۆ خودى ئەو گەلەى بەم کارە ئاشیرینە ناسراون. وە پێغمەبەرێکیان لەلایەن خوداوە بۆ ئەوانە کراوە بەناوى حەزەرەتى (لوط).

لێرەدا ناوبانگ دەركردنى ئەم تاوانە، بەناوى پێغمەبەرە کەوێ گەورەترین سەتەم و ئارەوایە. جا پێغمەبەرێک سەر جەم تەمەنى بەگەياندنێ پەيامى یە کتاپەرسى و دژایەتى کردنى نێربازى تەرخان کردبێت، وە لە پێناویدا قوربانى زۆرى دا بێت. کەچى لەسەر ئەنجامدا ناوى ئەم تاوانە بێرێت بەسەر ناوى ئەو پێغمەبەرە ئازیزەدا؟ بەراسەتى ئەمە کارێکى ئارەوایە و نا بەجێ یە.

هەر وەها پێغمەبەرى خودا ﷺ کە فەرموودە کا ئمان لەم بارەىوە دەگێڕێتەوه دەفەر مێت: (هەر کەسێک ئێکێ بێت کە کردەوى گەلى (لوط) دە کرد) نافرەمێت خەریکی (لوطى - لواطى) بێت، بەلکو دەفەر مێت کردەوى گەلى لوط: (من وجد ثوبه يعمل عمل قوم لوط فاقتلوا الفاعل والمفعول به) .. (لەن الله مَن عَمَلَ قَوْمَ لُوطِ لَعَنَ اللهُ مَن عَمَلَ عَمَلِ قَوْمِ لُوطِ لَعَنَ اللهُ مَن عَمَلَ قَوْمِ لُوطِ) . واتە: پێغمەبەر لە فەرموودە کانی بە تاوانى گەلى لوط ناوى دەبەرد ئەو بەناوى خودى پێغمەبەرە کە ، وە ئەوێ ئەمەرق دەبینن و ئە کتێبەکاندا دەنۆتێنەوه.

هەر بۆیە ئێمە لەم وەرگێڕانەدا ووشەى نێربازى بەکار دەهێنرێت، وە ووشەو ناوى ئەو پێغمەبەرە ئازیزە لەم کارە بەدوور دەگیرێ.

^٢ - ئەم فەرموودەى (حسن لغیرە)، وە (ضعیف الاسناد) وە (منکر المقت) واتە سەندە کە لاوازه و دەقە کە شى ناپەسەندە، بەلام (البانى) بەچەند گەواهیێک بە (حسن) ی دانایە ، بڕوانە: (السلسلة الصحيحة: ٦٧٣).

وە (البانى) دەلێت: ئەم فەرموودەى (لايدخل الجنة ولد زينة) و ئاتاکەى بەو شێوە و ئاتە نى یە، بەلکو مەبەست لێى ئەو کەسە یە بەردەوام هەمیشە خەریکی کارێکى زیناکاریە تابەو کارەوه

جا نه گره نه مه حالې كورې زينا بښت ، كه ځوې له ځويدا هيچ
تاوانېكي نې يه، ته نها نه وهنده نه بښت له توخميكي شيس وناپاكه، هر
بويه چاوه پوانې خيري لي ناكړيت. جا نه گره جهسته يه كه به حرام
گه وړه كرابښت شايسته ي ناگر بښت. ئه ي ئه بې نه وجهسته ي كه
به توخمي حرام دروست بووبې شايسته ي چي بښت؟

جا ده لښ: كه سي كاري نږبازي له گه لدا كرابښت ، زورخراپتره
له كاري زينا ، چونكه نه مه يان زياتر شايسته ي سزايه و خيرپړاو
پيسواو سه رشوړپتره. جا نه گره نه مه پيشه ي بښت له مندالي وپيريدا
نه وا خواي گه وړه سه ركه وتووي ناكات له هيچ كار وژانستېكدا،
ته نانه ت پښمايي ته وبه كړدنېش ناكات.

پووخته ي پشكنين له م باب ته دا:

نه گره نه وه كه سه ته وبه ي نصوحې يه كجاري بكات
وپاشه گه زبښته وه وه بگه پښته وه سه ر كاري چاكه و چاكه خوازي
وخواپه رستي. نه وا خوداي گه وړه لي ي ده بوريت وخرابه كاريه كاني
ده سپښته وه و وه لي ي خو ش ده بښت وده چي ته به ه شته وه، چونكه
خواي گه وړه به ته وبه كړدن وپاشه گه ز بوونه وه له ه موو تاوانه كاني
خو ش ده بښت ، چونكه سروشتي ته وبه كړدن نه وه يه كه ه موو

ده ناسرپته وه، نه وه له قه به ي لي ده نرېت. جا پي ده لښ كورې زينا. هره وه كو نه وانه شي
باوه شيان به دنيا كړدوه پيان ده ورتيت "كورې دنيا"، وه روه كو به گه پوك وگه شتار
ده ورتيت "ابن لالسييل" واته رپوار، بهم چه شنه ده ورتيت (اولاد الزينا، ابن الزينا) جانه مه
مه به ستي پښمه به له لم فرموده يدا.

وه نم فرموده يه كورې زينا كار ناگرپته وه، واته كه سيك له جووت بوونكي زينا له دايدك
بروويت، وه به وائي زينا ناوزه دناكرت، چونكه له بنه رتدا بي تاوانه. وه ده لښت له لم بواره دا
له ووتنه كاني (ابي جعفر الطحاوي) سوو دم وهر گرتوه له شرحي نم فرموده يه.

تاوانیک به هاوبه ش وکوشتنی پیغه مبه ران و جادوگری و بی باوه پی
و... هتد هر هه مووی ده سړیته وه

وه به دانایی و دادپه روهی خودا، ته وبه کار وهک بی تاوان وایه.^۱ وه
په یمانی داوه که کاره خراپه کانی ته وبه کاران بگوریت به چاکه.
وه نه م یاسایه هه موو ته وبه کاران ده گریته وه: (قل یاعبدی الذین
أسرفوا علی أنفسهم لاتفتنطوا من رحمة الله ان الله یغفر الذنوب جمیعاً إنه
هو الغفور الرحیم... الزمر: ۵۳) واته: ئه ی پیغه مبه ر پییان بلئ ئه ی
ئو به ندانه ی که تاوانکارن و تاوانتسان زوره، بی ئومید و هیوا بر او
مه بن له په حمه تی خودای گه وره. خوای گه وره له هه موو تاوانه کانتان
ده بوریت، چونکه خوای گه وره لی بورده و به خشنده یه.
به لام نه مه تاییه ته به ته وبه کارانه وه.

کوټا شه ری "ناخر شه ری"

(حافظ أبو محمد عبدالحق الأشبيلي) ده لیت: کومه لیک هوکار
هن که ده بنه مایه ی ناخر شه ری مروف له سهره مرگ و کوټای زیاندا.
له وانه: د دنیا بازی و پشت کردن له قیامت، بویری چاونه ترسی له
نه نجام دانی تاوان و تاوانکاری و سهر پیچیدا. هوگری وئالوده بوون
به تاوانیکی تاییه تی گه وره وه که دواتر پوښنایی ژیری وجوشی دل
وهوښیاریت له ناو دوبات، دل ودهرون پرده پوښ دهکات وچیتر
ناموژگاری ووریاکردنه وه ی بی سوود ده بیټ. جا له ناکاو وکوت
وپړیکدا مردن یه خانگیری ده بیټ و سهر نه نجامی به خراپه کاری و
عاقیبه تی شه ری کوټایی دیت.

^۱ - فهرموده یه کی (مرفوع) لهم باره دا هاتووه که (ابن ماجه: ۴۲۵۰) یه (الاسناد
ضعیف) ده یگریته وه، وه (ان حجر والبنی) به (حسن) ی داده نین.

ههروهه دهلیت: دهگێڕنهوه که یهکێک له جهردهکانی "ناصر" له سههرمه رگدا ده بێت ، کوپه که ی پێی دهلیت بلی (لا إله إلا الله) ئه ویش بهردهوام دهلیت "ناصر پشت و په نامه" چه نندین جار دووباره ی ده کردهوه و ئه وه ره مان وه لایمی هه بوو، وه به کوپه که ی دهووت: ئه ی فلان کهس، ناصر تو به شمشیره که تدا کوشت و کوشتار ده تناسیتهوه، پاشان مرد.

وه (عبدالحق) دیسانه وه دهلیت: به که سیکی تریان ووت بلی "لا إله إلا الله". ئه وه وه لایمدا دهیوت: له مایی فلان کهس ئه و شته ی تیدا چاک بکه ن. وه بیستانی فلانه کهس وای ئی بکه ن . تا مرد.

وه ههروهه دهلیت: (أبو طاهر السلفي) مۆله تی دام ئهم پووداوه ی له سه ر بگێڕمه وه: که به که سیکیان دهووت له سه ره مه رگ بلی (لا إله إلا الله) ، ئه ویش به زمانی فارسی دهیووت: (ده به یازده) واته (ده که پته ی یانزه) ..

وه یه که یکی تر پێیان دهووت بلی: لا إله إلا الله... ئه وه دهیووت: پێگای حمای منجاب له کوئی به ؟

وه دهلیت: ئهم ووته یه چیرۆکی له سه ره هیه . دهگێڕنهوه پیاویک له بهردهم ماله که یاندا ، پراوه ستابوو، ده رگای ماله که یان گه وره بوو. له ده رگای هه مام ده رچوو. له و کاته دا که نیزه یه کی زۆر جوان به ویدا تیده په ریت وه له پیاوه ده پرسیت: پێگای هه مای منجاب له کوئی به ؟ پیاوه کهش به هه لی ده زانییت و جوانی که نیزه که کاریگه ری تیده کات. وه ده یخه له تی نییت و ده یه ویت ده ست درێژی بکاته سه ری.. دهلیت ئه مه ده رگای هه مامه که یه . واته مایی خویان. که نیزه کهش (کچه که) ده چیته ژووره وه . پیاوه کهش به دوایدا ده پواته

ژووره وه. کچه که ههست دهکات فیلی لی کراره ئه مه حاللی کابرایه و
 نیه تی خراپه.. به پووخوشی و نازه وه ووتی: ئه ی نابیت هه ندی
 خواردن و خواردنه وه ی خوش کاره که مان بپازینیتته وه. کابراش
 ووتی: هه ریئستا له یه ک سه عاتدا هه رچی ئاره زوی ده کهیت بو تی
 ده هیتم. راسته وخۆ به بی ئه وه ی ده رگا که ی له سه ر دابخات ده چیت
 بو بازارپ کرینی شته کان. کچه که ش به هه لی ده زانییت هه لدیت.. کاتی
 کابرا دیتته وه ، ته ماشا ده کات کچه که پویشته وه. و ده ستکاری هیچی
 نه کردوه له ماله که دا. ئیترویل و سه رگه ردانی ئه و کچه ده بیت و
 شه و پوژ به دوایدا ده گه پیت و به کوچه و کولاتی ئه و شاره دا
 تیده په پیت و له به رده م خویه وه ئه م دیره دووباره ده کاته وه- به
 ئومیدی ئه وه ی ئه و کچه گوئی له م وته یه بیت بیدوژیتته وه ده لیت:
 (یا رب قائلة یوماً ، وقد تعبت: کیف طریق الی حمام منجاب) ئای ئه و
 که سه ی رۆژیک ووتی: پێگای هه مامی (مه نجاب) له کوئی یه. به خوا
 ماندوو بوم.

پوژیک له پوژان له په نجه ره ی یه کیک له باله خانه که وه ده نگیک
 دیت و له وه لامی ئه و دیره دا ده لی: (هلا جعلت سریعاً إذا ظفرت بها
 حرزاً علی الدار أو قفلاً علی الباب) واته: ئه گه ر تو ده توویست ده ست
 دریتی بکه یته سه ری با پاسه وانیکت له ماله که دا دابنایه. یان
 قوفلیکت له ده رگا که بدایه. که گوئی بیستی ئه م وته یه بوو ئیترو
 هوشی لیبراو دیوانه بوو. به م چه شنه مایه وه هه تا ئه م دیره وشه
 کو تیه کانی ژیا نی بوو تا مرد..

وه ده گيرنه وه كه (سفیان الثوري) شه ويك به يانی ده گریا. لیانی
 پرسى: له ترسى تاوان ده گريئت؟ شه ویش پوشیكى له زهوى هه لگرت
 و، ووتى: تاوان له مه سوکتره. به لام له ترسى ئاخىر شه پى دا ده گريم.
 جا شه مه گه وره ترين شاره زای و دانای به. كه مروف له وه بترسیت
 كه تاوان سه رقائى نه کات و دوا کارى نه بیئت له کاتى مه رگ دا. و
 سه رنه نجام عاقیبهت شه پى کات.

وه (إمام أحمد) ده گيرنه وه كه له (إبي درداء) وه له کاتى
 سه ره مه رگ له هوش خوى چوو، کاتى به ئاگا هاته وه شه نایه تهى
 ده خوینده وه (وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ
 وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ.... الأنعام: ۱۱۰) واته "شه و کاتهى دل
 و چاوه کانیاى هه لده گيرنه وه. مه روه کو چۆن به كه مجار له سه ره تاوه
 باوه پریان نه هیناوه به گه وره یى خودا و راستى پیغه مه به ره ﷺ. ئیمه
 جارى وازیان لى ده هینین تا له سته م سه ركه شى خویاندا پۆچن.."

مه روه ها ده لیئت: ئاخىر شه پره ی شه مه تووشى شه و برواداران ه نابیئت
 كه دل و ده رونیان پاك و ساغ و باوه پریان دامه زراوه و ملکه چى و
 گوپراه لى خودا و پیغه مبه رن (د.خ) وه خه ريكى کارى چاکه و چاکه
 خوازین به لکو كه سانیک ده گريته وه. كه ئالوده ی تاوانه گه وره کان و
 سه رپیچی کارن و سورن له سه ر تاوانکارى و پشت کردن له
 ته و به کارى. كه شه مانه ده بنه نیچیری شه يتان و دارو ده سته ی و
 عاقیبهت شه پریان ده که ن.

پشت کردن له ئاین له پیناوى ئافرهت

(عبدالحق) ده لیئت: ده گيرنه وه له (مصر) دا كه سيك هه بوو
 به رده وام هۆگر و بانگ بیژى مزگه وت بوو هه موو نوێژيکى له مزگه وت

و ، به جه ماعت ئه نجام ده دا . جارێکیان چوو بۆ سه ر بلنډگزی
 مزگه وت (مناره) بۆ بانگ دان . له ته نیشته مزگه وته كه وه . مالهێکی
 گا ور هه بوو (مه سیحی) . له و کاته کچیکی شوخی ئه و ماله دیته
 حه وشه كه . کابراش له سه روی مناره كه وه ده ببینیت و شیت و شه یدای
 ده بیته پاسته خۆ داده به زیته خواره وه و مزگه وته كه به جی ده هیلتیت
 و ده چیته ماله گا وره كه . که که کابرا که ده بینیت که دیته ژووره وه
 پپی ده لیت: کابرا چیت ده وی؟ کابرا که ش ده لیت من ته نها تۆم
 ده ویت ! که که ش پپی ده لیت: بۆچی یه ..؟

کابراش ده لیت: چونکه تۆ منت شیت و شه یدا کردوه و دلمت
 داگیر کردوه .. !

که که ش ده لیت: من هه رگیز کاری ناره وات له گه ل ناکه م ..

کابراش ده لیت: من ده مه ویت بتخوازم و ماره ت بکه م ..

که که ده لیت: من کچیکی گا ور و نه سرانیم . تۆش که سیکی

مووسلمان . باوکم به هه چ شتوه یه ک نامدات به موسلمان ..

کابرا ده لیت: من ده به نه سرانی و گا ور به س تۆم ده نی .

که که ش ده لیت: گه ر ببیت به گا ور ئه و منیش پازی ده بم .

کابرا که بوو به نه سرانی " گا ور" وه پشتی کردله ئیسلام . وه له و

ماله دا مایه وه پیش ئه وه ی بیخوازیت هه ر له و پۆژه دا ده چیته

سه ربانی خانووی ماله که و ده که ویته خواره وه و ده مریت . وه

ده ستی ناگات به که که . و ئاینی خویشی له ده ستدا و قیامه تیشی

دۆراند .

.. وه هه روه ها ده لیت: ده گێر نه وه . که کابرایه ک هۆگری

براده ریککی ده بیته . وه زۆر تامه زووی ده بیته - خو شه ویستی ئه و

کەسە دل و دەرونی داگیر دەکات. تا وای لێهات لە تاواندا توشی
 نەخۆشی بوو. لە جیگە دا کەوت. وە ئەو برادەرە ی سەردانی
 نەدەکرد و نەدەهات بۆلای. خەلکی ئەم پووداوەیان بۆ باس کرد.
 ئەویش بەلێنی پێدان کە سەردانی بکات. ئەم هەوالەیان گەیانده
 کابرا نەخۆشە کە. لە خۆشیدا چاک بوووه وە زۆر دلخۆش بوو هەر
 باسی دەکرد و چاوەپوانی هاتنی برادەرە کە ی دەکرد.. لەم ساتانە دا
 بوو هەوالیان بۆ هیئا کە ئەو پیاوێ پاشگەز بوو تەو و نەهاتوو.
 هەوالدەرە کە ووتی. تا نیوێ پێگا هاتوو دواتر ووتی دەگە پێمە وە.
 منیش زۆرم لێکرد کە نەگە پێتە وە. ئەویش لە وەلامدا ووتی: ئەو
 پیاوێ بە هاتنی من دلخۆش بوو و لە لای خەلکی باسی کردووم و
 ناوی زپاندووم. منیش خۆم ناخەمە جیگە ی گومانێ خەلکیە وە
 نایەم. کابرا بە بیستنی ئەم هەوالە لە پەل و پۆ کەوت و بە تەواوی
 شێواو لە جیگادا کەوت. و نیشانەکانی مردنی لە سەر و چاویدا بە
 دیار کەوت. لەبەر خۆیە وە دەبووت:

أسلم يا راحة العليل ويا شفا الدنف النسخيل
 رضاك أشفى إلى فؤادي من رحمة الخالق الجليل
 واتە:

سەلامەت بێ ئە ی حەوینەرە وە ی نەخ—خۆش
 ئە ی چارەسەری جەستە ی دەردەداری تێکشکاو
 دلێ من هیئند تامە زرۆی پەزامە ندیت—
 زۆر زیاتر لە تامە زرۆی بۆ پەحمەتی خالقی جەلیل
 منیش ووتم: ئە ی فلان کەس لە خوا بترسە و یەکسەر بە جیم
 هیشت نەگە یشتە وە دەرگای مالهە کە یان و گویم لە فیزاحی مەرگی

بوو. جا په نا ده گرم به خوای گه وره له عاقبیهت خراپی.. و ناخر شه پی.

سزای نیرباز له دنیا و قیامت

تاوانی نیربازی له گه وره ترین تاوانه کانه. هر بویه ش سزاګه ی له گه وره ترین و سه خترین سزایه. چونکه هم تاوانه به پیچه وانه ی سروشتی مروتایه تیه.

جا نایه سزای نیربازی گه وره ترین و سه ختره یان سزای زینا. ؟
له م باره یوه زانیان جیاوازن و راوبوچونی تاییه تیان هه یه.

رای یه ګه م:

جا هه ندی له هاوه لآن و زانیان پییان وایه که سزای نیربازی زور سه ختر و گه وره تره له سزای زینا و کوشتن. جا نه نجامده ری خیراندار بیت یان په بن. له و هاوه ل و زانیان ی له سر هم راو بوچونه ن:

(أبوبکر الصديق و علي بن أبي طالب و خالد بن وليد و عبدالله بن زوبير و عبدالله بن عباس و جابر بن زيد و عبدالله بن معمر و الزهري و ربیعة بن أبي عبدالرحمن و مالك و أسحاق بن راهوية و امام أحمد له پوخترین بوچونیدا وه امام الشافعی له یه کی له بوچونه کانیدا) .

رای دووهم:

وه هه ندیکی تر له زانیان پییان وایه سزای نیرباز هاوشیوه ی سزای زینایه. له وانه : (عطاء بن أبي رباح، حسن البصري، وسعيد بن المسيب ، ابراهيم النخعي، وقتادة الاوزاعي، وشافعی له پواله تی پریازده که یدا ، والأمام احمد له یه کیکی تر له بوچوونه کانیدا، وأبو يوسف ومحمد.)

رای سییه م:

وه ئهوانه‌ی که پیاوان وایه سزای نیربازی که مته له سزای زینا
ئهوانیش بریتین له: (حاکم و أبو حنیفه) .

وه له درێژه‌ی هینانه وهی به لگه بۆ بووچوونه کانیان ده لێن: ئهم
تاوانه سه رپێچی ویاخی بوونه، خواو پیغه مبه‌ری خودا هیچ جوړه
سزایه زکیان بۆ دیاری نه کردوه، ته‌نها سزای "التعزیر" نه‌بیّت.
هاوشیوه‌ی خواردنی گۆشتی مردوو و خواردنه وهی خوین گۆشتی
به‌رازه .

هه‌روه‌ها ده‌لێن: ئهم تاوانه له ئه‌ندامێکی جه‌سته‌ی مروفدا ئه‌نجام
دراوه‌که زۆر ناشیاو ناسروشتی یه، به‌لکو ئه‌مه ته‌نانه‌ت لای ئاژه‌لێش
قیژه‌وونه ، وه‌هه‌دی له‌سه‌ر نی یه وه‌ک جووت بوون له‌گه‌ڵ گویدریژو
شتی تر دا.

هه‌روه‌ها له‌دریژه‌ی به‌لگه هینانه وه‌دا ده‌لێن: له‌ بئه‌ماکانی
شه‌ریعه‌تا هاتوه ئه‌گه‌ر تاوانێک سروشته‌که‌ی پالنه‌رو ته‌بیعه‌تیکی
چه‌سپاو بیّت، ئه‌وا هه‌دی له‌سه‌ر نی یه، وه‌ئه‌گه‌ر به‌ته‌بیعه‌تیکی
خوازاوه‌وه ئه‌نجام درابێت ئه‌وا هه‌دی له‌سه‌ره . هه‌ر بۆیه ده‌بینین
زیناو دزی ومه‌ی خواردن هه‌دیان له‌سه‌ره . به‌ده‌ر له‌ئه‌نجام دانی
خواردنی گۆشتی مرداره‌و بوو وه‌خواردنه وهی خوین و خواردنی گۆشتی
به‌راز .

وه‌هه‌ر له‌م سۆنگه‌یه‌وه ووتویانه: هه‌دی یه له‌سه‌ر جووت بوون
له‌گه‌ڵ ئاژه‌ل و خواردنی گۆشتی مرداره‌وه‌بوو، که‌چی له‌به‌رامبه‌ردا
خوا‌ی گه‌وره جووت بوونی پیاو بۆ پیاو "نیربازی" زۆر به‌قیژه‌ون
پیناس کردوه، وه‌به‌هه‌مان شیوه‌ش بۆ پیاویک داوا بکات پیاوانی تر

بینه لای و کاری سینکسی له گه لدا بکن، به پېچه وانه ی زیناوه که هر دوولا حز به و کاره ده کن وده یخوازن.

وده ده لاین: جا نه گریه کیک له و دوو که سی هاوړه گز چيژی له یه کتری وهرگرت، نه و احه ددیان له سهر نی یه. بۆنونه نه گریه دوونافره ت چيژیان له یه کتری وهرگرت.

به لام زۆرینه ی هاوه لان وپیاوچاکان کوکن له سهر پاوېچوونی یه که م وه له م باره یه وه ده لاین: تاوانی نیربازی گه وره ترین وقیزه و نترین جوړی تاوانه مرقایه تی به خو یه وه بینیبیت له پاش بی باوه پی. ته نانه ت دوور نی یه زور گه وره تربیت له تاوانی کوشتنیش.

وه هه روه ها ده لاین: هیچ پېړیک وگه لیک له پیش گه لی "لوط" دا نه بووه به م کاره قیزه ونه گیروده و سهرقال بوو بیتن، هر بویه خوی گه وره به سه خترین وتوندترین شیوه سزای دان. که له پیش وپاشی نه مانه هیچ گه لیک تر به م شیوه یه سزا نه داوه که هه موو شیوه و شیوازه کانی سزاو تیاچوونی تیدا کوکړنه وه هر له سزای به هیلاک بردن ویه ردباران کردن و"اته له ناسمانه وه به ردی باران به سهریاند" وه به ناخی زه ویدا نغروی کردن وشارو گونده کانیا ن هه لاوگړکردن به ناخی زه ویدا بردیانیه خواره وه کردیانه پند وعیبره ت بۆ هه موو جیهان، چونکه جوړه تاوانیکیان نه نجام نه دا که زه وی له هه ژمه تدا خه ریک بوو له ت ده بوو، وه سه رجه م فریشته کان به ره و قولای ناسمانه کان هه لاهاتن له ترسی نه و دیمه نه شازه وناشیرینه ی که ده یان بینی. زه وی شکاتی حالی لای خوی گه وره کرد وه چیاکان خه ریک بوو وردوخاش ده بوون. جا کوشتنی که سیك باشتره له وه ی که نیربازی له گه لدا بکریت، هه تا نه و کاته ی به سته م دیده ده کوژریت شه هید

دەبیّت و سودمەندی قیامت دەبیّت. بەلام ئەگەر ئەو کارەى پى کرا
ئەوا بەهەموو شىوازەکان کوشستووئەتى، کوشستنى کەرەمەت
وشکۆمەندی مەردایەتى وجوامىرى. وەبەلگە لەسەر ئەم ووتانە ئەو یە
کە سزای کوشتن واتە بکوژ دەکەوێتە سەر خزم وکەس وکارى کوژراو
یان لى خوش دەبن یاخود دەیکوژنەو یاخود خوینی لى دەسینیت
وئاشتەوايى دەکەن.

بەلام ئەمانە هىچى نىرباز ناگرێتەو، بەلکو کۆدەنگیەك هەیه لە
هاوەلان و زۆرینەى زانیان کە کوشتن بەتەنها سزای نىربازییە،
هەرەکو لەفەرمودەى پێغەمبەردا هاتووە. کەهەموو هاوەلان و خەلیفە
پاشیدینەکان کاریان پى کردووە. وەسەلماووە کە (خالد بن الولید) رضی اللہ عنہ
لە چواردەورى گوندیشینەکانى عەرەب پیاویکی دۆزیوەتەو کە
هاوشیوەى ئافرەت شوودەکاتو پیاوان دەچنە لای. هەربۆیە لە
نوسراویك ئەم باسە پەوانەى خەلیفە (ابو بکرى صدیق) رضی اللہ عنہ دەکات
کەچى دەربارەى ئەم حالەتە بکەن. خەلیفە أبو بکر پراویژى بە
زۆرینەى هاوەلاکان کرد لە نىوانیاندا پراوۆچوونى (على بن أبى
طالب) رضی اللہ عنہ لەهەر هەموویان توندوتیژتر بوو، کە دەبیوت: لەهەموو
جیهاندا تاکە گەلیك ئەم بەدپەشتیەى ئەنجام داو لەلای هەمووانیش
ناشکرایە کە خوای گەرە چى بەسەردا هیئان، جا پیم وایە ئەو کەسە
بسووتیتریت. خەلیفە "أبو بکر" رضی اللہ عنہ "لەو لەمدا پراوۆچوونەکەى "على"
پەسەند کردو بۆ "خالد" ی ناردەو، ئەویش بەو کارە هەستا.

و (عبدالله بن عباس) رضی اللہ عنہ پى وایە: ئەو بەد پەشتیە لەسەر ووى
بەرزترین خانووى ئەوشارەو بەربدریتە خوارەو پاشان بەردباران
بکریّت. و ئەم بۆچوونەى لەو سزایەو وەرگرتووە کە خوای گەرە

سزای گهلی "لوط" ی پیدابوو. وه "عبدالله" نهم فهرموده یه
 گپراوه ته وه که پیغه مبه صلی الله علیه و آله فهرمویه تی: (من وجد تموه یعمل عمل
 قوم لوط فاقتلوا الفاعل والمفعول به) ^۱ واته: هر کاریکی نیربازیتان
 بینی، بکرو پیکراوه که بکوژن.

هر وه ها ده لَین سه لمینراوه که پیغه مبه صلی الله علیه و آله ده فهرمیت: (لعن
 الله من عمل عمل قوم لوط، لعن الله من يعمل عمل قوم لوط، لعن
 الله من عمل عمل قوم لوط.) ^۲ واته: خوای گه وره نه فره تی له و
 که سانه کردووه که کرده وه ی گه لی "لوط" ده کات، خوای گه وره
 نه فره تی له و که سانه کردووه که کرده وه ی گه لی "لوط" ده کات،
 خوای گه وره نه فره تی له و که سانه کردووه که کرده وه ی گه لی "لوط"
 ده کات.

لیردها پیغه مبه صلی الله علیه و آله سی جار له یه که فهرموده دا نه فره ت له زینا کار
 بکات، هر چه نده نه فره تی له بریکی زوری تاوانه گه وره کان کردووه
 ، به لام ته نها له یه که جار تی نه په پیوه، که چی سی جار نه فره ت له
 نیربازان ده کات.

جا له پرووی سزای نه و تاوانه وه سه رجه م هاوه لان کۆک و هاوده نگان
 له سه ر کوشتنی نیرباز، به لام ناکۆک بوونه له شیواز و چۆنیه تی
 کوشتنه که ی. هر چه نده هه ندی له خه لکی به هه له له مه گه یشتون
 وایان زانیوه جیاوازی بوونه له سه ر حوکه که ی، نه خیر له پاستیدا ته نها
 ناکۆکیان له سه ر شیوازی کوشتنه که ی بووه.

^۱ - نهم فهرموده یه (حسن) ه، (ترمذی: ۱۴۵۶) و (ابوداود: ۴۴۶۲) و (ابن ماجه: ۲۵۶۳) وه
 (البانی) به (حسن) ی داناوه.

^۲ - نهم فهرموده یه (صحیح) ه، (احمد: ۳۰۹/۱) گپراویه تیه وه.

وهدد لَين: گهر تيبينى ئەم ئايەتە پىرۆزە بکەين که دەفەرمیت:
(وَلَا تَقْرُبُوا الزَّوْجَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا... الإسراء: ۳۲)
واتە: ھەرگیز نزیك نەکە ونەو ھە زینا وھۆکارەکانی بەروزینا پۆیشتن،
چونکہ بەپاستی ئەو تەواوینکی گەورەییە پێچکەییەکی ھەلەو
ناپەسەندە.

ھەروەھا سەبارەت بەنێربازە دەفەرمیت: (أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا
سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ... الأعراف: ۸۰) واتە: ئایا ئێوە کاری
فاحیشە و خراپەکاری و ئارەزووبازی ئەنجام دەدەن بە شێوەیەک کە
وتنە وھاوشێوەتان نەبوو ھەڵبەت مەژوو و جیھاندا.

جا تیبینی جیاوازی نێوان ئەم دوو ئایەتە پىرۆزە بکە، خوای
گەورە ھە ئایەتی یەكەمدا زینای بەیەكێك ھە جۆرەکانی فاحیشە
دەداتە قەلەم، بەلام ھە ئایەتی دووھەمدا سەرچەم ناوی فاحیشەى ھە
نێربازیدا کۆکردۆتەو.

واتە پوختەى فاحیشە بریتی یە ھەم بەدکاری بەدپەشتیە واتە
نێربازی، چونکہ ناشیرینی و قیژەونی ئەم بەدکاریە زۆر ناسراو
و ھەموو کەسێك دەیزانی. وەئەمە ھاوشێوەى ووتەى فیرعەونە
کە ھەم ئایەتەدا ھەردەكەوێت: (وَفَعَلْتَ فَعَلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ...
الشعراء: ۱۹) واتە: ئەو ھەندە کارەكە دیارو ناسراو بەخراپە، ھەموو
کەسێك دەیزانی. چیت کردوو.

ھەروەھا خوای گەورە ھەربارەى ئەم بەد پەشتیە دەفەرمیت:
(مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ... الأعراف: ۸۰) واتە: کەس
لەپیش ئێوە ئەم بەد پەشتیەى ئەنجام نەداو. پاشان دێتە سەر
دەست نیشان کردنى ئەو بەد پەشتیەى کە شەرمەزارترین

و پيسواترين كاره كه مرؤفايه تى به خويه وه بينيبيتي كه ده فهرميّت:
 (إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ... الإعراف: ۸۱) واته: ئتوه ده چن پياو له پياو
 ماره ده كه ن وده چنه لای يه كتری.

پاشان مه به سستی ئه و كاره چه په له يان بۆ ده خاته پوو كه نيزبازی
 يه. وه ئه م كاره ده بيته مايه ي ده ست به رداربوون له هاوسه رگيری
 و پشت گوي خستنی هاوسه ره كانيان كه له م پرؤسه يه دا واته
 هاوسه رگيری و جووت بوونيان پيرؤزترین و پيرؤزارترین دروست كراوی
 خواي گه و ره ديته بوون كه مرؤفه، كه چيني پيغه مبه ران و پياو چاكانی
 تيدايه، جگه له ده ست خستنی ژيانتيكي ئاسوده يی چيژو خوشی بۆ
 هه ردوولا، كه له تكانی شهرم ونه مانی شكۆمه ندى مرؤفه، مه گه ر خودا
 خوی بزانيّت چهند خراپه ي مه ترسيدار هه يه له م به د پره وشتیه دا.

جگه له هه موو ئه مانه نيزبازی پيچه وانه ي سروشت وپاكی و بى
 گه ردی مرؤفايه تى و ژيانه كه له سه رى په روه رده بوونه، كه سه رجه م
 بوونه وه ريش له سه ر بنه ماي نيزومى دروست بوونه. كه ئه مان به م
 كاره يان مرؤفه له پيرؤز پله وپايه ي به رزی وپاكیو شكۆمه ندى داده گرته
 پيرزی كه متر له ئاژه لآن. له هه مان كاتدا سروشت و فیتره تى مرؤفايه تى
 پيچه وانه و ئاوه ژوو ده كه نه وه، هه ربۆيه خواي گه و ره شارو
 خانووه كانيانى سه روزيتركردو به ناخى زه ويدا بردوونى.

دواتریش خواي گه و ره باس له وه ده كات كه به م تاوانه يان
 سنووريان شكاندووه و زيا ده په ويان كردووه له تاواندا، كه ده فهرميّت:
 (بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ... الإعراف: ۸۱).

جا به راوردیك بكه ئايه ته كه له تاوانی زینادا شتی له م شيوه يه
 هاتووه؟! پاشان خواي گه و ره به ده سته ئايه تى پيرؤز

ناوزه ردیان ده کات وکه هیچ پیږیک وگله لیک بهم
 چه شنه سه رکونه و ناشیرین نه کراوه که ده فـه رمیت:
 (وَتَجَبَّاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ... النبیاء: ۷۴) واته:
 نیمه پیغه مبر"لوط" مان پزگارکردن له وشاره ی که دانیشتوانه که ی
 کاری پیسیان نه نجام داوه..... (إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ
 فَاسِقِينَ... الأنبیاء: ۷۴) واته: به راستی نه وان پیږوکه لیکي سته مکارو
 خراپه و به دره وشت بوون.

(رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ... العنکبوت: ۳۰) واته:
 خودایه سه رکه و تووم که به سه ر نه وگله ی که خراپه کای
 بلاوده که نه وه... وه ته نانه ت فریشته کانیش به سته مکاران ناوی
 ده بن: (إِنَّا مُهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ...
 العنکبوت: ۳۱) واته: نیمه هاتووین خه لکی نه وشاره به هیلک به رین
 وشاره که کاول بکه ین چونکه دانیشتوانه که ی سته مکارن.

ته نانه ت کاتیک حه زره تی ابراهیم"س.خ" ده یه ویت به رگریان لی
 بکات وله سه ر نه وسزایه بدویت ، فریشته کان پیگری لی ده که ن
 وده لین مؤلت وده رفه رتی گفتوگو کردن له سه ر نه م کاره نه ماوه
 وه سزای خودا بویان به پیوه یه. (يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ
 جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ... هود: ۷۶) .

ته نانه ت پیسی وچلیسی نه وگله له نه ناستیکدا بوو که هیچ
 که سیک له ده ستیان ده ریا ز نه ده بوو له م کاره دا. وه کاتیک هه والیان
 بیست که چه ند پیاویکی پوخسار جوان میوانی حه زره تی "لوط" ن
 راسته وخو هیږشیان هیږنایه سه ر ماله که ی و ویستیان ده ست دریژی
 بکه نه سه ریان له دیمه نیکی نه وپه ری بی شه رمیدا. به ناچار ی

حه زره تی "لوط" له میانه ی بهرگیری کردن گفتوگو کردنی له گه ل میوانه به پریزه کانی که چه کانی خوی پیدان گهر به شیوه یه کی راست و دروست ماره یان بکه ن و بینه هاوسه ریان، به لام ده ست دریژی نه که نه سه ر میوانه کانی وشه رمه زاری نه که ن. ئایا ئیوه پیاویکی مه ردو جوامیترتان تیدا نی یه ؟

(يَا قَوْمِ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِي ضَيْفِي أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ... هود: ۷۸) .

به لام له وه لامدا زۆر بی شه رم و سه رکه شانه مه به ستی گلاوی خویان ده خه نه پروو، که ده لێن ئیمه هیچ مافیك ومه به ستیكمان کچه کانت نی یه، وه تو باش ده زانیت که ئیمه چیمان ده ویت وکیمان مه به سته. (لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَسَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ... هود: ۷۹) .

حه زره تی "لوط" زۆر مهردانه تا سه ر ئیسقان بهرگیری له میوانه کانی ده کرد له ژیر فشاری گه له که ی وناچاری و بی ده رفه تی به ئاخ وکه سه ریکی زۆره وه ده لیت: (قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ... هود: ۸۰) واته: پێیانی ووت: خۆزگه من هیزیکم ده بوو، یان له خۆتان هاوکاریکم ده بوو یاخود په نایه کم شک ببردایه هه تا هانام بۆ ببردایه وتۆله م لیتان بکردایه ته وه .

جا میوانه کانی که نیردراوی خوای گه وره بوون له سه ر پوخساری پیاوان هاتبوون. راستی ومه به ستی هاتنه که یان بۆ "لوط" ئاشکرکرد وهیوریان کرده وه که نه وان ناتوانن ده ست بگه یه ننه ئیمه. (قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصْلُوا إِلَيْكَ... هود: ۸۱) .

پاشتر پییان راگه یاند که سزای خوی گه وره به پیره یه بۆ ئەم
 گەلە سته مکاره، وه کات وساتی ئەم سزایه یان پی راگه یاند، هه روه ها
 لیستی رزگار بووه کانیا ن پیدایه له سزایه. که پیری باوه پدارانه جگه
 له هاوسه ره که ی که تیا چوو ه کانه به نهینی ده بیست شار چۆل بکه ن:
 (فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَمْرُكَ إِنَّهُ
 مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ
 بِقَرِيبٍ... هود: ۸۱).

جا هه زه ته ی "لوط" ویستی زووتر کاره ساته که پیش بخات، به لام
 فریشته کان پییان راگه یاند کاتی سه عاتی سفر زۆد نزیکه بۆئه و
 پروداوه. جاماوه ی ده رچوونی یارانی "لوط" له و شاره و ویران بوونی
 ته نها ماوه ی نیوان به ری به یان و خۆره له اتن بوو چیتر نه و شاره بۆ
 یه کجاری خاپوور کراو سه ره و ژیر کرایه وه.

له پیشدا خوی گه وره فه رمانی به هه زه ته ی "جبریل" دا که
 فریشته ی نزیک ی خودایه، به وه ی که له ره گ و پیشه وه نه و شاره
 هه لکه نیست و به روه قولای ناسمانه کان بیانات، ته نانه ت فریشته کانی
 ناسمان گوئیان له وه پینی سه گه کان وزه پینی ده نگ ی گویدر ژه کانیا ن
 بوو، نه وه نده به رز کرایه وه به سه روو ژیری به ناخی زه ویدا بران. (فَلَمَّا
 جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَلَىٰهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَابًا مِّن
 سَحَابٍ... هود: ۸۲).

پاشتر به ردمان باران به سه ریاندا، وه کردمانه نمونه و په ندو
 عیبه رت بۆ سه رجه م مرقایه ته ی، ته نانه ت شوینی کاره ساته که شمان
 کرده سه ره پیی کناروان چییان و پیبواران تا به بینینی
 شوینه واره که یان په ندو عیبه رت وه ریگرن. (إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ

لَلْمُتَوَسِّمِينَ * وَإِنَّهَا لَبَسِيلٌ مُّقِيمٌ * إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ...
 (الحجر: ٧٥-٧٧) واتە: ئەم بەسەرھاتە بەلگەو پەندووعیبرەتە بۆ
 کەسانێک کە پەندو ئامۆژگاری وەرگیرن، بەتایبەتی شوێنەواری ئێو
 پووداوە لەسەر پێگای کا روان چییانە تا هەمووان پەندی لێ
 وەرگیرن. وەئەمە بەلگەیە بۆ برپاداران کە خوای بەھێزیتان چۆن
 تۆلە دەسێنێت.

سەرکەشی و گومپایی و ئارەزووبازی ژیری شیواندبوون، بینایی
 کوێر کردبوون، دل و دەرونیانی پەردەپۆش کردبوو، زۆر لە ئاژەل
 ئاست نزم و کەمتر بوون تا بەو دەردە چوون. کە بەهەمیشەیی شادی
 نیو ژانە لاکنی دۆزەخ بوون و لەنیو ئاگرو سزاو سوتاندا بیری ئێو
 چێژو خوشیەیان دەخړیتەوێ کە چی بەدپەوشتیەکیان ئەنجام داوە.
 (اَصْلُوْهَا فَاصْبِرُوْا اَوْ لَا تَصْبِرُوْا سَوَاءٌ عَلَیْكُمْ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ
 تَعْمَلُوْنَ... الطور: ١٦) واتە: پۆبچن لەنیو ئاگری دۆزەخدا، جا خۆپاگر
 دەبن لەنیو ئاگری دۆزەخدا یان خۆپاگر نابن هەروەک یەك وایە،
 دلنیا بن ئەمە تۆلەیی بەدپەوشتیەکەتانە کە ئەنجامتان داوە
 لەدنیادا.

پاشان خوای گەورە لەسیاقی ئایەتە کەدا، وەپاش گێڕانەوێ
 وردەکاریەکانی ئێو کارەساتە، بەشیۆەیهکی هەپەشە ئامیز
 پوودەکاتە ئەگەری دووبارە بوونەوێ ئەم کارەساتە گەر بێتو
 هاوشتیۆە هاوکارانی ئێو بەدپەوشتیە سەر هەڵداتەوێ لە نیو
 ئادەمیزاد دا. کە دەفەرمیت: (وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ... هود: ٨٣)
 واتە: ئەم سزاو کارەساتە دوور نی یە دووبارە ببیتەوێ،

به دووباره بوونه وهی خودی نه و تاوان وکاره ساته ی گه لی "لوط" له نیو
مرؤفایه تیدا.

گفتوگۆیه ك له سه ر به لگه كان

گفتوگۆیه ك له سه ر به لگه ی نه و كه سانه ی كه پێیان وایه سزای
نێربازی كه مته له سزای زیناکاری.

نه وان پێیان وایه كه: نێربازی تاوانیکه و سه رپێچی یه كه خوای
گه وه هیه سزاو هه دیکی بۆ دیاری نه کردوه.

له وه لامدا ده لێین: له چه ند پوویه وه شیکای نه م بۆچوونه
ده كه یین:—

۱. پێغه مبه ری ئازیز ﷺ به یامبه ری خودایه و پۆشنکارو شیکاری
فه رمانه کانی خوای گه وه یه، جا سزای نه م تاوانه به لای
پێغه مبه ری خوداوه بریتی یه له کوشتن، وه ك له چه ند فه رمووده یه ك
پوونمان کرده وه. جاهه رچه نده له قورئاندا ده قیك نه هاتوه
له سه ری، به لام له سونه تدا سه لمیتراره.

۲. نه گه ر پێتان وایه له م بابه ته دا سونه ت وه رناگیریت، كه واته ناكریت
به ردباران كردنی زیناکاریش بکړیت، چونكه ته نها له سونه ت
وفه رمووده کاند هاتوه. وه نه گه ر ووترا به ردبارنکردنی زیناکار
وه ك ده ق له قورئاندا نه هاتوه، به لام حوكمی هه ر ماوه، چونكه
ئایه ته كان وه ك ده ق نه سخ بوونه ته وه نه ك وه ك حوكم. نه وا
ده لێین: كه واته ناڤیت هه د له مه ی خۆر بدریت!!

۳. په دکردنه وهی به لگه یه کی دیاری کړاو، واتای په دکردنه وهی
سه رجه م به لگه کان نی یه له کاتیکدا نه و به لگه یه ی ئیوه پشتی پی
ده به ستن، ئیمه هه لمان وه شانده وه!

به لام نه و ووته یه ی که ده لیت: نه م تاوانه به کاره ینانی کاری
سیکسی یه له نه ندام وشوینیکي جه سته ی مروځ که له گه ل سروشتدا
ناگونجیت وخوازاو نی یه، وه هاوشیوه ی لای خوی گه وره وه ک چوونه
لای ناڅه ل ونافره تی مردوو وایه، که خوی گه وره لای په سندن نی یه.
له وه لاما ده لیت: _

أ. نه مه قیاسیکي ناپه وایه، به ده قی فهرمووده ی پیغه مبه ر
وکړه نگی هاوه لان په دکر اوته وه.

ب. قیاس کردنی جووت بوون له گه ل کوپیکي جوانکيله که فیتنه و
ناشوبه که ی له سه رووی جووت بوونه له گه ل گویدریتو نافرته ی
مردوودا، نه مه خرابترین قیاسه.

ج. نه م ووته یه له گه ل سروشتدا ناگونجیت وه لای خوی گه وره
په سندن نی یه وپړه ده کړتیه وه، چونکه هر کاریک خدا پتی
په سندن نه بیت له گه ل خودی سروشتی مروځدا ناگونجیت ومه ر
نی یه سزای له سه ر نه بیت. نه مه هاوشیوه ی نه نجامدانی کاری
سیکسیه له گه ل دایک وخوشک وکچدا. که سزاکی کوشتنه.

جا نه مه یه کیکه له پاکانی (أحمد) وپاوبو چوونی (اسحاق بن
راهویه) و پیړیکي زور له "اهل الحديث"، جا نه و که سه کوپیت یان
پیاو.

وه (ابوداود) و (ترمذي) له (براء بن عازب) ده گپړنه وه
که ده لیت: (لقيت عمي ومعه الراية، فقلت الى أين تريد؟ قال: بعثني

رسول الله ﷺ الى رجل نكح امرأة أبيه من بعده ان أضرب عنقه واخذ ماله.)^۱ واته: براء ده لیت: مامم پیگه یشت ده بینم ئالایه کی به ده سته وهیه ، پرسیم بۆ کوئی ده چیت؟ ووتی: پیغه مبه ری خودا ناردومیتی بچم کابرایه ک بکوژم وماله که شی بهینم ، چونکه له دواى مردنى باوکی باوه ژنى خوی ماره کردوته وه.

وه (ترمذي) له سهر ئهم فهرمووده یه ده لیت: ئهم فهرمووده یه "حسن" ه، وه (جوزجان) که ده کاته مامی "براء" ده لیت: ئهو پیاوه ناوی (حارث بن عمرو) ه.

وه له (سنن ابی داود) و (ابن ماجه) دا هاتوه له فهرمووده ی "ابن عباس" که پیغه مبه ری خودا ﷺ فهرموویه تی: (من وقع علی ذات محرم فأقتلوه)^۲ واته: هه ر که سیك کاری سیكسی له گهل مه حره میکدا ئه نجام بدات، ئه وای بیکوژن.

هه روه ها ده لئین کابرایه کیان گرتبوو هینایان بۆلای "حجاج" که سه لمینرابوو ده ست درپژئی سیكسی کردوته سهر خوشکه که ی، "حجاج" فهرمانی دا به به ند کردنی وه فهرمانی دا که بیرسیت له هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ که سزای ئهم تاوانباره چۆن بدریت. جال له (عبدالله بن مطرف) یان پرسى که هاوه لای پیغه مبه ر ﷺ بوو، ئه ویش ووتی: گویم له پیغه مبه ر ﷺ بوو ده یفه رموو: (من تخطى حرم

^۱ - ئهم فهرمووده یه (حسن) ه، (احمد: ۲۹۵/۴) وه (ترمذي: ۱۳۶۲) وه (ابو داود: ۴۴۵۷) گنراییانه ته وه.

^۲ - ئهم فهرمووده یه (ضعیف الاسناد) ه، (احمد: ۳۰۰/۱) وه (ترمذي: ۱۴۶۲) وه (ابن ماجه: ۲۵۶۴) گنراییانه ته وه. بروانه (الاروا: ۲۳۴۸-۲۳۵۲)

^۳ - مه حره نه مانه ده گریته وه: (دايك، باوه ژن، خوشك وكچ، كچه زه، خوشكه زه، كوره زه، پررو دايره "نهك"، خوشك ودایك له شیر هوه ، خه سوو).

المؤمنين فخطوا وسطه بالسيف.)^١ واته: ههركه سيك هيللى ناموسى
باوهردارانى شكاند، ئەوا به شمشير بيكوژن و وهله ناوه پاسته وه دوو
له تى بكن.

جا ئەمه باس له جوړىكى ترى كوشتن دهكات كه تاييه ته، به لام
ههركه سيك بزانييت كه حهرامه چوونه لاي كچ يان دايك، ئەوا هه
بريتى به له كوشتن، واتا هاوشيوه ي نيربازى به.

پوخته ي وردبيني له بواره دا:

يان ده بييت به لگه بهينيتيه وه له سه ههردوو بابته كه و به قياس
كردن پاستى ههردوو بابته كه دهخاته پوو.

وه سه رجهم موسلمانان كوودهنگن له سه نه وه ي ههركه سيك زينا
له گه له مه حه رميكا بكات ئەوا هه ي له سه دروست ده بييت، به لام
له چوونيه تى وشيووازي هه ده كه ناكوژن كه ئايا كوشتنه له هه مو
حاله تيكا، يا خود هه ده كه ي ته نها وه كو هه دي زينا به ؟

دوو پير له باره وه ده ده كه ون: _

هه ريه كه له ئيمامى "شافعى ومالك وأحمد" پييان وايه، هه ده كه ي
هاوشيوه ي هه دي زينا به.

به لام "أحمد" له يه كيك له بوچوونه كانيدا، وه هه روه ها "إسحاق" و
كو مه ليكي تر پييان اويه: كه هه ده كه كوشتنه له هه مو حاله تيكا،

^١ - نهم فەرموودەيه (ضعيف الأسناد)، (المبشي في الجمع: ٢٦٩/٦) دا هتاوتى. وه ده داته
پال (طبراني) وه ده ليت: جگه له (وفدة بن قضاة) نه بييت پياوه كانى نهم فەرموودەيه هه مو يان
متمانە دارن. وه (بخارى) له صحيحه كهيدا ده گيرته وه كه پتقمهر ده فەرميت: (من زنى باخته
فحده حد الزاني) واته: ههركه سيك زينا ي له گه له خوشكه كه ي كرد، ئەوا هه دي وه هه
زينا به. وه (الحافظ) ده ليت: (أحمد) يش پى وايه، به لام زورينه ي زانايان پييان وايه نه مه
حه رامه، به مه رجيك زانييتى كه حه رامه پيشتر.

ههروهه ها كۆدهنگن كه له ژێر ناوی خواستن وماره كردندا ئهم كاری زینایه ی ئه نجام داییت و بیشزانیت كه هه رامه ، ئه وا هه ددی لی دهرییت، ته نها (ابو حنیفه) نه بییت ،كه پیتی وایه له ژێرناوی ماره كردندا بییت ئه وا هه دده كه ی له سه ر ده كه ویت.

به لام ئه وانه ی تر كه دژی ئهم بۆچوونه ن ده لێن: به ئه نجام دانی ئهم تاوانه له ژێر ناوی ماره كردندا ئه وا دووچار تاوانه كه ی گه وره تر كردوه ، دووشتی نا په وای گه وره ی له یه ك كاتدا ئه نجام داوه ، كه ئه ویش تاوانی نا په وایی گریبه سستی مارییه كه یه ، وه تاوانی نا په وایی زینا كه یه . جا به چ شیوه یه كه ئه و هه دده ی له سه ر لاده چیت؟ به كۆكردنه وه ی ماره كردنیکی نادروست و تاوانی زینا كاری؟!

به لام سه باره ت به جوت بوون له گه ل ئافره تیکی مردوو، ئه وا دووچۆر بۆچوون هه یه كه له پێباز و مه زه به ی "أحمد" و كه سانی تر هه یه . یه كه م و به ناویانگترینیان ئه وه یه كه : هه ددی له سه ر دروست ده بییت ، كه ئه مه ش و ته ی "اوزاعی"یه ، چونكه ئه نجام ده ری ئهم تاوانه دووشتی گه وره ی كۆكردۆته وه كه بریتی یه له پوشاندنی شكۆمه ندی مردوو یه ك، وه هه روه ها ئه نجامدانی تاوانی زینا كاری.

جوت بوون له گه ل ئاژه لدا

جوت بوون له گه ل ئاژه لدا یه كێكه له تاوانه قیژه و نه كان ، وه زانیان سه باره ت به م تاوانه سی پابۆچوونیان هه یه كه ئه وانیش ئه مانه ن: _
 ١. حوكمه كه ی بریتی یه له ته می كردن و سه رزه نشت كردنی، وه هه ددی له سه ر نی یه ، ئه مه پابۆچوونی هه ری هه ك له : (مالك ، ابو حنیفه ، شافعی له یه كی له بۆچوونه كانیدا ، إسحاق) .

۲. حوکمی ئەم کاره وه کاری زینا وایه دارکاری ده کریت ئەگەر
په بهن بیت، وه بهر دباران ده کریت ئەگەر خیزاندار بیت، ئەمه
پاوبۆچوونی "حسن" ه.

۳. حوکمی ئەم کاره وه کاری نیربازی وایه، ئەمه یه کیکه
له پاوبۆچوونه کانی (أحمد) .

وه دهست نیشان کردنی جوړی سزاوچه دده که دوو پاوبۆچوونی تر
هیه که نایا سزای کوشتنه؟ یان وه ک زیناکار مامه لای له گه لدا
ده کریت؟

وه نه وانه ی که پێیان وایه سزا که ی بریتی یه له "کوشتن" ئەم
فهرموده یه "ابو داود" ده گێر نه وه له (ابن عباس) که پێغه مبه رحه ﷺ
فهرموویه تی: (من أتى بهيمة فأقتلوه وأقتلوه معها). 'واته: هر
که سیك جووت بوو له گه ل ناژه لکدا، نه واهه ردوکیان بکوژن "ناژه ل
وکه سه کهش".

وه ده لێن: ئەم جووت بوونه به هیچ شی وه ک دروست نی یه ، هه ربویه
سزای کوشتنه وه ک نیربازی.

به لام نه وانه ی که پێچه وانه ی ئەم بۆچوونه یان هیه ده لێن: ئەم
فهرموده یه "صحيح" و دروست نی یه وکاری پێ ناکریت.

وه (اسماعيل بن سعيد الشانجي) ده لێت: له م باره یه وه پرسیم
له "أحمد" وتی: بی دهنگ بوو... وه فهرموده که ی "عمرو بن أبي
عمرو" ی لا دروست و صحیح نه بوو.

¹ - ئەم فهرموده یه (حسن)، (أحمد: ۲۶۹/۱) وه (ابوداود: ۴۴۶۴) وه (ترمذی: ۱۴۵۵) وه ده لێت لای زانیان کار به مه ده کریت، که نه مهش وتی (أحمد وإسحاق) ه.

وه (طحاوي) ده‌لّیت: ئەو فەرمووده‌یه لاوازه "ضعیف"، وه‌ه‌روه‌ها فەرمووده‌و گێڕانه‌وه‌که‌ی "ابن عباس" یش دروست نی‌یه، ه‌ه‌ر بۆیه فەتوای د‌ه‌دا به‌وه‌ی که‌ ه‌ه‌ددی له‌سه‌ر نی‌یه. وه "ابو داود" یش ده‌لّیت ئەم بۆچوونه فەرمووده‌که لاواز "ضعیف" ده‌کاته‌وه.

جا قیاس کردنی جووت بوون، ئەوا زۆر له‌یه‌که‌وه دوورن و قیاسی‌کی ته‌واو نا‌په‌وايه...

له‌ نێوان نێربازی و پانپانۆکی دا "السحاق"

ه‌ه‌ندێ جا تاوانی نێربازی قیاس ده‌کرێته سه‌ر تاوانی پانپانۆکی "السحاق"، که ئەم قیاسه نا‌په‌وايیه‌کی ئاشکرای تێدايه، چونکه تاوانی نێربازی واته‌ دووپیاو یاخود دوو کوپ کاری سی‌کسی ئە‌نجام ده‌دات به‌تێپه‌رکردنی ئە‌ندامی نێرینه "چوک" بۆ نێو کۆمی ئە‌وی تریان، به‌لام ئە‌م کرداره له‌ پان پانۆکی "السحاق" پ‌وونادات، چونکه ته‌نها ه‌ه‌ردوو مێینه‌که له‌ یه‌ک کاتدا چێژ له‌یه‌که‌تری وه‌رده‌گرن.

وه‌ده‌توانین ب‌ل‌ێین: هاوشی‌وه‌ی پانپانۆکی "السحاق" له‌ نێرینه‌دا ه‌یه، ئە‌ویش چ‌ێژوه‌رگرتنی دووکه‌سی نێرینه به‌بێ کرداری تێپه‌راندنی چوک بۆ نێو کۆمی ئە‌وی تریان. وه‌له‌ ه‌ه‌ندێ "أثار" دا ه‌اتوه به‌ "مرفوعی": (اذا أتت المرأة المرأة فهما زانیتان) ^١ واته‌:

^١ - "السحاق" له‌ کورده‌واریدا پ‌تی ده‌وتریت "پان پانۆکی" یان ل‌ێخشاندن، واته‌ دووکه‌سی مێینه‌ چ‌ێژی سی‌کسی له‌یه‌که‌تری وه‌رده‌گرن به‌ه‌نجامدانی ه‌ه‌ندێ کرداری تایبه‌ت ل‌ه‌م ب‌واره‌دا، به‌بێ ت‌ی‌ پ‌ه‌رکردنی ه‌یچ ش‌ێک به‌نێو داوێنی یه‌که‌زیدا. "وه‌رگێڕ"
^٢ - ئە‌م فەرمووده‌یه (ضعیف الأسناد)، ب‌روانه‌ (المطالب العالیة) ی (ابن حجر: ١٨٠٩) وه‌ (مجمع الزوائد: ٢٥٦/٦)

ئەگەر دوو ئافرەت چوونە لای یەکتەری و کاری سێکسیان لەگەڵ یەك
ئەنجام دا ، ئەوا هەردووکیان زینایان ئەنجام داوه .

بەلام لیڤرەدا هەددیان لەسەر نی یە ، چونکە هیچ شتیکیان تیپەر
نەکردووه بۆ نێو داوێنی یەکتەری ، وەکاتی ناوی لێ نراوه زیناکار ، ئەوا
لەهاوشیۆهێ زینای چاو و دەم و قاچە .

بهشی پینجه‌م
چاره‌سه‌ر
و
وه‌لامی پروپوخت

چارهسەرو وەلامی پروبوخت

پاش خستنه پروی سەرجه م ئەو دەرده کوشندانهی که هر
هه موویان له یاخی بوون و سه رپیچی و تاوانکاری یه و سه رچاوه ده گریت،
لیره دا به و په پری که ساسیه وه دهوتریت:

ئایا دەرمان و چاره سەریک ههیه بۆ ئەم دەرده کوشندهیه؟!

وه پوقتییه که ههیه بۆ پوچەل کردنه وهی ئەم جادووه بۆ شوماره؟

ئایا پێگایه که ههیه بۆ دهریازیوون له م بیابانه بۆ کۆتایه؟

وه فریاد په سیك ههیه بۆ پزگارکردنی دلی عاشقیك که شهیدایی
دیوانه ی کردبیت؟... هتد.

به ئی..... وه بۆ گومان دهرد نی یه بۆ دەرمان و چاره سەر بیت،
ئەمە کرۆکی بابەتە که یه: (ما أنزل الله من داء إلا جعل له دواء علمه
من علمه وجهله من جهله.)^۱ واتە: خوای گه وره هر دهردو نه خووشی
یه کی ناردبیت، ئەوا له گه ئیدا چاره سەرکه شی ناردووه، جا ئەوهی
بیزانیت ده یزانیت وه ئەوهی بۆ ئاگا بیت، ئەوا نایزانیت.

جا چاره سەرکرنی ئەم دهردانه ی دل، بهنده به دوورپێگاوه: _

پێگای یه که م: پێگری کردن و خۆپاراستن له پیش تووش
بوونی. "خۆپاراستن باشت له چاره سەرکردن".

پێگای دووه م: چاره سەر کردن و بنه برکردنی له پاش تووش بوونی.

جا هر دوو پێگا که بهنده به یارمه تی خوای گه وره، وه هر که سیك
خوای گه وره هاوکاری بکات سەر فراز ده بیت، وه به پێچه وانه شه وه
پاسته.

^۱ - ئەم فەرموودهیه، (صحیح)ه، پیشتر باسمان کردووه.

رېښکای په که م:

خوپاراستن باشتړ له چاره سه رکړدن

بؤ پيگری کردن له تووش بوونی دل بهم دهرده کوشنده په ،
دووکاری گرنګ پټويسته:

۱. چاو پاراستن له نه زهري حرام ، که پيشتړ شيکاري ئم
بابه ته مان کرد.

۲. نه زهري حرام تيريکی ژه هراويه له تيره کانی ئيبلېس، جا
هرکه سي نه زهري کانی بخاته گر حه سره ته کانی زياد
ده کات. بؤ په چاو پاراستن سوودی زوره .

سووده کانی چاو پاراستن

۱- به جي گه يان دنی فەرمانی خودايه :

ئمه مه به سستی دروست بوونی مرؤفه ، مايه ی خوشبه ختیه تی
بتوانیت فەرمانه کانی خودای گه وړه جي به جي بکات، وه قورپه سه وړو
تياچوون بؤ که سانیک که پښت له فەرمانه کانی خودا ده کهن.

۲- رېښکروقه لغانی پاراستنه له تيره ژه هراويه کان:

۳- دل په يوه ست ده کات به خواي گه وړه وه:

نه زهري حرام دل په رته وازه ده کات وه له خوداو په حمی خودا
دووری ده خاتوه، مرؤفه هست به ویلی و ته نهایی ده کات.

۴- دل شاد وبه هیڅ ده کات:

به پيچه وانه گه رته ماشای نادروست بکه یت ، دل سست ولاواز
ده کات.

۵- دل پردهکات له رښنایي:

به پيچه وانه وه ته ماشاي نادروست دل سپاپوش دهکات ، هر بويه خواي گه وره له پاش فرمان کردن به چاوپاراستن باس له نايه تي "نور" دهکات که دهه فرميت: (قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ... النور: ۳۰) واته: فرمان به باوه پداران بکه با چاو وداوینيان بپاريزن. پاشان راسته وخو ديتنه سر نايه تي "النور" که دهه فرميت: (اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ... النور: ۳۵) واته: خواي گه وره پووناك كه ره وهی زهوی وئاسمانه كانه وه نمونه ی پووناکی یه کی وهك تاقیقك وایه چرایه کی تیدابیت چراکش له ناو شوشه یه کدابیټ.

واته: هاوشیوهی هم نوره له دلی باوردارندایه. که هرکه سیك دلی به نوری خودا پووناك بووه وه، پاشتر هرچی خپروچاکه خوازی هیه له هم مو لایه که وه پووی تی دهکات په روانه ئاسا. به لام گهر خاموش و سپاپوش بوو، هرچی شه پو خرابه خوازی هیه پووی تی دهکن ویل وگومراونابینا ده بیټ.

۶- فیراسه ورووناسی ده به خشیت به دل. که پاک و پیس، راست و ناراست، حق و ناحق له یه که جیاده کاته وه:

(شجاع الکرمانی) که خوی خواوهن پووناسیه کی "فیراسه" سرسورپینه ر بوو، ده لیټ: هر که سیك ته مانی برازینیتته وه به شوین که وټنی سونه تی پیغه مبه ر ناخی دابمه زینیت، به وچاودیری خودا چاوی بپاریزیت له حه رام، وه دره ون خالی کات له گومان، جهسته ی تیرکات له حه لال، نه وا فیراسه ی هیچ کات هه له ناکات.

خوای گه وردهش هه می شه چا که ی به نده کان له پره گزی کرداره که ده داته وه، واته که سیك چاوی پاراست له حه رام، خودا پروناکی و بینایی زیاد ده کات و پروناسی به هیژ ده کات. هه ریویه خوای گه وره "دژه که ی" نه م پاستیه ده خاته پرو که "کویری و ویلی یه" که باس له گه لی "لوط" ی پیغه مبه ر ده کات و ده فهرمیت: (لَعْمُرُكُ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ ... الحجر: ۷۲) واته: سویند بیت به تو ئه ی "محمد" نه وان له گومرایی و سه رخۆشی خۆیان بو تاوان کویرو نابینا بوونه و ده تلینه وه.

جا لی ره دا خوای گه وره به "سکر- سه رخۆشی" باسیان ده کات، که مه به سستی گومرایی و عه قله "وه" "کویری- العمه" که مه به سستی نابینا بوونی چا وه.

۷- دل دامه زراو و چه سپاو ده کات:

چا و پاراستن دل دامه زراو ده کات، خوای گه وره هیژی به لگه داری وزیره کی و توانایی ده به خشیت.

وه له (أثر) دا هاتوه که: (الذي خالف هواه يفرق الشيطان من ظلمه) واته: هه رکه سیك ملکه چی ئاره زووه کانی نه بیت، شه یتان له سیبهری هه ل دیت.

وه به پیچه وانه وه هه رکه سیك گوێپرایه لی ئاره زووه کانی بکات نه و شه یتان ده بیت هه یارو یا وه ری و وه خوای گه وره ش سه رشۆپی ده کات. هه ره وه کو "حسن" ده لیت: خوای گه وره یاخی بووان و سه رکه شان و تاوانباران سه رشۆپو پيسوا ده کات، هه رچه نده ده نگه سمی نه سپه کانیان له دوری نه وه نده وه ده نگه بیت و هه خۆیان به زال و سه ره ره ز بزانن.

چونکه خوی گه وره عیزهت و سه ربه رزی کردۆته هاوړیکی ملکه چی وگوړپایه لی بۆ خودا، که ده فه رمیت: (وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ... المنافقون: ۸) واته: سه ربه رزی وشکۆمه ندی به ته نها بۆ خودا و پیغه مبه رو برواداران. وه مه روه ها ده فه رمیت: (وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزِنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ... آل عمران: ۱۳۹) واته: ئه ی برواداران ، غم و په ژاره مه خۆن هه ر ئیوه سه ربه رزن نه گه ر باوه پداری پاسته قینه بن.

وه مه روه ها باوه پ ووتو و کرداره له ناخ و نه ینی وئاشکرایدا ، خوی گه وره ده فه رمیت: (مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ... الفاطر: ۱۰) واته: ئه وه ی سه ربه رزی وپایه بلندی ده ویت ، بابزانیت هه موو سه ربه رزی یه ک هه ر بۆخودایه ، گوشتاری چاکه و به چی بۆلای خودا به رزده بیته وه ، کاروکرده وه ی چاکه ش گوشتارو ووتی شیرین به رزده کاته وه .

که واته هه رکه سیك ده یه ویت سه ربه رزو سه رفرازییت، باملکه چی وگوړپایه لی خودا بکات و ووتو وکرده وه ی چاکه ئه نجام بدات. وه له نزاو پارانه وه ی "قنوت" دا هاتوو که (انه لایزال من والیت، ولا یعز من عادیت)^۱ واته: ئه ی خودایه .. ئه وه ی تۆ سه ربه رزی بکه یت ، هه رگیز پيسوا نابیت. وه ئه وه ی تۆ پيسوای بکه یت ، هه رگیز سه ربه رز نابیت.

^۱ - نهم فهرموده یه (صحیح) ه، (احمد: ۱/ ۱۹۹) وه (اصحاب السنین الاربعه) گتړایانه ته وه. بروانه کتبه کانی (ادعیه الصلاة) ی (رضوان جامع رضوان).

۸- دەرگاڭانی دل' له سهر شه یتان داده خات:

شه یتان له گەل' هه موو ته ماشا کردنیکی نادروستدا دهروازهی بۆ والا ده بێت به ئاره زووی خۆی خۆی ده گهیه نیتته دل' وینهی ئه و که سهی لاشیرین ده کات و خه یال' و بیروکهی بۆ ده چینیّت، گپی تی' به رده دات و هه زو ئاره زووه کانی ده بزوییّنیت، وه تاوانکاری لا ئاسان ده کات که هه ر چۆنیک هه یه دهستی پی' بگهیه نیت، به م چه شنه چواره وری دل' ئاگردان ده کات له هه ر چواره لاهه ئاگر بلّیسهی بۆ ده دات وه ک ته نوری گرگرتووی لی دیت.

هه ر له بهر هه مان مه به ست سزای ته ماشا که رانی نادروست له ژیا نی گۆپو به رزه خدا بریتی یه له ته نوریکی گرگرتوو که پو حیا ن تییدا ده بریّت تا ها تنی هه شر. هه روه کو پیغه مبه ر له خودا بینوییتی.

۹- دل' خاویّن وساز ده کات بۆ بیروکهی چاکه خوازی:

چاو پاراستن دل' ساز ده کات بۆ بیروکهی چاکه خوازی ودل' خاویّن ده کاته وه، به لام به پیچه وانه وه کاتیك چاو نه پاریزراو سه رکه شانه ته ماشای نادروستی ئه نجام دا، ئه و سى نه هه مه تی پووده کاته ئه و دل' که بریتی یه له بی' ئاگایی وشوین ئاره زوو که وتن و که مته ر خه می

¹ - ئه م فەرمووده یه (صحیح)ه، (بخاری: ۷۰۴۷) وه (مسلم: ۳۶/۱۵) گێڕایانه ته وه. له فەرمووده یه کی درێژی بخاریدا که دوو فریشته پیغه مبه ر ده گه رپتن به سهر به هه شت و دۆزه خدا، که تییدا ها تروه: (فانطلقنا فأتينا علی مثل التنور، فإذا فیها لفظ واصوات، قال: فاطلنا فیه، فإذا فیه رجال ونساء عراة، وإذا هم یأتیهم من أسفل منهم، فإذا اتاهم ذلك الهب وضوا، قال: قلت لها "یعنی الملكین" ما هؤلاء؟ قال: لی انطلق، انطلق... ثم قال: وأما الرجال والنساء العراة الذین فی مثل بناء التنور فإتاهم الزناة والزواني) واته: رۆشتین تا گه یشتیه شویتیک له ته نوور ده چوو که ده نگه ده نگی لیوه ده هات، پیاو نافرتهی رووتی تیدا بوو له ژیری ئه و ته نووره وه ئاگرو بلّیسه یان بۆ ده هات و فیزا حیا ن ده کرد. منیش لیانم پرسین ئه مانه کین؟ فریشته کانی ش وو تیا ن: بابروین بابروین، دواتر وو تیا ن ئه و پیاو و نافرته رووتانه زینا کار بوون.

له كاردا، وهك لهم ئايه ته دا دهرده كه ویت: (وَلَا تُطِيعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا... الكهف: ۲۸).

۱۰- دل وچا و په یوه سته به یه كه وه:

دل وچا و هر دوو كیان په یوه ستن به یه كه وه ویه كتری ته واو ده كهن. واته هر كاتیك چا و تيك چوو و تووشی خراپه بوو ئیتر دلش خراب ده بیټ و ده بیټه جیگه ی زبلدانی شته پیسه كان، وه جیگه ی خویشو یستنی خودای تیدا نابیته وه. به هه مان شیوه ش گهر دل كا وول و خراپ بیټ، ئیتر راسته و خو چا ویش تووشی خراشی و شیواندن ده بیټ و حق و راستی نابینیټ.

رېځگای دووهم:

چاره سره كردن له پاش تووش بوون

ئهمیش بریتی یه له دهر باز كړنی دل له و شتانه ی سهر قالی ده كات ، به تاییه تی دووشت دل سهر قال ده كهن كه بریتین له "ترسیکی پارا، یان خو شه ویستی ه کی هه راسانكه ر" له و ساته یه ك لا ده بیټه وه ، واته دهر ونی مروؤ ده ست به رداری خو شه ویستی ه ك ده بیټ بو خو شه ویستی ه کی له و گه وړه تر. یا خود كاتیك ده ست به رداری خو شه ویستیك ده بیټ له ترسی تووش بوون به كار ه ساتیك كه گه وړه تربیت له مه ترسیه كانی له ده ست دانی له و خو شه ویسته.

جا خاوه نی له م دل له پیویستی به دوو بنه مای سهره کی هه یه ، به له ده ست دانسی هه ریه كه یان مه ترسی له سهر دروست ده بیټ ، كه نه وینا مایانه ش نه مانه ن: _

بنه مای به که م:

بنه مایه کی وردو دروست که بتوانیت جیاکاری و پۆلینکاری بکات له نیوان ئاست و پله کانی خۆشه ویست و دهرده سه ریه کانیدا وه پیویسته به رزترین و گه وره ترین خۆشه ویست هه لبرژیریت له نیو خۆشه ویسته کاندا ، وه هه روه ها که مترین و بچوکترین دهرده سه ری هه لبرژیریت له نیو دهرده سه ریه گه وره کاندا. که نه مه سیفات و خاصیه تی عه قل و ژیریه . جائه گه ری هه کی که به پیچه وانه ی ئه م بنه مایه کاری کرد ، که واته که م وکۆپی له ژیری و عه قلیدایه بگه ره له ئاستی ئاژه له کان بگه ره که متر ده ژمیرد ریت.

بنه مای دووه م:

هیزی ئارام گرتن و بپیاردان که بتوانیت بپاری هه لبرژاردنی ئه م ئارام گری له ده ست به ردانی نه وی تر دا بکات ، چونکه زۆرجار مرقۆ ده توانیت پاسه و ناپاسه له یه ک جیا بکاته وه ، به لام ده ست به رداری وون و بپیاردان له سه ری زۆر دژواره و نه سه ته به هۆی لاوازی ده رونی یه وه .

هه ر بۆیه خوای گه وره پێگری ده کات له که سی که ببیت به پیارده ست و پێشه وای خوا به رست و دینداران ، که لایه نی بپیاردان وه لبرژاردنه وه لاواز ده بیت که ده فه رمیت: (وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ... السجدة: ٢٤) واته: کاتی که نه وه ی ئیسرائیل ئارام گری وون و خواناس بوون کردمان به پێشه وایانی خه لکی و وه ده سه لاتمان پێ به خشین وه با وه پی پته و یان هه بوو به ئایه ته کانمان.

به ئی ئه مه نه و که سه یه که خۆی سوودمه ندو خه لکیش لیتی سوودمه ند ده بن له پووناکیان، وه هه میشه نه خۆی سوودمه ند ده بیت که له تاریکی دا هه نگاو ده نیست، وه هه ر که سیش شوینی که ویت له

تارىكىستاندا وېلّ وسەرگەردانىان دەكات. وەكەسى واشمان ھەيە
بەتەنھا خۆى سودمەند دەبىت لەو پووناكى يەكەسى تر لىيى
سودمەند نابىت، كەواتە:—

۱. ھەم خۆى ھەم شوينكە وتوانى سودمەند دەبن لە پووناكى
يەكەى.

۲. نەخۆى ونە شوين كە وتوانى ھىچيان سودمەند نابن، چونكە
پووناكى لە دەست داوھ.

۳. بەتەنھا خودى خۆى سودمەند دەبىت، بەلام خەلكى نەخىر.

**بۆ چەسپاندنى خۆشەويستى خودا، پىويستە دل خالى بىت
لەتاوانكارىدا**

پاش خویندە ھەى ئەم ناوئىشانە بۆمان دەردەكە وىت كەناكرىت
خۆشەويستى بالا لەگەلّ خۆشەويستى تردا لەيەك دلدا كۆبكرىتە ھە،
بەلكو پىويستە دلّ خالى وپاك ساف ويەكلا بىت بۆ خۆشەويستى بالا،
كەخۆشەويستى خواى گەورەيە. واتە خۆشەويستى دوو دژ لەيەك كاتدا
وھەلە يەك دلدا كۆنابىتە ھە ومەحالە.

پىويستە يەكتايى خودا بپارىزىت لە خۆشەويستىدا، وەنابىت ھاوول
وھاوبەشى بۆ بپارىبدرىت لە خۆشەويستىدا، بەتايبەتى كەخواى
گەورە بەھەموو شىۆەيەك ھاوبەشى رەد دەكاتە ھەلەپەرستن و تاكى
خۆشەويستىدا.

كەواتە پىويستە دلمان خالى بكەينە ھە بۆ سى ئەركى گەورە:

۱. خۆشويستنى خوداى تاك وتەنھا.

۲. رقىمان لەھەموو شتىك بىت كە بىبىتە مايەى لەناودانى خۆشەويستى
خودا.

۳. وههر شتیگمان خوش ویست له بهر په زامه ندی خودا خوشمان بویت.

خوشویستنی غهیری خودا مایه ی نه هامه تی وسزای دونیاو بهرزه خ وقیامه ته، به لام خوش ویستنی خودا مایه ی حه وانه وه ی دل ودهرون وپاراستنی دونیاو بهرزه خ وقیامه ته. جا چ په وای حه ق وپاراستی به له یه ک دلداهه ریه که له "خاچ وبت وپه یکه ر وئافره ت وهؤز وخیل و دونیا... هتد." جیگه ی خوشه ویستی خودا بگریته وه. زوریکن نه وانه ی له دونیا خوشه ویسته کانه یان بوونه ته خودا وده یان په رستن وگوپرایه لیان ده کن وه له و پیناوه دا گوئی به فره مانی خودا ناده ن. (أَفَرَأَيْتَ مَنْ أَخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ... الجاثية: ۲۳) واته: ئایا نابینی نه وانه ی که حه زو ئاره زووه کانی خو یان کردۆته خوداو ده یان په رستن، خوای گه ورده ش به هؤی ئه م به د هه لۆیسته یانه وه گوپرایه لی کردوون که زانویتی شایه نی ئه مه ن، وه مۆری ناوه به سه ر ده زگای بیستن و دل وده رونی دا، وه په رده پۆشی چاو وده زگای بینینی کردوون. جا ئیتر کی هه یه جگه له خودا هیدایه ت وپینمایان بکات، ئایا بیرناکه نه وه وئامۆزگاری وه رناگرن.

جۆر وپله کانی خوشه ویستی

خوشه ویستی جۆر وپله ی تایبه تی خۆی هه یه، له وانه:

خوشه ویستی په رستن:

واته هه ندی جۆری خوشه ویستی هه یه ده چیته چوارچیوه ی په رستنه وه، به تایبه تی ئه گه ر ئه م دووبنه مایه ی تییدا بیست "خوشه ویستی له گه ل گوپرایه لی، وه ملکه چی کردن". واته هه رکه سیك شتی خوش ویست وگوپرایه لی کردو ملکه چی بوو وه له

بپراره‌کانی دهرنه‌ده‌چوو، ئەوا پەرستوو یه‌تی. پله‌کانی خۆشه‌ویستی
ئەمانەن: _

۱- پەییوهندی:

وه‌یه‌که‌م هه‌نگاوه‌ له‌م پله‌یه‌دا پێی ده‌وترییت پەییوهندی، واته
پەییوهندی دل به‌خۆشه‌ویستی یه‌که‌یه‌وه.

۲- شه‌یدایی "الصباية":

به‌ دووهم پله‌ی خۆشه‌ویستی دییت، واته‌ شه‌یدابوونی دل بۆ
خۆشه‌ویسته‌که‌ی.

۳- پەییوهندی بوون "الغرام":

واته‌ پەییوهندی بوونی دل به‌ خۆشه‌ویسته‌که‌یه‌وه‌ که‌ هه‌رگیز
ناتوانییت لێی دابپرییت، واته‌ هه‌میشه‌ دلی له‌لایه‌تی وه‌هۆگری بووه‌ واته
ناتوانییت لێی جودا بیته‌وه‌، هه‌ر بۆیه‌ خوای گه‌وره‌ له‌وه‌سفی سزای
دۆزه‌خدا به‌رامبه‌ر به‌بی باوه‌ران که‌ هه‌یچ کاتیگ لێیان جودا نابیته‌وه‌
ده‌فه‌رمییت: (إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا... الفرقان: ۶۵).

۴- عاشق بوون "العشق":

واته‌ پۆچوون و زیاده‌په‌وی کردن له‌خۆشه‌ویستی، جا ئەم جوهره‌یان
بۆ خوای گه‌وره‌ به‌کارناهیترییت، وه‌که‌سێش به‌کاری ناهێنییت.

۵- تامه‌زرۆبوون "الشوق":

واته‌ تامه‌زرۆبوونی دل بۆ خۆشه‌ویسته‌که‌ی وه‌که‌کۆچ کردن
به‌ئاراسته‌ی. ئەمه‌یان به‌رامبه‌ر خوای گه‌وره‌ به‌کارهاتوو، هه‌روه‌کو له
(مسند) ی امام احمد دا هاتوو، که‌ (عمار بن یاسر رضی اللہ عنہ) ده‌لییت:
نویژم کرد به‌ کورتی ته‌واوم کرد، له‌م باره‌یه‌وه‌ لێیان پرسیم، منیش

ووت: له م نوږژدها نزام كړد به هه ندى نزاو پارانه وه كه پټغه مبهري
خودا ﷻ هه ميشه پټيان ده پارايه وه ، ده يغه رموو: (اللهم اني أسئلك
بعلمك الغيب ، وقدرتك على الخلق، احيني اذا كانت الحياة خيراً لي،
وتوفني اذا كانت الوفاة خيراً لي، اللهم اني أسألك خشيتك في الغيب
والشهادة وأسألك كلمة الحق في الغضب والرضى، وأسألك القصد في
الفقر والغنى، وأسألك نعيماً لا ينقذ، وأسألك قرة عين لا تنقطع،
وأسألك برد العيش بعد الموت، وأسألك لذة النظر الى وجهك ، وأسألك
الشوق الى لقائك، في غير ضراء مضرة ، ولا فتنة مضلة ، اللهم زينا
بزينه الايمان ، واجعلنا هداة مهتدين.)^۱ واته: خودايه من له تو داوا
ده كه م به زانستى نه ينى وبالا ده ستيت به سر بونه وه ردا ، كه بمژينه
نه گهر ژيانم خيرى تيدايه و بممريته نه گهر مردنم خيرى تيدايه . خودايه
ترسى توم له دلدا بپويته له نه ينى وناشكرادا، وه ووشه ي حق
وپاستيم پي ببه خشه له تو په يي وهيمنيدا ، له ه ژارى وده و له مه نديدا .
وه داواي نيعمه تيكت لي ده كه م كو تا يي نه يت، وه داواي نه وه و
وه چه يه كي دوانه بپاوت لي ده كه م . وه داواي ژيانى خو شيت لي ده كه م
له پاش مردن، وه داواي چيژي خو شى بينينى پوخسارت ده كه م .
وه داوات لي ده كه م تامه زروم بكه يت بو ديدارت بي نه وه ي توش ببيتم
به زهره رمه ندى يان تاقي كړدنه وه يه كي گومپا كهر . خودايه
به باوه پرداريتي بم پارزينه وه ، وه هيدايه تمان بده بمانكهر هيدايت دارى
خه لكى .

^۱ - نفر مورو ده يه (حسن) ۵، (احمد: ۴/۲۶۴، ۲/۱۹۱) وه (النسائي: ۳/۵۴) وه (حاكم: ۱/۵۲۴).

وهله (أثر) دا هاتووه: (طال شوق الأبرار الى لقائي ، وأنا الى لقائهم
أشد شوقاً) واته: تامه زړوی خواناسان بۆ دیداری من دريژهي کيشا ،
من له وان زياتر بۆ دیدرایان تامه زړوترم..

وه ئه مه هه ر ئه و واتایه یه که پیغه مبه ر گوزارشتی لی ده کات
وده فه رمیت: (من أحب لقاء الله أحب لقاءه) واته: هه ر که سیك هه ز
به دیداری خودا بکات ، خوداش هه ز به دیداری ئه و ده کات.

وه هه نديك له بیرتيژان پييان وایه له م ئایه تدا خوای گه و ره مه به ستي
له وه دایه خوای گه و ره ده زانیت تامه زړوی خواناسان بۆ دیداری خوای
خویان له به رزبوونه وه دایه ، هه ربۆیه خوای گه و ره ژوان و دیداری بۆ
ده ست نیشان کردوون تا دل و ده رونیان به ویت هه و ، که ده فه رمیت:
(مَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ... العنكبوت: ٥) واته: ئه وه ی
ئاوه ته خوازه به دیداری خودا شاد بیت، باد ئیاییت که کاتی دیاری
کراوی خو ی و سه ره مه رگ هه ردیت "تا به دیداری شاد بیت".

ژيانى كامه رانى¹

شادمان و خوشترین ژيان بریتى یه له ژيانى نىوان شهيدا وعاشقان
که سه رتاپا ژيانيان پره له ئاسوده یی و کامه رانى و خوشی، چونکه
دلایان به خته وه رو ئاسوده یه ، وه هه ر ئه م خوشیه خوای گه و ره به
ژيانى کامه رانى گوزارشتی لی ده کات ، کاتیک ده فه رمیت: (مَنْ عَمِلَ
صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً... النحل: ٩٧)
واته: هه ر که سیك له نىرو مئ کرده وه ی چاک ئه نجام بدات و باوه پداربیت
ئه و سویند بیت به خودا به ژيانیکى ئاسوده یی و کامه رانى ده یژنین له م
دونیا به دا.

¹ - بۆ ئهم بابته بر وانه کتیی: (مذرج الساکین/ منزلة الحیة) ی دانه ر.

جا مه به سستی له ژبانی نیتوان برپوادارو بئی باوه ر نی یه که مه به سستی
 ونیازه کانیان په رش و به لاو بیت، به لکو مه به سستی نه و دلّه شهیدایانه یه
 که هه موو مه به سستی ونیازیکیان به نده له سهر په زامه ندی کردنی
 خۆشه ویسته که یان، که هه می شه هۆش و بیرو دهرونیان په یوه سته
 به وه وه له هه ولئی پازی کردن و دیداریدن و هه ر بۆ نه و ده ژین ، وه هه ر
 له پیتناوی نه ویشدا دهرمن و خویان به خت ده که ن. جا بئی ده نگیان ، له
 گفتوگو کردنیان، گوئی بیستیان، ته ماشا کردن و وردبونه وه یان، جولّه و
 کرده وه کانیان هه هه مووی له پیتناوی خۆشه ویسته که یاندایه که خوی
 که و ره و میهره بانه .

هه ره که له (صحیح بخاری) دا هاتوو ه، که پیغه مبه ر له خوی
 که و ره ده یگی پیته وه و ده فره یت، خوی که و ره ده فره میت: (ما تقرب
 الی عبدي بمثل ما افترضت علیه، ولا یزال عبدي یقرب الی بالنوافل
 حتی احبه، فإذا أحببته كنت سمعه الذي يسمع به، وبصره الذي
 يبصره، ويده التي يبطش وجله التي يمشي بها، ولئن سألتني
 لأعطينه، ولئن أستعاذني لأعيذنه، وما ترددت في شيء أنا فاعله
 كترددی عن قبض نفس عبدي المؤمن، يكره الموت وأكره مساءته
 ولا بدّ له منه) ^۱ واته: هیچ کاتیک به نده کانی به نه ندازه ی به جی
 که یاندنی فره زه کان لیم نزیك نابنه وه ، وه به به رده و امی به نده کانم به
 نه نجام دانی سونه ته کان "نوافل" لیم نزیك ده بنه وه. هه تا ده گاته
 ناستیک که ئیتر خۆشم ده وین. وه کاتیک که خۆشم ویستن ده بمه گوئی
 که پیی ده بیستی، وه چاوه کانی که پیی ده بینیت ، وه ده سته کانی
 که کاری پیی ده کات ، وه پیی یه کانی که پیی ده چیت و دیت. واته به من
 ده بیستی، وه به من ده بینیت، وه به من کار ده کات، وه به من دیت

^۱ - نه م فره مرو ده به (صحیح ۵، بخاری: ۶۵۰۲) گپراویده وه. له فره مرو ده ی (ابی هریره).

وده پروات، وده ونه گەر داوام لی بکات پیی ده به خشم، په نام پیی بگریت
 په نای پیی دده دم. وه له هیچ شتیك دوودل نابم وهك له گیان کیشانى
 باوه پرداریك دا نه بیټ، كه حه ز به مردن ناكات، منیش حه زنا كه م توشى
 نارپه حه تی بكه م، به لام هه رده بیی ئەم كاره جی به جی بیټ.

شیكار كردن ولیكدانه وهی ئەم فەرمووده یه:

له م فەرمووده یه دا دوو هوځارى گرنګ دهرده كه ویت بۆ نزیك بوونه وه
 له خودای گه وره، كه نه وانیش جی به جی كردنى "فرزه كان
 ونه وافله كانه". پاشان هه ركه سیك خوى گه وره خوښى بویت، ئیت
 نه خوښه ویستى یه ده بیته هاوړی وهاوه لی هه میشه یی و لیى
 جیانا بیته وه، دل وده روون و گیانى سه راپا ده گریته وه، وه هه موو
 مه به ست وكاو ووته یه كى بریتى یه له پازى كردنى خوى گه وره. جا
 هه ركاتیك كاریكات، پروات، بیینیت، بیستیت، له هه موو نه مانه دا
 خوى گه وره ی له بهر چاوه و خودای له گه ل دایه، خوښه ویستى خودا
 بزوینه رى هه موو كاره كانیتى.

جا نه گەر خوښه ویستى دوو مرؤف بویه كترى ئەم هه لبه سته ی لی
 بكه ویته وه كه ده لیټ:

خیالك في عيني، وذكرك في فمي ومثواك في قلبي، فأين تغيب؟

واته: خه یالى تو له چاوانم دایه، یادت له سه ر لیوانم.

لانه ت له دل دایه، جا ئیت چۆن لیم وون ده بیټ؟

جا نه بیی شهیدایى و تامة زړوى به نده كان بۆ خودای خویان چۆن بیټ؟!

له م فەرمووده یه دا باس له گوێ وچاو ده ست وپی کراوه:

جا ئەم ئەندامانه ی ده زگای هه ست وکارن، گوێ وچاو شته كان

ده گویننه وه بۆنیو دل ویست وئیراده ی پیی ده به خشن و ده بنه مایه ی

خوشویستن وړق لی بوونه وه بۆ شته کان. وه بۆ نه نجام دانی نه م
خوشویستن وړق لی بوونه وه یه دهسته کان وپی کان به گړده خات.

جا نه گهر له هه موو ووته و بیستن وه ست کردنیکدا خودای له یاد
بیست، ئیتر نه و خوشه ویستی یه به دیار ده که ویت له ده زگا کانی جی
به جی کردندا له ده ست وپی یه کاند، له پویشتن وه اتن وکار کردندا. جا
لیره دا خوای گهره له گهل نه و بهنده دایه له هه موو کارو نیه و
وته یه کی دا. هه روه کو له م فرموده یه دا هاتوو که ده فره میت: (انا
مع عبدي ما ذکرني وتحركت بي شفتاه) 'واته: من له گهل بهنده که مدا
تا یادم بکات ولتوه کانی به یادی من بجولیتته وه.

وه نه مه نه و له گهل بوونه دایه که خوای گهره له م نایه ته دا باسی
لیتوه ده کات: (لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللَّهَ مَعَنَا... التوبة: ٤٠). وه هه روه ها
پیغه مبه ر^ﷺ ده فره میت: (ما ظنك باثنين الله ثالثهما) 'واته: نه ی
أبو بکر ده بیست گومانست چی بیست دوو که س که خوای گهره سی
یه میانه. وه خوای گهره ده فره میت: (وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ...
العنکبوت: ٦٩) واته: خوای گهره له گهل چاکه کاراندا یه. (إِنَّ اللَّهَ مَعَ
الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ... العنکبوت: ١٢٨) واته: خوای گهره
له گهل پاریزه ران که خه ریکی چاکه کارین.

(وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ... الأنفال: ٤٦) ... (كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي
سَيَهْدِينِ... الشعراء: ٦٢) واته: خوای گهره به موسا وهارون ده لیت من
له که لتاندام ده بیستم وده بینم. (إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَأَرَى... طه: ٤٦).

1- نه م فرموده یه (صحیح: ه)، (احمد: ٥٤٠/٢) وه (ابن ماجه: ٣٧٩٢) وه (حاکم: ٤٩٦/١) وه
(البانی) به صحیحی داناره.

2- نه م فرموده یه (صحیح: ه)، (بخاری: ٣٦٥٣) وه (مسلم: ١٥٦/١٥ نووی) گیزایانه توه.

جاله م ئايه تانه دا باس له ياوه ري و دۆستى خودا ده كات له گه ل ئه
 باوه پدارانه دا، چونكه دۆست بوونى خودا ده بېتته مايه ي پوهينه وه ي
 خه م وپه ژاره و ناپه حه تيه كان، وه دلى وه ك ماسى لى ديت له دوورى ئاو
 كه به يى يادو زيكري خودا نازييت. دواتر پاش دروست بوونى ئه و
 تامه زيوى وخوشه ويستيه بۆخودا، خواي گه وره ش خوشه ويستى خوى
 به سه ريда ده پړيښييت وپيويستى يه كانى بۆ دابين ده كات كه ده فه رمييت:
 (ولئن سألني لأعطينه * ولئن استعاذني لأعيذنه) واته: ئه و چۆن به ده م
 داواكار يه كانى فه رمانه كانى منه وه هاتووه ومنى له هه موو كه س خوشتر
 ويستوه، بۆيه هه رچى داوايه كى هه بېت به وپه پى خوشيه وه بۆي دينمه
 ئاكام.

هه ر بۆيه خوشه ويست هه ز به وه ناكات خوشه ويسته كه ي نازار
 بچيژييت، له بهر هه مان مه به سته خواي گه وره له گيان كيستان ومه رگى
 خوشه ويسته كانى دوو ده. هه رچه نده خيروچا كه له وه دايه كه بمرييت
 وبگه پيته وه بۆ لاي خوشه ويسته كه ي خوى، چونكه هه ر له بنه په تدا
 له پيشتى باوكه گه وره يدا له به هه شتدا بووه، ئيستاش ده بېت بگه پيته وه
 بۆ به هه شت به جوانترين شيوان، چونكه ئه و ساته له خواي گه وره
 به باوكتانى ووتوه "أخرج منها" ده رچۆ له به هه شت، مه به ستي له وه
 بنووه كه به سه ره ريزى بۆ بگه پيته وه. جا ئه مه واتاي پاست ودروستى
 خوشه ويستى يه كه هه موو جه سته ي به نده كانى پۆشيوه.

¹ - ههروهها دانه لاهم بابه تدا ئه مانه ش ده لييت:

• نه ي ئاده م دلگران مه به به پى ووتنى "أخرج منها" ده رچۆ له به هه شتدا، چونكه ئه مه
 له به رزه وه ندى خۆت وه وه كه تدايه.

• نه ي "ئاده م" دلگران مه به به توش كردنى شه ربه تى ده ربه ده رى ناوه ره يى، چونكه به و
 هۆيه وه بوو رزگارت بووله ده ردى كوشنده ي لووت به رزى وزوو سه رسام بوون بۆ
 خۆت "عجب"، وه له و ميانه يوه بوو به رگى به ندايه تيت پۆشى. (وَعَسَى أَنْ تُجِبرَ شَيْئًا
 وَهوَ شَرٌّ لَكُمْ... البقرة: ٢١٦).

۶- بەندایەتی "التیم" :

شەشەمین پلەى خۆشەویستی یە ، کەپێى دەوتریت پەرستى
وبەندایەتى ، واتە پێژەو ئاستى خۆشەویستەکەى دەگاتە ئەندازەیک
کە چى تر خۆشەویستەکەى دەپەرستیت و دەبیتە بەندەى. وەتەواى
ملکەچى وگوپرایەلى بۆ دەردەبریت، وەئامادەى ھەموو جۆرە
قوربانیکە لەپێناویدا.

پوختەى پەرستى و بەندایەتى:

پوختەى پەرستى و بەندایەتى بریتى یە لەتەواى ملکەچى بىوون بۆ
خۆشەویستەکەت، کاتیک دەوتریت "طریق مەبد" واتە پێگایەک ساز
وزەلێلە بۆ پۆیشتن. جا بەندە خۆشەویستەکەى زەلێل و ملکەچى
کردووە بۆ خۆشەویستەکەى ، ھەربۆیە بەندایەتى بەرزترین و
شانازترین پلە و پایە یە مەروڤ پێى گەشتبیت بەرامبەر بەخوای گەرە.

پلە و پایەى بەندایەتى

خوای گەرە باس لە بەرزترین دروست کراوى دەکات ،
کەپێغەمبەر محمد ﷺ لە پێگەى بەندایەتى یەوێ گوزارشتى لى
دەکات، پێگەى پێغەمبەرایەتى و بێندبوونەو یە بۆ ئاسمانەکان ، کەلە

• ئەى "ئادەم" واللہ ى ئەو کاتەى سەرپنجیت کرد و یاخى بوى لەخودا ، ھىچ کام
لەمانە سوودى نەبوو بۆت ، نەسەر بەرزیت بە سوژدەى فریشتەکان (أسجدوا).
و نەپلەو پایەى (علم ادم) وەتایبەتە نەدیت لەشیوازی دروستکردندا (لما خلقت
بیدی) وە شانازیت بە (ونفخت فيه من روحى) ھىچ لەمانە سودى نەبوو بۆت، تەنھا ئەو
زەلێلە نواندنەت لەبیت کەوێ بەندەیکەى ستەمکاری ناچار دانت نا بەخۆتدا ووت:
(رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا... الأعراف: ۲۲۳).

• وە کاتیکیش زۆرى پۆشى یە کتایەرسیت پۆشیە سەر جەستەى موپاس گوزاریتدا، چىز
تیرە ژەھرەو یەکانى دۆژمن نەیان توانى بت کوژن و سەر جەم برینەکانیشت ساریژبوون.
بۆ زیاتر ناشار بون لەم بابەتە ، پروانە کیتی "کنز الفوائد" ی نووسەر.

چەندىن ساتى جۆراوجۇردا بە بەندە ناۋى دەبات كە دەفەر مەيت: (وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا... الجن: ١٩) واتە: كاتىك پىغەمبەر "محمد" بانگە وازى بۆيە كىتاپە رىستى دە كىرد دەستە دەستە بەرى وئادە مەيزادە كان دە يانە ويىست لە ناۋى بەرن.

و دەفەر مەيت: (وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ... البقرة: ٢٣) واتە: ئەگەر ئىيۋە بە گومانن بە رامبەر بە ئەو قورئانەى نارد و ومانە تە خوار وە بۆ بەندە كە مان "محمد"، جا با ئىيۋە بتوانن يەك سورەتى ھاوشىيۋەى بەيئەن. و دەفەر مەيت: (سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى... الإسراء: ١) واتە: پاكى وبى گىردى وستايش بۆ ئەو خودايەى كە شەپەرە وى لە بەشى يەكە مى شە ودا بە بەندەى خۆى "محمد" كىرد لە مزگە وتى كە عبە وە بۆ مزگە وتى ئەقسا.

و لە فەر مودەى (الشفاعة) دا ھا تۈۋە: (اذهبوا الى محمد عبد غفر الله له ماتقدم من ذنبه وما تاخر.)^١ واتە: بچن بۆلاى محمد، بەندە يەكە كە خودا لە تاۋانى پاش وپىشى خۆش بوۋە.

كە واتە پىغەمبەرى ئازىز ﷺ بە پەلەى تەۋاى بەندايەتى يەۋە پىگەى شەفاعەتى مەزنى بە دەست ھىناۋە. وە خۋاى گەۋرە سەر جەم بونە وەرى دروست كىرد وە تاۋە كو بە يەكتايى بىپەرستى و وە ھاۋەلى بۆ پىيارنە دەن، كە ئەمەش تەۋاى خۆشە ويىستى و ملكە چى يە، كە ھەر ئەمە يە كرۈكى راستە قىنەى ئىسلام و مىلەتى ئىبراھىم كە ھەر كە سىكى لى بىرازىت سەرى لى دە شىۋىت.

^١ - ئەم فەر مودەى (صحيح) ە، (بخارى: ٤٤٧٦) وە (مسلم: ٥٠/٣ نوۋى) گىرايانە تەۋە.

(وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ * إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ * وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ * أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهِكَ وَإِلَهُ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَٰهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ... البقرة: ۱۳۰-۱۳۳) واته: ههركه سيك پښت له ثانيي نبيراهيم بکات نهوا گيڼله و توشی سهرليشيتوان دهبيت ، وهئيمه نبيراهيم مان ههلبزاردوه له دونياداو کردوومانه به پيشهنگ وپيشهوا. وهله قيامه تدا له پيزی پياوچاكاندایه ، وهکاتیک خدا به نبيراهيمی فهرموو ملکه چ به، خیرا ووتی: ملکه چ وگوپرايه لی په روه ردگاری جيهان بووم. وه نبيراهيم ویه عقوب وه سیتيان بؤ نه وه کانيان کرد که خدا نه م ثانيينه ی بؤ ههلبزاردوون نیوهش به موسلمانیتي نه بیت نه من. وه تا دوا هه ناسه تان په پره وی یه کتاپه رستی بکه ن. ثایا نیوه "جوله که و گا وره کان" ناماده ی سهرمه رگی یه عقوب بوون؟ نه و کاته به کورپه کانی ووت: دوا ی مردنی من چی ده په رستن؟ هه موویان ووتیان: خوا ی تۆو باوبا پیرانت ده په رستین، که خودایه تی تاک وته نهایه وه ئیمه هه موو ته سلیم وفهرمانبه رداری نهوین.

هه ر بؤیه گه وره ترین تاوان له لای خدا بریتی یه له هاوبه شی په یداکردن بؤ خودای تاک وته نها.

بنه پرتی هاوبه شی دانان بؤ خدا

بنه پرتی هاوبه شی دانان بؤ خدا بریتی یه له هاوبه شی له خۆشه ويستیدا، هه روه کو خدا ده فهرمیت: (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا

لِّلَّهِ...البقرة: ١٦٥) واته: هه نديك هه ن له خه لكی ده چن له غه یری خودای گه وره هاوبه ش وهاوه لی بۆ بریارده دهن و به نه ندازه ی خودا نه وانیان خۆش ده ویت وگوێزایه لی ده بن. به لام بریواداران ته نها و به یه کتایی خودایان خۆش ده ویت و له خۆشویستندا هاوبه شی بریارنده ن.

جا لیژده دا خودای گه وره ئاماژه به وه ده کات که هه نديك که س له خۆشه و یستیدا هاوبه ش بۆ خودا بریارده دهن. سه باره ت به لیكدانه وه ی ئه م ئایه ته ووتراره: مه به ست له وه ی " أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ " نه وه یه له پێشدا هه ردوو لاخودایان خۆش و یستوه، به لام دواتر پێرێك هاوبه شیان بۆ بریارداوه له خۆشه و یستیدا ، به لام بریواداران له سه ر یه کتایی خودایان خۆش و یستوه .

جا خوای گه وره سه رجه م بونه وه ری بۆ نه وه دروست کردوه که به تاك وته نهایی خودایان خۆش بویت وهاوبه شی بۆ بریارنه دهن، هه ر له به ر ئه م مه به سته یه زۆر به توندی په دی ئه وکه سانه ده داته وه که ده چن جگه له خودا په ناو پشت و تکا کار هه لده بژێرن ، که ده فه رمیت: (إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأُمْرَ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ... یونس: ٣) واته: په روه ردگاری ئیوه "الله" یه که له شه ش پوژ زه وی و ئاسمانی هیناوه ته بوون، دواتر له سه ر عه رشی مه زت له نگه ری گرتوه ، وه هه ر خۆیشی پلان و بریاری هه موو شتیك ده رده کات. وه هیه چ که س نی یه تکا کارو شه فاعه ت خوازییت به یی مۆله تی نه و ، جا نه وه په روه ردگارتانه که وابوو به تاکی بیپه رستن، ئایا بیر ناکه نه وه .

هه روه ها ده فه رمیت: (وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُخْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ... الأنعام: ٥١) واته:

که واته به قورئان نه وانه ناگادار بکهر وه که دترسن کۆبکړینه وه
 بۆلای پهره ردگاریان ، نه وکاته که س نی یه جگه له و پهره ردگاره
 پشتیان لى بکات وکه سیش نی یه تکاکاریان بیټ، ئایا ئیتر خوتان
 له سنووری خودا ناپارښتن.

پاشان جهخت له سهر ههریه کیان دهکاته وه به تهنه ده فهرمیت:
 (ام اتخذوا من دون الله شفعاً قل الر كانوا لا یملکون شیئاً ولا یعقلون * قل لله
 الشفاعة جمیعاً... زمر: ۴۳-۴۴) واته: ئایا جگه له خودای گه وړه تکاکارو
 شه فاعهت خوازی تریان هه لېژاردوه ، جا پښیان بللئ ئایا نه گهر
 تکاکاره کانتان هیچیان به ده ست نه بوو. ئایا عاقل نابن؟ پښیان بللئ
 هه موو تکاکار وشه فاعهت خوازه یه کان ته نه با خودای گه وړه یه.

وه ده فهرمیت: (مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا
 مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ... الجاثیة: ۱۰) واته:
 له قیامه تدا دوزخ به دوا یانه وه یه و لئى قوتار نابن ، ههرچى یه کیان
 کردبوو فریایان ناکه ویت، وه هه موو نه وانه یشى که له برى خودا
 کردبوویان به پال پشتی خویان ، سزایه کی زورگه وړه وسامناک بویان
 ناماده یه.

جا نه گهر به ننده کان ته نه با پشت به خودا ببه ستن ، نه و خودای
 گه وړه ده بیټه پشت وپه نایان ، به پیچه وانه ی تر که جگه له خودا پشت
 وپه نا به که س وشتی تر ده به ستن. به لئى خالئ وهرچه رخان وه لئى
 سوورى نیوان یه کتاپه رستان وهاو یه ش دانهران لیره دایه که ته نه با
 وته نه با خودا پشت وپه نا وشه فاعهت خواز و تکاکارى پاسته قینه ی
 به ننده کانه.

پوختەى بەندايەتى لەوەدايە كە نابێت لە خۆشەويستیدا هاوبەشى وهاوێل بۆ خودا بریار بدرێت. وە پاشان پێویستە خۆشەويستیمان بۆ پێغەمبەرى خودابێت لە پێش خۆمان و مالا و خێلا و خانە وادەو... هتد. چونكە خۆشويستنى پێغەمبەر لە تەواوكارى خۆشەويستى خودادايە. پاشان هەموو. خۆشەويستى كەمان بە پێوەرى (بۆ خودا و لەپێناوى خودا) دا بپێوين.

هەروەكو لە (صحيحين) دا هاتووە كە پێغەمبەر ﷺ فرمويەتى: (ثلاث من كن فيه وجد بهن حلاوة الايمان). ^١ هەروەها لە ووتەيەكى (صحيحين) دا هاتووە بەم شێوەيە: (لا يجد حلاوة الايمان الا من كان فيه ثلاث خصال: ان يكون الله ورسوله احب اليه مما سواهما، وان يجب المرء لايحبه الا الله. وان يكره ان يرجع في الكفر بعد اذا انقذه الله منه كما يكره ان يلقى في النار). ^٢ واتە: سێ شت "خەسلەت" لە هەر كەسيكدا بێت، ئەوا چێژى شيرينى باوەر دەچێژێت.... وە هەروەها هاتووە بەم چەشنەش: هېچ كەسيك چێژى شيرينى باوەر ناچێژێت گەر ئەم سێ خەسلەتى تێدا نەبێت "دەبێت خودا و پاشان پێغەمبەرى خوداى لە هەموو كەسيك و شتێكى تر خۆشتر بویت، وە زۆرى پێ ناخۆش بێت، وە هەر كەسيكى خۆشويست تەنها لە بەر خودا خۆشى بویت. وە زۆرى پێ ناخۆش بێت كاتێك دەبينى كەسيك وادەگەرێتە وە سەر بى باوەرى كە پێشتر خودا پرگارى كردبوو لى، ئەوەندەى پێ ناخۆش بێت وەك بلى خۆى فرى دەدرێتە نۆ ئاگرە وە."

^١ - ئەم فرمودەيه (صحيحه)، (بخارى: ١٦) و (مسلم: ٤٣ - الايمان) گێڕاينەتەوه.

^٢ - ئەم فرمودەيه (صحيحه)، هەمان سەرچاوهى پيشوو.

وهله (سنن) دا هاتووه كه پيغهمبر ﷺ فەرموويەتى: (من أحب لله ، وأبغض لله ، وأعطى لله ، ومنع لله ، فقد استكمل الإيمان.) 'واته: هەر كه سێك ته نهها له بهر خودا خه لكی خوۆش بویت ، وه به ته نهها له بهر خودا رقی له خه لكی بیت، وه ته نهها له بهر خودا شت ببه خشیئت، وه ته نهها له بهر خودا پێگر بیت، ئهوا به راستی بیروباوه پری تهواو پوخته .

ههروهها له فەرمووده یه کی تر دا پيغهمبر ﷺ ده فەرمیئت: (ما تحاب رجلان في الله الا كان افضلها اشدھما حباً لصاحبه.) واته: ئه گەر دوو كهس له پیناوی خودا یه کترین خوۆش ویست ، ئهوا باشترین كهسیان ئه وه یانه كه زیاتر براده ره كه ی خوۆشتر بویت.

جا ئه م خوۆش ویستنه له پیویستی وتهواوکاریه کانی خوۆشه ویستی خودان.

جۆره کانی خوۆشه ویستی بۆ خودا

جۆره کانی خوۆشه ویستی بۆ خودا دابهش ده بیئت بۆ چوار جۆری سه ره کی، كه پیویسته جیا بکړینه وه له خوۆشه ویستیه کانی تر، كه نه وانیش ئه مانه ن:—

۱- خوۆش ویستن خۆدا:

واته خوای گه وره ت له هه موو شت و كه سیکی تر زیاتر خوۆش بویت كه هاوتای نه بیئت. جا به ته نهها ئه مه مایه ی پرگار بوونه له دۆزه خ و به ده ست هیئانی به هه شت نی یه، چونكه هه ریه كه له جوله كه كان و

^۱ - ئه م فەرمووده یه (حسن)ه، (ترمذی: ۲۵۲۱) وه (احمد: ۴۳۸/۳) وه (حاکم: ۱۶۴/۲) گێڕایانه ته وه. وه (البانی) به صحیحی داوه له قه لām. وه (حافظ و ذهبی) یی ده نگ بر و نه.

خاچ پەرستەکانیش خودایان خوش دەوێت ، بەلام کەچی توشی سزای
دۆزەخ دەبن و لەبەهەشت بێ بەش دەبن.

٢- خوش ویستنی ئەوێی کە خودای خوش دەوێت:

واتە ئەو شتانەی کە خودا خوشیان دەوێت ، تۆش لەقولای دل
ودەرونتەوێت خوشت بوێت. جا ئەمە بنەمای سەرەکی چوونە نێو
ئێسلامەوێت وە درەچوونە لەنێو بێ باوەڕی. وەخۆشەویستەکان س
لای خودا ، بەهێزترینانە لەم جۆرە خوشەویستی یەدا.

٣- خوش ویستن بۆ خودا لەپێناو خودا:

واتە هەرکەس وشتیڤمان خوش بویت تەنها لەبەر خوداو لە پێناوی
پەزنامەندی خودای گەورەدا بێت و دوور بێت لەنیازو مەبەستی تر.
وەئەمەیان لە پێویستی و تەواوکاریەکانی خوشویستنی خودایە.

٤- خوش ویستن لەگەڵ خودا:

ئەم جۆریان پێی دەوترێت "هاوبەشی دانان بۆ خودا لە
خۆشەویستیدا"، واتە گەر بێتو لەگەڵ خودای گەورەدا هاوبەشمان بۆ
دانا لەخۆشەویستیدا ، وە لە پێناو خودا نەبوو ئەو خوشەویستی یە،
ئەوا هاوبەش و هاواتان بۆ خودا بپارداوێت لە خۆشەویستیدا.
و بەمەش دەوترێت (المحبة الشریکة - خوشەویستی هاوبەشی) .

٥- خوشەویستی سروشت:

کە ئەم جۆریان زۆرمەبەستمان نی یە لێرەدا باسی بکەین، ئەمەش
بەکورتی: حەزو ئارەزووی مرۆڤ بۆ ئەو کەس و شتانەی کە لە گەڵ
سروشت و فیترەتی خۆیدا دەگونجێت ، وە ک خوشویستنی خێزان، باوک
دایک منداڵ، ئاو خواردن...هتد.

که ئەم جوړه یان ئاساییه له دل ودهرونى مرقدا هیه ، به مه رجیک ته شه نه نه کات ونه گاته ئاستى خوښه ویستى خودای گه وړه ده فەرمیت : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ... المنافقون: ٩) واتە : ئەى باوه پداران هەول بدەن کە مال و سامان و پۆلە کانتان نە بنه هوى ئە وهى کە له يادى خودا سەر قالتان بکەن و کەم تەرخەمى بنوینن و بى ئاگاتان کەن .

وه ده فەرمیت : (رَجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ... النور: ٣١) واتە : پیاوانیک کە ستایشى خودا دەکەن ، کە هیچ کاتیك بازرگانی کړین و فروشتن سەر قالیان ناکات و بى ئاگیان ناکات له یادی خودا .

٧- تەواوی خوښه ویستى "الذمة" :

ئەمە حەوتەمین دوايه مین پلەى خوښه ویستى یه له پله کانی خوښه ویستى کە پێى دەوتریت "تەواو کۆتایی خوښه ویستى" .

واتە چیتەر له دلدا جگه یه کى تر نابیت هه بۆ خوښ ویستنى هیچ کەس وشتیکى تر ، جگه له خوښو یستراوى سەرەکی نە بیت . وه به هیچ شتیه یه کیش نه و دلە جیگه ی هابەش و هاوتنا ناکاته وه له خوښه ویستیدا . ئەم پێگه یه تاییه ته به دۆستانى خودا کە هەر یه کە له پیغه مبه ران (ابراهیم و محمد) سلاؤ و درودى خودایان له سەر بیت . ههروه کو پیغه مبه ر ﷺ ده فەرمیت : (إن الله اتخذه خلیلاً کما اتخذ ابراهیم خلیلاً) واتە : خواى گه وړه منى کردۆته خه لیلی خۆى ، ههروه کو پێشتر ابراهیمی کردۆته خه لیلی خۆى .

^١ - ئەم فەرموودهیه (ضعیف الأسناد) ه، پڕوانه (السلسلة الضعيفة) ی (البانى: ٣٤٠٣) .

ههروهه ها له (صحیح) دا هاتوو که پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فرموویه تی: (لوکنت متخذاً من اهل الأرض خلیلاً لاتخذت أبابکر خلیلاً، ولکن صاحبکم خلیل الله) ^۱ واته: ئه گهر من له خه لکی سهر زه وی دۆست وخه لیلیکم هه لێزار دایه، ئه وا "ابو بکر" ده بوو، به لام من خه لیلی خودام.

وه له فرمووده یه کی تر دا ده فرمیت: (انی ابرأ الی کال خلیل من خلته) ^۲ واته: من خۆم به ری ئه که م له ههر خه لیلیک که به ئه ندازه ی خه لیلی خۆشم ویستبیت.

وه کاتیک که پیغه مبه "ابراهم (س.خ)" حه زی به کورپک کرد، خوای گه و ره پێی به خشی، جا خۆشه ویستی ئه و کورپه به شیک له دلی "ابراهمی" داگیر کرد، وه خوای گه و ره ش ئه م کاره ی پێ خۆش نه بوو که له دلی ابراهیمدا خۆشه ویستیکی تر هه بیت جگه له خواد. ههر بۆیه له خه و دا فرمانی به ابراهیم کرد که ئه و مندا له سهر بپرپه و بیکره قۆچی قوربانی بۆ خودا. که ئه مه ش گه و ره ترین تاقی کردنه وه بوو بۆ دلی ئیبراهیم (س.خ). مه به ست لێره دا سهر بپرینی کورپه که نه بوو، به لکو سهر بپرینی خۆشه ویستی ئه و کورپه بوو له دلی حه زره تی ئیبراهیمدا. ههر بۆیه کاتیک که ئیبراهیم ویستی کورپه که ی سهر بپریت. خوای گه و ره پریری دا به له بری کورپه که ی مه پک سهر بپریت و کورپه که ده ربازییت. وه ئه مه ش بوو سونه تیکی به رده وام...

ههروه که هه میشه خوای گه و ره ههر پریریکی هه لوه شان دبیته وه به شیکی که می لی هه لاوه ته وه. وه کو "هیشته وه ی پینچ نویرزی فهرز

¹ - ئهم فرموده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۳۶۵۶) وه (مسلم: ۱۵/۱۶۵ نووی).

² - ئهم فرموده یه (صحیح) ۵، همان سهر جاوه ی پیشوو.

له بری په نجا نویژی فهرز^۱، وهك هیشتنه وهی خیرو سه دهقه له کاتی ویسترا قسه له گهل پیغه مبهردا بکریټ.

له نیوان خوښه ویستی و خلیل دا

هه ندیک که س پټیان وایه "خوښه ویست" پوختر وفراو انتره له "خلیل"، وهه روه ها ده لټین هه زره تی ابراهیم "خلیل الله" یه، به لام محمد ﷺ خوښه ویستی خودایه "حبیب الله" یه.

به لام له راستیدا به م شیوه یه نی یه، چونکه "خوښه ویستی" گشتی یه، به لام "خلیل" تاییه تی یه، وه خلیل کؤتاو ته واوی خوښه ویستی یه. هه روه کو پیغه مبهردا ﷺ پایگه یاندووه که خوای گه وره له گهل نیبراهیم دا هه لی بژاردوون به خه لیلی خوئی. وهه روه ها په دی نه وهی کردو ته وه که له سه ر زه ویدا خه لیلی هه بیټ جگه له خودا، له گهل نه وه شدا خوښه ویستی دهر برپوه بو هریه که له (خاتوو عایشه و ابوبکر و عمر) ﷺ.

هه روه ها خوای گه وره خوښه ویستی خوئی بو چه ندین وچین وتویژ دهر برپوه، له وانه: ته وبه کاران، چاکه خوازان، نارامگران...: (يُجِيبُ التَّوَّابِينَ وَيُجِيبُ الْمُتَطَهِّرِينَ... البقرة: ۲۲۲).

هه روه ها گه نجی ته وبه کار خوښه ویستی خودایه، به لام له گهل هه موو نه مانه دا خوای گه وره خه لیلی خوئی بو دووان دهر برپوه که (محمد و ابراهیم) ه سلاو ودرودی خودایان له سه ر بیټ.

۱ - نه مه کاتی خوئی به پی دهقی نه م نایه ته فهرز بووه که ده فهر میت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَجَاسَّيْتُ الرُّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَحْوِكُمْ صَدَقَةٌ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ... المجادلة: ۱۲) واته: نهی باوه رداران کاتیک ویستان قسه یه که له گهل پیغه مبهردا بکه ن، نهوا خیر و سه دهقه یه که له انجام بدهن که بوخوتان باشز و پاکتره، وه خوای گه وره لی بورده و به خشنده یه.

جياوازی له نېوان خوښه ويست و خوښه ويستړين

وه كو پيښتر ووتمان هه ميشه مړوځ دهست بهردارى خوښه ويستېكى
بچوك دهبيت له پيښاو خوښه ويستېكى گه وړه دا، وهه روه ها له پيښاو
به دهست هينانى خوښه ويستېكى گه وړه دا ناماده يه خوځى توشى
ناخوځى ومه ينه تى بچوك بكات، كه وا سروشى ژيرى وعه قلى وايه كه
گه وړه ترين خوښه ويست هه لېژيړيټ له بچوك ترينيان ، وهه مټرين
وبچوك ترين نارپه تى هه لېژيړيټ له گه وړه ترين وزورتريڼيان. وهه م
كاره پټويستى به دووبنه ماي گه وړه هه يه: _

(هيڙى ههست كردن وزانين ، نازايه تى دل) . واته پټويسته مړوځ
ههست به باشترين وگه وړه ترين خوښه ويسته كانى بكات ، بوپرونازابيت
بتوانيت هه لېژاردن نه نجام بدات له م بواره دا. به لام نه گهر به پيچه وانى
نه مه وه كرا ، نه وا لاوازيان له بوارى ههست كردن وزانينه، ياخود دلى
نازاو بوپرنى يه ناتوانيت له ژير كاريگه رى دهرن دهرچيت.

زوريك له خه لكى گيروده ي نه م دهرده بوونه و هه زوناره زووه كانى
زاله به سر ژيرو باوه پياند ا، باشه و خراپه يان له م پوانگه يه وه ده پټون،
ته نانه ت هه نديك جار پزيشكه كان ناگادارى هه ندى كاري ده كه نه وه كه
زيان به خشه، كه چى نه خوښه خوځى ناگريټ وده رونى زاله و نه نجامى
دهدات. زوريك له وكه سانه ي دليان نه خوښه ، گوى به سه لامه تى دليان
ناده ن وهه ميشه هه زوناره زووه كانيان تيږده كهن وهه رچه نده زيان
به خش بيت بويان.

پوخته ي شهړ وچاكه:

پوخته ي شهړ له لاوازي ويى هيڙى ههست وئيدراك وده رونى نزمى
دايه. وهه پوخته ي چاكه ش له به هيڙى ههست وئيدراك و شكومه ندى
دهرون دايه.

که واته خوښه ویستی وئیراده بڼه پرت و بزویته ری هه موو کاریکن. هه روه ها پق وکینه و ناحه زی بڼه پرت وده ست به رداری هه موو کاریکن. جا ئه م دووه یزه مه زنه له دلدان ، وه سه رچاوه ی چه رمه سری و به خته وه ری دلن. وه پالته ری هه موو کاریکی ثاره زوومه ندانه بریتی به له خوښه ویستی وئیراده. وه نه نجام دانه که شی ده گه پیته وه بۆ لاوازی له یه کی له و دووپالته ره سه ره کی به ، که هه ندی جار پق وکینه و ناحه زی ده گریته وه. جائه مه بڼه پرتی فرمان کردن وپگریتنه، پاداشت و سزایه.

جا لیتره دا وه لآمی نه و پرسیاره پوون ده بیته وه که "نایا ده ست به رداری بوون له کاریک" فرمانیکی وجودی به ؟ یا خود عه ده می به ؟
پوخته که ی: لیتره دا دووبه شه:

ده ست به رداری بوونیك ده گه پیته وه بۆ نه بوونی هۆکاری کاره که له "ئیراده و خوښه ویستی" که به مه یان ده وتریت "عه ده می-نه بوونی". وه ده ست به رداری بوونیك ده گه پیته وه بۆ بوونی پگرییه که له "پق وکینه و ناحه زی" که به مه یان ده وتریت "وجودی-بوونی".

هه وئی خه لکی بۆ به ده ست هیئانی به رژه وه ندی و دوور که و تنه وه له زه ره رمه ندی به

بی گومان مروّف هه میشه له هه موو ووته وکردار نه نجام دانیكد، ته نانه ت له دوور که و تنه وه وده ست به رداری بوونی هه رکاریكد، مه به ستی سه ره کی به ده ست هیئانی به رژه وه ندی و دوور که و تنه وه له زه ره رمه ندی به.

نه مه پیوه ری هه موو خاوه ن ژیری به که له ژياندا، به لآم مه خابن زۆریك له خه لکی له م پیوه ره دا توشی شیوان ولی تیکچوون هاتوون.

کاتیڤ که ئامادهن له پیناوی به دهست هینانی به رژه وهندی یه کی که م
 وچیزیک کاتی خویان توشی چه ره سه ری وسزاوئه شکه نه یه کی زوره
 نه براو ده که ن وه تووشی زیانی هه می شه یی ده بن. هه ربویه ده بینین
 که سانیکی زور له بهر چیژ وخوشیه کاتی یه کانی ئه م دونیا به ژیا نی
 هه تاهه تایی قیامهت ده دپینن و له دواپوردا سزایه کی بی شومار
 چاوه پوانیان ده کات.

هه ندیک له زانایان ده لاین: زور وردبوومه وه له حالی ژیرمه ندان
 وهوشیاران، ده بینم هه ره موویان له هه ولای دوورخستنه وه ی ناره حه تی
 وغم و په ژاردهن له سه ر ده رون. جا هه ره که و به پښگه یه ک، هه یه
 له پښگه ی خوا ردن و خواردنه وه، یان بازرگانی، یان به پرژه ی
 هاوسه رگری، یاخود به گوی گرتن له گزانی خوش یان به کات به سه ر
 بردن به یاری یه وه ...

منیش ووتم: راسته ئه مه تاکه مه به سستی سه ره کی ژیرو وهوشیارانه ،
 به لام هه موو پښگه یه ک له و پښگایانه نامان گه یه نیتته جیی مه به ست،
 بگره هه ندیکیان ته و او پښچه وانه ودری ئه و مه به سته یه ، وه به لای
 منه وه تاکه پښگه یه ک بو به ده ست هینانی ئه و مه به سته ، ته نها
 پروکردنه خوای گه وره یه و به ده ست هینانی په زامه ندی ئه وه، جا هه ر
 که سیڤ ئه م پښگه یه بگریته به ر ئه و دلتیا بیئت سه رفرازی دونیا و
 قیامهت به ده ست ده هینیت.

بەشەكانى خۆشويستراو "المحبوب"

خۆشويستراو "المحبوب": دەپىتە دووچۆرەو:

۱- خۆشويستراو بۇ خۇدى خۇى.

۲- خۆشويستراو بەھۇى كەسى ترەو.

۱- خۆشويستراو بۇ خۇدى خۇى:

واتە خۇش ويستنى كەسىك تەنھا لەبەر خۇدى خۇى كە شاين
وشايەستى خۇشەويستى يە. كەئەمش بەتەنھا خۇى گەرە
دەگىتەو كە دورە لەھەموو كەم و كوپى و كورتىك، كەمال و تەواو
لەھەموو رووئەكەو.

۲- خۆشويستراو بەھۇى كەسىكەو:

واتە خۇش ويستنى كەسىك يان شتىك لەبەر خۇدى خۇى نا ، بەلكو
لەبەر ھۆكارى تر خۆشويستراپىت ، وەجگە لەخۇش ويستنى خۇى
گەرە سەرجم خۆشويستراو كەنى تر بەھۇى خۇداو خۆشويستراون
، وەھەر لەئەو وەو خۆشويستراو كەيان سەرچاو دەگىت. وەك
خۆشويستنى پىغەمبەران، فرىشتەكان.. ھتد.

كەواتە لىرەدا جگە لەخۇدا ھەموو خۆشويستراو كەنى تر شاينى
خۇش ويستنى وپق لى بوونەو ەن لەيەك كاتدا. بۇ نمونە گەر كەسىك
پقى لەو شتانە بوو كە خۇدا خۇشى دەوین، بۇمان دەردەكەو پىت كەتا
چ ئەندازەيەك خۆشويستراو كەنى ترى لاپەسەندە و دژايەتى خۇدا
دەكات، وەبەپىچەوانەو كەسىك كە خۇدا ھەرشتىكى خۇش بوپىت
، ئەویش ھەمان شتى خۇش دەو پىت وەبۇمان دەردەكەو پىت كەچەند
پشتىوانى لەخۇداى گەرە دەكات.

جا پټويسته دهست بهم پټوره وه بگرين ، تابزانين چهنډ نيمه موالات وپشتيوانيمان هه يه بڼو خواي گه وره ، چونکه ولايت واته خوښ ويستني نه و شتانه ي که خودا خوښي ده وين ، وه هه روه ها پڼو لي بوونه وه له و شتانه ي که خودا پڼي لي ده بټته وه . جا نه مه په يوه ندي به زوري نويز وپوژوه وه ني په و نه مه تايي ته به دل .

جوړه گاني خوښه ويستي به هو ي که ساني تره وه :-

يه که م : هه رله گال به دهست خستني دا هه ست به چيزو خوښي ده گريټ .

دوهم : نه و جوړه يه که نازارو زيان به خشه ، به لام خوي ده گريټ تا ده يگه يه نيټه خوښويستراوه که ي .

هه روه کو خواي گه وره ده فهرميټ : (كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرَّةُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ...البقرة: ۲۱۷) واته : خواي گه وره کوشتاري له سهر پټويست کردن هه رچه نده له سهر دلتان ناخوښه ، به لام دوور ني يه شتيکتان پي ناخوښ بيټ ، به لام له پاستيدا خيري تيډايه بټان . وه دوور ني يه شتيکتان پي خوښ بيټ ، به لام له پاستي خراپه بيټ بټان ، وه ته نها خواي گه وره زاناو دانا يه و نيوه نايزانن .

جا ليړه دا کوشتاريان پي ناخوښه ، به لام باشته بټان چونکه ده يان گه يه نيټه په زامه ندي خوښه ويست . هه روه ها ده روني مروځ نارووي پشو و خوښگوزه راني وناره زووبازي ده کات ، نه مه خوي خوښه به لام زور خراپه ، چونکه ده بټته مايه ي له ده ست داني په زامه ندي خوښه ويست .

جا كه سى ژيرو ھۆشيار دوربينانە لە شتەكان دەكۆلێتەو ھىچ كاتىك خۆشى يەكى ھەميشەى ناكاتە قوربانى خۆشەىكى كاتى.

جا حالەتەكان چوار جۆرن: _

۱- خۆشويستراویك بمان گەيە نيئتە بە خۆشەويستراو.

۲- ناخۆشى يەك دەمان گەيە نيئت بە ناخۆشى.

۳- ناخۆشى يەك دەمان گەيە نيئت بە خۆشەويستراو.

۴- ھەخۆشويستراویك دەمانگەيە نيئت بە ناخۆشى.

۱- خۆشويستراویك بمانگەيە نيئت بە خۆشويستراو:

ئەم جۆرەيان لە ھەردوولاو ھىچ چاكيە و پێويستی بە ئەنجام دان ھەيە .

۲- ناخۆشى يەك دەمان گەيە نيئت بە ناخۆشى.

ئەم جۆرەيان لە ھەردوولاو خراپە و پێويستە دەستی لى ھەلبگرين ولىي دوربىكەوينەو ھە .

پاشان دووبەشەكەى تر ماو ھە كە بریتين لە: _

۳- ناخۆشى يەك دەمان گەيە نيئتە خۆشەويستراو:

۴- خۆشويستراویك دەمان گەيە نيئت بە ناخۆشى:

جا مەروۇ لە دونيادا ھەميشە لە نيتوان ئەم دووانە ياندا كيشمە كيش دەكات، جارێك بەم لاو جارێك بەولا دەكەوێت ، مەروۇ ھۆشيارو ژيرو باو ھەردار بەلاى ئەواياندا دەپوات كە لە كۆتايىدا دەگات بە خۆشەويستراو ھە و خيرو چاكيە ھەميشەى دەست گير دەبيت ، بەلام مەروۇيەك ھەزو ئارەزوو و دەروون پيشەوايەتى بكات ئەوا بەلاى خۆشەى كاتىكەدا دەچيئت و سەرئەنجام وزەر ھەمەند دەبيت .

خۆشه‌ويستی بىنەپەرتى خواپەرىستى يە

جا ئەگەر خۆشه‌ويستی بىنەپەرتى ھەموو كارىكى ھەق وپاستى بىت ، ئەوا خۆشه‌ويستی خودا و پېغەمبەرەكەى بىنەغەو بىنەماى ھەموو كارىكى ئاينى يە ، جا بىنەماى ھەموو كارىكى ئاينى بىرىتى يە لە خۆشويستنى خودا و پېغەمبەرى خودا . وە بىنەماى ھەموو ووتەيەكى ئاينى بىرىتى يە لە بەپاست و دروست زانينى خودا و پېغەمبەرى خودا .

جا ھەر ويست و ئىرادەيەك پىگىرى كرد لەدەر بىرىنى تەواوى خۆشه‌ويستى بۆ خودا ، وە ھەر وەھا ھەر گومانىك پىگىرى كرد لە بەپاست زانينى خودا ، ئەوا زەرەرمەندە بە بىنەپەرتى باوەر لاوازی دەكات . جا ئەگەر لەو حالەتەو تەشەنەى كرد وگەيشتە ئاستى خۆش نەويستنى خودا و بەپاست نەزانينى پېغەمبەرەكەى ، ئەوادەبىتە كافرو گومراو ھاوبەش بىپار دەر .

لە پىداويستىەكانى خۆش ويستنى خودا:

دۆستايەتى و دژايەتى كردن

واتە پىداويستىەكانى خۆش ويستنى خودا بىرىتى يە لە دۆستايەتى و پىشتىوانى كردنى خۆشه‌ويستانى خودا ، دژايەتى كردنى ناخەزان و دۆژمنانى خودا . وە ئەم دوو كارە دژاودىزى يەكترن ، واتە دۆستايەتى خۆشه‌ويستانى خودا ناكرىت ھەتاكو دژايەتى ناخەزانى خودا نەكەيت . ھەر وەكو خواى گەورە سەبارەت بە پىشەواى خۆشه‌ويستمان باس دەكات ، ابراھىم كە پوودەكاته گەلەكەى دەلەيت : (قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ * أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ * فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ... الشعراء : ۷۵-۷۷) واتە : ابراھىم پىتان دەلەيت : ئايا ئىوہ نابىن چى دەپەرستن ؟ "كەى ئەم شتانە شاينى پەرستن" بەپاستى

ئیوه و باوبا پیرانتا به هله دا چوون. ئه وانیه ئیوه دهیان په رستن به دلنیا ییه وه دوزمنی منن و وه به دوزمنی خومیان ده زانم ، جگه له پروه ردگاری جیهان نه بیټ که به تهنه شایانی په رستنه .

جا ئه م دزایه تی کردنه ی ابراهیم (س.خ) نذر پیویسته بو به جی گه یاندنی دوستایه تی بو خودا. هر ئه م هلو یسته جوانانه بوو که خوای گه وره دهیان کاته پیشه نگ وداوامان لی دهکات که شوینیان بکه وین که ده فره میت: (قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحُدُّهُ... الممتحنة: ٤) واته: به پاستی ئیوه له "ابراهیم وشوین که وتوانی" باشترین پیشه نگتان هیه، که کاتی پوویان کرده گه که یان ووتیان: ئیمه به رین له ئیوه وله وشتانه ش که له جیاتی خودا دهیان په رستن ، ئیمه باوه رمان به و ئاینه ی ئیوه نی یه. ئیتر دوزمنایه تی وړقه به رایه تی له نیوانمان به رپابوو تا نه وکاته ی ده گه پینه وه و باوه پ به خودای تا و تهنه ده هینین.

هروه ها ده فره میت: (وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ... الزحرف: ٢٦-٢٧) واته: ابراهیم پووی کرده گه که ی و باوکی پیی ووتن: من به ریم له وشتانه ی که ده په رستن ، تهنه خوای گه وره نه بیټ که منی به دیهیناوه وړینمایم دهکات ، دواتر ئه و ووشه یه ی "یه کتاپه رستیه ی" هیشته وه بو هوژ وگه لانی دوا ی خو ی بو ئه وه ی بگه پینه وه سهر پیگه ی پاست.

لا إله إلا الله.... ئەو ووشەيە بوو کە ئىبراهيم بۆ ھۆزەگەي بە جى
 ھيشت

واتە ئىبراهيم جگە لە پەرسىتىنى خوداى تاقانە دژايەتى سەرچەم
 پەرسىتراوەکانى دەکرد، وەسىيەت و پەيمانىك بۆ ھۆز وگەلەگەي
 و سەرچەم پيغەمبەرانى پاش خۆي بە جېھيشت کە دريژە بە کاروانى
 يەکتا پەرسىتى بدەن ، کەئەو وەسىيەت و ووشەيە برىتى يەلە "لا إله إلا
 الله".

ئەمە ووشەيە کە سەرچەم بونە وەرى لە سەر دامەزراوە ، وەژيانى پى
 ھاتووەتە کايەو، وەقىيلەي لە سەر دروست کراوە ، وەئەو ووشەيەي
 کە خوین و مال و گيانى پى دەپاريزييت، بەختە وەرى و سەر شوپى
 سەرچەم مرقاىيەتى لە سەر بەندە، بەھەشت و خۆشەيەکان و دۆزەخ
 و ناخۆشەيەکانى لە سەر بنيات نراوە، کەمايەي خۆش گوزەرانى
 ھەتاھەتاي بەندەکانە ، کۆلەگەي سەرچەم ئاين و خواناسانە. (من كان
 آخر كلامه لا إله إلا الله دخل الجنة)^۱ واتە: ھەرکەسيك دوا ووشەي "لا
 إله إلا الله" بىت دەجىتە بەھەشتەو.

روح و نھيىنى ئەم ووشەيە

واتە بەتاك زانىنى پەروەردگارو بە پىرۆز پاگرتنى ناو و ئاكارە
 جوانەكانىتى، بەرزپاگرتنى پەيامەكەيەتى و ترس و تەكاكردن لىي، واتە
 پشت پى بەستى و پووتى كردن وگەپانەو بۆ لاي ئەوزاتە، وەخۆش
 ويستى و دژايەتى كردنى غەيرى ئەو. بەتەنھا ترسان لەئەو وگوى
 نەدان بە سەرچەم كەسانى تر، سوژدەبردن و قوربانى دان و ملەكەچى
 كردن و بەپاست زانين و ھاناو ھاوار بۆ كردن و پەناپى گرتن و تەنھاو
 تەنھا بۆ ئەوزاتە پىرۆزە.

^۱ - ئەم فەرموودەيە (صحيح) ە، (احمد: ۲۳۳/۵ - ۲۴۷) وە (حاكم: ۳۵۱/۱) گىتر ايانەتەو.

که هر مه مووی له پوخته ی په ووشه دا کژده بیته وه ، که نه ویش
هیچ په رستراویک نی په به پراستی شایه نی په رستن و خویایه تی بیت،
ته نها "الله" نه بیت.

هر له بهر گرنگی وپروپوختی و وانا جوانه کانیتی ، نه وکه سه ی نه م
گه وایه و شایه تی په بدات وکاری پی بکات ، جهسته ی قه ده غه کراوه
له وه ی که ناگر بیسوتینیت. هه روه ها خوی گه وره ده فهرمیت: (وَالَّذِينَ
هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ... المعارج: ۳۳) واته: کار به ناوه پوکی نه م
شایه تیه بکه ن به نهی نی وناشکرا له جهسته و دل وده روند.

جا خه لکانیکی زور هیه شایه تیه که یان مردو وی گیان، وه هیه
شایه تیه که ی نوستوه ، نه گه ر به ناگابیته وه و دیان نا، وه هیه یانه
شایه تیه که ی پاکشاوه، وه هیه مانیشه شایه تیه که ی ناماده و پراوه ستاوه
هه میسه له سه ر پیی یه، نمونه ی نه م شایه تیه هاوشیوه ی گیان به
جهسته. که سی و امان هیه پوچی مردوه ، وه هیه پوچی نه خوشه
ونزیکه له مردنه وه ، وه پوچی و امان هیه خه ریکه به ناگادیته وه، به لام
پوچی و اشمان هیه دروست وپوخته بزوینه ری جهسته یه و کاری خوی
ده کات.

وله فهرمووده ی (صحيح) دا هاتوه که پیغه مبه ر ﷺ
فهرموویه تی: (إني لأعلم كلمة لا يقولها عبد عند الموت إلا وجدت
روحها لها روحاً) ^۱ واته: من ووشه یه ک ده زانم گه ر مروف
له سه ر مه رگیشدا بیلیت ، نه ووا پوچی زیندوو ده بیته وه.

^۱ - نه م فهرمووده یه (حسنه)، (احمد: ۳۷/۱) وه (ابن ماجه: ۳۷۹۵) وه (البانی) له (صحيح
جامع) دا هیئاوتی.

واته ژيانی روح بهنده به و وشه سهرسورپینه ره وه ، ههروه کو چۆن
ژيانی جهسته بهنده به روحه وه .

ژيانی به خته وهی له دونيا و قیامه تدا

هه ركه سيك له م ژيانه دا بۆ ئه م وشه پرشنگذاره بژييت و وه تي
بكوشيت و بمرييت ، ئه و ژيانی به خته وه ری هه ميشه يی له قیامه تدا
به ده ست ده هيئييت. (وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ
* فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ... النازعات: ٤٠-٤١) واته: هه ركه سيك له خواي
خوی بترسييت و به پاستی ملکه چی بکات، وه پيگري له سه ركه شی ده روڤ
بکات ، ئه و له قیامه تدا پاداشتی به هه شتی بهرينه به به خته وه ری تييدا
ده ژييت.

وه له ژيانی ئه م دونيا به دا له به هه شتی گه پان و پيشکين و دژينه وه ی
پاستی و حه ق و داد په ره ويدا ژياوه ، به هه شتی تامه زوی بۆ دیداری
پاسته قينه ی خواي گه وره ژيان له ژيتر سايه ی په زامه نديدا. ئه مه
سروشتی سه ره تاي هه موو خوشی به که له ژياندا، که پيشه کی به که ی
به هه ول وماندووبوون وشه و نخونی و ئارامگرتن ده ست پی ده کات وه له
کو تايدا به خته وه ری به ده ست ده هيئييت.

هه رچه نده خوانه ناسان له خوشيه کانی ژياندا بن ، به لام ژيانيان بي
ئامانج و بی ئاکام و بی مه به سته. (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَهَىٰ وَهُوَ
مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً... النحل: ٩٧) واته: هه ركه سيك کاري
چاکه خوازی بکات و پروادارييت ئه و ژيانتيکی پر به خته وه ری پی
ده به خشين.

وه به خته وه ری ژيان بريتي به له به هه شتی دونيا: (فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ أَنْ
يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا

حَرَجًا... النعم: ۱۲۵) واتە: ھەر كەس ئىك خۇاى گەورە بىھىت ھىدايەتى بىدات ، ئىھوا سىنەى ساف وپاك وئامادە دەكات بۆ ئىسلام، ئىھو كەسەش خۇاى گەورە بىھىت گومراى بكات ، ئىھوا دىلى دەگوشىت و سىنگى توند دەكات و ھەناسەى سوار دەبىت، ھەروەكو بلىت بۆ ئاسمان بەرز بىرئىتەوھ .

مرؤقى بىرودار ھەمىشە دەرونى ئارام دل و دەرونى پاك و بىرتىز وگەش بىنە وەچاكە خواز دلئىايە ، ئەمەش ھۆكارەكانى بەختەوھرى ئەم دونىايە ، كەپەيوھندى ھەمىشەى بەخوداوە ھەيە وساتىكىش لىى بى ئاگانابىت، جا پىغەمبەر ﷺ دەفەرمىت: (اذا مررتكم برياض الجنة فارتعوا ، قالوا: وما رياض الجنة؟ قال ﷺ: حلق الذكر) ۱ واتە: ئەگەر گەيشتن بەباخچەكانى بەھەشت بەشى خۆتان بەرن، ووتيان: ئى پىغەمبەرى خودا كامە باخچەكانى بەھەشتە؟ پىغەمبەر ﷺ فەرموى: كۆرەكانى يادى خودايە .

ھەروەھا دەفەرمىت: (ما بين بيتي ومنبري روضة من رياض الجنة) ۲ واتە: لەنىوان مالەكەم بلىدگۆى مزگەوتەكەمدا ، باخچەيەكە لەباخچەكانى بەھەشت. ھەروەھا كاتىك لىيان پىرسى كەبۆچى ھەمىشە بەردەوام دەبىت لە پۆژوگرتن و نان وئاونەخواردن. پىغەمبەر ﷺ فەرموى: (إنني لست كهيئتكم ، إنني اظل عند ربي يعطيني ويسقيني) ۳ واتە: مەن وەك ئىوھ نىم ، مەن لای خۇاى خۆم دەمىنەوھ ، ئەو خواردن و خواردنەوھم پى دەبەخشىت .

۱ - ئەم فەرمودەيە (ضعيف الأسناد ۵)، (ترمذى: ۳۵۰۹) و (احمد: ۱۵۰/۳) و ھېروانە (السلسلة الضعيفة) (البانى: ۱۱۵۰) .

۲ - ئەم فەرمودەيە (صحيح ۵)، (بخارى: ۱۱۹۵) و (مسلم: ۱۳۹۱) گىرايانەتەوھ .

۳ - ئەم فەرمودەيە (صحيح ۵)، (بخارى: ۱۹۶۴) و (مسلم: ۲۱۱/۷ نووى) گىرايانەتەوھ .

لێره دا پێغه مبه‌ر ﷺ مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه مانه‌وه‌ی له‌یادو زیکری
خودای خۆی برسیتی وتونی ئی ئامیلت ، و نه‌م کاره‌ ته‌نها تایبه‌ته‌ به‌
پێغه‌مبه‌ری خودا، وه‌ك خۆی فهرمووی ، بۆ كه‌سیتر نی‌یه‌.

ژیانی راسته‌قینه‌ ، ژیانه‌ له‌گه‌ڵ خودا

ئه‌م ژیانه‌ نه‌یانی یه‌كی كه‌وره‌یه‌ ، به‌خته‌وه‌ری تییدا ئه‌و نی‌چیره‌
پاونه‌كراوه‌یه‌ كه‌سه‌رجه‌م مرقۆایه‌تی به‌دوایدا وی‌لن. به‌خته‌وه‌ری
هه‌میشه‌یی له‌ناسین و دۆزینه‌وه‌ی حه‌ق و راستی دایه‌ ، كه‌به‌و پێ‌یه‌
له‌سه‌رجه‌م نه‌یانی یه‌كانی ژیا‌ن ده‌گه‌یت. ناسین و ژیا‌ن له‌گه‌ڵ
به‌دییه‌نه‌ری ئه‌م بونه‌وه‌رو پێ‌كخه‌ری سه‌رجه‌م بپیاره‌كانی ،
كه‌وره‌ترین ده‌ستكه‌وت و ئامانجه‌ مرقۆ پێ‌ی بگات.

هه‌ر شتی‌ك له‌م ژیا‌نه‌دا گرنگ و جێ‌ی بایه‌خ بی‌ت ، له‌ده‌ست دانی
زه‌حمه‌ت ده‌بی‌ت. وه‌هیچ شتی‌ك نی‌یه‌ جێ‌ی بایه‌خ و گرنگ بی‌ت بۆ
مرقۆ جگه‌ له‌ ژیا‌ن له‌ ژێ‌ر سایه‌ی په‌حمه‌ت و میهره‌بانی خودای
كه‌وره‌دا ، كه‌به‌دییه‌نه‌ری هه‌موو بونه‌وه‌رو ژیا‌نه‌.

ئه‌مه‌ به‌خته‌وه‌ری راسته‌قینه‌یه‌ ، به‌له‌ده‌ست دانی ئه‌م راستی یه‌
مرقۆ سه‌رگه‌ردان و بێ‌ هوده‌و بێ‌ ئامانج ده‌بی‌ت و وه‌هیچ واتایه‌ك بۆ
ژیا‌ن و به‌خته‌وه‌ری نامی‌نی‌ته‌وه‌ و به‌هاوشی‌وه‌ی سه‌رخۆشی‌کی بێ‌
چاره‌ی لی‌ دیت، كه‌هه‌میشه‌ بێ‌ ئاگایه‌ له‌ راستی یه‌كانی ژیا‌ن ،
كاتی‌ك كه‌هۆش ده‌كات‌وه‌ قیامه‌تی به‌سه‌ردا هاتوه‌ و راستیه‌كان
ده‌رده‌كه‌ون، ئه‌وساته‌ توشی سزاو ئه‌شكه‌نجه‌ی هه‌تا‌هه‌تای ده‌بی‌ت.
ئازاری ده‌رونی و له‌ده‌ست چوون و به‌فیرۆچوونی ژیا‌نی شالای بۆ
ده‌هی‌نی‌ت و له‌ په‌ل و پۆ‌ی ده‌خه‌ن. كه‌ سه‌رقا‌لی دونه‌یایه‌کی بێ‌

ئەنجام بۈۈ ، قىيامەت وخواناسى لە دەست داۋە . جالېرەدا پېۋىستە
مروڧ پېش گەشتنى بەم دېمەنە جەرگ بېرەنە زوۋ بېتەۋە ئاگاۋ
فرىاي ژيانى خۇي بکەۋىت ، گەرەترىن حەق وپاستى بناسىت لە
ژېر سايەيدا بەكامەرانى بژىت .

ۋەلە (أثر) يېكى خۋايى ھاتوۋە : (أبن آدم خلقتك لعبادتي فلا
تلعب، وتكفلت برزقك فلا تتعب، أبن آدم، اطلبني تجدني، فإن
وجدتني وجدت كل شيء ، وإن فاتك فاتك كل شيء ، وأنا أحب إليك
من كل شيء) واتە : ئەي ئادەمىزاد . من تۆم بۆخودا پەرسىتى
دروست كىردوۋە ، يارى مەكە . رىزق وپۆزىم بۆدابىن كىردوۋى ،
بەشۋېنى دا ماندوۋ مەبە . ئەي ئادەمىزاد ئەگەر بەشۋېنمدا بگەپىيت
دەمدۆزىتەۋە ، ئەۋسەتە ھەموو شتېك دەدۆزىتەۋە ، ۋەئەگەر
دۆزىنەۋەى منى لە دەست چوۋ ، ئەۋا ھەموو شتېكت لە دەست
دەچىت ، ۋەباش بزانە من لە ھەموو شتېك باشتىم بۆتۆ .

لە بىرەتدا خۆشەۋىستى تەنھا شاھەنى خۇدای گەرەۋىيە

ۋەك پېشتىر باسماڭ كىردخۆشەۋىستى ناۋىكى گىشتىگرە ۋەچەندىن
جۆر ناۋى لە ژېردا كۆدەبېتەۋە . جا جۆرە بە نىرخ ۋەبەھاكانى
خۆشەۋىستى تەنھا شاھىستە ۋشاھەنى خۇدای گەرەۋىيە ۋ بۆكەس
ۋشتى تر دەست نادات ، ۋەك پەرسىتن ۋگەرەنەۋە... ھتە . تەنھا بۆ
خۇي بەكار دەھىنرىت ، كەدەفەرمىت : (فسوف يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ
يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّوهُ... المائدة: ۵۳) واتە : خۇاي گەرەۋىيە پېرېكى تر
دەھىنرىتە سەر شانۋى ژيان ، كەبەتەنھا خۇاي گەرەۋىيان زۆر خۇش
دەۋىت ، ۋەخۋايش ئەۋانى خۇش دەۋىت .

وہمہ روہا دہ فہ رمیت: (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ... البقرة: ۱۶۵) واتہ:
 ھندی کس دچن ھاوشیوہو ھاوہل بق خودا برپار دہدن
 وبہئەندازہی خودا خویشیان دہویت، بہولام باوہ پداران خودایان
 لہمہموو کس زیاتر خوش دہویت بہئەندازہی کی یە کجار زور.

ناپہسەندترین جوړی خوښەویستی:

ئەو جوړە خوښەویستی یە کە کەسیکی تەرت بەئەندازہی خودای
 گەورە خوښ بویت، واتە یە کسانێ ئە نجام بیدەیت لہ
 خوښووستنیاندا.

پہسەندترین جوړی خوښەویستی:

ئەو خوښەویستی یە یە کە بەتاک و تەنھا خوای گەورەت خوش
 بویت، و ئەو شتانەشت خوش بویت کە خودا خوشی دہویت. ئەمە
 بنەمای ھەموو خوش گوزەرانیہ کە لہ ھەردوو دونیادا، وەتاکە
 ھۆکاری پزگاریبونە. بە پیچەوانەوہ خوښەویستی ھاوبەشی مایە
 سەرگەردانی وتیاچوونە.

قورئان فەرمان بەم خوښەویستی یە دەکات:

قورئانی پیروژ زور بەوردی باس لہ ھەردوو جوړەکی
 خوښەویستی دەکات و نمونە و چیرۆکی لہ سەر دہینیتەوہ،
 ھەروہا سیفات و ئاکاری ھەردووکیان دہخاتە پوو، پاشەپوژی
 ھەریەکیان دەست نیشان دەکات لہ دونیاو قیامەت
 و بەرزەخدا. و سەرچەم برپارو فەرمانەکانی ھانی خوښووستنی پاک
 و پوخت دەدات تەنھا بق خوای گەورە و بە دوور گرتن لہ ھاوبەشی
 برپاردان بۆی.

خوښەویستی بنەرەتی بانگەوازی سەرچەم پیغەر مەرانە:

سەرجه‌م بانگه‌وازیان بۆ یکتا په‌رستی خودای گه‌وره‌ کردووه‌ که بریتی یه (له‌ ته‌واوی ملکه‌چی) بۆ خودا. وه‌خۆپاراستن له‌ سنووره‌کانی گوێپایه‌ئی کردنییتی.

وه‌له‌ (صحيحین) دا هاتووه‌ له‌ فهرمووده‌ی "أنس رضی اللہ عنہ" که پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه‌تی: (والذي نفسي بيده لا يؤمن أحدكم حتى اكون أحب إليه من ولده ، و والده والناس أجمعين) 'واته: سویندبیت به‌وکه‌سه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته‌، هیچ کام له‌ ئیوه‌ باوه‌رتان ته‌واو دامه‌زراو نی یه‌، گهر من تان له‌ خۆتان ومنداڵ ودايک وباوکتان وسهرجه‌م خه‌لکی خوشتر نه‌وێت.

وه‌له‌ (صحيح البخاری) دا هاتووه‌ که عومهری کورپی خه‌تاب ده‌لێت: والله‌ ی پیغه‌مبه‌ر من تۆم له‌ هه‌موو که‌س زیاتر خۆش ده‌وێت، ته‌نها له‌ خۆم نه‌بێت. پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم ده‌فه‌رمی: (لا یا عمر حتى اكون أحب إليك من نفسك) واته‌: نابێ ئه‌ی عومهر ده‌بێت من له‌ خۆت زیاتر خۆش بویت. عومهری کورپی خه‌تاب ده‌لێت: سویند به‌وکه‌سه‌ی که‌تۆی به‌حَق وپاستی په‌وانه‌ کردووه‌ من تۆم له‌ خۆیشم زیاتر خۆش ده‌وێت. پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم ده‌فه‌رمی: (الآن یا عمر) واته‌: ئیستا باوه‌رت ته‌واوه‌ ئه‌ی عومهر.^۲

جا ئه‌مه‌ پله‌و پایه‌ی پیغه‌مبه‌ری خه‌ودا بێت که پێویست کات له‌ خۆت ومال و منداڵ وسهرجه‌م که‌س وکار زیاتر خوشتر بویت، ئه‌ی ده‌بێت خۆش ویستنی خودا چۆن بێت؟ به‌لکو خوشویستنی خودا پێویسته‌ له‌ سه‌رووی هه‌موو خۆشه‌ویسته‌کانه‌وه‌ بێت، به‌بێ هاوبه‌شی

^۱ -نهم فهرمووده‌یه (صحيح)ه، بخاری: ۱۵۰) و(مسلم: ۱۸/۲ نووی) گێڕایانه‌ته‌وه‌.

^۲ -نهم فهرمووده‌یه (صحيح)ه، پێشتر باسمان کردووه‌.

وماوئل بپساردان بۆي، وەبەتەوايى خۆشەويستى وگوپرايەلى بۆي
،كەنايىت ھەچ كەس وشتىك ھاوبەشى بىكات.

خۆشەويستى بنەماو بزوئەرى ھەموو كارو جولەيە لە جىھاندا

سەرچەم جولە كارەكانى جىھان و بونەوەر ،بنەپەرتى
دەگەرپتەو ە بۆ خۆشەويستى، چونكە سەرچەم جولەكانى بونەوەر
بەگشتى سى جۆرە:—

۱. جولە خۆويستىيەكان "الاختيارية والارادية".

۲. جولە خۆنەويستىيەكان "القسرية".

۳. جولە سروسىتىيەكان "الطبيعية".

۱- جولە سروسىتىيەكان "الطبيعية".

بنەپەرتى جولەي مروز و بونەوەر بەگشتى برىتى يە لە سەقامگىرى
وچەق بەستوى راوستان ونەجولان. وەكاتىك لەچەقى راوستانى
سروسىتى خۆي دەترازىت ئەوا پىيى دەوترىت "جولە".

جا ھەر بەھۆي ئەو جولەيەو ە دەپىت كاتىك دەيەويىت بگەرپتەو ە
بۆ دۆخى سروسىتى چەق بەستوى خۆي. بەمە دەوترىت "جولە
سروسىتى يەكان".

۲- جولە خۆويستىيەكان "الاختيارية والارادية".

برىتى يە لەجولە و كارىك كە خۆويستانەو مەبەست دارانە بە
ويست وئىرادەي خۆت ئەنجامى دەدەيت.

بريتى يه له وچوآه وکارانه ى که به ې وېستى خوآ ، له ژېړ فشارو پالنه رى تر دا نه نجامى ده ديت .

پوخته ى باب ته که :

هه رکارو جوآه يه که هه ست پى کرد ، پى دوتريت خوويستى . وهه ر کارو جوآه يه کيش هه ست پى نه کرد ، نه وا که ر که پانه وه بيت بو دؤخى پيشتر پى دوتريت "سروشستى" ، وهه که ر هه ست پى نه کردن و که پانه وهش نه بوو نه وا پى دوتريت "خوآه وېستى" .

جا پاش سه لماندنى نه م راستيان ماوه ته وه بلين :

سه رجه م جوآه وکارى بونه وهر وپيکها ته کانى ، وردو درشت له ناسمانه كان وهه ساره و نه ستيره ... هتد . هه روه ها بالنده و پووه و ، دابارين و ... هتد . هه موو نه م جوآه وکارانه له لايه ن فريشته کانى خوداوه نه نجام ده درين ، که تايبه ت کراون بو نه م مه به سته .

وهه قى زورى قورئان وفه رموده مان هه يه له سه ر پاستى نه م باب ته ، وهه باوه ره يئان به م پاستيه له پيداويستيه کانى باوه رى پاست و دروسته . جادابه ش بوونى فريشته كان به سه ر کارو جوآه ي بونه وهر پوون و به لگه داره . که خواى گه وره بو پزق و پوزى ، گيان کيشان ، گيان به خشين ، باران ، با ، هه ور ... هتد . پاراستنى مروآه و تو مارکردنى چاکه و خراپه کانى ... هتد . ته نانه ت کاروبارى به رزه خ و به هه شت و دؤزه خ ، هه ر هه مووى سپيردراوه به فريشته كان له لايه ن خواى گه وره وه ، هه روه کو ده فه رميت : (وَمَا نُنَزِّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ... مريم : ٦٤) واته : نه ى محمد : ئيمه به ته نها فه رمانى

په روه ردگار ت نه بښت دانابه زښين ، هه رچى داماتوو وپاږدوومان و
 نه وانه يشى له نيوانياندا هه يه ، هه ر هه مووى بؤ په روه ردگاره ، وه نايابا
 په روه ردگارى تو هيچ شتيك فه راموش بكات؟ ... (وَكَمْ مِّن مَّلَكٍ فِي
 السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ
 وَيَرْضَى... النجم: ٢٦) واته: چه ندين فريشته ي به پريزو پايه دار هه يه
 له ناسمانه كاندا ، كه هيچيان ناتوانن تكاو شه فاعه ت خوازي بكن ،
 تنها به مؤله تي خوداي گه وده و فه رمانى نه و نه بښت.

وه خوای گه وده سويند به فريشته كان ده خوات كه كاروبارى
 بونه وه ريان پي سپيږدراوه: (وَالصَّافَّاتِ صَفًّا * فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا *
 فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا... الصافات: ١-٣) واته: سويند بښت به فريشته
 پريزو وه كان. وه به و فريشته نه ش كه توره ده بن به سه ر
 سته مكاراندا "له سه ره مرگ وبه رزه خ وقيامه تدا". وه سويند به و
 فريشته نه ش كه په يام ده گه يه نن به پيغه مبه ران و به سه رياندا
 ده يخويننه وه.

(وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا * فَالْعَاصِفَاتِ غَصْفًا * وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا *
 فَالْفَارِقَاتِ فَرَقًا * فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا * عُذْرًا أَوْ نُذْرًا.. المرسلات: ١-٦)
 واته: سويند به و فريشته نه ي كه به كارى چاك ودروست هه له دستن ،
 كه به گورج وگولئ فه رمانه كانى خودا ده گه يه نن. كه شارو گوندى
 سته مكاران خاپوړ ده كن. كه هه وږ بلاو ده كه نه وه وياخود هه موو
 شتيكي كوت وپړ ده كن. كه حق وناحق له يه ك جيا ده كه نه وه.
 كه په يامى خودا ده گه يه نن. كه باوه پداران به لگه دار وبئ باوه پان
 وريا ده كه نه وه.

(وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا * وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا * وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا *
 فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا * فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا... النازعات: ١-٥) واته: سويند

به و فریشتانه ی که گیانی خه لکی ده کیشن. وه به و فریشتانه ی که گیانی باوه رشداران ده کیشن وه همیشه بی و چان ده سورینه وه و که س فه راموش ناکه ن. سوین به و فریشتانه ی که به خیرایی فه رمانی خودا جی به جی ده که ن. وه سویند به و فریشتانه ی که گیانی باوه پداران به به هشت شاد ده که ن: وه به و فریشتانه ی به ویستی خودا کار ده به نه ریوه.

جا که وا بوو سه رجه م نه م کارانه له وردو درشتی، گه وره و بچوکی هه ره مووی به شیوازی په رستن و ملکه چی وگو پرایه لی نه نجام ده دن، چونکه سه رجه م نه م هه موو جولّه وکارانه چ سروشتی بیت یاخود خو ویستانه یان خو نه ویستانه هه ره مووی به هوکاری خوشه ویستی بو خودا به م شیوه ده چن وده بزویترین.

جا پاك وبي گهردي بو نه و خودايه ی که: (تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا... (الإسراء: ٤٤) واته هه ره حه وت ئاسمانه کان وزه وی هه موو نه وانیه که تییدان، ته سبیحات وستایش و سوپاس گوزاری خودای تاک وته نها ده که ن، هیچ شتیک نی به له م بوونه وهره دا که سوپاسو ستایشی نه م زاته نه کات، خوی گه وره هه رخوی به گه وره یی خوی نه رم و نیان ولی بورده یه.

خوشه ویستی و ئیراده له په یوه ستیه کانی هه موو مروفتیکه

نه گهر نه و پاستی یه مان زانی، هه موو بونه وهریک له ژیاندا ویست و خوشه ویستی هیه، وه بگره سه رچاوه ی هه موو جولّه وکاریکن له م ژیانده دا. جا چاکسازی و به رژه وهنده ی سه رجه م بوونه وهر له وه دایه که مه به ست و ئامانجی و ئیراده ی له هه موو کارو جولّه یه ک دا ته نها

خۆشه‌یستی بیّت بۆ خوای گه‌وره‌. به‌تاک و ته‌نها و بی‌هاوه‌ل
 دروست کردن. هه‌ربۆیه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیّت: (لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلُهَاةٍ
 إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا... الانبياء ٢٢:) واته‌: نه‌گه‌ر بیّت و له‌ژیاندا دوو خوا
 هه‌بوایه ته‌واوی ژیان تیک ده‌چوو وه ده‌شیوا.

جا خوای گه‌وره لی‌رده‌دا ئاماژه به‌وه‌ده‌کات بابه‌تی بوونی دوو
 خودای ده‌بیته‌ مایه‌ی تیکچون و تیاچوونی ژیان به‌گشتی. چونکه
 له‌و ساتانه‌دا. هه‌ر خوادایه‌ک بۆخۆی هه‌ولێ به‌زاندن و زالبوونی ده‌دا
 به‌سه‌ر نه‌وی تردایا خود هه‌ریه‌که‌یان به‌جیا بریارو دروست کراوی بۆ
 خۆی بریار ده‌دا. که‌ نه‌مه‌ش مایه‌ی وێران بوونی
 ژیانه‌. جاکه‌ وابوو. هاوه‌لیتی و هاوبه‌شیتی بۆ خودا. مایه‌ی که‌م و
 کوپی و کورتی خودایه‌. ناشیّت و ناگونجیّت له‌گه‌ل که‌مال و
 ته‌واویتی خوای گه‌وره‌دا. که‌ هاوبه‌شی هه‌بیّت هه‌روه‌کو چۆن بونی
 دوو پادشا له‌ ولاتی‌ک دا مایه‌ی وێران بوون و کاولکاریه‌تی. وه‌بوونی
 دوو ژن له‌ یه‌ک مال و بۆ یه‌ک پیاومایه‌ی شیوانی ئه‌و
 ماله‌یه‌. وه‌بوونی دوو هه‌وی‌نی له‌ شیریکدا مایه‌ی تیکچوونی ئه‌و
 ماسته‌.

ناکۆکی پادشاگان، بناغه‌ی خراپه‌کاریه‌کانی جیهانه‌

جیاوازی و ناکۆکی و دژایه‌تی نیوان پادشاو سه‌رکرده‌کان
 سه‌رچاوه‌ی وێران بوون و کاولکاری وولاتانه‌. وه‌هیچ کاتی‌ک ناهه‌زو
 دوژمنانی نی‌سلام. ته‌ماحیان نه‌کردۆته‌ وولات و ژیا‌نمان به‌ نه‌ندازه‌ی
 نه‌وسه‌ر ده‌مانه‌ی که‌ وولات پارچه‌ پارچه‌ ده‌بیّت و هه‌ر
 پاشا و کاریه‌ ده‌ستی‌ک خۆی له‌وی تر به‌باشتر ده‌زانیّت و به‌رامبه‌ر
 ده‌سپێته‌وه‌. جا نه‌گه‌ر به‌وردی له‌ یاسای ژیان و بونه‌وه‌ر بکۆلینه‌وه‌

بۆمان دەر ده که ویت. که سه قام گیر بوونی ژیان له سه ریه ک پهوت و یاسا. که له لایه ن خودایه کی تاک و ته نهاوه به پړیوه ده چیت. که وره ترین به لگه یه له سه ریه کتا په رستی و بی هاوه لی خودا له هه موو پرویه که وه... که ته نها خوی دروستکه رو مرینه رو ژینه رو بریار دهری سه رجه م بوونه وهره. (مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ * عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ الْمُؤْمِنُونَ: ۹۱-۹۲) واته: هه رگیز خوای که وره که سی نه کردوه به پۆله ی خوی وه هیچ خوایه کی له گه لدا نی یه. چونکه نه وکاته هه ر خوایه ک ده چوون به لای دروستکه راوه کانی خوی وه، وه هه ندیکی خوی بلند ده کرد به سه ر هه ندیکی تر دا (نه وسا بوونه وهر تیک ده چوو).

پاک و بیگه ردی بۆ نه و خودایه له به رامبه ر نه و شتانه ی که (خوا نه ناسان) ده یلین، هه روه ها ده فه رمیت: (أَمْ اتَّخَذُوا إِلَهًا مِّنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنْشِرُونَ * لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَ اللَّهِ إِلَا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يُصِفُونَ * لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ... الْأَنْبِيَاء: ۲۱-۲۲) واته: نایه خه لکی ناله بار په رسته راوی ساخته یان بریار داوه له زه ویدا نایه نه وانه ده توان ژیان ببه خشن. نه گه ر له ژیاندا چه ند خودایه ک هه بوایه جگه له (الله) نه وا ژیان کاول و ویران ده بوو به سه ریه ک دا. پاک ی و بیگه ردی بۆ نه و خودایه ی ده لین. په رسیار نا کریت له وه ی که خودا ده یکات. له کاتی کدا نه وان لی په رسینه وه یان له گه لدا ده کریت.

وه ده فه رمیت: (قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ إِلَهٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا الْأَبْغَاؤُا إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا... الْأَسْرَاء: ۴۲) واته: نه ی پیغه مبه ر (دخ) پیا ن بلای: نه گه ر خوایه کی تر هه بوایه جگه له (الله) وه ک نه وان ده یلین:

ئەو كاتە ھەموویان كۆی بېركۆی و ھەولۆی ئەو ھەیان دەدابۆ ئەو ھە
دەسەلات لە پەرورەدگار خاوەن عەرش و تەختی فەرمان پەرەوایەتی
بەن و لۆی زەوت بکەن.

سەبارەت بە بېرگە (لاتغبوا) واتە ھەر یەکە ھەولۆی زالبوون
دەدات بە سەر ئەوێ تردا بە زۆر و زەبەند ھەرورەکو ھاوشیۆ ھە
پادشاکانی سەر زەوێ وە بەلگەش لە سەر ئەم بۆچوونە ئەم
ئایەتە یە کە دەفەرمی: (وَلَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ الْمُؤْمِنُونَ.....: ۹۱)
واتە: ھەندێک خۆی بلێد دەکرد بە سەر ھەندێکی تردا.

وہ شیخ الاسلام (ابن التیمیہ) دەلێت: واتای (لا تبغوا إلیہ سبیلًا)
واتە بە نزیک بوونە وە لۆی و ملکہ چی کردنی. جا چۆن جگە لە خودا
ئەوان دەپەرستن؟ ھەرورە ھا ئەگەر ئەوان خودا بن وەك خۆیان
دەلێن ئەوا دەبوونە بەندەیان. وە بەلگەش لە سەر ئەم باسە لە چەند
پرووێکە وە:.

یە کەم: خۆای گەرورە دەفەرمی: (أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ
إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ
عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا....الاسراء: ۵۷) واتە: ئەوانە ی کە ئیو ھ
دەیان پەرستن و بە خودایان دەزانن. لە بنە پەتدا ئەوانیش ھەر
بەندە ی منن وەکو ئیو ھ لە من دەترسن بە ئومیدی پەحم و بە زەیی
منن. جائیتر بۆچی دەیان پەرستن؟!

دوو ھم: خۆای گەرورە لەم ئایەتە دا نافەرمی: (لا تبغوا علیہ سبیلًا)
بە لکو دەفەرموی: (لا تبغوا إلیہ سبیلًا) واتە: ئەم ووشە یە بۆ نزیک
بوونە وە یە. ھەرورەکو دەفەرمی: (اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ
الْوَسِيلَةَ... مائدة: ۳۵) واتە: لە خوا بترسن و خۆتان بپاریزن لە پێگە ی

هه موو هۆکارو کرده وهیه کی چاکه وه هه ولبدن په زامه ندی خودا به ده ست بښن.

به لام بوزال بوون نهوا (علی) به کار ده هیئت. وهك ده فهرمیت: (فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا... النساء: ۳۴) واته: نه گهر ئافره ته کانتان گوږپرایه لتان بوون چی تر پښه کی تر مه گرنه بهر بو نازار دانیان و چه وسانه وه یان وزال بوون به سه ریاندا.

سییه م: نهوان بهم ووتانه یان نه یان ووتوه: که خودا کانیان داوای بلندی له خوای گه وره ده کهن. به لکه و نهوان ده لښ: خواکانی ئیمه ده یانه ویت له خوای مه زن نزیك بښه وه و ئیمه ش نزیك بکه نه وه به لام خوای گه وره ده فهرمیت: (قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ... الاسراء: ۴۲) واته: پښیان بلای: وایی وهك ده لښ: نه و خویانه به نده ی خوای مه زن. باشه بوچی به نده ی خوا ده په رستن؟ بو پاسته وخو خودی خودا خو ی نا په رستن؟

په یوه سستی په کانی خوښه ویستی

خوښه ویستی به هه ردو به شه که یه وه به (چاک و خراب) وه شوینه وارو کاریگری یاسایی خوښی هیه. له: شادی و ناره زوو، چیژو، تامه زړوښی و، گونجاندن و، ژوان و، داپړان و، خوښی و ناخوښی فرمیسک و خنده و... هتد له نه ریته کانی.

خوښه ویستی باش و خوښه ویستی خراب

خوښه ویستی باش: نه و خوښه ویستی یه به رژه وه ندی دونیوا قیامه تی تډدایه، وه به و خوښه ویستی یه ده وتریټ خوښه ویستی به خته وه ری.

خۆشەويىستى خراپ: ئۇ خۆشەويىستى يەكە زەرەرمەندى دۇنياۋى قىيامەتتى تىددايە، بەسەر گەردانى ناسراۋە. جا ھەر مۇۋەپپەقىيەت پەچاۋى بەر زەرەرمەندى يەكەنى بىكەت ئۇ ۋا مۇۋەپپەقىيەتتىكى وشيارو ژىرە. ۋە بە پىچەۋانە ۋە ھەر مۇۋەپپەقىيەت كار لەسەر زەرەرمەندى يەكەنى بىكەت ئۇ ۋا نەفام و گىل و ساۋىلەكەيە و سەم كارە. چۈنكە دەرونى مۇۋەپپەقىيەت ھەمىشە ئۇ شەھەردە بىز ژىرەت كەلە زەرەرمەندىتى. ئەمەش سەمى مۇۋەپپەقىيەت دەيەكەت. بەلەم ئەگەر لە ۋە ھەلپەردەنەدا بى ئاكەم بوولە ۋەي كە ئەم كارە خۆشەويىستى يەكە زەرەرمەندىتى ئۇ ۋا ئەكەسە گىل و گەۋجەيە. ۋە نەدەي ئارەزۋەكەنىتى. بەلەم ئەگەر زانىيارى تەۋاۋى ھەبوولە ژيان زەرەرمەندى ئۇ ۋە كارە خۆشەويىستى يەكە. بەلەم ھەر شوۋىنى كەۋت و بەگۈيى دەرونى خۇيى دەكرد ئۇ ۋا سەم كارە. ئۇ ساتە پىكەيىنە رەكەنى ئۇ خۆشەويىستى يەكە ۋە بىنەمەي سەرەكەن (بىرۋە بۇچۈنكى خراپ و ئارەزۋەكەنى ناپەسەندە) كەلەردەدا (گۇمان و ھەن) يەكەدەگەن و ھەۋكەرى يەكەتە دەكەن، جەۋنەكەرى بۇ كارە ناپەسەندەكەن دەكەن و نەشەرىن و ناپەسەندەن - جەۋنەكەرى پەسەندە دەكەن. (ھەن) دەۋاۋى مەفەي خۇيى دەكەت ۋە (گۇمان) كار ئاسەنى بۇ دەكەت. ۋاتە سوپاى (ھەن و ئارەزۋەكەنى) ھەشەر دەكەنە سەر سوپاى (ژىرە ۋە ۋەپ) و جەنگ بەر پە دەيەت. ۋە سەر كەۋتەن بۇ بە ھەزەرتەينەنە. جا كارەگەرى و شوۋىنەۋارى ھەريەكە لە ۋە جۇرە خۆشەويىستى يەكە نەرىت و ياساى خۇيى. بەپىي ئۇ ياساى شوۋىنەۋارى خۇيى لەسەر كەسەكە دىيارى دەكەت. جاخۆشەويىستى چاك: كەمەيەيى بەختەۋەرى سەر فەزەي خەۋەنەكەيەتى. شوۋىنەۋارو كارەگەرى يەكەنى ھەر ھەموو سوۋد بەختەن چەگىرەت - پىيەكەنەت - دل تەنگە بىت... ھەتدەگەر لە پەكەنى ئەم خۆشەويىستى يەكە سەر دەكەۋىت و سوۋمەندە دەيەت.

به لام خۆشه ویستی خراب: که مایه ی چرمه سهری یه شوینه وارو
 کاریگه ریه کانی هر هه مووی زیان به خشن. ده بیته مایه ی دوری له
 په روه دگاریه وه. هه میشه له خه ساره ت مهنیدایه. نه مه سروشتی
 هه موو کاریکه که سه رچاوه ی له ملکه چی و سه ر پیچی یه وه وه
 گرتبیته. نه وه ی له ملکه چیه وه سه رچاوه ی وه رگرتبیته هه میشه
 هیژو ووزه به خشه و پیزه بو خاوه نه که ی وه نه وه ی که سه رچاوه ی
 له سه ر پیچی وه وه رگرتبیته نه وه هه میشه خه ساره ت مهنو زیان
 به خشه بو خاوه نه که ی. خوای گه وره ده فهرمیته: (ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا
 يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْؤُونَ مَوْطِئًا
 يَغِيظُ الْكَفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نِيلاً إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ
 اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ * وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا
 يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ.... التوبة: ۱۲۰ - ۱۲۱) واته: به راستی هیچ تینویه تی و
 ماندوبوون و برستیه کیان توش نه ده هات له پیناوی خودا به زایه
 بجیت، وه نه ده چوونه هیچ شوینیک و پینان نه ده خسته هیچ
 جیگه یه ک بی باوه ران پی سی سه غله ت بن و ده ستیان له هیچ دوژمنیک
 نه ده وه شانده که نه بیته هوی نه وه ی به کارو کرده وه یه کی چاک بویان
 تومار نه کریته به راستی خودا پاداشتی چاکه کاران چهنده قات
 ده کات. هه روه ها هیچ به خشیشیکیان پیشکه ش نه ده کردبچووک یان
 گه وره، وه به هیچ دۆل و شوینیکدا تینه ده په رین به چاکه بویان تومار
 نه کریته، تاخوا به چاکترین شیوه پاداشتی نه وکرده وانیه یان بداته وه
 ده یان کرد.

جالیره دا خوای گه وره له نایه تی یه که مدا ناماژه بوئه وه ده کات
 هه رچی کاریک سه رچاوه که ی له ملکه چی یه وه بیته به کرده وه ی چاکه

بۆيان دەنوسریت. وهله ئایهتی دووهمدا. ئاماژه بۆ ئه وه دهکات ئه وه کردوه چاکانهی که ئه نجامیان داوه هه موویانیان به گرانبه هاترین بۆ دەنوسریت.

جیاوازی نیوانیان: له ئایهتی یه کهمدا کرده وه کان هین خۆیان نی یه به لکو سه رچاوهی له ملکه چی یه وه یه به لام له ئایهتی دووهمدا. کاره که کاری خۆیا نه هه ر به چاکه بۆیان نووسیوو ه.

واتایی ئاین

پوختهی هه موو ئاینیک به بی پره چا وکردنی راستی و دروستی بریتی یه له خۆشه ویستی و ئیراده چونکه ئاین پیکدیته له کرده وه ناخی و پوالتی یه کان که ئه مهش راسته وخۆ په یوه ندی به خۆشه ویستی و ئیراده وه هه یه. که واته ئاین: ملکه چی و په رستن و ره وشته. ئه و ملکه چی یه که دواتر ده بیته خو په وشت و نه ریت. هه ر بۆیه هه ندیک په وشت به رزی به ئاین لیکده ده نه وه. که ده فره میت: (وانک لعلى خلق العظيم... القلم: ٤) واته: به راستی ئه ی محمد تۆ له سه ر په وشت به رزیت.

(امام احمد) له (ابن عینه) ده یگێرپێته وه. که (ابن عباس) له سه ر ئه م ئایه ته وتویه تی واته: (ئه ی محمد تۆ له سه ر مه زنترین ئاینی) وه کاتئ له (خاتو عایشه) یان پرسى سه باره ت به ره وشتی پیغه مبه ر (د.خ) ئه ویش له وه لامدا ده لیت: (کان خلقه القران) واته: په وشتی پیغه مبه ر (ﷺ) قورئان بوو. هه روه ها "ئاین" چه ندین واتای تر له خۆ ده گریت له وانه ناچار کردن و که ساس کردن

¹ - نهم فرموده ده (صحیح) ه، (مسلم ٣٠/٦ - ٣١ - نووی) گیراویه ته وه.

وہ کہ ساسی و گوپڑاپاہلی و ملکہ چلی . جاکہ سسی دیندار لہ ناخہ وہ پیوہستی بہ خوشہ ویستی و ملکہ چلی یہ وہک پەرستن . بہ پیچہ وانہی دینداری پوالتی کہ ہر چہ ندہ گوپڑاپاہلی و کہ ساسی پیوہ دیارہ . بہ لام مہرج نی یہ خوشہ ویستی لہ گہل دا بیت . ہر بویہ خوی گہورہ بہ پوڑی قیامت دہلایت (یوم الدین) واتہ لہ و پوڑہ دا خہ لکی لہ سہر بنہ مای کردہ وہ کانی نا چار دہ کرین و پاداشتی کردہ وہ کانیاں دہ درینہ وہ . ہر بویہ بہ (یوم الدین) دہ وتریت : پوڑی سزاو پاداشت . وہ خوی گہورہ دہ فہرمیت (فَلَوْلَا إِن كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ... الواقعة: ۸۶) واتہ : جا ٹہ گہر ٹیوہ سزاو پاداشت نہ درینہ وہ وہ ناچارو کہ ساس نہ کرین بۆ چلی ہہ و لنادہن ٹہ و روحہ بگیڑیتہ وہ .

واتای ٹہم ٹاہتہ پیرۆزہ بہم چہ شنہیہ : دیارہ بی باوہ پان و گومرپان بپوایان بہ خواہ کی بہ ہیژ و توانا نی یہ کہ دہیان مرینیت و زیندوویان دہ کاتہ وہ و سزاو پاداشتیان دہ داتہ وہ لہ سہر کارو کردہ وہ کانیاں . جا ٹہ گہر ٹہمہ بیرو باوہ پانہ دہی بتوانن ہول ٹہ وہ بدہن مردن و مہرگ لہ خویان دووربخنہ وہ و نہ مرن یاخود دہ بیت ملکہ چ بکن و دانبنین بہ خوادا کہ ناچارپان دہ کات و زیندویان دہ کاتہ وہ .

(ٹاین) دوو جۆرہ :

۱- فہرمایشتی "امری" :

۲- خہ لاتی "جرائی" :

وہ ہہردو جۆرہ کی بہ تہنہا بۆ خودایہ . وہ بنہ مای ہہردو جۆرہ کہشی بریتی یہ لہ خوشہ ویستی لہ لایہن ہہر یاساو برپاریکی

خودایی که فرمانی پی کردوین. ئەوا لەلای خوای گەورە
خۆشەویست و پەسەندە. وەھەر کاریکی ناساغ و قەدەغەت کردبێت.
واتی لای خوای گەورە ناپەسەندە و پێچەوانەی پەسەندکراو
خۆشەویستیەکانی نێت. وەکاتی خوای گەورە دینداری لە کەسیک
پەسەنددە کات کە لە سەر بنەمای خۆشەویستی و پەسەندی
دامەزرا بێت. ئەوەتا پێغەمبەری خودا (ﷺ) دەفرمێت. (ذاق طعم
الایمان من رضی بالله رباً و بالاسلام دیناً و بمحمد صلی الله علیه
وسلم رسولاً) واتە: هەر کەسیک پازی بێت بەوەی لە (الله)
پەرورەدگاری بێت و ئیسلام ئاین بەرنامەی بێت، وەپێغەمبەر (ﷺ)
پیشەواو راپەری بێت. ئەوا شیرینی باوەر دەچێزێت.

کەواتە ئەم ئاینە بەندە بەخۆشەویستی یەو، وە دامەزراوە لە
سەر بناغەی خۆشەویستی وە لەسەر خۆشەویستی پەوانە کراوە.

وە هەر وەها ئاینی خەلاتیش (جزائی): - پێکدێت لەسەر خەلات
کردنی بەندەکان لەسەر کردە وەکانیان. باش بەباشە، وە خراپە
بە خراپە. وە هەردوو کارە کە لای خوای گەورە پەسەند و خۆشەویستن.
کە (دادپەرورە و بەخشینی خودا) بەر جەستە دەکەن. کە
هەردووکیان دووسیفەت و ئاکاری جوانی خودان. وە خودا خۆشی
دەوێت و ئەو کەسانەشی خۆش دەوێت کە خۆشی دەوین.

جا هەردوو جۆرە کە ئاین شاپیگای راستی (صراط المستقیم)
پێک دەهێنن کە خودای گەورە لەسەری کار و فرمان پاداشت و سزا
ئەنجام دەدات. کە لەسەر زاری (هود) ی پێغەمبەرەو (س.خ)
دەفرمێت: (إِنِّي أَشْهَدُ اللَّهَ وَأَشْهَدُ أَنَّ بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ * مِنْ

¹ - ئەم فرمودەیە (صحیح)ە، و پیشتر باسمان کردووە.

دُونِهِ فَكَيْدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ* إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَّتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ: (هود: ٥٤-٥٦) واته (من خودا ده که م به شایهت، وه ئیوه ش شایهت بن که م به ریم له هاوبه ش وهاوه ل پهیدا کرنی ئیوه بۆ خوای گه وره جا به خۆتان خواکانتانه وه پیلانم دژیکه ن و مؤله تیشم مه دن. من بی باکم، چونکه من پشتم به خودای گه وره ی خۆم و ئیوه به ستوه. که هیچ گیان له به ریکیش نی یه جله وی به دهستی خودای گه وره نه بیته وه به دلنیا ییه وه خوای گه وره له سه ر شاپیگای پاستی یه). به ئی کاتی (هود) دلنا بو له وه ی که خوای گه وره له سه ر شاپیگای پستی یه له هه موو فه رمان و کارو بارو بپیار و سزاو خه لات و به خشین و تۆله و به لا و هیدایهت و سۆزو داد په روه ریتیدا.

وه هه موو شتیك و بپیارێك له شوینی شیاوی و به جیی خۆیدا ده دات. هه ر بۆیه به دهنگیكی زووالا و له پیش چاو و کورپی سه رجه م ده م سپیانی هۆزه که ی هاواری کردو ووتی: (إِنِّي أَشْهَدُ اللَّهَ وَأَشْهَدُ أَنَّ بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ* مِنْ دُونِهِ فَكَيْدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ* إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَّتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ.... هود: ٥٤-٥٦)

پاشان ئاماژه به وه ده کات که ده سه لات ی خوای گه وره به سه ر هه موو شتیك زاله و هه موو به شتیك له م بوونه وه ره ناچار و ملکه چی ده کات. (ما من ما من دابّةٍ إلا هو آخِذٌ بِنَاصِيَّتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) واته: نه گه ر جله وی هه مووی گیان له به ریک و زینده وه ریک به دهستی خوای گه وره بیته ئیتر بۆچی من له هه ره شه و پلانی ئیوه بترسم که ئیوه خۆشیشتان هیچتان به ده ست نه یه.

دواتریش نه وه پوون ده کاته وه که خوی گه وره له سر شاپرگای
حق و راستی و دادپه روه ری فرمان ده کات له وپه ری لوتکه ی دانای
و به زهیدا برپار ددات. هه ربویه پیغه مبه ر (د.خ) له فرموو ده یه کدا
ده فره میت: (ما اصاب عبدا قط هم ولا حزن فقال: اللهم اني عبدك
ابن عبدك، ابن امتك، ماصيتي بيدك ماض في حكمك، عدل في
قضاؤك أسألك اللهم بكل اسم هو لك، سميت به نفسك او نزلته في
كتابك او علمته أحدا من خلقك او استأثر به في علم الغيب عندك
ان تجعل القرآن العظيم ربيع قلبي ونور صدري و جلاء حزني و
ذهاب همي وغمي الا اذهب الله همه وغمه وابدل مكانه فرجا
قالوا: يا رسول الله: الا نتعلمهن، قال: بلى ينبغي لمن سمعهن ان
يتعلمنهن) ^۱ واته: (هر که سی توشی خه م و په ژاره بوو نه و
بلیت: په روه ردگار: من بنده و وچه ی دوو بنده ی توم سه راپای
ژینم به دهستی تویه فرمانده ری توم داهاتووم به دهستی تویه
برپاره کانت له لوتکه ی دادپه روه ری دا بوم، وه ده پاریمه وه به هه موو
ناوه جوانه کان که له خوت ناوه یان له تینوسی مزن دا نامه ژهت
پی داوه یان فی ری یه کی که له بنده کانت کردوه یا خود له جیانی
په نها ونه یی دا هه لت گرتووه لای خوت. داوا کارم له قورثانی مزن
بگیره به نووو پاکی سینه م، په وینه ری خه م و په ژاره کانم جا هر
کات بنده نه م نزایه ی کرد خوی گه وره ناخوشیه کانی
ده ره وینیته وه خوشی دیته ئاراهه) جا هاوه لانی پیغه مبه ر (د.خ)
وتیان ثایه پیغه مبه ر (د.خ) خودا فی ری نه بین؟ پیغه مبه ر (ﷺ)
فرمووی: (پیویسته هه رکه سی که گوئیستی بی فی ری و بلیت) نه مه
پوخته ی فرمان و داو برپاری خوی مزن.

^۱ نه م فرموده یه (صحیح) ه امد (۱، ۳۹۱، ۴۵۲) گیرایه تیه وه.

کۆتایی وه لām

لیره دا دینه سه ر باب به تیکی تایبه ت له کۆتای وه لāmی ئه و
که سانه ی توشی داوی عه شق و خراپه کانی بوونه . که راسته و خو
کاریگه ری ده کاته سه ر دل و لاوازی ده کات پاشان په نگدانه وه ی
ده بیته له (مه به ست و وته و کرداره کاند) که سه ر ئه نجام درز ده کاته
کۆشکی به کتاپه رستی .

خوای گه وه بهاس له م نه خو شیه ده کات که مه به ستی دوو پیره
له خه لکی که بریتین له : (نیر بازان له پیاوان) وه (نیر بازان
له ئافره تان) که حه زیان له پیاوانه . بو نموونه : خوای گه وه بهاسی
پوداوی ژنی (عزیز و پادشای) ولاتی میسر ده کات که چۆن شه یداو
عاشقی (یوسف) ی پیغه مبه ر بووه و چی به سه ر هیئاوه له و پیناوه
دا خوگری ئارامی و له خوا ترسی (یوسف - س.خ) له م تاقی
کردنه وه گه وه یه دا که شیوازی زۆر ده گمه نه که سه رجه م
هۆکاره کانی ئه نجام دانی ئه وکاره چه په له سازو له بار بووه . له چه ند
پروویه که وه :

۱. بوونی ئه و حه زو ئاره زووه ی که خوا دا له دلی پیاواند چاندوویه تی
به رامبه ر به ئافره تان (وه ئافره تیش به رامبه ر به پیاو) بگه ره
له حه زی تینو بو بو ئاو زیاتر ئه مه ش شتیکی دروسته زۆر باشه
گه ریبتوو به حه لآئی و دروستی جی به جی بکریته . هه روه کو
له کتیبی (الزهد) ی (امام احمد) دا هاتوو هه رموویه تی
(یوسف بن العطیه) که گوئی له (انس) بووه ووتویه تی که
پیغه مبه ر هه رموویه تی : (حبیب الی من دیناکم النساء

والطيب، اصبر على الطعام والشراب ولا اصبر عنهن) ^١ واته: (له
دونيكا تاندا ئافرهت و بۆنى خۆشم لاخۆشه ويست كراوه وه من
ئارام گرم له سهر خواردن خواردنه وه به لام ئارام گر نيم له
ئافره تاندا) .

٢. (يوسف) ي پيغه مبه ر له لوتكه ي لاوييتيدا بووه بيگومان له و
ته مه نه دا حه زو ئاره زوى سيكسى له و په رى به هيژى دايه .

٣. هه روه ها (يوسف) ي پيغه مبه ر پهن بووه واته خيزاندار نه بووه
تاوه كو له ريگه شه رعيه وه ئاره زوى سيكسى دابمركي نيته وه .

٤. : (يوسف) ده ربه ده رى وولاتانى غه ريب بووه دوور بوه له هۆز
گه ل و شارى خۆيه وه كه نه مه يان هۆكارى كى ترى به هيژه
كه ريگه ي كه مته ر بۆ نه نجام دانى كارى سيكسى و كه سيش
نايناسي ت و مه ترسيه كانى كه مته ر .

٥. : هه روه ها ئه و ئافره ته خاوه نى شوخ و شه نگى و جوانيه كى بى
سنور بووه له هه مان كاتدا خاوه ن ده سه لات و پله و پايه كى زۆر
بووه كه له لوتكه ي ده سه لات و خانمى يه كه مى وولات بووه كه
نه مه دوو هۆكاره گه و ره ترين پالنه رن بۆ جي به به جي كرده نى ئه و
كاره ناشرينه .

٦. له هه مووى گرنگتر ئه وه بوو كه ئافره ته كه خۆى يه خه ي به
(يوسف-س.خ) ي پيغه مبه ر گرتووه و خۆى به ته واوى ئاره زوى
خۆى بى زۆر لي كرده ن. زۆري ك هه ن له خه لكى، كاتى ئافره ت ريگه رى
ده كات و خۆى نادات به ده سه ته وه بۆ كارى سيكسى چيتر ئه و
پياوه ئه و حه زه ي ناميني ت. جاسروشت و حه زه كانى مړوڤ

^١ نهم فەمرووده يه پيشتر باسمان كردووه .

جیساوازن، ھەیسە بەرپڭری ئافرەتان لەخۆدانە
بەدەستەوہیان. زیاتر دەجۆشینی و ھەزی زیاد دەکات بۆ
ئەنجام دانی کاری سیکیسی. وەھەیشە بەپێچەوانەوہ کەرپڭری
کرا چی تر ھەزی بەو کارە نامینیت.

۷. ئافرەتەکە داواکاری کاری سیکیسی کرد. وەجەختی لەسەری
کردەوہ ھەولێ بۆدا. کە (یوسف) پڭری کرد تاوای لیھات پاوی
نا و پەلاماری دا. کەچی (یوسف) ھەلەدەھات و پای دەکرد لە
دەستی.

۸. ئەم پوداوہ لەمال و کۆشکی ئافرەتەکەدا بووہ. لەژێر فشارو
دەسەلاتی خانمی یەکەمی وولاتدا بووہ. کەھیچ کەس نەیدەتوانی
لەفەرمانی دەربچیت. لێرەدا دوو ھۆکاری گرنگ کۆبوونەتەوہ
لەسەر (یوسف-س.خ) ھۆکاری (ترس و ھەز).

۹. ئافرەتەکە ھۆکاری ئەم پلانە سازدابوو بەداخستنی دەرگا
پەنجەرە کەلەژووری نوستنی خۆیداہ. و دوور لە چاودیریداہ.

۱۰. لەگەڵ ھەموو ئەمانەشدا کە ئافرەتەکە خانمی وولاتە (یوسف-
س.خ) تەنھا بەندەییەک و خزمەت کاریکی سادەییە و لەژێر
دەسەلات و برپاری ئەو ئافرەتەداہ. لەھەرجیگە و شوینیکی دا
لەگەڵی دەربکەوێت جیگەیی گومان و توانج و چاودیری نی
یە. واتە زۆربەیی کات (یوسف-س.خ) لەگەڵ ئەو ئافرەتەدا بووہ
وہک خزمەت کاریک. وەک دەلین: لەئافرەتیکی خانەوادەیی
عەرەبیان پرسییووہ چی وات لێ کردیست کەزینا ئەنجام
بەدەیت؟ لەوہلامدا وتی: نزیککی پیاوان لێمەوہ، وەمانەوہم زۆربەیی
کات بەتەنھای.

۱۱. ئەو ئافرىدە ھەر تەنھا بەۋەنەۋەستە، بەلكو ھاناي بۇ چەندىن خانىمى تىرى كۆشك بىرد و لەخىزانى دەسلەلات دارانى كۆشك، تاھاۋكارى بىكەنو (يوسف-س.خ) لەخىشتە بەرن بەبەكارھىنانى نازو فىل و ھەزو... ھتە. بەلام لەبەرامبەر (يوسف-س.خ) ھاناي بۇ خۋاي گەۋرە بىرد لە پلانى ئەوان (وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ... يوسف: ۳۳) واتە: خودايە فرىاد پەسم نەكەيت و دەربازم نەكەيت لەفىل و مەكرىيان ئەۋا توش دەبم و دەچمە پىزى نەفامانەۋە.

۱۲. دواتر كە ئافرىدە كە زانى بەۋرژاندنى ھەزو ئارەزوو خۇپووت كەردنەۋە و پەلاماردانى بى سودە ۋەبى ئاكامە. دەستى دايە ھەپەشە كەردن بەبەند كەردنى ۋە ئەشكە نەجە دانى. كەلىرەدا (ترس لەبەند كەردن و ئەشكە نەجە، ھەزو ئارەزووش لەۋلاۋە بوەستىت) ھەر ھەموۋى فشاربوو بۆسەر (يوسف-س.خ).

۱۳. ئەو ئافرىدە لەتەۋاۋى سەر كەشى و بى ھودەيى و بى منەتيەۋە. بەم كارە ھەل دەستاۋ باكى لەكەس نەبوو چونكە بىغەرەتى بالى كىشا بوو بەسەر ۋولاتدا. بەتايىھەتى كار بەدەستان. ھەر بۆيە پياۋى يەكەمى ۋولات لەگەل پايۋىژكارىكى دا دىنە سەر ئەم دىمەنە بى ئابروى يە. جگە لەۋوشەى (اعرض عن هذا) واتە (يوسف پشت لەكار بىكەۋفە رامۆشى بىكە).

چى تىرى نەۋت دلتىاش بوو كە ئەمە پىلانى خىزانە كە يەتى، كەچى پروو دەكاتە خىزانە كەيى و دەلىت: (يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا وَاسْتَغْفِرِي لِذَنبِكِ إِنَّكَ كُنتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ... يوسف: ۲۹) واتە: (تۆش داۋاي لىخۆش بوون بىكە بۇ ھەلەكەت چونكە بەراستى تۆلە ھەلەكارو تاۋانبارانىت).

جاگیره تی پیاو زۆر پښگری ته واوه له وهی نافره ته که ی جلّه و شل نه کات بۆ کاری زینا... که چی لیره دابه دی نه کرا؟ له گهل بوونی ئەم هه موو هۆکارو فشارانه ی سه ر (یوسف- س.خ) ی پیغه مبه ر هیشتا په زامه ندی و خۆشه ویستی خوی له دلدا له هه موو شتیکی تر به لاهه گرنگتره. هه ر بۆیه به ندیخانه و نه شکه نجه ی پیّ باشته ر له وهی پشت له خۆشه ویست خودا بکات و توشی داوی زیناکاری ببیت. (قَالَ رَبُّ السَّحْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ: ۳۳ یوسف) هه روه ها (یوسف- س.خ) ده یزانی که ته نها وه ک سروشتی خوی ناتوانیت پرگاری ببیت هه ر بۆیه هانای بۆ خودای گه وره هیئا تا ده ربازی بی له پیپری نه فامان و گه وچه کان ئەم پروداوه په ندو نامۆزگاری زۆر له خو ده گریت که سودی زۆره بۆ که سانی هۆشیار.

عه شقی نیربازی

پیپری دووه م: که خوی گه وره باسی (عه شق) یان ده کات بریتی یه له (نیربازی) جا له سیاقی ئایه ته کاندای نه و تامه زرووی و په رۆشییه ی هۆزه که ی (لوگ) هه یان بووه بۆ نه نجام دانی ئەم کاره. به لگه ی عه شق بوونیان به م کاره چه په له (نیربان) ی. نه وه تا خوی گه وره باسی ده کات و ده فه رمیت (وَجَاءَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ * قَالَ إِنَّ هَؤُلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُون * وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُون * قَالُوا أَوْكَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ * قَالَ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ * لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُون... الحجر: ۶۷-۷۲) واته: نه وساته خه لکی بیپه وشتی نه و شاره به میوانه به پیره کانیان زانی و به وپه پی شه یدای و تامه زرووی یه وه مژده ی مژده ی نا په واییان به یه کتر ده دا* پیغه مبه ر لوگ پیی ووتن نه وانه میوانی

به پیزی منن شهرمه زارم مه کهن و ئابرووم مه بن له خوا بترسن و
شهرم کهن و پيسوام نه کهن.

شهرپوال پيسه کان ووتيان: ئايه پيگري ئه وه مان لي نه کردیت
به رگري له کس نه کهیت؟! لوط پيغه مبه ر پي ووتن: ئه مانه کچی
منن وهرن با حه لاي لي تاني ماره کهم و ئاره زووی خوتان به دروستی
به جي بگيه نن وه دهست به رداری ئه م بي ره وشتی يه بن نه گهر
ئاماده ن.

سویند بي ئه ی پيغه مبه ر ئه وانه ی له سه ر خوشی خوياندا
سه رگه ردان بوونه و ده تلينه وه). ئه م پيپر شه يدای و عه شقی چ
به دره وشتيه ک ببوون. جابه راستی ئه مه ده ردیکی يه کجار کوشنده و
شهرمه زاریه. که چاره سه رکردنی دژواره و له هه رکومه لگایه کدا سه ر
هه لپـدات و ته شـه نه بکات زه نگی تیـاچـو نی و
هه لوه شه ندنه وه یه تی. ئه م به دره وشتيه به هه ردوو جوړه که یه وه
حه زی ئافره تان بیـت بۆ پیاوان چ حه زی پیاوان بیـت بۆنیر بازی.
وه ده ربازبوونیان له خه شم و قاری خودا زه حمه ته. چونکه له چه ندین
لاوه ترازاون له لایه که وه په یوه ست بون و خوشه ویستی یان بۆ ئه م
کاره ده یانگه یه نیـته ئاستی هاوه ل و (نید) بریار دان بۆ خوا ی
گه وره که به ندازه ی خودا زیاتر خوشیانت ده ویت. ئه مه ش یه کیکه
له هه ره پر مه ترسیه کانی ئه م عیشه. که ته نها به ته وبه یه کی گه وره ی
یه ک لاکه ره وه له و تاوانه ببوریت. (وه په زامه ندی وماف و حق خودا
پیشیل ده کهن له پیناو به دهست هیـنای په زامه ندی عاشقه که یان)
جائه گهر وه که هه لسه نگاندنیک حالی زۆربه ی عاشقه کان لیـده یه وه
به به راود کردن له نیوان باوه ره و عه شقه که یاندا ده بینیت ئه وه نده
هه ول و کۆشش بۆ عه شقه که ی ده دات بۆخوا نایدات ئه و ساتانه ی که

به دیداری عاشقه که ی ده گات زور لای به پږترو پږوتزره له به جی
 که یاندنی فرمانه کانی خوی گه وړه. هیڼده له بیراندایه نیو ته وړنده
 خودایان له بیر نی یه... هتد. ته نانت کاریگری کردو ته ناستیک
 که هندی له و گومپایانه ناوویادی عاشقه که یان زور لاپږوتزره
 له ناوویادی خوی گه وړه. وهک نه شاعیره گومپایه ده لیت:

یتشف من فمی رشفات هن احدى فیہ من التوحید

واته: نهو پرشانه ی له ده میان ده پږتته ناو ده می

من لام شیرینتره له شیرینی یه کتا په رستی.^۱

جا بیگومان نه م جوړه عیشه - له گه وړه ترین جوړه کانی
 هاو به شی بریاردانه بوخوی گه وړه و تاک و ته نها. ته نانت هه یانه
 ده لیت. چتر شوینیک نه ماوه له دلمدا جیگه ی خوشه ویستی که سی
 تری تیا بیته وه جگه له عاشقه که م! به م چه شنه ته وای ملکه چی
 و گوپرایه لی و خوشه ویستی بو نه م عیشه ی دهرده پږت که نه مه
 واتای په رستنه. لیتره دا جیاکاریه که هه یه له نیوان نه نجام دانی تاوانی
 داوین پیسی "زینا" وه له نیوان نه م جوړه عیشه ی باسمان
 کرد. چونکه نه نجامده ری نه م تاوانه سزای تایبه تی خوی هه یه و
 تاوانیکی گه وړه یه. جودایه له که سیک توشی نه م عیشه هاو به شه
 بووه. ته نانت هندی له خواناسه کان ده لیت: توشی زینا بم لام
 باشتره وهک شه یدای نه و جوړه عیشه بم بمه به نده ی
 به نده کان... هتد.^۲

^۱ - خاوه نی نه م شیره (اغسفی) یه. هر چه نده نه و تریت مبهستی له برگی (التوحید) له م
 شیره دا جوړیکه له شیرینی خورما.

^۲ - غرونو هاو شیرهی نه م شیره نه له نده بیاتی کور دیدا هه یه وه کو:

۱. دلدارو جوان پرستم کهیل و خومارو مهستم

چاره‌سهری نیربازی

چاره‌سهری ئەم دەرده کوشندهیه. له‌وه‌دایه که پێویسته پێشه‌کی ئەو که‌سه بزانی‌ت که ئەم دەرده دژوارو پێچه‌وانه‌ی یه‌تکتا‌په‌رستی یه‌وه‌له‌ئه‌نجامی بی‌ئاگای و گێل و گه‌وجیدا توشی هاتوه‌. و دل و ده‌رونی داگیر کردوه‌. هه‌ربۆیه ئەم مه‌به‌سته پێویسته له‌پێشدا خۆی گۆش بکات به‌بیرو باوه‌ری یه‌کتا‌په‌رستی و خوا ناسین، وه‌زیندوکردنه‌وه‌ی خه‌سله‌ته‌کانی جوامی‌ری ومه‌ردایه‌تی و پیاوه‌تی و م‌رو‌ف دۆستی له‌خودی ئەو که‌سه‌دا وه‌ژيرو عه‌قل شوینی ئاره‌زو‌ه‌کانی بگریته‌وه‌ باشتر پێویسته‌دل و ده‌رونی پاک و بی‌گه‌رد بکات ته‌نها د‌ل‌سو‌زی و ئەمه‌کداری بۆ خوا هه‌بی‌ت.

ئەم د‌ل‌سو‌زی‌ی که‌خوا چاره‌سهری ئەم کاره‌ له‌قورئاندا ئاماژه‌ی پێ ده‌کات که‌ده‌فه‌رمی‌ت (كَذٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ: یوسف ۲۴) جازۆر گرنگه‌ که‌سی ژيرو هۆشیار پاستیه‌ك هه‌یه‌ بیزانی‌ت ئەویش نه‌وه‌یه: عه‌قل و ژیری و شه‌رعی خودا، جه‌خت له‌سه‌ر ته‌واوی به‌ده‌سه‌ته‌ینانی ته‌واوی به‌رژه‌وه‌ندی‌ه‌كان ده‌که‌نه‌وه‌، وه‌پ‌گ‌ری له‌توش‌بوونی ته‌واوی زه‌ره‌رمه‌ندی‌ه‌كان ده‌که‌نه‌وه‌.

جاهه‌رکاتی کارێك پووبه‌پوی ژيرو عه‌قل بوویه‌وه‌ که‌له‌یه‌ك کاتدا به‌رژه‌وه‌ندی و زه‌ره‌رمه‌ندی‌شی تێدا‌بی‌ت ئەوا دوو کار ده‌که‌وێته‌ ئەستۆیان (کارێکی زانست و تیوری، وه‌کارێکی پراکتیزه‌) ی.

یەكەم:كارىكى زانستى و تىۋرى:كەبرىتى يە لە دەست
نیشانکردن و ديارى كردنى بالاترىن و زۆرترىن و كارگەرتىن يان لە
(بەرژەوهندى و زەرەرمەندى) واتە:كاميان لەم كارەدا بالايە و زۆرە.

دووم:كارىكى كردارى پراكتىزەى (عملى):كە ئەوئىش لەپاش
زانينى پىژەو پاوەى بەرژەوهندى و زەرەرمەندى لەوکارەدا،ئەوساتە
پىۋىستە ئەوئىان ھەلبىژىرىت كەباشترىنە و سودمەند ترىنە بۆمان.

خراپەكانى ئەم جۆرە عىشقە

لاى ھەمووان پوون ئاشكرایە كەتوش بوون بەم دەردە كوشندەىە
و پەيوەست بوون بەو جۆرە عىشقانەو ھەمەى لەدەست دانى
بەرژەوئەندىە تايبەت و گشتى يەكانى ئەو كەسەىە. چ بەرژەوئەندى
دونىا و چ بەرژەوئەندى ئاينى بىت،بگرە دەبىتە ھەمەى چەرمەسەرى
و ھىلاك بوونى لەژياندا لەچەند پووەكەوہ:

١- سەرقال بوون بەخۆشەوئىستى دروستكراوہكان و پىشت گوى
خستنى خواى گەورە:

لەيەك دالدا خۆشەوئىستى خودا و دروستكراوہكانى لەيەك ئاستدا
نابىت بەلكو پىۋىستە يەككىيان ئەوى ترىان كزولاوازو سست بكات.

٢- بەو ھۆيەوہ توشى سزا و ئازار دەبىت:

جاھەر كەسىك جگە لەخودا شتىك يان كەسىك بەئەندازەى خودا
خۆش وويست، ئەوا خواى گەورە ھەربەو شتە ئازار و چەرمەسەرى و
سزاي توش دەكات. بەبىر لى كەردنەوہ، بەدەست نەخستنى،
بەلەدەست دانى، بەتياچونى...ھتە. بىگومان ئازارى دلى عاشق
لەھەمو ئازارەكان كوشندەترە.

۳- دل و دەر وونی ده بیته کۆیله کیسانی تر:

به هۆی سه رخۆشی بوون و مه ست بونی به و عیشقه وه ئاگاداری
نی یه که توشی چه هاتوه، دلێ به ده ست کهسانی تره وه یه وه ک
مندال یاری پێ ده کریت و دیل و کۆیله دهستی کهسانی تره.

۴- به پێچه وانهی به رژه وه ندیه گانیه وه کار ده کات:

واته ههنگاو به پێچه وانهی به رژه وه ندی یه وه ده نیته، به رژه وه ندی
ئایینی: هه میشه دل و دهر وونی سه رقائی غه یری خودایه خوداش
له یری ده کات.

به رژه وه ندیه دونیایه کان: کی هه یه له م راسته یه بی ئاگا بیته
که ی عاشقه کان مال و حال و ژیا نیان ده که نه قوربانی له و پێنا وه دا.

۵- به لاو ئاشوبی دونیا و قیامهت روویا تی ده کات:

هه رکاتی دل شه یدای غه یری خودا بوو ئه و شه یتان ده بیته
دۆست و یا وه ری له م ساتانه شدا ده بی حالی میگه له مه پ چون بیته
که که له گورگ شوانیان بیته؟!

۶- دل و دهر وون بیرو هۆش ده شیوینیته:

کاتی دل و دهر وون گیرۆده ی ئه م دهر ده بوو چی تر
ته شه نه ده کات و بیرو هۆشیش ده گریته وه و هه میشه دل راوکی و
خه مۆکی و مهستی ده بیته میوانی هه میشه ی ئه و که سه، به ره و
شیتی ههنگاو ده نیته... نموونه ش له م بابته له گه لاند زۆره.

۷- پێوه رو ههسته کان ده شیوینیته:

هه رکاتی دل و دهر وون به م دهر ده وه تلایه وه، چیت پێوه رو
هه لسه نگاندن و لیكدانه وه کانی ئه و که سه ده شیوینیته. هه ری که

له ده زگاكانى بىنين و بىستن و ليكدانه وه كارى ته واوى خويان
 له ده ست ددهن به وهى شتى ناشرين به جوان ده بىنن
 وه به پيچه وانه وه جارى واهيه جوانى كه سيك له لاي ئه م بى عيب و
 كه م و كوپى يه بى ويته يه، واته ئه وهى چاو بىنى كه سيكى ئاسايى
 دركى پى ده كات، ئه م دركى پيئناكات. چونكه ئاويتته بسووه
 (تواوه ته وه له ونپوه نده دا) به لام كه سيكى تر له دهره وه و ناوه وه
 ژيابيئت باشت كه م و كورتى و راستى و دروستى شته كان ده زانيئت له
 (مسند) دا فهرموده يه كه ده ديئتته پال پيغه مبه ر (ﷺ) به (مرفوعا)
 (حبك الشيء يعمى ويصم) ¹ واته: (خوشويستن بوشتي له ئاستى
 كه م و كوپيه كانى كه پو كوئرت ده كات). هه ر له م پووانگه يه وه - ئه و
 هاوه لانه ي پيغه مبه ر (ﷺ) كه پيشتتر له نه فامى دا ژيابوون وه دواتر
 هاتنه ناو ئاينى ئيسلامه وه باشتتر و ورياترو ليها توو تربوون،
 له وانه ي كه ته نها له سه رده مى ئيسلامدا ژيان و نه فاميان نه بينيوه.
 (عمر بن الخطاب) ده ليئت: (كوله كه ي ئيسلام پارچه پارچه ده بيئت -
 كاتى كه ساني سه ره له بدنه كه ته نها ئيسلام بناسن نه فامى و
 نه زانيان نه ديبيئت).

وه ده گيڤنه وه لاويكى زور لاوازي نه خوش ده هيئننه خزمهت
 (عبدالله بن عباس) له (عرفه) ئه ويش ده پرسيت: ده ردى ئه م لاوه
 چى يه؟ ئه وانيش ده ليئن توشى داوى عيشق بووه بويه به م
 ده رده چووه (عبدالله) ش له و پوژده دا هه ر هاوار ده كات و په نابيه
 به خودا ده گريئت له هه موو جوړه كانى عيشق.

¹ - ئه م فهرموده يه (ضعيف الاستاد، ه، احمد - ٦- ٤٥٠) وه ابو داود (١٥٣٠) بروانه
 (السلسلة الضعيفة - ١٨٦٨)

۸- عیشق- زیاده روئیکردنه له خوښه ویستیدا:

پیشتر له سره ئه م بابه ته دوايـن که زیاده پوی کردن
له خوښه ویستیدا، ده بیته مایه ی داگیر کردنی دل و دهر وون وه
مه به ست کردنی بیرو هوش، له کار خستنی ده زگاگان بی هیز کردنی
توانای جهسته، سر قال بوون و سرکه ش بوون له دونیای خه یال و
نه ندیشه دا. نه و که سه له مروئیکی ئاساییه وه ده گوریت بۆ که سیکی
نامۆ...

عیشقیـش بنه ماکانی ساده و ساکاره له سه ره تادا. وه دواتر
له ناوه ندیدا توشی سه رقائی مهستی ده بیـت پاشان سه ره نه نجامی
شیـتی و تیاچوون ده بیـت که به م پییه سته م له خودی خوئی و
به رامبه ر و چواره وریشی ده کات.

روئیکری کردن له عیشق

عاشقی راسته قینه به سی قوئاغی سه ره کیدا تی ده په ریت:

(قوئاغی سه ره تای، ناوه ندی، کوئی)

(قوئاغی سه ره تایی): هه رکاتی مروؤه ههستی کرد له سه ره تایی
تووش بوونیتی به داوی عیشق. وه به تاییه ت کاتی بوی ده رکه وت
که گه یشتنی به دۆست و یاره که ی له پئیگه ی شهـرع و یاساو عورفه وه.
زۆر دژواره و نه سته مه. پیویسته زۆر به وریایی روئیکری بکات له م
عیشقه بی نه نجامه و خوی ده ربازی بکات له لافاوی نه م ده ریا بی
ئاکامه. هه روه ها پیویسته به هیچ شیوه یه ک ناوی یارو دۆسته ی
نه درکینی و پاریزگاری له ئابروو که سایه تی بکات. چونکه بازارپی
قسه هیـنان و داستان دروست کردن ئابروشکاندن عاشقان زۆر
گه رمه و به جۆشه. به ته نها گومانیک، وته یه ک ته ماشایه ک ئیتر ناویان

ده زېږېدنې وښيي او ناشوب دروست ده کړن و مه گړ خودا بزانيټ
 چه نده قورباني لى ده که وټه وه. خو نه گړ که سى عاشق ده سټى
 مه بټ له ناو زړاندنى نه و کچه دا. نه وه دوو تاوانى گه وره نه نجام
 د دات تاوانى هاو به شى، وه تاوانى ستم کردن له وکچه .

خه لکى به بى پړوا به بى به لگه هر له خووه بوختان و قسه بى
 خه لکى له م باره يه وه ه لده به ستن، ته ناته بى شهرمانه تانه يان دا
 له خانه واده ي پيغه مېر (د.خ) له پړوداوى (عايشه) و (صفوان) دا
 که خواى گه وره له سړوى حوت ناسمانه وه پاکی و بى گړديانى
 سه لماند. نايه ده بى دواى پيغه مېر (ﷺ) کى له م حاله ته پاريزراو
 بټ؟! باشتر وايه - که سى عاشق هر له سهره تاوه خوې بپاريزيټ
 ونه بټه نيچرى نه م گورگ و پړوييانه. به تايبه تى کاتى که زانى نه م
 کاره سهر نه نجامى نابټ وه هر که سيکيش هاو کاريان بکات له م
 نيوه نده دابه تايبه تى نه و که سه سور بزانيټ که نه م عيشقه دووره
 سهر نه نجامى باش نابټ وه به يه گه يشتنيان له ژير سايه ي
 شه ريعه تدا دژواره. نه و تاوانبار ده بټ گړ کړمه کيان بکات
 هاوشيوه ي نه و که سه يه هاو کارى گه ياندنى به رتيل خور و به رتيل
 دهر ده کات، که پيغه مېر (ﷺ) نه فره تى له هر که سيکيان
 کردووه. وه ه ندى جار نه م عيشقه هه نگاوى پر مه ترسى ده نيټ
 کاتى که که سيک عه شقى ئا فره تيکى خيزاندار ده بټ که ميړدى
 هيه. وه هر که سيک هاو کاريان بکات نه و له گه وره ترين تاوانه کان
 نه نجام د دات بگره کوشتنى نه و که سه زور ئا سانتره له و جوړه
 ناپاکی کردنه لى. که نه مه يان به ته و به کردنيس پاک نابټه وه چونکه
 مافى مرؤفى ترى تيډايه. هره و کو پيغه مېر (ﷺ) ده فره ميټ
 (له قيامه تدا له چا که و باشه ي د ه بات له توله دا) .

(خُذْ مِنْ حُسْنَانِ مَا شِئْتَ) ^۱ وەدواتر پيښه مېر (ﷺ) د هغه رميت (فما ظنكم) ^۲ ټايه پيتان وايه هيچى يو ده هيليت هوه؟! جا نه گهر ئه و ستمهت ليكراوه خزم بيت يان دراوسى...؟! كه چه ندين فەر مووده يه هيه باس له قه ده غه كړدى به هشت ده كات له كه سانك در اوسيكه ي له شه ږى پاريزراونه بيت.

پوخته ي مه به ست:

هاو كاري كړدن له م بواره دا هاو كاري كړدنه له سر شه ږو دوژمنايه تى و تاوانكارى (ولتعاونوا على الاثم والعدوان) زوريك به هوى عيشقى ئافره تيكه وه توشى سر گهر داني و پاشگه ز بوونه وه هاتوه له ئاينى ئيسلام وه كه و پروداوه (عبدالحق) له كتيبى (العاقبة) دا هيناو يتى كه بانگ بيژك له كاتى بانگدا له سهربانى مزگه ونه كه چاوى به كچيكي شوخ وشهنگى گاور ده بيت و خوى ناگريت و پرووى تى ده كات بيخوازيت نه و يش ده لپت من گاورم كاتى شوت پى ده كه م بيت ه سهر ئاينى مه سىحى. نه و يش پازى ده بيت و پاشگه ز ده بيت ه وه له ئيسلام به لام پيش نه وه ي بيخوازيت له سهربانى نه و ماله وه ده كه و يته خواره وه و ده مريت.

كاتى خوى له جه نكه كاندا گهر مه سىحيه كان بيان وويستايه ديليكي موسلمان بكه نه مه سىحى ده چوون جوانترين ئافره تى مه سىحيان پى نيشان ددا تا به هويه وه بيت ه سهر ئاينى مه سىحى جاليره دا: (يُشَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ: ابراهيم ۲۷) واته: خواى گه وره باورداران له سهر ووت ه ي پاسه و په وان ده چه سپينيت و

^۱ - فەر مووده كى (صحيح) پيشتر باس مان كړدووه له (صحيح المسلم) داهاتووه

^۲ - فەر مووده كى (صحيح) پيشتر باس مان كړدووه له (صحيح المسلم) داهاتووه

سه قامگیریان ده کات له دونیاو قیامه تدا. وه خوای گه وره سته م کاران
گومړا ده کات وه هر چی په کی بیه وی نه نجامی ده دات.

وه هندی له عاشقان هیه ده بیته مایه ی فیتنه بو ئه وی
تریان، ئه ویش به خورازاندنه وه ده رخستنی جسوانی جه سته ی
له به رامبه ردا که سه که که ی تریش توشی نه هامه تی ده بیته و خوی
پیناگیری. چه ندین که سمان بینی که ده وله مه ندبوو له و پیناوه دا
هه ژار که وت و پله و پایه ی له ده ست دا وه چه ندین ئافره ت هه بووه
که زانویتی میړده که ی ناپاکی له گه ل ده کات ئه ویش له
توله سه ندنه وه دا ده ستی داوه ته ئه وکاره نابه جییه لیږه داپیاو تیا
ماوه له نیوان ده ست به رداربوونی له وکاره یاخودجیا بونه وه و
کاو لکردنی خانه واده که ی. جا که و باشته رایه مروځ خوی توشی
داوی ئه م جوړه عیشقانه نه کات مال کاو لی له دوايه جا هه رکه سیځ
له دواي زانینی ئه م هه موو کاریگه ریه خراپانه هه ر سور بوو له سه ر
ئو جوړه عیشه ئه و ته نها لومه ی خوی بکات و گله ی له که س
نه کات. به به رده وامی ته ماشا کردنی پوخساری عاشقه که ت تو ی
که یانده ئه م حاله. گه ر هاتوو هه ربه و ته ماشا کردنه وه، وه ستاو
کاریگه ری تری نه بوو ئه و ده ربازی بوو له دواوه به لام له دواي
ته ماشا کردنه که چه زو ئاره زووی قسه کردن و دانیشتن و
به یه که گیشتنی لادروست بوو. ئه و ساته خه یال و ئه ندیشه و بیږی
ئو که سه داگیر ده کات وه به ته واده تی ئاویتته ی ژيانی ده بیته
ده ربازبوونی له م حاله ته زور دژواره. لیږه دا پیویسته مروځی ژیر
په چاوی به راودی ئه م هه موو کاریگه ریه خراپانه بکات. له هه مان
کاتدا توږبون و یاخی بوون و سه ریچی کردنی خوای گه وره له پیش
چاوبگریت که سه ر نه نجامه که ی ناپاکی و سزای دژره خ و سوتانه

له نښو ئاگر دا. يا خود مه ترسی له کاریگه ریه خراپه کانی بیت
له دونیا دابه له ده ستدانی که سایه تی و پوشاندی شکوه ندی و
ناوړپاندن... همد. که توشی مړوځ دیت له م پیناوه دا.

باشیه کانی عیشق گومان و وه لām

هه ندی که س ده لښ: سه باره ت به خراپه کانی عیشق زورت باس کرد.
به لām له ولاشه وه عیشقی باشی و چاکی زور هه یه له وانه: پاک کردنه وهی
ده روون، نیسک سوکی، هه ست ناسکی، جوامیری و مه ردا یه تی... همد. وه به
(یحیی بن معاذ الرازی) ده لښ: کوږه که ت عیشقی فلان کچ بووه وه هه ندی کی
تر ده لښ، دهر دی دل شکو مه نده کانه وه که سیکی تر ده لښ: عیشق ده بیته
مایه ی ئازا کردنی تر سنوک و ووشیار کردنه وهی گیل و سه غی کردنی په زیل.
سه ربه رزی پادشاکان ئارام کردنی هه لچوونه په وشتیه کان... وه هاورپی
رپیوارانه و دزستی بی دارانه. وه هه روه ها ده لښ: هاندر و بزوینه ری
په وشته به رزه کانه.

وه هه ندی له دانایان ده لښ: (عیشق ده روون پاک ده کاته وه و په وشت پالا
فته ده کات...

وه که سیکی تر ده لښ: (هه رکه سیکی پوخسار جوان و دیمه نی شوخ و
قه شهنگ و دهنگی خوش نه یه روژینیت نه واسروشتی ته و اوای نییه)
پیویستی به چاره سه ره وه

هه ندی له عاشیقه پاک داویننه کان ده لښ: (پاک داوین بن سه ر
به رزبن، عاشق بن ژيرو قه شهنگ ده بن). وه له یه کی له عاشقه کانیا ن پرسى:
نه که رتو هه لت بو ړتکه وت و به ته نها خوشه ویسته که ت بینى چی ده که یت؟
نه ویش ووتى: چیژ له بینى پوخساری وه ده گرم، وه دلم به یادو قسه کردنیه وه

ده حه وینمه وه ئه و شتانه ی که پێشی خوش نی یه لێی ده شارمه وه
وله کرداره ناشیرنه کانی خۆم ده پارێزم تامنی له بهرچاو نه که ویت.

وه (ابو اسحاق بن ابراهیم) ده لیت: روحی عاشقان بۆن خوش و ناسکه
وه ئیسکیان سوکه هه میسه دل گهشن و وته کانیان خه م له دل لا ده بات
وه ژیری به هیز ده کات جانه گهر عیشق و خوشه ویستی نه بی سه رجه م
نیعمه ته کانی دونیا تیا ده چیت).

وه یه کێکی تر ده لیت: عیشق بۆ رووح وه ک و خۆراک وایه بۆ جهسته، جا
ئه گهر ده ست به رداری بیست زیانت پی ده گه یه نیت وه ئه گهر پۆچوی
ده تکزیت.

* وه (الخراطی) ده گێریت: وه له (ابی غسان) و توویه تی: (ابو بکری
الصدیق) به لای که نیزه یه ک تی ته پهری گوئی له که نیزه که یه
ده لیت: به پارچه شیعرێک ههستی خوشه ویستی خۆی بۆ که سیکی نادیار
دهرده بریت. (ابو بکر) لێی ده پرسیت. تۆ که نیزه یه یان خاتونیت ئه ویش
ده لیت: که نیزه. (ابو بکر) پێی ده لیت عیشقی کی بویت؟ که نیزه که بی
دهنگ بوو به لام (ابو بکر) سویندی لی خوارد که نیزه که به م پارچه شیعره
دهری خست. که عیشقی (محمد بن القاسم) بووه.

وانا التي لعب الهوى بفؤادها قتلت بحب محمد بن القاسم

واته: من که خوشه ویستی یاری به دلّم کردوه

کوشتنه ی خوشه ویستی محمد کورێ قاسم

پاشان (ابو بکر) ئه م که نیزه یه له خاوه نه که ی ده کړیت پوانه ی لای
(محمد بن القاسم بن جعفر بن ابی طالب) ده کات وه ده لیت به راستی ئه م

ثافره تانه مایه‌ی فیتنه‌ی پیاوانن ئای چه‌ندین پیاوی پیزدار به‌مردن چوو
وه‌چه‌ندین له‌ش ساغ پیاوان دهرده‌دار بوو.^۱

جا (که‌نیزه‌یه‌ک) هاته‌لای (عثمان بن عفان) و شکاتی له‌پیاویکی
ئه‌نساری کرد، چه‌زهره‌تی (عوسمان) پیتی ووت به‌سه‌ره‌اتی تو چی یه ؟
که‌نیزه‌که ووتی من ته‌رخان کراوم بو برازای ئه‌م پیاوه. که‌چی ئه‌م پیاوه
وازم لی ناهینیت و کۆل نادات. چه‌زهره‌تی (عوسمان) به‌پیاوه‌که‌ی
ووت: یان ئه‌وه ده‌بیئت بو برازا که‌ت بی. یان من به‌پاره‌ی خۆم نرخ‌ی ده‌ده‌م
پیاوه‌که ووتی: راستیه‌که پیشه‌وای برواداران ئه‌م که‌نیزه‌یه هین برازه‌که‌مه.
ئیمه لی‌ره‌دا مه‌به‌ستمان له‌و عیشقه خراپانه نی یه‌که ده‌بیته مایه‌ی کاری
ناپه‌وا و خراپه‌کاری. به‌لکو ئیمه باس له‌عیشقیکی پاکی بی‌گه‌ردی خاوین
ده‌که‌ین. خاوه‌نه‌کانی له‌خودای گه‌وره بترسن و سنور نه‌به‌زینت ئه‌مه‌ش
عیشقی (سلف) ی به‌ریزه‌کان و پیشه‌وایانی ئه‌م گه‌له‌ن ئه‌وه‌تا (عبدالله بن
عبدالله بن عتیبه بن مسعود) که‌یه‌کێک بووه له‌حه‌وت زاناو پسپۆرانی بواری
فیه‌که‌که‌عاشق بووه عیشقه‌که‌شی زۆر ناشکراو دیار بوو له‌نیو خه‌لکیدا
وه‌که‌سیش لۆمه‌ی نه‌کردوه و به‌ستم کاریش ناو زهرده‌که‌را.

هه‌روه‌ها تا عاشق بوونی (عمر بن العزیز) شتیکی زۆر ناشکرا بووه
له‌نیو خه‌لکیدا که‌عاشقی که‌نیزه‌یه‌کی (فاطمة بنت عبدالمک) که‌ئو
که‌نیزه‌یه له‌جوانی شوخ و شه‌نگیدا به‌ناو بانگ بووه وه‌زۆر جار (عمر بن
العزیز) داوای له‌خیزانه‌که‌ی کردوه که‌ئو که‌نیزه‌یه‌ی بو پێک بخات. به‌لام
خیزانه‌که‌ی پازی نه‌بووه. دواتر کاتی (عمر بن العزیز) بووه به‌خه‌لیفه‌ی

^۱ - نه‌م رووداوه زۆر باس ده‌کریته‌به‌لام له‌راستی دا گومان له‌م رووداوه هیه‌ه چونکه‌ عه‌قل
ناپیریت که‌(محمد بن القاسم بن جعفر بن ابی‌گالب) گه‌یشتی (ابو بکر الصدیق) چونکه
ماوه‌ی نیوانیان زۆری که‌واته‌ پتی ده‌جیت نه‌و (ابو بکر الصدیق) ه‌ که‌ستیکی ترییت وه‌ وشه‌ی
(الصدیق) له‌خۆیه‌وه دانراییت وه‌هه‌روه‌ها (خرانگی) له‌لای زۆر که‌س له‌زاناوان جیگه‌ی
متمانته‌ نی یه‌.

موسلمانان خیزانه‌کە ی پێی ووت: تۆ زۆر عاشقی ئەم کەنیزە یەم بووی ئەو
 من پێگرم دەکرد، ئیستاش پێشکەشی دەکەم من پازیم. یە کسەر دەموو
 چاوی (عمر بن العزیز) لەخۆشیاندا گەشایەو داوای کرد خێرا بۆی بهێنین
 کاتێ هێنایان زیاتر پێی سەرسام بوو. (وتی هەندێ لە جوانیە کەم بۆ
 دەر بخە، کەبێنی ئیتر بەتەواوی شەیدای بوو. (عمر بن العزیز) بە
 کەنیزە کە ی ووت وەرە لەسەر خۆت باسی پوداوی خۆت بۆ بکە لە پێشدا
 لەکوێ بووی، وەچۆن گەشتیتە ئێرە...

کەنیزە کە ووتی (حجاج) والی (کوفە) منی بەپارە یەکی زۆر لە یەکی
 لە کریکارەکانی ئەو شارە کړی و پەوانی کردم بۆ (عبدالملك) ئەویش منی
 داو بە (فاتمە). (عمر بن العزیز) ووتی: ئە ی چی بەسەر کریکارە هات
 لەپاش تۆ؟ کەنیزە کە ووتی: لەپاش من بەهیاک چوو- (عمر بن العزیز)
 ووتی: هیچ منداڵی لەپاش جێ ماو. کەنیزە کە ووتی: بەلێ کوپێکی بەجێ
 ماو. ووتی ئە ی حالێ چۆن؟ ووتی: زۆر خراپ. یە کسەر (عمر بن العزیز)
 ووتی خۆت پۆشتە بکەرەو. یە کسەر بەوالی (عیراقی) دا ناردی بەشوین
 ئەو کوپەدا کاتێ کوپە کە هات (عمر بن العزیز) پێی ووت: پۆلە (حجاج)
 چی زیان و زەرەری لەباوکت داو. هەر هەموویم پێی بلێ: کوپە کەش
 هەرچی یەکی زانی هەمووی بۆ باس کرد. (عمر بن العزیز) یش هەر هەموو
 زیانەکانی بۆ بژاردەو و قەرەبووی کردەو. پاشان بە کەنیزە کە ی
 ووت: هەستە بکەرەو تەنیشتی وە پووی کردە کوپە کە ووتی ئەم کەنیزە یە
 بەرەو ديارە باوکت بەهۆیەو چەرەسەری زۆری چەشتوو. کوپە کە
 ووتی: ئەمە ئیستا مولکی تۆ یە (عمر بن العزیز) ووتی: من هیچ پێوستی
 یەکم پێی نی یە وە لێمی دور بخەرەو، کاتێ کەوتینە پێ و بپروین
 کەنیزە کە بە (عمر) ی ووت ئە ی کوا شەیدا کەت بۆمن چی بەسەر هات؟
 (عمر) ووتی: وەك جارێ وایە بگرە زیاترە. جا ئەگەر من دەست بەردارت

نەبم نابمە يەكك لەو كەسانەى كەبە پيچەوانەى حەزو دەرونى خۆيەو
مامەلەى كردبىت. جا شەيداي (عمر) بۆ ئەم كەنيزەيە ھەربەردەوام
بوو ە تاو ەفاتى كردو مرد.

و ە ھەرو ھا (ابو بكر محمد بن داود الظاهري) زاناي بەناو بانگ لە
زانستەكانى (فيقه و تەفسير و فەرموودە ئەدەب) و ە بەيەكك
لەگەر ەترين زانايان دەژمىردىت و ەعاشق بوونشى زۆر ئاشكرا بوو ە لەنىو
خەلكيدا. (نفظويە) دەلالت: (لە سەر ە مەرگيدا چوومە دیدارى لىم
پرسى: حالت چۆنە؟ ەو ەلامدا ووتى: خۆشەويستى ئەو كەسەى كەدەيزانىت
ئەمەى بەسەردا ھىناو ە. منيش ووتم: ئەى باشە بۆچى ناچيتە پيشەو ە لىى
چيژ و ەربگريت لەكاتيكدا تۆ بەسەريدا زالىت؟

ئەويش ووتى: چيژ و ەرگرتن دوو جۆر ە: تەماشاكردنى دروست، و ەچيژى
قەدەغەكراو.

تەماشاكردنى دروست: منى بەم حال ە گەياندە كەئىستا دەيبينى.

بەلام چيژ و ەرگرتنى قەدەغەكراو: ئەو ەى پىگىرى لىكردووم لىى ئەو
فەرموودەو ووتەيەى (بن العباس) ە كەلەلايەن باكەو ە ئەويش لە (سوید
بن سعيد) دەگىژىتەو ە ئەويش لە (على بن مسهر) ئەويش لە (ابى يحيى
القتان) ئەويش لە (مجاهد) و ە دەگىژىتەو ە كەلە (بن العباس) دراو ە تە پال
پيغەمبەر (د.خ) كە (من عشق و كتم و عفر و صبر غفر الله لہ دخلة الجنة)
واتە: ھەركەسك تووشى عيشق بىت و ەبتوانىت بشارىتەو ە خوگرو داوین
پاك بىت ئەو ە خوداي گەر ە لىى خۆش دەبىت و بەبەھەشتى شاد دەكات.

پاشان چەند دىرئ شعرى ووت. منيش پىى ووت: چى يە ئەو ە باو ەرت
بە (قياس) نى يە لەبوارى فيقھدا. كەچى لە شيعردا دەيسەلمىنيت.
ئەويش ووتى: شەيدا دل و دەوروونم بانگەشەى بۆ كردم. پاشان لە دواى ئەو

شەوہوہ کۆچی دواى کرد. وە ئەوہى شایەنى باسە بەھۆى ئەو شەیدای و عیشقە یەوہ کتیبى (الزہدہ) ى داناوہ.

ھەر وہا لەوتە یەکی تردا دەلیت: ھەر کە سێک ناو می د بوو لەخۆشە و یستە کە ی و بەھۆیەوہ نەمرد، ئەوا توشى دل نەواى دەبیست چونکە ئەوا یە کەم شەیداکانى ناو می دى یە و دل نامادە نەبووہ بۆى بەلام بۆجاری دووہم توشى ناو می دى دەبیست ئیتەر کاریگەرى یە کجاریشى لەسەر دەر دەکەوێت و کاول دەبیست.

وہ (عبدالله معمر القیسى) دەلیت: (سائیکیان لەمەراسیمى ئەنجام دانى ھەجکردنا بووم. لە شەوێکدا لە مزگەوتى پیغەمبەر خودا وە لە نیوان گۆپى پیغەمبەرى خودا و بلند گۆکەیدا دانیشتبوم لە پرگۆیم لە دەنگێک بوو چەند دێرە شعرێکى ووت بە کاریگەرى و لە پردا بى دەنگ بوو نەم زانى لە کوێوہ ئەم دەنگە ھات پاشان ماوہ یەکی تر ھەمان دەنگ کەوتەوہ ووتنى چەند دێرە شعرێکى تر و دەستى کرد بە گریان. منیش یە کسەر ھەستام و بەرەو ئاراستەى دەنگە کە پۆیشتم لەتە نیشتى دانستم و ھەستى پى نە کردم بینیم لاویکی خوین گەرمى جوان بوو فرمیسک گۆناکانى تەپ کردبوو. کە بینى سلۆم لیکرد وە لامى دایەوہ. ووتى دانیشە تۆ کیت؟ منیش خۆم پى ناسان ووتى ھیچ کاریکت ھە یە؟ ووتم بەلى من لە ھەوشى مزگەوتە کەدا بووم دەنگى تۆ سەرنجى پاکیشتام ھەرچى یە کت پیوستە من لە خزمەتتەم چیت دەوێت من نامادەم؟ ووتى من (عتبە بن الحباب بن المنذر بت الجموح الانصارى) م پۆژیکیان بەرەو مزگەوتى (احزاب) پۆیشتم پاش نوێژ کردن لە دەرەوہى مزگەوتە کەدا بووم. ھەر کاتى ھەستم کرد پیپى لە ئافرەتان بەلامدا تێپەڕین کە نیزە یەکی زۆر شوخ و شەنگیان لە گەل دا بوو پووى تى کردم و پیى ووت: ئە ی (عوتب) ھ تۆ چى بە کە سێک دەلیت. شەیدای تۆ بیست؟ پاشان بەجى ھیشتم و پۆى ئیتەر لەو پۆژەوہ من سەرگەردان و

شەیدای بوم. ھەموو شوێنێکی بە دوودا دەگەرێم ھیچ سۆراغێکی نازانم.
پاشان گریاو لە ھەژمەدا بوورایەو و لەخۆ چوو. پاش ماوێک ناگاھاتەو
بوخساری زەرد ھەل گەراییوچەند دێرە شعرێکی شەیدای چڕی...

منیش پێم ووت: بڕام تەوێ بەکو داوای لێ خوێش بوون لە خودابکە
سەفەرێکی پڕ مەترسیت لە پێش ئەویش ووتی: من کۆل نادەم و باش نابم
ھەتا ئەو کچە نەگەرێتەو. پاشان تا دەمەو بەیان لەگەڵیدا ماوێو دواتر
ووتم بابجین بۆ مزگەوت (احزاب) بەکو خوای گەرە دەرگای خێرت
لێکاتەو. ئەویش ووتی تکام وایە بەکو بەھۆی خواناسی توو و خودا
پەحم بەمنیش بکات. پێشستین گەیشستینە مزگەوتەکە - چەند دێرە شعرێکی
تری چڕی پاشان لەوێ مایەو تانویژی نیوەرۆ پاش نوێژ چەند ئافەرەتێک
ھاتن بۆ مزگەوتەکە بەلام ئەو کەنیزەیی تیا نەبوو. پویان کردە ئێمەو بە
(عتبە) یان ووت ھا (عتبە) دەلێی چی بەسەر بارەت بەو کەسە شەیدات
بوو. توو سەرقال کردوو؟ (عتبە) ش ووتی: بۆچی بەسەر
ھاتوو. ووتیان باوکی بردوێتێو بۆ شاری (سماو) لەعێراق. منیش
پرسیم ئەو کەنیزەیی کێ بوو؟ ووتیان: ناوی (ریا بنە الغطریف السلمي) یە.
لێرەدا (عتبە) خۆی پێ نەگرا و چەند دێرە شعرێکی تری چڕی. پاشان
پووم کردە (عتبە) و پێم ووت: (عتبە) من سوپاس بۆ خودا کۆمەل
پارەییەکی باشم ھەیە دەمەوێت لە پێناوی ئەو کەسەدا سەرفی بکەم
کە دەیانەوێت ھاوسەر پێکەو نەن. بەلێن بێت ھەر ھەمووی دەکەمە
قوربانت تا بەمەبەستی خۆت دەگەیت، ھەستە بابجینە مزگەوتی
(الانصار) کە گەیشستینە مزگەوتەکە کۆمەلێک پیاوی زۆری لێ بوو پاش
سلو کردن پووم تێ کردن و ووتم: ئەی خەلکینە چ دەلێن لەسەر (عتبە)
و باوکی؟ ووتیان لە پیاو چاکەکانی عەرەبن. منیش ووتم ئەو ھەتا (عتبە)
تووشی داوی عیشق بوو و ھەمن تەنھا ھاوکاری ئێو دەوێت پێکەو بەجینە

(سماوه) ئەوانىش ووتيان بەسەر چاۋ ئىمە ئامادەين. ھەر ھەموومان بەسۋارى بەرپى كەۋتەن تاگەيشتىنە نەزىك ئاۋاى (بنى سليم) (غەرىف) ى باۋكى كچە بەھاتنمانى زانى پېشۋازىيەكى زۆر لى كىردىن ئاژەلى سەر بېرى وخوان ئامادەكرا لەكاتى نان خواردندا پېمان راگەياندا كە ئىمە نانت ناخۆين تاداۋاكارىيەكەمان بۆ جى بەجى نەكەن ووتى بلىن بزانم ووتمان ھاتۋىن داۋاى كچە خانمەكەت دەكەين بۆ (عتبە بن الحباب بن المنذر) ئەۋىش ووتى كچەكەم بېريارى بەدەست خۆيەتى بالىي بېرسىم. بەتورپىيەۋە چوۋە ژورەۋە بۆلەي. كچەكەى پېى ووت بۆچى تورپە ديارىت ئەۋىش ووتى (ئەنسارپەكان) ھاتۋىن بتخۋازن. كچەكەش ووتى پىاۋانى ناۋدارو خانەدانن ۋەپىغەمبەرىش (د.خ) پېزى گرتۋىن و داۋاكارى لىخۆش بىۋىنى بۆ كىردۋىن لەخودا. بۆكى منيان دەۋىت، باۋكىشى ووتى (عتبە بن الحباب)، كچەكە ووتى ۋاللە زۆرم لەسەر (عتبە) بىستۋە كەكەسىكى بەئەمەك و ۋەقادارە، مەبەستى خۆى دەزانىت باۋكى ووتى من پېشتر سۋىندىم خواردۋە نەتدەمەۋە (ئەنسارپەكان) ؟ كچەكەش ووتى كەۋاتە بەباشى ۋەلامىيان بىدەرەۋە... باۋكەكە ووتى چۆن چۆنى كچەكە ووتى مارەبىيەكەيان لەسەر گران بىكە ناچار دەپۆن و نايەنە دۋاۋە... باۋكى ووتى دەم خۆش ئەمەقسەيەكى باشە باۋكى كچەكە ھاتەدەرەۋە پىۋى تى كىردىن و ووتى: كچى ئاۋايەكە ۋەلامى دايەۋە بەلام مارەبىيەكى زۆرمان دەۋىت. جا كى بەم كارە ھەل دەستى؟ (عبدالله بن معمر) دەلىت منىش ھەستام ووتىم چىت دەۋىت سەر پىشك بە. ووتى: ھەزار مىسقال ئالتۋىن جىل ۋەبەركى ناياب و پېنج پارچە قوماشى عەنبەر. ئەۋىش ووتى: بەسەر چاۋ ھەموۋىت بۆ ئامادەدەكەين. چەندپىاۋىكم نارد بۆ شارى مەدىنە بۆھىنەنى داۋاكارىيەكانى، پاشان خۋانمان خۋاردو زەماۋەندىمان گىرا چەند پۆزىكىمان پى چوۋ. دۋاتر بەرپى كەۋتەن بەرەۋ شارى مەدىنە بەسى بار لەپىداۋىستى و شتى ناياب. گەيشتىنە نەزىك شارى مەدىنە لەناكاۋدا پېرى چەتە بەسۋارەۋە

هیرشیان بۆ هیناین پیّم وابوو له ئاواپی (سلیم) وه بون. (عتبه)
 پویه پویان بووه چهند پیاویکی لی کوشتن وه هندیکی لی بریندار کردن.
 دواتر هاته وه دیار بوو بریندار کرابوو وه خوینیکی زوری لی ده پویششت.
 که وته سه زهوی و منیش پوخساریم سپی (عتبه) گیانی سپارد لیره دا
 گریان و هاوار کردن ئه ی هاوار بۆ (عتبه) کاتی که نیه که گوئی
 له ده نگمان بوو خۆی له سه حوشره که وه فیدایه خواره وه باوهشی به
 (عتبه) کردم به ده م گریان وه چهند دیره شعریکی خه مناکی چپی و ئه ویش
 به سه لاشه ی (عتبه) دا گیانی سپارد ئیمهش له شوینه دا ههردووکیانمان
 له یهک گوڤدا به خاک سپارد. دواتر پاش حهوت سال سه رمدا له ناوچه ی
 حجازو یستم سهردانی مه دینه بکه م- و وتم والله ده بی بچه سهردانی گوری
 (عتبه) که چومه سه رگزیان بینیم و اداریکی له سه ر پووا وه گوله لاوای
 سوو زهردی گرتو وه منیش له و خه لکه ی ئه و ناوهم پرسی ئه م داره چی پی
 ده لئین؟ ئه وانیش ووتیا ن: بیان ده لئین داری باوک و زاوه که... ههروه ها
 فه رموده یه که هیه به م شیویه گیرا وه ته وه له (سوید بن سعید بن علی بن
 مسهر) له باوکییه وه (ابی یحیی القتان) له (مجاهد) ئه ویش له (ابن
 العباس. پ.خ) داوئته پال پیغه مبه ر (د.خ) (من عشق وعف وکتم فمات
 فهو شهید) واته: (هه رکه سیک تووشی عه شق بیت بتوانئت بیشارئته وه
 وه خۆگرو داوین پاک بیت ئه گه ر بمريت ئه و شهیده .

وه ههروه ها له پێگه یه کی تریشه وه ئه م فه رموده له وانه: له پێگه ی
 (سوید) له (ابن مسهر) له (هیشام بن عروه) له باوکییه وه ئه ویش له
 (له خاتو عایشه) وه به (مرفوع) ی ههروه ها له (الخطیب) له (الزهری)
 ئه ویش له (معافی بن زکریا) ئه ویش له (ابن الفضل) له (احمد بن
 مسروق)⁽¹⁾. ههروه ها (زبیر بن بکار) ده گێرپیتته وه له (عبدالعزیز
 الماجشون) ئه ویش له (عبدالعزیز بن ابی حازم) له (ابن ابی نجیح)

ئەویش لە (مجاهد) ئەمیش لە (ابن عباس. پ.خ) پاشان ئەوەتا پێغه مەبەر
 ی ئازیز پابەر و سەر و هەروە هەموان کاتی چاوی بە شوخ و شەنگی (زینب بن
 جحش) دەکەوێت یە کەسەر دەفرمێت (سبحان قلوب القوب) واتە: پاک
 و بێگەردی بۆ ئەو خاوەنی کە دلان دەگۆرێت لە و کاتەدا (زینب) خێزان و
 هاوسەری (زید بن حارث) بوو کە خەزمەتکاری پێغه مەبەر بوو. کاتی
 (زید) ویستی لە (زینب) جیا بێتەو و تەلەقی بدات پێغه مەبەر خۆدا
 (ﷺ) پێگری کرد و پێی فرموو (اتق الله واسمك عين زوجك) واتە:
 لە خوا بترسو و دەست بە هاوسەرە کە تەو بگره.

دواتر (زید) تەلەقی داو لێی جیا بوو. خۆی گەرە لە سەروی حەوت
 تەبەقە ی ئاسمانەو (زینب) ی ماره کرد لە پێغه مەبەر خۆدا (ﷺ)
 وە گریبەستنی ماره برینه کە ی لە سەروی عەرشی مەزنەو و بپاری لە سەر
 درا. (وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ
 اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ:
 الأحزاب- ٢٧) واتە: ئەو پێغه مەبەر جانسی ئەو بکە کاتێک کە خۆدا
 نیعمەتی ئیمانی بە سەردا پشتوو و تۆش ئازادی نیعمەتی پەر وەر دەکردنت
 پێ بە خشیوه لە خەزانی خۆت ژنت بۆ هێنا کە کاتی ئەو کەسە (زید)
 ویستی لە (زینب) ی خێزانی جیا بێتەو و نە دەگونجان تۆبێت و وت: لە خوا
 پترسو و دەست بەرداری هاوسەری خۆت نەبیت. بەلام ئەو ی لە دلی خۆتدا یە
 دەیشاریتەو و ناتەوێ کە س بیزانیست ئەو هەر خۆدا خۆی ناشکرای
 دەکات پێویستە لە خوا بترسیت نە لە قسە ی خەلکی...

وه ئه و كه نيزه يه هه ميشه به زمانى پۆمانى ده يوت: (يا بطرون أنت قالون)
واته: ئه ي به پيژم تو زور باشى له گه ل مندا.

وه ده لئيت: جار ئيكيان ئه و كه نيزه يه هه ل ديت و پاده كات. (عبدالله) ش
زور دلگران و پي ي ناخوش بوو. ته نانه ت ئه م ديڤه شعره ي چري:

قد كنت أحسبني قالون فأنصرفت فاليوم اعلم أنى غير قالون

واته: (تو هه ميشه به منت دهوت زور زور باشيت، به لام كه چي ئيست
هه لهاتيت. وه زانيم ئيستا زور باشنيم).

وه ههروهه (ابو محمد بن حزم) ده لئيت: زوريك له خليفه راشدينه كان
و پيشه وايان خوشه ويستيان ئه نجام داوه. ته نانه ت پوژ ئيكيان پياويك به
(عمر بن خطاب) ده لئيت ئه ي پيشه واي برپاداران من ئافره تيكم بينى و
به ته واي عه شقى بووم. خليفه عمر ده لئيت: (ئه مه له و شتانه يه كه مروڤ به
ده ستى خو ي نى يه).

ئه مانه ي باسما ن كرد. و ته و به لگه ي ئه و كه سانه بوو كه پييان وايه
عاشقى و عه شق بازى حه لالى و قه ده غه كراوى نى يه). پاشان ديينه
سه رشيكار كردن و ليكدانه وه ي به لگه و بو چوونه كانيان. (وه لام دانه وه ي
ئه م گومانانه).

جا قسه كردن له سه ر ئه م باب ته پيويستى به جياكارى هه يه له نيوان
په سه ندى و نا په سه ندى، باشى و خراپى، وه ناييت پاسته و خو سه رجه م
باب ته كه به خراپه يا خود به باشه بدينه قه لئم. به لكو بو ده رخستنى
پاستى و دروستى و باشى و خراپه كانى ليكدانه وه بكه ين چونكه عيشق نه
باشه و نه خراپه. به لكو به نده له سه ر چونيته ي به كارهيان و شوينه وارى
له سه ر ژيانمان. وه جياكارى كردن له نيوان خوشه ويستى حه لال و
خوشه ويستى حه رام باش و خراپى پيويسته.

*سهره تا ئه وه بزانی که باشترین و په سهند ترین وسوډمه ندرتین
 خوشه ویستی به شیوه یه کی په ها، خوشه ویستی به دیهیننهری دلله کان
 وهوشداری خوشه ویسته کانه که به دیهیننهری هه ست و سوزو نه ست و
 جوانیه کانه. که له سهر ئه و خوشه ویستی یه بناغهی زهوی و ئاسمانه کان
 دامه زراوه سروشتی خه لکه که بینا کراوه که ئه ویش نهیننی (لا اله الا الله
) یه ، به ئی تاکه خودایه که شایه نی په رستن و شایسته ی خوشه ویستی
 بیت. چونکه په رستن واتای ته وای خوشه ویستی و ته وای ملکه چی
 یه. وه هاوبه ش بپساردان له خوشه ویستی خودا وه له گه وره ترین تاوانه کانه
 له جیهانه دا. وه خوای گه وره سه رچاوه ی خوشه ویستی یه. وه سه رجه م
 کتیر په کانی وه پاستی و دروستی پیغه مبه ره کانی هه ره مووی ئاماره و
 گه واهی خوشه ویستی خودی گه وره دده ن. چونکه به ته نها به دیهیننهر و
 دروستکه ر و نیعمه ت ده ری هه موانه (وَمَا بِكُمْ مِّن نَّعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا
 مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ: النحل ۵۳) واته: هه رچی نیعمه ت به سهرت دا
 پزاوه هه ره مووی له لایه ن خوای گه وره وه یه وه کاتی ناخوشیه کتان هاته
 پینش - پاسته وخو هانا و په نا بو ئه و ده به ن.

خواسته کانی خوشه ویستی

خوشه ویستی دوو خواستی هه یه: (جوانی و گه وره یی و شکومه ندی)

خوای گه وره له هه ره دوو پوه که وه ته واییتی و که مالی په هایه هه یه
 جوانه جوانیشی خوش دهویت، مه زن و به پیز و گه وره و شکومه نده وینه ی
 نی یه. هه ره بویه له هه موو پویه که وه شایسته و شایه نی ته وای
 خوشه ویستی یه: (قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ: ال عمران
 ۳۱) واته: ئه ی پیغه مبه ر - پیان بلی: ئه گه ر ئه وان پاست ده که ن و خودایان
 خوش دهویت ئه و شوین من بکه ون خوداش خوشتانی دهویت.

وہمہ روہا دہ فہ رمویت: (یا ایہا الذین آمنوا من یرتد منکم عن دینہ فسوف یأتی اللہ بقوم یحبہم ویحبونہ اذلہ علی المؤمنین أعزہ علی الکافرین یجاہدون فی سبیل اللہ ولا یخافون لومة لائم ذلک فضل اللہ یؤتہ من یشاء واللہ واسع علیم * إنما ولیکم اللہ ورسولہ والذین آمنوا الذین یقیمون الصلوة ویؤتون الزکاة وہم راکعون * ومن یتول اللہ ورسولہ والذین آمنوا فإن حزب اللہ ہم الغالبون: المائدہ - ۵۴-۵۶) واتہ: (نہی پیڑی برپواداران. ہر کہ سیک لہ ناینی خودا پاشگہز بیتہ وہ نہوا خوائ گہ ورہ لہ نایندہدا کہ سانیک دہینیتہ کایہ وہ کہ خودا زوری خوش دہوین و نہوانیش خودایان زور خوش دہوین. کہ زور بہ سوزو بہ زہی بہ رامبہر بہ برپواداران. وہ سہر بلندو دہرون بہ رزن بہ رامبہر بہ بی باوہ پان، لہ پیٹاوی پیٹازی خودادا تیدہ کوشن، لہ لومہی لومہ کہ ران ناترسن نہم (خوشہ ویستی و ہلبراردن و سوز و تیکوشانہ) فہزل و پیڑی تابیتہ خودایہ کہ دہیہ خشیت بہ ہر کہ سیک بیہوین وہ خوائ گہ ورہ فراوانگیر و زانایہ بہ ہموو شتہ کان بہ راستی تہ نہ خوشہ ویست و پشتیوانی ئیوہ ہر خودا و پیٹہ مہر و باوہ پدارانہ کہ بہ ہمیشہ بی نویژ دہ کەن و زہ کات دہ دہن و ہمیشہ دیار دہی کرنوش بردنیان بو پەرورہ دگار پیٹوہ دیارہ. جا نہوہی خواو پیٹہ مہر و برپواداران بہ پشتیوانی خوی قبول بکات نہوا بادلتیابیت کہ واہر تاقم و پیٹوہ حزبی خوا زال و سہرکہ وتوون) .

جابناغہی پشتیوانی و دوستایہ تی - بریتی یہ لہ خوشہ ویستی ہر و ہکو چون بناغہی دژیہ تی - بریتی یہ لہ بق و کینہ وہ خوائی گہ ورہ پشتیوان و دوستی باوہ پدارانہ باوہ پدارانیش بہ ہمان شیوہ. بہ خوشہ ویستی پشتگیری و پشتیوانی دہ کەن. جا خوائ گہ ورہ بہ نہ اندازہی خوشہ ویستی بہندہ کہی پشتیوانی لی دہ کات. ہر لہ بہر نہم ہویہیہ خوائ گہ ورہ زور بہ توند رہ دی نہو کہ سانہ دہداتہ وہ کہ جگہ لہ خوا پشتیوان و دوست بو خویان بریار دہ دہن. ہرورہا دژی نہو کہ سانہ دہوہستیتہ وہ کہ دہیانہوین یہ کسان لہ نیوان خودا و کہ سان لہ تر دوست

بکەن لە خۆشه‌ویستی دا وه ئاماژه‌ی به‌وه داوه که هه‌رکەسێک ئه‌م کاره بکات ئه‌وا هاوبه‌شی بۆ خوا بریار داوه که ده‌قه‌رموێت (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ: البقره ۱۶۵) واته: هه‌ندی له خه‌لکی هه‌ن ده‌چن جگه له خودا کهسانی تر هه‌لده‌بژێرن و به‌ئەندازه‌ی خودا خۆشیان ده‌وێت. به‌لام باوه‌رداران ته‌نها خودایان خۆش ده‌وێت.

هه‌روه‌ها هه‌والی ئه‌وه‌شمان ده‌داتێ که پاشه‌پۆژی ئه‌و کهسانی هه‌واوبه‌شی بۆ خودا بریار ده‌ده‌ن له خۆشه‌ویستی دا له دۆزه‌خدا به‌هاوبه‌شه‌کان ده‌لێن (تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ * اِذْ تُسَوِّیْکُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِیْنَ: شعراء ۹۷-۹۸) واته: به‌پاستی ئێمه له‌و لوتکه‌ی گومرایی و سه‌ر لێشیاویدا بووین که ده‌چوین ئێوه‌مان ده‌کرده هه‌واوبه‌شی خودای گه‌وره له خۆشه‌ویستی دا "به‌م یه‌کتای یه‌و هاوتای یه له خۆشه‌ویستی دا.

خوای گه‌وره سه‌رجه‌م پێغه‌مبه‌رانی په‌وانه کردوه کتێبه‌کانی ناردووه. وه زه‌وی و ئاسمانه‌کانی به‌دییه‌ناوه و به‌هه‌شت و دۆزه‌خی سازداوه به‌هه‌شت بۆ خۆشه‌ویستانی، دۆزه‌خیش بۆ هاوبه‌ش بریارده‌رانی .

* وه پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) سویند ده‌خوات که: (لَا یُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتّٰی یُکُونَ هُوَ اَحَبُّ اِلَیْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِیْنَ) ۱ واته: (هیچ که‌س باوه‌ری نی یه گه‌ر بێتوو منی له مندال و باوک و دایک و سه‌رجه‌م خه‌لکی خۆشتر نه‌وێت) .

جا باوه‌رداریتی به‌بێ خۆشویستنی پێغه‌مبه‌ر دانامه‌زێت ... ئه‌ی ده‌بی بۆ خۆشویستنی خودا چیی بێت؟! وه‌له‌ فه‌رمووده‌یه‌کی تردا به (عمر بن الخطاب) ده‌لێت: لا حتی اکون احب الیک من نفسک ۲ واته: (نه‌خێر ئه‌ی

1 - ئه‌م فه‌رمووده‌یه (صحیح) پێشتر باسمان کردووه.

2 - نه‌مه به‌شیکه له‌فه‌رمووده‌یه‌کی (صحیح) که پێشتر باسمان کردووه.

عمر ئەبىي مەنت خۇشت خۇشتەر بويىت) . (جالبۇ ئەۋەى باۋەرمان دامەرزايىت پىۋىستە پىغەمبەرمان لە ھەموو كەس خۇشتەر بويىت) . بەلام خۋاي گەرەۋ ئاكارە جوانەكانى دەيىت لەلوتكەى خۇشەويستىەكانماندا بىت. ۋەپىۋىستە دەست بگرين بەوكارو ووتانەى كە خۇشەويستى خودامان پىي زياد دەكات ۋە دەست بەردارى ئەو كارانە بىت كە دژى خۇشەويستى خودايە .

ۋە ھەرشتىك لە خوداۋە بىت لە پەحم و بەزەيى خوداۋە بۆمان. جەند جار لە لوتكەى تاۋانباريدا بوۋىنە كەچى خۋاي گەرە بەلوتف وسۆزى خۇيى پۆشيمانىتى. ئابورى نەبوردين و كار ئاسانى بۆ كرديوين. ۋە تۆلەى لى نەسەندووين. ئەمانە ھەر ھەمووى ھاندەرمانن بۆ زياتر گەرەۋە و پاشگەز بوۋنەۋە و لەتاۋانكارى و خۇ فرىدانە نىۋو خۇشەويستى خوداۋە. ھەركەسىك كەتۋى خۇش بوۋىت، مەبەستىكى تايىبەتى خۇي پىتە تەنانەت دايكىش بەلام تەنھا خۋاي گەرە خۇشەويستىەكى تايىبەتە خودى خۆت ۋەبىي ھىچ مەبەستىك. ھەر ۋەكولە (اثر) يك داھاتوۋە:

(عبدى كل يريدك لنفسه وانا اريدك لك) . واتە: (ئەى بەندەكەم ھەموويان تۆيان بۆمەستى تايىبەتى خۇيان دەۋىت بەتەنھا من تۆم بۆ خۆت دەۋىت) . جا جۆرە مۇۋفىك شەرمەزار ئەيىت كاتى ھەست دەكات پەرۋەردگارى بەو ئاستە بەرزە مامەلەى لەگەل دەكات كەچى ھىشتا سەر قالى خۇشەويستى ترە خۋاي پىشت گوى خستە...؟! ھەركەسىك لەم ژيانەدا مامەلەت لەگەل بكات بەشپۆەيەك لەشپۆازەكان قازانجى خۇي مەبەستە. تەنھا خۋاي گەرە نەيىت، كەھىچ مەبەست و قازانجىكى پىت نىيە تەنھا قانجى خۆت نەيىت كەگەرەترين و مەزنترين قازانج دەكەيىت. ھەردىنارىك بە دەھىندە تا ھوت سەدسەت ھىندە بگرە زياتر و

زیاتر دهکات. به لām هر تاوانیک به یهک تاوان ده ژمیردریت. وه نه گهری
 سرینه وهی هیه له هر کاتیک له کاته کانداهه. هر وه ها خوی گه وره سرجه م
 بوونه وهری لی پیناو تودا دروست کردوه جا نایه کی شایه نی ته واری
 خوشه ویستییه... نه و شتانه ی نیو بوونه وه ره که له بهر تو دروست
 کراون؟ یان نه و که سه ی بوونه وهری له پیناو تودا دروست کردوه؟ هه ره ها
 داواکاریه کانی سر جه م دروستکراوه کانی دابین دهکات و ده وله مه نترین و
 به خشنده ترین هیزه پیش نه وهی به نده کانی داوی لی بکه ن نه و نیعمه ت
 له سر نیعمه ت پی به خشیوون. وه پیش نه وهی سوپاس گوزاری بکه ن نه و
 زیاد ی ده خاته کاره کانیا نه وه. هه مو نه وانیه ی که له زه وی و
 له ئاسمانه کاندان هه مو پوژیک له یهک کات و ساتدا ده پاریتنه وه
 لی. به گه وره یی خویی گو بیستی هه مو نزاکان ده بیّت. زیاتر پی خوشه
 له نزا کاراندا پوچین و سورین له سه ری. به لām توپه ده بیّت له یهکک لی
 نه پاریتنه وه و نزانه کات. شه رمی له به نده کانی دهکات که چی به نده کانی
 شه رمی لی نا که ن، له کاتی تاوان کاریدا ده یان پوشیت، په حم و به زه یی به
 به نده کاندایته وه که چی خویان به زه یی به خویاندا نایاته وه. په یقا په یقا
 پیغه مبه رانی په وانه کردوون ته نانه ت خوی به میه روگه وره ی خوی له
 گه لیاندا په یامه کانی بو ناردوون، ته نانه ت پینان ده لیّت (من یسألنی
 فاعطیه؟ من یستغفرنی فاعفرله)^۱ واته: (کی داوا کاری هیه تا بوی جی به
 جی بکه م، کی ده یه ویت لی خوش ده بم). جا چون دلانیك نه وزاته یان
 خوش نه ویت له هه لکان ده بوریت. چاکه که مان قوبل دهکات، ئابرو کان
 ده پوشیت وه ده یان پاریزیت فریای لی قه وماوان ده که ویت. پیویتییه کان

^۱ - نه مه به شیکه له فهرموده یه کی (صحیح) بخاری (۶۳۲۱ و مسلم ۴۱/۶ - ۴۲ - نووی).

دابین دهکات،... هتد. هر خویی ئه و زاته شایسته ی یادو زیکره شایسته ی وه بیر هینانه وه یه و خوشه ویسته، شایسته ی ملکه چی گوپرایه لی یه. تاک و بی هاو و بی وینه یه. زور زیاتر پزگار بوونی پیواریکی بی نه و له بیابانیکی بی سنور دلخوشره به پاشگه ز بوونه وه و تهویه کردنی بهنده یه کی. زور زیاتر له سوزو مهیره بانی دایکیك بو کوره بزیه که ی به سوز تره بو بهنده کانی. سوزو پهحم و مهیره بانی خودا بی وینه یه زاناو داناو بیسه رو لی بورده یه. نورو پوناکی پاکی پوخساری هه موو تارک ستانی جیهانی پووناک کردو ته وه.

گر په رده ی پوناکی له سه ر پوخساری لا به ریت هه موو جیان له تاواندا گر ده گریت. هه روه که چۆن (موسا) له حه یبه تدا بی هوش که وت. به راستی هه ر خویی شلیسته ی یادو خوشه ویستی و گوپرایه لی و ملکه چی یه.

لوتکه ی چیژو په یوه سته به که مالی و خوشه ویسته وه

لیره دا کاریکی گرنه هیه پیویسته که سی ژیر گرنگی ته وای پییدات. ئه ویش بریته لوه ی که: چیژی ته وای خوشی و شادی و کامه رانی دل و ده روون بهنده له سه ر دوو بنه مای سه ره کی:.

یه که م: خوشه ویسته که ت له وپه ری لوتکه ی جوانی و بی که م کوپی و ته وای پر و پوختی دابیت. که شایه نی هه موو قوربانی و خوشه ویستک بیت.

دووه م: به هیژی و بی پایانی و بی وینه ی ئه و خوشه ویستی یه که له نیوانیاندا یه. واته هه رچه نده ئه ندازه و پیژهی ئه و خوشه ویستی یه به رزو زور بیت ئه وه نده زیاتر هه ست به تام و چیژی خوشی شادی و کامه رانی ده که یت. جا پاش زانینی ئه م دوو بناغه سه ره کییه ئه وه ماوه ته وه بلیین

که هه موو که سێکی ژێرو هۆشیار هه می شه له هه ولێ به ده ست خستنی
 گه وره ترین و مه زین ترین شادی و خۆشه ویستی به وه ئاماده یه قوریانی به ژۆر
 شتی لاوه کی و ساده بدات له پێناوی به ده ست هێنانی ئه و خۆشه یه دا.
 جاجۆن په وای حه قه ئێمه ی مروۆ له پێناو خۆشی به کی که م و کورت و
 سنوردار خۆشی به کانی قیامه تی هه تایمان له ده ست ده ریجێت. (بَلْ تُؤْثِرُونَ
 الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى: الأعلى ۱۶-۱۷) واته: به لام ئێوه هه ر
 ژیا نی دونه یان به ده سه ته وه لده بژێرن، به لام ژیا نی قیامه ت نه بپا و خێرو پڕ
 به ره که ت ت ره .

و هه می شه نه مه پاستیه که جادوو گه رانی فیر عه وون له ساته چرکه کانی
 ته مه نیاندا هه ستیان پێ کردوه ئاماده بوون له م پێناوه دا هه موو شتی
 به خت بکه ن ته نانه ت گیان و جه ستیه یان که به و په ری ژێرو بوێرانه به فیر
 عه ونیان ووت: چیت له ده ست دیت بێ منه ت به ... (فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا
 تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِنُغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ
 السِّحْرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى: طه ۷۲-۷۳) واته: ئه ی فیر عه وون هه رچیت له
 ده ست دیت قسور مه که تو هه ر ئه وه نده ت له ده ست دیت له ناومان به ریت
 وله م ژیا نه وه ده رمانه ی ت. جا به راودی ئه و دونه ی (قیامه ت) له گه ل ئه م
 دونه ی کاتی نا کریت. چونکه ئێمه باوه پمان به خودای به پاسته قینه ی خۆمان
 هینا وه، به ئومیدین له تا وانه کانمان ببوریت.

به لێ هه یچ کاتێک نیعه ته کانی به هه شت به راودنا کریت له گه ل دونه ی دا. هه ر
 بویه مامۆستای ئامۆژگاری کاران پوو ده کاته گه ل و هۆزه که ی و پێان
 ده لێت: (يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ * يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
 مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ : غافر ۳۸-۳۹) واته: ئه ی گه ل هۆزه که م
 شوێنم که ون به ووته ی من بکه ن پێنمایان ده که م بو پێیازی سه ر فرازی
 وچا که * ئه ی گه ل و هۆزه که م بێ گومان ژیا نی ئه م دونه ی به بریتی به له

پاږدووييه کي که م وه ژيانى ئه و دونيا (قيامت) ژيانى دانه پړاوه جيى
 نوميدو هه وانه ويه. وه پيى پاگه ياندنه که خوښى دونيا کاتي به سر چوه
 سنور داره به لام به هشت هه تا هه تاي و بي کوتايى يه.

دواترگه ر له شهيدايان و عاشقان بپرسين: خوښترين نعيمه ت چى يه؟ بي
 گومان ده لئيت ديدارى خوښه ويسته که مه. به لى زور پاسته هر بويه
 گه وره ترين و به نرخترين نعيمه ت له نعيمه ته کاني به هشت و قيامت بريتي
 يه له شادو شوکر و به هره مه ندبون به ديدارى لوتکى خوښه ويسته کانه
 که بينينى خوتى گه وره يه. هه روه کوله فهرموده يه کي (صحيح) دا هاتوه
 که پيغه مبر (ﷺ) ده فهرميت: (فَوَاللّٰهِ مَا اَعْطَاهُمْ شَيْئًا اَحَبَّ اِلَيْهِمْ مِنَ
 النَّظَرِ اِلَيْهِ) ^۱ واته: (سويند بيت به خوا هيچ نعيمه تى به نه ندازه ي به بينى
 ته ماشاگردنى خودا لايان خوښتر نيي). وه له فهرموده يه کي تر دا هاتوه.
 (انه اذا تجلى لهم وراوه نسوا ما هم فيه من النعيم) ^۲ واته: (کاتى خواى
 گه وره زاتى خوښ نيشان به هشتيه کان ده دات ئيتر خويان له بير ده که ن
 که چين و له کويدان) ..

وه له (نسائى) و (مسند) دا هاتوه عمار بن ياسر که پيغه مبر (د.خ)
 له کاتى نزاو پارانه وه دا فهرموده يه تى (الشوق الى لقائك) ^۳ واته: وه داواى
 چيژى خوښيه کاني بينينى ده که م وه تامه زړوين بڼ ديدارت. وه له (کتاب
 الحسنه) دا هاتوه که (عبدالله بن امام احمد) به (مرفوعى) (کان
 الناس يوم القيامة لم يسمعوا القرآن اذا سمعوه من الرحمن فكانهم لم
 يسمعوه قبل ذلك) ^۴ واته: (وهك بلئسى خه لکى پيشتر قورئانيان

^۱ - نم فهرموده يه (صحيح) ه (مسلم-الايان-۱۸۱) گيړاوتييه وه.

^۲ - نم فهرموده يه (حسن) نه (ابن ماجه - ۱۸۴) گيړاوتييه وه.

^۳ - نم فهرموده يه (حسن) نه (ابن ماجه) گيړاوتييه وه.

^۴ - نم فهرموده يه (حسن) نه (ابن ماجه - ۱۸۴) گيړاوتييه وه.

نەبىستووە. خەلكى كاتى گويىيان لە قورئان دەبىت لەلايەن خواى گەورەو
وا دەزانن يەكەم جارە دەبيستن) .

كەواتە باشتەين ھۆكارى گەيشتن بەچىژو خۆشى يەكانى بەھەشت برىتى
يە لە ناسين و خۆش وويستنى خواى گەورەيە ئەو بەھەشتى كە ھەر
لەبنەردا نىشتمانى سەرەكى گيان و جەستەى ئىمەبوو. واتە: خۆشتەين
و شىرنترين شت لەم دوونىادا برىتى يە لە ناسينى خودا خۆشەويستنى.
و خۆشتەين و شىرنترين شت لە بەھەشتدا برىتى يە لە تەماشاكردن و
گەيشتن بەديدارى خواى گەورە. چ نىعمەت ھەيە لەژياندا بگاتە نىعمەتەك
خۆسازادان كە بەوپەرى تامەزىوئىيەو بەو گەيشتن بەژوان و ديدارى
گەورەترين خۆشەويست، كە سەرچەم دل و دەروونى داگر كرىيەت. تەنانەت
ھەندى لەخۆشەويستان دەلەين: ھەندى كاتمان بەسەردا تى دەپەرەيت
ئەوئەندە ھەست بەخۆشى و دلئايى دەكەين. دەلەين: ئەگەر بەھەشتى يەكان
لەو جۆرە ژيانەى ئىمەدا بن ئەوە ژيانان خۆشە.

ھەر ھەدا دەلەيت: ئەگەر پادشاكان و دارو دەستەكانيان بەخۆشى و
شىرىنى ژيانى ئىمەيان بزانايە. ئەو شەپيان لەسەرى دەكرد. خۆشەويستى
چارەسەر و خۆراكى پووحە ھەركاتەك دل لەم خۆراكە بپا چىتر توشى
نەھامەتى دەبىت، بگرە زۆر ئەستەترە لەناخۆشى يەكانى لەدەست دانى
پووناكى بۆ چاوەكان ياخود لەدەست دانى ھەستى بىستن يان بۆنكردن.
دلى مەرووف ژوانگەى خۆشەويستى خواى تاك و تەنھايە - بەبى ئەم ووزەيە دل
توشى گەورەترين دەردو نەھامەتى دەبىت چىتر لەجەستەيەكى ئازەلى
بەولاو ھىچى تر نامىنئەو كە ئامادەيە ھەك دپندەيەك ھەموو شتەك
لەپىناوى ئارەزووكانىدا تەك بشكىنئەت.

چيژه کانی دوونیا هوکارن بو گه یشتن به چيژه کانی قیامت

واته: مه زنترين خوشی و چيژه کانی دوونیا هوکارن بو گه یشتن به خوشیه کانی قیامت.

چيژو خوشیه کانی دوونیا سی جورن:.

گه وره ترين و مه زنترينيان: نه وه يانه که ده بيته مايه ی گه یشتنمان به خوشی و چيژه کانی قیامت. هه ريژه مروڤه کاتي له سه رجه م کارو باره کانيدا گه ر به مه به ست و نيعمه تي خواي گه وره بيت، نه وه پاداشتي هه يه له سه ر خواردن و خواردنه وه به رگ پوشينين، هاوسه ر گيري و... هتد. که چيژو شيريني باوه رونا سيني خودا، خوش ويستني و تامه زرويی بويدياري گه وره ترين خوشیه له به شتي به ريندا.

جوري دووهم: نه و چيژو خوشيانه ی که ده بنه مايه ی پيگري و به ربه ست له گه یشتن به به خته وه رييه کانی قیامت. که هوکاري سه رقال بوون و بچوک بونه وه ی شکومه ندي مروڤيه. خزانه نيو ده رباره ی دوونیا بازي، وهك خوش ويستني که س و شتي تر له بري خواي گه وره، وه هاوبه ش برياردان بوي وهك چيژو وه رگرتن له يه کتری هه روه کو له قیامتدا دان به م راستيه ده نيئنده لئين (رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ * وَكَذَلِكَ نُوَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ: الانعام ۱۲۸) واته: نه ی په روه ردگار هه نديکمان سودمان له وانی تر وه رگرت نيستاش گه یشتونه ته نه و کات و ساته ی تو بوت ديارى کردوين. خواي گه وره ش فه رموي: نه م ناگره جيگاتانه به هه تاهه تايي. مه گه ر خوا وويستی له سه رييت (که به سزايه کی تر

سزان بدات) به پراستی په روږدگاری تۆ ئه ی پیغه مبه ﷺ (داناو زانایه .وه چیژی لووت به رزی و خراپه کاری ستم کاران له سر زه ویدا .

له پراستی دا ئه م چیژو خوشیا نه کاتی و که مه ند کی شکر د نه و پی شه کییه بۆ که وتنه نیو ژانه بی کۆ تا کانه وه که ده بیته پیگری و مه به ست له به ده ست هینانی به خته وه ریبه هه می شه ییه کان .نمونه ی ئه م چیژو خوشیا نه ،هاوشیوه ی ژه هر تی که ل کرد نه به هه نگوینه وه تا سه ر نه نجام تیا چونی له دوا یه : (سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ * وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ : الأعراف ۱۸۲) واته : (له ئاینه دا ورده ورده به ره و تیا چوون ده یان به ی ن له کات وشو ی نی کدا که نه وان هه ستی پی نا که ن و نایزانن وه مو له تیشیان ده دم به لام که تۆ له م لی سه ندن به پراستی نه خشه و پلانی من توندو به هیزه) .

وه هه رو هه پیریک له (سلن) له لی دانه ووه ی ئه م ئایه ته دا ده لاین :هه رکاتی تاوانیک ئه نجام دن ئیمه نیعه تیکیان بۆ زیاد ده که ی ن (حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ * فَقَطَّعَ دَائِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ : الانعام - ۴۴- ۴۵) واته : (هه تا کاتی دلخۆش و شادومان بوون به وه ی که پییان دراوه .ئیتر له نا کاو گرتمانن و هه موویانمان سه رگه ردان و پیسو ا کرد وه به غه م و په ژاره یه کی زۆره وه تیا چوون نه و گه له ستم کاره بنی پرکان وه سه رجه م بوونه وه ده لی ت :سه پاس بۆ په روږدگاری جیهان) .

وه خوای گه وره سه باره ت به م پیړه ده فه رمیت : (أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَبَنِينَ * نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ : المؤمنون ۵۵-۵۶) واته : (ئایه نه وان واده زانن که ئیمه مال و سامان

و نه وه یان پی ده به خشین* نه خیر وانی به به لکو مه به ستمان به به له نازو نیعمه ت به هریان بکهین! به لکو نه وانه ههستی پیناکه ن) .

وه هه روه ها ده فه رمیّت: (فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ: التوبة- ۵۵) واته: (ئه ی پیغه مبه ر، نه مال و سامان و نه وه یان سه ر سامت نه کات وه به باشیان نه زانیت. چونکه خودا دهیه ویّت له ژیا نی دونه ادا توشی سزاو به لایان بکات له ده پښگای مال و سامان و نه وه کانیانه وه گیانیان ده ربکات. له کاتی کدا که نه وان بی باوه پښ. جائه م چیژو خو شیا نه کاتین له ناچونیان زور نزیکه وه گه وره ترین به ربه ست له ده ست خستنی به خته وه ری هه می شه یی و مایه ی سزاو نه شکه نه جو چهره سه ری به له قیامه تدا) .

چیژی دروست:

جوړ سییه م: هه ندیک چیژو خو شی هه یه که نابیته پښگر له خو شیه کانی قیامه ت، وه له هه مان کاتدا پښ پښدراوه و مایه ی قه ده غه کاری نی به که ته نها بڼو حه وانه وه ی ده روونه. به لام پښو یسته زیاده پښی تیا نه کریّت. وگرنگی زیاتر به ده سته پښانی به خته وه ری هه میه یی بدریّت. وه هه ر نه مه یه مه به ستی پیغه مبه ر (د.خ) له م فه رموو ده یه دا باسی ده کات که ده فه رمویّت: (کل لهو یلهو به الرجل فهو باطل الارمية بقوسه، وتادیبه فرسه، و ملاعته امرا ته فان نهن من الحق)^۱ واته: (هه موو گالته و گه مه و یارییه که که مروّف ده یکات

^۱ - لاهم فرموده یه (حسن) ه (ترمزی ۱۶۳۷) و (ابرو داود- ۲۵۱۳) و (احمد/ ۱۴۴) گڼر اوییه تیه وه.

ھەر ھەمووی پرپو پوچە کەتەنھا تیرو کەوان وەشاندن وراھیتانی
وسوار چاکی دەست بازی کردن لەگەڵ خێزانەکیدان. کەئەمانە راست و
دروستن .

واتە ھەركارىك چيژى لەم بابەتەى تيا بوو دروستە جاكە واتە ئەم
خۆشییە خراپ و ناشیاو نادروست نى یە بەلكو باشترین جۆرى
خۆشەویستى یە وە ھەر وەھا خۆش ویستنى خوداو پیغەمبەرى خودا
كە لە دلى ھەموو موسلمانیک دا ھە یە وە بە بى ئەو خۆشویستى یە
باوەر دانامە زریّت. لە کەسیکە وە بۆ کەسیکی تر پێژە و ئەندازەى
دەگۆرپێت. ھەر ئەم خۆش ویستى یە ھۆکارو پالانەرو ئاسانکاری زۆریك
لە کارە ئالۆزو زەحمەتەکان وە سەغى و دەست بلاو کاری
قیرچۆکەکانە وە ئازاکاری ترسێنۆکەکانە ھەر وەھا پالانە و خاوین کاری
دەوونەو پیاکاری بیروھۆشە. خۆشکاری ژیانە. وە ھەر وەھا ھەر
خۆشویستى خودا و پیغەمبەرە کە یەتە کە پۆشنکاری پوخسارەکان و
فراواکاری سنگەکان و زیندوکیەرى دلەکانە. وە خۆشەویستى وتەى
خواى گەرە کە نیشانەى تەواوی خۆشویستى یە بۆ خودا. کى ھە یە
حەزو ئارەزووى بیستنى وتەو دەنگى خۆشەویستە کەى نە بیّت. قورئان
و گوئیبیستى خویندە وە ی بەلگەى خۆشویستنى خودایە. بە پیچەوانى
ئەوانەى ھەمیشە لە نیو بارو مەلھەکاندا گوئیبیستى شتى ناشرین
وە تەماشایى نادروست و شتى خراپە کاری دەبن. جاگەر خۆشەویست
راست بکات ھەمیشە ئارەزووى بیستنى وتەى خۆشەویست راست
بکات. وە ک شاعیریك دەلیت:

ان كنت تزعم حبي فلم هجرت كتابي

اما تأملت مافيه من لذيت خاطبي

واته: گه رتق منت خوش ده ویت بۆپشتت له کتیبه که ی من کردوه .

ئایه نایه نه تخیوندۆ ته وه که چی تیدایه . له چـیژو خوشی
گوتاره کانم. وه (عوسمان کوپی عه فان) ده لیت: (ئه گهر دله کانمان
پاک و خاوین ببوایه . ئه واهه رگیز تیری له گوته کانی خوای گه وره
نه ده خوارد) . جا ئه م زۆر کردن و ئاره زوکردنی، خوشه و یسیت بۆ
وته ی خوشه و یسته که ی شتیکی به لگه نه و یسته ؟ هه ر بۆیه پیغه مبه ر
(ﷺ) رۆژیکیان پویکرده (عبدالله بن مسعود) و پیی ده لیت: اقرا
علي فقال: اقرا عليك، وعليك انزل؟ فقال ﷺ: اني احب ان اسمعه من
غيري (فاستفتح فقرا سورة النساء حتى اذا بلغ قوله: (فَكَيْفَ إِذَا
جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا: النساء ٤١) .
قال ﷺ: حسبك فرفع رأسه فاذا عينا رسول الله صلى الله عليه وسلم
تذرفات من البكاء) ^١ واته: په پیغه مبه ری فهرموو قورئانم به سه ردا
بخوینه ره وه عبدالله ووتی قورئان به سه رتۆدا بخوینمه وه له کاتی کدا بۆ
تۆ دابه زیووه ؟ پیغه مبه ر فهرمووی: من پیم خوشه له که سی تره وه
بیبیستم عبدالله ش له سورته ی (نساء) وه دهستی پیکرد به قورئان
خویندن تاگه یشته ئایتی (فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا
بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا). واته: (ئه گهر له هه موو نه ته و گه لیك
پیغه مبه ریك بکهینه شایه ت له سه ریان وه تۆش بکهینه شایه ت له سه ر
هه ره موویان) لیره دا پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی به سه راوهسته کاتی
عبدالله سه ری به رز کرده وه بینی پیغه مبه ر (ﷺ) هه ردوو چاوی
پربوو له فرمیسک. وه هاوه له کانی پیغه مبه ر (ﷺ) کاتی کۆبوونه وه

^١ ئه م فهرمووده به (صحیح) ه (بخاری- ٤٥٨٢) قیراویه تیره .

ئەگەر (ابو موسی) یان تیدا بوايە داوايان لی دەکرد که بە قورئان
خویندن خودایان بیربھینیتەوہ ئەویش دەستی دەکرد بە قورئان
خویندن و ئەوانیش لە چواردەوری دادەنیشتن و گوئی بیستی دەبوون.
لەلای شەیدایانی قورئان. قورئانی پیروژ شیرینی و تام و چیژ و
خۆشیەکی تایبەتی ھەیە. کەزۆر خۆش ترە لە شەیدایانی شەیتان.
شەیدایانی شەیتان ئەو پێزانەن کە دلایان لە ئاستی قورئانی پیروژ ڕەق
ومردو بێ گیانە. ھەر وہ کو شاعیرێک دەلیت:

تقرا عليك الختمة وانت جامد كالجر وبين من الشعر نيشد تميل
کالسران.

واتە: خەتمە یەک قورئان بۆ دەخویندریتەوہ - کەچی تۆ وەک بەردی
بێ گیانی و کاریگەریت تیناکات.

بەلام دوو دیر شعر بخویندریتەوہ وەک سەر خۆشت لی دەکات. جا
ئەم حالەتە بەلگەی تەواوە لە خالی بوونی دلی ئەو کەسە لەخۆش
ویستنی خودا و وتەکانی خودا. و پێغەمبەرە کە ی. کە ئەو دلە وەک
کەلاوہ وایە. چونکە دل تەنھا بەخۆش ویستنی خودا و قورئان و
پێغەمبەرە کە ی ھەمیشە زیندو ئارامە.

خۆش ویستنی دروست

خۆش ویستنی خودا و پێغەمبەرە کە ی سەرچاوە و چلە پۆپە ی
سەرچەم خۆشە و یستەکانن لە ژياندا. لەپاش ئەمانە سەرچەم
جۆرەکانی تری خۆشە ویستی سەرچاوە لەوہوہ وەر دەگرن و دابەش
دەبن. نموونە خۆشە ویستی ھاوسەرەکان (خیزان) خوای گەرە
لە قورئانی پیروژدا دەفەر مێت: (وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ

أَزْوَاجًا لَتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ: روم-۲۱) واته: (هاوسه‌ری بۆ دروست كردون بۆنه‌وه‌ی ئارام بگرن له دیدارو خۆشه‌ویستی و سۆزو میهره‌بانی له‌نیوانتاندا فه‌راه‌م هیناوه‌ ئه‌مه به‌لگه‌یه بۆ که‌سانێک تیپگه‌ن.

که‌واته‌خوای گه‌وره خۆشه‌ویستی هاوسه‌ره‌کانی به‌به‌لگه‌ی گه‌وره‌ی خۆیی باس ده‌کات. وه‌ه‌روه‌ها له‌جیگایکی تردا -له‌پاش باس کردنی ئه‌و ئافه‌ره‌و کچانه‌ی که‌ دروستن بیان خوازن - ده‌فه‌رمیّت: (يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ * وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مِيلًا عَظِيمًا * يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَعِيفًا: النساء ۲۶-۲۸) واته: (بیگومان خوای گه‌وره ده‌یه‌ویّت به‌م شیوه‌یه هه‌موو شتیکتان بۆ پوون ده‌کاته‌وه. وه‌ ریتمویتان بکات بۆ یاساو به‌رنامه‌کانی پێش خۆتان. (که‌پێغه‌مبه‌ران هیناویانه‌... وه‌ ته‌وبه‌و په‌شیمانیتان لی وه‌ربگریّت خودا زاناو دانا‌یه‌وه‌خوای گه‌وره ده‌یه‌ویّت لیّتان خۆش بیّت لی‌یان ببوریّت به‌لام ئه‌وانه‌ی شوین که‌وتوی ئاره‌زه‌کانیان، ده‌یان‌ه‌ویّت توشی ناشوبوو لادانتان بکه‌ن به‌لام خوای گه‌وره ده‌یه‌ویّت به‌م به‌رنامه‌بارتان سوک وکارتان ئاسان بکات. چونکه‌ ئاده‌میزاد به‌لاوازی دروست کراوه (له‌به‌رامبه‌ر به‌ئاره‌زه‌کانی وه‌ خۆپاگرنی یه‌.

وه‌ (سفیان الثوري) له‌ (ته‌فسیره‌که‌یدا له‌ (ابن طاوس) ئه‌ویش له‌ (باوکی) یه‌وه ده‌گێڕی‌ته‌وه: ئه‌گه‌ر ته‌ماشای ئافه‌ره‌تی بکرایه‌ خۆیی پێ پانه‌ده‌گیرا. وه‌له‌فه‌رموده‌یه‌کی (صحیح) دا هاتوه‌ له‌ (جابر) هوه‌ (ﷺ) ده‌لایّت: (أنه رأي امرأة فأتى زينب- رضي

الله عنها فقضى حاجته منها، وقال (ان المرأة تقبل في صورة
 شيطان، وتدبر في صورة شيطان، فاذا رأى احدكم امرأة فاعجبته
 فليات اهلها، فان ذلك يرد ما في نفسه) ^۱ واته: (پیغمبری خودا ﷺ)
 ئافره تیکی بینی دواتر چوو بۆلای زینه بی خیزانی و جووت بوو دواتر
 پیغمبری خودا فەرمووی: ئافرهت هەندێ جار وەکو شەیتان دێت و
 دەچێت (مەبەستی خۆنمایش کردن). جا هەریەکێک لە ئێوه
 ئافره تیکی بینی و سەرنجی پاكیشتا بابچیتە لای خیزانی خۆیی و
 کاری جووت بوون ئە نجام بدات. چونکە بە مەچی لە دەرونی داییت
 دایە مەڕکی ئیتە وە.

سوودەکانی ئە م فەرموو دەیه:.

یە کەم: پیغمبری خودا ﷺ رێنمایمان دەکات کە هەروەکو
 چۆن خواردن - جێی خواردن پێدەکاتە وە. وە جل و بەرگ جێی جل و
 بەرگی تر پێدەکاتە وە. بە هەمان شێوەش - کاری سیکیسی جێگەی
 کاری سیکیسی پێدەکاتە وە. واته کاتی ئارەزووی سیکیسیت بە بینینی
 ئافره تیێک هوروزا - کە چوێتە لای هاوسەرە کەت. چیتەر لە و کارە
 دەربازت دەبێت.

دووهم: چارەسەرکردنی کاریگەری ئافرهتان بە سەر پیاوانە وە
 یا خود پیاوان بە سەر ئافرهتانە وە. دەشیت هەریەکەیان لە پیاوان و
 ئافرهتان بە بینینی پەرگەزی بەرامبەر هەزو ئارەزووی سیکیسیان
 بچوێت. جا بۆ چارەسەرکردنی ئە م حالەتە باشترین چارەسەر
 ئە نجامدانی کاری سیکیسی یە لە گەڵ هاوسەرەکانیاندا. لە هەمان کاتدا

^۱ - ئە م فەرموودە بە (صحیح) ه (مسلم ۹ / ۱۷۷ - نووی)

ئامازەيەكە بۆلاوان و خۆشەويستان ھەرۈەكو لە (سند) ى (ابن ماجە) دا ھاتۇرە بە (مرفوع) ى (لم ير للمتحابين مثل النكاح) واتە: (من جگە لە پېرۆسەي ھاوسەر گيرى ھېچ چارەسەر ئىكى ترم نى يە بۆ دوو خۆشەويست). كە واتە: ھاوسەرگيرى باشتىن چارەسەرە بۆ دوو خۆشەويست و دوو عاشق لە پوانگەي شەرەو ھەو ھەزەرەتى (داود) - (عليه سلام) ھەربە ھەمان شىۋە چارەسەرى دەردى عەشقى كىردو بە ھەي كە دەستى نە چۆتە تاوانكارى. كاتى كە ئافرەتە كەي چۆتە دلەو ھە كسەر خواستويەتى و فرە ژنى بە كار ھىناو ۱۰ - لە مەزىاتر ئىمە بۆمان نى يە لە سەر ئەم پوودا ھە بنوسىن.^۱

پوچەل كىردنە ھەي پوودا ھەي (زىنب بن جحش)، پوودا ھەي خاتو زەينەب بەم چەشنە بوو (زىد بن حارثە) خزمەتكارى پىغەمبەرى خودا بوو (ﷺ) پىغەمبەر (ﷺ) (زىد) ى لە كۆيلەي و بەندەي دەرباز كىردو سەربەستى كىرد. دواتر بە (زىد) يان ووت كوپى پىغەمبەر. پاشان پىغەمبەر (ﷺ) (زىنب بن جحش) ى بۆ خواست كە دەكاتە پورزاي پىغەمبەر (ﷺ) بەلام ديار بوو بە يەكە ھە نە دەگونجاو تەبا نە بوون. چەند جار ئىك (زىد) وويستى لىيى جىياي تە ھەو تە لاقى بدات. بەلام پىغەمبەر (ﷺ) نەي دەھىلا. دواتر پىغەمبەر (ﷺ) دۇنيا بوو كە (زىد) ھەرلىيى جىيادە بىتە ھەو وويستى لە پاش جىيا بوونە ھەيان بىخواز ئىت. بەلام لە ترسى دەم و قسەي خەلكى دەرى نە پرى. لىرەدا خاۋى گەورە بە دانايى خويى وويستى لە شكاندن

^۱ - تەواۋى ئەم چىرۆكە لە كىتەبە كانى تەۋرات دا (المعهد القديم) ھاتۇرە بەلام بە شىۋىندراۋى و دەستكارى ھەو. ھەرچەندە گۇمان ھەيە لە راست و دروستى ئەم چىرۆكە. بۆ ئەم مەبەستە پروانە شىكارمان بۆ ئەم چىرۆكە لە كىتەبى (تلبىس ابليس/ص ۹۸) خاشى يەكەم /خاشى (المكتب الثقافى فى القاهرة)

ياسا و عورفيكي ئو سهردهمه بوو. كه بریتی بووله (بنوئیت) واته: كه سيك به ته به نى كه سيكى تر ده كات به كوپى خوى و چير ميرات وه موو مافيكي تره به بووه. وهك كوپيكي سروشتى. جاخواى گه وره بهم كاره. واته به ماره كردنى (زينب) له پيغه مبهه (ﷺ) ئو ياسايه هه ل ده وه شينيتته وه. كه دواتر خه لكى ده لئيت پيغه مبهه (ﷺ) بو خويى ماره ي كردو ته وه ئو وه ئايه ته كان ئاماژه بهم راستى به ده كه ن (وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ: الأحزاب- ٢٧) پاشان دوايى كه (زيد) جيا بووه وه عيده ي به سهر چوو خواي گه وره فه رمانى به پيغه مبهه (ﷺ) كرد كه ده بيت بيخوازيت و له ووته ي خه لكى نه ترسييت.

هه ر بويه پيغه مبهه (ﷺ) زیدی نارد تا داواي (زينب) ي بوبكات. (زيد) پويى بولايى و پيى راگه ياند كه پيغه مبهه (ﷺ) ده يه ويت بيخوازيت (زينب) يش ووتى (من له گه ل فه رمانى خوداو پيغه مبهه ي خودا هيچ وه لاميكى م پي نيه) . پاشان پوي دوو پكات نويزي كرد. خواي گه وره له سه روى ئاسمانه وه و عهرشى مه زننه وه (زه ينبى) ماره برى له پيغه مبهه (ﷺ) ئه م ئايه ته هاته خواره وه (فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا: الأحزاب- ٢٧) واته: (كاتى زه يد لئى جيا بووه عيده ي تى په پيى ئيمه (زينب) مان لئى ماره كردى) هه ر بويه خاتوو زه ينب شانازى به سهر هاوسه ره كانى ترى پيغه مبهه ردا (ﷺ) ده ر كردو پيى ده وتن: ئيوه هه ر هه مووتان خزم كه سه كانتان ماره يان برين له پيغه مبهه (ﷺ) به لام من خواي گه وره خويى ماره ي برى له پيغه مبهه (ﷺ) له سه روى عهرشى

مه زنده وه^۱، نه وهی شایه نی باسه پیغه مبه ری خودا (ﷺ)
 هاوسه ره کانی خوئی زور خوش ویستوه. هه ره کو له (صحیح)
 داهاتوه له (انس) ه ده گپرتیه وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ)
 فهرموویه تی (حبیب الی من دنیاکم النساء والطیب، وجعلت قرة
 عینی فی الصلاة)^۲ واته: (من له دنیا که تاندا ئافرهت و بۆنی خوشم
 لاخوشه ویسته وه نویتیم لا وه ک بلبیله ی چاوه کانه).

جا له م فهرموو دهیه دا نه م برگیه یی بۆز یاد کراوه. حبیب الی دنیاکم
 ثلاث واته (سی شت له دنیا که تاندا لای من خوشه ویست کراوه). وه
 هه ره ها (امام احمد) له کتیبی (الزهد) نه م برگیه یی بۆ نه م
 فهرموو دهیه زیاد کردوه. اصبر علی الطعام والشراب ولا اصبر عنهن.
 واته: ده توانم ئارام بگرم له سه ر خواردن و خواردنه وه به لا ناتوانم
 له سه ر ئافره تان ئارام بگرم. وه جوله که سه رسه خته کانی دوزمنی
 حه سودیانی پی ده برد وه ده یان ووت هه ر له خه می ماره کردنی
 ئافره تدایه. وه خوای گه وره په دیان ده کاته وه ده فهرمیت: (أَمْ
 یَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ
 الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا: النساء - ۵۴) واته: یان هه ر
 نه وه یه حه سادته و به خیلی به خه لکی باوه پدار مه بن له سه ر نه وه ی
 خوا له فه زل و به خشیشی خوئی به شی داون (پیغه مبه ری (ﷺ)
 له نیویاندا هه ل بژیر دراوه) خو بیگومان ئیمه به نه وه ی ابراهیم
 کتیبمان به خشیه (موسا ته ورات و عیسی ئینجیل و به محمدیش
 (ﷺ) قورئان).

^۱ - بۆزیاتر پروانه کتیبی (الطیب النوی/بابه تی - علاج العشق).

^۲ - نه م فهرمووده یه (حسن) ه (نسائی - ۷ / ۶۱ - ۶۲) و (احمد ۳ - ۱۲۸) گپریانه ته وه.

ههروهه ها له جوړه ها دانایي به هره دهرمان کردونه وه هندیکیان
 وهك يوسف داود و سلیمان دسه لات و پادشایه کی گهره مان پی
 به خشیون.^۱ نه وه تا ابراهیم (س.خ) له گهل نه وه ی که خاتو و سارا
 که شاجوانی نافرته تانی جیهان خیزانی بووه (خاتو هاجره) شی
 خوش ویستووه و دلشاد بووه پی. وه ههروهه ها نه وه (داود) ی
 پیغه مبه (س.خ) که نه وه ت و نو هاوسه ری هه بووه نافرته تیکی تری
 خوش ویست و پاسته و خو نه ویشتی خواست و کردی یه سه
 هاوسه ر. وه نه وه تا (سلیمان) ی پیغه مبه (س.خ) شه وانه ده چووه
 لای نه وه ت هاوسه ری. وه پرس یارین له پیغه مبه (د.خ) که
 خوشه ویستین مروقات کییه؟ نه ویش فهرمووی (عائیشه)^۲ واته
 خاتو و عایشه یه، وه سه باره ت به خاتو (خه دیجه) ده فهرمیت (انی
 رزقت حبها) واته من خوشه ویستی خاتو خه دیجه م پیبه خشرا...

خوش ویستنی نافرته تان له ته و اوکاری مروقایه تیه (ابن عباس پ-
 خ) ده لیت خیر و چاکه ی نه م گله له زوری نافرته تدايه، وه (امام احمد)
 ده گپړیته وه که له کاتی دابه ش کردنی غنیمه کان له جهنگی
 (جه لولا) که تیدا فارسه کان شکان که نیزه یه کی زور جوان درا به

^۱ - (حافظ بن حجر) ده لیت نه م بر گیه به ناو بانگه زیاده (ثلاث). هه ری که له (امام ابو بکر
 بن قورک) له (جزو مفرد) دا وه (امام غزالی) له (احیاء) دا شهریان کردوه وه (حافظ) ده لیت
 : له هیچ کام له مانه بر گهی (ثلاث) مان نه بینووه.

^۲ - نه م فهرمووده یه (صحیح) هینشتر باسمان کردوه، وه ههروهه ها له فهرمووده یه کدا
 هاتوه. له پیغه مبه (ﷺ) یان پرسى نه ی له پیاوان کیت خوش ده ویت، پیغه مبه (د.خ) فهرمووی
 (اباها) واته باوکی خاتو و عایشه. ۳- نه م فهرمووده یه (صحیح) ه (مسلم ۲۰۹/۱۵ -
 نووی) گپړاوتیه وه

(عبدالله بن عمر) . وه (عبدالله) ده لئیت که بینیم خۆم پێ نه گهرا
له بهر چاوه موو خه لکی ماچم کرد.

تکار کردن له نیوان دوو عاشق بۆ به یهك گه یشتیان به دروستی

پێغه مبه ری خودا (ﷺ) سه ر سام بوو به پوداوی دوو عاشق
وه که وتۆته نیوانیان وه وه ولای داوه به حه لالای و دروستی
به یه کیان بگه یه نیت به لام سه ر نه نجامی هه وله که ی سه رکه وتو نه بوو
به هۆی پازی نه بوونی ئافره ته که وه نه مه ش له پوداوی چیرۆکی
(موغیث و بوره یه ره) دایه که کاتی پێغه مبه ره (ﷺ) ههستی
به شه یدای و په ریشانی (موغیث) کرد که وهك دیوانه ده گریا بۆ
(بوریه ره) و له هه مووشوینێك داشوینێ ده که وت. پێغه مبه ره (ﷺ)
به (بوریه ره) ی فه رموو: (لوراجعت؟) واته نه گه ر بکریت نه و پیاوه
بگه پینیت وه لای خۆت وهك جارێ ببنه وه به هاوسه ری یه کتری ؟
به لام بوره یه ره پێی ووت: فقال (أأمرني يا رسول الله؟) ئایه
فه رمانم پێ ده که یه ت نه ی پێغه مبه ری خودا (ﷺ) ؟ پێغه مبه ریش
(ﷺ) فه رمووی: (لا انما اشفع) . واته: نه خیر من ته نها تکارم
بوره یه ره ووتی: (لا حاجة لي به)، واته: من هه یچ پێویستم پێی نی
یه. دواتر پێغه مبه ره به (عباس) ی مامی ده فه رمیت: (يا عباس
الاعتجب من مغيث بريرة ومن بغضها له؟) . واته: نه ی عباس تو
سه رت سوپماوه له خۆشه ویستی شه یدای موغیس بۆ بوره یه ره
وه له رقی بوره یه ره بۆ موغیث؟ له گه ل نه وه شدا که پێغه مبه ره (ﷺ)

تکاکاریش بوو بۆی ههروهه پښگری له (موغیث) نه کردوه
نه یفه رموو نه که ی ئه مه حه رام و قه ده غه یه؟!^۱

وه پیغه مبه ر (ﷺ) به یه کسانى هاوسه ره کانی خوش ده ویست
وه ده یفه رموو: (اللهم هذا قسمی فیما املك، فلا تلمني فیما لا
املك). واته: (خودایه ئه مه دابه ش کردنى منه له وه ی ده سه لاته
وه گله یم لی مه که له وه ی له ده ره وه ی ده سه لاتی منه
له خوشه ویستی دا).

وه خواى گه وره ده فه رمیت: (وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ
وَلَوْ حَرَصْتُمْ: النساء-۱۲۹). واته: هه رگیز ئیوه ناتوانن له نیوان
هاوسه ره کانتاندا دادپه روه رانه په فتار بکه ن، هه رچه نده سوریش بن
له سه ری..

واته ئیوه له خوشه ویستی وچونه لایاندا ناتوانن دادپه روه ر بن-
به به رده وامی خه لیفه کانی راشدین و خه لکانی به په حم و به به زه یی
هه میشه تکا کاربوونه و هه ولئى به یه ککه یاندى عاشقانان داوه
به شیوه یه کی دروست و په واهه وه کو پیشتیش باسما ن کرد
له وانه (ابو بکروه عوسمان) ته نانه ت (علی کوپی ابی طالب)
یش پوژیکیان لویکیان هیئا بولای که له مالئى یه کی کدا
گرتبویان. به دز تۆمه ت باریان کردبوو (علی) لی
پرسی: به سه ره اتی تۆ چی یه؟ ئه ویش له وه لامدا ووتی: (والله ی من
به هیچ شیوه یه ک دزو جه رده نیم راسته که یت پی ده لیم ئه ی

^۱ - ئه م فه رموو ده یه (حسن) (ابو داود- ۲۲۳۱) وه (ابن حجه- ۲۰۷۵) گیزاویانه ته وه.

پيشه‌وای برپواداران) ليره‌دا به پارچه شعریک نه‌وه‌ی راگه‌یاندکه :
 عه‌شقی کچه شوخیکی نه‌وبنه‌ماله‌یه‌ی (الرباح) بووه .خوئی
 پینه‌گیراوه وویستویه‌تی بجیت بۆ بینینی .کاتی که چۆته مال‌وه بۆ
 نه‌م مه‌به‌سته‌خوئی حه‌شارداوه . دواتر پییان زانیوه و
 گرتوویانه‌ووتویانه نه‌م دزه بۆ دزی هاتوه .کاتی خلیفه (علی)
 گوئی له‌م شعره بوو یه‌کسه‌ر تیگه‌یشت و به‌زه‌ی پیداهاته‌وه
 پرویی کرده (مه‌لب بن رباح) وپیی ووت: نه‌و کچه ببه‌خشه
 به‌ولاهه .نه‌ویش ووتی: نه‌ی پيشه‌وای برپواداران لیی بپرسه نه‌م کوپه
 کییه تابیناسم؟ لاهه‌کش ووتی: من (نه‌اس بن عینه) م . (مه‌لب)
 ووتی نه‌وکچه‌ت پیشکه‌ش بیت وهره بیخواجه .

جاریکیان (معاویه) که نیزه‌یه‌کی کپی . که زۆر شوخ و شه‌نگ
 بوو . (معاویه) زۆر پیی سه‌رسام بوو . پۆژکیان گوئی له‌و
 که نیزه‌یه بوو چه‌ند دیره شعریکی چپی، که تییدا ده‌رکه‌وت نه‌و
 که نیزه‌یه عاشقه‌و حه‌زی به‌پیاویکی تره . یه‌کسه‌ر (معاویه) بانگی
 کردو لیی پرسی که به‌سه‌ره‌اتی چی یه؟ که نیزه‌کش پیی
 راگه‌یاند، که حه‌زی به‌خواه‌نه‌که‌ی پیشوتریتی و عاشقی نه‌وه .
 (معاویه) راسته‌وخۆ که نیزه‌که‌ی نارده‌وه بۆلای خواه‌نه‌که‌ی
 هه‌رچه‌نده له‌دایدا زۆر شیرین بوو .

وه (زمخشری) له‌کتیبی (الربیع) دا ده‌گیریته‌وه‌که (خاتو
 زییده) کاتی له‌پینگادا به‌ره‌وشاری (مه‌که) ده‌چوو له‌سه‌ر
 دیواریک دا . دیره شعریکی پیش چاو که‌وت که تییدا نوسرابوو:

ئەرى ئە بەندەکانى خودا- پیاویکی جوامیر نى یە یاخود خاتونیکى بە بەزەبى کە چارەى دەردى دوو عاشق بکات کەوا عەقل لە دەست دە دەن... هەرلەوئ (خاتوو زبیدە) بەلئىنى دا و نەزرى کرد کە هەرکات خاوەنى ئەو دێرە شعرە بناسیته وە هەول بە یە کگە یشتنى بدات لە گەل عاشقە کەیدا. لە کاتیکدا (خاتوو زبیدە) لە (موزدەلیفە) بوو گوئی لە هەمان شیعەر بوو وە کە کە سێک دە یخویند. کاتى بانگیان کرد بوئ. بىنى لاویکە وتى من ئەم شیعەرم وتوو و عەشقى کچیکى ئاموزای خۆم بوومە بە لام کەس و کارى بەلئىیان داو کە ئەم دەنى... (خاتوو زبیدە) لاو کەى بردو پۆیشتن بو مالى کچە کە بەردەوام (خاتوو زبیدە) پارەى بو زیاد کردن هەتا ناچارى کردن و ئەو دوو خۆشەویستەى بە یە ک گە یانندن. (خاتوو زبیدە) دەلئت: کچە کە زۆر زیاتر شەیدا تریو بو کۆرە کە پاشان هەمیشە (خاتوو زبیدە) دە یوت: من بە هیچ شتیک دلم خۆش نى یە بو قیامەتم بە ئەندازەى ئەو کارەى ئەو دوو عاشقەم بە یە ک گە یاندووە.

(خراطی) دەلئت: (سلیمان بن عبدالملک) خزمەتکارێک و کەنیزە یە کى هەبوو. یە کترین خۆش دەویست. جارێکیان خزمەتکارە کە پارچە شعرێک دەنوسیت بو خۆشەویستە کەى. تییدا باسى ئەو دەکات کە ئەم شەولە خەونیدا پیکە وە بوونە لە یە ک مالد... وە کەنیزە کەش: بە پارچە شعرێک وە لامى دەداتە وە کە تییدا باس لە وە دەکات هیوا خوازە بە یە ک بگەن. کاتیک ئەم بە سەر هات و شیعەرانی دەگاتە وە دەستی (سلیمان) هەرچەندە لەم ڕوو وە

بەتونىد رەو ناسىرا بولۇ. يەكسەر بانگيان دەكات و لەيەكتريان مارە دەكات و ئازادىيان دەكات وە ھەرچى پىداۋىستى ھەيە بۇيان دابىن دەكات و گوزەرانىيان خۇش دەكات.

(جامع بن برخيە) دەلىت: لە (سعيد بن المسيب) م پرسى كە موفتى شارى (مدینە) بوو: ئايە ئىمە تاوانبار دەبىن لە خۇشەۋىستى يەك كەتوشمان بىت و بەدەستى خۇمان نەبىت؟ سعيد ووتى. تۆ لەكارىكدا تاوانبارىت كە بەدەستى خۇت بىت. و زالبىت بە سەرىدا. دواتر (سعيد) ووتى: ھىشتا كەس لەم جۆرە پرسىارەى لىم نەكردوۋە وە ھەر كەسىكىش پېرسىت ھەر بەم شىۋەيە وەلامى دەدەمە وە.

عەشقى ئافرەت سى جۆرە:

۱- مایەى چاكە و خوا پەرستى يە:

ئەم عىشقەيان مایەى چاكە و خوا پەرستى يە كە عەشقى ھاسەرەكەتە كە ئەنجامى ھەلاى و دروستى نەۋەى چاك و ژيانى خۇش دەبەيتە سەر دەبنە قەلغان بۇ پاراستنى داۋىنى و چاۋى يەكتى- ھەربۇيە ئەم جۆرە عىشقە مایەى خىرو خۇشى يە و لەلاى خواۋ پاشان خەلكى مایەى رىزو سەر بەرزىيە.

۲- مایەى پىسۋاىى و دوركە و تنەۋەيە لەرەمى خودا:

ئەم جۆرە عىشقە برىتى يە لە عىشقى ھاورەگەزى (نېربازى) ھەركەسىك توشى ئەم جۆرە عىشقە بىت ئەۋچ لەلاى خواى گەورە

وه چ لای کۆمه لگاش پيسواو سهرشۆپو بى ريز ده بىت. جواميرى و مهردايه تى له دهست ده دات. وه هه ر ئه م جوړه عيشقه بوو كه چى به سهر گه لى پيغه مبه ر (لوط) دا هينا. كه خواى گه وره ده فهرميّت: (لَعْمَرُكُ اِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ: الحجر- ۷۲)، واته: (سویند بىت به ته مهنى تو پيغه مبه ر، ئه وان له گيژاوى سهر ليشيووى دا كوړو مه ست و پوچوون)

چاره سهرى ئه م ده رده:

بريتى يه له گه پانه وه بۆلای خواى گه وره و بير كرده وه له سزای خواى گه وره له دۆزه خدا. دواتر بير كرده وه له پيسوايه تى له م پروه وه كه توشى مرؤف ده بىت له نيو كۆمه لگادا. دواتر دلنيا بين كه ئه م حاله ته - دابه زينه بو ئاستى خواتر له ئاژه ل.

۳- عيشقى دروست، كه له ده سه لاتدا نه بىت:

ئه م جوړه عيشقه يه كه هه ر به بنينى ئافره تيكى شوخ و شهنگ به بى مه به ست راسته وخو بكه ويته عيشقه وه. به لام به مه رجى ئه و عيشقه توشى سهر پيچى و تاوانكاريت نه كات. ئه مه له سهروى ده سه لاتى مرؤفه وه يه كاتى زانرا ئه و كه سه ي كه عيشقى بوويته، هاوسه ر داره يا خود ناكريت بيخوازيت. باشترين كار ئه ويه كه پشتى تيبكه يت و لى دوركه ويته وه پروله باشتر بكه يت كه بگونجيت و دروست بىت. گه ر نا توشى خه م و په ژاره ت ده كات. باشتر وايه كه ئارام گر يا خو پراگرييت و چاو و داوينى خوت پياريزيت. به مه ش پاداش ده دريته وه له لای خواى گه وره. كه دژى

هه زو ئاره زوه كانى خۆت وه ستايت هه و ئارام گربوويت. پزامه ندى
خوات هه لېژارد له تاوانكارى.

خه لگى له عيشقدا سى جۆرن :-

هه يه: عيشق و شهيداى هه موو جوانيهك ده بىت. وه دلى له
هه موشوئىنكدا ديوانه و سه رگه ردا نه.

وه هه يه: ته نها شهيداو عه شقى كه سيك و جوانيهك ده بىت جا ئىتر
نيازى به يه كگه يشتنى هه بىت يان نا...

وه هه يه: ته نها شهيداو عه شقى كه سيك و جوانيك ده بىت كه دلتيا
بىت به ئاسانى پىي ده گات. جا له نيو ئه م سى چينه دا عيشقى
به هيزو لاواز هه يه.

جۆرى يه كه م: كه سيكى ناسه قام گيره هه پۆژه ي له سه ر
به زميكه. وه هه ر ساته ي به كه سيكه وه گيرۆده ده بىت. سه ره تاو
كو تاى ديار نى يه.

جۆرى دووهم: شهيداى كه جى گيره و چه سپاوه، زۆر به هيزتره
له جۆرى يه كه م - ته مه نى خو شه ويسته كه ي دوو رو دريژه. به لام ته نها
ئه وه لاوازى ده گات. كه نيازى كه يشتنى به عه شيقه كه ي نى يه.

جۆرى سىيهم: له هه ر هه موويان خو شه ويستى به هيزتره ته مه ن
دريژتره شهيدا تره. كه نيازى كه يشتنى به خو شه ويسته كه ي هه يه له
چوار چيوه يه كه ي دروستدا. چونكه نيازو ته ماحى كه يشتنى
به خو شه ويسته كه ي مايه ي به هيزبوونى عيشقه كه يه تى.

پوچەل کردنه وهی فرموده‌ی عیشق

پاشان دیننه سەر فرموده‌ی: (من عشق وکتم، وعف وصبر
غفر الله له، وادخله الجنة)^۱ واته: (هه‌رکه سێک توشی عیشق بێت
و شار دێیه وه داوین پاک و ئارام گریبت، ئه وه خودا له تاوانه‌کانی
خۆش ده‌بێت وه به به‌هشتی شاد ده‌کات).

ئهم فرموده‌یه (سوید بن سعید) ده‌یگێڕێته وه وه‌سه‌رجه‌م
پێشه‌وايانی فرموده ئه‌مه‌یان په‌ت کردۆته وه. وه (إبن عدی) له
(الکامل) دا ده‌لێت: ئهم فرموده‌یه له سویده وه ده‌یگێڕێته وه.
وه‌که‌ سیش نی یه بلێت ئه‌و نه‌یگێڕاوه ته وه. ئه‌مه بۆچونی هه‌ریه‌ک
له (بیهقی) و (ابن طاهر) له (الذخیره) و (التذکره) دا هاتوه.
وه‌هه‌رووه‌ها (ابو فرج ابن الجوزی) یش ته‌نانه‌ت له فرموده
هه‌له‌به‌ستراوه‌کاندا (الموضوعات) هێناویته‌.

وه (ابو عبد الله الحاکم) ده‌لێت: من ئهم فرموده‌یه په‌ت
ده‌که‌مه وه سه‌رم سوپماوه لێی که‌چهند ئاسانکاری تێدا یه. منیش
ده‌لێم: راستی ئهم فرموده‌یه. بریتی یه له وته‌ی (ابن عباس)
نه‌ک پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) وه (محمد بن خلف بن المرزبان)
ده‌لێت: (ابو بکر الازرق) له (سویده) وه ئهم فرموده‌یه یی
گێڕایه وه بۆمان گه‌یه‌ی له (سویده) کرد که ئهم فرموده‌یه نه‌داته
پال پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌ر بۆیه له‌دوای ئه‌مه هه‌ر کاتێ باسی ئهم
فرموده‌یه یی بکردایه نه‌یداته وه پال پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) وه

^۱ - ئه‌مه فرموده‌ی نی یه و (باطل) ه پێشتر باسمان کردووه، بۆ زیاتر ناشنا بوون برۆانه
لێکۆلتیه‌وه‌مان له سه‌ر کتیی (روضة‌ الخبیر) و (الطب النبوی)

سه رجه م پيشه وایان و زانایانی بوارى فرموده-ثم فرموده یان نه به (صحيح) یان (حسن) یان... هتد وهر نه گرتوه. پوخته ی ثم بابه ته نه وه یه که نه وه ووتی (ابن عباس) ه. منیش ده لیم مه به ستم (ابن القیم) ه. هروه ها (ابو محمد بن حزم) ده لیت: پرسیان له (ابن عباس) که سی به هوی عیشق و شهیداییه وه بمریت؟ (ابن عباس) یش ووتی: (قتیل الهوی لاعقل له ولا قود) واته: (کوشته ی خوشه ویستی یه. نه عه قلای هه یه ونه خوینی هه یه) .

وه پیشتریش باسمان کرد. که له (عرفان) که نجیکیان بوی هیئا به هوی عیشقه وه ته واو لاوازو نه خوش بوو، پرسى نه مه چی یه تی؟ ووتیان تووشی عیشق بووه. نه ویش به دریژای شه و وړژیک ده یووت به نا به خودا ده گرم له عیشق. وه هروه ها پیغه مبه ر (دخ) له (صحيح) دا سه رجه م شه هیده کانی ژماردو پو لینی کردون. له واننه (کوژراو له به ره کانی جهنگ و جیهاد، سک نیسه سوتاوی، نافره تی سک پر، خنکان له ئاودا، پرووخانی دیوارو شاخ به سه ریدا) ^۱ که چی باسی که سیك ناکات به هوی عیشه وه بمریت. جا مه به سستی (ابن عباس) له م ووته یه دا نه وه یه که که سیك عاشق بیت پیویسته بو نه وه ی بجیت به هه شته وه ئارام گرو داوین پاک و نهینی پوشر بیت، جا نه گره که سیك له پیناوی خوا ی گهره دا ثم کارانه نه نجام بدات و له خوا ترس بیت نه وا له پیړی نه و که سانه یه که خوا ی گهره له حه قیان ده فرمیت: (وَأَمَّا مَنْ خَافَ

^۱ - ثم فرموده یه (صحيح) ه (صحيح المسلم - ۶۷۹/۱۳) به شهرحی نه وه ی.

مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى: النازعات
 ٤٠-٤١) واته: (ههركه سيك له خواي گه وده بترسييت، پيگه له
 خراپه كارى بگرييت و ملكه چى ئاره زوه كانى نه بيت نه وه جيگه ي
 به هه شتى به رينه) . وه هه روه ها ده فه رمووييت: (ولمن خاف مقام ربه
 جنتان... الرحمن: ٤١) واته: (ههركه سيك له خواي گه وده بترسييت و
 ملكه چى بكات نه وا خه لآتى دوو باخى هه يه له به هه شتدا) .

جا داوا ده كه ين له خواي مه زن و په روه ردگارى عه رشى مه زن
 كه بمان كاته نه و كه سانه ي كه پشت له هه زو ئاره زوه كانيان ده كه ن
 و پووده كه نه خو شه ويستى و په زامه ندى و ملكه چى خواي گه وده .

..... ناهمين- ناهمين يا ارحم الراحمين...